M. YUSUF KANDEHLEVÎ

HAYÂTÜ'S SAHABE

3

yasin yayınevi

بسم الله الرحمن الرحيم

Baskı-Cilt:

Sistem Cilt ve Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Yolu No:8 DAVUTPAŞA
Tel: 0212 482 11 01 ZEYTİNBURNU/İST

İSTANBUL 2010

YASİN YAYINEVİ

Manyasızade cad. No:47 Çarşamba

Fatih - İstanbul

Tel.: 0212.635 30 55
Faks: 0212.635 78 65

HAYÂTÜS-SAHÂBE

Muhammed Yusuf
el-Kandehlevî

CİLD 3

Tercüme

Mansur Koçinkağ

MÜSLÜMANIN DURUMUNUN İYİ OLMASINA SEVİNMEK

a) Hz. Abdullah b. Abbasın Müslümanların mutluluğuyla mutlu olması

2069. Taberânî, İbn Büreyde el-Eslemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, İbn Abbas'a (radıyallahu anhuma) hakaret etti. İbn Abbas, 'Bana hakaret ediyorsun, halbuki bende şu üç haslet vardır; "Birincisi Kur'ân'ın bir ayeti üzerine geldiğimde tüm insanların da ben gibi bilmesini istiyorum. İkincisi Müslümanlara hâkimlik yapan birinin adeletli davrandığını işittiğimde mutlu oluyorum, belki hayatımda onun mahkemesine gitmeyeceğim. Üçüncüsü Müslüman beldelerden bir beldeye yağmur yağdığını işitsem mutlu oluyorum, halbuki orda hiç hayvanım yoktur' dedi."[1]

İNSANLARI İDARE ETMEK

2070. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için müsaade istedi, Hz. Peygamber, *'İlişkisi kötü adamın oğlu!'* dedi. Adam içeri girince onu güler yüzle, memnun şekilde karşıladı. Adam çıktıktıktan sonra başka biri girmek için izin istedi. Hz. Peygamber, *'İlişkisi güzel adamın oğlu!'* dedi. Adam içeri girince hiç memnun değilmiş gibi karşıladı, önceki adamı karşıladığı gibi bu adamı karşılamadı. Adam çıkınca ben de 'Ya Resulallâh! Filan girmek için izin istedi onun hakkında dediğini dedin, sonra onu neşeli ve memnun şekilde karşıladın. Filan adama hakkında ise güzel şeyler dedin. Fakat bu adama önceki adam gibi davrandığını görmedim?' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! insanların en şerlileri, kötülüğünden sakındığın kimselerdir'* dedi."[2]

2071. Ebû Nu'aym, Sefvân b. Assâl'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir seferde Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk. Biri geldi. Hz. Peygamber, ona baktı ve *'İlişkisi kötü adamın kardeşi, ne kötü adam!'* dedi. Adam kendisine yaklaşınca yanına yaklaştırdı, adam kalkıp gidince ashab, 'Ya Resulallâh! onu gördüğünde *'İlişkisi ne kötü adamın kardeşi, ne*

---

[1] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 10621. Heysemî: "Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 284). Bu hadisi, Beyhakî rivayet etti (*el-İsâbe*, II, 334). Ebû Nu'aym, buna yakın şekilde *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 322) adlı eserinde rivayet etti.

[2] Ahmed, *Müsned*, VI, 158. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Sahih-i Müslim'de hadisin bir bölümü vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 17). Buhârî ise hadisi *el-Edebu'l-mufred* (s. 190) adlı eserinde muhtasar olarak rivayet etmiştir.

kötü adam!' dedin. Sonra da alıp yanına oturttun?' dedi. Hz. Peygamber, *'O adam münafıktır, nifakına rağmen onu idare ediyorum. Başkasını bana karşı yoldan çıkaracağından endişe ediyorum'* buyurdu."[3]

2072. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk. Kureyş'ten biri geldi. Hz. Peygamber, adamı alıp yanına oturttu, kendisine yaklaştırdı. Adam kalkınca *'Ey Büreyde! Bu adamı tanıyor musun?'* dedi. Ben de üç kere 'Evet, bu adam nesep olarak orta bir nesepten, mal olarak en zenginlerdendir' dedim. Sonra 'Ya Resulallâh! Ben bildiğimi söyledim. Sen daha iyi bilirsin' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu adam, kıyamet günü Allah (celle celâlühü) kendisi için tartı koymayacağı adamlardandır'* buyurdu."[4]

Hz. Ebû Derdâ'nın sahabeleri idare konusunda sözü

2073. Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Çoğu topluluklara gülümsüyoruz, hâlbuki kalbimiz onları lanetliyor."[5]

---

[3] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IV, 191. Ebû Nu'aym: Bu ğarîb bir hadistir.

[4] Heysemî: "İsnadında Avn b. Ümâre var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 17).

[5] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 222. Bu hadisi, İbn Ebî Dünya ve İbrahim el-Harbî Ğarîbu'l-Hadîs adlı eserinde ed-Dîneverî el-Mücâlese adlı eserinde Ebû Derdâ'dan aynı lafızla rivayet edip şu eki yapmaktadır: "Onlara karşı gülüyoruz." (*Fethu'l-bârî*, X, 403). Bu hadisi, İbn Asâkir de rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, III, 162).

MÜSLÜMANIN GÖNLÜNÜ ALMAK

a) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ömer'e söylediği sözlerden dolayı helallik dilemesi ve pişman olması, Hz. Ömer'in de onu affetmediğinden dolayı pişman olması

2074. Buhârî, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyordum. Baktım, Hz. Ebû Bekr, elbisesinin bir tarafını tutup geliyor, öyle ki dizleri gözüküyordu. Hz. Peygamber, *'Arkadaşınız biriyle tartışmıştır'* dedi. Hz. Ebû Bekr selam verdi ve 'Benle Ömer b. Hattab arasında bir şeyler oldu, acele davrandım, sonra pişman oldum. Beni affetmesini istedim, fakat beni affetmedi. Ben de senin yanına geldim' dedi. Hz. Peygamber, üç defa *'Allah günahlarını affetsin ey Ebû Bekr!'* dedi. Akabinde Hz. Ömer pişman oldu ve Hz. Ebû Bekr'in evine geldi ve 'Ebû Bekr burda mı?' dedi. 'Yok' dediler. Hz. Peygamber'in huzuruna girdi, selam verdi. Hz. Peygamber'in rengi öyle değişmişti ki, Hz. Ebû Bekr korktu. Dizleri üzerine çöktü ve iki defa 'Ya Resulallâh! vallahi, ben en zâlim kişiyim' dedi. Hz. Peygamber, *"Allah (celle celâlühü), beni size peygamber olarak gönderdi ve siz 'Yalan söylüyorsun' dediniz, Ebû Bekr ise 'Doğru söylüyor' dedi. Canı ve malıyla bana yardımcı oldu. Benim hatırıma arkadaşımın yakasını bırakır mısınız?"* dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in bu sözünden sonra hiç eziyet görmedi."[6]

2075. Taberânî, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr (radıyallahu anh), Hz. Ömer'e bir şey söyledi. Sonra 'Ey kardeşim beni affet!' dedi. Hz. Ömer kızdı. Hz. Ebû Bekr birkaç kere affetmesini istedi. Fakat Hz. Ömer kızdı, affetmedi. Bu, Hz. Peygamber'e iletildi. İnsanlar gelip Hz. Peygamber'in huzurunda oturdu. Hz. Peygamber, *'Kardeşin senden affetmeni istiyor, fakat sen affetmiyorsun?'* dedi. Hz. Ömer, 'Seni hak din için peygamber olarak gönderen zata and olsun! Bundan sonra benden ne zaman affetmemi isterse her defasında ona hakkımı helal edeceğim. Allah'ın mahlûkatı içinde senden sonra onu sevdiğim kadar bir başkasını sevmiyorum' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Seni hak din için gönderen zata and olsun! Senden sonra onu sevdiğim kadar bir başkasını sevmiyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Arkadaşıma bir şey diyerek beni üzmeyin! Allah (celle celâlühü), beni hidayet ve hak din ile gönderince 'yalan söylüyorsun' dediniz. Fakat Ebû Bekr, 'Doğru söylüyorsun'*

---

[6] Buhârî, V, 6; İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 92.

dedi. Allah (celle celâlühü), onu Kur'ân'da sahib (arkadaş) isimlendirmeseydi ben onu halil (dost) edinecektim. Fakat o Allah için kardeşimdir. İbn Ebî Kuhâfe hariç mescide açılan tüm kapıları kapatınız!' buyurdu."[7]

b) Ümmü Habîbe'nin ölüm esnasında Hz. Âişe'den ve Ümmü Seleme'den helallik dilemesi

2076. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Habîbe ölümü sırasında beni çağırdı ve dedi ki: 'Kumalar arasında olan şeyler bizim aramızda da oldu. Allah (celle celâlühü), bundan dolayı beni ve seni affetsin.' Ben de 'Allah bunlardan dolayı seni affetsin, hatalarından vazgeçsin, seni bunlardan dolayı affetsin' dedim. Ümmü Habîbe, 'Beni mutlu ettin, Allah de seni affetsin' dedi. Ümmü Seleme'ye de birini gönderdi ve ondan da aynı şekilde helallik diledi."[8]

c) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Fatıma'ya gelmesi ve onun gönlünü alması

2077. Beyhakî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma hastalanınca Hz. Ebû Bekr kendisine geldi. Eve girmek için izin istedi. Hz. Ali, 'Ya Fatıma! Ebû Bekr gelmiş, girmek için müsaade istiyor?' dedi. Hz. Fatıma, 'Ona izin vermemi istiyor musun?' dedi. Hz. Ali, 'Evet' dedi. Hz. Fatıma da izin verdi. Hz. Ebû Bekr içeri girdi, gönlünü almaya çalıştı ve 'Vallahi, evimi, malımı, ailemi, akrabalarımı sırf Allah rızasını, Hz. Peygamber'in ve siz ehli beytin rizasını kazanmak için terk ettim' dedi. Hz. Fatıma'nın gönlünü almak için çok uğraştı, Hz. Fatıma da ondan razı oldu (hakkını helal etti)."[9]

d) Hz. Ömer'in kendisine küs olan birinden helallik talep etmesi

2078. İbn Munzir, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'Falan adama kızgın ve kırgınım' dedi. Adam 'Hz. Ömer neden sana kırgındır?' diye soruldu. Evde birçok insan toplandı, adam geldi ve dedi ki: 'Ey Ömer! İslam'da bir delik açtım mı' dedi, Hz. Ömer 'Hayır'

---

[7] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 13383. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 45).

[8] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 100.

[9] Beyhakî, *es-Sünen*, VI, 301. Beyhakî, bu hadis, sahih bir isnadla mürsel ve hasen bir hadistir. Bu hadisi, İbn Sa'd Âmir eş-Şa'bî'den buna yakın şekilde muhtasar olarak rivayet etti. *(et-Tabakât*, VIII, 27).

dedi. 'Bir cinayet işledim mi' dedi. Hz. Ömer Hayır' dedi. 'Yeni bir şey ihdas ettim mi?' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır' dedi. Adam şöyle dedi: 'O zaman neden bana kızgınsın? Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا﴾

"Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler ise, bu taktirde gerçekten bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir." (Ahzab: 58). Sen bana eziyet ettin, Allah seni affetmesin!' Hz. Ömer, 'Doğru söyledi. Vallahi, hiçbir hile yapmadı, bunu yapmadı, bunu yapmadı. Sana eziyet ettiğim için beni affet!' dedi. Çok ısrar etti ve adam onu affetti."[10]

e) Hz. Abdullah b. Amr'ın Hz. Hasan b. Ali'den özür dilemesi

2079. Bezzar, Recâ b. Rabî'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "Medine'de Mecid-i Nebevî'de bir halkada oturuyordum. Halkada Ebû Sa'îd, Abdullah b. Amr vardı. Hasan b. Ali geçti, selam verdi. Cemaat da selamını aldı, Abdullah b. Amr ise bir şey demedi. Sonra gözleriyle ona baktı ve 'Aleyküm selam ve rahmetullah' diye selamını aldı. Akabinde şöyle dedi: 'Bu adam (Hz. Hasan'ı kastediyor), Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en sevilen kişidir. Vallahi, Sıffîn[11] gecelerinden beri kendisiyle hiç konuşmadım.' Ebû Sa'îd, 'Yanına gidip ondan özür dilemeyecek misin?' dedi. Abdullah, 'Elbette yapacağım' dedi. Abdullah kalktı. Önce Ebû Sa'îd içeri girdi, girmek için müsaade istedi ve kendisine izin verdi. Sonra Abdullah b. Amr için de izin istedi, o da içeri girdi. Ebû Sa'îd, Abdullah b. Amr'a 'Hz. Hasan geçerken bize söylediklerini bir daha onun yüzüne söyle bakalım!' dedi. Abdullah, 'Elbette derim: Hz. Hasan, Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en sevilen kişidir' dedi. Hz. Hasan, Abdullah'a 'Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en sevilen kişi olduğumu biliyorsan, Sıffîn'de neden bizle savaştın, Sıffîn Savaşında düşman ordusuna katılarak onları çoğalttın' dedi. Abdullah, 'Vallahi, sevadı (karanlık ordusunu) çoğaltmadım, onlarla beraber kılıç kullanmadım. Sadece

[10] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 260.

[11] Sıffîn savaşı Hz. Alî İle Mu'âviye ve en yakın dostu ve taktik uzmanı Amr b. Âs arasında cereyan etmişti. Sıffın savaşından sonra olan hakem olayındaki hileyi de o kadar sahabe içinde Amr b. As yapabilmişti. Abdullah ise Amr b. Âs'ın oğludur.

babamın yanında bulundum (veya buna yakın bir şey)' dedi. Hz. Hasan, 'Allah'a isyanda kula itaat edilmeyeceğini bilmiyor musun?' dedi. Abdullah, 'Biliyorum' dedi. Abdullah, 'Hz. Peygamber döneminde devamlı oruç tutuyordum. Babam, beni Hz. Peygamber'e şikayet etti ve 'Ya Resulallâh! Abdullah b. Amr, gündüz oruç tutuyor, gece namaz kılıyor!' dedi. Hz. Peygamber de *'Hem oruç tut, hem iftar et, hem namaz kıl, hem uyu! Ben hem namaz kılıyor, hem uyuyorum. Hem oruç tutuyor, hem de iftar ediyorum'* buyurdu. Hz. Peygamber, bana *'Ey Abdullah! Babana itaat et!'* buyurdu. Babam Sıffîn Savaşına katıldı, (ona itaat etmek için) ben de katıldım' dedi."[12]

f) Abdullah b. Amr'in Hz. Hüseyin'den özür dilemesi

2080. Taberânî, Recâ b. Rabî'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mescid-i Nebevî'de oturuyordum. Hz. Hüseyin b. Alî yanımızdan geçti, selam verdi. Cemaat da selamını aldı. Abdullah b. Amr (radıyallahu anh) ise sustu. Sonra İbn Amr cemaat sustuktan sonra yüksek sesle 'Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berakâtuhu' dedi. Abdullah, sonra cemaata döndü ve 'Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en sevilen kişinin kim olduğunu söyleyeyim mi?' dedi. Cemaat da 'Evet' dedi. Abdullah (radıyallahu anh) da 'İşte şu sırtını dönmüş giden kişidir. Vallahi Sıffîn gecelerinden beri onunla bir kelime dahi konuşmadım, o da benle konuşmadı. Vallahi benden razı olması benim için Uhud Dağı ağırlığınca altınım olmasından daha sevimlidir' dedi. Ebû Sa'îd (radıyallahu anh), 'Yarın sabaha ona gidelim mi?' dedi. Abdullah da 'Olur' dedi. Yarın sabaha ona gideceğine dair sözleştiler. Ben de sabah onlarla gittim. Ebû Sa'îd içeri girmek için izin istedi, Hz. Hüseyin izin verdi ve içeri girdi. Ebû Sa'îd, İbn Amr için de izin istedi, ısrar etti ve Hz. Hüseyin onun da girmesi için müsaade etti, o da içeri girdi. Hz. Hüseyin, onu görünce yerinden biraz kaydı, Ebû Sa'îd onun yanına oturdu. Hz. Hüseyin, Abdullah'ı uzak yerde oturtmak istedi. Abdullah oturmadı, ayakta kaldı. Hz. Hüseyin, bunu görünce Ebû Sa'îd ile arasını açtı, onun için oturduğu yerden biraz yana kaydı, Abdullah aralarına oturdu. Ebû Sa'îd mescitte olan kıssayı anlattı. Hz. Hüseyin de 'Ey İbn Amr gerçekten öyle mi dedin? Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en sevilen kişi olduğumu biliyor musun?' dedi. Abdullah da 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun! Allah katında yeryüzünde yaşayanlar içinde en

---

[12] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, III, 2632. Heysemî: Hadisi, Bezzar rivayet etti. İsnadındaki raviler Haşim b. Berîd müstesna sahih hadis ravileridir. Haşim de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 177).

sevilen kişi sensin' dedi. Hz. Hüseyin, 'O zaman neden babanla beraber Siffîn'de bana karşı savaştınız? Vallahi, babam (Hz. Ali) benden daha hayırlıydı' dedi. Abdullah, 'Evet. Fakat bir gün babam Amr, beni Hz. Peygamber'e şikâyet etti, 'Abdullah, gündüzleri oruç tutuyor, geceleri namaz kılıyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Namaz kıl, hem de uyu, oruç tut, hem de iftar et! Amr'a itaat et!'* buyurdu. Siffîn Savaşı olunca savaşa katılmam için yemin etti. Fakat vallahi onların sevadını (karanlık orduyu) fazlalaştırmadım, onlara bir kılıç dahi sivrileştirmedim, hiç mızrakla yaralamadım, hiç ok atmadım' dedi. Hz. Hüseyin,[13] 'Hâlıka isyan etmede mahlûka itaat edilmeyeceğini bilmiyor musun?' dedi. Abdullah, 'Evet, biliyorum' dedi. Sanki haksızlığını kabul etti."[14]

---

[13] Asılda Hasan şeklinde gelmiştir. Fakat doğru olan rivayetin başında olduğu gibi Hz. Hüseyin olmasıdır. Heysemî de bu hadisi Hz. Hüseyin'in menkıbeleri içinde zikretmiştir. *(B).*

[14] Heysemî: Hadisi Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. İsnadında Ali b. Sa'd b. Beşîr var, kendisinde az zayıflık olmakla beraber hadis hafızıdır. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 187).

MÜSLÜMANIN, MÜSLÜMAN KARDEŞİNİN İHTİYACINI GİDERMESİ

a) Mü'minlerin emiri Hz. Ömer'in durup yaşlı bir kadının ihtiyacını dinlemesi

2081. İbn Ebî Hatim, Dârimî ve Beyhakî Ebû Yezîd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Havle adında bir kadına rastladı. Kadın insanlarla beraber yürüyordu. Hz. Ömer'in durmasını istedi, o da durdu. Kadına yaklaştı, başını öne doğru eğdi, kadın ihtiyacını söyleyene kadar ellerini kadının omuzlarına koydu. Kadın sonra çekip gitti. Biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Kureyş erkeklerini bu yaşlı kadın için mi beklettin?' dedi. Hz. Ömer, 'Yazıklar olsun! Bu kadının kim olduğunu biliyor musun?' dedi. Adam, 'Hayır, bilmiyorum' dedi. Hz. Ömer, 'Bu kadın, Allah'ın yedi sema üstünde şikâyetini duyduğu kadındır. Bu Havle bt. Sa'lebe'dir. Vallahi akşama kadar durup ihtiyacını söyleseydi, onun ihtiyacını gidermeden gitmezdim' dedi."

2082. Buhârî, *Târîh*inde ve İbn Merdûyeh Sümâme b. Hazn'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, merkebiyle ilerliyordu. Bir kadın kendisine rastladı ve 'Ey Ömer dur!' dedi. Hz. Ömer de durdu, kadın kendisine ağır sözler söyledi. Biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu gün gördüğüm manzarayı hiç görmemiştim' dedi. Hz. Ömer, 'Beni onu dinlemekten ne engelleyebilir? Bu öyle bir kadın ki, Allah onun sesini işitti ve onun hakkında şu ayeti nazil etti:

﴿قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾

(Ey Resûlüm!) kocası hakkında seninle mücadele eden ve Allah'a şikayette bulunan (kadın)ın sözünü, Allah elbet işitmiştir. Çünki Allah, sizin birbirinizle konuşmanızı elbet işitir. Şüphesiz ki, Allah Semî (her şeyi işiten)dir. Basîr (hakkıyla gören)dir." (Mücâdele: 1)[15]

---

[15] Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, VII, 1047; Ali el-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl, I, 268.

MÜSLÜMANIN, MÜSLÜMAN KARDEŞİNİN İHTİYACINI GİDERMEK İÇİN YOLA ÇIKMASI

a) İbn Abbas'ın bir Müslümanın ihtiyacı için itikâftan çıkması

2083. Taberânî, Beyhakî –lafız onundur- ve Hâkim (muhsatar olarak rivayet etmiş ve isnadı sahihtir, demiştir) İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, Mescd-i Nebevî'de itikâftaydı. Biri geldi selam verdi, yanında oturdu. İbn Abbas, kendisine 'Ey falan! seni çok bitkin ve üzgün görüyorum' dedi. Adam, 'Evet, ey Hz. Peygamber'in amcaoğlu! falan adamın, benim üzerimde azatlık hakkı var, bu kabir sahibinin hürmeti aşkına ödemeye gücüm yok' dedi. İbn Abbas, 'Senin için adamla konuşayım mı?' dedi. 'İstersen konuş' dedi. İbn Abbas, ayakkabılarını giydi, sonra mescitten çıktı. Adam, 'Galiba itikafta olduğunu unuttun' dedi. İbn Abbas şöyle cevap verdi: Hayır, bu kabir sahibinden işittim -ona gidiş yakındır- (Adamın gözyaşları akmaya başladı) şöyle diyordu: "Kim, kardeşinin ihtiyacı için yürür ve onun ihtiyacını giderirse bu onun için on sene itikaf etmesinden daha hayırlıdır. Kim, bir gün Allah rızası için itikâf ederse Allah, onunla cehennem ateşi arasında doğu ve batı genişliğinden daha uzun hendekler koyar."[16]

MÜSLÜMANLARIN BİRBİRLERİNİ ZİYARET ETMELERİ

a) Hz. Peygamber'in Ensar'ı sıkça ziyaret etmesi

2084. Ahmed, Abdullah b. Kays'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ensar'ı özel ve genel olarak çok sık ziyaret ederdi. Özel ziyaret olunca adamın evine gelirdi. Genel ziyaret olunca mescide gelir, orda yapardı."[17]

2085. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ensar'dan bir aileyi ziyaret etti. Onlarla beraber yemek yedi. Çıkmak üzereyken evin bir mekânına bir sergi serilmesini istedi. Üzerinde namaz kıldı ve o aileye dua etti."[18]

---

[16] Munzirî, *et-Terğîb*, II, 272.

[17] Ahmed, *Müsned*, IV, 398. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadında ismi söylenmeyen biri var, diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 173).

[18] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 52.

b) Ashabın birbirini ziyaret etmesi

2086. Ebû Ya'lâ, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabını ikişer kişi şeklinde kardeş yapmıştı. Bu iki kişi bir gün birbirini görüp hal hatırını sormasa o gece sabahı zor ederdi. Onlar her gece sevgi ve incelikle birbirleriyle görüşür ve "Benden ayrıldıktan sonra neler yaptın, nasılsın?" diye sorardı. Üç gün boyunca kardeşinden habersiz şekilde asla duramazlardı."[19]

2087. Taberânî, Avn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), ashabı yanına geldiğinde onlara 'Birbirinize gidip oturuyor musunuz?' dedi. Onlar, 'Hiç aksatmayız' dedi. 'Birbirinizi ziyaret ediyor musunuz?' dedi. 'Evet, ey Ebû Abdirrahman! (İbn Mes'ûd'un künyesidir) Bizden biri, kardeşini görmeyince onunla karşılaşana kadar yaya olarak Kûfe'nin diğer ucuna kadar gider' dedi. İbn Mes'ûd, 'Bunu yaptığınız müddetçe hayırdan asla ayrılmazsınız' dedi."[20]

2088. Buhârî, Ümmü Derdâ'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Medâin'den Şam'a yaya olarak bizi ziyarete geldi. Üzerinde Enderûzd elbisesi vardı. Yani paçaları sıvanmış pijama vardı."[21]

---

[19] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 3338. Heysemî: İsnadında İmran b. Halid el-Huzâî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 174).
[20] Munzirî: Bu hadis Munkatidir. (*et-Terğîb,* IV, 144).
[21] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred,* s. 52.

İNSANIN GELEN MİSAFİRLERE İKRAMDA BULUNMASI

a) Hz. Peygamber'in İbn Ömer'e ikramda bulunması

2089. Ahmed, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna girdim. İçi lif dolu yastık bana verdi, ama ben onun üzerine oturmadım. Yastık benle Hz. Peygamber arasında kaldı."[22]

b) Hz. Ebû Bekr Sıddîk'ın Sa'd b. Rabîa'nın kızına ikramda bulunması

2090. Taberânî, Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Rabî'a'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Sa'd, Hz. Ebû Bekr'in huzuruna girdi. Hz. Ebû Bekr, ona oturması için elbisesini verdi, o da üzerinde oturdu. Hz. Ömer içeri girdi, neden böyle yaptığını sordu. 'Bu kız, benden de senden de daha hayırlıdır' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! bu kız kimdir?' diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Hz. Peygamber zamanında ruhu kabzedilen ve cennette yerini hazırlayan birinin kızıdır. Ben ve sen ise henüz dünyadayız' dedi."[23]

c) Hz. Ömer'in ve Hz. Selman'ın birbirlerine ikramda bulunması

2091. Hâkim, Enes b. Malik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Selman el-Fârisî, Ömer b. Hattab'ın huzuruna girdi. Hz. Ömer, yastığa yaslanmıştı. Yastığı alıp Hz. Selman'a verdi. Hz. Selman, 'Allah ve Resûlü doğru söyledi' dedi. Hz. Ömer, 'Ey Ebû Abdillah bize hadis rivayet eder misin?' dedi. Hz. Selman, 'Hz. Peygamber'in huzuruna girdim. Kendisi yastığa yaslanmıştı. Yastığı bana verdi, sonra bana *'Ey Selman! Müslüman biri, Müslüman kardeşinin yanına girdiğinde kendi yastığını ona verirse Allah, onu affeder'* dedi."[24]

2092. Bu hadisi, Taberânî, Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Hz. Ömer'in huzuruna girdiğinde yastığa yaslanmıştı. Hz. Ömer, yastığı

---

[22] Ahmed, *Müsned,* II, 96. Heysemî: İsnadın ravileri sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 174).

[23] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VI, 5401; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 27. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadında İsmail b. Kays b. Sa'd b. Zeyd var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 310). Hadisi, Hâkim de rivayet etmiş ve hadise sahih demiştir. Hafız ez-Zehebî: Bilakis isnadında alimler zayıf dediği İsmail var. (*Müstedrek,* III, 607).

[24] Hâkim, *Müstedrek,* III, 559.

alıp Hz. Selman'a verdi. Sonra 'Ey Selman! Müslüman biri, Müslüman kardeşinin yanına girdiğinde kendi yastığını ona verirse Allah onu affeder' dedi."[25]

2093. Taberânî, *es-Sağîr* adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Selman'ın yanına girdi. Yastığı ona verdi. Hz. Ömer, 'Ey Ebû Abdillah! Niye böyle yaptın?' dedi. Selman el-Fârisî şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Müslüman birinin yanına Müslüman kardeşi gelir ve o da kendi yastığını saygı ve tazimden dolayı ona verirse Allah onu kesin affeder.'*"[26]

d) Abdullah b. Hâris'in, İbrahim b. Neşît'e ikramda bulunması

2094. Taberânî, İbrahim b. Neşît'den şöyle rivayet etmektedir: "İbrahim b. Neşît, Abdullah b. Hâris b. Cez'i ez-Zübeydî'nin (radıyallahu anh) yanına girdi. Altındaki yastığı alıp misafirine verdi ve 'Kim, misafirine ikram etmezse Hz. Ahmed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Hz. İbrahim'in (aleyhisselam) ümmeti üzere olmaz' dedi."[27]

MİSAFİRE İKRAM ETMEK

a) Ebû Useyd es-Sâ'idî'nin Hz. Peygamber'e ikramı

2095. Buhârî, Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Useyd es-Sâ'idî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'i düğün yemeğine çağırdı. O gün onlara hizmet eden kişi, yeni gelin olan hanımıydı. Hanımı, 'O gün Hz. Peygamber'e ne haşladığımı biliyor musunuz? O'na o akşam tencere içinde hurma haşladım' dedi."[28]

b) İbn Cez ez-Zebîdî'nin misafire ikram husundaki sözü

2096. İbn Cerîr, İbrahim Şeyban←bir kişiden şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Haris b. Cez ez-Zebîdî'nin (radıyallahu anh) evine iki misafir geldi. Yaslandığı yastığı alıp onlara verdi. Onlar, 'Bize hürmet etmeni istemiyoruz, sadece bize faydası olacak şeyler söylemen için geldik' dedi. Abdullah b. Hâris dedi ki: 'Misafirine ikram etmeyen Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve

---

[25] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 6068. Heysemî: Hadisin isnadında İmran b. Halid el-Huzâ'i var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 174). Hâkim'in isnadında da zayıf olan bu İmrân vardır.

[26] Hadisin isnadında İmrân b. Halid el-Huzâ'î var, kendisi zayıf biridir.

[27] Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 146. Hafız el-Munzirî: Hadisi, Taberânî mevkûf olarak rivayet etti. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir.

[28] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 110.

sellem) ve Hz. İbrahim'in ümmetinden olamaz. Allah yolunda atının yularını tutup geceleyen, bir parça ekmek ve soğuk su ile iftar eden kişiye müjdeler olsun! Sığırlar gibi halka kurup çeşit çeşit yemekler yiyen, 'Köle bu yemeği kaldır, bu yemeği indir' diyen kişilere veyl (cehennem) olsun! Bu halde iken Allah'ı da hiç anmazlar.'"[29]

KAVMİN LİDERİNE İKRAM ETMEK

a) Oturması için Hz. Peygamber'in rıdasını Cerîr b. Abdillah'a vermesi

2097. Taberânî, *es-Sağîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde Cerîr b. Abdillah el-Becelî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Cerîr, Hz. Peygamber'in yanına geldi, kendisi o sırada çok kalabalık bir evdeydi. Cerîr, kapıya gelince Hz. Peygamber, sağına soluna baktı, boş yer bulamadı. Rıdasını alıp sardı, ona attı ve *'Bunun üzerinde otur!'* dedi. Cerîr, de rıdayı alıp sardı, sonra öpüp Hz. Peygamber'e geri verdi ve 'Bana ikram ettiğin gibi Allah, sana iyi ikramda bulunsun ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Size kavmin lideri gelince ona ikram edin, saygıda kusur etmeyin!'* buyurdu."[30]

2098. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Cerîr b. Abdillah (radıyallahu anh), içeri kalabalık ve dolu olan bir eve girdi. Oturacak yer bulamadı. Hz. Peygamber, izarını veya rıdasını attı ve *'Bunun üzerinde otur!'* dedi. Hz. Cerîr, elbisesini aldı, öptü ona verdi ve 'Bana ikram ettiğin gibi Allah, sana güzel şekilde ikram etsin ya Resulallâh!' dedi. Akabinde Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Size kavmin lideri gelince ona ikram edin, saygıda kusur etmeyin!'"*[31]

b) Hz. Peygamber'in Uyeyne b. Hısn'ı minderin üzerinde oturtması

2099. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Uyeyne b. Hısn (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber'in yanında Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer vardı. Hepsi yerde

---

[29] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 66.

[30] Heysemî: İsnadında Avn b. Amr el-Kaysî var, kendisi zayıf biridir.(*Mecma'u'z-zevâid*,VIII, 15)

[31] Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Bezzar çok kısaltarak rivayet etti. İsnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 16).

oturuyordu. Uyeyne için bir minder istedi onun üzerinde oturttu ve *'Size kavmin lideri gelince ona ikram edin!'* buyurdu."[32]

c) Hz. Peygamber'in Adiyy b. Hatim'e yastık vermesi

2100. Askerî ve İbn Asâkir Adiyy b. Hâtim'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Adiyy b. Hâtim, Hz. Peygamber'in yanına gidince Hz. Peygamber, ona bir minder verdi ve kendisi de yerde oturdu. Sonra Adiyy'e *'Şahadet ederim ki, sen, yeryüzünde kibirlilik yapmıyor ve fesad çıkarmıyorsun'* buyurdu. Adiyy de Müslüman oldu. Ashab, 'Ya Resulallâh! bu gün sende hiç görmediğimiz bir şey gördük' dedi. Hz. Peygamber de 'Evet, bu adam kavmin ileri gelenidir. Size kavmin ileri geleni gelince ona ikram edin!' buyurdu."[33]

d) Hz. Peygamber'in Ebû Râşid'e ikramda bulunması

2101. Dûlâbî,[34] Ebû Raşid b. Abdirrahman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kavmimden yüz kişiyle beraber Hz. Peygamber'e geldim. Hz. Peygamber'e yaklaştığımızda durduk ve bana 'Ey Ebû Mu'âviye! Sen önde git! Eğer hoşnut olduğun şeyler görürsen bize dön, beraber gidelim. Eğer hoşnut olmadığın şeyler görürsen bize gel, beraber geri dönelim' dediler. Hz. Peygamber'in yanına vardım, ben kavmim içinde yaşça en küçük kişiydim. 'Günaydın ya Muhammed!' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu verdiğin selam, Müslümanların birbirleri arasında verdiği selam değildir'* dedi. Ben de 'Onların selamı nasıldır ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber, *Müslüman bir topluluğa geldiğinde 'es-Selâmu aleyküm ve rahmetullah' dersin,* buyurdu. Ben de 'es-Selâmu aleyk ya Resulallâh! ve rahmetullahi ve berakâtuhu (Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ya Resulallâh!)' dedim. Hz. Peygamber de *'ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berakâtuhu (Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin de üzerine olsun!'* dedi. Hz. Peygamber, bana 'İsmin nedir, kimsin?' dedi. Ben de 'İsmim Ebû Mu'âviye b. Abdillâtveuzza' dedim. Hz. Peygamber, *'Bilakis sen Ebû Raşid b. Abdirrahman'sın'* dedi. Bana ikram etti, beni yanında oturttu, rıdasını, ayak-

---

[32] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XI, 11811. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadında tanımadığım kimseler var. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 16).

[33] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 55.

[34] Sahih olan Dal harfini üstün okumak yani Devlâbî şeklinde okumaktır. Fakat genelde insanlar Dûlâbî demektedir. (Sem'ânî, el-Ensâb, II, 510.

kabılarını ve bir de asâ bana verdi. Ben de Müslüman oldum. Cemaat içinde oturanlardan biri, Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Görüyoruz ki, bu adama ikram ediyorsun' dedi. Hz. Peygamber de onlara *'Bu, kavminin ileri gelenidir. Kavmin ileri geleni size gelince ona ikram edin!'* buyurdu..."[35]

KAVMİN İLERİ GELENLERİNİN İSLAMA ISINDIRILMASI

a) Hz. Peygamber'in kavmin önde gelenlerini islama ısındırması

2102. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Zerr'e *'Cuayl'ı nasıl bilirsin?* dedi. Ben de 'İnsan süretinde fakir biri olarak bilirim' dedim. *'Falanı nasıl bilirsin?* Dedi. Ben de 'İnsanların önderlerinden biri' dedim. *'Cuayl, yeryüzü dolusu bu gibi insanlardan daha hayırlıdır'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Falan adam da onun gibi eşraftandır, fakat ona böyle böyle davranıyorsun' dedim. Hz. Peygamber, *'O, kavminin lideridir. Onların kalbini (İslam'a) ısındırıyorum'* buyurdu."[36]

2103. İbn İshak, *el-Meğâzî* adlı eserinde Muhammed b. İbrahim et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Uyeyne b. Hıs ve Akra b. Hâbıs'a yüzer yüzer (dirhem veya dinar) verdin, Cuayl'a hiçbir şey vermedin?'[37] denildi. Hz. Peygamber, *'Nefsim elinde olan zata and olsun! Cuayl b. Sürâka, yeryüzü dolusu Uyeyne ve Akra gibilerinden daha hayırlıdır. Fakat ben, onların da kalplerini imana ısındırıyorum. Cuayl'in imanına zaten kefil oluyorum'* dedi."[38]

---

[35] Dûlâbî, el-Künâ, I, 31. Bu hadisi, İbn Mende, bu tarikle muhtasar olarak ve İbn Seken rivayet etti. (*el-İsâbe*, II, 409). Hadisi, el-Ukaylî de rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 216).

[36] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 353; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 320. Bu hadisi, Rûyânî *Müsned*inde, İbn Abdilhakem *Futûhu Mısr* adlı eserinde rivayet etti. İsnadı sahihtir. İbn Hibban ise hadisi başka tarikle Ebû Zerr'den rivayet etmiş, fakat Cuayl'in ismini belirtmemiştir. Buhârî, Sehl b. Sa'd'ın hadisiyle rivayet etti, fakat Ebû Zerr ve Cuayl'in ismini mübhem getirmiştir.

[37] Hz. Cuayl çok fakir, Hz. Uyeyne ve Hz. Akra ise eşraf ve ileri gelenlerdir.

[38] Bu hadis mürsel ve hasendir. (*el-İsâbe*, I, 239). Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Muhammed b. İbrahim'den buna yakın şekilde rivayet etti.

HZ. PEYGAMBER'İN EHLİ BEYTİNE İKRAMDA BULUNMAK

a) Hz. Peygamber'in ehli beytine iyi davranılması hususunda vasiyeti

2104. Müslim, Yezid b. Hayyan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Husayn b. Sebre ve Amr b. Müslim Zeyd b. Arkam'a (radıyallahu anh) gittik. Yanında oturduğumuzda Husayn, kendisine 'Ey Zeyd! sen çok hayır işlerinde bulundun! Hz. Peygamber'i gördün, onun hadisini dinledin, onla beraber gazveye katıldın, arkasında namaz kıldın. Ey Zeyd! Sen çok hayır işler yaptın! Hz. Peygamber'den işittiğin bir şeyler anlat!' dedi. Zeyd b. Arkam (radıyallahu anh), 'Ey yiğenim! vallahi, yaşım ilerledi, artık eskidik, Hz. Peygamber'den dinlediğim bazı şeyleri de unuttum. Size rivayet ettiğim hadisleri alın, söylemediklerim hakkında beni zorlamayın' dedi. Sonra şöyle anlattı: Hz. Peygamber, bir gün Mekke ve Medine arasında Hummâ denen suyun yanında bize hutbe verdi. Allah'a hamd ve sena etti, vaaz, nasihat etti, sonra şöyle buyurdu:

"Emmâ ba'd: Ey insanlar! Ben de ancak bir insanım. Rabbimin ölüm meleği yakında gelecek ve ben de icabet edeceğim. Size iki sorumluluk yüklüyorum; birincisi Ku'ân-ı Kerim onun içinde hidayet ve nur vardır. Allah'ın kitabını alın ve ona tutunun! –Allah'ın kitabına teşvik etti, rağbet ettirdi- İkincisi ise ehli beytimdir. Ehli beytime iyi davranma konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehli beytime iyi davranma konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum!"

Husayn, Zeyd'e (radıyallahu anh) 'Ehli beyti kimdir ey Zeyd! Hanımları ehli beyti değil midir?' dedi. Hz. Zeyd, 'Hanımları ehli beytindendir. Fakat asıl ehli beyti kendisinden sonra zekâtın kendisine haram olduğu kimselerdir' dedi. Husayn, 'Kimlerdir bunlar?' dedi. Hz. Zeyd, 'Hz. Ali, Hz. Ukayl, Hz. Cafer, Hz. Abbas'ın ailesidir' dedi. Husayn, 'Bunların hepsine zekât haram mıdır?' dedi. Hz. Zeyd de 'Evet' dedi."[39]

2105. Buhârî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr dedi ki: Ehli beyte iyi davranarak Hz. Muhammed'e saygı gösterin!"[40]

---

[39] Muslim, VII, 122. Nevevî, *Riyâdu's-sâlihîn.* Bu hadisi, İbn Cerîr de rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz,* V, 95).

[40] Buhari, V, 26; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 94.

b) Hz. Peygamber'in, amcası Hz. Abbas'a saygı göstermesi

2106. İbn Asâkir, mü'minlerin annesi Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabı ile oturuyordu, yanında Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer vardı. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'e *'Faziletli insanların faziletini ancak faziletli insanlar bilir'* buyurdu. Sonra Abbas (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in yanına geldi, onunla konuşuyordu. Hz. Peygamber, ona karşı sesini alçalttı. Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber'e bir şey oldu, kafama takıldı' dedi. Hz. Abbas, işini bitirmeden Hz. Peygamber'in yanından ayrılmadı, bitirdikten sonra gitti. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! biraz önce sana bir şey oldu galiba?' dedi. Hz. Peygamber, *'Yok, hasta değilim'* dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Sesinin çok düştüğünü gördüm' dedi. Hz. Peygamber, *'Hz. Cibrîl, nasıl ki, size benim yanımda sesini alçaltınız diye emrettiyse bana da Abbas'ın yanında sesimi alçaltmamı emretti'* buyurdu."[41]

2107. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in Hz. Peygamber yanında oturduğu bir yer vardı. Sadece Hz. Abbas için oradan kalkardı. Bu da Hz. Peygamber'i çok mutlu ederdi. Bir gün yine Hz. Abbas geldi. Hz. Ebû Bekr yerinden kalktı. Hz. Peygamber, kendisine *'Ne oldu?'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Amcanız geldi' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Abbas'a baktı, sonra Hz. Ebû Bekr'e tebessüm ederek döndü ve *' Abbas geliyor. Üzerinde beyaz elbisesi var. Evladı kendisinden sonra siyah elbise giyecektir. Onun evlatlarından oniki kişi imam olacaktır'* buyurdu. Hz. Abbas gelince 'Ya Resulallâh! Ebû Bekr'e ne dedin?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayırlı şeyler dedim'* dedi. Hz. Abbas, 'Anam babam sana feda olsun! Doğru söyledin. Sen zaten hep hayırlı şeyler dersin' dedi. Hz. Peygamber, şöyle dedim, buyurdu: *'Amcam Abbas üzerinde beyaz elbiseleriyle geliyor. Ondan sonra evlatları siyah elbise giyeceklerdir ve evlatları içinde on iki imam olacaktır.'*"[42]

---

[41] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 68.

[42] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10675. Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat*, *el-Kebîr* adlı eserlerinde muhtasar olarak rivayet etti. İsnadında tanımadığım bir cemaat alim var. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 270). Bu hadisi, İbn Asâkir İbn Abbas'dan muhtasar olarak rivayet etti. Ali el-Muttakî: İsnadında hakkında zayıftır diye konuşulan bir kimse görmedim. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 211).

c) Hz. Ebû Bekr'in oturduğu yerden kalkıp yerini Hz. Abbas'a vermesi

2108. İbn Asâkir, Cafer b. Muhammed←babası←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ne zaman otursa Hz. Ebû Bekr onun sağında, Hz. Ömer de onun solunda, Hz. Osman da önünde otururdu. Hz. Osman, Hz. Peygamber'in sır kâtibiydi. Hz. Abbas b. Abdilmuttalib gelince Hz. Ebû Bekr yerinden kalkar, oraya Hz. Abbas otururdu."[43]

d) Hz. Peygamber'in, Hz. Abbas'ın sevilmesine teşvik etmesi

2109. Hâkim, Muttalib b. Rabî'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Abbas, Hz. Peygamber'in yanına kızgın şekilde geldi. Hz. Peygamber, *'Nasılsın?'* diye sordu. Hz. Abbas, 'Ya Resulallâh! Ne var bizle Kureyş'liler arasında?' dedi. Hz. Peygamber, *'Ne var, ne oldu?'* dedi. Hz. Abbas, 'Birbirlerini güler yüzle karşılıyorlar, bizle karşılaştıklarında hiç öyle karşılamıyorlar' dedi. Hz. Peygamber öyle kızdı ki, gözlerinin arasındaki damar gözüktü. Öfkesi geçtikten sonra *'Muhammed'in nefsi elinde olan zata and olsun! Kişi, Allah ve Resulü için sizi sevmediği müddetçe kalbine iman girmiş olamaz'* buyurdu. Sonra şöyle devam etti: *Neden bu adamlar Abbas'a böyle davranarak beni üzüyorlar? Kişinin amcası baba yarısıdır.'"*[44]

2110. Hâkim, Abbas b. Abdilmuttalib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Kureyş'liler birbirleriyle karşılaştıklarında güler yüzle birbirlerini karşılıyorlar. Bizle karşılaştıklarında tanımadığımız bir yüzle bizle kaşılaşıyorlar' dedi. Hz. Peygamber aşırı öfkelendi ve *'Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Sizi Allah ve Resulü için sevmediği müddetçe kişinin kalbine iman girmiş sayılmaz'* buyurdu."

2111. Taberânî, İsmet'den şöyle rivayet etmektedir: "Abbas b. Abdilmuttalib (radıyallahu anh), bir gün mescide geldi, insanların yüzündeki somurtkanlığı gördü. Hz. Peygamber'in evine döndü ve 'Ya Resulallâh! Ne oluyor? Mescide girdiğimde insanların yüzünün bana karşı somurtkan olduğunu görüyorum' dedi. Hz. Peygamber geldi, mescide girdi *ve 'Ey insan topluluğu! Abbas'ı sevmediğiniz müddetçe iman etmiş olamazsınız, mü'min kimseler olamazsınız'* buyurdu."[45]

---

[43] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 214.

[44] Hâkim, *Müstedrek*, III, 333.

[45] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 494. Heysemî: İsnadında Fadl b. Muhtar var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 269).

e) Hz. Ömer ile Hz. Abbas arasında geçen olay ve Hz. Ömer, Hz. Abbas'a ikram ettiği için Hz. Peygamber'in ona dua etmesi

2112. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ömer b. Hattab'ı zekât toplama memuru olarak gönderdi. İlk karşılaştığı kişi Hz. Abbas b. Abdilmuttalib oldu. Hz. Ömer, kendisine 'Ey Ebû'l-Fadl! Malının zekâtını ver!' dedi. Hz. Abbas, ona ağır cümleler sarf etti. Hz. Ömer ise 'Allah'tan korkum olmasaydı ve Hz. Peygamber'in yakını olmasaydın sana karşılık verirdim' dedi. İkisi ayrıldı ve biri bir yoldan, diğeri diğer yoldan devam etti. Hz. Ömer, Hz. Ali'nin yanına geldi ve olanları anlattı. Hz. Ali, Hz. Ömer'in elinden tutup beraberce Hz. Peygamber'in huzuruna girdiler. Hz. Ömer dedi ki: 'Ya Resulallâh! Beni sadaka toplamam için gönderdin. İlk karşılaştığım kişi amcanız Abbas'tı. 'Ey Ebû'l-Fadl! malının sadakasını ver' dedim. Abbas ise bana ağır sözler söyledi. Ben de 'Allah'tan korkum olmasa ve Hz. Peygamber'in yakını olmasaydın sana karşılık verirdim' dedim.' Hz. Peygamber, *'Ona saygılı davrandın, Allah da sana ikram etsin! Biliyorsun, kişinin amcası babası yerindedir. Abbas'a bir şey deme, biz ondan iki senenin zekâtını peşin aldık'* buyurdu."[46]

f) Hz. Abbas'ın babasına küfreden birine tokat atması

2113. Hâkim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Abbas'ın babasını zikretti ve ona küfretti. Hz. Abbas da ona tokat attı. İnsanlar toplandı ve 'Vallahi, Abbas tokatladığı gibi onu tokatlayacağız' dediler. Bu, Hz. Peygamber'in kulağına geldi, Hz. Peygamber de hutbe verdi ve *'Allah'ın en çok değer verdiği ikram ettiği kişi kimdir?'* dedi. Halk, 'Sensin ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Abbas, bendendir, ben ondanım. Ölülerinize küfretmeyin, onlara küfrederek yaşayanları üzersiniz'* buyurdu."[47]

2114. Bu hadisi, İbn Asâkir, İbn Abbas'tan buna yakın şekilde rivayet edip şu eki yaptı: "Ya Resulallâh! Senin buğzuna uğramaktan Allah'a sığınırız.

---

[46] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 214. Bu hadisi, İbn Sa'd, Katâde'den muhtasar olarak rivayet etti. *(et-Tabakât*, IV, 27).

[47] Hâkim, *Müstedrek*, III, 329. Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhân, hadisi rivayet etmemiştir. Hafız ez-Zehebî: Hadis sahihtir.

Bizim için mağfiret dile!' dediler. Hz. Peygamber de onlar için mağfiret duasında bulundu."[48]

g) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Ömer'in hilafeti döneminde Hz. Abbas'a saygılı olmaları

2115. İbn Asâkir, İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer hilafetleri döneminde ne zaman Hz. Abbas'la binekli şekilde karşılaşsalar hemen binekten iner ve bineği yularından tutup sürerlerdi. Hz. Abbas'ı evine veya oturacağı yere ulaştırana kadar ona eşlik ederler, sonra ayrılırlardı."[49]

h) Hz. Osman'ın, Hz. Abbas'a saygısızlık yapan birine vurması

2116. Seyf ve İbn Asâkir Kâsım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın yapıp kendisinden razı olunan şeyleri vardı. Bunlardan biri, Hz. Abbas'a saygısızlık yapan birine vurmasıydı. 'Niye böyle yaptın?' diye soruldu. Hz. Osman, 'Hz. Peygamber, amcasına saygı gösterirken ben ona karşı saygısızlığa müsaade mi edeyim? Bu adamın yaptığına kim rıza gösterirse Hz. Peygamber'e muhalefet etmiş olur' dedi. Yaptığı bu davranışı insanlar takdirle karşıladı."[50]

ı) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Ali'ye saygı göstermesi ve onun için oturduğu yerden kalkması

2117. İbn Arabî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mescitte oturuyordu. Ashabı, kendisinin etrafında toplanmıştı. O sırada Hz. Ali geldi, selam verdi, sonra ayakta durdu. Oturacağı bir yer aradı. Hz. Peygamber de kim ona yer verecek diye baktı. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in sağında oturuyordu. Hz. Ebû Bekr oturduğu yerden kalktı ve 'Buraya otur ey Ebû'l-Hasan!' dedi. Hz. Ali de Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr arasında oturdu. Hz. Peygamber'in yüzünde sevincini gördük. Sonra Hz. Ebû Bekr'e döndü ve *'Ey Ebû Bekr! Fazileti ancak faziletli kişiler bilir'* buyurdu."[51]

---

[48] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 211. Bu hadisi, İbn Sa'd, İbn Abbas'dan İbn Asâkir'in rivayetine yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, IV, 24).

[49] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 69.

[50] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 213.

[51] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 359.

i) Ensar'dan bir cemaatin Hz. Ali'ye "Ey mevlamız!" sözü

2118. Ahmed ve Taberânî Riyâh b. Hâris'ten şöyle rivayet etmektedir: "Rahbe'de bir cemaat Ensar Hz. Ali'nin yanına geldi. 'es-Selâmu aleyk ey efendimiz! dedi. Hz. Ali, 'Ben nasıl mevlanız olurum, siz Arap cemaatisiniz?' dedi. Onlar da dedi ki: 'Ğadîrhum günü Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittik: *"Ben kimin mevlasıysam Ali de onun mevlasıdır."* Riyâh anlatıyor: Onlar gittiklerinde peşlerinden gittim ve 'Bunlar kimlerdir?' diye sordum. İçlerinde Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu Ensar'dan oluşan bir cemaattır, dediler."[52]

j) Hz. Peygamber'in "Ben kimin efendisiysem Ali de onun afendisidir" sözü

2119. Bezzar, Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bizi bir seriyyeye gönderdi. Başımıza da Hz. Ali'yi komutan tayin etti. Geri dönüp geldiğimizde Hz. Peygamber, *'Efendiniz size nasıl davrandı, onu nasıl gördünüz?'* dedi. Ben ve başka biri şikayetçi oldu. Hz. Peygamber, başını kaldırdı –yere bakıyordum- ve yüzü kıpkırmızı olmuştu ve *"Ben kimin velisi ise (efendisiysem) Ali de onun velisidir (efendisidir)"* diyordu. Ben de 'Bir daha asla Ali (radıyallahu anh) yüzünden seni üzmem' dedim." [53]

k) Hz. Peygamber'in "Kim Ali'ye eziyet ederse bana eziyet etmiş olur" sözü

2120. İbn İshak, Amr b. Şâs el-Eslemî'den (radıyallahu anh) –kendisi Hudeybiye ashabındandır- şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in Hz. Alî komutasında Yemen'e gönderdiği bir ordu içinde ben de bulunuyordum. Bana bazı sıkıntılar çektirdi, bu bana çok dokundu. Medine'ye vardığımızda Medine'de oturduğum yerlerde ve karşılaştığım kimselere ondan şikayetçi olduğumu anlatıyordum. Bir gün geldim Hz. Peygamber mescitte oturuyor. Hz. Peygamber bana bakınca ben de onun gözlerine direk baktım. Oturana kadar beni süzdü. Onun yanına oturduğumda *'Ey Amr! Vallahi beni çok üzdün!'* dedi. Ben de 'İnnâ lillâh ve innâ ileyhi raci'ûn! Hz. Peygamber'e eziyet

---

[52] Ahmed, V, 419; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IV, 4052. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 104).

[53] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, III, 2535. Heysemî: Hadisi, Bezzar rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 108).

etmekten Allah'a ve İslam dinine sığınırım' dedim. Hz. Peygamber, *'Kim, Ali'ye eziyet ederse bana eziyet etmiş sayılır'* buyurdu."[54]

l) Hz. Sa'd, Hz. Ali'ye hakaret ettiği zaman Hz. Peygamber'in kızmasından Allah'a sığınması

2121. Ebû Ya'lâ, Sa'd b. Ebî Vakkas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben yanımda olan iki kişiyle beraber mescitte oturuyordum. Hz. Ali'ye laf söyledik. Hz. Peygamber ilerledi, yüzünden kızgınlığı okunuyordu. Hz. Peygamber'ın kızmasından Allah'a sığındım. *'Niye beni rahat bırakmıyorsunuz? Kim, Ali'ye eziyet ederse bana eziyet etmiş olur'* buyurdu."[55]

m) Hz. Ömer'in Hz. Ali'ye hakaret eden birine kızması

2122. İbn Asâkir, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer'in oturduğu bir mecliste Hz. Ali'ye hakaret etti. Hz. Ömer, 'Bu kabir sahibini tanıyor musun? Bu kabir sahibi, Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib'dir. Ali'nin de soyu Ali b. Ebû Talib b. Abdilmuttalib'dir. Ali'yi sadece hayırla zikret! Eğer ona eziyet edersen bu kabir sahibi olan Hz. Peygamber'e eziyet edersin' dedi."[56]

n) Hz. Sa'd'ın "Testere boynuma dayandırılsa yine de ona asla sövmeyeceğim" sözü

2123. Ebû Ya'lâ, Ebû Bekr b. Halid b. Urfutata'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr b. Halid, Sa'd b. Malik'in yanına geldi ve 'Bana ulaştığına göre Kûfe'de Hz. Alî'ye sövmeye zorlanıyorsunuz. Sen de ona hiç sövdün mü?' dedi. Hz. Sa'd, 'Allah korusun! Sa'd'ın nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında öyle şeyler dediğini işittim ki, şayet testere boynuma dayandırılsa yine de asla ona sövmem' dedi."[57]

---

[54] Bu hadisi, Ahmed (*Müsned,* III, 483), Amr b. Şâs'dan rivayet etti. (*el-Bidâye,* VII, 347). Heysemî: Bu hadisi, Ahmed ve Taberânî muhtasar olarak rivayet etti. Bezzar ise daha kısa şekilde rivayet etti. Ahmed'in isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 129).

[55] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 770; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VII, 347. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Bezzar muhtasar olarak rivayet etti. Ebû Ya'lâ'nın isnadındaki raviler Mahmud b. Hidâş ve Kenân müstesna sahih hadis ravileridir. Bu ikisi de sıka kimsedir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 129).

[56] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 46.

[57] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 777. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 130).

o) Mu'âviye'nin Hz. Ali'ye hakaret etmesi, Hz. Sa'd'ın onu men etmesi

2124. Ahmed, Müslim ve Tirmizî Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas← babasından şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye b. Ebî Süfyan, Sa'd'a (radıyallahu anh) Hz. Ali'ye sövmesini emretti. Mu'âviye, 'Ebû Turab'a[58] sövmekten seni alıkoyan nedir, neden sövmüyorsun?' dedi. Hz. Sa'd, Hz. Peygamber'in Hz. Ali hakkında söylediği üç sözünü söyleyeyim mi? Bunlardan birini bana söylemesi benim için kırmızı develerden daha sevimlidir. Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi yerine vekil olarak bıraktığı bazı gazvelerinde Hz. Ali, 'Beni kadın ve çocuklarla mı beraber bırakıyorsun?' dedi. Hz. Peygamber de *'Musa'nın yanında olan Harun menzilinde olmak istemez misin? Fakat benden sonra peygamber gelmeyecektir'* buyurdu. Hz. Peygamber, Hayber Savaşında *'Bu sancağı öyle birine vereceğim ki, o kişi, Allah ve Resulünü seviyor. Allah ve Resulü de onu seviyor'* buyurdu. Ben sancağı almak istedim. Fakat Hz. Peygamber, *'Bana Ali'yi çağırın!'* dedi. Hz. Ali getirildi, gözleri rahatsızdı. Hz. Peygamber, gözlerine tükürüğünü sürdü, ona sancağı verdi ve Allah onun eliyle fethi gerçekleştirdi. Şu ayet nazil olunca:

﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾

"Artık sana ilim geldikten sonra, kim onun (İsa'nın) hakkında senle tartışırsa, bunun üzerine de ki: "(İddianızda samimi iseniz) gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınız, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra gönülden dua edelim de Allah'ın lanetini yalancıların üzerine kılalım!" (Âl-i İmrân: 61). Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi, Hz. Fatıma'yı, Hz. Hasan'ı, Hz. Hüseyin'i çağırdı. Sonra şöyle dedi: *"Ey Allah'ım! Bunlar benim ehli beytimdir."*[59]

2125. Ebû Zur'a ed-Dımaşkî, Abdullah b. Ebî Necîh←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın elinden tuttu ve 'Ey Ebû İshak! Bu savaş, bizi hac etmekten alıkoydu. Öyle oldu ki, haccın sünnetlerini unutacak gibi olduk. Sen önümüzde tavaf et, biz de senle tavaf ederiz' dedi. İşini bitirdikten sonra onu alıp Dâru'n-nedve'ye götürdü, tahtın üze-

---

[58] Hz. Ali'ye Hz. Peygamber'in taktığı lakaptır.

[59] Ahmed, *Müsned,* I, 185; Müslim, VII, 120, Tirmizî, 2999.

rinde yanında oturttu. Sonra Ali b. Ebî Talib'den bahsetti, ona hakaret etti. Hz. Sa'd, 'Beni evine getirdin, tahtın üzerinde oturttun, sonra da Ali'ye laf atıp sövmeye başladın! Vallahi, Ali için olan üç hasletten bir tanesi hakkımda olsaydı, benim için güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha sevimli olurdu' dedi. *'Hz. Musa'ya göre Hz. Harun'un menzili neyse sen de benim yanımda öyle olmak istemez misin. Fakat benden sonra peygamber yoktur.'* Hz. Peygamber'in ona Hayber'de dediğini bana demesi: *"Bu sancağı, öyle birine vereceğim ki, o kimse Allah ve Resulünü seviyor, Allah ve Resulü de onu seviyor. Allah, onun eli vasıtasıyla fethi gerçekleştirecektir."* Bu sözler, benim için güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha sevimlidir. Hz. Peygamber'in kızının kocası olup ondan çocuklarımın olması benim için güneşin doğduğu her şeyden daha hayırlıdır. Bu günden sonra senle bir daha bir eve girmeyeceğim. Sonra rıdasını silkip evden çıktı."[60]

p) Hz. Ümmü Seleme'nin Hz. Ali'ye söven birine kızması

2126. Ahmed, Ebû Abdillah el-Cedelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Seleme'nin yanına vardım, bana 'içinizde Hz. Peygamber'e sövülüyor mu?' dedi. Ben; 'Allah korusun!' dedim. (Veya Subhanellâh! veya buna yakın bir kelime kullandı.) Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kim, Ali'ye söverse bana sövmüş olur.'*[61]

2127. Taberânî ve Ebû Ya'lâ Ebû Abdillah el-Cedelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Seleme (radıyallahu anha), bana 'Ey Ebû Abdillah! Hz. Peygamber'e içinizde sövülüyor mu?' dedi. Ben, 'Nasıl ona sövülür!' dedim. Ümmü Seleme, 'Ali'ye ve onu sevenlere sövülmüyor mu? Hz. Peygamber de onu severdi!' dedi."[62]

r) Hz. Ali'nin dini ve nesebi ile alakalı sözü

2128. Hatîb-i Bağdâdî, *el-Muttefik* adlı eserinde ve İbn Asâkir Ebû Sadık'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali şöyle dedi: Benim nesebim Hz.

---

[60] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 340, 341.

[61] Ahmed, *Müsned,* VI, 323. Heysemî: İsnadındaki raviler Ebû Abdillah el-Cedelî müstesna sahih hadis ravileridir. Ebû Abdillah da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 130).

[62] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 737; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 7013. Heysemî: Taberânî'nin isnadındaki raviler Ebû Abdillah müstesna sahih hadis ravileridir. Ebû Abdillah da sıka biridir. Hadisi, İbn Ebî Şeybe Ebû Abdillah'dan buna yakın şekilde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 46).

Peygamber'in nesebidir. Benim dinim senin dinindir. Kim, uzanıp benden bir şey alırsa onu Hz. Peygamber'den almıştır."[63]

s) Hz. Ömer'in Hz. Hüseyin'e saygı göstermesi

2129. İbn Asâkir, Ebû'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), minberi üzerinde hutbe verdi. Hz. Hüseyin b. Ali, ona doğru kalktı ve 'Babamın minberinden in aşağı!' dedi. Hz. Ömer, 'Doğru söyledin. Bu, senin babanın minberidir. Benim babamın değildir. Sana bunu kim emretti?' dedi. Hz. Ali kalktı ve 'Kimse ona böyle demesini emretmedi. Ey haddi aşan adam! Canını yakacağım' dedi. Hz. Ömer, 'Yiğenime bir şey deme. Doğru söyledi, bu babasının minberidir' dedi."[64]

2130. İbn Sa'd, İbn Râhûyeh ve Hatîb-i Bağdâdî Hüseyin b. Alî'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), minber üzerinde iken minbere çıktım ve kendisine 'Babamın minberinden in, git babanın minberine çık' dedi. Hz. Ömer, 'Babamın minberi yoktur' dedi. Beni kendi yanında oturttu. Hz. Ömer inince Hz. Hüseyin'in evine gitti ve 'Ey yavrum! Bunu sana kim öğretti?' dedi. Ben de 'Bunu bana kimse öğretmedi' dedim. Hz. Ömer, 'Keşke bize gelsen, bizi görsen' dedi. Bir gün gittim, Mu'âviye ile baş başaydı. İbn Ömer kapıdaydı. Onun içeri girmesine izin verilmedi, bunun üzerine ben de geri döndüm. Hz. Ömer sonra benle karşılaştı ve 'Ey yavrum! bize geldiğini görmedik?' dedi. Ben de 'Geldim, Mu'âviye ile başbaşaydın. İbn Ömer'i kapıda gördüm. Ona izin verilmedi, ben de geri döndüm' dedi. Hz. Ömer, 'Sen, izin verilmeye Abdullah b. Ömer'den daha layıksın. Başımızın üstünde önce Allah, sonra siz varsınız' dedi. Elini alıp başına koydu."[65]

u) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Hasan'a saygı göstermesi

2131. İbn Sa'd, Ahmed, Buhârî, Nesâî ve Hâkim Ukbe b. Hâris'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in vefatında birkaç gece sonra Hz. Peygamberle beraber ikindi namazının akabinde çıktık. Hz. Ali de yanında yürüyordu. Hasan b. Ali'nin yanından geçti, Hz. Hasan çocuklarla oynuyordu. Onu alıp boynuna koydu ve şöyle dedi:

---

[63] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 46.

[64] İbn Kesîr: İsnadı zayıftır. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 105).

[65] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 363; Hatîb, Târîh, I, 141; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 105. İbn Hacer: İsnadı sahihtir. (*el-İsâbe*, I, 333).

بأبى شبيه بالنبي ليس شبيهًا بعلي

Babam feda olsun! Hz. Peygamber'e benziyor

Ali'ye hiç benzemiyor.

Hz. Ali ise gülüyordu."[66]

ü) Ebû Hüreyre'nin Hz. Hasan'ın karnını öpmesi

2132. Ahmed, Ümeyr b. İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre'yi gördüm, Hasan b. Ali ile karşılaştı ve ona 'Karnında Hz. Peygamber'in öptüğü yeri aç!' dedi. Hz. Hasan da karnını açtı, Ebû Hüreyre de öptü. Bir rivayette, göbeğinden öptü."[67]

v) Ebû Hüreyre'nin Hz. Hasan'a "Ey seyyidim!" demesi

2133. Taberânî, el-Makburî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre'nin yanındaydık. Hz. Hasan b. Ali gelip selam verdi, cemaat da selamını aldı. Yanımızda Ebû Hüreyre vardı, selam verdiğini bilmedi. Kendisine 'Bu Hasan b. Ali'dir, selam veriyor' denildi. Hemen gidip kendisine yetişti ve 'Ey seyyidim senin üzerine de selam olsun!' dedi. Kendisine, Ona "Seyyidim" mi diyorsun, denildi. Ebû Hüreyre de şahadet ederim ki, Hz. Peygamber, onun için "O, seyyittir" dedi."[68]

y) Ebû Hüreyre ve Mervan arasında Hz. Hasan'ı ve Hz. Hüseyin'i sevmek hususunda geçen diyalog

2134. Taberânî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mervan, Ebû Hüreyre'nin vefat ettiği hastalığında kendisini ziyaret etti. Mervan, Ebû Hüreyre'ye 'Senle beraber olduğum müddetçe hiçbir şeyine kızmadım, tek kızdığım şey Hasan ve Hüseyin'e olan sevgindi' dedi. Ebû Hüreyre hemen üstüne kalkıp oturdu ve şöyle dedi: Şahadet ederim ki,

---

[66] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 178; Ahmed, *Müsned*, I, 213; Buhârî, IV, 227; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 103.

[67] Ahmed, *Müsned*, II, 255. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî rivayet etti. Fakat şöyle demiştir: "Hz. Hasan göbeğini açtı ve elini onun göbeğine koydu." İsnadındaki raviler Ümeyr b. İshak müstesna sahih hadis ravileridir. Ümeyr de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 177). İbn Neccar, hadisi Ümeyr'den rivayet etti. Hadiste şöyle denmiştir: "Ebû Hureyre, ağzını onun göbeğine koyup (öptü)."

[68] Heysemî: İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 178). Bu hadis, Ebû Ya'lâ ve İbn Asâkir Sa'îd el-Makburî'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 104). Hâkim de hadisi rivayet etmiş ve hadise sahih demiştir. (*Müstedrek*, III, 169).

Hz. Peygamberle beraber çıktık, az yolu ilerlemedik ki, Hz. Peygamber, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in sesini işitti, onlar ağlıyorlardı. Anneleriyle beraberdiler. Hızlı yürüyerek onların yanına geldi. *'Yavrularımın neyi var?'* dediğini işittim. Hz. Fatıma, 'Susuzdurlar' dedi. Hz. Peygamber, bir kırbaça yöneldi, su bulmak için o zaman insanlar yağmur suyu ile su ihtiyaçlarını gideriyorlardı. *'Kimsenin yanında su var mı?'* diye seslendi. Hiç kimse bırakmadı, su bulmak için su var mı, yok mu diye herkese sordu. Hiç kimsede bir damla su görmedi. Hz. Peygamber de Hz. Fatıma'ya *'Birini ver, bana!'* dedi. Örtüsünün altından çıkarıp verdi. Çocuğu verince kollarının beyazlığını gördüm. Hz. Peygamber, çocuğu alıp göğsüne yapıştırdı, çocuk devamlı ağlıyor, hiç susmuyordu. Hz. Peygamber, dilini onun ağzına koydu. O da sakinleşip sussuzluğu giderene kadar emdi. Artık ağlama sesini duymadım. Diğeri ağlıyordu. Önceki gibi susmuyor, çok ağlıyordu. Sonra Hz. Peygamber, *'Diğerini ver bana!'* dedi. Hz. Fatıma da verdi. Hz. Peygamber, aynı şeyi ona da yaptı. İkisi de sustu, bir daha ağlama seslerini duymadım. Hz. Peygamber, akabinde *'İlerleyin!'* dedi. Sağdan soldan dağ yoluna çıktık, düz yolda onla karşılaştık. Hz. Peygamber'in Hz. Hasan'a ve Hz. Hüseyin'e bunu yaptığını gördükten sonra nasıl olur da onları sevmem !"[69]

---

[69] Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti, isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 181).

ÂLİMLERE, BÜYÜKLERE VE FAZİLETLİ KİŞİLERE SAYGI GÖSTERMEK

a) İbn Abbas'ın Zeyd b. Sabit'e saygı göstermesi, Zeyd'in de ona saygı göstermesi

2135. İbn Asâkir, Ammâr b. Ebî Ammâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit (radıyallahu anh), bir gün bineğine bindi. İbn Abbas da bineğinin yularından tuttu. Hz. Zeyd, 'Hz. Peygamber'in amcaoğlu! Bırak yuları!' dedi. İbn Abbas, 'Âlimlerimize ve büyüklerimize böyle yapmakla emrolunduk' dedi. Hz. Zeyd, 'Elini bana göster!' dedi. Elini gösterdi, Hz. Zeyd elini öptü ve 'Biz de ehli beyte böyle davranmakla emrolunduk' dedi."[70]

2136. Yakub b. Süfyan -sahih isnadla- Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit (radıyallahu anh), bineğine bindi. İbn Abbas bineğinin yularından tuttu. Hz. Zeyd, 'Hz. Peygamber'in amcaoğlu! Bırak yuları!' dedi. İbn Abbas, 'Hayır, âlim ve büyüklerimize böyle yapmakla emrolunduk' dedi."[71]

2137. İbn Neccar, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, Zeyd b. Sabit'in bineğinin yularından tuttu, sonra şöyle dedi: "Biz öğretmenlerimizin ve yaşça büyüklerimizin yularından tutmakla emrolunduk."[72]

b) Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Ubeyde'ye ikramda bulunması

2138. Taberânî, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yanında Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer, Hz. Ebû Ubeyde'nin de olduğu bir cemaat sahabe ile beraber iken içinde içecek olan bir bardak getirildi. Hz. Peygamber, bardağı Hz. Ebû Ubeyde'ye uzattı. Ebû Ubeyde, 'Ya Resulallâh! Sen, içmeye benden daha layıksın' dedi. Hz. Peygamber, *'Al!'* dedi. Ebû Ubeyde de bardağı aldı ve içmeden bir daha 'Sen al, ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber, *'İç, bereket büyüklerimizdedir. Küçük-*

---

[70] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 37.

[71] Yakub, *el-Ma'rife* ve't-târîh, III, 176; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 561. Bu hadisi, Taberânî eş-Şa'bî'den buna yakın şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler Rezîn er-Rummânî müstesna sahih hadis ravileridir. Rezîn de sıka biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 345). Bu hadisi, İbn Sa'd buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, IV, 175). Hâkim, Ebû Seleme'den buna yakın şekilde rivayet etti ve hadisin Müslim'in şartı üzere sahih olduğunu belirtti. (*Müstedrek*, III, 423). Yakub b. Süfyan, eş-Şa'bî'den Ammar b. Ebî Ammârîn hadisine yakın şekilde rivayet etti. (*el-İsâbe*, II, 332).

[72] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 38.

lere şefkatli davranmayan, büyüklere de saygılı davranmayan bizden değildir' buyurdu."[73]

c) Hz. Peygamber'in, öncelikle büyüklerin konuşmasını emretmesi

2139. Buhârî, Râfi b. Hadîc ve Sehl b. Ebî Hasmete'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Sehl ve Muhayyise b. Mes'ûd (radıyallahu anhum) Hayber'e geldiler ve hurmalıklar arasında dağıldılar. Abdullah b. Sehl orda öldürüldü (kimin öldürdüğü bilinmiyordu)[74]. Abdurrahman b. Sehl ve Mes'ûd iki oğlu Huveyyise ve Muhayyise Hz. Peygamber'e geldi. Arkadaşlarının durumunu anlattılar. Abdurrahman konuşmaya başladı. Yaşça en küçüğüydü. Hz. Peygamber, *'Büyüğe saygı'* dedi. Arkadaşları hakkında konuştular. Hz. Peygamber, *'Sizden elli kişi yemin ederek Hayberlileri suçlar mısınız?'* dedi. Onlar, görmediğimiz bir şey, dediler. Hz. Peygamber, *'O zaman Yahudiler yapmadıklarına dair elli yemin etsinler'* dedi. 'Ya Resulallâh! onlar kafir bir kavimdir!' dedi. Hz. Peygamber de bu olaydan dolayı onların diyet vermesine hükmetti."[75]

d) Hz. Peygamber'in Vâil b. Hucr'a saygı göstermesi

2140. Bezzar, Vâil b. Hucr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in zuhur ettiği bize ulaşınca biz büyük bir saltanatlık ve itaat içindeydik. Saltanatı bırakıp Allah ve Resulüne rağbet için yola koyuldum. Hz. Peygamber'in yanına vardığımda geleceğimi önceden sahabeye müjdelemişti. Yanına vardım, selam verdim, selamımı aldı, bana rıdasını serdi ve onun üzerine oturttu. Sonra minbere çıktı, beni de çıkarıp yanında oturttu, ellerini kaldırdı, Allah'a hamd ve sena etti, peygamberlere salat getirdi. İnsanlar etrafında toplandı, onlara şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Bu Vâil b. Hucr'dır. Uzak diyar olan Hadramevt'den hiç zorlanmadan kendi isteği ile*

---

[73] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 7895. Heysemî: İsnadında Ali b. Yezîd el-Elhânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 15).

[74] İslam hukukunda buna Kasâme denir. Kasâme: Bir mahallede veya köyde bir ölü görüldüğü zaman mahalle halkı veya köy halkından elli kişi yemin eder, biz öldürmedik öldüreni de bilmiyoruz diye. Onlar yemin ederlerse diyet vermekten kurtulurlar. Eğer yemin etmezlerse bu kez ölünün yakınlarında elli kişi orda öldüğüne dair yemin eder ve böylece diyeti almaya hak kazanırlar.

[75] Buhârî, III, 243, IV, 123.

Allah'a, Resulüne ve dine olan isteğinden size geldi." Vâil b. Hucr da 'Doğru söyledin' dedi."[76]

2141. Taberânî, Vâil b. Hucr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Bu Vâil b. Hucr'dır. Size olan sevgisinden veya sizden korktuğundan gelmedi. Sadece Allah ve Resulüne olan sevgisinden size geldi.'* Onun için rıdasını serdi, onu yanında oturttu, kendisine yapıştırdı. Sonra minbere çıkardı ve insanlara hitap etti: *"Ona yumuşak davranın! O yeni saltanattan uzaklaşmıştır."* Hz. Vâil, 'Ailem daha önce sahip olduğum mal varlığımdan dolayı beni çok sıkıştırıyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Sana o kadar mal ve daha fazlasını vereceğim'* buyurdu..."[77]

e) Sa'd b. Mu'âz vefat etmek üzere iken Hz. Peygamber'in ona hürmet etmesi

2142. İbn Sa'd, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd'ın (radıyallahu anh) elinden kan aktığı zaman Hz. Peygamber kalkıp kendisine sarıldı. Kan da Hz. Peygamber'in yüzüne ve sakallarına geliyordu. Ne kadar Hz. Peygamber'i kandan korumak isteseler Hz. Peygamber kendisine daha çok sarılıyordu. Ruhunu teslim edene kadar Hz. Peygamber böylece kendisine sarıldı."[78]

2143. İbn Sa'd, Ensar'dan bir sahabîden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd, benî Kurayza Gazvesinde hakemlik yaptıktan sonra Medine'ye geri döndü. Yarası bir daha kanamaya başladı. Bu, Hz. Peygamber'e ulaşınca hemen geldi, başını dizine koydu. Yatırıldığında yüzünün üstüne beyaz bir elbise örtüldü. Ayakları dışardaydı. İri ve beyaz tenli biriydi. Hz. Peygamber, *'Ey Allah'ım! Sa'd senin yolunda cihad etti, Resulünü tasdik etti, üzerine düşen görevi eda etti. En güzel şekilde onun ruhunu kabul et!'* diye dua etti. Sa'd (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in kelamını işitince gözlerini açtı, sonra da "Ya Resulallâh! Sana selam olsun! Şahadet ederim ki, sen Allah'ın Resulüsün" dedi. Sa'd'ın (radıyallahu anh) ailesi, Hz. Peygamber'in onun

---

[76] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2745. Heysemî: İsnadında Muhammed b. Hucr var, kendisi zatıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 373).

[77] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 28. Heysemî: Hadisi, Taberânî Meymûne bnt. Hucr b. Abdicebbar→ halası Ümmü Yahya bnt. Abdilcebbar tariki ile rivayet etti. Bu kadını tanımıyorum, diğer ravileri sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 374).

[78] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 426.

başını dizinden indirdiğini gördüklerinde çok korktular. Hz. Peygamber'e Sa'd'ın başını dizinden indirince ailesinin çok korktuğunu söylediler. Hz. Peygamber, *'Sa'd'ın vefatına şahid olsunlar diye siz sayısınca meleklere müsaade ediyorum'* buyurdu. Sa'd'ın annesi ağladı ve şöyle dedi:

وَيْلُ امك سعدا   حَزامة وجِدًّا

Bundan sonra annen mutlu olur, rahat olursa ona yazıklar olsun.

Annesine Sa'd üzerine şiir mi söylüyorsun, denildi. Hz. Peygamber, *'bırakın, söylesin. Onun dışındaki şairler yalancıdır'* dedi.

f) Hz. Ömer'in sahabeden Hz. Muaykıb'a hürmet etmesi

2144. İbn Sa'd, Hârice b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer (radıyallahu anh) için insanlarla beraber akşam yemeği getirildi, akşam yemeği yiyorlardı. Çıktı ve Muaykıb b. Ebî Fâtıma ed-Devsî'ye (radıyallahu anh) –Kendisi sahabeden ve Habeşistan'dan hicret edenlerdendi- 'Yaklaş ve otur! Vallahi senin haricinde biri bu cüzam hastalığına mubtela olsaydı yanıma bir mızrak boyu kadar dahi yaklaştırmazdım' dedi."[79]

2145. İbn Sa'd, ayrı bir tarikle Hârice b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), insanları yemeğe davet etti, onlar korktular. İçlerinde cüzam hastalığına mübtela olmuş Muaykıb (radıyallahu anh) da vardı. Muaykıb onlarla beraber yemek yedi. Hz. Ömer, ona 'Önünden ve kendi tarafında olanı ye! Senin haricinde başka bir cüzamlı olsa benle aynı tabaktan yemez ve otururken de aramızda bir mızrak boyu sınır olurdu' dedi."[80]

g) Hz. Ömer'in Amr b. Tufeyl'e ikramda bulunması

2146. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Abdulvahid b. Avn ed-Devsî'den şöyle rivayet etmektedir: "Tufeyl b. Amr (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi, Medine'de Hz. Peygamber vefat edene kadar onunla beraber kaldı. (Hz. Peygamber'in vefatından sonra) Araplar dinden döndüğünde Müslümanlarla beraber Yemâme Savaşına katıldı. Yanında oğlu Amr b. Tufeyl de vardı. Tufeyl, Yemâme Savaşında şehid olarak ruhunu teslim etti. Oğlu Amr b. Tufeyl de kendisiyle beraber yaralandı ve kolu koptu. Amr, Hz. Ömer'in ya-

---

[79] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 87.

[80] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 118.

nında olduğu bir sırada yemek getirildi. Yemeği kendisinden uzaklaştırdı. Hz. Ömer, 'Neden öyle yaptın, galiba elinle yiyemediğinden dolayı uzaklaştırdın?' dedi. O da 'Evet' dedi. Hz. Ömer de 'Hayır, vallahi elinle karıştırıp yemeden ben de tadına bakmam. Vallahi, senin haricinde cemaat içinde bir bölümü cennete giden yoktur' dedi. Sonra Yermûk Savaşına Müslümanlarla beraber katıldı ve orda şehid oldu."[81]

h) Hz. Ömer'in Ebû Musa'ya faziletli olanları öne alması hakkında gönderdiği mektup

2147. Dîneverî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Ebû Musa el-Eş'arî'ye (radıyallahu anh) şöyle mektup yazdı: "Bana ulaştığına göre insanların topluca huzuruna girmeye müsaade ediyorsun. Mektubum sana ulaşınca faziletli, soylu ve önde gelenlerinden başla. Onlar yerlerini aldıktan sonra diğerlerine izin ver."[82]

BÜYÜKLERİ BAŞKAN TAYİN ETMEK

2148. Buhârî, Hakîm b. Kays b. Âsım'dan şöyle rivayet etmektedir: Babam ölüm döşeğinde iken çocuklarına şöyle vasiyet etti: "Allah'tan korkun, büyüklerinizi başkan olarak tayin edin. Bir topluluk, büyüklerini başkan tayin ederse onlar da babalarının yerine geçer ve başkan olurlar. Eğer toplum çocukları başkan tayin ederse bu onların aşağılanmasına sebep olur. (Geçineceğiniz kadar) Mal edinin ve malınızı çoğaltın. Bu, soylu insan için bir şeref, kınayıcı kişilerden de mustağni kalmaktır. İnsanlardan dilenmekten sakınınız! Bu zelil olmuş adamın en son başvuracağı şeydir. Öldüğümde sakın üzerime ağlamayın! Çünkü Hz. Peygamber üzerinde ağlanmadı. Öldüğümde beni öyle bir yere defnedin ki, nereye defnedildiğimi Bek b. Vâil kabilesi bilmesin, cahiliyye döneminde onları gafil avlayan kişiydim."[83]

---

[81] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 78.
[82] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 55.
[83] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 54. Ahmed ve İbn Sa'd hadisi buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-İsâbe*, III, 253; *Tabakât*, VII, 36).

AMELİ VE FİKRİ FARKLI OLANLARA DAHİ HÜRMET ETMEK

a) Hz. Ali'nin Cemel Vakasında insanlara verdiği emir

2149. Beyhakî, Yahya b. Sa'îd← amcası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Cemel Vakasında durduk. Hz. Ali, bizi saf şeklinde dizdi ve insanlara şöyle seslendi: 'Hiç kimse ok atmasın, mızrakla kimseye vurmasın, kılıçla darbe indirmesin. Onlarla savaşa ilk siz başlamayın. Onlarla en güzel sözlerle konuşun –zannedersem şöyle devam etti- Böyle davranmak zafer getirir. Kıyamet günü bunda zafer olacaktır.' Güneş yükselene kadar orada durmaya devam ettik. Hz. Âişe'nin olduğu diğer ordu 'Ey Osman'ı öldürenler!' diye bağırdı. Hz. Ali, Muhammed b. Hanefiyye'ye seslendi. Kendisi öndeydi ve bayrağı o taşıyordu. 'Ey İbn Hanefiyye! Ne diyorlar?' dedi. Muhammed b. Hanefiyye geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! 'Ey Osman'ı öldürenler!' diyorlar dedi. Hz. Ali, iki elini kaldırdı ve 'Ey Allah'ım! Bu gün Osman'ı öldürenlerin yüzünü yere sürt!' dedi."[84]

2150. Beyhakî, Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Talib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh), Cemel Vakasında insanları üç gün boyunca hakka ve sükunete davet etmeden savaşmadı. Üçüncü gün olunca yanına Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Abdullah b. Cafer geldi ve 'Diğer ordu bizden birçok kişi yaraladı' dedi. Hz. Ali, 'Ey yiğenim! Vallahi kendilerinde olan hiçbir şeyden cahil değilim' dedi. Sonra 'Su dök!' dedi. O da su döktü, Hz. Ali de abdest aldı, iki rekât namaz kıldı, ellerini kaldırdı ve Rabbine dua etti. Sonra insanlara şöyle dedi: 'Eğer Bunlara karşı galip gelirseniz kaçanların peşinden gitmeyin, yaralıları öldürmeyin, savaşa getirilen kabları alın. Bunun dışındakiler vârislerindir.'"[85]

2151. Beyhakî, Ali b. Hüseyin'den şöyle rivayet etmektedir: "Mervan b. Hakem'in yanına gittim, şöyle dedi: Savaşta gâlip gelenler içinde babandan daha iyisini görmedim. Cemel günü yenilip kaçtığımızda babanın görevlisi 'Kaçan öldürülmesin, yaralıya saldırılmasın!' diye seslendi."[86]

---

[84] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 180.
[85] Beyhakî: Bu hadis munkatıdır. Sahih olan Hz. Ali bu savaştan hiçbir şey almamış ve hiçbir ölünün savaş araçlarını gasp etmemiştir. (*es-Sünen*, VIII, 181).
[86] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 182.

b) Hz. Ali'nin Cemel ahalisi hakkında sözü

2152. Beyhakî, Abduhayr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye Cemel ehli hakkında soru soruldu. Hz. Ali, 'Kardeşlerimiz, bize karşı ayaklandı, onlarla savaştık ve onları yendik. Onlar da hatalarından döndüler, biz de kabul ettik' dedi."[87]

2153. Beyhakî, Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Talib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, Cemel Vakasında şöyle dedi: 'Lâilâhe illellâh dedikleri için onları öldürmeyeceğiz, babalara çocukları mirasçı olur (yani malları ganimet olmaz)."

2154. Beyhakî, Ebû'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye Cemel ahalisinin durumu soruldu, 'Onlar müşrik midirler' denildi. Hz. Ali, 'Onlar şirkten kaçtılar' dedi. 'Onlar münafık mıdırlar' denildi. Hz. Ali, 'Münafıklar, Allah'ı çok az zikrederler' dedi. 'Bunlar nedir, o zaman?' diye soruldu. Hz. Ali, 'Bize karşı ayaklanmış kardeşlerimizdir' dedi."[88]

Hz. Ali'nin İbn Talha ile tokalaşması ve Talha ve Zübeyrle alakalı sözü

2155. Beyhakî, Talha'nın azatlısı Ebû Habîbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Cemel Vakası olduktan sonra İmran b. Talha ile beraber Ali'nin (radıyallahu anh) yanına vardık. Hz. Ali, İbn Talha ile tokalaştı, yanına yaklaştırdı ve şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), beni ve babanı bu kimselerden kılacağını ümit ediyorum:

﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ﴾

"Artık onların kalplerindeki kinleri (ve bütün kötü hisleri) söküp atmışızdır. (hepsi de) kardeşler olarak tahtlar üzerinde karşı karşıya (oturmakta)dırlar." (Hicr: 47).

Hz. Ali, Hz. Talha'nın hanımlarının ismini vererek 'Falan kadın nasıl, falan kadın nasıl?' deyerek hal ve hatırını sordu. Sonra 'Elinizdeki araziyi sadece insanlar sorun çıkarmasın diye elinizden aldık' dedi. Orda bulunan birine 'Ey falan! Onunla beraber İbn Karaza'ya git, görevliye emret, bu geçen birkaç senenin gelirini ve onların topraklarını ona geri versin' dedi. İki kişi kenarda oturuyorlardı. Onlardan biri olan Haris A'ver, 'Allah, daha adildir. Hem

---

[87] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 182.
[88] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 173.

onlarla savaşacaksın, hem de cennette kardeşlerim diyeceksin!' dedi. Hz. Ali, 'Kalkın, yeryüzünde en uzak, en çöl yerine defolun. Ben ve Talha olmayacağız da kim olacak' dedi. Sonra İmran'a 'Ey yiğenim! İhtiyacın olursa bize gel' dedi." [89]

2156. İbn Sa'd, İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Curmûz[90], Hz. Ali'nin huzuruna girmek için müsaade istedi. Onu kendisine uzak oturttu. İbn Curmuz, (cemel ehli için) 'Savaşta başımıza bela olanlar' dedi. Hz. Ali, 'Ağzına toprak doldururum. Umuyorum ki, ben, Talha ve Zübeyr (radıyallahu anhum) Allah'ın hakkında şöyle dediği kimselerden olacağız:

﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ﴾

"Artık onların kalplerindeki kinleri (ve bütün kötü hisleri) söküp atmışızdır. (hepsi de) kardeşler olarak tahtlar üzerinde karşı karşıya (oturmakta)dırlar." (Hicr: 47).[91]

2157. İbn Sa'd, Cafer b. Muhammed←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, 'Umuyorum ki, ben, Talha ve Zübeyr (radıyallahu anhum) Allah'ın hakkında şöyle dediği kimselerden olacağız' dedi ve yukardaki ayeti okudu."

2158. İbn Asâkir, Amr b. Ğâlib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ammar b. Yasir (radıyallahu anh), birinin mü'minlerin annesi Hz. Âişe'ye sövdüğünü işitir, hemen adama 'İğrenç ve sövülmüş kişi! Sus! Şahadet ederim ki, Hz. Âişe cennete Hz. Peygamber'in hanımı olacaktır' der."[92]

2159. İbn Asâkir ve Ebû Ya'lâ Ammar'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Annemiz Hz. Âişe yolunda gidiyordu. Biz, onun hem dünyada hem ahirette Hz. Peygamber'in hanımı olduğuna inanıyorduk. Fakat

---

[89] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 173. İbn Sa'd, *(et-Tabakât*, III, 224) hadisi Ebû Habîbe'den buna yakın şekilde rivayet etti. Rıb'î b. Hirâş'dan bu mealde rivayet etti. Adam öyle deyince Hz. Ali, öyle bağırdı ki, kalenin duvaraları yıklacak gibi oldu. 'Biz bu kimseler olmayacağız da kim olacak!' dedi.

[90] Hz. Ali'nin ordusunda bulunup Hz. Zübeyr'i öldüren katildir. *(B).*

[91] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 113.

[92] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 116. Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, VIII, 65) buna yakın şekilde rivayet etti. Tirmizî de hadisi rivayet etti, hadisinde şöyle demiştir: "Ammar b. Yasir, laf atan adama "Çirkin biri olarak defol! Hz. Peygamber'in sevgili eşine laf mı söylüyorsun!" dedi. (*el-İsâbe*, IV, 360).

Allah, bizi onunla imtihan etti. Acaba Hz. Ali'ye mi itaat edeceğiz, yoksa Hz. Âişe'ye mi?"[93]

2160. Beyhakî, bu hadisi Ebû Vâil'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, Ammar b. Yasir ve Hasan b. Ali'yi Kûfe'ye orduyu kurmaları için gönderince Ammar şöyle hutbe verdi: Ben kesin inanıyorum ki, Âişe (radıyallahu anha), Hz. Peygamber'in hem dünya hem ahiret hanımı olacaktır. Fakat Allah (celle celâlühü), sizi sınıyor; Hz. Ali'ye mi, ona mı tabi olacaksınız diye."[94]

FARKLI GÖRÜŞTE DAHİ OLSA BÜYÜKLERE İTTİBA HAKKINDA

İbn Mes'ûd'un Hz. Ömer'e ittiba hakkında emri ve onun hakkındaki sözü

2161. İbn Sa'd, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd'a (radıyallahu anh) geldim, Kur'ân-ı Kerim'deki bir ayetin okunuşunu sordum. Bana böyle böyle okunacağını belirtti. Ben de 'Ömer (radıyallahu anh), böyle böyle okumamı söyledi' dedim. Abdullah'ın okunuşunun hilafına okumuştu. Abdullah b. Mes'ûd ağlamaya başladı, gözyaşları taşların arasına aktığını gördüm. Sonra 'Ömer (radıyallahu anh) nasıl okumanı belirtmişse öyle oku! Vallahi bu, Seyleheyn denen yere giden yoldan daha açık bir şeydir. Ömer, İslam'ın içine girip çıkmayacağı sağlam kalesidir. Ömer şehid edilince kale yıkıldı. Artık İslam kalenin içinden çıkıyor, içine girmiyor' dedi."[95]

---

[93] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 116.

[94] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 174. Heysemî: Hadisi, Buhârî *es-Sahih* (V, 37, IV, 70) adlı eserinde rivayet etti.

[95] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 371.

BÜYÜKLERE SAYGISIZLIK YAPANLARA KIZMAK

a) Hz. Ömer'in, Ebû Derdâ'ya laf söyleyen birine kızması

2162. Ebû Nu'aym, Şüreyh b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Ebû Derdâ'ya (radıyallahu anh) 'Ey Kurrâ cemaati! Nedir bu haliniz; bizden çok korkuyorsunuz, sizden bir şey istenildiğinde en cimri kişi oluyorsunuz, yemek yediğinizde en büyük lokmaları götürüyorsunuz' dedi. Ebû Derdâ, yüzünü çevirdi, hiçbir şey demedi. Bu, Hz. Ömer b. Hattab'a haber verildi. Ebû Derdâ'ya bunu sordu. Ebû Derdâ da 'Allah, onu affetsin! Onlardan işittiğimiz her şeyden dolayı onları sorumlu mu tutalım?' dedi. Hz. Ömer, Ebû Derdâ'ya laf söyleyen adamın yanına gitti ve onun elbisesinden tutup boynuna attı ve öylece Hz. Peygamber'e doğru sürükledi. Adam, 'Sadece lafa dalıp şakalaşıyorduk' dedi. Allah (celle celâlühü) akabinde şu ayeti nazil etti:

﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾

"And olsun ki, onlara (niçin alay ettiklerini) sorsan. elbette: "Biz ancak (lafa) dalıp şakalaşıyorduk" derler." (Tevbe: 65).[96]

b) Hz. Ömer'in, kendisini Hz. Ebû Bekr'den üstün görenlere kızması ve bu konuda onları tehdit etmesi

2163. Ebû Nu'aym, *Fedâilü's-sahâbe* adlı eserinde Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir cemaat, Hz. Ömer'e 'Vallahi, senden daha adil, senden daha doğru sözlü, münafıklara karşı senden daha sert başka birini görmedik. Ey mü'minlerin emiri! Sen, Hz. Peygamber'den sonra en hayırlı kişisin' dedi. Avf b. Malik, 'Vallahi yalan söylediniz. Hz. Peygamber'den sonra Ömer'den daha hayırlısını gördük' dedi. 'Kim o ey Avf!' dedi. O da 'Ebû Bekr' dedi. Hz. Ömer, 'Avf doğru söyledi, siz yalan söylediniz. Vallahi, Hz. Ebû Bekr misk kokusundan daha güzel iken ben evimdeki deveden daha sapıktım (Müslüman olmamıştım)' dedi."[97]

2164. Esed b. Musa, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer'in insanlar için gözcüleri vardı. Gelip kendisine olanları anlatırlardı. Bir defasında insanlar toplandı ve Hz. Ömer'i Hz. Ebû Bekr'den daha üstün olduğunu söylediler. Hz. Ömer, bunu duyunca çok kızdı, gelmeleri için onlara birini gönderdi, onlar da getirildi. Hz. Ömer, 'Ey kavmin şerlileri! Ey kabilenin

---

[96] Ebû Nu'aym, el-Hilye, I, 210.

[97] İbn Kesîr: İsnadı sahihtir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 350).

şerlileri! Ey onurlu insanları aldatanlar!' dedi. Onlar da 'Ey mü'minlerin emiri! neden bunları bize dedin? Ne yaptık?' diye sordular. Hz. Ömer, bu sözlerini üç defa tekrar etti. Sonra şöyle dedi: "Neden benle Ebû Bekr Sıddîk arasını ayırıyorsunuz? Nefsim elinde olan zata and olsun! Cennette baktığımda Ebû Bekr'i görebileceğim bir yerde olmak isterim."

2165. Lâlekâî, Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr'dir. Bundan sonra kim, bundan sonra söylediğimden başka bir şey söylerse o kimse müfterîdir. Müfterînin cezası neyse ona uygulanır."

2166. Hayseme, *Fedâilü's-sahâbe* adlı eserinde Ziyad b. İlâka'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in birinin 'Bu adam, Peygamber efendimizden sonra ümmetin en hayırlısıdır' dediğini işitti. Hz. Ömer bunun üzerine ona hem kırbaçla vuruyor, hem de 'Büyük yalan ettin! Ebû Bekr, benden de babamdan da, senden de babandan da daha hayırlıdır' diyordu."[98]

c) Hz. Ali'nin kendisini Hz. Ebû Bekr'den daha faziletli görenlere kızması

2167. Hayseme ve İbn Asâkir İbn Zinâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ali'ye 'Ey mü'minlerin emiri! Bu Muhacirler ve Ensar'a ne oluyor ki, Ebû Bekr'i senden daha faziletli görüyorlar. Sen fazilet olarak ondan daha faziletlisin, ondan daha önce İslam'a girdin, sen öncülerin öncüsüsün?' dedi. Hz. Ali, 'Kureyş'li isen Âize Kabilesinden olduğunu sanıyorum' dedi. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Ali, 'Mü'min, Allah'ın himayesinde olmasaydı seni öldürürdüm. Eğer hayatta kalsaydın benden büyük bir korku görürdün. Yazıklar olsun! Ebû Bekr, dört konuda beni geçmiştir; Hilafet konusunda, imamlık konusunda, önce hicret edip mağaraya Hz. Peygamberle gitme konusunda, İslam'ı yayma konusunda beni geçmiştir. Yazıklar olsun! Allah (celle celâlühü), Ebû Bekr müstesna insanların hepsini zemmetmiş ve şöyle buyurmuştur:

﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

---

[98] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 350.

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkar edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz bir takım ordularla onu desteklemiş, böylece inkar edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe: 40).[99]

d) Hz. Ebû Bekr, Müğîre ile bir adam arasında geçen kıssa

2168. Taberânî, Muğîre b. Şu'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk'ın yanındaydım. Kendisine bir at arz edildi. Biri, 'Bu ata beni bindir, atı bana ver' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Tecrübesiz şekilde ata binen birine vermek sana vermemden daha sevimlidir' dedi. Adam kızdı ve 'Vallahi, ben, senden de babandan da daha güzel at binicisiyim' dedi. Bunu, Hz. Peygamber'in halifesine dediğinde çok kızdım. Ona doğru kalktım, saçından tuttum, burnu üzerine yerden sürdüm. Burnundan bayağı kan aktı. Ensar, onun intikamını almak istedi. Bu, Hz. Ebû Bekr'e ulaştı, şöyle dedi: 'İnsanlar, Muğîre b. Şu'be'den kısas alacağımı mı sanıyor. Onları diyarlarından sürgün ettirmek benim için insanları kötü şeylerden sakındıran insanlardan intikam almamdan daha sevimlidir. Çünkü onlar Allah'ın kullarını kötülüklerden sakındırıyorlar."[100]

e) Hz. Ömer'in İbn Mes'ûd için iki kişiyi darb etmesi

2169. İbn Asâkir, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), birinin elbisesini yerden sarkıttığını gördü ve adama 'İzarını kaldır' dedi. Adam, 'Ey İbn Mes'ûd! Sen izarını kaldır!' dedi. Abdullah b. Mes'ûd da 'Ben sen gibi değilim. Benim ayaklarımda incelik var, ben insanlara imamlık yapıyorum' dedi. Bu, Hz. Ömer'in kulağına geldi. Hem adama vuruyor, hem de 'İbn Mes'ûd'a cevap mı veriyorsun?' diyordu."[101]

---

[99] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 355. Bu hadisi, el-Uşârî, İbn Ömer'den bu meâlde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 447).

[100] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 963. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 361).

[101] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 55.

2170. Yakub b. Süfyan ve İbn Asâkir Alâ←Hocaları tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, İbn Mes'ûd'un evinin üstüne çıkmış nasıl yapıldığına bakıyordu. Kureyş'ten biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu bina sana yapılmalıydı' dedi. Hz. Ömer, adama bir kerpiç attı ve 'Beni Abdullah b. Mes'ûd'a tercih mi ediyorsun' dedi."[102]

f) Hz. Ömer'in Ümmü Seleme için birini darb etmesi

2171. Ebû Ubeyd *el-Ğarîb* adlı eserinde, Süfyan b. Uyeyne ve Lâlekâî Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adamın, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) alacağı vardı. Borcunu vereceğine dair Ümmü Seleme'ye (radıyallahu anha) yemin verdirdi. Hz. Ömer de (edepsizlik yaptığı için) ona otuz sert değnek vurdu ve cildini kanattı."[103]

g) İbn Sebe, Hz. Ali'yi Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'den daha faziletli gördüğü için Hz. Ali'nin onu öldürmek istemesi

2172. Ebû Nu'aym, Ebû Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin kulağına İbn Sebe'nin kendisini Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'den daha faziletli gördüğü ulaşınca onu öldürmek istedi. Kendisine 'Sedece seni yüceltti, faziletli olduğunu söyledi diye birini öldürecek misin?' denildi. Hz. Ali, 'İçinde olduğum beldede o adamla asla kalamam' dedi."[104]

2173. Üşârî ve Lâlekâî İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin kulağına Abdullah b. Esved'in Hz. Ebû Bekr'i küçük gördüğü ulaştı. Kılıcını istedi, onu öldürmek istedi. Öldürmemesi için kendisiyle konuşuldu. Hz. Ali de 'İçinde olduğum beldede o adamla asla kalamam' dedi ve onu Şam'a sürgüne gönderdi."[105]

h) Hz. Ali'nin kendisini Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'den daha üstün görene kızması

2174. Üşârî, Hasan b. Kesîr←babasından şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali'nin yanına bir adam geldi ve 'Sen en hayırlı insansın' dedi. Hz. Ali, 'Sen, Hz. Peygamber'i gördün mü?' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. 'Ebû Bekr'i gördün mü?' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Bunun üzerine Hz. Ali, 'Hz. Peygamber'i gör-

---

[102] Yakub, *el-Ma'rife*, II, 547; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 55.
[103] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 120.
[104] Ebû Nu'aym, el-Hilye, VIII, 253.
[105] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 447.

düm deseydin seni öldürürdüm, Ebû Bekr ve Ömerî gördüm deseydin sana iftira haddi uygulardım' dedi.

2175. İbn Ebî Âsım, İbn Şâhîn, Lâlekâî, Esbehânî ve İbn Asâkir Alkame'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali bize hutbe verdi, hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: 'Bana ulaştığına göre bazı kimseler, beni Ebû Bekr'den ve Ömer'den daha üstün görüyorlar. Önceden uyarmış olsaydım şimdi onlara ceza verirdim. Fakat ben, uyarmadan ceza vermek istemem. Size şimdi buradan bunu ilan ettikten sonra kim yine böyle bir şey söylerse o müfteridir. Ona da müfteriye uygulanan iftira had cezası uygularım. Hz. Peygamber'den sonra en hayırlı kişi Ebû Bekr, sonra Ömer'dir. Onlardan sonra bazı hadiseler çıkardık, Allah istediği gibi hükmedecektir."

ı) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in üstün olduğuna dair Hz. Ali'nin büyük hutbesi

2176. Hayseme, Lâlekâî, Ebû'l-Hasan el-Bağdâdî, Şîrâzî, İbn Mende ve İbn Asâkir Süveyd b. Ğafele'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir cemaatin yanından geçtim, Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'i anıyorlar, onları yeriyorlardı. Hz. Ali'ye gelip duyduklarımı anlattım. Bunun üzerine Hz. Ali, 'Onların hakkında kalbinde kötü şey barındıran kişilere lanet olsun. Onlar hakkında ancak güzel şeyler beslenir. Onlar, Hz. Peygamber'in kardeşleri ve vezirleridir' dedi. Sonra minbere çıktı, edebi bir hutbe verdi, şöyle dedi:

Ne oluyor, bu insanlara? Kureyş'in iki önderini, Müslümanların babalarını (Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'i kastediyor) öyle şekilde zikrediyorlar ki, ben ondan münezzehim. Onların söylediklerinden de beriyim. Söyledikleri şeyden dolayı onları cezalandıracağım. Daneyi ve insanı yaratan Allah'a and olsun! O ikisini sadece mü'min ve Allah'tan korkan kişi sever. Onlardan ancak facir ve alçak insanlar buğz eder. Sıdk ve vefayla Hz. Peygamber'e arkadaşlık ettiler. İyiliği emrediyor, kötülüğü nehyediyor, suçluları cezalandırıyorlardı. Yaptıkları şeylerde Hz. Peygamber'in fikrinden uzaklaşıp başka görüşlere geçmiyorlardı. Hz. Peygamber, onların fikirlerine verdiği bir başkasına vermezdi. Onları sevdiği gibi bir başkasını sevmezdi. Hz. Peygamber, onlardan razı şekilde vefat etti. İnsanlar da onlardan razıydı. Sonra Ebû Bekr, namaza imam oldu. Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince Müslümanlar, kendisini halife seçtiler. Zekâtı da ona verdiler. Çünkü namaz ve zekât ayrılmaz iki şeydir. Abdulmuttaliboğullarından ona ilk halife diyen kişi bendim. Ebû Bekr, istemeyerek bu görevi üstlendi, başkasının bu görevi üstlenmesini istiyordu. Vallahi,

o kalanlar içinde en hayırlı, en şefkatli, en merhametli, en takvalısı, ilk İslam'a giren kişiydi. Hz. Peygamber, şefkat ve merhamet yönünden onu Mikâil'e, bağışlama ve vakar yönünden Hz. İbrahim'e benzetmiştir. Ruhu kabzedilene kadar Hz. Peygamber'in yolunda gitti. Allah ona rahmet etsin.

Ondan sonra hilafete Ömer b. Hattab geçti. İnsanlara önderlik yaptı. Ondan razı olanlar oldu, razı olmayanlar oldu. Ben ondan razı olanlardandım. Vallahi, Ömer dünyadan ayrılmadan ondan razı olmayanlar da ondan razı oldu. O da işleri Hz. Peygamber ve arkadaşı menheci üzerinde yürüttü. Yavru annesinin yolunu takip eder gibi onların yolunu takip etti. Vallahi, hayatta kalanların içinde arkadaş olarak, şefkatli olarak, zâlime karşı mazlumu savunma konusunda en hayırlısıydı. Sonra Allah, hakkı onun diline verdi, öyle ki sanki melek onun dili üzerinde konuşuyordu. Allah onun Müslüman olmasıyla İslam'ı aziz kıldı, onun hicretini din için güç kıldı. Allah, mü'minlerin kalbine ona karşı sevgi, münafıkların kalbine ise ona karşı korku saldı. Hz. Peygamber, kendisini katı, düşmanlara karşı sert oluşuyla Hz. Cibrîl'e benzetti. Kafirlere karşı kızgınlık ve kinde ise Hz. Nuh'a benzetti. Sizden kim bunlar gibidir? Onların mertebelerine ancak onları sevmek ve onların izinden gitmekle ulaşılabilir. Kim onları sevmişse beni de sevmiş olur, kim onlardan buğz ederse benden de buğz etmiş olur ve ben o kimseden beriyim. Önceden onların böyle üstün olduğunu belirtmiş olsaydım bunu söyleyenleri kötü şekilde cezalandırırdım. Burada verdiğim bu hutbeden sonra kim böyle bir suçla getirilirse ona müfterinin had cezasını uygularım. İyi bilin ki, Hz. Peygamber'den sonra ümmeti içinde en hayırlı kişi Ebû Bekr ve Ömer'dir. Onlardan sonra hayırlı kim olduğunu Allah daha iyi bilir. Ben bu sözümü söyledim. Allah, beni ve sizi affetsin."[106]

j) Hz. Ali ile bir adam arasında Hz. Osman hususunda geçen kıssa

2177. İbn Asâkir, Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Ali b. Ebî Talib'e 'Osman (radıyallahu anh), ateştedir' dedi. Hz. Ali, 'Nerden biliyorsun?' dedi. Adam, 'Çünkü bir sürü hadisesi var' dedi. Hz. Ali, ona 'Senin kızın olsa istişare etmeden biriyle evlendirir misin?' dedi. 'Hayır' dedi. Hz. Ali, 'Senin fikrin Hz. Peygamber'in kızı hakkında olan fikrinden daha mı hayırlıdır? Söyle bakalım; Hz. Peygamber, bir iş yapmak isteyince Allah'la istihare

---

106 Ali e-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 246.

yapar mıydı, yapmaz mıydı?' dedi. Adam, 'Onun fikrinden daha hayırlı olmaz ve Hz. Peygamber Allah'la istihare yapardı' dedi. Hz. Ali, 'Allah (celle celâlühü), ona en hayırlı olanı söyler mi, söylemez mi?' dedi. Adam, 'En hayırlısı olanı söyler' dedi. Hz. Ali, 'Söyle bakalım; Allah, Hz. Peygamber için kızını evlendirmede Osman'la evlendirmesini tercih etmiş midir, etmemiş midir?' dedi. Sonra şöyle dedi: 'Ben, boynunu vurmak istedim; fakat Allah alıkoydu. Vallahi bunun haricini bir şey söyleseydin boynunu vururdum.'"[107]

k) İbn Ömer'in, Hz. Osman'ı zikreden birine sözü

2178. Ebû Nu'aym, Sâlim←babası Abdullah b. Ömer tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından biri ile karşılaştım. Dilinde biraz ağırlık vardı, ne dediği anlaşılmıyordu. Hz. Osman'dan (kötü) bahsetti. Abdullah b. Ömer, 'Vallahi, ne dediğini bilmiyorum. Fakat Ey sahabe topluluğu! Siz biliyorsunuz ki, biz, Hz. Peygamber döneminde en hayırlı kişilerin Ebû Bekr, Ömer, Osman olduğunu söylerdik. Bu adam, Hz. Osman'dan mal alsa o zaman ondan razı olurdu' dedi. Yani onu ancak bu, razı eder."[108]

l) Hz. Sa'd, Hz. Ali, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'e sövene yaptığı bedduanın kabul olması

2179. Taberânî, Âmir b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd yürürken Hz. Ali'ye, Hz. Talha'ya, Hz. Zübeyr'e söven biri ile karşılaştı. Hz. Sa'd, adama 'Sen öyle kişilere sövüyorsun ki, onlar, Allah'tan alacaklarını aldılar. Vallahi, ya onlara sövmekten vazgeçersin veya sana beddua ederim' dedi. Adam, 'Sanki Peygamber de beni korkutuyor!' dedi. Hz. Sa'd, 'Ey Allah'ım! Senden taraf bir sürü önceliği elde eden kişilere söven bu kişiyi sen bu gün azaplandır!' dedi. Bir dişi deve geldi, insanlar yolunu açtı, gelip adamı yere serdi. İnsanların Hz. Sa'd'ın peşine takıldığını gördüm, şöyle diyorlardı: 'Allah, senin duanı kabul etti ey Ebû İshak!'"[109]

2180. Hâkim, Musab b. Sa'd←Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ali'ye hakaret etti. Sa'd b. Malik, adama beddua etti. Akabinde bir dişi deve veya erkek deve gelip vurdu ve adamı öldürdü.

---

[107] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 18.
[108] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* IX, 235.
[109] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 307. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 154).

Sa'd (radıyallahu anh), bir köle azad etti ve bir daha kimseye beddua etmeyeceğim diye yemin etti."[110]

2181. Hâkim, Kays b. Ebî Hâzım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben Medine'deydim. Pazarı gezdiğim sırada Ahcâru'z-zeyt denen yere vardığımda insanların bir süvarinin yanında toplandığını gördüm. Bineğe binmiş, Ali b. Ebî Talib'e sövüyordu. İnsanlar da etrafında durmuştu. Sa'd b. Ebî Vakkas geldi, onların yanında durdu ve 'Bu nedir?' dedi. 'Ali b. Ebî Talib'e söven biridir' dediler. Hz. Sa'd ilerledi, insanlar ona yol açtı ve adamın yanına geldi. 'Ey Adam! neden Ali b. Ebî Talib'e sövüyorsun? Hz. Ali, İlk Müslüman kişi değil mi? Hz. Peygamberle ilk namaz kılan kişi değil mi? İnsanların en takvalısı değil mi, insanların en bilgini değil mi?... Hz. Peygamber'in kızının eşi değil mi? Hz. Peygamber'in gazvelerinde bayrağı taşıyan değil mi ' dedi. Sonra kıbleye döndü, ellerini kaldırdı ve 'Ey Allah'ım! Bu adam senin evliyalarından olan bir veliye sövüyor. Bu topluluğu dağıtmadan kudretini göster!' diye dua etti. Kays anlatıyor: Vallahi, ayrılmamıştık ki, bir deve geldi, ona vurdu ve taşların üstüne düştü beyni parçalandı ve öldü."[111]

m) Sa'îd b. Zeyd'in Hz. Ali'ye sövene kızması

2182. Ebû Nu'aym, Riyâh b. Haris'den şöyle rivayet etmektedir: "Muğîre (radıyallahu anh), Kûfe'nin büyük mescidindeydi. Sağında ve solunda Kûfeliler vardı. Sa'îd b. Zeyd diye çağrılan biri geldi. Müğîre, kendisine selam verdi, ayakları yanında tahtın üstünde oturttu. Kûfe ehlinden biri geldi, Muğîre'ye doğru yöneldi ve sövdü. Sa'îd b. Zeyd, 'Ey Muğîre! bu adam kime küfrediyor?' dedi. Muğîre, 'Hz. Ali b. Ebî Talib'e sövüyor' dedi. Sa'îd, 'Ey Muğîre b. Şu'be –üç defa dedi- Yanında Hz. Peygamber'in sövüldüğünü duyuyorum, sen hiç kızmıyor ve yanlışları değiştirmiyorsun! Hz. Peygamber üzerine şahadet ederim ki, kulaklarımın Hz. Peygamber'den işittiği, kalbimin ondan dinlediğine göre –Hz. Peygamber'den asla yalan hadis rivayet etmem, çünkü rivayet edersem onunla karşılaştığımda hesabını sorar- şöyle dedi: Ebû Bekr cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman cennettedir, Sa'd b. Malik cennettedir. Mü'minlerden dokuzuncusu da cennettedir. İsmini

---

[110] Hâkim, *Müstedrek*, IV, 499.

[111] Hâkim ve Zehebî: Şeyhanın şartı üzere gelmiş sahih hadistir. Fakat şeyhan, hadisi rivayet etmemiştir. (*Müstedrek*, III, 500). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet* (s. 206) adlı eserinde İbn Müseyyeb'den birince siyaka uygun şekilde rivayet etti.

söylemek isteseydim söylerdim. Mescittekiler bağırıp söylemesi için ona yemin verdiriyorlar, 'Ey Hz. Peygamber'in sahabîsi! Dokuzuncu kim?' diyorlardı. Allah aşkına söyleyin, dediniz ben de söyleyim: 'Mü'minlerin içinde cennete olan dokuzuncu kişi benim. Hz. Peygamber de onuncu cennetlik olan kişidir.' Sonra sağına baktı ve 'Hz. Peygamberle beraber bulunup yüzünüzün tozlanması Hz. Nuh'un ömrü kadar ömrünüz olsa ve hepsini ibadetle geçirmenizden daha hayırlıdır' dedi."[112]

2183. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Zâlim el-Mâzinî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye, Kûfe'den çıkınca oraya Muğîre b. Şu'be'yi vali tayin etti. Hatibler Hz. Ali'ye sövüyorlardı, ben de Sa'îd b. Zeyd'in kenarındaydım. Sa'îd, b. Zeyd kızdı, elimden tuttu ve ben de peşinden gittim. 'Bu nefsine zülmeden adamı görmüyor musun? Cennet ehlinden birine lanet etmeyi emrediyor! Dokuz kişinin cennete gireceğine şahadet ederim. Onuncusunu da söylersem günahkâr olmam."[113]

---

[112] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 95.

[113] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 96. Bu hadis, Ahmed, Ebû Nu'aym *el-Ma'rife* adlı eserinde ve İbn Asâkir Riyâh'dan geçen hadise yakın şekilde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 79).

MÜSLÜMANLARIN ÖLEN BÜYÜKLERİN ÜZERİNE AĞLAMASI

a) Hz. Süheyb'in ağlaması ve Hz. Ömer darbe alınca Hz. Hafsa'nın sözü

2184. İbn Sa'd, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer yaralandığında kendisine bir içecek getirildi. İçeceği içince yaralarından çıktı. Hz. Süheyb, 'Vay Ömer! vay kardeşim! senden sonra kim bize bakacak!' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Ey kardeşim yapma! kimin üzerine ağlanırsa o kişi azap çeker, diye biliyorum' dedi."[114]

2185. İbn Sa'd, Ebû Bürde←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer yaralandığında Süheyb, sesini yükselterek ağlamaya başladı. Hz. Ömer, 'Benim üzerime mi ağlıyorsun?' dedi. Süheyb de 'Evet' dedi. Hz. Ömer şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini bilmiyor musun?: *"Kimin üzerine ağlanılırsa o kimse azap çeker."*

2186. İbn Sa'd, Mikdam b. Ma'dîkerebe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer hançer darbesini alınca Hz. Hafsa yanına geldi ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Ey Hz. Peygamber'in kayın babası! Ey Mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer, İbn Ömer'e 'Ey Abdullah! Beni oturt! İşittiklerime artık sabredemiyorum' dedi. Abdullah da babasını göğsüne dayayarak oturttu. Hz. Ömer, Hz. Hafsa'ya 'Üzerinde olan hakkım için bu meclisin haricinde bir daha üzerime ağlama! Gözyaşını engelleyemem. Kişi, birinde olmayan özelliklerle ölüme ağıt yakarsa melekler söylediklerinin hepsini yazar."

b) Sa'îd b. Zeyd'in ve İbn Mes'ûd'un Hz. Ömer'in ölümüne ağlaması

2187. İbn Sa'd, Abdulmelik b. Zeyd←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Sa'îd b. Zeyd (radıyallahu anh) ağladı. Biri, kendisine 'Ey Ebû A'ver! Neden ağlıyorsun?' dedi. Sa'îd (radıyallahu anh), İslam için ağlıyorum.

---

[114] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 362. Ölü üzerine ağlanıldığında ölü azap çeker mi? Bu konu tartışmalı bir konudur. Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'tan da bu meâlde hadisler rivayet edilir. Hz. Âişe de haklı olarak bu hadise itirazı vardı. Hz. Âişe "Hiç kimse başkasının yükünü (günahını) yüklenmez" ayetinden yola çıkarak ağlayan insanın günahını ölen insanın çekmeyeceğini savunur. Âlimlerimiz de bu hadisleri tevil ederler. Önemli tevillerden biri eğer ölen adam, üzerine ağlanmasını vasiyet etmişse o zaman ağlanırsa kendisi de bunun azabını çekecektir.

Ömer'in ölümü İslam'da kıyamete kadar kapanmayacak bir yarığa sebep olacaktır' dedi."[115]

2188. İbn Sa'd, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in ölüm haberini getirdi. O gün ondan daha çok ağlayan daha çok üzülen bir başkasını görmedim. Sonra şöyle dedi: 'Vallahi, Ömer'in, köpeği sevdiğini bilsem ben de severdim. Çölde yaşayan dikenli olan İdâh ağacı dahi Hz. Ömer'in yokluğunu hissetmiştir.'

c) Hz. Ömer'in Nu'man b. Mukarîn üzerine ağlaması

2189. İbn Ebî Dünya, Ebû Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Nu'mân'ın ölüm haberi Hz. Ömer'e gelince Hz. Ömer elini başına koydu ve ağlamaya başladı."[116]

d) Hz. Sümâme'nin, Hz. Zeyd'in, Ebû Hüreyre'nin ve Ebû Hamîd'in Hz. Osman'ın öldürülmesine ağlaması

2190. Ebû Nu'ayam, Ebû Eş'as es-San'ânî'den şöyle rivayet etmektedir: "San'â'nın valisi Sümâme b. Adiyy (radıyallahu anh) adında biriydi. Kendisi sahabîydi. Hz. Osman'ın ölüm haberi gelince ağladı ve şöyle dedi: 'Artık nübüvvet hilafeti yok edilmiş, saltanatlık ve gaddarlığa dönüşmüştür. Kimin gücü neye yeterse onu yiyor."[117]

2191. İbn Sa'd, Zeyd b. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Sabit (radıyallahu anh), Hz. Osman evinde öldürüldüğü gün onun için ağladı."[118]

2192. İbn Sa'd, Ebû Sâlih'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'a yapılan Ebû Hüreyre'ye (radıyallahu anh) anlatıldığında ağlamaya başladı. Ağlama sesini işitiyor gibiyim, 'Vah, vah!' diyor, sesli ağlıyordu."

2193. Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Humeyd es-Sâ'idî (radıyallahu anh), -kendisi Bedir ehlindendir- Hz. Osman şehid edildiğinde şöyle dedi: "Ey Allah'ım! benim üzerimde olan hakkın böyle yapmamamdır (yani ağlamamamdır), böyle yapmayacağım (ağlamayacağım). Fakat senle karşılacağım güne kadar gülmeyeceğim."

---

[115] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 372.

[116] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 117.

[117] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 27. Bu hadisi İbn Sa'd buna yakın şekilde rivayet etti. (*et-Tabakât*, III, 80).

[118] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 81.

BÜYÜKLERİN ÖLÜMÜNÜ KABULLENMEMEK

a) Ebû Sa'îd'in, Übeyy'in ve Enes'in Hz. Peygamber'in ölümünü kabul etmeme hususundaki hadisi

2194. Bezzar, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in üzerine toprak atılana kadar öldüğünü kabullenmedik."[119]

2195. Ebû Nu'aym, Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraberken hepimiz aynıydık. Hz. Peygamber, bizden ayrıldığında yüzlerimiz sağa sola doğru değişmeye başladı. Başka bir rivayette: Hz. Peygamber'in yanındaydık, yüzlerimiz, düşüncelerimiz de birdi. Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince işte böyle böyle olduk."[120]

2196. İbn Sa'd, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedildiği gün Medine'de her şeyin üstüne karanlık çöktü gibi oldu. Ellerimizle onu defnedene kadar öldüğünü kalbimiz inkâr etti."[121]

2197. İbn Sa'd, hicret hadisini Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'de içimize gelince ona şahid oldum. Hz. Peygamber, Medine'ye girdiğinde o gün kadar güzel, o gün kadar ışık saçan başka bir gün görmedim. Öldüğü günde de bulundum. O gün kadar da kötü ve sönük bir gün görmedim."[122]

b) Ebû Talha'nın Hz. Ömer'in ölümü hakkında dediği

2198. İbn Sa'd, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'den sonra Şurâ ehli toplandı. Ebû Talha, onların yaptıklarını görünce 'Hilafet hakkında kibirlilik yapmaktansa birbirlerine gireceklerinden daha çok endişe ediyorum. Vallahi, Müslümanlardan hiçbir aile yok ki, illa Hz. Ömer'in ölümüyle onların dininde ve dünyalarında eksiklik olmuştur."[123]

---

[119] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 38).

[120] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 254.

[121] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 274.

[122] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 234.

[123] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 374.

ZAYIF VE FAKİR MÜSLÜMANLARA İKRAMDA BULUNMAK

a) Hz. Peygamber'in Müslüman fakirlere ikramda bulunması

2199. Ebû Nu'aym, Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bulunuyorduk. Altı kişiydik. Müşrikler, 'Bu kimseleri yanından kov! Bunlar böyle böyle (fakir) kimselerdir' dedi. Ben, İbn Mes'ûd, Hüzeyl Kabilesinden biri, Bilal ve ismini unuttuğum iki kişiydik. Müşrikler böyle deyince Hz. Peygamber'in kalbine de böyle yapma konusunda bir şeyler geldi, kendi kendine konuştu. Allah şu ayeti nazil etti:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup ta zâlimlerden olasın!" (En'âm: 52).[124]

2200. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'ten bir topluluk Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber'in yanında Süheyb, Bilal, Habbab, Ammar (radıyallahu anhum) ve onlar gibi fakir gariban Müslümanlar vardı. 'Ey Muhammed! Kavminin yerine bunları mı tercih ediyorsun! Bizler bu kimselere mi tâbi olacağız! Allah bu kimselere mi ihsan etti? Onları yanından kov! Belki o zaman sana tabi oluruz' dediler. Akabinde Allah da şu ayeti nazil etti:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından

---

[124] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* I, 346. Hadisi, Hâkim Sa'd'dan muhtasar olarak rivayet etti ve şöyle dedi: Bu hadis şeyhanın şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. (*Müstedrek*, III, 319).

da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup ta zâlimlerden olasın!" (En'âm: 52).[125]

b) Hz. Peygamber'in kendisi için kınandıktan sonra İbn Ümmi Mektûm'a ikramda bulunması

2201. Ebû Ya'lâ, Enes'ten (radıyallahu anh) Abese Süresinin ilk ayeti hakkında şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ümmi Mektûm (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber de o sırada Übeyy b. Halef ile konuşuyor, onu İslam'a davet ediyordu. Hz. Peygamber, İbn Ümmi Mektum'dan yüz çevirdi. Akabinde Allah (celle celâlühü) şu ayeti nazil etti:

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى﴾

"(Peygamber) kendisine âmânın gelmesinden dolayı yüzünü ekşitti ve arkasını döndü." (Abese: 1, 2). Hz. Peygamber bu olaydan sonra İbn Ümmi Mektûm'a ikramda bulundu."[126]

2202. Ebû Ya'lâ ve İbn Cerîr Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Abese Süresi âmâ olan İbn Ümmi Mektûm hakkında nazil oldu. Hz. Peygamber'e gelip 'Beni irşad et!' dedi. Hz. Peygamber'in yanında da o sırada müşriklerin ileri gelenlerinden biri vardı. Hz. Peygamber de o önde gelen müşrikin Müslüman olması için İbn Ümmi Mektûm'dan yüz çevirdi, ona döndü ve "Benim söylediklerimde bir sorun görüyor musun?" sorusuna "Hayır" diye cevap verdi. İşte bu olay hakkında abese süresi nazil oldu."[127]

c) Allah'ın Hz. Peygamber'e fakir Müslümanlarla birlikte sabretmesini emretmesi

2203. Ebû Nu'aym, Habbâb b. Eret'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Akra' b. Habis et-Temîmî ve Uyeyne b. Hısn el-Fezârî geldi. Hz. Peygamber'in Ammar, Süheyb, Bilal, Habbab b. Eret'le (radıyallahu anhum) beraber fakir Müslümanlar içinde oturduğunu gördüler. Bu fakir Müslümanları gördüklerinde onları aşağıladılar ve orayı terk ettiler. 'Arap temsilcileri sana geliyor, geldiklerinde bizim bu kölelerle beraber oturduğumuzu görmelerini

---

[125] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 346. Bu hadisi, Ahmed ve Taberânî buna yakın şekilde rivayet etti. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler Kurdûs müstesna sahih hadis ravileridiri. Kurdûs da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, 7/21).

[126] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, V, 3123.

[127] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, VIII, 4848; İbn Cerîr, *Tefsir*, XXX, 50. Bu hadisi, Tirmizî (3331) aynı lafızla rivayet etti. (*Tefsiru İbn Kesir*, IV, 470).

istemiyor, utanıyoruz. Senin yanına geldiğimizde onları yanımızdan uzaklaştır!' dediler. Hz. Peygamber de 'Olur' dedi. Onlar da 'Bu konu hakkında bir yazılı bir belge ver!' dedi. Hz. Peygamber de bir sahife istedi, yazması için de Hz. Ali'yi çağırdı. Biz de etrafında oturuyorduk. O sırada Hz. Cibrîl nazil oldu ve şöyle dedi:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup ta zâlimlerden olasın! Aramızdan Allah'ın kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğu kimseler de bunlar mı!" demeleri için onların bir kısmını diğerleri ile işte böyle imtihan ettik. Allah şükredenleri daha iyi bilmez mi? Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selâm size! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı. Gerçek şu ki: Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tövbe edip de kendini ıslah ederse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (En'âm: 52). Bunun üzerine Hz. Peygamber sahifeyi attı, bizi çağırdı. Yanına geldik *"Selam size olsun!"* diyordu. Hz. Peygamber'e o kadar yakın oturduk ki, dizlerimiz onun dizleri üzerine geldi. Hz. Peygamber, bizle beraber oturuyordu. Kalkmak istediğinde kalkardı, biz de dağılırdık. Allah sonra şu ayeti nazil etti:

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme." (Kehf: 28). Bu ayet indikten sonra Hz. Peygamberle oturuyorduk, Hz. Peygamber'in kalkması gereken saat gelince biz kalkar, onu yalnız bırakırdık. Böyle yapmadığımızda kalkma anımıza kadar sabreder, kalırdı."[128]

2204. Ebû Nu'aym, Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müellef-i kulub olan Uyeyne b. Hısn, Akra' b. Habis ve akrabaları Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Mescidin başına oturur, bizi bu kimselerden ve abalarının pis kokularından uzak tutsaydın sana sık gelir, otururduk, en samimi insanlar olarak sana tabi olurduk' dediler. Bu sözleriyle Selman, Ebû Zerr ve fakir Müslümanları kastediyorlardı. Onların üstünde yünden abalar vardı, başka kumaştan aba bulamıyorlardı. Bu sözlerinden sonra Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ
عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ
وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ إِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي
الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme. Ve de ki: Hak, Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz, zâlimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepe çevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile

[128] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 146. Bu hadisi, İbn Mâce Habbâb'dan buna yakın lafızla rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 56). Hadisi, İbn Ebî Şeybe Akra' b. Habis ve Uyeyne b. Hısn'dan buna yakın şekilde ayetin sonuna kadar rivayet etti, ayetten sonrasını zikretmedi. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 245).

cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!" (Kehf: 28). Allah (celle celâlühü), onları ateşle tehdit ediyordu. Hz. Peygamber de kalktı, fakir Müslümanları aradı ve onların mescidin bir köşesinde Allah'ı anıyor olarak buldu ve şöyle buyurdu: Ümmetimden olan bu toplulukla beraber olmamı emreden ve onlarla beraber sabır etmeden ruhumu almayan Allah'a hamd olsun! Hayatım da ölümüm de sizle beraberdir."[129]

d) İbn Mutâtiyye ve Mu'âz arasında geçen ve Hz. Peygamber'in bu hususta hutbesi

2205. İbn Asâkir, Malik←ez-Zührî←Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: Kays b. Mutâtiyye, içinde Selman el-Fârisî, Süheyb er-Rûmî ve Bilal el-Habeşî'nin bulunduğu bir topluluğa geldi ve 'Eves ve Hazrec kabilesi bu adama (Hz. Muhammed'i kastediyor) mı yardım ediyor! Ne oluyor bunlara?' dedi. Hz. Mu'âz kalktı, yakasından tuttu ve o münafığı alıp Hz. Peygamber'in yanına getirdi, söylediği sözü aktardı. Hz. Peygamber öfkeli şekilde kalktı, rıdasını yerden çekerek mescide girdi. Sonra namaz için insanların toplanmasını emretti. Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle buyurdu: *"Ey-İnsanlar! Rabbimiz bir, babamız bir, dinimiz birdir. Arap olmak ne anne ile ne baba iledir. Bu sadece bir dildir. Kim Arapça konuşursa o Araptır."* Hz. Mu'âz, münafığın yakasından tutmuş şekilde 'Ya Resulallâh! Bu münafık hakkında ne emredersin?' dedi. Hz. Peygamber de *'Onu cehennem ateşine doğru bırak'* buyurdu. Bu adam riddet olayında mürted oldu ve öldürüldü."

---

[129] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 345.

ANNE, BABAYA SAYGI

a) Hz. Peygamber'in bir kişinin annesine olan şükran borcunu ödemesi hususundaki sorusuna cevabı

2206. Taberânî *es-Sağîr* adlı eserinde Büreyde'den şöyle rivayet etmektedir: Bir kişi, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! çok sıcak ve kızgın kumlarda ilerlerken annemi omuzumda iki farsah taşıdım. Öyle sıcaktı ki, et parçası kumun üstüne atılsa hemen pişerdi. Böyle yapmakla anneme şükran borcumu ödemiş oldum mu?' dedi. Hz. Peygamber de *'Bu sadece seni doğurduğu sırada çektiği sancısına mükabil olabilir'* buyurdu."[130]

b) Hz. Peygamber'in birine babası hakkında tavsiyesi

2207. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in yanına biri geldi, yanında da yaşlı biri vardı. Hz. Peygamber, *'Bu yanındaki yaşlı adam kimdir?'* diye sordu. 'Babamdır' dedi. Hz. Peygamber de *'Önünde yürüme, ondan önce oturma, onu ismiyle çağırma, ona hakaret edilmesine asla sebebiyet verme!'* buyurdu."[131]

c) Ebû Hüreyre'nin Ebû Ğassân'a babası hakkında tavsiyesi

2208. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Ğassân ed-Dabbî'den şöyle rivayet etmektedir: "Babamla beraber çıkıp Zehru'l-Harre denen yerde gidiyorduk. Ebû Hüreyre ile karşılaştık bana 'Bu kim?' diye sordu. Ben de 'Babam' dedim. Ebû Hüreyre şöyle dedi: Babanın önünden yürüme, onun ya arkasında ya da kenarında yürü! Seninle onun arasına kimsenin girmesine müsaade etme! Babanın evinin üstünde yürüme, onu korkutursun! Babanın baktığı et parçasını yeme, belki o eti parçasını yemek istemiştir."[132]

d) Hz. Peygamber'e gelip cihada çıkmak isteyen kişiye anne ve babasına karşı iyi davranmayı emretmesi

2209. İbn Mâce hariç tüm kutub-i sitte yazarları Abdullah b. Amr b. Âs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi Hz. Peygam-

---

[130] Taberânî, *es-Sağîr*, I, 255. Heysemî: İsnadında Hasan b. Ebî Cafer var, kendisi yalancı değil, fakat zayıftır. Leys b. Ebî Süleym ise müdellis biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 137).

[131] Heysemî: İsnadında Taberânî'nin hocası Ali b. Sa'îd b. Beşîr var, kendisi az zayıf biridir. İbn Dakîk el-Îd onun tavsik edildiğini aktarmıştır. Muhammed b. Urve b. Birnid'i ise tanımıyorum. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 147).

[132] Heysemî: Ebû Ğassân ve kendisinden rivayet eden olan Ebû Ğanm'ı tanmıyorum, diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 137).

ber'e geldi ve cihada çıkmak için izin istedi. Hz. Peygamber, *'Anne ve baban sağ mı?'* diye sordu. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Önce onlara git (izin iste), sonra cihada git'* buyurdu."[133]

2210. Müslim'in rivayetinde: "Bir kişi, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Hicret ve cihad üzerine bey'at etmek istiyorum. Mükâfatımı da Allah'tan bekliyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Anne ve babandan sağ olan var mı?'* diye sordu. Adam da 'Evet, ikisi de sağdır' dedi. *'Mükâfatını Allah'tan mı bekliyorsun?'* diye sordu. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Anne ve babanın yanına git, onlarla iyi şekilde arkadaşlık et!'* buyurdu."

2211. Ebû Davud'un rivayetinde: "Hicret etmek üzere bey'atlaşmak için Hz. Peygamber'in yanına vardım. Anne ve babamı bıraktığımda ağlıyorlardı. Hz. Peygamber, *'Geri dön, onları ağlattığın gibi bu kez sevindir, güldür'* buyurdu."

2212. Ebû Davud, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yemen ehlinden biri, Hz. Peygamber'e hicret etti. Hz. Peygamber, *'Yemen'de kimsen var mı?'* diye sordu. Adam, 'Anne ve babam var' dedi. *'Sana izin verdiler mi?* diye sordu. Adam, 'Hayır' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Onların yanına geri dön, onlardan izin iste. Eğer izin verirlerse gel, cihada katıl! İzin vermezlerse onlara iyi davran'* buyurdu."

2213. Ebû Ya'lâ ve Taberânî güçlü ve güzel (ceyyid) bir isnadla Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: Bir kişi, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ben cihada çıkmak istiyorum, fakat çıkacak gücüm yoktur' dedi. Hz. Peygamber, *'Anne ve babandan sağ olan var mı?'* diye sordu. 'Annem sağdır' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de *'Sen git, onlara iyilikte bulun! Bunu yaparsan hac etmiş, ümre yapmış, cihad etmiş kişinin sevabına nail olursun'* buyurdu."[134]

e) Hz. Peygamber'in annesinden dolayı Ebû Hüreyre'yi Hayber gazvesinden alıkoyması

2214. Taberânî, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ahalisi zâlim olan bu köy halkıyla savaşmak için hazırlanın! İnaşaallah Allah (celle celâlühü), orayı sizin elinizle fetihedecektir -Hayber'i kastediyor- devesi serkeş ve zayıf olan kimseler*

---

[133] Buhari, IV, 71; Müslim, VIII, 3; Ebû Davud, 2529; Tirmizî, 1671; Nesâî, VI, 10.

[134] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* V, 2760; Taberânî, *es-Sağîr,* I, 218; Munzirî, *et-Terğîb,* IV, 93.

sakın benle savaşa çıkmasın!" Hz. Ebû Hüreyre, annesine gitti ve 'Cihada çıkacağım, hazırlık yap! Hz. Peygamber, savaş için hazırlık yapmayı emretti' dedi. Annesi, 'Sen gidecek misin? Biliyorsun sensiz ben hiçbir yere gidemiyorum!' dedi. Ebû Hüreyre, 'Hz. Peygamber'den geri kalamam!' dedi. Annesi göğsünü açıp bundan emdiğin sütün hatırına gitme, dedi. Annesi gizliden gelip durumunu Hz. Peygamber'e söyledi. Hz. Peygamber de annesine *'Sen git, ben hallederim'* dedi. Ebû Hüreyre geldi, Hz. Peygamber kendisinden yüz çevirdi. 'Ya Resulallâh! Benden sırt çevirdiğini görüyorum. Sana ulaşan bir şeyden olduğunu sanıyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Sen, annesinin göğsünü çıkarıp ondan içtiğin süt hatırına kalmanı istediği kişisin. Kişi, anne, babası veya birinin yanında olunca Allah yolunda olduğunu sanmıyor mu? Bilakis o kimse onlara iyilik yapıp hakkını yerine getirdiği müddetçe Allah yolunda cihad ediyor hükmündedir'* buyurdu. Ebû Hüreyre anlatıyor: Bu şekilde iki sene kaldım, vefat edene kadar hiç gazveye çıkmadım..."[135]

f) Hz. Peygamber'in bazı ashabını cihaddan alıkoyması ve anne-babalarına hizmet etmelerini emretmesi

2215. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Sikâye denen yerde bulunuyordu. Bir kadın oğlunu alıp getirdi ve 'Bu oğlum cihada çıkmak istiyor, ben ise onu alıkoyuyorum' dedi. Hz. Peygamber, kadının oğluna *'Annenin sözünden çıkma! Ancak cihada çıkman için izin verir veya vefat ederse o zaman cihada katılırsın. Anneni dinlemen gazveye çıkmandan çok daha iyidir'* buyurdu."[136]

2216. Taberânî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam annesiyle beraber Hz. Peygamber'in yanına geldi. Adam cihada çıkmak istiyor, annesi ise karşı çıkıyordu. Hz. Peygamber, *'Annenin yanında kalıp hizmetini yapınca mutlu olacaktır. Annenin yanında kalınca cihadda alacağın mükâfat kadar mükâfat alacaksın'* buyurdu."[137]

2217. Taberânî, Talha b. Mu'âviye es-Sülemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına geldim ve 'Ya Resulallâh! ben Allah yolunda cihad etmek istiyorum' dedim. *'Annen yaşıyor mu?'* diye

---

[135] Taberânî, el-Kebî, VIII, 7897. Heysemî: İsnadında Ali b. Yezid el-Elhânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 323).

[136] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 12167.

[137] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 12163. Heysemî: İki isnadda da Rişdîn b. Küreyb var, kendisi zayıf biridir. (el-Mecma, V, 322).

sordu. Ben de 'Evet' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Annenin ayağına kapan! Çünkü cennet ordadır'* buyurdu."[138]

2218. Taberânî, Mu'âviye b. Câhime←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına geldim, cihada çıkmak için kendisine danışıyordum. Hz. Peygamber, *'Annen-baban sağ mı?'* diye sordu. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de *'Onların emrinden çıkma! Çünkü cennet onların ayaklarının altındadır'* buyurdu."[139]

2219. İbn Sa'd, Mu'âviye b. Câhime es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Câhime, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Cihada çıkmak istiyorum, senle istişare etmek için geldim' dedi. Hz. Peygamber, *'Annen sağ mı?'* diye sordu. Cahime de 'Evet' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Ondan ayrılma! Çünkü cennet onun ayağının altındadır'* buyurdu. Hz. Peygamber, bu gibi sözleri ikinci ve üçüncü kişilere farklı meclislerde söyledi."[140]

2220. Ebû Ya'lâ, Ümmü Seleme'nin azatlısı olan Nâim'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer hacca gitmek için yola çıktı. Mekke ve Medine arasına geldi. Orada bir ağacın altına geldi, ağacı tanıdı ve altında oturdu. Sonra 'Hz. Peygamber'in bu ağacın altında oturduğunu gördüm. Bu halktan bir genç geldi, Hz. Peygamber'in önünde durdu ve 'Ya Resulallâh! ben senle cihad etmek için yanına geldim. Cihad etmekte amacım Allah'ın rızasını ve ahiret hayatını kazanmaktır' dedi. Hz. Peygamber, *'Anne- baban sağ mı?'* diye sordu. Genç de 'evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Geri dön, onlara ihsanda bulun!'* buyurdu. Genç, geldiği gibi aynı yere geri döndü."[141]

g) Hz. Ömer, Hz. Ali'nin kızını isteyince Hz. Ali ve iki çocuğu arasında geçen kıssa

2221. Beyhakî, Hasan b. Hasan←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Ümmü Gülsüm'ü (radıyallahu anha)

---

[138] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 8162. Heysemî: Hadisi, Taberânî müdellis olan İbn İshak'dan rivayet etmiş. Onun da kendisinden rivayet ettiği Muhammed b. Talha'yı ise tanımıyorum. Diğer raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 138).

[139] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 2202. Heysemî: İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 138).

[140] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 17.

[141] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, X, 5724. Heysemî: İsnadında müdellis ve sıka olan İbn İshak vardır. Diğer ravileri ise sahih hadis ravileridir. Tabiki Ümmü Seleme'nin azatlısı olan Nâim olursa böyledir, sahih olan da budur. Eğer Nâim değil de Nuaym olursa kendisini tanımıyorum. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 138).

istedi. Hz. Ali, kendisine 'Henüz küçüktür' dedi. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Benim bağım ve nesebim müstesna her sebeb ve nesebin kıyamet gününe kadar kopacak ve bitecektir."* Benim de Hz. Peygamberle sebebim, neseb bağım olsun istiyorum, dedi. Hz. Ali, oğlu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e 'Kız kardeşinizi amcanız (Hz. Ömer) ile evlendiriniz!' dedi. Onlar da 'Ümmü Gülsüm de bir bayandır, tercih onundur' dedi. Hz. Ali kızgın şekilde kalktı. Hz. Hasan da onun elbisesine yapışıp 'Ey babacığım bizi terk etme! Sensiz yapamayız' dedi. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, kızkardeşlerini Hz. Ömer ile evlendirdiler."[142]

h) Hz. Üsâme'nin annesine hurmanın özünü yedirmesi

2222. İbn Sa'd, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman dönemine bir hurma ağacının fiyatı bin dirheme ulaşmıştı. Hz. Üsame, bir hurma ağacını oydu ve özünü çıkarıp annesine yedirdi. Kendisine 'Neden böyle bir şey yaptın? Biliyorsun ki, bir hurma ağacının fiyatı bin dirheme ulaştı!' dediler. Hz. Üsame, 'Annem benden hurmanın özünü istemişti. Annem, gücümün yettiği ne isterse ona veririm' dedi."[143]

---

[142] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VII, 114; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 296.
[143] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 94.

EVLATLARA ŞEFKATLİ DAVRANMAK, ONLARI EŞİT TUTMAK

a) Hz. Peygamber'in Hz. Hasan için minberden inmesi

2223. Taberânî, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in minber üstünde insanlara hutbe verdiğini gördüm. Hasan b. Ali (radıyallahu anhuma) geldi, boynunda bir bez vardı, onu çekiyordu. Boynundaki beze takılıp yüz üstü düştü. Hz. Peygamber, onu almak için minberden indi. İnsanlar, Hz. Peygamberin onun için indiğini görünce çocuğu alıp ona getirdiler. Hz. Peygamber de Hz. Hasan'ı alıp taşıdı ve şöyle buyurdu: *Allah, şeytanı helak etsin! Çocuk imtihandır. Vallahi, siz çocuğu alıp bana verene kadar minberden indiğimi farketmedim."*[144]

b) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in namazda Hz. Peygamber'in sırtına binmesi ve bundan dolayı Hz. Peygamber'in secdesini uzatması

2224. Bezzar, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hasan, Hz. Peygamber'in yanına geldi, Hz. Peygamber secdedeydi. Onun sırtına bindi. Hz. Peygamber de (düşmemesi için) onun elinden tutup kıyama kalktı. Sonra rükû yaptı, Hz. Hasan hâlâ sırtındaydı. Rükûdan kalkınca Hz. Hasan'ı yere bıraktı ve secdeye kapandı."[145]

2225. Taberânî, Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in secdede olduğunu gördüm. Hz. Hasan geldi ve onun sırtına çıktı. Hz. Peygamber onu indirmedi, nihayetinde kendisi indi. Hz. Peygamber, Hz. Hasan için bacaklarını açıyor, Hz. Hasan da bir taraftan girip diğer taraftan çıkıyordu."[146]

2226. Bezzar, el-Behiyy'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr'e (radıyallahu anhuma) Hz. Peygamber'e en çok benzeyen kişinin kim olduğunu sordum. Abdullah, 'Hasan b. Ali, Hz. Peygamber'e en çok benzeyen, onun için en çok sevimli olan kişidir. Hz. Hasan geldiğinde Hz. Peygamber secdede ise hemen sırtına çıkardı. Hz. Peygamber de o çekip gidene ka-

---

[144] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2626. Heysemî: Hadisi, Taberânî hocası Hasan'dan rivayet etti, hocasının nisbetini belirtmedi. Hocası da Abdullah b. Cârûdî'den rivayet etti. İkisini de tanımıyorum. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 155).

[145] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2638. Heysemî: Hadisi Bezzar rivayet etti, isnadı hakkında ihtilaf var. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 175).

[146] Heysemî: İnsadında Ali b. Abis var, zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 175).

dar kalkmazdı. Bazen gelir önünden karnının altından geçmek ister, Hz. Peygamber de bacaklarını açardı. Hz. Hasan da bir taraftan girer, diğer taraftan çıkardı."[147]

2227. Ebû Ya'lâ, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber secdeye kapanırdı. Secdeye varınca Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hemen sırtına çıkarlardı. Sahabiler onları alıkoymak istediklerinde onlara karışmamalarını işaret ederdi. Namaz kıldıktan sonra onları kucağına oturturdu ve *'Kim, beni seviyorsa bu iki kişiyi de sevsin!'* diyordu."[148]

2228. Ebû Ya'lâ, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber secdeye kapanırdı, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de gelip sırtına binerlerdi. Sırtına bindiklerinden dolayı Hz. Peygamber secdeyi uzatırdı. 'Ya Resulallâh! Secdeyi çok uzattın?' diye sorduklarında *'Yavrum bana geldi, onu rahatsız etmek istemedim'* buyurdu."[149]

c) Hz. Peygamber'in sırtına Ümâme'yi alıp namaz kılması

2229. Buhâri, Ebû Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yanımıza geldi, Ümâme bt. Abî Âs da onun sırtındaydı. Öyle namaz kıldı, rükûya vardığında yere bırakıyordu, kalktığında alıp kaldırıyordu."[150]

d) Hz. Peygamber'in Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i sırtına alması ve onlar hakkında sözü

2230. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bir omuzunda Hz. Hasan, diğer omuzunda Hz. Hüseyin olduğu halde yanımıza geldi. Yanımıza gelene kadar bir onu tutuyor, bir diğerini tutuyordu. Biri, 'Ya Resulallâh! Onları çok seviyorsun!' dedi. Hz. Peygam-

---

[147] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* III, 2631. Heysemî: İsnadında Ali b. Âbis var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 186).

[148] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* VIII, 5018. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Bezzar rivayet etti ve şöyle dedi: Namaz kılınca onları kucağına alır giderdi. Taberânî ise muhtasar olarak rivayet etti. Ebû Ya'lâ'nın isnadındaki raviler sıka kimselerdir. Bir kaçı hakkında ihtilaf vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 179).

[149] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* VI, 3428. Heysemî: İsnadında Muhammed b. Zekvân var. İbn Hibban, kendisine sıka, diğerleri ise zayıf demiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 181).

[150] Buhârî, II, 887. Hadisi, İbn Sa'd Ebû Katâde'den buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât,* VIII, 39).

ber de *'Kim, onları severse beni sevmiş olur. Kim de onlara buğz ederse bana buğz etmiş olur'* buyurdu."[151]

e) Hz. Peygamber'in Hz. Hasan'ın dilini emmesi

2231. Ahmed, Mu'âviye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in Hz. Hasan b. Ali'nin dilini veya dudağını emdiğini gördüm. Hz. Peygamber'in emdiği dil veya dudak asla cehennem azabı çekmez."[152]

f) Hz. Peygamber'in, Hz. Hasan'ı öpünce Akra' ile olan kıssası

2232. Taberânî, Sâib b. Yezîd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan'ı öptü. Akra' b. Habis (radıyallahu anh), 'Benim on evladım var, bu güne kadar hiç birini öpmedim' dedi. Hz. Peygamber de *'İnsanlara şefkatli davranmayan kişiye Allah da rahmet etmez'* buyurdu."[153]

g) Hz. Peygamber'in evlatları hakkında sözü ve oğlu İbrahim'i ziyaret etmesi

2233. Bezzar, Esved b. Halef'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan'ı alıp öptü. Sonra insanlara döndü ve *'Çocuk insanı cimri, cahil ve korkak yapar'* buyurdu."[154]

2234. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, çocuklara en çok şefkat eden kimseydi. Kendisinin (İbrahim adında) bir erkek oğlu vardı. Medine'nin kenar mahallelerinde süt anneye verilmişti. Sütannesinin kocası ise demirciydi. Bazen adamın evine gelirdik.

---

[151] Ahmed, *Müsned,* II, 447. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. Bazısında ise ihtilaf vardır. Hadisi arıyca Bezzar ve İbn Mâce muhtasar olarak rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 179).

[152] Ahmed, *Müsned,* IV, 93. Heysemî: İsnadında raviler Abdurrahman b. Ebî Evfâ hariç sahih hadis ravileridir. Abdurrahman da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 177).

[153] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VII, 6694. Heysemî: İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 156). Hadisi, Buhârî (II, 887) Ebû Hureyre'den buna yakın şekilde rivayet etti.

[154] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* II, 1891. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 155)

Evden İzhir otunun kokusu gelirdi. Hz. Peygamber gelip oğlu İbrahim'i öper, kokladı."[155]

h) Hz. Peygamber'in evladına şefkatli davranan kimseleri müjdelemesi ve aralarında eşit davranılmasını emretmesi

2235. Bezzar, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Âişe'nin yanına geldi ve yanında iki kızı vardı. Hz. Âişe, kadına üç hurma verdi. Kadın, her birine bir hurma verdi. Sonra diğer hurmayı aldı, tam ağzına koyacaktı. Çocuklar kendisine baktı. Onu da alıp ikiye böldü, her birine yarısını verdi ve çıkıp gitti. Hz. Peygamber gelince Hz. Âişe kadının yaptığını anlattı. Hz. Peygamber de *'Böyle yapmakla cennete girmeye hak kazanmıştır'* buyurdu."[156]

2236. Taberânî, *es-Sağîr* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde Hasan b. Ali'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Peygamber'e geldi, yanında iki çocuğu vardı. Hz. Peygamber'den yiyecek bir şey istedi. O da her biri için bir tane olmak üzere üç hurma verdi. Kadında her bir çocuğuna bir hurma verdi, onlar da paylarını yedi. Sonra çocuklar, annelerine baktı. Anneleri de diğer hurmayı ikiye böldü ve her birine yarısını verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Evlatlarına şefkatli davrandığı için Allah da kendisine rahmet etti'* buyurdu."[157]

2237. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam çocuğuyla beraber Hz. Peygamber'in yanına geldi. Çocuğunu kucaklıyordu. Hz. Peygamber, *'Ona şefkatli davranıyor musun?'* dedi. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah (celle celâlühü), sana ona karşı şefkatinden daha fazla merhamet eder. Çünkü Allah en merhametli kişidir'* buyurdu."[158]

2238. Bezzar, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in yanındayken oğlu geldi. Adam da oğlunu öptü ve

---

[155] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 56. Hadisi, İbn Sa'd Hz. Enes'den buna yakın şekilde rivayet etti.

[156] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, II, 1890. Heysemî: İsnadında Ubeydullah b. Fedâle var, kendisini tanımıyorum. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 158).

[157] Heysemî: İsnadında Hudeyc b. Mu'âviye el-Cu'fî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 158).

[158] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 56.

dizinde oturttu. Kızı geldi, onu da alıp önüne oturttu. Hz. Peygamber, *'Neden aralarında eşit davranmıyorsun?'* dedi."[159]

KOMŞUYA İKRAM ETMEK

a) Hadis-i şerifte olduğu gibi komşu hakkı

2239. Taberânî, Mu'âviye b. Hayda'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, 'Ya Resulallâh! Komşumun üzerimdeki hakkı nedir?' diye sordum. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Hastalanınca ziyaret edersin, öldüğünde baş sağlığı dilersin, kabrine kadar eşlik edersin, senden ödünç istediğinde ödünç verirsin, yoksul olunca kendisini örtecek kadar elbise verirsin, hayırlı bir şey başına gelince onu kutlarsın, bir musibet isabet edince üzgün olduğunu belirtirsin, binanı onun binasından daha yüksek inşa edip rüzgârı engellememelisin, yemekten ona bir şey vermiyeceksen yemeğin kokusunu ona ulaştırıp ona eziyet etmemelisin.'*"[160]

2240. Beyhakî, *Şu'abu'l-imân* adlı eserinde Mu'âviye'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etti. Fakat rivayetinde *"Çıplak olunca kendisini örtecek elbise vereceksin"* gelmiştir.[161]

b) Muhammed b. Abdillah b. Selam'ın kendisine eziyet eden komuşusuyla olan kıssası

2241. Ebû Nu'aym, *el-Marife* adlı eserinde Muhammed b. Abdillah b. Selâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! komşum bana eziyet ediyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Sabret!'* dedi. İkinci defa şikayetçi oldu ve 'Komşum bana eziyet ediyor' dedi. Hz. Peygamber de *'Sabret!'* dedi. Üçüncü defa tekrar etti ve 'Komşum bana eziyet ediyor' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"O zaman eşyalarını al, sokağa at. Biri geldiğinde komşum bana eziyet ediyor, dersin. Böylece herkes ona lânet eder. Kim, Allah ve ahiret gününe iman etmişse komşusuna ikram etsin. Kim, Allah ve ahiret gününe iman etmişse misafirine ikram etsin. Kim,*

---

[159] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, II, 1893. Heysemî: Hadisi, Bezzar rivayet etti, bazı arkadaşlarım bana rivayet etti, dedi. rivayet edenin ismini söylemedi. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 156).

[160] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 1014. Heysemî: İsnadında Ebû Bekr el-Hüzelî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 165).

[161] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 44.

Allah ve ahiret gününe iman etmişse ya hayırlı şeyler desin ya da sussun, konuşmasın."[162]

c) Hz. Peygamber'in bir gazvesinde komşusuna eziyet edenin kendisiyle beraber cihada çıkmasını nehyetmesi

2242. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bir gazveye çıkınca şöyle buyurdu: *"Bu gün komşusuna eziyet eden bana eşlik etmesin!"* Cemaattan biri, 'Ben komşumun bahçesine küçük abdestimi yaptım' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu gün bize eşlik etme!'* buyurdu."[163]

d) Komşunun hanımıyla zina etmenin ve onun malını çalmanın çok ağır bir suç olduğu

2243. Ahmed ve Taberânî Mikdad b. Esved'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabına *'Zina hakkında ne dersiniz?'* diye sordu. Onlar da 'Allah'ın ve Resulünün haram kıldığı bir şeydir ve kıyamete kadar haram kalacaktır' dedi. Hz. Peygamber, ashabına *'Kişinin on kişiyle zina etmesi komşusunun hanımıyla zina etmesinden daha hafiftir'* buyurdu. Hz. Peygamber, *'Hırsızlık hakkında ne dersiniz?'* diye sordu. Onlar da 'Allah ve Resulünün yasakladığı bir haramdır' dedi. Hz. Peygamber, *'Kişinin on ayrı evden hırsızlık yapması komşusunun evinden hırsızlık yapmasından daha hafiftir'* buyurdu."[164]

e) Ebû Zerr'in "Allah üç kişiye sever, üç kişiden buğz eder" hadisi

2244. Ahmed ve Taberânî –lafız onundur- Mutarrif b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Zerr'in bir hadisi bana ulaştı. Onunla buluşmak istedim ve onunla karşılaştım. 'Ey Ebû Zerr! Senin bir hadisin bana ulaştı ve ben de seninle görüşmek, bilfiil senden işitmek istedim' dedim. Ebû Zerr de 'Benle karşılaştın, buyrun söyle bakalım, hangi hadis?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in sana söylediği bir hadistir. Hz. Peygamber *"Allah (celle celâlühü), üç*

[162] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 44.

[163] Heysemî: İsnadında Yahya b. Abdilhamîd el-Hammânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 170).

[164] Ahmed, *Müsned*, VI, 8; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 705. Heysemî: hadisi, Ahmed ve Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde rivayet etti. İsnadındaki raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 168).

kişiyi sever, üç kişiden buğz eder" buyurmuş' dedim. Ebû Zerr de 'Hz. Peygamber adına yalan hadis uyduracağımı sanmıyorum' dedi. Ben de 'Allah'ın sevdiği bu üç kişi kimdir?' diye sordum. Ebû Zerr de 'Allah yolunda sabırlı ve hayrını Allah'tan umarak cihad eden ve sonunda da şehid olan kişidir. Siz, bunu yanınızda olan Allah'ın kitabında da bulursunuz, dedi ve şu ayeti okudu: **"Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever."** (Saf: 4). Ben de 'İkinci kişi kimdir?' dedim. Ebû Zerr (radıyallahu anh) de 'Kendisine eziyet edici kötü komşusu olan ve onun eziyetlerine Allah kendisine bir kurtuluş veya ölüm verene kadar sabreden kişidir' dedi..."[165]

MÜSLÜMANIN İYİ ARKADAŞINA İKRAMDA BULUNMASI

a) Hz. Peygamber'in iki sahabîye Rebâh b. Rabi'a ikram etmelerini tavsiye etmesi

2245. Taberânî, Rebâh b. Rabî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber gazveye çıktık. Hz. Peygamber, biz üç kişiye bir deve verdi. Sahrada iki kişi biniyor, biri çekiyordu. Düz alanda ise hepimiz birden biniyorduk. Hz. Peygamber, yanımdan geçti. Ben de yürüyordum. Bana *'Ey Rebâh! senin yürüdüğünü görüyorum'* dedim. Ben de 'Ben, yeni indim. Bu ikisi de benim arkadaşımdır, yeni bindiler' dedim. Hz. Peygamber, arkadaşlarımın yanından geçti. Akabinde onlar da develerini çökerttiler, deveden indiler. Onların yanına vardığımda 'Sen devenin önüne otur, dönene kadar sen hiç inme. Ben ve arkadaşım ise sırayla senin terikene bineriz' dediler. Ben, 'Neden böyle dediniz' dedim. Onlar da Hz. Peygamber (yanımızdan geçerken) şöyle buyurdu: *"Sizin salih bir arkadaşınız var, onunla iyi arkadaşlık edin!"*[166]

---

[165] Ahmed, V, 151; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1637. Heysemî: Taberânî'nin isnadı ve Ahmed'in bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Hadisi, Nesâî ve başkası da rivayet etmiş, komşudan hiç bahsetmemişler. İbn Mubarek, Ebû Ubeyde el-Ğarîb adlı eserinde, el-Harâitî ve Abdurrezzak Abdurrahman b. Kâsım→ babasında şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr, Abdurrahman b. Ebî Bekr'in yanından geçti. Abdurrahman komşusuyla nizalaşıyordu. Hz. Ebû Bekr, oğluna 'Komşunla nizalaşma! İnsanlar gider, komşu kalır' dedi. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 44).

[166] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, V, 4623. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 42.

İNSANLARA MEVKİİLERİNE GÖRE DAVRANMAK

a) Hz. Âişe'nin bu husustaki fiili

2246. Hatîb, *el-Muttefik* adlı eserinde Amr b. Mihrâk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe yemek yerken yanından heybet sahibi biri geçti. O kişiyi çağırdı ve yemeğe oturttu. Başka biri geçti, ona bir parça ekmek verdi. Kendisine neden böyle davrandığı soruldu. Hz. Aişe şöyle dedi: "Hz. Peygamber, kişilere mevkilerine göre davranmamızı emretti."[167]

2247. Ebû Nu'aym'in rivayeti: "Hz. Âişe seferdeydi. Kureyş'ten gelen bazı ihtiyaç sahiplerine yiyecek verilmesi için emir verdi. Zengin ve heybetli biri geldi, onu davet edin, dedi. Adam gelip yemeğini yedi ve gitti. İhtiyaç sahibi geldi, ona ekmek parçası verilmesi için emir verdi. 'Bu zengin adamı davet etmemizi, bu ihtiyaç sahibine ise bir parça ekmek vermemizi emrettin?' dediler. Hz. Âişe, 'Bu zengin adama ancak ona yaptığımız gibi davranmak zorundaydık. Bu fakir ise bir şeyler istedi, ben de onu razı edecek kadar şeyin verilmesini emrettim. Hz. Peygamber bize öyle yapmamızı emretti..."[168]

2248. Hz. Ali'nin bir adama bir elbise ve yüz dinar verdiği geçmişti. Kendisine niye böyle yaptığı soruldu. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"İnsanlara mevkiilerine göre davranın."* Bu adamın yanımdaki mevkiisi de bu kadardı, dedi.

---

[167] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 142. Bu hadisi, Ebû Dâvud Sünen adlı eserinde, İbn Huzeyme Sahih adlı eserinde, Bezzar, Ebû Ya'lâ, Ebû Nu'aym el-Mustehrec adlı eserinde, Beyhakî *el-Edebu'l-mufred* adlı eserinde, el-Askerî el-Emsâl adlı eserinde Meymûn b. Ebî Şebîb tariki ile şöyle rivayet etmektedir: Bir dilenci, Hz. Âişe'ye geldi, bir parça ekmek verilmesi için emir verdi. Heybet sahibi biri geldi, onu yanında oturtup yemek verdi. Kendisine niye böyle davrandığı soruldu. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber bize böyle emretti...

[168] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IV, 379. Bu hadise, Hâkim Marifetu Ulumi'l-Hâdis adlı eserinde sahih demiştir. Başkası da sahih demiştir. Fakat hadis munkatı ve hadisin merfu olup olmaması hakkında ihtilaf olduğu için sahih oluşuna itiraz edilmiştir. es-Sehâvî: Kısacası Hz. Âişe'nin hadisi hasendir. (Zebîdî, Şerhu'l-İhyâ, VI, 165).

MÜSLÜMANA SELAM VERMEK

a) Hz. Ebû Bekr'in bu husustaki kıssası

2249. Taberânî, *el-Kebîr*, *el-Evsat* adlı eserinde *–el-Kebir* adlı eserindeki bir hadisin isnadındaki raviler sahih hadiste ihticac edilen ravilerdir- Müzeyne kabilesinden olan Ağer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ensar'dan birinin yanında olan bir çuval hurmanın bana verilmesini emretti. Fakat Ensar'dan olan kişi beni oyaladı, bana vermedi. Ben de gidip durumu Hz. Peygamber'e söyledim. Hz. Peygamber de *'Ey Ebû Bekr! sabahın erken vaktinde git, onun hurmasını al, adama ver!'* dedi. Hz. Ebû Bekr, sabah namazında mescitte buluşmak üzere söz verdi. Sabah namazını kılınca söz verdiği yerde onu gördüm. Beraber gittik. Onlar konuştu. Biri uzaktan Hz. Ebû Bekr'i gördü ve ona selam verdi. Hz. Ebû Bekr de 'Kavmin selam konusunda senden daha fazla nasıl sevap kazandığını görüyormusun. Hiç kimse senden daha önce selam vermesin' dedi. Uzaktan birinin gözüktüğü görsek hemen acele edip o bize selam vermeden biz selam verirdik."[169]

2250. İbn Ebî Şeybe, Zühre b. Hamîsa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'le beraber yolculuk yaptım. Ne zaman bir cemaatin yanından geçsek onlara selam veriyorduk, onlar verdiğimiz selamdan daha güzeliyle alıyorlardı. Hz. Ebû Bekr de 'Bu gün sabahtan beri insanlar bizi mağlub ediyorlar' dedi. Bir lafızda: İsnanlar, bu gün birçok hayırda bizi geçti, dedi."[170]

2251. Buhârî, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'le beraber yolculuk yapıyordum. Hangi cemaatin yanından geçse es-Selamu aleykum diye selam veriyordu. Onlar ise es-Selamu aleykum ve rahmetullahi ve berekâtuhu diyorlardı. Hz. Ebû Bekr de 'İnsanlar, bu gün birçok hayırda bizi geçti' dedi."[171]

2252. İbn Asâkir, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ümâme insanlara nasihat etti ve şöyle dedi: Sevdiğiniz veya sevmediğiniz şeylerde sabırdan sakın ayrılmayınız! Sabır ne güzel haslettir! Dünya sizi kendisine haran bırakmıştır. Dünya sizin için elbiselerini çekiyor,

---

[169] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 876; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 206.Bu hadisi, Buhârî *el-Edebu'l-mufred* (s. 145) adlı eserinde, İbn Cerîr, Ebû Nu'aym ve el-Harâitî rivayet etti. (Kenzü'l-Ummâl, V, 52).

[170] İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, VIII, 609.

[171] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 145; Ali el-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl, V, 52, 53.

sizin için elbiselerini giyip süslenmiştir. Muhammed'in ashabı evlerin avlusunda otururur, şöyle derlerdi: 'Selam verelim, bize de selam verilsin diye burda otururuz."[172]

2253. Taberânî, hasen bir isnadla Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber iken aramızdan bir ağaç dahi geçse hemen karşılaşır yine birbirimize selam verirdik."[173]

b) İbn Ömer'in Tufeyl ile yaşadığı bu husustaki kıssası

2254. Ebû Nu'aym, Tufeyl b. Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ömer (radıyallahu anhuma) her sabah gelir, pazara giderdi. Pazara gittiğimizde Abdullah (radıyallahu anh), hangi esnaf, satıcı, fakir insanın yanından geçse ona selam verirdi. Tufeyl anlatıyor: Yine bir gün Abdullah b. Ömer'e gittim, pazara doğru kendisine eşlik etmemi söyledi. Ben de 'Pazarı ne yapacaksın? Alış veriş için durmuyorsun, eşyanın fiyatını sormuyorsun, pazarlık etmiyorsun, pazarda hiçbir mecliste oturmuyorsun' dedim. Abdullah (radıyallahu anh), bana 'Burda oturup konuşalım' dedi. Abdullah, bana şöyle dedi: "Ey Ebû Batn (göbeği büyük kişi)! –Tufeyl göbeği büyük biriydi- Ben sadece selam vermek için gidiyorum. Sen de karşılaştığın kişilere selam ver."[174]

2255. Malik, Tufeyl b. Übeyy b. Ka'b'dan buna yakın bir şekilde rivayet etti. Bir rivayette: "Biz sadece selam vermek için gidiyoruz, karşılaştığımız kişilere selam veriyoruz, dedi."[175]

c) Ebû Ümâme'nin bu husustaki davranışı

2256. Taberânî, Ebû Ümâme el-Bâhilî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ümâme karşılaştığı herkese selam verirdi. Hiç kimse ondan önce selam veremezdi. Sadece bir defasında bir Yahudi direğin arkasına saklanmıştı ve aniden çıkıp kendisine selam verdi. Ebû Ümâme, kendisine 'Ey Yahudi! Yazıklar olsun sana! Neden böyle yaptın?' dedi. Yahudi, ona 'Senin çok selam verdiğini gördüm. Bunun faziletli bir şey olduğunu anladım. Bir defa dahi olsa senin elinden bu fazileti almak istedim' dedi. Ebû Ümâme,

---

172 Ali el-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl, II, 156.

173 Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 207. Hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 148) adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti.

174 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 310.

175 Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 141. Hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (148) adlı eserinde Tufeyl b. Übeyy b. Ka'b'dan buna yakın şekilde rivayet etti.

kendisine şöyle dedi: Yazıklar olsun sana! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Allah (celle celâlühü), selamı biz Müslümanlar için bir hediyeleşme, zimmiler için ise bir eman kılmıştır."*[176]

2257. Ebû Nu'aym, Muhammed b. Ziyad'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ümâme'nin elinden tutmuştum, kendisi eve doğru gidiyordu. Müslüman olsun, Hristiyan olsun, çocuk olsun, büyük olsun kimi görse selam veriyor; Selâmun aleyküm, selâmun aleyküm, diyordu. Kapının önüne varınca bize baktı ve şöyle dedi: 'Ey kardeşimin oğlu! Hz. Peygamber, bize selamı aramızda yaymamızı emretti."[177]

---

[176] Heysemî: Hadisi, Taberânî, hocası Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî'den rivayet etti. Hadise Nesâî zayıf demiş, diğer alimler ise mukâribu'l-hadîs demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 33).

[177] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VI, 112. Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* adlı eserinde Büşeyr b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: Hiç kimse ibn Ömer'den evvel selam veremezdi.

SELAM ALMAK

a) Hz. Peygamber'in ashabından bazı kimselerle kıssası

2258. Taberânî, Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'es-Selâmu aleyk ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Ve aleyke's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu'* dedi. Sonra başka biri geldi ve 'es-Selâm aleyke ve rahmetullâhi ve berekâtuhu ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Aynısı senin üzerine de oldun'* dedi. Biri, 'Ya Resulallâh! falan ve falan kişi geldi, onlara bana verdiğinden daha güzel selamla karşılık verdin?' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Sen hiçbir şey bırakmadın ki, en güzel şekilde selam verdin.* Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا﴾

"Bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın; yahut aynı ile karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını arayandır." (Nisâ: 86). *Bunun için senin selamınla aynen mukâbele ettim."*[178]

b) Hz. Âişe'nin Hz. Peygamber ve Hz. Cibrîl ile kıssası

2259. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Âişe'ye *'Ey Âişe! Bu Cibrîldir, sana selam söylüyor'* dedi. Ben de 'Aleyke's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu' dedim. Daha fazla diyecektim, Hz. Pegamber, *'Selam oraya kadardır, orda biter'* buyurdu. Hz. Cibrîl de 'Ey ehli beyt! Rahmatullahi ve berekâtuhu aleyküm' dedi."[179]

c) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Übâde ile olan kıssası

2260. Ahmed, Sâbit el-Bünânî←Enes (radıyallahu anh) ve başkası←Hz. Peygamber'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Sa'd b. Übâde'nin

---

[178] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 6114. Heysemî: İsnadında Hişam b. Lâhık var. Nesâî, kendisine kuvvetli biri olduğunu söylemiş, Ahmed ise hadisini terk etmiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 33).

[179] Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Buhârî ve Müslim'de ise muhtasar olarak gelmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 33).

evine girmeye müsaade almak için *"es-selâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu"* dedi. Hz. Sa'd da Hz. Peygamber'in duyamayacağı bir ses tonunda 've aleyke's-selâm ve rahmetullâhi' dedi. Hz. Peygamber, üç defa selam verdi. Üç defa da Hz. Sa'd, selamı alırken sesini Hz. Peygamber'in duyacağı kadar yükseltmedi. Hz. Peygamber de dönüp gitti. Hz. Sa'd, peşine takıldı ve 'Ya Resulallâh! Anam-babam sana feda olsun! Senin verdiğin her selamı duydum. Ben de selamını aldım, fakat duyacağın tonda söylemedim. Böyle yaparak daha çok selam ve bereket için dua etmeni istedim' dedi. Hz. Sa'd, Hz. Peygamber'i eve aldı, ona zeytinyağı getirdi, Hz. Peygamber de yedi. Yemekten sonra şöyle buyurdu: "*Yemeğinizi hayırlı kişiler yedi, melekler size selam söyledi, oruçlular yanınızda iftar etti.*"[180]

2261. Bezzar, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ensar'ı ziyaret ederdi. Ensar'dan birinin evine gelince çocukları etrafına toplanır, onlara dua eder, başlarını okşar ve onlara selam verirdi. Hz. Peygamber, Sa'd'ın kapısına geldi, onlara selam verdi; *es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh*, dedi. Hz. Sa'd, selamını aldı, fakat Hz. Peygamber'in duyamayacağı tonda söyledi. Hz. Peygamber de üç defa selam verdi. Hz. Peygamber, üç selamdan daha fazla selam vermezdi. Eğer izin verilirse girer, ses çıkmazsa çeker giderdi. Hz. Peygamber de döndü..."[181]

d) Hz. Ömer'in Hz. Osman'la olan kıssası

2262. Ebû Ya'lâ, Muhammed b. Cübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Osman'ın yanından geçti, ona selam verdi, fakat Hz. Osman almadı. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'in huzuruna girdi ve bundan dolayı şikayetçi oldu. Hz. Ebû Bekr, Hz. Osman'a 'Kardeşinin selamını niye almadın?' dedi. Hz. Osman, 'Vallahi, ben duymadım. O sırada kendi kendime konuşuyordum' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Kendi nefsinle hangi konuda konuşuyordun?' dedi. Hz. Osman da 'Şeytanın hilafına şeyler hakkında konuşuyordum. Şeytan, nefsime bazı şeyler atıyordu, yeryüzündeki her şey bana verilse yine onlardan bahsetmek istemem. Şeytan bunları kalbime atınca kendi kendime şöyle dedim: Keşke Hz. Peygamber'e şeytanın kalbimize attığı bu gibi şeylerden nasıl kurtulacağımızı sormuş olsaydım' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Vallahi, bir gün ben de Hz. Peygamber'e şikâyette bulundum ve şeytanın

---

[180] Ahmed, *Müsned,* III, 138. Ebû Dâvud (3854) da hadisin bir bölümünü rivayet etti.

[181] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* II, 2007. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 34).

içime attığı bu şeylerden nasıl kurtulacağımı sordum. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Sizi bu sıkıntıdan kurtaracak şey amcama söylemesini emredip de söylemediği sözü söylemenizdir.*"[182]

2263. İbn Sa'd, Osman'dan (radıyallahu anh) bundan daha uzun şekilde rivayet etti, hadiste şöyle denmiştir: "Bunun üzerine Hz. Ömer, hızlı şekilde ilerleyerek Hz. Ebû Bekr'in huzuruna girdi ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Seni hayrette bırakacak bir şey söyleyeyim mi! Hz. Osman'ın yanından geçtim, ona selam verdim, fakat selamımı almadı' dedi. Hz. Ebû Bekr de kalktı, Hz. Ömer'in elini tuttu ve ikisi beraber benim yanıma geldiler. Hz. Ebû Bekr, bana 'Ey Osman! Kardeşin yanından geçerken sana selam verdiğini söylüyor, fakat sen selamını almamışsın. Neden böyle yaptın?' dedi. Ben de 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Almamazlık etmedim' dedi. Hz. Ömer, 'Vallahi almadın! Bu, siz Emevioğullarının kibirli olmalarından kaynaklanıyor' dedi. Ben de 'Vallahi yanımdan geçtiğini görmedim, selam verdiğini de fark etmedim!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Evet, doğru söyledin. Seni gördüğümde kendi kendine bir şey hakkında konuşuyordun, bu senin onu farketmeni alıkoydu' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Kendi kendine ne diyordun?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber vefat etti. Hz. Peygamber'e bu ümmetin kurtuluşunun ne olduğunu soramadım. Kendi kendime bunun hakkında söyleniyordum. Ve bunu sormadığımdan dolayı kendimi suçluyordum' dedim. Hz. Ebû Bekr, 'Ben onu sordum ve bana söyledi' dedi. Hz. Osman, 'Ne dedi?' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'e sordum, ya Resulallâh! bu ümmetin kurtuluşu nasıl olur, dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Amcama (Ebû Tâlib'e) arz edip amcamın kabul etmediği kelimeyi (Lâilâheillellâh) kabul ederse o kimse kurtuluştadır."* Hz. Peygamber'in amcasına arz edip kendisinin kabul etmediği kelime Lâilâhe illellâh Muhammed resûlullâh kelimesini şahadet etmektir."[183]

e) Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Hz. Osman'la olan kıssası

2264. Ahmed, Sa'd b. Ebî Vakkas 'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mescitte Osman b. Affan'ın yanından geçtim, ona selam verdim, benden dolayı gözleri doldu, fakat selamımı almadı. Mü'minlerin emiri Ömer b. Hattab'ın (radıyallahu anh)' yanına geldim ve 'Ey mü'minlerin emiri! –iki defa- İslam'da yeni bir şey geldi mi?' dedim. Hz. Ömer de 'Neden böyle di-

---

[182] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 10; Ali el-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl, I, 74). Bûsîrî, *Zevâidu'l-Aşere* adlı eserinde "Hadisin isnadı hasendir" dedi.

[183] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 312.

yorsun?' dedi. Ben de 'Hayır! Sadece biraz önce mescitte Osman'ın (radıyallahu anh) yanından geçtim, ona selam verdim, benden dolayı gözleri doldu, fakat selamımı almadı' dedim. Hz. Ömer de birini gönderip Hz. Osman'ı çağırdı. Hz. Ömer, 'Kardeşinin selamını almana ne engel oldu?' diye sordu. Hz. Osman, 'Hayır almamazlık etmedim' dedi. Ben de 'Evet, almadın' dedim. O da yemin etti, ben de yemin ettim. Sonra Hz. Osman anlattı: Evet, Ben Allah'tan mağfiret ve tövbe diliyordum. Sen az önce yanımdan geçtin, ben de o sırada Hz. Peygamber'den işittiğim bir şeyi kalbimden geçiriyordum. Vallahi, o sözünü her hatırladığımda gözlerim görmez, kalbime perde çekilir' dedi. Hz. Sa'd, 'Ben sana onu söyleyeyim. Hz. Peygamber bir gün bize ilk duasını söylüyordu. Bir Arabi geldi ve onu söylemekten alıkoydu. Nihayet Hz. Peygamber de kalkıp gitti. Hz. Peygamber'in peşinden gittim, benden evvel evine girer diye korktum ve ayaklarımı yere vurarak ses çıkardım. Hz. Peygamber bana baktı ve 'Ebû İshak sen misin?' dedi. Ben de 'Evet, ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber, *'Bir şey sorma!'* dedi. Ben de 'Hayır, vallahi ilk duayı söylüyordun, akabinde Arabi geldi ve seni meşgul etti' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Evet, Hz. Zu'n-Nûn'un (Yunus) balığın karnında iken okuduğu duadır:*

لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

"Ya Rabbim! ilah olarak sadece sen varsın. Sen her noksan sıfattan münezzehsin. Ben zâlim olan kimselerden oldum." Her hangi bir Müslüman, ihtiyacı için bu duayı ederse Allah (celle celâlühü), onun duasını kabul eder."[184]

---

[184] Ahmed, *Müsned,* I, 170. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadindaki raviler İbrahim b. Muhammed b. Sa'd b. Ebî Vakkas müstesna sahih hadis ravileridir. İbrahim de sıka bridir. Tirmizî de bu hadisin bir bölümünü rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 68). Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî *ed-Duâ* adlı eserinde rivayet etti. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan rivayet ettiği buna yakın hadise de sahih dedi. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 298).

SELAM GÖNDERMEK

Hz. Selman'ın Eş'as b. Kays ve Cerîr b. Abdillah ile olan kıssası

2265. Taberânî, Ebû'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Eş'as b. Kays ve Cerîr b. Abdillah el-Becelî Selman el-Fârisî'ye geldi. Medâin nahiyesinde bir kaleye girdiler. Yanına varıp selam verdiler, sonra 'Sen, Selman el-Fârisî misin?' diye sordular. 'Evet' dedi. Sen, Hz. Peygamber'in sahabîsi misin, dediler. 'Bilmiyorum' diye cevap verdi. Kafaları karıştı, aradığımız kişi bu değil galiba, dediler. Selman (radıyallahu anh), 'Ben aradığınız kişiyim. Hz. Peygamber'i gördüm, onunla oturdum. Fakat onun sahabîsi onunla beraber cennete giren kişidir. İsteğiniz nedir?' dedi. Onlar da 'Şam'da senin bir kardeşinin yanından geldik' dedi. 'Kimdir o' diye sordu. Ebû Derdâ, dediler. Hz. Selman, sizle beraber gönderdiği hediyesi nerededir? diye sordu. Onlar, bizle beraber hediye göndermedi, dediler. Hz. Selman, 'Allah'tan korkun! Emaneti eda edin! Onun yanından kim bana gelirse bana hediye ile beraber gelir' dedi. Onlar da 'Bize bir şey verilmedi. Fakat bizim malımız var, onlardan istediğini al' dediler. Hz. Selman, 'Ben malınızı istemiyorum. Sadece sizle beraber gönderdiği hediyeyi istiyorum' dedi. Onlar da şöyle dedi: Vallahi, bizle beraber bir şey göndermedi. Sadece şöyle dedi: "Halen içinizde öyle biri var ki, Hz. Peygamber onu hiç kimseye değişmezdi. Ona vardığınızda benden ona selam iletin." Hz. Selman da 'Bundan daha hayırlı hangi hediyeyi kastebilirim ki! Allah katından gelen güzel ve mübarek selamdan daha güzel nasıl bir hediye olabilir ki!' dedi."[185]

---

[185] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* I, 298. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler Yahya b. İbrahim el-Mes'ûdî müstesna sahih hadis ravileridir. Yahya da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 40). Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 201) adlı eserinde Ebû'l-Bahterî'den buna yakın şekilde rivayet etti.

MÜSLÜMANLARIN MÜSAFAHALAŞMASI VE KUCAKLAŞMASI

a) Cündüb'ün, Ebû Zerr'in ve Ebû Hüreyre'nin (radıyallahu anhum) Hz. Peygamber'in musafaha hakkındaki sünnetini içeren hadisi

2266. Taberânî, Cündüb'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabıyla karşılaştığında onlara selam vermeden müsafahalaşmazdı."[186]

2267. Ahmed ve Rûyânî Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine 'Sana Hz. Peygamber'in bir hadisini sormak istiyorum' denildi. Ebû Zerr (radıyallahu anh) de 'Bu sorduğum hadisi saklanması gereken bir şey değilse söylerim' dedi. Adam, 'Hz. Peygamber, sizle karşılaşınca müsafahalaşıyor muydu?' dedi. Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Onunla ne zaman karşılaşsam benle müsafahalaşırdı' dedi."[187]

2268. Bezzar, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Huzeyfe ile karşılaştı, onunla müsafalaşmak istedi. Fakat Hz. Huzeyfe uzaklaştı ve 'Ben cenabetim' dedi. Hz. Peygamber, *'Müslüman, kardeşiyle müsafahalaşınca ağacın yaprakları nasıl dökülüyorsa aynı şekilde ikisinin hataları dökülür'* buyurdu."[188]

b) Hz. Enes'in ve Hz. Âişe'nin Peygamber efendimizin kucaklaşma hakkındaki sünneti ve eğilmekten nehyetmesi ile alakalı hadisi

2269. Dârekutnî ve İbn Ebî Şeybe Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Birbirimiz için eğilelim mi?' dedik. *'Hayır'* diye buyurdu. 'Birbirimizle kucaklaşalım mı?' dedik. *'Hayır'* diye buyurdu. 'Birbirmizle müsafahalaşalım mı?' dedik. *'Evet'* diye buyurdu."[189]

2270. Tirmizî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biri, 'Ya Resulallâh! Kişi kardeşi veya dostu ile karşılaşınca onun için eğilsin mi?'

---

[186] Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 36).
[187] Ahmed, *Müsned*, V, 162; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 54.
[188] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, II, 2005. Heysemî: İsnadında Mus'ab b. Sabit var. İbn Hibban kendisine sıka demiş, cumhur ise zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 37).
[189] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VIII, 619; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 54.

dedi. '*Hayır*' diye buyurdu. 'Ona sarılıp öpsün mü?' dedi. '*Hayır*' diye buyurdu. 'Elini tutup müsafahalaşsın mı?' dedi. '*Evet*' diye buyurdu."[190]

2271. Rezîn hadise şöyle ek yapmıştır: "Sarılıp öpsün mü, diye sordu. Hz. Peygamber '*Ancak seferden gelirse yapabilir*' buyurdu."[191]

2272. Tirmizî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Hârise (radıyallahu anh) Medine'ye geldi. Hz. Peygamber de evindeydi. Evine gelip kapıya vurdu. Hz. Peygamber kalktı, çıplaktı. Elbisesini çekiyordu. Vallahi bundan ne evvel ne de sonra onu çıplak gördüm. Hz. Peygamber, Zeyd'e sarıldı ve öptü."[192]

c) Müsafaha ve kucaklaşma hakkında Hz. Peygamber'in sünneti

2273. Taberânî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı bir birleriyle karşılaştıklarında müsafahalaşırlardı. Seferden döndüklerinde birbirlerine sarılırlardı."[193]

2274. Mehâmilî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir akşam Müslüman kardeşlerinden birini hatırladığında 'Bu gece amma uzun oldu!' der. Sabah namazını kıldığı gibi onu arar, rastaladığında boynuna sarılırdı."[194]

2275. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Şam'a geldiğinde insanlar ve bölgenin önde gelenleri onu karşıladı. Hz. Ömer, 'Kardeşim nerede?' diye sordu. 'Kardeşin kimdir?' diye sordular. Hz. Ömer, 'Ebû Ubeyde'dir' dedi. 'Birazdan gelir' dediler. Ebû Ubeyde gelince bineğinden indi ve boynuna sarıldı..."[195] Hadis ilerde gelecektir.

---

[190] Tirmizî, 2728. Tirmizî: Bu hadis hasendir.

[191] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 142.

[192] Tirmizî, 2732. Tirmizî: Hadise hasen ve ğarîbdir.

[193] Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 36).

[194] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 42.

[195] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 101.

MÜSLÜMANIN ELİNİ, AYAĞINI VE BAŞINI ÖPMEK

a) Hz. Peygamber'in Cafer b. Ebî Tâlib'i öpmesi

2007. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hayber Gazvesinden döndüğünde Cafer b. Ebî Tâlib ile karşılaştı. Hz. Peygamber, kendisine sarıldı, gözlerinin arasından (alnından) öptü ve şöyle buyurdu: "*Hangisine sevineyim, bilmiyorum. Cafer'in gelişine mi, Hayber'in fethine mi?*"

Başka bir rivayette: "Kendisine yapıştırdı ve boynuna sarıldı."[196]

2008. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Seleme b. Akva''dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle bu elimle bey'at ettim, dedi. Biz de onun o elinden öptük, bize hiç kızmadı."[197]

2009. Ebû Ya'lâ, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, Hz. Peygamber'in elini öptü."[198]

2010. Taberânî, Ka'b b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "(Tebûk Gazvesinden sonra) Tövbesi kabul olunca Hz. Peygamber'e geldi. Onun mübarek elinden tutup öptü."[199]

2011. Buhârî, Ümmü Ebân bt. Vâzi←dedesinden şöyle rivayet etmektedir: "Dedesi Vâzi b. Âmir (radıyallahu anh) anlatıyor: Geldiğimizde bu adam Allah'ın Resulüdür, denildi. Biz de ellerini, ayaklarını öptük."[200]

2012. Buhârî, Mezîde el-Abdî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Eşec (radıyallahu anh) yürüdü ve Hz. Peygamber'in elinden tutup öptü. Hz. Peygamber, kendisine *'Sen de Allah ve Resulünün sevdiği iki ahlaki yapı vardır'* dedi. Eşec, 'Bu hasletler doğuştan mı, benim elde ettiğim şeyler midir' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Hayır, sen onları kazanıp tabiatlaştırmış-*

---

[196] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 34.

[197] Heysemî: "İsnadındaki raviler sıkadır. Buhari ve Müslim'de hadisin bir kısmı vardır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 42).

[198] Heysemî: İsnadında Yezid b. Ebî Ziyad var. Kendisi leyyinu'l-hadistir (hadisi az zayıftır). Diğer ravileri ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 42). *Cem'u'l-fevâid* adlı eserde Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'in elini öptüğü rivayet edildi. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî de 'Leyyin (az zayıf) bir isnattır' dedi. Hafız el-Irâkî: Bu hadisi, Ebû Davud da İbn Ömer'den hasen bir isnadla rivayet etti. (Tahrîcu'l-İhyâ, II, 181).

[199] Heysemî: İsnadında Yahya b. Abdilhamid el-Himmânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 42). Bu hadisi, Ebû Bekr el-Mukri, er-Ruhsatu fî Takbîli'l-yedi adlı eserinde zayıf bir isnadla rivayet etti. (el-Irâkî II, 181).

[200] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 144.

sın' buyurdu. Eşec de 'Beni Allah ve Resulünün sevdiği ahlaki şekilde yaratan Allah'a hamd olsun' dedi."[201]

b) Hz. Ömer'in Hz. Ebû Bekr'in başını öpmesi, Ebû Ubeyde'nin Hz. Ömer'in elini öpmesi

2013. İbn Asâkir, Ebû Recâ el-Utâridî'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye geldiğimde insanlar toplanmıştı. İnsanların ortasında birinin başka birinin başını öptüğünü gördüm ve 'Sana kurban olayım! Sen olmasan helak olurduk' diyordu. Öpen kişinin ve öpülen kişinin kim olduğunu sordum. Biri, 'Bu Ömer b. Hattab'dır, zekât vermeyi red eden ridet ehli ile savaştığı için Hz. Ebû Bekr'in başını öpüyor' dedi."[202]

2014. Abdurrezzak, Harâitî *Mekârimu'l-Ahlak* adlı eserinde, Beyhakî ve İbn Asâkir Temîm b. Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Şam'a geldiğinde Ebû Ubeyde b. Cerrah onu karşıladı, onunla müsafahalaştı ve elini öptü. Sonra ikisi de ağlamaya başladı. Temîm, elin öpülmesinin sünnet olduğunu söylüyordu."[203]

c) İnsanların, Vâsile b. Aska' Hz. Peygamberle bey'atlaştığını elini öpülmesi, teberrüklenmeyi kasdetmesi

2015. Taberânî, Yahya b. Haris ez-Zimârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Vâsile b. Aska' (radıyallahu anh) ile karşılaştım ve 'Sen bu elinle mi Hz. Peygamberle bey'atlaştın?' dedim. O da 'Evet' dedi. Ben de 'Elini ver de öpeyim' dedim. O da elini verdi ve ben öptüm."[204]

2016. Ebû Nu'aym, Yunus b. Meysere'den şöyle rivayet etmektedir: "Hasta olduğu için Yezid b. Esved'i ziyaret etmek için yanına vardık. Vâsile b. Aska' (radıyallahu anh) da yanına geldi. Yezid onu görünce elini uzattı, Vâsile'nin elinden tuttu ve yüzüne, göğsüne sürdü. Çünkü Vâsile (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'e bey'at etmişti. Vâsile (radıyallahu anh), 'Ey Yezid! Rabbine karşı fikrin nedir?' dedi. Yezid, 'Güzeldir' dedi. Vâsile (radıyallahu anh) de şöyle dedi: Müjde sana! Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: Allah (celle celâlühü) (kuds-i hadiste) şöyle buyurdu: **"Ben, kulumun benim hak-**

---

[201] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 86.
[202] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 350.
[203] Beyhakî, *el-Kübrâ*, VII, 101; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 54.
[204] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 226. Heysemî: İsnadında Abdulmelik el-Kârrî var, onu tanımıyorum. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 42).

kındaki zannı gibiyim. Eğer hakkımda hayır besliyorsa hayırlı olur, şer besliyorsa şer olur."[205]

d) İnsanların Hz. Seleme b. Akva''ın, Hz. Enes'in ve Hz. Abbas'ın elini öpmesi

2017. Buhârî, Abdurrahman b. Rezîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Rabeze'den geçiyorduk, burda Seleme b. Akva' var, denildi. Onun yanına geldim, selam verdik. Ellerini çıkardı ve 'Bu ellerimle Hz. Peygamber'e bey'at ettim' dedi. Çıkarıp gösterdiği eli o kadar iri idi ki, devenin eli gibiydi. Onun eline doğru kalkıp elinden öptük."[206]

2018. Buhârî, İbn Cud'ân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sâbit, Hz. Enes'e 'Hz. Peygamber'e elinle dokundun mu?' diye sordu. O da 'Evet' diye yanıtladı. Sabit de onun elinden öptü."[207]

2019. Buhârî, Süheyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin Hz. Abbas'ın elini ve ayaklarını öptüğünü gördüm."[208]

MÜSLÜMAN BİRİ İÇİN AYAĞA KALKMAK

a) Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'yı karşılaması, kızının da onu karşılaması

2020. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma'dan daha çok konuşması, sözü, oturuşu Hz. Pegamber'e benzeyen bir başkasını görmedim. Hz. Peygamber, kızı Fatıma'yı gördüğünde ona doğru ilerler merhabalaşırdı. Sonra da ona doğru kalkar ve onu öperdi. Sonra da onun elinde tutar getirir yerinde oturturdu. Hz. Peygamber de ona gittiğinde Hz. Fatıma onu karşılar, ona doğru kalkıp onu öperdi. Hz. Peygamber ölüm döşeğindeki hastalığına mübtela iken yanına Hz. Fatıma geldi. Hz. Peygamber, '*hoş geldin*' dedi, onu öptü, gizli bir şey söyledi, Hz. Fatıma ağladı. Sonra bir daha gizli bir şey söyledi, bu kez gülmeye başladı. Peygamber hanımlarına 'Bu kadının (Fatıma) diğer kadınlardan üstün olduğunu düşünüyordum. Meğer o da sıradan bir kadınmış. Ağladığı bir sırada bu kez gülüyor!' dedim. Hz. Fatıma'ya Hz. Peygamber'in kendisine ne dediğini sordum. Hz. Fatıma,

---

[205] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IX, 306.

[206] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 144. Bu hadisi, İbn Sa'd, Abdurrahman b. Zeyd el-Irâkî'den buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, IV, 39).

[207] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 144.

[208] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 144.

'Söylersem sırrı ifşa etmiş olurum' dedi. Hz. Peygamber vefat edince Hz. Fatıma şöyle anlattı: Bana önce gizliden öleceğini söyledi, ben de ağladım. Sonra gizli şekilde ailem içinde bana ilk kavuşan kişinin ben olduğunu söyledi, ben de bundan dolayı sevindim, mutlu oldum."[209]

b) Ashabın Hz. Peygamber için ayağa kalkması

2021. Bezzar, Muhammed b. Hilal←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber yanımıza geldiğinde evine girene kadar onun için ayakta dururduk."[210]

c) Hz. Peygamber'in ashabın kendisi için ayağa kalkmasını nehyetmesi

2022. İbn Cerîr, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, asasına dayanmış şekilde içimize geldi. Biz de onun için ayağa kalktık. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "*Acemlerin tazim için birbirlerine kalktıkları gibi siz kalkmayın.'*"[211]

2023. Ahmed, Ubâde b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber içimize geldi. Ebû Bekr (radıyallahu anh) de 'Kalkın, bu münafık hakkında Hz. Peygamber'den yardım taleb edelim' dedi. Hz. Peygamber, *'Kimse için ayağa kalkılmaz! Sadece Allah (celle celâlühü) için ayağa kalkılır'* buyurdu."[212]

d) Ashabın bu husustaki tutumu

2024. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ashab için Hz. Peygamber'den daha sevimli bir başkası yoktu. Fakat onu gördüklerinde Hz. Peygamber'in sevmediğini bildiklerinden onun için ayağa kalkmazlardı."[213]

---

209 Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 138.

210 Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, II, 2012. Heysemî: Topladığım hadiste isnadının böyle geldiğini gördüm. Fakat galiba hadisin isnadı Muhammed b. Hilal→ babası→ Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dir. Zahir olan böyle olmasıdır. Çünkü Hilal tabii ve sıka biridir (Hz. Peygamber'i görmesi ve onun için ayakta durması imkansızdır). Veya isnad Muhammed b. Hilal→ babası→ dedesidir. Fakat bu uzak bir ihtimaldir. Bezzar'ın isnadındaki raviler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 40).

211 (*Kenzu'l-ummâl*, V, 55). Hadisi, Ebû Davud bu lafızla rivayet etti. (Cem''u'l-Fevâid, II, 143).

212 Ahmed, *Müsned*, V, 317. Heysemî: İsnadında ismi belirtilmeyen biri ve İbn Lahîa var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 40).

213 Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 138. Hadisi, Tirmizî rivayet etmiş ve hadise sahih demiştir. (Irâkî, Tahrîcu'l-İhyâ). Ayrıca hadisi Ahmed ve Ebû Davud rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 57).

2025. Buhârî, Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birinin bir başkası için oturduğu yerden kalkıp sonra oturmasını nehyetti. İbn Ömer, bir mecliste kendisi için biri ayağa kalksaydı o mecliste oturmazdı."[214]

2026. İbn Sa'd, Ebû Halid el-Vâlibî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh), çıkıp yanıma geldi. Biz de ayakta durmuş gelmesini bekliyorduk. Hz. Ali, 'Niçin böyle şaşkın kişiler gibi ayakta bekliyorsunuz?' dedi."[215]

2027. Buhârî, Miclez'den şöyle rivayet etmektedir: Mu'âviye çıkıp geldi. Abdullah b. Amir ve Abdullah b. Zübeyr oturuyordu. İbn Amir onun için ayağa kalktı, daha ağırbaşlı olan ibn Zübeyr ise oturmaya devam etti. Mu'âviye de şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Saygıdan dolayı kulların kendisi için ayağa kalkmasını isteyen kişi cehennemde yerini hazırlasın."*[216]

MÜSLÜMANIN OTURMASI İÇİN YER AÇMAK

Mescide giren biri için Hz. Peygamber'in yer açması

2028. Beyhakî ve İbn Asâkir Vâsile b. Hattab el-Kuraşî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, mescide girdi. Hz. Peygamber tekti. Hz. Peygamber ona yer açacak gibi hareket etti. 'Ya Resulallâh! Mekan geniştir, niye öyle yapıyorsun?' denildi. Hz. Peygamber, adama *'Mü'minin kardeşleri üzerindeki haklarından biri de onu gördüğünde onun için yer açmasıdır'* buyurdu."[217]

2029. Taberânî, Vâsile b. Aska'den şöyle rivayet etmektedir: "Vâsile mescide girdi. Mescitte Hz. Peygamber yalnız oturmuştu ve ona yer verecek gibi hareket etti. Biri, 'Ya Resulallâh! mekan geniştir' dedi. Hz. Peygamber, *'Müslümanın kardeşi üzerinde hakkı vardır'* buyurdu."[218]

---

[214] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 169. İbn Sa'd, Nâfi→ İbn Ömer'den sadece onun öyle yaptığını vurgulayarak rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, IV, 120).

[215] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 28.

[216] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 144.

[217] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 55.

[218] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 228. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Fakat Ebû Ümeyr İsa b. Muhammed b. Nahhâs'ın Ebû Esved'den samaını görmedim. Allah daha iyi bilir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 40).

2030. Daha önce ehli beyte saygı bahsinde geçmişti. "Hz. Ebû Bekr, Ali b. Ebî Talib'e (radıyallahu anh) yer vermek için hareket etti ve 'Ey Ebû Hasan! Burda otur' dedi. Hz. Ali de Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekr arasında oturdu..."

YANINDA OTURAN MÜSLÜMANA İKRAM ETMEK

Ashabın bu husustaki sözleri

2031. Buhârî, Kesir b. Mürre'den şöyle rivayet etmektedir: "Cuma günü mescide girdim. Avf b. Malik el-Eşcaî'yi (radıyallahu anh) bir halka içinde ayaklarını önüne doğru uzattığını gördüm. Beni gördüğünde ayaklarını topladı ve bana 'Neden ayaklarımı uzattığımı biliyor musun? Başka salih bir kişi gelsin de otursun diye böyle yaptım' dedi."[219]

2032. Muhammed b. Abbâd b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Abbas dedi ki: "İnsanlar içinde en saygı göstereceğim kişi yanımda oturandır."[220]

2033. İbn Ebî Müleyke, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar için en saygı göstereceğim kişi yanımda oturandır. Çünkü insanların yanından geçerek gelip yanıma oturmuştur."[221]

MÜSLÜMANIN KENDİSİNE YAPILAN İKRAMI KABUL ETMESİ

Hz. Ali'nin iki kişiyle bu hususta kıssası

2034. İbn Ebî Şeybe ve Abdurrezzak Ebû Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin huzuruna iki kişi geldi. Hz. Ali, onlara oturacak minder verdi. Biri minderde diğeri ise yerde oturdu. Hz. Ali, yerde oturana 'Kalk ve mindere otur. Verilen ikramı ancak merkeb kabul etmez' dedi."[222]

---

[219] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 167.

[220] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 1145.

[221] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 1146.

[222] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VIII, 578. Abdurrezzak: Bu hadis munkatıdır. (Kenzü'l-Ummâl, V, 55). Abdurrezzak'ın bu hadisi rivayet edip isnad üzerinde konuşması doğru değildir, doğru olan bunun Beyhakî'nin sözü olmasıdır. *(B).*

MÜSLÜMANIN SIRRINI SAKLAMAK

a) Ebû Bekr Sıddîk'ın Hz. Peygamber'in Hafsa ile evlenme konusundaki sırrını tutması

2035. Ebû Nu'aym, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hafsa bt. Ömer (radıyallahu anhuma), Huneys b. Huzâfe es-Sehmî'den (radıyallahu anh) boşandı. Hz. Hüneyn Bedir ehlinden olup Medine'de vefat eden bir sahabîydi. Hz. Ebû Bekr ile karşılaştım ve 'İstersen kızım Hafsa'yı seninle evlendiririm' dedim. Bana hiçbir şey demedi. Birkaç gece kaldı, sonra Hz. Peygamber istedi ve ben de kızımı onunla evlendirdim. Akabinde Hz. Ebû Bekr, bana rastladı ve 'Galiba bana Hafsa'yı arz edince sana bir şey demediğimden bana alındın?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Bana arz edince sana cevap vermememin nedeni Hz. Peygamber'in ondan bahsettiğini duymuştum. Hz. Peygamber'in sırrını ifşa edemezdim. Hz. Peygamber evlenmemiş olsaydı ben evlenirdim." [223]

b) Hz. Enes'in Hz. Peygamber'in sırrını saklaması

2036. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir gün hizmet ediyordum. Hizmeti bitirdikten sonra Hz. Peygamber'in kaylûle (öğle) uykusuna yatacağını düşündüm ve ben de evden çıktım. Sokakta birkaç çocuk oynuyordu, ben de onların oyununu izliyordum. Hz. Peygamber gelip çocukların yanında durdu, onlara selam verdi. Sonra beni çağırdı ve beni bir işi için gönderdi. Halen o sırrı aklımdadır. İşini hallettim ve bundan dolayı de annemin yanına geç geldim. Annem, 'Neden geciktin' dedi. Ben de 'Bu, Hz. Peygamber'in bir sırrıdır' dedim. Annem de 'O zaman onun sırrını sakla!' dedi. Hz. Peygamber'in beni gönderdiği bu işini halktan hiç kimseye demedim. Eğer söyleyecek olsaydım anneme söylerdim."[224]

---

[223] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 361. Bu hadisi, Ahmed, İbn Sa'd, Buhârî, Nesâî, Beyhakî, Ebû Ya'lâ ve İbn Hibbân ziyade ile rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 120).

[224] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 169. Bu hadisi, Buhârî Sahih'inde (VIII, 80) ve Müslim (VII, 159) Enes'den (radıyallahu anh) kısaca buna yakın şekilde rivayet etti. (*Cem'u'l-fevâid*, II, 148).

YETİME İKRAMDA BULUNMAK

a) Hz. Peygamber'in bazı ashabına kalplerindeki katılığı gidermelerini söylemesi

2037. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Peygamber'e kalbinin katı olduğunu şikayet etti. Hz. Peygamber, *'Yetimin başını okşa ve miskinlere yemek yedir!'* buyurdu."[225]

2038. Taberânî, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, kalbinin katılığını şikayet etmek için Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber de *'Kalbinin yumuşak olmasını, sorunun zail olmasını istiyor musun? O zaman yetime merhamet et, başını okşa ve yemeğinden ona yedir! O zaman kalbin yumuşar ve ihtiyacın giderilmiş olur.'*"[226]

b) Beşir b. Akrebe el-Cühenî'nin Hz. Peygamberle olan kıssası

2039. Bezzar, Beşir b. Akrebe el-Cühenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında Hz. Peygamberle karşılaştım ve 'Babam ne yaptı?' dedim. Hz. Peygamber, *'Şehid oldu. Allah rahmet etsin'* dedi. Ben ağlamaya başladım. Beni aldı, başımı okşadı, bineğine bindirdi ve şöyle buyurdu: "*Benim baban, Âişe'nin de annen olmasını istemez misin?'*"[227]

KİŞİNİN, BABASININ DOSTUNA İKRAMDA BULUNMASI

a) Abdullah b. Ömer'in, babası Hz. Ömer'in dostu olan bir arabîye ikram etmesi

2040. Ebû Davud, Tirmizî ve Müslim İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, Mekke'ye doğru yola çıkarken deveye binmekten yorulunca üzerinde istirahat etmek için yanına bir merkeb alır ve başına bağlamak için bir sarık bulundururdu. Yine bir gün bu merkeb üzerinde giderken bir Arabînin yanından geçti. 'Sen falan oğlu falan değil misin?' diye sordu. Arabî de 'Evet' dedi. Merkebi ona verdi ve 'Merkebe bin!' dedi,

---

[225] Ahmed, *Müsned,* II, 263. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 160).

[226] Heysemî: İsnadında ismi belirtilmeyen biri var. Bakiyye ise müdellistir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 160).

[227] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* II, 1910. Heysemî: İsnadında bilinmeyen kişi var. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 161). Bu hadisi, Buhârî, tarihinde Bişr b. Akrebe'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-İsâbe,* I, 153). Hadisi, İbn Mende ve İbn Asâkir daha uzun şekilde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz,* V, 146).

sarığı da verdi ve 'Sarığı başına bağla' dedi. Bazı arkadaşları, 'Allah seni affetsin. Üzerinde istirahat ettiğin merkebini, başına bağladığın sarığını bu Arabîye mi verdin!' dedi. İbn Ömer, Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim, dedi: "*Kişi için en güzel iyilik babası vefat ettikten sonra babasının sevdiği kişilere yapılan iyiliktir. Bu adamın babası Ömer'in sevdiği biriydi*"[228]

2041. Bu hadisi, Buhârî, buna yakın şekilde muhtasar olarak rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Yanında olan biri, 'Ona iki dirhem verseydin yetmez miydi?' dedi. İbn Ömer, Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu söyledi: *Babanın dostu ile irtibatı koru, irtibatı kesme. İrtibatı koparırsan Allah sendeki nurunu söndürecektir.'*"[229]

b) Anne ve babaya öldükten sonra iyilik yapmak

2042. Ebû Davud, Ebû Üseyd es-Sâidî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, 'Ya Resulallâh! Anne ve babamın ölümünden sonra onlara yapabileceğim bir iyilik kalmış mıdır?' dedi. Hz. Peygamber *de 'Evet, onlara dua etmen, onlara istiğfar dilemen ve onlardan sonra onların verdiği sözleri yerine getirmen, onlar vasıtasıyla gelen sıla-ı rahmi kesmemen ve onların dostlarına ikramda bulunmandır'* buyurdu."[230]

---

[228] Ebû Davud, 5143; Tirmizî, 1903; Müslim, VIII, 6; *Cem'u'l-fevâid*, II, 169.
[229] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 9.
[230] Ebû Davud, 5142.

MÜSLÜMANIN DAVETİNE İCABET ETMEK

a) Ebû Eyyûb'ün denizde mücahitlerle olan kıssası

2043. Buhârî, Ziyad b. En'um el-İfrîkî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âviye zamanında denizde gazveye çıkmıştık. Gemimiz Ebû Eyyüb'ün gemisine yaklaştı. Yemek vaktimiz geldiğinde ona birini gönderdik ve yanımıza geldi.'Beni davet ettiniz. Ben orucum. Fakat davetinize icabet konusunda bir mahsur görmedim. Çünkü Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Müslümanın kardeşi üzerinde altı haslet görevi vardır. Eğer bunlardan bir tanesini terk ederse kardeşine karşı yapması gereken görevini yerine getirmemiş olur. 1- Kardeşine rastladığında ona selam verecek 2- Onu davet ettiğinde icabet edecek 3- Aksırdığı zaman yerhamuke'llâh diyecek 4- Hastalandığında onu ziyaret edecek 5- Öldüğünde cenazesinde bulunacak 6- Nasihat istediği zaman ona nasihat edecektir...*"[231]

b) Ashabın bu husustaki sözleri

2044. İbn Mübârek ve Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde Humeyd b. Nu'aym'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, Osman b. Affan (radıyallahu anhuma) bir yemeğe davet edildiler, onlar da icabet etti. Yemekten sonra çıktıklarında Hz. Ömer, Hz. Osman 'Öyle bir yemekte bulundum ki, bulunmamayı isterdim' dedi. Hz. Osman, 'Neden ki?' dedi. Hz. Ömer, 'Korkarım ki, gösteriş ve gurur için verilmiş bir yemektir' dedi."[232]

2045. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Hz. Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh) evlendi ve Hz. Osman'ı davet etti. Hz. Osman o zaman mü'minlerin emiriydi. Hz. Osman gelince 'Ben niyetliyim. Sadece davete icabet etmek maksadıyla ve bereket duası etmek için geldim."[233]

2046. Abdurrezzak, Hz. Selman el-Fârisî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir dostun, çalışan komşun veya çalışan bir akraban sana bir şey hediye ederse veya seni yemeğe davet ederse onu kabul et. Çünkü onun sefası senin, günahı ise onundur."[234]

---

[231] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* s. 134.
[232] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 66.
[233] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 66.
[234] Abdurrezzak, *Musannef*, VIII, 14675; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 66.

MÜSLÜMANLARIN YOLUNDAN EZİYET VEREN ŞEYLERİ KALDIRMAK

Ma'kil el-Müzenî'nin Mu'âviye b. Kurre ile olan kıssası

2047. Buhârî, Mu'âviye b. Kurre'den şöyle rivayet etmektedir: "Ma'kil el-Müzenî (radıyallahu anh), yoldan eziyet verici bir şeyi giderdi. Ben de bir şey gördüm, acele ettim. 'Ey yiğenim! bunu yapmana ne sebep oldu?' dedi. Ben de 'Senin kaldırdığını gördüm ben de yaptım' dedim. Ma'kil de 'İyi yaptın yiğenim! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kim, Müslümanların yolundan bir ezayı kaldırırsa ona bir iyilik yazılır. Bu iyiliği kabul edilen kişi de cennete girer."*[235]

HAPŞIRAN KİŞİYE "YERHAMUKELLÂH" DEMEK

Hz. Peygamber'in bu hususta sünneti

2048. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk, hapşırdı. Ashab da 'Yerhamukellâh (Allah sana rahmet etsin)' dedi. Hz. Peygamber de *'Yehdîkumu'llâh ve yuslihu bâlekum'* dedi."[236]

2049. Ahmed ve Ebû Ya'lâ Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Peygamber'in yanında hapşırdı ve 'Ya Resulallâh! ne diyeyim?' diye sordu. Hz. Peygamber de *"El-hamdulillah' de!"* buyurdu. Ashab ise 'Biz ne karşılık verelim' dedi. *"Siz de 'Yerhamukellâh' deyiniz!"* buyurdu. Hapşıran kişi, 'Ben onlara ne karşılık vereyim?' dedi. *"Sen de 'Yehdîkumu'llâh ve yuslih bâlekum' de!"* buyurdu."[237]

2050. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, biri hapşırdığında ona *"Yerhamukellâh"* dememizi öğretti."[238]

2051. Taberânî, ayrıca İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bize şöyle öğretiyordu: "*Sizden biriniz hapşırdığında "el-hamdu*

---

[235] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 87.

[236] Taberânî, XII, 13516. Heysemî: İsnadında Esbât b. Azre var, kendisini tanımıyorum. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 57).

[237] Ahmed, *Müsned*, VI, 79; Ebû Ya'lâ, 4946. Heysemî: İsnadında Ebû Ma'şer Necîh var, kendisi leyyinu'l-hadistir. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. Bu hadisi, İbn Cerîr ve Beyhakî Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 56).

[238] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 9998. Heysemî: Hadisin isnadı güçlüdür (ceyyiddir). (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 57).

lillâhi Rabbi'l-âlemîn" desin. Hapşıran bunu deyince yanındaki de "Yerhamukellâh" desin. Bunu deyince hapşıran da 'Yeğfirullâhu lî ve lekum (Allah, beni de seni de affetsin!)' desin.'[239]

2052. İbn Cerîr, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Peygamber'in evi kenarında hapşırdı ve 'el-Hamdulillâh (Hamd Allah'a olsun!)' dedi. Hz. Peygamber de 'Yerhamukellâh (Allah, sana rahmet etsin!)' dedi. Sonra başka biri evin yanında hapşırdı ve 'El-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn hamden kesiren tayyiben mubâreken fîh' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu adam, önceki adamdan on dokuz derece daha yükseldi'* buyurdu." İsnadında bir sorun (beis) yoktur."[240]

b) Hapşırıp "el-hamdulillah" demeyen kişiye Hz. Peygamber'in de karşılık vermemesi

2053. Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve Tirmizî Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İki kişi Hz. Peygamber'in yanında hapşırdı. Birine "*yerhamukellâh*" dedi, diğerine ise bir şey demedi. Neden böyle yaptığı kendisine soruldu. Hz. Peygamber de *'Bu adam hapşırdığında el-hamdulillah dedi, diğeri ise demedi'* buyurdu."[241]

2054. Ahmed ve Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İki kişi Hz. Peygamber'in yanında hapşırdı. Biri halk nezdinde daha ileri gelen biriydi. Şerif olan kişi hapşırdı, el-hamdulillâh demedi. Hz. Peygamber de kendisine yerhamukellâh demedi. Diğer kişi hapşırdı, Allah'a hamd etti, Hz. Peygamber de *"Yerhamukellâh"* dedi. Önde gelen kişi, 'Yanında hapşırdım, bana dua etmedin. Diğer adam hapşırdı, ona dua ettin?' dedi. Hz. Peygamber de *'Bu adam, Allah'ı zikretti, ben de kendisini hatırladım. Fakat sen Allah'ı unuttun, ben de seni unuttum'* buyurdu."[242]

---

[239] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10326. Heysemî: İsnadında Âtâ b. Sâib var, ihtilata (hafıza kaybına) uğramıştır.

[240] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 56.

[241] Buhari, VIII, 60; Müslim, VIII, 225; Ebû Davud, 5039; Tirmizî, 2742; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 145.

[242] Ahmed, *Müsned*, II, 328. Heysemî: İsnadındaki raviler Rıb'î b. İbrahim müstesna sahih hadis ravileridir. Rıb'î de sıka ve güvenilir (me'mûn) biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 58). Bu hadisi, Buhârî *el-Edebu'l-mufred* (s. 136) adlı eserinde, Beyhakî, İbn Neccâr ve İbn Şâhîn rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 57).

c) Ebû Musa'nın oğlu ve eşiyle olan kıssası

2055. Buhârî, Ebû Burde'den şöyle rivayet etmektedir: "(Babam) Ebû Musa'nın yanına vardım. Kendisi Fadl b. Abbas'ın kızının evindeydi. Hapşırdım, Ebû Musa bana yerhamukellâh demedi. Fadl'ın kızı hapşırınca ona yerhamukellâh dedi. Bunu anneme söyledim. Ebû Musa annemin yanına gelince annem (babam olan) Ebû Musa'ya çattı ve 'Neden oğlum hapşırınca bir şey demedin de Fadl'ın kızı hapşırınca yerhamukellâh dedin?' dedi. Ebû Musa, hanımına şöyle cevap verdi: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Sizden biri hapşırır, Allah'a hamd ederse siz de ona yehamukellâh deyiniz. Eğer Allah'a hamd etmezse ona yerhamukellâh demeyiniz.*' Benim oğlum hapşırdı, fakat Allah'a hamd etmedi. Ben de ona yerhamukellâh demedim. Fakat Fadl'ın kızı hapşırdı, akabinde de Allah'a hamd etti. Ben de yerhamuke'llâh dedim. Hanımı da 'İyi etmişsin' dedi."[243]

d) İbn Ömer'in ve İbn Abbas'ın (radıyallahu anhum) bu husustaki davranışı

2056. Buhârî, Mekhûl el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in (radıyallahu anhuma) yanındaydım. Mescid tarafında olan biri hapşırdı. İbn Ömer, 'Eğer el-hamdulillâh demişsen Allah sana rahmet etsin!' dedi."[244]

2057. Beyhakî, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma) hapşırdı. Biri, kendisine yerhamukellâh dedi. İbn Ömer de 'Yerhamunâ'llâh ve İyyâküm ve ğafera lenâ ve lekum (Allah bize de size de rahmet etsin, bizi de sizi de affetsin)' dedi."[245]

2058. Beyhakî, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, İbn Ömer'in yanında hapşırdı, akabinde de Allah'a hamd etti. İbn Ömer de kendisine 'Cimrilik ettin. Allah'a hamd ettiğin yerde keşke Hz. Peygamber'e de salat getirseydin!' dedi.

2059. Dahhâk b. Kays el-Yeşkurî'den şöyle rivayet etmektedir: "Biri, İbn Ömer'in yanında hapşırdı ve 'El-Hamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn' dedi. Abdullah b. Ömer de 'Keşke Hz. Peygamber'e salât getirerek tamamlasaydın!' dedi."[246]

---

[243] Buhârî *el-Edebu'l-mufred*, s. 137.
[244] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 136.
[245] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 57. Hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 136) adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti.
[246] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 57.

2060. Buhârî, *el-Edeb* adlı eserinde Ebû Cemre'den şöyle rivayet etmektedir: Biri, kendisine yerhamuke'llâh deyince İbn Abbas'ın şöyle dediğini işittim: Allah (celle celâlühü), bizi de sizi de cehennem ateşinden korusun. Allah, size rahmet etsin.'"

HASTAYI ZİYARET ETMEK VE KENDİSİNE SÖYLENECEK SÖZ

a) Hz. Peygamber'in Zeyd b. Arkam'ı ve Sa'd b. Ebî Vakkâs'ı ziyaret etmesi

2061. Ebû Davud, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, gözümden rahatsız olduğumda beni ziyaret etti."[247]

2062. Buhârî –lafız onundur- Müslim ve dört sünen sahibi Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkâs←babası Sa'd b. Ebî Vakkas'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, veda haccı senesinde beni ziyaret etti. Acım çok şiddetlenmişti. Dedim ki: Artık hastalığım ağırlaştı. Benim malım mülküm var. Bana mirasçı olacak tek bir kızım var. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi? Hz. Peygamber, '*Hayır*' dedi. 'Yarısını tasadduk edeyim o zaman' dedim. '*Hayır*' diye buyurdu. 'Üçte birini tasadduk edeyim' dedim. Hz. Peygamber, *'Üçte biri de çoktur. Varislerini zengin olarak bırakman yoksul olarak bırakıp insanlardan dilenmelerinden çok daha hayırlıdır. Sen Allah rızası için infak ettiğin her şeyde sana mükâfat verilir. Hanımının ağzına verdiğin lokmadan dolayı dahi sana mükâfat verilir'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Ben arkadaşlarımdan geri mi kalacağım' dedim. Hz. Peygamber, '*Hayır, geri kalmayacaksın. Çok salih amel işleyeceksin ve yaptıklarından dolayı derecen yükselecektir. Umarım ki, hele çok yaşayacaksın. Bazısı senden fayda görecek, bazısı ise senden zarar görecektir. Ey Allah'ım sen ashabımın hicretini doğru şekilde devam ettir. Onları topukları üzere geri dönenlerden eyleme! En biçareniz Sa'd b. Havle'dir!*' buyurdu. Hz. Peygamber, Sa'd b. Havle Mekke'de vefat ettiği için çok üzüldü."[248]

---

[247] Ebû Davud, 3102; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 124.

[248] Buhârî, I, 173; Müslim, II, 39; Ebû Davud, 2864; Tirmizî, 2116; Nesâî, VI, 241.

b) Hz. Peygamber'in Câbir'i ziyaret etmesi

2063. Buhârî, Cabir b. Abdillâh'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün hastalandım. Hz. Peygamber ve Ebû Bekr yaya şekilde beni ziyarete geldiler. Beni baygın şekilde gördüler. Hz. Peygamber abdest aldı, abdest suyunu üzerime döktü. Ayıldım, Hz. Peygamber'i yanımda gördüm. 'Ya Resulallâh! Malımı ne yapayım? Malımda nasıl karar vereyim?' dedim. Bana hiçbir şey demedi. Sonra miras ayeti nazil oldu."[249]

c) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Übâde'yi ziyaret etmesi

2064. Buhârî, Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Bedir Savaşından evvel Fedek kadifesi üzerine eyerlenmiş merkebe bindi. Üsâme'yi de terikesine alıp Sa'd b. Übâde'yi ziyarete gitti. İlerlerken Abdullah b. Übeyy b. Selûl'un içinde oturduğu bir meclisin yanından geçti. Abdullah henüz Müslüman olmamıştı. Mecliste Müslümanlardan, puta tapan müşriklerden ve Yahudilerden kişiler bulunuyordu. Mecliste Abdullah b. Ravâh da vardı. Bineğin ayaklarından çıkan toz meclistekilerin üstüne gelince Abdullah b. Übey rıdasıyla burnunu kapattı ve 'Toz çıkarmayın!' dedi. Hz. Peygamber selam verdi, durdu ve bineğinden indi onları Allah'a davet etti. Onlara Kur'ân okudu. Abdullah b. Übey, Hz. Peygamber'e 'Ey kişi! dediklerini hiç güzel bulmuyorum. Eğer dediklerin haksa meclislerimize gelip bize eziyet etme! Kendi evine dön, evine biri gelirse ona anlatırsın' dedi. İbn Ravâha, 'Bilakis ya Resulallâh! Meclislerimize gelip anlat, biz bundan mutluluk duyarız' dedi. Bunun üzerine Müslümanlar, müşrikler ve Yahudiler birbirlerine sövüp kavga etmeye başladılar. Hz. Peygamber de onları teskin etmek için uğraşıyordu ve onlar da sakinleşti. Hz. Peygamber, bineğine bindi, Sa'd b. Übâde'nin yanına geldi ve 'Ey Sa'd! Ebû Hubâb'ın – Abdullah b. Übey'i kastediyor- ne dediğini duymadın mı?' dedi. Sa'd, 'Ya Resulallâh! Onu affet, ona müsamaha göster. Allah (celle celâlühü), sana verdiğini vermiştir. Bu şehir halkı daha önce toplanıp onu kral ilan edip tac giydireceklerdi. Allah'ın sana verdiği hak dinden dolayı bu fikirden vazgeçildi ve bunu hazmedemedi. Kanatime göre bundan dolayı sana böyle davranıyor' dedi."[250]

---

[249] Buhârî, Sahîh, II, 843. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 75) adlı eserinde bu şekilde rivayet etti.
[250] Buhârî, II, 843.

d) Hz. Peygamber'in bir arabîyi ziyaret etmesi

2065. Buhârî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bir Arabiyi ziyaret etmek için yanına geldi. Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret için huzuruna girdiğinde *"Lâ be'se tehûrun inşâllâh (Zararı yok, inşaallah günahlarını temizler, onlara keffaret olur)"* derdi. Ben de 'Temizleyici midir?' dedim. Hayır, bilakis bu, yaşlı adamı kabire götürecek üzerinde kaynayan sıtma hastalığıdır. Hz. Peygamber de *'O zaman evet' dedi.'*"[251]

e) Medine'ye yeni vardıklarında Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Bilal'in hastalanması

2066. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde Hz. Ebû Bekr ve Hz. Bilal sıtma hastalığına yakalandı. Onların yanına vardım ve 'Ey babacığım! Nasılsın? Ey Bilal! Nasılsın?' dedim. Hz. Ebû Bekr sıtma hastalığına yakalanınca şöyle derdi:

كلُّ امرىءٍ مُصَبَّح فى أهْلِه ... والموتُ أدْنىَ من شِراك نَعْلِه

Kişi ailesi içinde iken kendisine hayırlı sabahlar denir.
Halbuki ölüm insanın ayakkabı bağından daha yakındır.

Bilal hastalanınca şöyle derdi:

ألا ليتَ شعرى هل أبيَتنَّ ليلةً ... بَوادٍ وحولى إذْخِرٌ وجَليلِ
وهل أَرِدَنْ يوماً مِياهَ مَجَنّة ... وهل يبدُوَنْ لى شَامَةٌ وطَفِيلُ

Keşke bilseydim. Bir daha Mekke vadisinde
Etrafımda İzhir ve Celit otları olduğu halde geceleyecek miyim
Acaba bir saha Mecennâ sularından içecek miyim
Bir daha Şâme ve Tafîl dağlarını görebilecek miyim?

Hz. Âişe anlatıyor: Hz. Peygamber'in yanına vardım ve ona söylediklerini haber verdim. Hz. Peygamber *de 'Ey Allah'ım! Medineyi bize Mekke'yi sevdiğimiz gibi veya daha fazla şekilde sevdir! Ey Allah'ım Medine'yi koru, onun avuç ve sa' yiyeceğine bereket kat! Ondaki sıtma hastalığını alıp Cuhfe'ye kaldır!'* diye dua etti."[252]

---

[251] Buhârî, II, 844.
[252] Buhârî, II, 844.

f) Hayır hasletlerinin Hz. Ebû Bekr Sıddîk'da toplanması

2067. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, 'Bu gün kim oruçlu şekilde sabahladı?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ben' dedi. *'Kim, bu gün bir hastayı ziyaret etti?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ben' dedi. *'Kim, bu gün bir cenazede bulundu'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ben' dedi. *'Kim, bu gün bir yoksula yemek yedirdi?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ben' dedi. Mervân anlatıyor: Bana ulaştıına göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Kimde bir gün içinde bu hasletler toplanırsa o kimse cennete girer.'*"[253]

g) Hz. Ebû Musa'nın Hz. Hasan b. Ali'yi ziyaret etmesi

2068. İbn Cerîr ve Beyhakî Abdullah b. Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, Hasan b. Ali'yi (radıyallahu anhum) ziyaret etti. Hz. Ali şöyle buyurdu: "Herhangi bir Müslüman, bir hastayı ziyaret ederse onunla beraber yetmiş bin melek de gelir ziyaret eder ve o kişiye istiğfar ederler. Eğer sabah gelmişse akşam vaktine kadar ona istiğfar ederler. Bu ziyareti kendisi için cennette bir bahçe olur. Eğer akşam vakti ziyaret ettiyse yine kendisiyle beraber yetmiş bin melek gelir ve o kimseye istiğfar dilerler. Ve bu ziyaeti cennette kendisi için içinde nehir akan bir bahçe olur."[254]

2069. Bu hadisi, Ahmed Abdullah b. Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, Hasan b. Ali'yi ziyaret etti. Hz. Ali de ona 'İhtiyacın olduğu için mi, ziyaret maksadı için mi geldin?' dedi. Ebû Musa, 'Bilakis sadece ziyaret için geldim' dedi. Hz. Ali de şöyle dedi: "Bilinsin ki, herhangi bir Müslüman..."

2070. Ahmed, Ebû Fâhita'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, Hasan b. Ali'yi (radıyallahu anhum) ziyaret etti. Hz. Ali içeri girdi ve 'Ey Ebû Musa ihtiyacın mı var, ziyaret maksadıyla mı geldin?' dedi. Ebû Musa, 'Ey mü'minlerin emiri! Hayır, sadece ziyaret maksadı ile geldim' dedi. Hz. Ali de şöyle dedi: "Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Herhagi bir Müslüman, Müslüman kardeşini ziyaret ederse yetmiş bin melek sabahtan akşama kadar ona mağfiret dilerler. Allah (celle celâlühü), bu ziyareti de onun için cennette*

---

[253] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*ü'l-Müfred, s. 75.

[254] Beyhakî, *el-Kübrâ*, III, 381; Beyhakî: Şu'be'nin birçok arkadaşı böyle mevkûf olarak rivayet etti. Birkaç isnadla Hz. Ali'den merfu olarak rivayet edilmiştir. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 50. Ebû Davud da hadisi Abdullah b. Nâfi'den mevkûf olarak buna yakın şekilde rivayet etti ve şöyle dedi: Bu hadis sahih olmayan bir isnadla Hz. Ali'den merfu olarak rivayet edildi.

bir harîf ile mükâfatlandırır." 'Ey mü'minlerin emiri! harif nedir?' diye sorduk. Hz. Ali, 'Hurmalıkları sulayan bir nehirdir' dedi."[255]

h) Amr b. Hureys'in Hz. Hasan b. Ali'yi ziyaret etmesi

2071. Ahmed, Abdullah b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Hureys, Hasan b. Ali'yi (radıyallahu anhuma) ziyaret etti. Hz. Ali, 'Hasan'ı mı ziyarete geldin, yoksa bir sıkıntın mı var?' dedi. Amr, kendisine 'Rabbim değilsin ki, kalbimde istediğin tasarrufu yapasın' dedi. Hz. Ali şöyle dedi: Bu, sana nasihat etmemize engel teşkil etmez. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Herhangi bir Müslüman, kardeşini ziyaret ederse Allah (celle celâlühü), o kişiye yetmiş bin melek yollar. Gündüzün hangi saatinde ziyaret etmişse akşama kadar, gecenin hangi saatinde ziyaret etmişse sabaha kadar ona istiğfar için dua ederler."*[256]

ı) Hz. Selman'ın Kinde'de olan bir hastaya sözü

2072. Buhârî, Abdurrahman b. Sa'îd←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman'ın yanında bulunuyordum. Kinde'de bir hastayı ziyaret etti. Hastanın yanına vardığında şöyle dedi: Müjde sana! Allah (celle celâlühü), Mü'minin hastalığını onun günahlarına keffaret kılar ve Rabbi ondan razı olur. Kafirin hastalığı ise şu deveye benzer: Deve sahibi, deveyi bağlar, sonra da salıverirler. Deve ise neden bağlandığını, neden salıverildiğini anlamaz."[257]

2073. Ebû Nu'aym, Sa'îd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman'la beraber Kinde'de olan bir dostunun yanına vardık, onu ziyaret ediyordu. Hz. Selman, ona şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), mü'min kulunu belalarla imtihana çeker, sonra da afiyet verir. Ve bu hastalığı geçmiş günahlarına keffaret olur. Geri kalan ömründe de Rabbini razı eder. Allah azze ve celle kâfir kulunu belâ ile imtihana çeker, sonra ona afiyet verir. Fakat kâfir, sahibinin neden bağladığını, neden salıverdiğini anlamayan deve gibidir. Onu bağladıklarında neden bağladıklarını, salıverdiklerinde de neden salıverdiklerini anlamaz."[258]

---

[255] Ahmed, *Müsned,* I, 91.
[256] Ahmed, *Müsned,* I, 97. Bu hadisi Bezzar da rivayet etti. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* III, 31).
[257] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred,* s. 72.
[258] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 206.

j) İbn Ömer'in bir hastaya sözü ve İbn Mes'ûd'un hasta yanında olan birine sözü

2074. Buhârî, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), bir hastanın yanına gittiğinde nasıl olduğunu sorardı. Kalktığında ise 'Allah (celle celâlühü), senin için hastalığı tercih etti' diyor, fazla bir şey demiyordu."[259]

2075. Buhârî, Abdullah b. Ebî Hüzeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), ziyaret maksadıyla bir hastanın yanına gitti. Hastanın yanında kavmi ve bir kadın vardı. Kavmin içinde olan biri, kadına bakıyordu. Abdullah, kendisine 'Gözünü yerinden çıksa senin için daha hayırlı olurdu!' dedi."[260]

k) Hz. Peygamber, hastaların yanında ne söylerdi, ne yapardı

2076. Buhârî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret edince başında oturur, sonra yedi defa şöyle derdi: *"Azim ve büyük olan arşın Rabbinden sana şifa vermesini diliyorum."* Eğer eceli gelmemişse hastalığından şifa bulurdu."[261]

2077. İbn Ebî Şeybe, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hastanın yanına vardığında şöyle derdi:

أَذْهِبْ الْبَاسَ , رَبَّ النَّاسِ , وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي , لاَ شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ

Ey insanların Rabbi! Hastalığını gider! Sen şifa verensin, ona şifa ver! Şifa verecek sadece sen varsın.

2078. Hadisi, Ahmed, Tirmizî –hadise hasen ve garîb demiştir- Davrakî ve İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- bu lafızla rivayet etmiştir:

لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا

Şifa olacak sadece senin şifandır ki, hastalığı asla bırakmaz.[262]

2079. İbn Merdûyeh ve Ebû Ali Haddâd *el-Mu'cem* adlı eserinde Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret edince sağ elini onun sağ yanağı üstüne koyar ve

[259] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 87.
[260] Buhârî *el-Edebu'l-mufred*, s. 72.
[261] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 79.
[262] Ahmed, I, 76; Tirmizî, 3565; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 50.

لا بأس أذْهِبْ الباسَ ربَّ الناسِ اشفِ أنتَ الشَّافي لا يَكْشِفُ الضُّرَّ إلا أنْتَ

Ey insanların Rabbi! Hastalığını gider! Sen şifa verensin, ona şifa ver! Sıkıntıyı ancak sen gidersin.

2080. İbn Ebî Şeybe, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret edince şöyle derdi:

أَذْهِبْ الْبَاسَ , رَبَّ النَّاسِ , وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي , لاَ شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا

Ey insanların Rabbi! Hastalığını gider! Şifa ver, sen şifa verensin. Şifa verecek sadece sen varsın. Öyle şifaki, hastalık bırakmasın. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 51).[263]

2081. Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret edince elini acı çeken yere koyar, sonra şöyle derdi: *Bismillahî lâ be'se (Allah'ın adıyla koyuyorum, hastalık yok olsun).*"[264]

2082. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, beni ziyaret için bana geldi. Çıkmak üzere iken şöyle buyurdu: *Ey Selman! Allah, hastalığını gidersin, günahlarını bağışlasın, dininde ve cesedinde vefat edene kadar sana hep afiyet versin.*"[265]

2083. Buhârî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hastayı ziyaret edince veya hasta kendisine getirildiğinde şöyle buyururdu:

أَذْهِبْ الْبَاسَ , رَبَّ النَّاسِ , اشْفِ وأَنْتَ الشَّافِي , لاَ شِفاءَ إِلَّا شِفَائُك شفاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا

---

263 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 318.

264 Ebû Ya'lâ, *Müsned*, VII, 4450. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir (yani bazısı sıka demiş, bazısı ise zayıf demiş kişiler vardır). (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 299).

265 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 6106. Heysemî: İsnadında Amr b. Halid el-Kureşî var, zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 299).

Ey insanların Rabbi! Hastalığını gider! Şifa ver sen şifa verensin. Şifa sadece senin şifandır, öyle bir şifa ki, hiçbir hastalık bırakmayacaktır.[266]

2084. Bu hadisi, İbn Sa'd Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bu kelimelerle Allah'tan şifa istiyordu... Hz. Aişe anlatıyor: Hz. Peygamber'i son hastalığı zamanında elinden tuttum. Eliyle ona sürüyordum ve elini sürerek onun iyileşmesini sağlamaya çalışıyordum. Elini benden çekti ve *'Ey Rabbim! Günahlarımı bağışla ve beni kendine kavuştur'* dedi. Ondan işittiğim en son cümle buydu."[267]

İÇERİ GİRMEK İÇİN MÜSAADE İSTEMEK

a) Hz. Peygamber'in üç kez selam vermesi husunda Hz. Enes'in hadisi

2085. Buhârî, Sahîh adlı eserinde Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber selam verince üç defa selam verirdi. Bir şey konuşunca üç defa tekrar ederdi."[268]

b) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Übâde ile olan kıssası

2086. Ebû Davud, Kays b. Sa'd'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, evimizde bizi ziyaret etti ve *'es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh'* dedi. Babam kısık sesle selamını aldı. Ben de 'Hz. Peygamber'e müsaade etmiyecek misin?' dedim. Babam, 'Sen karışma, bize çok selam (dua) etsin' dedi. Hz. Peygamber ikinci defa *'es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh'* dedi. Babam yine sessizce selamını aldı. Hz. Peygamber sonra yine *'es-selâmu aleyküm ve rahmetullâh'* dedi ve geri döndü. Babam Sa'd, peşinden gidip 'Ya Resulallâh! Ben selamını duyuyordum ve sessizce selamını alıyordum ki, bize çok selam vererek dua etmiş olasın' dedi. Hz. Peygamber de babamla beraber geri döndü. Babam, yıkanmasını söyledi ve yıkandı. Sonra kendisine Zaferan veya Revs otu ile boyanmış bir battaniye verdi, o battaniyeye sarıldı ve şöyle dua etti: *"Ey Allah'ım! Salât ve rahmetini Sa'd'ın ailesi üzerine yağdır."* Sonra yemeğini yedi. Gitmek isteyince babam Sa'd, ona bir merkeb getirdi, üzerine kadifeden bir şey koyulmuştu. Babam 'Ey

---

[266] Buhârî, Sahîh II, 847.
[267] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 14.
[268] Buhari, I, 34, 35, VIII, 67.

Kays! Hz. Peygamber'e eşlik et!' dedi, ben de eşlik ettim. Hz. Peygamber, *'Sen de bin merkebe!'* dedi. Fakat ben kabul etmedim. Hz. Peygamber de *'Ya binersin ya da geri dönersin'* dedi. Ben de geri döndüm."[269]

c) Bir adamın selam vermeden içeri girmek için müsaade istemesi

2087. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* adlı eserinde Rıb'î b. Hırâş'dan şöyle rivayet etmektedir: "Âmiroğullarından biri bana şöyle anlattı: Adam, Hz. Peygamber'in yanına gitti ve 'Girebilir miyim?' dedi. Hz. Peygamber, cariyeye *'Çık, o adama söyle, es-selâmu aleyküm dedikten sonra girebilir miyim, desin. Çünkü güzel şekilde izin istemedi'* buyurdu. Cariye henüz dışarı çıkmadan Hz. Peygamber'in sesini işittim ve es-selâmu aleyküm. Girebilir miyim?' dedim. Hz. Peygamber de *'Evet, girebilirsin'* dedi..."[270]

d) Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Hüreyre'nin ve Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in yanına girmek için izin istemesi

2088. Ahmed, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Peygamber efendimizin yanına geldi. Hz. Peygamber bir odanın içindeydi. Hz. Ömer, 'es-selâmu aleyk ya Resulallâh! es-selamu aleyküm. Ömer girebilir mi?' dedi."[271]

2089. Hadisi, Ebû Davud ve Nesâî Ömer'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde el-Hatîb ise bu lafızla rivayet etti: "Hz. Ömer, 'es-Selamu aleyk Hz. Peygamber! ve rahmetullahi ve berekâtuhu, es-selamu aleyküm. Ömer girebilir mi?' dedi." Ayrıca hadisi Tirmizî rivayet etti.

2090. Beyhakî, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için üç defa izin istedim ve bana izin verdi."[272]

2091. Ebû Ya'lâ, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bize birini gönderdi. Biz de gelip içeri girmek için izin istedik."[273]

---

[269] Ebû Davud, 5185; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 143.

[270] Buhari, *el-Edebu'l-mufred*, 1084. Bu hadisi, Ebû Davud da rivayet etti. (*Cem'u'l-fevâid*, 2/143).

[271] Ahmed, *Müsned*, I, 303. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 44).

[272] Beyhakî: Hadis hasendir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 51).

[273] Heysemî: İsnadındaki raviler İshak b. Ebî İsrail müstesna sahih hadis ravileridir. İshak da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 45).

2092. Taberânî, Sefîne'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında bulduğum bir sırada Hz. Ali geldi ve içeri girmek için izin istedi. Kapıya çok hafifçe vuruyordu. Hz. Peygamber de bana *'Ali (radıyallahu anh) için kapıyı aç!'* dedi."[274]

e) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Ubâde'yi izin isterken kapının tam önünde durmaktan neyhetmesi

2093. Taberânî, Sa'd b. Ubâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Ubâde, önünü kapıya dönmüş şekilde müsaade istedi. Hz. Peygamber, ona *'Tam kapıya dönmüş olduğun halde müsaade isteme!'* buyurdu."[275]

2094. Başka bir rivayetinde: "Hz. Peygamber'e geldim, kendisi evindeydi. Kapıya dönüp izin istedim. Kapıdan uzaklaşmam için bana işaret etti. Sonra bir daha geldim, içeri girmek için izin istedim. Hz. Peygamber, *'İzin istemek gireceğin evdeki kişiyi yanlış şekilde görmemek içindir'* buyurdu."[276]

f) Hz. Peygamber, izin verilmeden evin içine bakılmasını nehyetmesi

2095. Buhârî, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Peygamber'in hücresinin içine baktı. Hz. Peygamber, eline bir ok veya birkaç ok aldı. Sanki farketmeden arkadan gelip okla ona vurmak istiyordu."[277]

2096. Buhârî, Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in evinin kapı deliğinden içeri baktı. Hz. Peygamber'in elinde demirden yapılmış tarak vardı, onunla başını kaşıyordu. Hz. Peygamber, delikten baktığını görünce şöyle dedi: *"Eğer ordan bana bakmak için durduğunu bilseydim bununla gözünü oyardım. İzin istemek gözü korumak içindir (sen ise delikten bakıyorsun).'*"[278]

---

[274] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VII, 6436. Heysemî İsnadında Dırar b. Surad var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 45).
[275] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 5393.
[276] Heysemî: İkinci rivayetin isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir.(*Mecma'u'z-zevâid*, VIII,44)
[277] Buhârî, II, 922.
[278] Buhârî, II, 1020.

g) Hz. Ömer'le yanına girmek için üç defa izin isteyip izin verilmeyen Ebû Musa el-Eş'arî'nin kıssası

2097. Buhârî, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'ın oturduğu bir meclisteydim. Ebû Musa dehşete kapılmış bir halde geldi ve olanları şöyle anlattı: "Hz. Ömer'in yanına girmek için üç defa izin istedim, bana izin verilmedi, ben de döndüm. Hz. Ömer, 'Neden girmedin?' dedi. Ben de dedim ki: Üç defa girmek için istedim, fakat girmem için izin verilmedi. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sizden biri, girmek için üç defa izin ister ve ona müsaade edilmezse geri dönsün."* Hz. Ömer de 'Vallahi bana şahid getireceksin!' dedi. İçinizde bu hadisi Hz. Peygamber'den işiten var mı?" Übeyy b. Ka'b, 'Vallahi en küçüğümüz sana şahitlik edecektir' dedi. Ben cemaat içinde yaşça en küçük olan kişiydim. Onla beraber kalkıp gittim. Hz. Ömer'e Hz. Peygamber'in Ebû Musa'nın dediği gibi buyurduğunu söyledim."[279]

2098. Buhârî, Ubeyd b. Ümeyr tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber'in emirlerinden olan bu şey bana gizli kaldı. Pazarlarda alış-veriş yapmak beni bundan mahrum bıraktı' dedi."[280]

2099. Buhârî, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in huzurun girmek için izin istedim. Üç defa izin istememe rağmen izin verilmedi ben de dönüp gitim. Hz. Ömer, bana birini gönderdi ve 'Ey Abdullah![281] Kapımda durmak sana ağır mı geldi? İyi bil ki, insanlar bu şekilde senin kapında sabretmek zorunda kalıyorlar' dedi. Ben, 'Bilakis ben girmek için üç defa izin istedim, bana girmem için izin verilmedi, ben de geri döndüm' dedim. Hz. Ömer, 'Böyle yapılacağını kimden duydun?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'den duydum' dedim. Hz. Ömer de 'Hz. Peygamber'den bizim duymadığımız bir şey mi duydun? Bunun doğru olduğuna dair şahid getirmezsen sana ceza vereceğim' dedi. Ben de çıktım, Mescitte oturan bir Ensar topluluğuna geldim, onlara bu hadisi işitip işitmediklerini sordum. Onlar da 'Bu hadisten biri şüphe mi ediyor?' dedi. Ben de Hz. Ömer'in dediğini anlattım. Onlar da 'Senle en küçüğümüz gelip şahitlik edecektir' dedi. Benle beraber Ebû Sa'îd el-Hudrî veya Ebû Mes'ûd (radıyallahu anhuma) Hz. Ömer'e gitmek üzere kalktı. Şöyle dedi: Hz. Peygamberle beraber Sa'd b. Ubâde'nin

---

279 Buhârî, II, 923.
280 Buhârî, II, 1092.
281 Ebû Musa'nın ismidir.

(radıyallahu anh) evine doğru ilerledik. Hz. Peygamber, kapıya gelip selam verdi. Fakat girmesi için izin verilmedi. İkinci, üçüncü defa da izin istedi, yine müsaade edilmedi. *'Biz görevimizi yerine getirdik'* buyurdu ve geri döndü. Hz. Sa'd, peşinden gelip yetişti ve 'Ya Resulallâh! Seni hak din ile gönderen Allah'a and olsun! Ne kadar selam verdiysen ben duydum ve (sessizce) selamını aldım. Fakat selam vererek bana ve aileme çok dua etmeni istedim' dedi. Ebû Musa, Hz. Ömer'e 'Vallahi, Hz. Peygamber'in hadislerini rivayet etmede güvenilir biriyim' dedi. Hz. Ömer de 'Evet öylesin. Fakat bunu tesbit etmiş olayım' dedi."[282]

h) Bazı sahabenin izin isteme hususunda kıssaları

2100. Beyhakî, Âmir b. Abdillah'tan şöyle rivayet etmektedir: "Bir azatlısı İbn Zübeyr ile beraber Ömer b. Hattab'a gitti. Azatlı cariyesi, 'İçeri girebilir miyim?' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır' dedi. Ben de döndüm. Hz. Ömer, 'O kadını çağırın, ona söyleyin izin alırken önce selam versin' dedi."[283]

2101. İbn Sa'd, Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bana 'Ey Eslem! bu kapıyı tut, sakın benden izinsiz kimseyi içeri alma!' dedi. Bir gün üzerimde yeni bir elbise gördü ve 'Nerden getirdin bunu?' dedi. Ben de 'Oğlun Ubeydullah giydirdi' dedim. Hz. Ömer, 'Ubeydullah'dan alabilirsin, fakat başkasından sakın bir şey alma!' dedi. Eslem anlatıyor: éZübeyr (radıyallahu anh) geldi. Ben de kapıdaydım, girmek için bana rica etti. Ben de 'Mü'minlerin emiri şu an meşguldur' dedim. Zübeyr kulağımın arkasına öyle sert vurdu ki, bağırdım. Hz. ömer'in yanına vardım. 'Ne oldu sana?' dedi. Ben de 'Zübeyr bana vurdu' dedim ve olanları anlattım. Hz. Ömer, 'Vallahi, Zübeyr'i görür, ondan hesabını sorarım' dedi. Sonra 'Zübeyr'i getirin!' dedi. Ben de Zübeyr'i getirdim. Hz. Ömer, 'Neden bu gence vurdun?' dedi. Zübeyr, 'Bir müddet yanına girmemizi alıkoyacağını söyledi, ondan vurdum' dedi. Hz. Ömer, 'Seni hiç kapımdan geri çevirdi mi?' dedi. Zübeyr, 'Hayır' dedi. Hz. Ömer şöyle devam etti: 'Şayet sana bir saat bekle! çünkü mü'minlerin emiri meşguldur' dediyse neden beni mazur görmüyorsun. Vallahi o sırada meşguldum. Yırtıcı hayvan kan kaybedince vahşi hayvanlar üzerine atlayıp onu yerler."[284]

---

[282] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 157.
[283] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 51.
[284] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 309; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 51.

2102. Buhârî, Zeyd b. Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), bir gün Zeyd'in yanına geldi, girmek için izin istedi. Zeyd de izin verdi. Hz. Ömer içeri girdiğinde cariyesi Zeyd'in saçını tarıyordu. Zeyd (radıyallahu anh), başını çekti. Hz. Ömer, kendisine 'Bırak da saçını tarasın' dedi. Hz. Zeyd, 'Ey mü'minlerin emiri! Bana haber gönderseydin ben gelirdim' dedi. Hz. Ömer, 'Benim ihtiyacım oldu, ondan ben geldim' dedi."[285]

2103. Taberânî, bir kişiden şöyle rivayet etmektedir: "Sabah namazından sonra Abdullah b. Mes'ûd'un yanına girmek için izin istedik. Bize izin verdi. Hanımı üzerine örtsün diye bir kadife attı ve 'Sizi dışarda bekletmek istemedim' dedi."[286]

2104. Buhârî, Musa b. Talha'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Babamla beraber annemin yanına vardık. Önde babam girdi, ben de peşinden girmek istedim. Bana baktı ve göğsüme öyle bir vurdu ki, kalçam üzeri düştüm. Sonra 'İzinsiz mi gireceksin?' dedi."[287]

2105. Buhârî, Müslim b. Nezîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Huzeyfe'nin evine girmek için izin istedi, içeri baktı ve 'Girebilir miyim?' dedi. Hz. Huzeyfe, 'Gözün zaten içeri girdi, sadece popon girmedi' dedi. Bir kişi, Hz. Huzeyfe'ye 'Annemin yanına girmek için de izin isteyeyim mi?' dedi. Hz. Huzeyfe, 'İzin istemezsen seni üzecek şeyler görürsün' dedi."[288]

2106. Ahmed, Ebû Suveyd el-Abdî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) geldik, içeriye girmemiz için müsaade edilsin diye kapıda bekledik. Fakat izin gecikti. Ben de kapıdaki delikten baktım ve içeriye baktım. İbn Ömer delikten baktığımı fark etti. İçeri girmemize müsaade edince içeri geçip oturduk. İbn Ömer, 'Kim, biraz önce evimin içine baktı?' dedi. Ben baktım, dedim. İbn Ömer, 'Ne hakla evimin içine bakmayı kendine helal kıldın?' dedi. Ben de 'İzin gecikti, ben de bakayım dedim. Bunu kasden yapmış değilim' dedim. Sonra içerdekiler kendisine sorular sordular. Ben de 'Ey Ebû

---

[285] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 189.

[286] Heysemî: Rivayet ettiği kişi kimdir, bilmiyorum. Diğer raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 46).

[287] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 155. Hafız İbn Hacer, bu hadisin isnadında sahih demiştir. (Fethu'l-bârî, XX, 11).

[288] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 159.

Abdirrahman! Cihad hakkında ne dersin?' diye sordum. İbn Ömer de 'Kim cihad ederse kendi nefsi için eder' dedi."[289]

MÜSLÜMANI ALLAH İÇİN SEVMEK

a) Hz. Peygamber'in İslam'ın en sağlam kulpu nedir diye sorması ve cevabı

2107. Ahmed, Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Hz. Peygamber, *'İslam'ın en sağlam kulpu nedir?'* diye sordu. Ashab, 'Namaz' dedi. Hz. Peygamber, *'Namaz güzel bir şeydir, fakat en sağlam kulp değildir'* buyurdu. 'Ramazan orcunu tutmaktır' dediler. Hz. Peygamber, *'Oruç güzeldir, fakat en sağlam kulp değildir'* buyurdu. 'Cihad etmek' dediler. *'Cihad güzeldir, fakat o değildir'* buyurdu. Hz. Peygamber, *'İmanın en sağlam kulpu Allah için sevmek, Allah için buğz etmektir'* buyurdu."[290]

2108. Ahmed, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün içimize çıktı ve *'Allah (celle celâlühü) için en sevimli amel nedir, biliyor musunuz?'* dedi. Biri, 'namaz ve oruç' dedi. Biri, 'Cihad' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah (celle celâlühü) için en sevimli amel Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir.'*"[291]

b) Hz. Peygamber, takva sahibini, Ammar'ı ve İbn Mes'ûd'u sevmesi

2109. Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber sadece takva sahibini severdi."[292]

2110. İbn Asâkir, Osman b. Ebî Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat ettiğinde sevdiği iki kişi vardı. Onlar Abdullah b. Mes'ûd ve Ammar b. Yasir'di."

2111. İbn Asâkir, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Amr b. Âs'ı ordu komutanı olarak gönderdi. Ordunun içinde ashabın

---

[289] Ahmed, *Müsned,* II, 92-93. Heysemî: İsnadda olan Ebû Esved ve Bereke b. Ya'lâ et-Temîmî'yi tanımıyorum. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 44).

[290] Ahmed, *Müsned,* IV, 287. Hadisin isnadında Leys b. Ebî Süleym var, alimlerin çoğu ona zayıf demiştir.

[291] Ahmed, *Müsned,* V, 146. İsnadında ismi belşrtilmeyen biri var. Ebû Davud'un yanında bu hadisin bir bölümü vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 90).

[292] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* VIII, 4552. Heysemî: Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 274).

geneli vardı. Amr'a 'Hz. Peygamber, seni komutan tayin ettiğine göre seni kendine yakın tutuyor, seni seviyordu' denildi. Amr ise 'Beni komutan olarak tayin ediyordu, fakat bunu kalbimi ısındırmak için mi, beni sevdiğinden mi yapıyordu, bilmiyorum. Fakat sizi iki kişiye yönlendireyim. Hz. Peygamber vefat ettiğinde onları çok seviyordu. Onlar Abdullah b. Mes'ûd ve Ammar b. Yasir (radıyallahu anhum)'dir."[293]

2112. Bu hadisi, İbn Sa'd, Hasan el-Basrî'den buna yakın şekilde rivayet etti. Şu eki yaptı: "İnsanlar, 'Vallahi, Ammar'ı Sıffîn'de siz öldürdünüz' dedi. Amr de 'Haklısınız. vallahi, biz öldürdük' dedi."

c) Hz. Ali ve Hz. Abbas'ın Hz. Peygamber'e ailesi içinde en çok sevdiği kişiyi sormaları

2113. Tayâlisî, Tirmizî –hadise sahih demiştir- Rûyânî, Beğavî ve Hâkim Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ben oturuyordum. Hz. Ali ve Hz. Abbas içeri girmek için izin istedi. 'Ey Üsâme! bizim için Hz. Peygamber'den müsaade iste' dediler. Ben de 'Ya Resulallâh! Hz. Ali ve Hz. Abbas girmek için izin istiyorlar' dedim. Hz. Peygamber, *'Niçin geldiklerini biliyor musun?'* dedi. Ben 'Hayır, bilmiyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Fakat ben biliyorum, girmelerine müsaade et'* dedi. İkisi girdi ve 'Ya Resulallâh! Ailen içinde sana en sevimli olan kişinin kim olduğunu öğrenmek için sana geldik' dediler. Hz. Peygamber, *'Kızım Fatıma'* dedi. 'Çocuklarını sormuyoruz' dediler. Hz. Peygamber, *'Benim için sevimli kişi, Allah'ın ve benim kendisine nimet verdiğim Üsâme b. Zeyd'dir.* 'Sonra kim?' dediler. *'Sonra Ali b. Ebî Talib'* dedi. Hz. Abbas, 'Ya Resulallâh! Sen amcanı en sona bıraktın' dedi. Hz. Peygamber, *'Ali senden önce hicret etti'* buyurdu."[294]

d) Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ve Hz. Ebû Bekr'i sevmesi

2114. İbn Asâkir, Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "'Ya Resulallâh! Senin için en sevimli kişi kimdir?' denildi. *'Âişe'* diye cevap verdi. 'Erkeklerden kim?' diye sorulduu. *'Ebû Bekr'* diye cevap verdi. 'Sonra kim' diye soruldu. *'Ebû Ubeyde'* diye yanıtladı."[295]

2115. İbn Sa'd, Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Amr, 'Ya Resulallâh! En çok sevdiğin kişi kimdir?' diye sordu. Hz. Peygam-

[293] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 238.
[294] Tayâlisî, 633; Tirmizî, 3819; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 136.
[295] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 351.

ber, *'Âişe'* dedi. 'Erkeklerden en çok sevdiğini kastediyorum' dedi. *'Babası Ebû Bekr'* dedi."[296]

f) Hz. Peygamber'in Allah için birini seven kişiye bunu kendisine haber vermesini söylemesi

2116. Ebû Davud, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam Hz. Peygamber'in yanındaydı. Biri geçti ve yanında olan kişi 'Ya Resulallâh! Bu adamı seviyorum' dedi. Hz. Peygamber, ona *'Ona söyledin mi?'* dedi. 'Hayır' dedi. *'Git, haber ver'* buyurdu. Adam da gidip ona yetişti ve 'Seni Allah için seviyorum' dedi. Adam da 'Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sevsin' dedi."[297]

2117. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyordum. O sırada biri geldi, selam verdi ve dönüp gitti. Ben de 'Ya Resulallâh! Bu adamı seviyorum' dedi. *'Ona söyledin mi?'* diye söyledi. Ben de 'Hayır' dedim. Hz. Peygamber de '*Onu sevdiğini kardeşine söyle!* buyurdu. Adamın yanına geldim, ona selam verdim ve omuzundan tuttum ve 'Vallahi, seni Allah için seviyorum' dedim. O da 'Vallahi, ben de seni Allah için seviyorum' dedi. Kendine 'Vallahi, Hz. Peygamber bana emretmeseydi seni sevdiğimi söylemezdim' dedim."[298]

g) Sahabenin Allah için sevmesi husundaki kıssası

2118. Taberânî, Abdullah b. Serces'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ben, Ebû Zerr'i seviyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Ona söyledin mi?'* diye sordu. Ben de 'Hayır' dedim. *'Ona söyle!'* dedi. Ebû Zerr'e rastladım ve 'Allah için seni çok seviyorum' dedim. Ebû Zerr de 'Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sevsin' dedi. Hz. Peygamber'in yanına döndüm ve olanları anlattım. Hz. Peygamber de *'Sevdiğin kimseye sevdiğini söylemen sevaptır'* buyurdu."[299]

---

[296] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 67.

[297] Ebû Davud, 5125; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 147. Bu hadisi, İbn Asâkir ve İbn Neccâr Enes'den (radıyallahu anh) , Ebû Nu'aym de Hâris'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 42).

[298] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 13361. Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde rivayet etti. İsnadındaki raviler Ezrek b. Ali ve Hassân b. İbrahim hariç hepsi sahih hadis ravisidir. Bu ikisi de sıka kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 282).

[299] Heysemî: Hadisin isnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 282).

2119. Ebû Ya'lâ, Mücâhid'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, İbn Abbas'ın (radıyallahu anhuma) yanından geçti ve İbn Abbas, 'Bu adam kesinlikle beni seviyor' dedi. 'Nerden biliyorsun ey İbn Abbas?' dediler. İbn Abbas da 'Çünkü ben de onu seviyorum' dedi."[300]

2120. Buhârî, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından biri, bana rastladı. Arkamdan omuzumdan tuttu ve 'Seni çok seviyorum' dedi. Ben de 'Beni kendisi için sevdiğin Allah da seni sevsin' dedi. sahabî şöyle dedi: Hz. Peygamber, *"Herhangi biri, başka birini severse ona sevdiğini söylesin"* emri olmasaydı, sana sevdiğimi söylemezdim, dedi. Sonra cariyesini bana nişanlamak istedi, fakat cariyem tek gözlüdür, dedi."[301]

2121. Taberânî, Mücahid←İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, bana şöyle dedi: Allah için sev, Allah için buğz et! Allah için dost ol, Allah için birine düşman ol! Kişi ancak böyle yaparsa Allah'ın dostu olabilir. Kişinin namaz ve orucu çok fazla olsa dahi bunu yapmazsa imanın lezzetine varamaz. Fakat artık insanların kardeşliği dünya işleri için olmuştur."[302]

---

[300] Heysemî: Hadisin isnadında Ebû Ya'lâ'nın hocası Muhammed b. Kudâme var. cumhur kendisine zayıf demiş. İbn Hibban ve başkası ise sıka demiştir. Diğer ravileri ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 275).

[301] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 80.

[302] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 13537. Heysemî: İsnadında Leys b. Ebî Süleym var, alimlerin geneli ona zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 90).

BİR MÜSLÜMANA KÜS OLMAK

a) Hz. Âişe'nin İbn Zübeyr ile olan kıssası

2122. Buhârî, Hz. Peygamber'in eşi Hz. Âişe'nin anne tarafından kardeşinin oğlu olan Avf b. Tufeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Aişe'nin yaptığı bir alış-verişten veya verdiği bir hediyeden dolayı Abdullah b. Zübeyr'in kendisine 'Âişe, ya buna son verecek veya ona haciz koyacağım' dediği ulaştı. Hz. Âişe, 'Bu sözü İbn Zübeyr mi?' dedi. Onlar da 'Evet' dedi. Hz. Âişe de 'Allah için üzerime nezr olsun ki, İbn Zübeyr ile bir daha konuşmayacağım' dedi. Küslük uzun sürünce İbn Zübeyr barışması için araya aracılar koydu. Hz. Âişe ise 'Hayır, vallahi onun hakkında hiçbir aracı kabul etmem. Nezrimi de yiyecek değilim' dedi. İbn Zübeyr'e bu ağır gelince Zühreoğullarından olan Misver b. Mahreme ve Abdurrahman b. Esved b. Abdiyeğûs (radıyallahu anhuma) ile aracı olmaları için konuştu. İbn Zübeyr, onlara 'Allah aşkına beni onun huzuruna çıkarın! Onun benle küs kalma hususunda nezretmesi helal değildir. Misver ve Abdurrahman İbn Zübeyr'i de alıp gittiler. Rıdalarına bürünmüş halde gelip içeri girmek için müsaade istediler. 'Es-Selâmu aleyke ve rahmetullahi ve berekâtuhu. İçeri girebilir miyiz?' dediler. Hz. Âişe de 'Buyrun, girebilirsiniz' dedi. 'Hepimiz mi?' dediler. Hz. Âişe de 'Evet, hepiniz giriniz' dedi. Yanlarında İbn Zübeyr'in olduğunu bilmiyordu. İçeri girdiklerinde İbn Zübeyr, hemen perdenin arkasına geçip teyzesi olan Hz. Âişe'nin boynuna sarıldı, Allah aşkına affetmesini istedi ve ağladı. Misver ve Abdurrahman da devamlı Hz. Âişe'ye konuşması için ısrar ediyorlardı, fakat Hz. Âişe konuşmadı, affetmedi. İkisi şöyle konuştu: Hz. Peygamber, bildiğin gibi küs kalmaktan nehyetti. Herhangi bir Müslüman için başka biriyle üç günden daha fazla küs kalması helal değildir. Hz. Âişe'ye çok öğüt ve baskı yapmaları sonucunda o da ikisine öğüt vermeye başladı, ağladı ve 'Ben nezrettim. Nezir ağır bir yüktür' dedi. İki sahabî de İbn Zübeyr'le konuşana kadar Hz. Âişe'ye ısrarını sürdürdüler. Hz. Âişe, bu nezrini yediği için keffaret olarak kırk köle azad etti. Bu olaydan sonra her nezrini hatırladığında ağlıyor, yanaklarındaki gözyaşları başörtüsünü ıslatıyordu."[303]

2123. Buhârî, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr'den sonra Hz. Âişe'nin en sevdiği kişi Abdullah b. Zübeyr

---

[303] Buhârî, II, 897. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 59) adlı eserinde Avf b. Haris b. Tufeyl'den buna yakın şekilde rivayet etti.

(radıyallahu anhuma)'di. Abdullah da Hz. Âişe'ye en çok iyi davranan kişiydi. Hz. Âişe kendisine ne rızık olarak getirilse yanında bekletmez, hemen tasadduk ederdi. İbn Zübeyr, 'Hz. Âişe'nin harcamalarına engel olmak gerekir' dedi. Hz. Âişe de 'Benim tasarruflarıma engel mi olunacak! Üzerime nezir olsun ki, bir daha Abdullah b. Zübeyr ile konuşmayacağım' dedi. Abdullah, barışması için birçok Kureyş'li aracı kıldı, özellikle Hz. Peygamber'in dayıları olan Zühreoğullarını aracı kıldı, fakat Hz. Âişe kabul etmedi.Hz. Peygamber'in dayıları olan Zühreoğullarından Abdurrahman b. Esved b. Abdiyeğûs ve Misver b. Mahreme, İbn Zübeyr'e 'İçeri girmek için izin istediğimizde sen hemen içeri girip perdenin arkasına geç, boynuna sarıl' dediler. İbn Zübeyr de öyle yaptı. İbn Zübeyr de keffaret versin diye kendisine on köle gönderdi ve Hz. Âişe onları azad etti.. Hz. Âişe de nezrinden dolayı devamlı köle azad ediyordu ve nihayet kırk köle azad etti. Hz. Âişe, 'Keşke nezrettiğimde belli ve sınırlı bir şey için nezretmiş olsaydım da onu yapıp bitirseydim' dedi."[304]

DARGINLARI BARIŞTIRMAK

a) Kübâ ahalisinin birbirlerine hasım olması ve Hz. Peygamber'in onları barıştırmaları

2124. Buhârî, Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kübâ ahalisi kavga etti, birbirlerini taşa tuttular. Bu olay Hz. Peygamber'e anlatıldı. Hz. Peygamber de '*Onları bize getirin, aralarında sulh yapalım*' buyurdu."[305]

2125. Buhârî, Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Avfoğulları arasında kavga çıktı. Hz. Peygamber de bir gurup insan içinde gidip onları barıştırdı..."[306]

b) Hz. Peygamber, Abdullah b. Übey'i ziyarete gittiğinde iki hasmı barıştırması

2126. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'e 'Keşke Abdullah b. Übey'e gitseydin' denildi. Hz. Peygamber de ona doğru yola çıktı. Merkebe bindi, Müslümanlar da onla beraber yürüdüler. Arazi çoraktı. Hz. Peygamber, Abdullah'a geldiğinde Abdullah, 'Benden uzak

---

304 Buhârî, Sahîh, I, 497.
305 Buhârî, I, 371.
306 Buhârî, s. 370.

dur! Vallahi merkebinin pis kokusu beni rahatsız ediyor!' dedi. İçlerinde Ensar'dan olan biri, 'Vallahi, Hz. Peygamber'in merkebinin kokusu senin kokundan daha sevimlidir' dedi. Abdullah'ın kavminden biri, ona kızdı ve birbirlerine hakaret ettiler. Bu ikisinin arkadaşları da birbirlerine öfkelendiler. Aralarında odun, tekme ve tokatla kavga çıktı. Akabinde şu ayet indiği bize ulaştı: **"Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin."** (Hucurât: 9).[307]

2127. Daha önce hastaları ziyaret bahsinde Buhârî'nin Üsâme'den rivayet ettiği hadis geçmişti. Hadiste şöyle denmişti: "Bunun üzerine Müslümanlar, müşrikler ve Yahudiler birbirlerine sövüp kavga etmeye başladılar. Hz. Peygamber de onları teskin etmek için uğraşıyordu ve onları sakinleştirdi."

c) Hz. Peygamber'in Evs ve Hazrec kabilelerini barıştırması

2128. Taberânî, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Eves ve Hazrec Ensar'dan olan iki kabiledir. Aralarında cahiliyye döneminde düşmanlık vardı. Hz. Peygamber, (hicret edip) onların içine geldiğinde bu düşmanlık gitti, Allah (celle celâlühü) kalplerine birbirlerine karşı sevgi verdi. Ensar oturdukları bir anda Evs'den biri bir şiir okudu, şiirde Hazreclilere hakaret vardı. Bu kez Hazrec'den biri bir beyt okudu, onda da Evs'e hakaret vardı. Birbirlerine böyle şiirlerle hakaret etmeye devam ettiler ve sonunda birbirleri üzerine atlayıp kavgaya tutuştular. Silahlarını alıp savaşa tutuştular. Bu olay Hz. Peygamber'e ulaşınca, kendisine vahiy inmişti. Hz. Peygamber, eteklerini toplayıp hızlı şekilde geldi. Onları gördüğünde şöyle seslendi:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin." (Âl-i İmrân: 102). Ayetleri okuduktan sonra hemen silahlarını attılar ve birbirlerinin boynuna sarılıp ağlamaya başladılar."[308]

---

[307] Buhârî, I, 370.

[308] Taberânî, er-Ravdu'd-dânî, I, 602. Heysemî: Hadisi, Taberânî *es-Sağîr* adlı eserde rivayet etti. İsnadında Ğassân b. Rabî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 80).

MÜSLÜMANIN SÖZÜNDE DURMASI

a) İbn Amr'ın vefat esnasında kızını söz verdiği biriyle evlendirmesi

2129. İbn Asâkir, Hârûn b. Riâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Amr (radıyallahu anhuma) ölüm döşeğinde iken şöyle dedi: Falan adamı bulup getirin! Ben o adama kızımı vereceğim diye söz gibi bir şey vermiştim. Allah ile nifakın üçte biri ile karşılaşmak istemem. Sizi şahid tutuyorum ki, ben kızımı onunla evlendirdim."[309]

MÜSLÜMANA SÜİZANDA BULUNMAMAK

a) Ashabdan iki kişinin bu hususta kıssası ve Hz. Peygamber'i hakem seçmeleri

2130. İbn Asâkir, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber döneminde bir adam, bir meclisin yanından geçti, onlara selam verdi, onlar da selamı aldılar. Geçip gittikten sonra mecliste oturanlardan biri, 'Ben, bu adama buğz ediyorum' dedi. 'Sakın bir daha deme! Vallahi, adama söyleriz. Hemen git ve ona söylediğin sözü ona söyle!' dediler. Aleyhine konuştuğu kişi, Hz. Peygamber'in yanına gidip olanları ve kendisine söylediği şeyi anlattı. 'Ya Resulallâh! Ona haber gönder, sor bakalım, neden benden nefret ediyor' dedi. Hz. Peygamber de (adamı çağırıp) '*Neden Müslüman kardeşinden nefret ediyorsun?*' diye sordu. Adam da 'Ya Resulallâh! Ben onun komşusuyum, onu tanıyorum. Fakat iyi ve facirinde kıldığı bu namazın haricinde namaz kıldığını görmedim' dedi. Davacı olan, 'Ya Resulallâh! Ona sor, abdestimi kötü aldım mı veya namazımı geciktirdim mi?' dedi. Adam, 'Hayır. Fakat ya Resulallâh! Ben onun komşusuyum, onu iyi tanıyorum. İyi ve facirin de verdiği bu farz zekâtın haricinde bir miskine bir şey yedirdiğini görmedim' dedi. Davacı, 'Ya Resulallâh! sor bakalım, bir şey isteyeni asla geri çevirdiğimi görmüş mü?' dedi. Hz. Peygamber de sordu, adam 'hayır, görmedim. Fakat ya Resulallâh! Ben onun komşusuyum, onu iyi tanıyorum. İyi ve facirin tuttuğu bu farz oruçtan başka oruç tuttuğunu görmedim' dedi. Davacı, 'Ya Resulallâh! Sor bakalım, hasta ve yolculuk haricinde bir gün oruç tutmadığımı görmüş mü' dedi. Hz. Peygamber de sordu, adam 'Hayır, gör-

---

[309] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159.

medim' dedi. Hz. Peygamber, adama dönüp şöyle buyurdu: *Kesin bilmiyorum. Fakat galiba senden daha hayırlı biridir.*"[310]

MÜSLÜMANI ÖVMEK VE MEKRUH OLAN KISMI

a) Leys oğullarında olan biri ile Hz. Peygamber arasında geçen olay

2131. Taberânî, Ubâde b. Samit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Leysoğullarından biri, Hz. Peygamber'e geldi ve "Ya Resulallâh! senin için bir şiir okuyacağım –bunu üç defa söyledi- dördüncü defada Hz. Peygamber'i medh eden şiir okudu. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Eğer bir şair güzel bir şey yaptıysa muhakkak ki, sen güzel bir şey yaptın.*"[311]

b) Üsame b. Zeyd'in Hallâd b. Sâib'i övmesi

2132. Taberânî, Hallad b. Sâib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Üsâme b. Zeyd'in yanına vardım ve yüzüme karşı beni övdü. Yüzüne karşı seni övmemin nedeni Hz. Peygamber'den işittiğim bu hadistir: *"Mü'min yüzüne karşı medhedilirse iman kalbinde yükselir."*[312]

c) Hz. Peygamber'in kendisini aşırı övenlere sözü

2133. Ebû Davud, Mutarrif'den şöyle rivayet etmektedir: "Babam şöyle anlattı: Âmiroğullarından olan bir heyet içinde Hz. Peygamber'e gittim ve 'Sen önderimizsin' dedik. Hz. Peygamber, '*Önder Allah'tır*' buyurdu. 'En faziletlimiz, en cömert olanımızsın' dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Sakın sözlerinde ileri gidip de şeytanın elçileri olmayınız!"* buyurdu."[313]

2134. Bu hadisi, Razîn, Enes'ten (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etti, sonunda şu eki yaptı: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Allah'ın beni koyduğu mevkiden daha büyük bir mevkiye beni koymanızı istemiyorum. Ben, Abdullah'ın oğlu Muhammed'im, Allah'ın kulu ve elçisiyim.*"[314]

2135. İbn Neccar, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Peygamber'e 'En hayırlımız, en hayırlımızın oğlu, önderimiz,

---

[310] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 170.

[311] Heysemî: İsnadında ismi belirtilmeyen biri var. Atâ b. Sâib ise ihtilata (hafıza kaybına) uğrmaıştır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 119).

[312] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 424. Heysemî: İsnadında İbn Lahî'a var, diğer ravilerine ise sıka denmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 119).

[313] Ebû Davud, 4806.

[314] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 150.

önderimizin oğlu!' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Size söylediğim şeyleri söyleyiniz! Sakın şeytan sizi aldatmasın. Allah'ın beni indirdiği menzile beni koyun. Ben, Allah'ın kulu ve elçisiyim.*"[315]

d) Hz. Peygamber'in bir adamı yüzüne karşı öven kişiye söylediği söz

2136. Şeyhan ve Ebû Davud Ebû Bekr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Peygamber'in huzurunda başka birini övdü. Hz. Peygamber, üç defa *"Azap olasıca! Arkadaşının boynunu kopardın. Arkadaşının boynunu kopardın!"* buyurdu. Sonra şöyle buyurdu: *Sizden bir kimse, arkadaşını övecekse kesinlikle "Zannımca falan kişi şöyledir" demesin. Çünkü hiçkimsenin Allah'ı tezkiye etme hakkı yoktur. Eğer gerçekten bilmiyorsa sadece sanıyorum şöyle şöyledir, desin.*"[316]

2137. Buhârî, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, birinin, başka birini övmede aşırı gittiğini gördü ve hemen şöyle buyurdu: "*Adamın belini kırdınız veya helak ettiniz!*"[317]

e) Mihcen el-Eslemî'nin bu husustaki kıssası

2138. Buhârî, Recâ b. Ebî Recâ←Mihcen el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mihcen ile beraber bir gün ilerliyordum, Basra mescidinin yanına vardık. Büreyde el-Eslemî de mescidin bir kapısında oturuyordu. Mescidin içinde Sekkebe adında namazı çok uzun kılan biri vardı. Mescidin kapısına vardığımızda, Bureyde'nin üstünde kürkü vardı, kendisi çok mizah yapan biriydi. Büreyde, 'Ey Mihcen! Sekkebe'nın kıldığı gibi namaz kılıyor musun?' dedi. Mihcen hiçbir şey demedi ve geri döndü. Mihcen şöyle dedi: Hz. Peygamber, bir gün elimden tuttu, beraber ilerleyerek Uhud tepesine çıktık. Medine'ye baktı ve *"Bu şehrin vay haline! Şehir halkı burayı terk edecek, hiç kimse kalmayacaktır. Deccal bu şehre gelecek ve her kapısında meleklerin olduğunu görecek, içine giremeyecektir"* buyurdu. Sonra Uhud tepesinden indik ve mescide geldik. Hz. Peygamber, birinin namaz kıldığını, secde ettiğini, rükû yaptığını gördü. Bana *'Bunu tanıyor musun?'* dedi. Ben de başladım onu övmeye 'Bu falan oğlu falan, falan kişidir' dedim. Hz. Pey-

---

[315] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 182. Bu ḥadisi, Ahmed, Enes'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 44).

[316] Buhari, III, 231; Müslim, VIII, 227; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 150.

[317] Bu hadisi, İbn Cerîr, bu lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 182).

gamber, *"Dur! Sakın o duymasın, yoksa helak olur"* buyurdu. Hz. Peygamber devam etti ve bir hücresinin yanına geldi ve şöyle dedi: *"Dininiz için en hayırlı olan en kolay olanıdır. Dininiz için en hayırlı olan en kolay olanıdır."* Bunu üç defa tekrar etti."[318]

2139. İmam-ı Ahmed, Recâ'dan uzunca buna yakın şekilde rivayet etti. Fakat rivayetinde şöyle denmiştir: "Ben de adamı övmeye başladım ve 'Ya Resulallâh! Bu, falan oğlu falan, böyle böyle biridir' dedim. Hz. Peygamber, *"Sus! Adam duymasın, yoksa adamı helak edersin"* buyurdu. Sonra yürüyüp ilerledi, hücrenin yanına vardığında elimi bıraktı ve şöyle buyurdu: *"Dininiz için en hayırlı olan en kolay olanıdır. Dininiz için en hayırlı olan en kolay olanıdır.'*[319]

2140. Bu hadisi, Ahmed, Abdullah b. Şakîk←Mihcen (radıyallahu anh) tariki ile rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Dedim ki: Ya Resulallâh! Bu falan oğlu falandır. Medine ehlinin en iyi namaz kılan adamıdır veya en çok namaz kılan adamıdır. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Sakın seni duymasın, yoksa onu helak edersin –bunu iki veya üç defa söyledi- Siz, kendilerinizden kolaylık yapmanız irade edilen bir topluluksunuz.'*[320]

f) Hz. Ömer'in Müslümanın övülmesine kızması

2141. İbn Ebî Şeybe ve Buhârî *el-Edebu'l-Müfred* adlı eserinde İbrahim et-Teymî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın (radıyallahu anh) yanında oturuyorduk. Bir adam içeri girdi ve selam verdi. Cemaatte olan biri onu yüzüne karşı övdü. Hz. Ömer şöyle dedi: "Adamı boğazladın! Allah da seni boğazlasın. Kişiyi dininden dolayı yüzüne karşı mı övüyorsun?"[321]

2142. İbn Ebî Dünya *es-Samt* adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer'i övdü. Hz. Ömer, adama şöyle dedi: Beni ve kendini de helak ettin!"[322]

---

[318] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 51.
[319] İmam-ı Ahmed, *Müsned*, V, 32.
[320] Ahmed, *Müsned*, IV, 338. Bu hadisi, İbn Cerîr ve Taberânî muhtasar olarak rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 182).
[321] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IX, 6; Buhari, *el-Edebu'l-mufred*, 335; *Kenzu'l-ummâl*, II, 182.
[322] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 167.

g) Hz. Ömer'in Cârud ile olan kıssası

2143. İbn Ebî Dünya, *es-Samt* (susmanın fazileti) adlı eserinde Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer oturuyordu. Yanında kamçısı da vardı. İnanlar da etrafında oturuyordu. Cârud (radıyallahu anh) geldiğinde biri, 'Bu Rabîa kabilesinin önderidir' dedi. Hz. Ömer, etrafındakiler ve Cârud bunu işitti. Carud, Hz. ömer'e yaklaşınca ona kamçıyla vurdu. Carud, "Ey mü'minlerin emiri ne var aramızda, niye vurdun?" dedi. Hz. Ömer, 'Aramızda bir sorun yok. Fakat adamın dediğini duydun' dedi. Carud (radıyallahu anh) da 'Evet işittim, fakat ben o övgüye layık değilim' dedi. Hz. Ömer, 'Kalbine gurur gelmesinden endişe ettim ve bu gururu gidermek için vurdum' dedi."[323]

h) Hz. Mikdad'ın insanları övenlerin yüzüne çakıl ve toprak atması

2144. Müslim -lafız onundur- ve Ebû Davud Hemmâm b. Haris'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Osman'ı övmeye başladı. Hz. Mikdad, adama doğru ilerledi ve dizleri üzerine çöktü -adam iri biriydi- ve yüzüne çakıl savurdu. Hz. Osman, kendisine 'Neyin var, neden böyle yapıyorsun?' dedi. Hz. Mikdad şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İnsanları övenleri gördüğünüzde yüzlerine toprak atın!'*"[824]

2145. Müslim, Tirmizî ve Buhârî bu hadisi Ma'mer tariki ile rivayet etmiştir: "Bir adam, kalktı bir idareciyi övdü. Mikdad da adamın yüzüne toprak saçtı ve Hz. Peygamber, *"İnsanları övenlerin yüzüne toprak atmamızı* emretti."[325]

ı) İbn Ömer'in (radıyallahu anhuma) davranışı ve bu husustaki sözü

2146. Buhârî, Atâ b. Ebî Rebâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in (radıyallahu anhuma) yanında bir kişi, bir başkasını övdü. İbn Ömer de adamın ağzına doğru toprak attı ve şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İnsanları öven kimseleri gördüğünüde yüzlerine toprak atın!'*"[826]

---

[323] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 167.
[324] Müslim, II, 414; Ebû Davud, V, 241.
[325] Müslim, VIII, 228; Tirmizî, II, 62, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 50.
[326] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 51.

2147. Ahmed ve Taberânî Atâ b. Ebî Rebâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "Biri, İbn Ömer'i övdü. İbn Ömer de yüzüne toprak attı ve şöyle dedi: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İnsanları öven kimseleri gördüğünüde yüzlerine toprak atın!"*[827]

2148. Ebû Nu'aym, Nâfi ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, İbn Ömer'e (radıyallahu anhuma) 'En hayırlı insan!' veya 'En hayırlı insanın oğlu!' dedi. İbn Ömer, 'Ben ne en hayırlı kişiyim, ne de en hayırlı kişinin oğluyum. Ben sadece Allah'ın kullarından bir kulum. Allah'ın rahmetini umuyor, azabından korkuyorum. Vallahi, siz adamı (överek) helak etmeden durmazsınız' dedi."[328]

2149. Taberânî, Târık b. Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah şöyle dedi: Kişi evinden çıkar, diniyle beraberdir. Geri döndüğünde ise yanında dininden hiçbir şey kalmamıştır. Birinin yanına gelir, adam ne ona ne kendisine faydası olur. Fakat Allah adına yemin ederek 'Sen böylesin, böylesin' diyerek onu över ve adamın hiçbir ihtiyacı giderilmeden evine geri döner, fakat Allah (celle celâlühü), kendisine çok kızmıştır."[329]

j) Hz. Safiyye'nin bu husustaki sözü

2150. Taberânî, Safiyye bt. Huyâ'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den daha güzel ahlaka sahip birini görmedim. Beni, Hayber dönüşünde bineğinin terikesine aldı. Ben, binek üstünde uyukluyordum, başım eyerin ucuna değiyordu, beni eliyle tutuyor ve *"Ey Safiyye! Biraz daha sabret!"* diyordu. Sahbâ denen yere vardığımızda şöyle dedi: *"Ey Safiyye! Kavmine yaptıklarımdan dolayı senden özür dilerim. Kavmin benim hakkında böyle böyle dediler.'*[830]

---

[327] Ahmed, *Müsned*, II, 94; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 13589. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî *el-Kebîr*, *el-Evsat* adlı eserlerinde rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 117).

[328] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 307.

[329] Heysemî: Hadisi, Taberânî birçok isnadla rivayet etti. Bir isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 18).

[330] Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Ebû Ya'lâ muhtasar olarak rivayet etti. İkisinin isnadındaki raviler de sıkadır. Fakat Safiyye bt. Huyân'nın yiğeni olan Rabî'i tanımıyorum. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 15).

AKRABALIK BAĞI VE BU BAĞI KESMEK

a) Hz. Peygamber'in Ebû Talib ile bu husustaki kıssası

2151. Bezzar, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'lilere öyle bir kıtlık isabet etti ki, çürümüş kemikleri yemeye başladılar. Kureyş içinde Hz. Peygamber ve Hz. Abbas'dan daha zengini kalmamıştı. Hz. Peygamber, Hz. Abbas'a *"Ey Amcam! Kardeşin Ebû Talib'in çok çocuğu olduğunu biliyorsun. Kureyş'e de büyük bir kıtlık isabet etti. Gel, ona gidip bazı evlatlarını alalım, biz bakalım'* dedi. İkisi kalkıp ona gittiler ve 'Ey Ebû Tâlib! kavminin durumunu görüyorsun. Senin de onlardan biri olduğunu biliyoruz. Bazı çocuklarını bize vermen için yanına geldik' dediler. Ebû Talib, 'Benim için Akîl'i bırakında istediğinizi alın' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi aldı. Hz. Abbas da Hz. Cafer'i aldı. İkisi de büyüyene kadar onların yanında kaldı. Süleyman b. Davud anlatıyor: Hz. Cafer, Habeşistan topraklarına hicret edene kadar Hz. Abbas'dan hiç ayrılmadı."[331]

b) Hz. Peygamber'in Bu hususta hanımı Hz. Cüveyriye ve kızı Hz. Fatıma ile olan kıssası

2152. Bezzar, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Cüveyriye (radıyallahu anha), Hz. Peygamber'e 'Bu köleyi azad etmek istiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *"O zaman Arabilerin içinde olan dayına ver, onun hayvanlarını otlatsın. Bu senin için daha hayırlıdır"* buyurdu."[332]

2153. Hâkim, *Târîh*inde İbn Neccar←Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Akrabalara hakkını ver!" ayeti nazil olunca Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ey Fatıma! Fedek arazisi senindir.*"[333]

c) Akrabalarının kendisine iyi davranmadığını şikayet eden adama Hz. Peygamber'in sözü

2154. Müslim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, 'Ya Resulallâh! Benim akrabalarım var. Ben ne kadar bağımı sağlam tutsam da onlar akraba bağını kesiyorlar. Ben onlara iyi davranıyorum, onlar ise kötü davranıyorlar. Ben, onlara yumuşak davranıyorum, onlar

---

[331] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, II, 1878. Heysemî: İsnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 153).

[332] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 153).

[333] Hâkim: Hadisin isnadında İbrahim b. Muhammed b. Meymun→ Ali b. âbis'den tek başına rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 158).

ise kaba davranıyorlar' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Eğer gerçekten sen dediğin gibiysen onların yüzüne kızgın kül serpiyorsundur. Sen böyle olmaya devam ettiğin müddetçe Allah tarafından sana bir destekçi olur."*[334]

2155. Ahmed, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına biri geldi ve "Ya Resulallâh! Benim akrabalarım var. Ben onlara iyi davranıyor, akraba bağını sağlam tutuyorum, onlar ise bağı kesiyorlar. Ben onların hatalarını affediyorum, onlar ise bana zülüm ediyorlar. Ben onlara iyi davranıyorum, onlar ise kötü davranıyorlar. Ben de onlara aynen karşılık vereyim mi?" dedi. Hz. Peygamber, *"Sen de öyle yaparsan hatada hepiniz ortak olursunuz. Fakat sen, fazilet tarafını al, onlara iyi davran. Sen böyle yaptığın müddetçe Allah tarafından bir melek devamlı seni korur."*[335]

d) Ebû Hüreyre'nin (radıyallahu anh) akraba bağını kesen biriyle kıssası

2156. Buhârî, Osman b. Affan'ın (radıyallahu anh) azatlısı olan Ebû Eyyûb'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), Perşembe akşamı cumayı bağlayan gece bize geldi ve şöyle dedi: "Allah aşkına diyorum, akraba bağını kesen biri varsa kalksın, gitsin." Bunu üç defa tekrar etti, kimse kalkmadı. Bir genç kalktı ve halasına gitti. İki seneden beri onunla irtibatını koparmıştı. Halasının huzuruna girdi. Halası, "Ey yiğenim! Neden geldin?" dedi. Genç, Ebû Hüreyre'nin şöye şöyle deidğini işittim. Halası, "Git, Ebû Hüreyre'ye neden böyle söylediğini sor" dedi. Ebû Hüreyre şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Âdemoğullarının amelleri her perşembe akşamı cumaya bağlayan gece Allah'a arz olunur. Bu gece akraba bağını kesen kişinin ameli kabul edilmez."*[336]

e) İbn Mes'ûd'un (radıyallahu anh) dua edeceği sırada akraba bağını kesen kişinin kalkıp gitmesini söylemesi

2157. Taberânî, A'meş'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), sabah namazından sonra bir halkada oturuyordu ve "Allah

---

[334] Müslim, II, 315. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 11) adlı eserinde Ebû Hureyre'den bu lafızla rivayet etti.

[335] Ahmed, *Müsned,* II, 181. Heysemî: İsnadında müdellis olan Haccac b. Arta'a var. Diğer ravileri ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 154).

[336] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred,* s. 12.

aşkına akraba bağını kesen varsa kalkıp gitsin. Rabbimize dua etmeyi düşünüyoruz. Semanın kapıları akraba bağını kesen hariç herkes için açıktır" dedi."[337]

---

[337] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8793. Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Fakat A'meş, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir (yani isnad munkatıdır). (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 151).

ONUNCU BÖLÜM

SAHABENİN AHLAKI VE SÎRETİ

Hz. Peygamber'in ve ashabının ahlakı, onların sireti, aralarındaki muaşeret

GÜZEL AHLAK

a) Hz. Peygamber'in ahlakı

2158. Müslim, Sa'd b. Hişam'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mü'minlerin annesi Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber'in ahlakının nasıl olduğunu sordum. Hz. Âişe, "Kur'ân'ı okumaz mısın?" dedi. "Okurum" dedim. "Onun ahlakı Kur'ân ahlakıydı" buyurdu."[338]

2159. Bu hadisi, İbn Sa'd, Sa'd b. Hişam←Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti, şu eki yaptı: Kur'ân, insan ahlakının en güzel şeklini getirmiştir.[339]

2160. Yakub b. Süfyan, Ebû Derda'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Âişe'ye Peygamber efendimizin ahlakını sordum. "Onun ahlakı Kur'ân'dı. Kur'ân'ın razı olduğu şeye razı olur, onun buğz ettiği şeye buğz ederdi" dedi.[340]

2161. Bu hadisi, Beyhakî, Yezid b. Bâbenûs'dan rivayet eder: Hz. Âişe'ye "Ey müminlerin annesi! Hz. Peygamber'in ahlakı nasıldı?" diye sorduk... Hz. Âişe, "Mü'min süresini okuyor musunuz? Mü'min süresini baştan on ayetini okuyun. Hz. Peygamber'in ahlakı işte böyledir" dedi.[341]

2162. Ebû Nu'aym, Urve←Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'den ahlakı güzel olan bir başkası yoktur. Ashabından ailesinden kim onu çağırsa hep *"Buyur!"* derdi. Bundan dolayı Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti: **"Muhakkak ki, sen büyük bir ahlak üzeresin"** (Kalem: 4)[342]

2163. İbn Ebî Şeybe, Kays b. Vehb←Serâtoğullarından bir adamdan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber'in ahlakını anlatmasını söyledim. Hz. Âişe şöyle dedi: Kur'ân okumuyor musun? **"Muhakkak ki, sen büyük bir ahlak üzeresin"** (Kalem: 4). Hz. Peygamber ashabıyla beraberdi. Ben ve kumam Hz. Hafsa onun için yemek yapmıştık. Hafsa benden daha evvel yaptı. Cariyeme, "Git ve Hafsa'nın yemek teneceresini yere dök!"

---

[338] Bu hadisi, Ahmed Cübeyr b. Nüfeyr ve Hasan el-Basrî→ Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 35).

[339] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 90. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Delâilü'n-Nübüvvet (s. 56) adlı eserinde Cübeyr b. Nüfeyr→ Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. İbn Sa'd, Mesrûk'dan buna yakın şekilde rivayet etti. (*et-Tabakât*, I, 90).

[340] Yâkub, *el-Ma'rife*, III, 289.

[341] Bu hadisi Nesâî de rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 35).

[342] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 57.

dedim. Hafsa yemeği tam Hz. Peygamber'in önüne koyacaktı ki, cariyem yemeği döktü. Yemek tenceresi ters döndü ve yemek etrafa döküldü. Hz. Peygamber, yemeği ve yere döküleni topladı ve yediler. Sonra ben yemek tenceremi yolladım, Hz. Peygamber yemeği alıp Hafsa'ya verdi ve "Bu yemek kabını, kendi kabının yerine al ve içindeki yemeği de yeyin!" dedi. Hz. Peygamber, hiç bana belli ettirmedi."[343]

b) Hz. Zeyd b. Sabit'in bu husustaki sözü

2164. Ebû Nu'aym, Hârice b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir topluluk babası Hz. Zeyd b. Sabit'in yanına geldi ve Hz. Peygamber'in bazı ahlak yapısını anlatmasını istediler. Hz. Zeyd şöyle anlattı: Ben, onun misafiriydim. Onun üzerine bir vahiy inince birini bana gönderirdi, ben de gelirdim ve inen vahyi yazardım. Dünyadan bahsettiğimizde o da dünyadan bahsederdi. Ahiretten bahsettiğimizde o da ahiretten bahsederdi. Yemekten bahsettiğimiz de o da yemektan bahsederdi. İşte bunlar Hz. Peygamber'in ahlakından bir kısımdır."[344]

c) Hz. Enes'in bu husustaki sözleri

2165. Ebû Nu'aym, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, en kibar insandı. Sabahın soğuk vaktinde birköle, cariye ve çocuk kendisine su getirirse onu kırmamak için yüzünü ve ellerini yıkardı. Kim, ona soru sorsa ona kulağını verir, adam çekip gitmeden kendisi gitmezdi. Kim elini uzatırsa, o da elini uzatırdı. Adam elini çekmeden kendisi elini çekmezdi."[345]

2166. Müslim, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabah namazını kıldıktan sonra Medine'deki hizmetçiler teberrük niyetine su kablarını alır, gelirlerdi. Kim, ona su kabı getirse kırmamak için elini o suya koyardı. Bazen çok soğuk olan bir sabah vakti gelirlerdi, yine elini içine koyardı."[346]

---

[343] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 214; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 44.

[344] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 57. Bu hadisi, Tirmizî (s. 25) ve Beyhakî buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 42). Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etti. ve İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 17). İbn Ebî Dünya, el-Mesâhif adlı eserinde, Ebû Ya'lâ, Rûyânî ve İbn Asâkir de bu hadisi rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 185). Bu hadisi, İbn Sa'd, buna yakın şekilde rivayet etti. (*et-Tabakât*, I, 90).

[345] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 57.

[346] Müslim, VII, 79.

2167. Yakub b. Süfyan, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, biriyle tokalaşınca veya biri gelip onla tokalaşınca adam elini çekmeden asla elini çekmezdi. Birinin yüzüne doğru karşılayınca adam yüzünü çevirip gitmeden kendisi asla dönüp gitmezdi. Hiç kimsenin yanında ayaklarını uzatmazdı."[347]

2168. Ebû Davud, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hiç kimseyi görmedim ki, Hz. Peygamber'in kulağına eğilip fısıldasın da Hz. Peygamber, o başını kaldırmadan ondan evvel başını çeksin. Hiç görmedim ki, Hz. Peygamber, birinin elini tutsun ve adam bırakmadan Hz. Peygamber onun elini bıraksın."[348]

d) Hz. Ebû Hüreyre ve Hz. Enes'in Hz. Peygamber'in ve ashabının musafaha hakkında sözleri

2169. Bezzar ve Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biri Hz. Peygamber'in elini tuttuğunda asla elini uzatan adam elini çekmeden Hz. Peygamber elini çekmezdi. Asla ashabının yanında ayağını uzatmazdı. Kimle musafahalaşırsa ona yüzünü dönerdi. Adam kelamını bitirmeden asla çekip gitmezdi."[349]

2170. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Medineli küçük kızlardan herhangi biri, gelir Hz. Peygamber'in elinden tutardı. Cariye elini çekip gitmeden Hz. Peygamber elini çekmez ve cariye, onu istediği yere götürürdü."[350]

2171. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etti: "Medineli kız gelir, Hz. Peygamber'in elinden tutardı ve onu alıp ihtiyacını almaya giderdi."[351]

2172. Müslim, Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Aklında biraz sorun olan bir Bayan, 'Ya Resulallâh! Seninle biraz işim var' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey falanın annesi! İstediğin sokağa gir, ihtiyacını giderene kadar senle*

---

[347] Bu hadisi, Tirmizî ve İbn Mâce de rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 39). İbn Sa'd da buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, I, 99).

[348] Bu hadisi sadece Ebû Davud (4784) rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 39).

[349] Heysemî: Taberânî'nin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 15).

[350] Ahmed, *Müsned,* III, 215. Bu hadisi, İbn Mâce (4177) de rivayet etti.

[351] Ahmed, IIII, 215. Bu hadisi, Buhârî, Sahîh (VIII, 24) adlı eserinin Edeb bahsinde muallak olarak rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 49).

gezeceğim' buyurdu. Sonra kadınla beraber bazı yollardan gittiler, kadının işi bitince geri döndü."[352]

2173. Taberânî, Muhammed b. mesleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedirler: "Bir seferden döndüm, Hz. Peygamber elimden tuttu ve ben bırakmadan Hz. Peygamber elimi bırakmadı."[353]

f) Hz. Peygamber'in kolayını seçmesi ve Allah için intikam alması

2174. Malik, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e iki şık arasında tercih sunulduğunda günah olmadığı müddetçe kolayını seçerdi. Kolay olan günah ise ondan en çok uzak kalan kişiydi. Kendi nefsi için asla intikam almazdı. Fakat Allah'ın haramları çiğnendiğinde Allah için intikam alırdı."[354]

2175. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, asla bir hizmetçisine veya hanımına tokat atmamışdır. Eliyle Allah yolunda yaptığı cihad haricinde kimseye asla darbe indirmedi. İki şey arasında tercih hakkı olduğunda günah olmadığı müddetçe en kolay olanı seçerdi. Kolay olan günah olursa ondan en uzak kalan kişiydi. Kendine yapılan hiçbir şeyden dolayı intikam almazdı. Sadece Allah'ın yasakları çiğnendiğinde Allah (celle celâlühü) için intikam alırdı."[355]

2176. Tirmizî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in kendisine yapılan bir zülümden dolayı Allah'ın yasakları çiğnenmediği müddetçe intikam aldığını görmedim. Allah'ın haramları çiğnendiğinde buna en çok öfkelenen kişi olurdu. İki şey arasında tercih hakkı verildiğinde günah olmadığı müddetçe kolay olanı seçerdi."[356]

---

[352] Müslim, Sahîh, II, 256. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Delâilü'n-Nübüvvet (s. 57) adlı eserinde Enes'den aynı lafızla rivayet etti.

[353] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XIX, 520. Heysemî: Hadisin isnadında Celd b. Eyyub var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 17).

[354] Mâlik, *Muvatta,* II, 1882; Buhârî, IV, 230; Müslim, VII, 80; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 36; Ebû Davud, 4785; Ahmed, VI, 85; *Kenzu'l-ummâl,* IV, 47; Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet,* s. 57.

[355] Ahmed, *Müsned,* VI, 31; İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 36. Bu hadisi, Müslim (II, 256), Ebû Nu'aym *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde muhtasar olarak, Abdurrezzak, Abd bç Humeyd ve Hâkim Ahmed'in hadisine yakın metinle rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 47).

[356] Tirmizî, *eş-Şemâil,* s. 25. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ve Hâkim rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 47).

g) Hz. Peygamber kötü konuşmaz, sokakta bağırmaz, hakaret etmez, lanet okumazdı.

2177. Ebû Davud Tayâlisî, Ebû Abdillah el-Cedelî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Âişe'den duymuştum. Kendisine, Hz. Peygamber'in ahlakını sordum. "Hz. Peygamber kötü konuşmaz, sokakta bağırmaz, kötülüğe karşı kötülükle karşılık vermez. Sadece affeder, musamaha gösterir (veya affeder ve bağışlar, dedi). Hangi kelimeyi dediği hakkın Ebû Davud şekke düşmüştür.[357]

2178. Yakub b. Süfyan, Tev'eme'nin azatlısı olan Salih'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Hüreyre (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'i şöyle vasıflandırırdı: "Birine döndüğünde tüm bedeniyle döner, sırt çevirince tam sırt çevirirdi. Anam babam feda olsun! Asla kötü konuşmaz, ondan çirkinlik sadır olmaz, sokakta bağırmazdı." Âdem şu eki yapmıştır: "Ondan evvel ve ondan sonra onun gibisini görmedim."

2179. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hakaret etmez, lanet okumaz, kötü söz etmezdi. Birini kınadığı zaman şöyle derdi: *"Ne oluyor ona? Alnı toprak olsun!"* Bu hadisi, Buhârî de rivayet etti."[358]

2180. Buhârî, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber kötü söz etmez, kötü söz ondan sadır olmaz ve şöyle derdi: *"En hayırlınız ahlakı en iyi olanınızdır."* Bu hadisi Müslim de rivayet etti."[359]

h) Hz. Peygamber'in kendisine hizmet eden Hz. Enes'e karşı güzel davranışı

2181. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde Ebû Talha, benim elimden tuttu, beni alıp Hz. Peygamber'in yanına götürdü ve "Ya Resulallâh! Enes çok temiz biridir. Sana hizmet etsin" dedi. Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber'e hem hazarda hem seferde hizmet ettim. Vallahi, bana yaptığım bir şeyden dolayı asla "Niye

---

[357] Bu hadisi, Tirmizî rivayet etti ve "Hadis hasen ve/veya sahihtir" dedi. (*el-Bidâye*, VI, 36). Hadisi, İbn Sa'd, Ebû Abdillah→ Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. Hadisi, Ahmed ve Hâkim de rivayet etti. (*et-Tabakât*, 1/90; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 47).

[358] Ahmed, *Müsned*, III, 126.

[359] Buhari, IV, 230; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 36.

bunu yaptın, niye böyle yaptın?" demedi. Yapmadığım bir şeyden dolayı da asla "Neden bunu yapmadın, neden böyle yapmadın?" demedi.[360]

2182. Müslim, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ahlak bakımından en güzel ahlakına sahipti. Bir gün bir işi için beni gönderdi, ben de "Vallahi gitmeyeceğim" dedim. Fakat içimde Hz. Peygamber emretti diye gitmek vardı. Çıktım çocuklarla karşılaştım, onlar sokakta oynuyorlardı. O sırada Hz. Peygamber arkadan kafamı tuttu. Kendisine baktım, gülüyordu *ve "Ey Üneys! Sana emrettiğim yere gittin mi?"* dedi. Ben de "Evet, gideceğim ya resulallâh!" dedim. Vallahi, Hz. Peygamber'e dokuz yıl hizmet ettim. Yaptığım bir şey için asla "Niye böye böyle yaptın" dediğini veya yapmadığım bir şey için "Neden böyle böyle yapmadın" dediğini bilmiyorum."[361]

2183. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e on sene hizmet ettim. Vallahi, bana asla üf kelimesini kullanmadı. Yaptığım bir şeyden dolayı da asla "Neden böyle yaptın, neden böyle yapmadın" demedi. Ebû Rabî şu eki yaptı: "Bana asla hizmetçinin yapmadığı bir şeyi yapmamı söylemedi" "Vallahi" kelimesini de zikretmedi."[362]

2184. Ahmed, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e on sene hizmet ettim. Bana emrettiği bir şeyde gevşeklik yaptıysam veya umursamadıysam asla beni kınamadı. Ailemden biri, beni kınasa hemen "Ona karışmayın! Eğer yapılması takdir edilseydi, o iş olurdu" derdi."[363]

2185. Ebû Nu'aym, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'e senelerce hizmet ettim. Bana asla hakaret etmedi, bana asla vurmadı, beni asla kovmadı, hiçbir zaman yüzünü ekşitmedi, hiçbir zaman emredip de gevşek davrandığım bir konu hakkında beni kınamadı. Ailemden biri, gevşek davrandım diye beni kınasa *"Ona karışmayın! Eğer takdir edilmiş olsaydı, yapılmış olurdu"* derdi.[364]

2186. İbn Asâkir, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, Medine'ye hicret edince ben henüz sekiz yaşındaydım. Annem beni alıp Hz. Peygamber'e götürdü ve "Ya Resulallâh! Ensar'ın kadın ve er-

---

360 Müslim, II, 253.
361 Müslim, VII, 74.
362 Müslim, VII, 73. Bu hadisi, Buhârî (VIII, 17), buna yakın şekilde rivayet etti.
363 İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 37. Bu hadisi, İbn Sa'd, Hz. Enes'den aynı şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, VII, 11).
364 Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 57.

kekleri sana hediyeler verdiler. Benim sana hediye edecek sadaca bu oğlum var. Kabul et, istediğin kadar sana hizmet etsin" dedi. Hz. Peygamber'e on yıl hizmet ettim, asla bana vurmadı, hiç hakaret etmedi, hiç bana yüzünü ekşitmedi.[365]

ASHABIN AHLAK YAPISI

a) İbn Ömer'in Hz. Ebû Bekr, Hz. Osman, Hz. Ebû Ubeyde hakkında sözü

2187. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'ten üç kişi var, insanların en güler yüzlüleri, ahlak olarak en güzelleri, haya olarak en oturaklılarıdır. Senle konuştuklarında yalan söylemezler, onlarla konuştuğunda seni yalanlamazlar. Bunlar, Ebû Bekr Sıddîk, Osman b. Affan ve Ebû Ubeyde (radıyallahu anhum)'dir."[366]

2188. Taberânî, Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'ten olan üç kişi var, insanların en güler yüzlüleri, ahlak olarak en güzelleri, en hayalı insanlarıdır. Onlar, Ebû Bekr, Osman ve Ebû Ubeyde'dir."[367]

b) Hz. Peygamber'in Ebû Ubeyde'nin güzel ahlak sahibi olduğuna dair şahadeti

2189. Yakub b. Süfyan, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ashabım içinde ahlak yapısında eksiklik olup da eleştirmeyeceğim sahabî yoktur. Fakat Ebû Ubeyde müstesnadır.*"[368]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Osman için "Ahlak olarak bana en çok benzeyen arkadaşımdır" sözü

2190. Taberânî, Abdurrahman b. Osman el-Kureşî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kızının evine girdi. Kızı, Hz. Osman'ın başını yıkıyordu. *"Ey yavrum! Ebû Abdillah'a iyi davran. Çünkü o ahlak yapısı olarak bana en çok benzeyen arkadaşımdır.*"[369]

---

365 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 9.

366 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 56.

367 İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 253. İbn Hacer: isnadında (zayıf olan) İbn Lahîa var.

368 İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 253. İbn Hacer: Bu hadis mürseldir. İsnadındaki raviler de sıkadır. Bu hadisi, Hâkim, Hasan el-Basrî'den buna yakın şekilde rivayet etti ve "Bu hadis, mürsel ve ğarîbdir. İsnadındaki raviler de sıkadır" dedi. (*Müstedrek*, II, 266).

369 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 98. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 81).

2191. Taberânî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in kızı ve Osman'ın (radıyallahu anh) hanımı olan Rukiyye'nin yanına vardım, elinde tarak vardı. "Biraz önce Hz. Peygamber yanımdan çıktı, onun saçını taradım" dedi. *"Ebû Abdillah'ı nasıl görüyorsun?"* diye sordu. Ben de "Çok iyi biridir" dedi. Hz. Peygamber, *"Ona iyi davran. Çünkü o, ahlak bakmından ashabım içinde bana en çok benzeyen kişidir" buyurdu.*"[370]

d) Hz. Peygamber'in Hz. Cafer, Hz. Zeyd, Hz. Ali ve Hz. İbn Cafer'in ahlakı hakkındaki sözü

2192. Ahmed, Hz. Peygamber'in azatlısı Ubeydullah b. Eslem'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cafer (radıyallahu anh) hakkında şöyle buyurdu*: Onun ahlakı benim ahlakıma benzemiştir.*"[371]

2193. İbn Ebî Şeybe, Ebû Ya'lâ ve Beyhakî Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Cafer ve Zeyd (radıyallahu anhum) Hz. Peygamber'in yanına geldik. Hz. Peygamber, Zeyd'e *"Sen bizim kardeşimiz ve azatlımızsın*" buyurdu. Zeyd sevincinden sıçradı. Cafer'e (radıyallahu anh) ise "*Ahlakın benim ahlakıma benziyor*" dedi. O da Zeyd'den sonra sevincinden sıçradı. Sonra bana (Hz. Ali) *"Sen bendensin, ben de senden*" buyurdu. Ben de Cafer'den sonra sevincimden sıçradım."[372]

2194. Taberânî, Usâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Cafer'e (radıyallahu anh) *"Ahlakın benim ahlak yapıma benziyor. Benim ahlakıma en çok benzeyen senin ahlakındır. Sen bendensin. Ey Ali! Sen de bendensin, evladımın babasısın"* buyurdu."[373]

2195. Ukaylî ve İbn Asâkir Abdullah b. Cafer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'den öyle bir kelime işittim ki, o kelime benim için kırmızı develerden daha sevimlidir. Hz. Peygamber'in şöyle

---

[370] Heysemî: İsnadında Muhammed b. Abdillah, Muttalib'den rivayet ediyor. Bunun kim olduğunu bilmiyorum. Diğer raviler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 81). Bu hadisi, Hâkim ve İbn Asâkir de rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 4).

[371] Ahmed, *Müsned*, IV, 342. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 27

[372] İbn Ebi Şeybe, XII, 105; Ebû Ya'lâ, 526; Beyhakî, *el-Kübrâ*, X, 226; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 130.

[373] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 378. Heysemî: Hadisi, Taberânî, hocası Ahmed b. Abdirrahman b. Akâl'dan rivayet etti. Hocası zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 282).

dediğini işittim: *"Cafer cüsse yapısı ve ahlakı bana en çok benzeyen kişidir. Ey Abdullah! Sen ise halk içinde babana en çok benzeyen kişisin"* buyurdu.[374]

e) Hz. Ömer'in güzel ahlakı

2196. İbn Sa'd, Bahriyye'den şöyle rivayet etmektedir: Amcam Hidâş, Hz. Peygamber'in içinde yemek yediği çanağı istedi. O çanak bizim yanımızdaydı. Hz. Ömer, "Çanağı çıkarın, içine zemzem suyunu doldurun, getirin suyu içsin, başına ve yüzüne döksün" derdi. Sonra bir hırsız saldırdı ve eşyalarımızla beraber o çanağı da çaldı. Çanak çalındıktan sonra Hz. Ömer geldi ve çanağı çıkarıp getirmemizi söyledi. "Ey Mü'minlerin emiri! eşyalarımızla beraber çalındı" dedik. Hz. Ömer de "Babasına yazıklar olsun! Hz. Peygamber'in çanağını mı çaldı!" dedi. Vallahi Ömer, ne hakaret etti ne de lanet okudu.[375]

2197. Buhârî, İbn Munzir, İbn Ebî Hatim, İbn Merdûyeh ve Beyhakî İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr (radıyallahu anh) geldi kardeşi Hurre b. Kays'ın evine misafir oldu. Kendisi Hz. Ömer'in kendisine yakın tuttuğu cemaattandı. Kurrâ olanlar yaşlı olsun, genç olsun hepsi Hz. ömer'in istişare meclisinde bulunan kişilerdi. Uyeyne, yiğenine "Ey yiğenim! Bu halifenin yanında senin bir değerin var, benim için izin ister misin?" dedi. O da izin istedi ve Hz. Ömer ona izin verdi. Uyeyne Hz. Ömer'in huzuruna girdiğinde "Nedir bu ey İbn Hattab! Bize çok mal vermiyorsun, aramızda adaletli davranmıyorsun!" dedi. Hz. Ömer kızdı ve ona vurmak istedi. Hurre şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emiri! Allah (celle celâlühü), Resulüne şöyle buyurdu:

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾

(Resûlüm!) Sen afyolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir. (A'râf: 199). Bu adam cahillerdendir." Bu ayeti okuyunca Hz. Ömer, bir adım dahi atmadı. Allah'ın kitabı okunduğunda hemen dururdu. (Muntahabu'l-Kenz, 4/416).[376]

2198. İbn Sa'd, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Yanında Allah zikredilse veya azabından bahsedilse veya ya-

---

[374] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 222.

[375] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 57. Bu hadisi, İbn Büşrân, Emâli adlı eserinde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 400).

[376] Buhari, VI, 76.

nında ayet okunsa öfkesinin geçmediğini hiç görmedim. Böyle olunca hemen yapmak istediğinden geri dururdu."[377]

2199. İbn Sa'd, Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Bilal (radıyallahu anh), 'Ey Eslem! Ömer'i nasıl bilirsiniz?' dedi. Ben de 'Çok iyidir. Fakat kızdığında acayip biri olur' dedim. Hz. Bilal, 'Öfkelendiğinde yanında bir ayet okusan hemen öfkesi geçerdi' dedi."

2200. İbn Sa'd, Malikü'd-Dâr'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, bir gün üstüme bağırdı, kırbaçını bana doğru kaldırdı. Ben hemen 'Sana Allah'ı hatırlatırım' dedim. Hemen kırbaçı attı ve 'Sen, bana büyük bir şey hatırlattın' dedi."[378]

f) Hz. Mus'ab ve Hz. Abdullah b. Mes'ûd'un güzel ahlakı

2201. İbn Sa'd, Âmir b. Rabî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mus'ab b. Ümeyr (radıyallahu anh), Müslüman olup Uhud'da şehid olana kadar hep benim yakın arkadaşımdı. Habeşistan'a yaptığımız iki hicrette de bizle beraberdi. Kavmin içinde hep benle beraberdi. Ondan daha ahlaklı, daha az ihtilaf eden birini görmedim."[379]

2202. İbn Sa'd, Habbe b. Cuveyn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin yanında bulunuyorduk. Abdullah b. Mes'ûd'un bazı sözlerini zikrettik. Cemaat, ona övgü yağdırdı ve 'Ey mü'minlerin emiri! Abdullah b. Mes'ûd'dan ahlakı daha güzel, ondan daha yumuşak eğitim veren, ondan daha güzel sohbeti olan, ondan daha takva sahibi olanı görmedik' dediler. Hz. Ali, 'Allah aşkına doğru söyleyin, bunu samimi kalbinizle mi söylüyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Evet' dedi. Hz. Ali de şöyle dedi: Ey Allah'ım! seni şahid kılıyorum. Ey Allah'ım! Ben İbn Mes'ûd hakkında onların dediğini veya daha fazlasını söylüyorum."[380]

2203. Başka bir rivayette: "İbn Mes'ûd, Kur'ân okudu, onun helallerini helal, yasaklarını yasak kıldı. Dinde fakih ve sünneti iyi bilen biridir."

g) Hz. Abdullah b. Ömer ve Hz. Mu'âz b. Cebel'in güzel ahlakı

2204. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* (1/307) adlı eserinde ez-Zührî←Sâlim'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma) asla bir hizmetçiye

---

377 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 309.
378 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 413.
379 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 82.
380 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 110.

lanet etmedi. Sadece birine etmişti, onu da azad etti. ez-Zührî anlatıyor: İbn Ömer, hizmetçisine lanet etmek istedi ve 'Ey Allah'ım ona lanet' dedi, tamamlamadı. 'Bu kelimeyi söylemek hiç istemiyorum' dedi."[381]

2205. Daha önce Cabirin, sahabenin infakat rağbet bahsinde geçti: "Mu'âz b. Cebel (radıyallahu anh), insanların en yakışıklısı, en ahlakı güzel olanı, en cömert olanıydı..."[382]

HALİM HUYLU VE MUSAMAHA

a) Hz. Peygamber'in yumuşak huyu

Hz. Peygamber'in Huneyn Gazvesinde kendisine ganimeti taksim konusunda laf atan kişiye yumuşak davranması

2206. Buhârî, Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Huneyn Gazvesinde Hz. Peygamber, bazılarına fazla verdi. Akra' b. Hâbis'e (radıyallahu anh) yüz deve, Uyeyne'ye (radıyallahu anh) de yüz deve verdi. Başkalarına da verdi. Bir adam, 'Bu taksimde Allah rızası gözetilmedi!' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'e söyleceğim' dedim ve ona söyledim. Hz. Peygamber, *'Allah, Musa'ya rahmet etsin! Bundan daha büyük şeylerle kendisine eziyet edildi, fakat o sabretti.'* buyurdu."[383]

2207. Buhârî'nin bir rivayetinde: Abdullah anlatıyor: "Biri, 'Vallahi, bu adaletli bir taksim değildir. Allah rızası da gözetilmemiştir' dedi. Ben de vallahi, Hz. Peygamber'e söyleyeceğim' dedim. Hz. Peygamber'in yanına vardım ve dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah ve Resulü adil değilse kim adildir! Allah, Musa'ya rahmet etsin! Bundan daha fazla eziyete maruz kaldı, fakat o sabretti."*[384]

b) Hz. Peygamber'in Zû'l-Huveysire'ye karşı yumuşak davranması

2208. Buhârî ve Müslim, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında olduğumuz bir sırada Hz. Peygamber malı taksim ediyordu. Temîm Kabilesinden biri olan Zû'l-Huveysire, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resulallâh adeletli ol!' dedi. Hz. Peygamber de

---

[381] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 307.
[382] Bu hadisi, Hâkim uzunca rivayet etmiştir.
[383] Buhari, IV, 191.
[384] Buhari, IV, 115.

'Yazıklar olsun! Ben adil değilsem kim adildir! Adeletli davranmazsam hüsran ve zarar etmiş olurum! Ben adeletli dağilsem kim adildir dedi. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! İzin ver de boynunu vurayım' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ona karışma! Onun bazı arkadaşları var, sizden biri kendi namazını, orucunu onların namazı ve orucu ile mukayese ederse kendinkini çok az görür. Kur'ân okurlar, fakat Kur'ân boğazlarından aşağıya inmez, okun yaydan fırladığı gibi bunlar İslam'dan çıkarlar. Okun tamresnine bakar, bir şey bulamaz, okun tamrenin giriş yerine bakar, orda da bir şey yok, sapsız ok arar o da yok, ok tüyüne bakar orda da bir şey yoktu. Ok pislik ile akan arasından geçip gitmiştir. Onların alametleri siyah adama benzer. Bileklerinden biri bayanın göğsü gibi veya vucuttan kesilip sallanan et parçası gibidir. Onlar insanlar ihtilafa düştüğünde ortaya çıkarlar."* Ebû Sa'îd anlatıyor: Şahadet ederim ki, bunları Hz. Peygamber'de işittim. Yine şahadet ederim ki, Hz. Ali, onları öldürdü ben de onla beraberdim. Başlarındaki adamın getirilmesi için emir verildi. Adam arandı ve getirildi. Baktım, tam Hz. Peygamber'in anlattığı gibiydi."[385]

c) Abdullah b. Übey vefat ettiğinde Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'e gösterdiği yumuşaklık

2209. Şeyhan, Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Übey vefat edince oğlu Hz. Peygamber'e geldi ve 'Gömleğini bana ver, onunla babamı kefenleyeyim. Onun üzerine namaz kıl, istiğfar et' dedi. Hz. Peygamber de gömleğini verdi ve *'İlan edin, üzerinde namaz kılacağım'* dedi. Namaz kılmak için kalkınca Hz. Ömer, elbisesinden tuttu ve 'Allah, munafıklar üzerine namaz kılmanı nehyetmedi?' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Ben, iki şık arasında serbestim **"Onlar için ister af dile, ister af dileme"** (Tevbe: 80). Akabinde namazını kıldırdı ve şu ayet nazil oldu: **Onlardan herhangi bir kimse ölmüşse, sakın onların üzerine namaz kılma!"** (Tevbe: 84).[386]

2210. Ahmed, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Übey vefat edince üzerine namaz kılması için Hz. Peygamber çağrıldı. Hz. Peygamber de kalktı. Tam namaz kılmaya durmuşken onu çevirip önüne geçtim ve 'Ya Resulallâh! Allah'ın düşmanı olan, o gün –günleri saydı- böyle

---

[385] Buhari, IV, 243; Müslim, III, 112; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 362.
[386] Buhari, II, 96; Müslim, VII, 116.

böyle diyen Abdullah b. Übey'in üzerine namaz mı kılacaksın?' dedim. Hz. Peygamber tebssüm etti. Çok ısrar edince bana şöyle dedi: *"Ey Ömer! Arkaya geç! Ben iki şık arasında serbest bırakıldım, ben de bunu seçtim. Benim için şöyle denildi:* ***"Onlar için ister af dile, ister af dileme"*** *(Tevbe: 80). Eğer yetmişten daha fazla söylesem af edileceğini bilsem daha fazla yapardım"* Hz. Peygamber, sonra üzerine namaz kıldı, cenazesiyle beraber yürüdü, defin işi bitine kadar kabrinin başında durdu. Hz. Peygamber'e karşı sergilediğim davranaşıma hayret ettim. Halbuki Allah ve Resulü daha iyi bilir! Vallahi, az zaman geçti, bu iki ayet nazil oldu: **"Onlardan herhangi bir kimse ölmüşse, sakın onların üzerine namaz kılma!"** (Tevbe: 84). Hz. Peygamber, bir daha bir munafıkın üzerine namaz kılmadı. Vefat edene kadar birinin kabri başında dahi bulunmadı."[387]

2211. Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Übey ölünce oğlu, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Cenazesine gelmezsen ömür boyunca bunla ayıplanırız' dedi. Hz. Peygamber de cenazesine geldi, kabre koymuşlardı. *'Neden kabre koymadan haber vermediniz?'* buyurdu. Cesedi kabirde çıkarıldı. Hz. Peygamber de başından ayağına kadar üfleyerek tükürdü. Gömleğini onun üstüne örttü."[388]

2212. Buhârî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Übey kabre koyulduktan sonra Hz. Peygamber geldi. Kabirden çıkarılması için emir verdi. Çıkarıldıktan sonra dizlerinin üstüne koydu ve türkrüğünü sürdü, gömleğini üzerine örttü."[389]

d) Hz. Peygamber'in kendisine sihir yapan yahudiye yumuşak davranması

2213. Ahmed, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir Yahudi, Hz. Peygamber'e sihir yaptı. Hz. Peygamber birkaç gün hastalandı. Hz. Cibrîl, kendisine geldi ve 'Yahudilerden biri sana sihir yaptı. Senin için ipe düğüm attı ve falan kuyuya attı. Kuyuya birini gönder o düğümlenmiş ipi getirsin' dedi. Hz. Peygamber de Hz. Ali'yi gönderdi, ipi alıp getirdi ve düğümlerini açtı. Hz. Peygamber ipten çözülmüş gibi kalktı. Hz.

---

[387] Ahmed, *Müsned,* I, 16. Tirmizî de böyle rivayet etti, "Bu hadis hasen ve/veya sahihtir" dedi. Buhârî de aynı şekilde rivayet etti.

[388] Ahmed, *Müsned,* III, 515. Bu hadisi Nesâî (el-Kübâ, 2790) de rivayet etti.

[389] Buhari, II, 97; Tefsîru İbn Kesir, II, 378.

Pegamber, bunu kendisine yapan Yahudiye hiç söylemedi. Yahudi Hz. Peygamber ölene kadar kızdığını yüzünde görmedi."[390]

2214. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e sihir yapıldı. Hanımlarının yanına geldiğini görüyordu, hâlbuki böyle bir şey yoktu. Süfyan anlatıyor: Bu sihrin en şiddetlisiydi. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! biliyor musun, Allah (celle celâlühü), istediğim konuda bana fetva verdi. Yanıma iki kişi geldi. Biri, başımın yanında, diğeri ayaklarımın yanında durdu. Başımın ucundaki, diğerine 'Bu adamın neyi var?' dedi. 'Sihirlenmiş' diye cevap verdi. 'Kim, ona sihir yaptı?' diye sordu. 'Labîd b. Âsım' dedi. Lebîd, Yahudilerin müttefiki olan Züraykoğullarından biri olup munafık biriydi. 'Ne ile sihir yaptı?' diye sordu. 'Tarak ve tarandığında düşen saç kıllarıyla sihir yaptı' dedi. 'Nerde yaptı?' diye sordu. 'Bir hurma salkımından yapılan kab ile yapmış, onu da Zervân kuyusunun dibindeki taşın altına koymuştur'* dedi. Hz. Âişe anlatıyor: Hz. Peygamber, o kuyuya gitti ve dibinden o kabı çıkardı ve şöyle buyurdu: *"Bana gösterilen kuyu işte bu kuyu idi. İçindeki su sanki kına suyu, ordaki hurmalar ise sanki şeytanın başıydı."* Kuyudan kabı çıkardı, ben de 'Neden bunu halka yaymıyorsun' dedim. Şöyle buyurdu: *"Allah (celle celâlühü), bana şifa verdi. İnsanlardan birini şetle utandırmak istemiyorum.'*[891]

2215. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, altı ay durdu. Kendisine birinin geldiğini sanıyordu, fakat kimse gelmiyordu. Hz. Peygamber'in yanına iki melek geldi..."[392]

e) Hz. Peygamber'in kendisine zehirli koyun sunan yahudi kadına karşı yumuşak davranması

2216. Şeyhan, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yahudi bir kadın, Hz. Peygamber'e zehirli bir koyun (veya keçi) getirdi, Hz. Peygamber de ondan yedi. Yahudi kadın Hz. Peygamber'in yanına getirildi, Hz. Peygamber de neden böyle yaptığını sordu. Kadın da 'Seni öldürmek istedim' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah, beni senin saldırman öldürmez'* buyurdu. 'Kadını öldürmeyecek misin?' dediler. *'Hayır'* dedi. Hz. Enes anlatıyor: Ben devamlı o zehirin etkisini Hz. Peygamber'in ağzında görmekteydim."[393]

---

390 Ahmed, *Müsned,* IV, 367. Bu hadisi Nesâî (VII, 112) de rivayet etti.
391 Buhari, IV, 123; Bu hadisi, Müslim (VII, 14) ve Ahmed (*Müsned,* VI, 50) de rivayet etti.
392 Ahmed, *Müsned,* VI, 50; Tefsîru İbn Kesîr, IV, 574.
393 Buhari, III, 214; Müslim, VII, 14.

2217. Beyhakî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yahudilerden bir kadın, Hz. Peygamber'e zehirli bir koyun (veya keçi) hediye etti. Hz. Peygamber, ashabına *'Durun, bu et zehirlidir'* buyurdu. Hz. Peygamber, kadına *'Neden bunu yaptın?'* diye sordu. Kadın, 'Peygambersen bunu öğrenmek istedim. Eğer peygambersen Allah (celle celâlühü), sana haber verir, diye düşündüm. Yalancıysan insanlar da senden kurtulur' dedi. Hz. Peygamber, kadına hiçbir şey demedi."[394]

2218. Beyhakî de hadisi rivayet etti, şu eki yaptı: "Hz. Peygamber, bu zehirin etkisini gördüğünde hacamat yaptırırdı. bir defasında yolculuğa çıktı. İhrama girdi, zehirin acısını hissetti ve hacamat yaptı."[395]

2219. Ebû Davud, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hayber ahalisinden bir kadın kızartmış bir koyuna zehit attı, sonra da Hz. Peygamber'e hediye etti. Hz. Peygamber, koyunun ön ayağını aldı ve ondan bir parça yedi. Ashabından bir cemaat da o etten yedi. Sonra Hz. Peygamber, onlara *'Ellerinizi etten kaldırın, yemeyin!'* dedi. Hz. Peygamber, kadına birini gönderip kadını çağırdı. Kadına *'Bu koyuna zehir mi attın?'* dedi. Yahudi, 'Kim sana attığımı söyledi' dedi. Hz. Peygamber, '*Elimde bulunan bu et parçası söyledi!* buyurdu. elinde koyunun budu vardı. Kadın da 'Evet, zehir attım' dedi. '*Neden bunu yaptın?*' diye sordu. Kadın, 'Peygambersen zaten sana zarar vermez. Değilsen zehirlenir ölürsün, insanlar da senden kurtulur' dedi. Hz. Peygamber, kadını affetti, ceza vermedi. Bu koyundan yiyen bazı sahabîler vefat etti. Hz. Peygamber, yediği bu zehirli koyundan dolayı omuzlarından hacamat yaptı. Ebû Hind, kendisine öküz boynuzu ve bıçakla hacamat yaptı. Ebû Hind, Beyâzaoğullarının azatlısıydı. "[396]

2220. İbn İshak, Mervan b. Osman b. Ebî Sa'îd el-Mu'allâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, vefat ettiği hastalığında iken Bişr b. Berrâ b. Ma'rûr'un kız kardeşi yanına girdi, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Ey Ümmî Bişr! Hayber'de kardeşinle beraber yediğim etten dolayı Ebher damarımın koptuğunu hissediyorum.*" İbn Hişam: "Ebher, kalbe bağlı olan

---

[394] Beyhakî, Delâil, IV, 260. Bu hadisi, Ebû Davud, buna yakın şekilde rivayet etti. Ahmed ve Buhârî ise Ebû Hureyre'den uzun şekilde rivayet etti. Ahmed, İbn Abbas (r.ahuma)'dan Ebû Hureyre'nin hadisine yakın şekilde rivayet etti.

[395] Bu hadiste Ahmed teferrüd etmiş, hadisin isnadı da hasendir.

[396] Ebû Davud, 4510. Bu hadisi, Ebû Davud, ayrıca Ebû Seleme'den (radıyallahu anh) Cabir'in hadisine yakın şekilde rivayet etti. Hadisinde şöyle demiştir: "Bişr b. Berrâ b. Ma'rûr bu etten dolayı öldü... Hz. Peygamber de kadının öldürülmesi için emir verdi."

damardır." Müslümanlar, Hz. Peygamber'in kendine verilen nübüvvetle beraber şehid olduğunu düşünüyorlardı."[397]

f) Hz. Peygamber'i öldürmek isteyen birine kendisinin yumuşak davranması

2221. Ahmed, Ca'de b. Halid b. Sıma el-Cuşemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den işittim. Hz. Peygamber, şişman bir adamı gördü, eliyle onun göbeğini işaret ediyor ve şöyle diyordu: *"Şayet içindeki bu pislik burda olmasaydı senin için daha hayırlı olurdu."* Hz. Peygamber'e biri getirildi ve 'Bu adam seni öldürmek istedi' dedi. Hz. Peygamber, *'Sakın korkma! Beni öldürmek istesen de Allah sana fırsat vermez'* dedi."[398]

g) Hz. Peygamber'in, Hudeybiye'de kendisine suikast yapmak isteyen bir cemaat Kureyş'liye yumuşak davranması

2222. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hudeybiye Antlaşmasında Mekke'li seksen kişi silahlarıyla Tan'îm dağı tarafından Hz. Peygamber'e ve ashabına saldırdı. Hz. Peygamber'i gafil avlamak istediler. Hz. Peygamber, onlara karşı ashaba seslendi, hepsi yakalandı. Affan anlatıyor: Hz. Peygamber, onları affetti. Sonra bu ayet nazil oldu:

﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾

"O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir." (Fetih: 24).[399]

2223. Ahmed ve Nesâî, hadisi Abdullah b. Muğaffel'den (radıyallahu anh) uzunca şekilde rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Biz öyle bir anda iken üzerimize otuz kişi silahlarıyla saldırdı. Bize doğru hucüme geçtiler. Hz. Peygamber, onlara beddua etti. Allah, onların işitme duygularını aldı. Biz de on-

---

[397] İbn İshak, Sîretu İbn Hişam, II, 338. Musa b. Ukbe→Zührî→Cabir'den bu şekilde rivayet etti. İbn Kesir, muhtasar olarak *el-Bidâye*'de (4/208) zikretti.
[398] Ahmed, III, 471. el-Huffâcî (II, 25): Bu hadisi, Ahmed ve Taberânî sahih bir isnadla rivayet etti.
[399] Ahmed, *Müsned,* III, 122. Bu hadisi, Müslim (V, 195), Ebû Davud (2688), Tirmizî (3264), Nesâî (*el-Kübrâ,* 309) rivayet etti.

lara doğru gidip onları esir aldık. Hz. Peygamber, *'Bizden biri size bir ahid verdi mi veya eman verdi mi?'* dedi. Onlar, 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber, onları salıverdi. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeni nazil etti:

﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾

"O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir." (Fetih: 24). (Tesîru İbn Kesir, 4/192).[400]

h) Hz. Peygamber'in Devs kabilesine yumuşak davranması

2224. Şeyhan, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedirler: "Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Devs Kabilesi sana isyan etti, İslam'ı kabul etmedi. Onların aleyhine Allâh'a dua et!' dedi. Hz. Peygamber, kıbleye döndü, ellerini kaldırdı. İnsanlar, 'Onlar helak oldu' dedi. Hz. Peygamber ise şöyle dedi: *"Ey Allah'ım! Devs Kabilesine hidayet ver, onları bana getir! Ey Allah'ım! Devs Kabilesine hidayet ver, onları bana getir! Ey Allah'ım! Devs Kabilesine hidayet ver, onları bana getir!"*[401]

ı) Hz. Peygamber'in ashabının yumuşak olması

2225. Abdulğanî b. Sa'îd, *Îdâhu'l-İşkâl* adlı eserinde Ebû Za'râ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh) şöyle derdi: Ben, eşlerim ve aile halkım küçüklerin en yumuşağı, büyüklerin en bilginiyiz. Allah, bizim vasıtamızla yalanın kökünü kazıttı, bizim vasıtamızla kuduz kurtların dişlerini köreltti. Allah, bizim vasıtamızla sizi esaretten kurtardı, boynunuzdaki tasmayı çıkardı. Allah, bizim vasıtamızla fetihler gerçekleştirip fethi sonlandırdı."[402]

2226. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın sözü geçmişti: İbn Abbas'dan daha hızlı anlayan, ondan daha akıllı, ondan daha bilgin, ondan daha yumuşak olanı görmedim.[403]

---

[400] Ahmed, *Müsned,* IV, 86; Nesâî, *el-Kübrâ*, 9646.

[401] Buhari, IV, 54; Müslim, VII, 108.

[402] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 50.

[403] Bu hadisi, İbn Sa'd, Fikir sahibi olanlarla istişare bahsinde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* I, 400).

ŞEFKAT VE MERHAMET ETMEK

Hz. Peygamber'in şefkatı

a) Hz. Peygamber'in çocuklar ağladığı için namazını hafif tutması, biriyle şefkat hususunda kıssası

2227. Şeyhan, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Namaza başlıyorum, namazımı uzatmak istiyorum. Fakat çocuk ağlama sesini duyunca namazı uzatmaktan vazgeçiyorum. Çünkü çocuğun annesinin onun ağlamasından ne kadar acı duyacağını biliyorum.*"[404]

2228. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e 'Babam nerde?' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Cehennem ateşindedir'* dedi. Adamın yüzünden üzüldüğü anlayınca *'Benim babam da senin baban da cehhenem ateşindedir' buyurdu."*[405]

b) Hz. Peygamber'in kendisine kaba söz söyleyen bir arabî ile olan kıssası

2229. Bezzar, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir arabî, Hz. Peygamber'e geldi, bir konuda ondan yardım istedi. İkrime: "Galiba kan diyeti ile alakalıydı." Hz. Peygamber, ona bir şeyler verdi ve *'Sana iyilik yaptım mı?'* dedi. Arabî, 'Hayır, iyi yardım etmedin' dedi. Bazı Müslümanlar kızdı ve ona doğru kalkmak istediler. Hz. Peygamber, adama karışmamalarını söyledi. Hz. Peygamber kalkıp evine geçince Arabîyi evine çağırdı ve *'Biz gelip bir şeyler istedin, biz de bir şeyler verdik. Sen de dediğini dedin'* buyurdu. Hz. Peygamber, biraz daha vererek *'Sana iyilikte bulundum mu?* Dedi. Arabî, 'Allah sana, ailene ve kavmine hayırlı mükâfatlar versin!' dedi. Hz. Peygamber, *'Sen, bize gelip bir şeyler istedin, biz de sana verebileceğimizi verdik. Fakat sen dediğini bırakmadın ve arkadaşlarım bundan dolayı sana karşı kin beslediler. Geldiğinde bana kullandığın güzel cümleni onların içinde söyle ki, sana karşı kalplerindeki olan kin geçsin'* buyurdu. Arabî de 'Tamam' dedi. Arabî geldiği zaman Hz. Peygamber, *'Arkadaşınız bize gelip bir şeyler istedi biz de bir şeyler verdik. O da diyeceğini dedi. Sonra bir daha çağırıp bir şeyler daha verdik ve razı olduğunu belirtti. Ey arabî! Öyle değil*

---

[404] Buhari, I, 181; Müslim, II, 44; İbn Cevzî, Sıfatu's-Sefve s. 66.
[405] Müslim, I, 132. Bu hadiste Müslim teferrüd etmiştir. (Sıfatu's-Sevfe, I, 66).

mi? dedi. Arabî de 'Evet, Allah sana, ailene ve kavmine hayırlı mükâfatlar versin!' dedi. Hz. Peygamber, *'Benim ve bu Arabînin durumu, devesi olan adamın durumuna benzer. Deve, serkeşlik yapar, kaçar. İnsanların devenin peşine takılması deveyi daha da hırçınlaştırır. Devenin sahibi, arkadaşlarına 'Benimle devemin arasına girmeyin. Ben ona karşı daha yumuşak davranırım, onun huyunu daha çok iyi bilirim' der. Deve sahibi, deveye doğru yönelir, yerden biraz ot alır ve devesini çağırır. Deve de gelir ve çağrısına icabet eder, adam da tutup devesini bağlar ve üstüne çıkıp oturur. Arabî dediği şeyleri söylediğinde size itaat etmiş olsaydım şimdi cehennemlik olmuş olurdu.'"*[406]

Ashabın şefkatli olması

2230. Dîneverî, Asamî'den şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, Abdurrahman b. Avf ile Hz. Ömer'in halka yumuşak davranması hususunda kendisi ile konuşması için konuştular. Öyle olmuştu ki, kızlar perde arkasından dahi ondan korkarlardı. Abdurrahman, Hz. Ömerle konuştu. Hz. Ömer şöyle dedi: Onlara ancak bu kadar yumuşak davranabilirim. Onlar, kendilerine karşı ne kadar rahmetli, şefkatli, yumuşak olduğumu bilseler omuzumdaki elbisemi çekip alırlardı."[407]

---

[406] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* III, 159. Bezzar: Bu hadisin sadece bu tarikle rivayet edildiğini biliyoruz. Dedim ki: Bu hadisin isnadı, İbrahim b. Hakem b. Ebân dolayısı ile zayıftır. (Tefsîru İbn Kesîr, 2/404). Bu hadisi, İbn Hibban, sahih adlı eserinde, Ebû Şeyh ve İbn el-Cevzî el-Vefâ adlı eserinde rivayet etti. (el-Huffâcî, II, 78).

[407] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* IV, 416.

HAYA

Hz. Peygamber'in hayalı oluşu

a) Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin Hz. Peygamber'in hayası husundaki sözü

2231. Buhârî, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, perde arkasındaki bakire kızlardan daha çok hayalıydı. Bir rivayette şöyle ek yapılmış: Bir şeyden hoşlanmayınca yüzünden okunurdu."[408]

2232. Bu hadisi, Bezzar, Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet etti, şu eki yaptı: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Hayanın her türlüsü hayırlıdır.*"[409]

Hz. Peygamber'in hoşlanmadışı şeyleri ashabının yüzüne söylemekten haya etmesi

2233. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir adamın yüzünde sarı renkli bir şey olduğunu gördü, hoşuna gitmedi. Hz. Peygamber kalkınca '*Bu adama emretseniz de elbisesindeki sarı rengini yıkayıp giderse!*' buyurdu. Hz. Peygamber, haya ettiğinden hiç kimseye hoşlanmadığı şeyi yüzüne söylemezdi."[410]

2234. Ebû Davud, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e biri hakkında bir şey ulaşsa 'Falan adama ne oluyor da böyle diyor' demez, *'Ne oluyor bazı insanlara şöyle diyor'* derdi."[411]

Hz. Peygamber'in avretini eşlerinden dahi örttüğü dair Hz. Âişe'nin rivayeti

2235. Tirmizî, Hz. Âişe'nin azatlısı olan Musa b. Abdillah b. Yezid el-Hutamî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Âişe şöyle anlattı: "Hz. Peygam-

---

[408] Buhari, IV, 230. Bu hadisi Müslim de rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 36). Tirmizî, *eş-Şemâil* (s. 26) adlı eserinde, İbn Sa'd (I, 92) de rivayet etti. Taberânî, İmran b. Husayn'dan buna yakın şekilde rivayet etti. Heysemî: Hadisi, Taberânî, iki farklı isnadlı rivayet etti. Bir isnadının raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 17).

[409] Heysemî: İsnadındaki raviler Muhammed b. Ömer el-Mukaddimî müstesna sahih hadis ravileridir. Muhammed de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 17).

[410] Ahmed, *Müsned,* III, 1333. Bu hadisi, ayrıca Ebû Davud, Tirmizî *eş-Şemâil* adlı eseride ve Nesâî Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle adlı eserinde rivayet etti.

[411] Ebû Davud, 4788; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 38.

ber'in avretine hiç bakmadım" veya "Hz. Peygamber'in avretini hiç görmedim"[412]

ASHABIN HAYA ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in Hz. Osman'ın hayâsı hususu hakkındaki sözü

2236. Ahmed, Sa'îd b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hanımı Hz. Âişe ve Hz. Osman kendisine şöyle anlattılar: Hz. Ebû Bekr, içeri girmek için müsaade istedi. Hz. Peygamber de yatağı içinde uzanmış, Hz. Âişe'nin elbisesini giymişti. Hz. Ebû Bekr'in içeri girmesine müsaade etti. Hz. Peygamber bu halette iken onun ihtiyacını giderdi ve Hz. Ebû Bekr gitti. Sonra Hz. Ömer içeri girmek için müsaade istedi. Hz. Peygamber bu halde iken onun ihtiyacını da giderdi ve Hz. Ömer çekip gitti. Hz. Osman anlatıyor: Sonra ben geldim, içeri girmek için izin istedim. Hz. Peygamber kalktı oturdu ve Hz. Âişe'ye *'Üzerine elbiseni al!'* dedi. İşimi ona arz edip ihtiyacım giderildi ve ben de çıktım. Hz. Âişe, 'Ya Resulallâh! Hz. Osman'dan çekindiğin kadar Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer için çekinmedin' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Osman, hayalı biridir. Bu halde iken ona müsaade etseydim, müşkili söylemeyeceğini düşündüm."* el-Leys anlatıyor: Bir cemaat insan şöyle dedi: Hz. Peygamber, Hz. Aişe'ye 'Meleklerin dahi haya ettiği kişiden haya etmiyeyim mi!' dedi."[413]

2237. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in oturduğu, Hz. Âişe de onun arkasında oturduğu bir sırada Hz. Ebû Bekr içeri girmek için müsaade istedi, (izin verildi) ve içeri girdi. Sonra Hz. Ömer müsaade istedi ve girdi. Sonra Hz. Sa'd b. Malik müsaade istedi ve girdi. Sora Hz. Osman müsaade istedi ve girdi. Hz. Peygamber dizi açık şekilde konuşuyordu. Hz. Osman müsaade isteyince dizini hemen kapattı ve hanımına *'Geriye çekil!'* dedi. Bir saat konuştular, sonra çıkıp gittiler. Hz. Âişe, 'Ya resulallâh! Babam ve arkadaşları geldi. Hiç biri için açık olan dizin için elbiseni örtmedin ve bana geri çekil demedin?' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Meleklerin dahi haya ettiği kişiden haya*

---

[412] Tirmizî, *eş-Şemâil*, s. 26.

[413] Ahmed, *Müsned*, I, 71. Bu hadisi, Müslim ve Ebû Ya'lâ Hz. Âişe'den rivayet etti. Ahmed, ayrı bir tarikle Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. Ahmed ve Hasan b. Arafe, Hz. Hafsa'dan Hz. Âişe'nin hadisine yakın şekilde hadisi rivayet etti.

etmiyeyim mi! Nefsim elinde olan zata and olsun! Melekler, allah ve Resulünden hayâ ettiği gibi Osman'dan haya ediyorlar. Sen yanımda iken içeri girseydi, evden çıkana kadar hiç konuşmaz, başını kaldırmazdı."[414]

b) Hasan el-Basrî'nin Hz. Osman ve Hz. Ebû Bekr'in hayalı olduğuna dair rivayeti

2238. Ahmed, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hasan el-Basrî, Hz. Osman'ı ve aşırı hayâlı olduğundan bahsetti. Şöyle dedi: Hz. Osman, evde tek başına olsa, evin kapısı kilitli dahi olsa banyo yaparken üzerine su dökmek için çırılçıplak olmazdı. Hayâlı oluşu, böyle çıplak olmasını engelliyordu."[415]

2239. Süfyan, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr Sıddîk (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Allah'tan hayâ ediniz! Allah'tan hayâ ettiğimden kesinlikle başı açık helâya girmiyorum, girdiğimde başımı örtüyorum."[416]

c) Hz. Osman b. Maz'ûn'un hayalı oluşu

2240. İbn Sa'd, Sa'd b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) ve Umâre b. Ğurâb el-Yahsubî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Maz'ûn (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Eşimin avretimi görmesini istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Neden?'* diye sordu. 'Utanıyor, haya ediyorum. Ondan istemiyorum' dedi. Hz. Peygamber de ' *Allah (celle celâlühü), seni hanımın için, Onu da senin için bir elbise kılmıştır. Hanımlarım beni avretimi görüyor, ben de onlarınkini görüyorum'* buyurdu. 'Ya Resulallâh! Sen bunu yapıyor musun?' dedi. *'Evet'* diye buyurdu. 'Sen yaptıktan sonra kim yapmaz ki' dedi. Osman b. Maz'ûn dönüp gittiğinde Hz. Peygamber, *'İbn Maz'ûn hayalı, utangaç biridir'* buyurdu."[417]

---

[414] Bu hadisi, bu isnadla ğarîbdir (yani tek kalmıştır). Bu hadiste bir öncekine göre fazlalık vardır. İsnadı zayıftır. (*el-Bidâye*, VII, 203, 204). Hafsa'nın rivayet ettiği hadisi ise Taberânî *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde uzun şekilde rivayet etti. Ebû Ya'lâ ise çok kısaca hasen isnadla rivayet etti. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 82). İbn Ömer'in hadisini ise Ebû Ya'lâ, buna yakın şekilde rivayet etti. İsnadında İbrahim b. Ömer b. Ebân var, kendisi zayıf biridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 82).

[415] Ahmed, *Müsned*, I, 74. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 82). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, (*Hilyetu'l-evliyâ* I, 52) adlı eserinde aynı şekilde rivayet etti.

[416] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 144.

[417] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 287.

d) Ebû Musa el-Eş'arî'nin hayâlı oluşu

2241. Ebû Nu'aym, Ebû Miclez'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Musa şöyle dedi: "Ben karanlık olan evimde yıkanıyorum. Allah'tan haya ettiğimden ayağa kalkmadan elbisimi alırım üzerime."[418]

2242. İbn Sa'd, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa karanlık olan evinde yıkandığında sırtını eğer, elbisesini alırdı. Çıplak şekilde asla ayağa kalkmazdı."[419]

2243. İbn Sa'd, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa el-Eş'arî yattığı zaman avreti açılır endişesiyle elbisesini giyerdi."

2244. İbn Sa'd, Ubâde b. Nüsey'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa, bir cemat insanı izarsız suyun içine girdiklerini gördü ve 'Ölsem tekrar dirilmem, ölsem tekrar dirilsem, sonra yine ölsem tekrar dirilsem benim için böyle şey yapmaktan daha sevimlidir."[420]

e) Eşec b. Abdilkays'ın hayalı oluşu

2245. İbn Ebî Şeybe ve Ebû Nu'aym Eşec b. Kays'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber "*Sende çok güzel iki ahlak var, Allah onları çok seviyor*' buyurdu. 'Nelerdir bunlar?' diye sordum. Hz. Peygamber, *'Hâlimlik ve hayalı olmak'* buyurdu. Ben de 'Bunlar eskiden beri mi var bende, yeni mi oluştu?' dedim. *'Hayır, eskiden beri sende vardı'* buyurdu. Ben de 'Allah'ın sevdiği iki ahlak üzere beni yarattığı için ona hamd olsun!' buyurdu."[421]

---

[418] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 260. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebû Miclez'den buna yakın şekilde, İbn Sîrîn'den aynı şekilde rivayet etti.

[419] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 114.

[420] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 111.

[421] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VIII, 522; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 140.

TEVAZU

Hz. Peygamber'in mutevazi oluşu

a) Hz. Peygamber'in Cibrîl ve başka bi melekle kıssası

2246. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Cibrîl, Peygamber efendimizin yanında oturdu. Sonra semaya baktı, bir melek iniyordu. Hz. Cibrîl, 'Bu melek yaratıldığından beri ilk defa şu an iniyor' dedi. Melek semadan inince 'Ya Muhammed! Rabbin, beni sana gönderdi. Seni melek olan bir peygamber mi, kul olan bir peygamber mi kılayım?' dedi. Hz. Cibrîl, 'Ey Muhammed! Rabbine karşı mütevazi ol!' dedi. Hz. Peygamber de *'Kul olan peygamber kılsın'* buyurdu."[422]

b) Ebû Umâme el-Bâhilî'nin Hz. Peygamber'in hayasına dair sözü

2247. Taberânî, Ebû Ğâlib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ümâme'ye Hz. Peygamber'den işittiğin bir hadisi rivayet etmesini söyledim. Şöyle dedi: Hz. Peygamber'in kelamı Kur'ân'dı. Çok Allah'ı zikreder, hutbeyi kısa tutar, namazı uzun tutar, zayıf ve yoksul biriyle gidip ihtiyacını giderme ile meşgul olmaktan çekinmez ve kibirlilik göstermezdi."[423]

Hz. Enes'in bu husussta sözü

2248. Tayâlisî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Allah'ı çok zikreder, boş laf etmez, merkebe biner, yün elbise giyer, kölenin davetine icabet ederdi. Hz. Peygamber'i Hayber Gazvesinde görseydin, bir merkeb üzerindeydi, merkebin yuları deve kılından yapılmıştı."[424]

---

[422] Ahmed, *Müsned,* II, 231. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed, Bezzar ve Ebû Ya'lâ rivayet etti. Ahmed ve Bezzar'ın isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Bu hadisi Ebû Ya'lâ, Heysemî'nin dediği gibi hasen bir isnadla Hz. Âişe'den başında ziyade yapğarak bu melade rivayet etti. Sonunda da şöyle ek yaptı: "Hz. Peygamber, bu olaydan sonra uzanarak bir şey yemedi ve şöyle buyururdu: "Kulun yediği gibi yerim, kulun oturduğu gibi otururum." Taberânî'nin ve başkasının İbn Abbas'tan rivayet ettiği malı reddetme hakkındaki hadis geçmişti.

[423] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VIII, 8103. Heysemî: Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 20). Bu hadisi, ayrıca Beyhakî, Nesâî Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet eder. (*el-Bidâye,* VI, 45).

[424] Tayâlisî, *Müsned,* 2148. Tirmizî ve İbn Mâce'de bu hadisin bir bölümü vardır. (*el-Bidâye,* VI, 45). (Kandehlevî) Ben diyordum ki: Tirmizî, Enes'den rivayet ettiği hadiste şu eki yapmıştır:

c) Ebû Musa, İbn Abbas ve Enes'in bu husustaki sözü

2249. Beyhakî, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, merkebe biner, yün elbise giyer, koyunları sağar, misafirlerine bizzat hizmet ederdi."[425]

2250. Bu hadisi, Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Yere oturur, yerde yemek yer, koyunu sağar, köle arpadan olan ekmeğe dahi davet etse icabet ederdi."[426]

2251. Taberânî, İbn Abbas'tan ayrıca şöyle rivayet etmektedir: "Medine'nin üst tarafı olan Avâki ahalisinden biri, gecenin bir yarısında Hz. Peygamberi arpa ekmeğe davet eder ve kendisi icabet ederdi."[427]

2252. Tirmizî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, arpa ekmeğe, kokusu değişmiş yağa davet edilirdi, yine icabet ederdi. Hz. Peygamber'in borcunu ödeyemediği için bir Yahudinin yanında rehin kalan bir zırhı vardı. Vefat edene kadar rehini kurtaracak parayı bulmadığından öyle rehin kaldı."[428]

d) Ömer b. Hattab'ın bu husustaki sözü

2253. Ebû Ya'lâ, Ömer b. Hattâb'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, üç defa Hz. Peygamber'e seslendi, üçünde de *'buyur, buyur!'* diye yanıtladı."[429]

e) Hz. Peygamber'in bir kadınla olan kıssası

2254. Taberânî, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın vardı. Erkeklerle çok çirkin konuşur, çirkin hareketler yapardı, çok çirkin sözlüydü. Hz. Peygamber'in yanından geçti. Hz. Peygam-

---

"Hastaları ziyaret eder, cenazelerde bulunurdu." Bu hadisi, İbn Sa'd, Enes'den uzunca rivayet etti. *(et-Tabakât,* I, 95).

[425] Bu hadis, bu isnadla ğarîbdir. İmamlar böyle rivayet etmemişler. Fakat isnadı ceyyiddir. (*el-Bidâye,* VI, 45).

[426] Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 20).

[427] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XII, 12494. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (Mecma'u Zevâid, IX, 20).

[428] Tirmizî, *eş-Şemâil,* s. 23.

[429] Heysemî: Bu hadisi, Ebû Ya'lâ *el-Kebîr* adlı eserinde hocası Cübâre b. Muğallis'den rivayet etti. İbn Nümeyr, kendisine sıka demiş, cumhur ise zayıf demiştir. Diğer ravileri ise sıka ve sahih (Buhârî ve/veya Müslim) hadisin ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 20). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde ayrıca Temmâm ve Hatîb-i el-Bağdâdî de rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 45).

ber, bir bankın üstünde tirit yiyordu. Kadın, 'Bu adama bakın, aynen köleler gibi oturuyor, onlar gibi yemek yiyor!' dedi. Hz. Peygamber de '*Benden daha büyük köle var mı?* dedi. 'Hem yiyor, hem de bana da ikram etmiyor!' dedi. Hz. Peygamber de *'Buyur, ye!'* dedi. Kadın da bana elinle ver!' dedi. Hz. Peygamber de eliyle verdi. Kadın, 'Ağzında olanı bana yedir!' dedi. Hz. Peygamber de onu verdi, kadın da yedi. Öyle hayâlı bir kadın oldu ki, ölene kadar kimseye kötü bir kelime etmedi."[430]

f) Hz. Peygamber'in önünde titreyen adama sözü

2255. Taberânî, Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Peygamber'in huzuruna gelince önünde titremeye başladı. Hz. Peygamber, *'Rahat ol! Ben diktatör değilim. Ben güneşin altında kurutulmuş et yiyen Kureyş'li kadının oğluyum' dedi."*[431]

2256. Bezzar, Âmir b. Rabîa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber mescide çıktım. Hz. Peygamber'in ayakkabı bağı çözüldü, ben de ayakkabıyı alıp düzeltmek istedim. Hz. Peygamber, elimden ayakkabısını aldı ve *'Bu bencillik ve ayrıcalıktır. Ben bunu sevmem'* buyurdu."[432]

g) Hz. Peygamber'in ashabından üstün olmayı kabul etmemesi

2257. Taberânî, Abdullah b. Cübeyr el-Huzâî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ashabından bazı kişiler içinde yürüyordu. Bir ara kendisine bir elbise tutup şemsiye yaptılar. Hz. Peygamber, şemsiyenin gölgesini görünce başını kaldırdı, bir de baktı, elbiseyle kendisine gölgelik yapmışlar. Hz. Peygamber, '*Hayır! Gölgelik için üstünde tutulan elbiseyi aldı, yere koydu ve 'Ben de siz gibi bir insanım'* buyurdu."[433]

2258. Bezzar, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Abbas şöyle anlatıyor: "Hz. Peygamber'in daha ne kadar içimizde kalacağını bilmiyordum. Dedim ki: Ya Resulallâh! sana gölgelik için bir çardak yapsaydık!" Hz. Peygamber, *'Devamlı sizin içinde olacağım. Sahabîler bazen*

---

[430] Heysemî: Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 1).

[431] Heysemî: İsnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 20). Bu hadisi, Beyhakî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Fetih günü bir kişi, Hz. Peygamber'le konuşunca kendisini titreme aldı..." (*el-Bidâye*, IV, 293).

[432] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2468. Heysemî: İsnadında tanımadığım biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 21).

[433] Heysemî: İsnadındaki raviler, sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 21).

topuklarıma basacak, bazen abamdan tutup çekecekler. Allah, bana ahirette rahatlık verene kadar böyle devam edeceğim' buyurdu."[434]

2259. Bu hadisi, Dârimî, İkrime'den rivayet etti: Hz. Abbas anlatıyor: "Hz. Peygamber'in daha ne kadar içimizde kalacağını bilmiyordum. 'Ya Resulallâh! İnsanların sana eziyet ettiklerini, onlardan dolayı kalkan tozların seni rahatsız ettiğini görüyorum. Eğer bir çardak yaptırmak istersen, ben insanlarla konuşurum' dedim. Hz. Peygamber, de *'Devamlı sizin içinde olacağım...'* dedi ve şu eki yaptı: Bunu dediğinde aramızda az kalacağını anladım."[435]

h) Hz. Peygamber'in evin içindeki davranışları hususunda Hz. Aişe'nin sözleri

2260. Ahmed, Esved'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'ye 'Hz. Peygamber, eve girince neler yapardı?' diye sordum. Hz. Âişe şöyle dedi: Ailesine hizmet ederdi, namaz vakti gelince çıkar, namaz kıldırırdı."[436]

2261. Beyhakî, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Âişe'ye 'Hz. Peygamber evde çalışır mıydı?' diye sordu. Hz. Âişe, 'Evet, ayakkabısını tamir eder, elbisesini dikerdi. Sizden herhangi biri evinde nasıl çalışıyorsa o da öyle evde çalışırdı' dedi."[437]

2262. Beyhakî, Amre'den öyle rivayet eder: "Hz. Âişe'ye 'Hz. Peygamber evinde ne yapardı?' diye sordum. Şöyle dedi: "Hz. Peygamber de sıradan bir insandır. Elbisesini diker, koyunu sağar, kendisine hizmet ederdi."[438]

ı) İbn Abbas ve Cabir'in Hz. Peygamber'in mütevazi olduğunda dair bazı husustaki rivayetleri

2263. İbn Mâce el-Kazvînî, zayıf bir isnadla İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, abdest suyunu hiç kimse-

---

[434] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2466. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 21).

[435] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 180. Bu hadisi, İbn Sa'd, İkrime'den buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, II, 193).

[436] Ahmed, VI, 49. Bu hadisi, Buhârî (I, 172) ve İbn Sa'd buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, I, 91).

[437] Beyhakî, Delâil, I, 328.

[438] Beyhakî, Delâil, I, 328. Bu hadisi, et-Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 44).

nin dökmesine müsaade etmezdi. Kendi sorumluluğunda olan sadakasını da vermesi için kimseyi vekil tutmaz, kendisi bilfiil verirdi."[439]

2264. Buhârî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber beni ziyarete geldi, ne bir katıra ne de başka bir bineğe binmişti."[440]

2265. Tirmizî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hac görevini yerine getirdiğinde bir bineğe binmişti, bineğin üzerindeki kadifenin değeri dört dirhem dahi etmiyordu. Buna rağmen Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Ey Allah'ım! Bu haccıma riya karışmamış, desinler diye olmamış bir hac kıl!*"[441]

j) Hz. Peygamber'in Fetih senesinde mekkeye girerkenki tevazusu

2266. Ebû Ya'lâ, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'ye girdiğinde insanlar kendisini karşıladı. Hz. Peygamber ise huşu içinde başını eğip eyerin üstüne koymuştu."[442]

2267. Bu hadisi, Beyhakî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Fetih günü Mekke'ye girdiğinde huşu içinde başını bineğinin üstünde eğmişti."

2268. İbn İshak anlatıyor: Abdullah b. Ebî Bekr bana şötle anlattı: "Hz. Peygamber, Zûtuvâ denen yere vardığında bineğinin üzerinde durdu. O sırada kırmızı bir kürkü başına örtmüş bir haldeydi. Hz. Peygamber, Allah'ın kendilerine ihsan ettiği fethi gördüğünde Allah'a karşı tevazudan dolayı başını eğiyordu. Öyle çok eğiyordu ki, sakalları eyerin üzerine değecek gibi oluyordu."[443]

k) Hz. Peygamber'in Ebû Hüreyre'nin kendi malını taşımasına izin vermemesi ve bir satıcının elini öpmesine müsaade etmemesi

2269. Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde ve Ebû Ya'lâ Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Hz. Peygamberle beraber

---

[439] İbn Mâce, 362; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 180.
[440] Buhârî, VII, 154; İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 65.
[441] Tirmizî, *eş-Şemâil*, s. 24.
[442] Ebû Ya'lâ, VI, 3393. Heysemî: İsnadında Abdullah b. Ebî Bekr el-Mukaddimî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 169).
[443] İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 293.

pazara girdim. Kumaşçıların yanında durdu ve bir pijamayı dört dirheme satın aldı. Pazarda parayı tartan tartıcılar vardı, ona *'Bu parayı tart, biraz fazla olsun'* dedi. Hz. Peygamber, pijamayı aldı, pijamayı alıp taşımak istedim. Hz. Peygamber, *'Sahibin bir sahip olduğu şeyi taşıması daha uygundur. Ancak taşımaktan aciz olursa o başka. O zaman Müslüman kardeşi ona yardımcı olsun'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Sen pijama giyiyor musun?' dedim. Hz. Peygamber de *'Evet, seferde hazarda, gece gündüz hep giyerim. Ben örtünmekle emrolundum, pijamadan daha güzel setr eden bir şey görmedim'* buyurdu."[444]

2270. Hafız Heysemî, Ebû Hüreyre'den rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber, tartıcıya *'Bu parayı tart ve biraz fazla olsun'* dedi. Tartıcı, 'Bu öyle bir kelimedir ki, bundan evvel hiç duymamıştım' dedi. Ebû Hüreyre anlatıyor: Tartıcıya, 'Sen, dininde o kadar cahil ve ahmak birisin ki, peygamberini dahi tanımıyorsun!' dedim. Tartıcı, tartıyı atıp Hz. Peygamber'in eline kapandı, elini öpmek istedi. Hz. Peygamber elini çekti ve *'Bunu ancak Acemler krallarına karşı yapar. Ben, kral değilim, sizden biriyim'* buyurdu. Tartıcı da parayı fazlasıyla tarttı ve pijama sahibi de parasını fazlasıyla aldı..."[445]

---

[444] Bu hadisi, İbn Ziyad el-Vâsitî tariki ile rivayet etti. Huffâcî: Bu hadisi, Ahmed de rivayet etti. İsnadında İbn Ziyad ve hocası vardı. İkisi de zayıftır. Bu zayıflık mutabaatla ile giderilir ve hadis güçlenir ve İbn Kayyim'in hatasının hiçbir vechinin olmadığını anlaşılır. (Nesîmu'r-Riyâd, II, 105).

[445] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 121. Heysemî: Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etti. İsnadında Yusuf b. Ziyad var, kendisi zayıf biridir.

ASHABIN TEVÂZUSU

a) Hz. Ömer'in Şam'a deveye binip gitmesi

2271. İbn Asâkir, Eslem'den şöyle rivayet eder: "Hz. Ömer b. Hattab, Şam'a deve üzerinde geldi. Halk onun hakkında konuşmaya başladı. Hz. Ömer de şöyle dedi: "Ahirette nasibi olmayanların bineklerini görmeye alışmışlar."[446]

b) Hz. Ömer'in kadınlara Asîde yemeğini öğretmesi

2272. İbn Sa'd, Hizâm b. Hişam←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ı (radıyallahu anh) gördüm. Bir kadının yanından geçti, kadın Asîde[447] yemeğini yapıyordu. Hz. Ömer, kadına Asîde yemeği böyle yapılmaz' dedi ve kadının elinden kepçeyi aldı ve 'Böyle böyle yapılır' dedi ve kadına gösterdi."[448]

2273. Hişam b. Halid'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın kadına şöyle dediğini işittim: Sakın kimse, su iyice kaynamadan içine un koymasın. Su kaynadıktan sonra unu yavaş yavaş dökünüz, kepçe ile güzelce karıştırınız. Böyle yapmak daha güzel, unun parça parça olmasını da engeller."[449]

c) Hz. Ömer'in çıplak ayakla mescide gitmesi ve hutbede kendini kınaması

2274. *Mervezî, el-îdeyn* adlı eserinde Zirr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın bayram namazına çıplak ayakla mescide doğru yürüdüğünü gördüm."[450]

2275. Dîneverî, Muhammed b. Ömer el-Mahzûmî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'Haydi namaza!' diye seslendi. İnsanlar toplanıp çoğalınca minbere çıktı, Allah'a layık şekilde hamd ve sena etti, Hz. Peygamber'e salât etti, sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Benî mahzum kabilesinden olan teyzelerim için çobanlık yaptığımı hatırlıyorum. Bana (günlük) bir avuç hurma ve kuru üzüm veriyorlardı. Bütün gün bunun

---

[446] Bu hadisi, İbn Mubarek de rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 417).

[447] Yağ ve undan yapılan bir yemek çeşididir. Yapıldıktan sonra yanına bal gibi tatlı bir şey konur.

[448] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 314.

[449] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 417.

[450] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.

için çalışıyordum. Ne günlerdi!" Sonra minberden indi. Abdurrahman b. Avf, 'Ey mü'minlerin emiri! Sadece kendini kınadın, başka bir şey demedin' dedi. Hz. Ömer de 'Ey İbn Avf! Yazıklar olsun! Nefsimle başbaşa kalınca nefsim bana 'Sen mü'minlerin emirisin. Senden daha faziletli kim olabilir!' dedi. Ben nefsime haddini bildirmek istedim' dedi."[451]

2276. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebû Umeyr Haris b. Umeyr←birinden bu mealde rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: Ey insanlar! Ben yiyecek bulmadığım zamanları hatırlıyorum. Benim Benî Mahzûm Kabilesinden olan teyzelerim için kuyudan su çekiyor ve ona mukabil bana birkaç avuç kuru üzüm veriyorlardı... Sonunda şöyle denir: Hz. Ömer: "Ben nefsimin kibirlendiğini gördüm, nefsimin başını ezmek istedim."[452]

d) Hz. Ömer'in merkeb üzerinde olan çocuğun terikesine binmesi

2277. Dîneverî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) sıcak bir günde yola çıktı, (gölgelik için) abasını da başına örtmüştü. Merkeb üzerinde olan biri yanından geçti ve 'Ey Köle! beni de bineğine al!' dedi. Köle hemen bineğin üzerinden atlayıp indi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Sen bin!' dedi. Hz. Ömer, 'Hayır, sen bin, sen bin! ben arkana binerim. Sen beni yumuşak yere, kendin ise sert yere binmek istiyorsun' dedi ve kölenin arkasına bindi. Medine'ye vardıklarında Hz. Ömer arkada oturmuş haldeydi, insanlar da hayretten ona bakıyorlardı."[453]

e) Hz. Ömer'in bir çocuğu diğer çocuklardan koruması

2278. İbn Sa'd, Sinan b. Seleme el-Hüzelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben çocuklarla beraberdim. Çocuklarla beraber ağaçtan düşmüş henüz olgunlaşmamış hurmaları toplamaya gittik. Hz. Ömer'in kamçısıyla geldiğini gördük. Çocuklar, onu görünce hurmalıklar içinde kaçıp dağıldılar. Ben durdum, kucağımda da topladığım bazı hurmalar vardı ve 'Ey mü'minlerin emiri! bunları rüzgar düşürmüş' dedim. Kucağımdaki hurmalara baktı, bana vurmadı. Ben de 'Ey mü'minlerin emiri! Çocuklar birazdan önüme gelir, bendeki

---

[451] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 417.
[452] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 293.
[453] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 417.

hurmaları alırlar' dedim. Hz. Ömer de 'Hayır, yürü!' dedi. Benimle beraber ailemin yanına kadar geldi."[454]

f) Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın terikesine insanları bindirmeleri

2279. Beyhakî, Malik←amcası←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer ve Hz. Osman'ı gördüm. Mekke'den geldiklerinde Muarras denen yerde konaklardılar. Bineklerine binip Medine'ye doğru ilerlediklerinde herkes terikesine birini alırdı ve öyle Medine'ye girerlerdi. Hz. Ömer ve Hz. Osman da birini terikesine alırdılar. İmam-ı Malik, amcama 'Tevazu için mi yaparlardı' diye sordum. 'Evet, krallar gibi olmamak için birini terikesine alırlardı' dedi. Sonra kendi zamanındaki durumu anlattı, şimdiki idarecilerin önde binekleri üzerinde gittiklerini, kölelerin ise peşlerinde yaya şekilde gittiklerini söyledi ve bundan dolayı kendi zamanındaki idarecileri kınadı."[455]

g) Hz. Osman'ın tevâzusu

2280. Ebû Nu'aym, Meymûn b. Mihrân←el-Hemdânî şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan'ı (radıyallahu anh) halife iken terikesine bir köle alıp katır üzerinde iken gördüm."[456]

2281. İbn Sa'd, Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde ve İbn Asâkir Abdullah er-Rûmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman (radıyallahu anh) geceleri abdest suyunu kendisi hazırlardı. Kendisine 'Hizmetçilerine söylesen onlar yapsa!' denildi. 'Hayır, geceleri onlar için istirahat etme vaktidir' dedi."[457]

2282. İbn Mubârek, *ez-Zühd* adlı eserinde Zübeyr b. Abdillah←Nenesinden -Nenesi Hz. Osman'ın hizmetçisiydi- şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman asla bir kimseyi uykudan uyandırmazdı. Ancak uyanık görse onu çağırır ve o da abdest suyunu getirirdi. Ömrü boyunca gündüzleri oruç tuttu."[458]

2283. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ı (radıyallahu anh) Halife iken mescitte gördüm. Bir battaniye içinde uyuyor, etrafında da hiç kimse yoktu."[459]

---

[454] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 90.
[455] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 143.
[456] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 60.
[457] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 60; *Kenzu'l-ummâl*, V, 48.
[458] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 463
[459] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* I, 60.

h) Ebû Bekr'in tevâzusu

2284. İbn Sa'd, Üneyse'den şöyle rivayet etmektedir: "Mahallemizin kızları koyunlarını alıp Hz. Ebû Bekr'e getirirlerdi. Hz. Ebû Bekr de 'İbn Afrâ'nın sağdığı gibi sağmamı ister misiniz?' derdi."[460]

2285. Halifelerin siretinde Hz. Âişe, İbn Ömer, İbn Müseyyeb ve başkalarından şöyle geçmişti: "Hz. Ebû Bekr, tüccar biriydi. Her gün sabahtan pazara gider alış veriş yapardı. Kendisine ait bir koyun sürüsü vardı. Onları otlatırdı, genellikle kendisi bilfiil çıkar, otlatırdı, bazen de başkasına otlatırdı. Mahallenin koyunlarını kendisi sağardı. Hilafet için kendisine bey'at edildiğinde mahalleden bir kız çocuğu, 'Artık evimizin koyunları sağılmayacak' dedi. Hz. Ebû Bekr bunu duydu ve 'Hayır, ömrüme and olsun! Koyunlarınızı sizin için sağacağım. Umuyorum ki, şu an yüklendiğim bu görev, önceki ahlak yapımı ve davranışımı değiştirmeyecektir' dedi. Hz. Ebû Bekr devamlı onların koyunlarını sağardı. Hz. Ebû Bekr, bazen mahalledeki kız çocuklarına 'Ey kız! Köpüklü sağmamı mı istersin, köpüksüz mü?' derdi. Kız çocuğu bazen 'Köpüklü olsun' bazen de 'Köpüksüz olsun' derdi. Kız çocuğu nasıl isterse öyle yapardı..."

j) Mü'minlerin emiri Hz. Ali'nin tevâzusu hususunda bazı kıssalar

2286. Buhârî, elbise satıcısı olan Salih←nenesinden şöyle rivayet eder: "Hz. Ali'yi gördüm, bir dirheme hurma almıştı, bunları bir kumaşın içinde taşıyordu. Ben veya başka biri, 'Ey mü'minlerin emiri! Bırak da ben taşıyayım' dedim. Hz. Ali, 'Hayır, çocukların babasının taşıması daha uygundur' dedi."[461]

2287. İbn Asâkir, Zâzân←Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, halife iken pazarda tek başına yürürdü. Kaybolana yol gösterir, kaybolanı arar, zayıfa yardım eder, satıcı ve bakkalcılara uğrar Kur'ân okur, şu ayeti okurdu:

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

---

[460] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 361.

[461] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 81. Bu hadisi, İbn Asâkir (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 56), Ebû Kasım Beğavî de Salih'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VIII, 5).

"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sahiplerinindir." (Kasas: 83). Ve şöyle devam ediyordu: Bu ayet, adaletli ve mütevâzi olan idareciler, güç sahiplerinin insanlara karşı tutumu hakkında nazil oldu."[462]

2288. İbn Sa'd, Curmûz'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'yi evinden çıkarken gördüm. Üzerinde Katar'da yapılmış iki âbâ vardı. Biri, göbekten ayaklarının yarısına kadarına ulaşıyordu. Diğeri ise buna yakın yere varan bir kürktü. Yanında kamçısı vardı, onla pazara gidiyordu. İnsanlara takvayı, güzel şekilde alış-veriş yapmayı emrediyordu ve şöyle diyordu: "Ölçü ve tartınızı eksiksiz şekilde tam yapın, etlerinizi şişirmeyin!"[463]

2289. İbn Râhûyeh, Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde, Abd b. Humeyd, Ebû Ya'lâ, Beyhakî ve İbn Asâkir –hadise zayıf denmiştir- Ebû Matar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mescitten çıktım. Arkamda birinin 'İzarını kaldır, öyle yapman takvaya daha yaraşır ve daha temiz olur. Müslümansan saçını da kes!' diye seslendi. Baktım, Hz. Ali ve elinde kamçısı. Deve pazarına vardı ve şöyle dedi: Satınız, fakat yemin etmeyiniz! Yemin etmek, satmayı kolaylaştırır, fakat bereketi götürür' dedi. Sonra hurma sahibinin yanına geldi, bir hizmetçi ağlıyordu. 'Neyin var?' diye sordu. Cariye, 'Bu adam, bana bir dirheme hurma sattı. Efendim ise hurmayı kabul etmedi' dedi. Hz. Ali de satıcıya 'Al bu hurmayı, ver bir dirhemini. Bu cariyenin bir suçu yok' dedi. Adam kabul etmeyecek gibi oldu. Ben, 'Bu adamı tanımıyor musun?' dedim. 'Yok' dedi. Ben de 'Mü'minlerin emiri Hz. Ali'dir' dedim. Adam hemen hurmayı alıp hurmaların içine döktü, cariyeye bir dirhemini verdi ve şöyle dedi: Ey mü'minlerin emiri! Benden razı olmanı istiyorum' dedi. Hz. Ali de 'İnsanların hakkını tam verdiğin müddetçe senden razı olurum' dedi. Sonra Hz. Ali, hurmacıları gezerek 'Fakirlere infak edin ki, malınız çoğalsın' dedi. Sonra balıkçıları gezerek 'Bizim pazarda suyun içinde ölmüş ve suyun üstüne çıkmış bayat balık satılmayacaktır' dedi. Sonra pamuk pazarına geçip kumaşçıların yanından geçti ve 'Yaşlı! Bana üç dirheme iyi bir gömlek satar mısın?' dedi. Satıcı kendisini tanıyınca ondan almadı, diğerine gitti. O da kendisini tanıyınca on-

---

[462] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 56. Bu hadisi, Ebû Kasım el-Beğâvî buna yakın şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VIII, 5).

[463] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 18. Bu hadisi, İbn Abilber, el-İstî'âb (III, 48) adlı eserinde rivayet etti.

dan da almadı. Sonra yaşı genç olan bir delikanlıya geldi ve üç dirheme bir gömlek satın aldı, gömleği bilek ve aşıkkemiği arasını kapatıyordu. Elbise sahibi gelince kendisine 'Oğlun, mü'minlerin emirine üç dirheme bir gömlek sattı' denildi. Adam, oğluna 'Neden ondan iki dirhem tek almadın?' dedi. Bir dirhemi alıp Hz. Ali'ye getirdi ve 'Bu dirhemi al!' dedi. Hz. Ali, 'Ne parası?' dedi. Adam, 'Bu gömleğin fiyatı iki dirhemdir, oğlum sana üç dirheme satmış' dedi. Hz. Ali de 'Oğlun rızasıyla sattı, ben de rızamla aldım' dedi."[464]

k) Hz. Fatıma ve Hz. Ümmü Seleme'nin tevâzusu

2290. Ebû Nu'aym, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma hamur yoğururken saç örgüleri leğene değiyor gibiydi."[465]

2291. İbn Sa'd, Muttalib b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Dul olan Hz. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'e akşamın ilk saatlerinde gelin oldu. Gecenin sonuna doğru buğday öğütüp un yapmaya başladı."[466]

l) Hz. Selman el-Fâris'i'nin tevâzusu husundaki kıssalar

2292. Ebû Nu'aym, Selâme el-İclî'den şöyle rivayet etmektedir: "Kızkardeşimin oğlu olan Kudâme kırsal bölgeden geldi. Bana Selman'ı görmek ona selam vermek istiyorum, dedi. Yiğenimle beraber Selman'a (radıyallahu anh) doğru yola çıktık, onu Medâin'de gördük. Selman o zaman yirmi bin askerin komutanıydı. Sandelyenin üstüne oturmuş sepet yaptığını gördük. Kendisine selam verdik ve 'Ey Ebû Abdillah! Bu benim kız kardeşimin oğludur. Kırsal bölgeden bana geldi, sana selam vermek istedi' dedim. Selman (radıyallahu anh), 'Onun üzerine de Allah'ın selamı ve rahmeti olsun' dedi. Hz. Selman'a 'Seni sevdiğini söylüyor' dedim. Hz. Selman da 'Allah da onu sevsin' dedi."[467]

2293. İbn Asâkir, Haris b. Amîra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Medâin'de Hz. Selman'ın yanına geldim. Tabakhanede elleriyle bir deriyi dibağladığını gördüm. Ona selam verdim. Bana 'Sen otur, ben işimi bitirip geleyim' dedi. Ben de 'Vallahi, beni tanımadın galiba' dedim. 'Hayır, tanıdım. Seni tanımadan önce ruhum zaten senin ruhunu tanıyordu' dedi. Ruhlar, ordugâhta toplanıp eğitilmiş askerlerdir. O gün Allah için tanışan ruhlar bu

---

[464] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 57.
[465] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, III, 312.
[466] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 92.
[467] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 197.

gün birbirine ısınır, o gün Allah için olmayanlar ise bu gün ihtilaf ederler' dedi."[468]

2294. Ebû Nu'aym, Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Selman'ın yanına vardı, baktı ki, hamur yoğuruyor. 'Bu nedir?' dedi. Hz. Selman, 'Hizmetçiyi bir işe veya sanata yolladık. İki işin veya iki sanatın onun boynuna kalmasını istemedik' dedi. Sonra gelen kişi, 'Falan adam sana selam söylüyor' dedi. Hz. Selman, 'Ne zaman geldin?' dedi. Gelen kişi, 'Falan falan günden beri' dedi. Hz. Selman, 'Şayet selamını iletmeseydin, sana verilen emaneti eda etmemiş olurdun' dedi."[469]

2295. Ebû Nu'aym, Amr b. Ebî Karra el-Kindî'den şöuyle rivayet eder: "Babam, kızkardeşini Hz. Selmanla evlendirmek için ona arz etti. Hz. Selma kabul etmedi, Bukayra adında bir cariye ile evlendi. Hz. Selman ile Hz. Huzeyfe arasında kırgınlık olduğu Ebû Kurra'ya ulaştı. Hz. Huzeyfe'ye geldi, onu aradı. Sebze bahçesinde olduğunu söylediler. Ebû Kurra da ona doğru gidip onunla karşılaştı. Yanında bir sepet vardı, sepetin içinde baklagiller vardı. Asasını sepetin kulpuna koymuş, sırtına atmıştı. Beraber gittik ve Selman'in (radıyallahu anh) evine geldik. Önce Hz. Huzeyfe içeri girdi ve 'Es-Selâmu aleyküm' dedi. Sonra Ebû Kurra'nın içeri girmesi için müsaade etti. İçeri girdiklerinde sadece yere serili bir sergi ve başının yanında birkaç kerpiç vardı. Karşıda da bir at eyeri vardı. Hz. Selman, 'Buyrun, cariyenin kendisi için hazırlayıp üzerinde uyuduğu bu yatağın üzerinde oturun!' dedi."[470]

2296. Ebû Nu'aym, Meymûn b. Mihrân←Abdulkaysoğullarından olan birinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman bir seriyyeye komutan olduğu halde gördüm. Pijamalı halde ve merkeb üzerinde, ayakları iki tarafta sallanıyordu. Askerler, 'Komutan geldi!' diyordu. Hz. Selman ise 'Hayır ve şer ancak bu günden sonra olan ahiret hayatı içindir' dedi."[471]

2297. İbn Sa'd, Abdulkays'dan olan bir adamdan şöyle rivayet etmektedir: "Selman el-Fârisî ile beraberdim. Kendisi seriyye komutanıydı. Bazı genç askerlerin yanından geçti, gençler güldü ve 'Bu komutanınızdır' dediler. Ben de 'Ey Ebû Abdillah! Bu gençlerin ne dediğini görmüyor musun? Dedim. Hz.

---

[468] (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 196). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 198) adlı eserinde Hâris'den uzunca rivayet etti. Selman'ın zikrettiğini ise merfu hadis olarak zikretti.

[469] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 201. Bu hadisi, İbn Sa'd (IV, 64) ve Ahmed Ebû Kılâbe'den buna yakın şekilde rivayet etti. (İbn Cevzî, Sıfatu's-safva, I, 218).

[470] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 198.

[471] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 199.

Selman da 'Onları boşver. Hayır ve şer ancak bu günden sonra olan ahiret hayatı içindir. Topraktan bir şey yemeye güzün yetiyorsa yiyebilirsin. Sakın iki kişiye dahi idareci olma, mazlumun ve darda kalanın bedduasından kork Çünkü onların yaptığı dua ile Allah arasında perde yoktur' dedi."[472]

2298. İbn Sa'd, Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Medâin'de askerlerin komutanıydı. İnsanların içine pijama ve âbâ içinde çıkardı. Askerler, onu görünce 'Kurk âmiz, kurk âmiz!' dedi. Hz. Selman, 'Bunlar ne diyorlar?' dedi. 'Seni oyuncağa benzetiyorlar' dediler. Bunun üzerine Hz. Selman şöyle dedi: "Önemli değil. Hayır, ancak bu günden sonra olan ahiret hayatı içindir' dedi."[473]

2299. İbn Sa'd, Hureym'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman'ı gördüm. Semersiz bir merkebe binmişti. Üzerinde de sünbülâli bir gömlek vardı. Gömlek bayağı kısa ve alt tarafı dardı. Hz. Selman, ayakları uzun, kılları çok olan biriydi. Gömlek yukarda kalmış, dizlerine ancak ulaşıyordu. Çocuklar peşine takılmıştı. 'O komutandır, onu rahatsız etmeyin!' dedim. Hz. Selman, 'Karışma onlara! Hayır ve şer ancak bu günden sonra olan ahiret hayatı içindir' dedi."

2300. İbn Sa'd, Sâbit'den şöyle rivayet etmektedir: "Selman (radıyallahu anh), Medâin Valisiydi. Şam ahalisinden Teymullâhoğullarından biri geldi, bir yük incir getirdi. Selman'ın üzerinde bir pijama ve bir âbâ vardı. Adam, Hz. Selmân'a 'Gel, bineğe bin!' dedi. Adam, Selman'ı tanımıyordu. Selman, bineğe bindi, insanlar Hz. Selman'ı görünce onu tanıdılar ve 'Bu validir' dediler. Adam, 'Seni tanımadım' dedi. Hz. Selman, 'Hayır, senin menziline ulaşana kadar böyle gideceğim' dedi."[474]

2301. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Selman (radıyallahu anh), kendi elleriyle çalışıyordu. Bir şey kazandığında et veya balık satın alırdı, sonra cüzzam hastalığına yakalanan kişileri çağırır ve onlarla beraber oturup yemeğini yerdi."[475]

---

[472] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 63.
[473] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 87.
[474] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 63. Bu hadisi, İbn Sa'd, başka bir tarikle buna yakın şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: Bir niyet ettim. Senin evine ulaşana kadar inmeyeceğim' dedi.
[475] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 200.

m) Hz. Huzeyfe b. Yeman'ın tevazusu

2302. İbn Sa'd, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), bir memur gönderince ona yazdığı ahitte insanların idareciye itaat etmelerini, adil olduğu müddetçe ona itaat etmelerini yazardı. Hz. Huzeyfe, Medâin'e vali olunca ona verilen ahitte halkın kendisini dinlemesini, kendisine itaat etmelerini ve onun istediği şeyi vermelerini yazdı. Huzeyfe (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in yanından eyerlenmiş merkeb üzerinde azığı da olduğu halde yola çıktı. Medâin'e vardığında oranın ahalisi ve köyün ileri gelenleri onu karşıladı. Eyerlenmiş merkeb üzerinde elinde ekmek ve et parçası olduğu halde Hz. Huzeyfe şehre girdi. Hz. Huzeyfe, halifenin verdiği belgeyi onlara okudu, onlar da dilediğin şeyi iste, dediler. Hz. Huzeyfe de 'Yiyecek yemek, içinizde olduğum müddetçe merkebimin yemini vermenizi istiyorum' dedi. Allah'ın dilediği kadar onların içinde idareci olarak kaldı. Sonra Hz. ömer, Hz. Huzeyfe'ye gelmesi için mektup yazdı. Hz. Huzeyfe'nin geldiği haberi Hz. Ömer'e ulaşınca pusuya yattı ve onun görmediği bir yerde durdu. Hz. Ömer, Hz. Huzeyfe'nin gittiği gibi geri döndüğünü görünce onun yanına geldi, yanından ayrılmadı ve 'Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşinim' dedi."[476]

2303. Ebû Nu'aym, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Huzeyfe, Medâin'e geldiğinde eyerlenmiş merkeb üzerinde, elinde ekmek ve et parçası vardı, onu yiyordu." Talha b. Musarrif rivayetinde şu eki yaptı: "Ayaklarını da merkebin yanlarına salıvermiştir."[477]

n) Cerîr b. Abdillah'ın ve Abdullah b. Selam'ın tevâzusu

2304. Taberânî, Süleym Ebî Hüzeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben Abdullah'ın kapısının bitişiğinde olan bir terziydim. Cerîr (radıyallahu anh) çıkıyor, katırına biniyor, kölesini de terikesine bindiriyordu."[478]

2305. Taberânî, hasen bir isnadla Abdullah b. Selâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Selam, pazardan geçti, sırtında bir kucak odun vardı. Kendisine 'Neden böyle yapıyorsun, Allah, seni bundan mustağni kılmıştır?' denildi. Şöyle cevap verdi: Gururumu kırmak istiyorum.

---

[476] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 23.

[477] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 277.

[478] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 2214. Heysemî: Seleme ve Muhammed b. Mansur el-Kelbî var, bunları tanımıyorum. İsnadındaki diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 373).

Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kalbinde hardal kadar kibir olan cennete giremeyecektir."*[479]

o) Hz. Ali'nin "Üç şey tevâzunun başıdır" sözü

2306. Askerî, Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Üç şey var ki, bunlar tevazuunun başıdır; a) Karşılaştığı kişiye ilk selamla başlamak b) Meclisin en üst yerine karşılık en alt kısma razı olmak c) Riya ve desinler için yapmaktan sakınmaktır."[480]

MİZAH VE ŞAKALAŞMA

Hz. Peygamber'in mizah yapması

a) Hz. Peygamber'in mizah şekli ve mizah yaparken dahi asla yalan söylememesi

2307. Tirmizî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, 'Ya Resulallâh! Sen bizimle şakalaşıyorsun' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben haktan başka bir şey demiyorum'* buyurdu."[481]

b) Hz. Peygamber'in bazı kadınlarla şakalaşması

2308. İbn Asâkir –hadise zayıf demiştir- İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, onu sordu ve 'Hz. Peygamber şakalaşır mıydı?' diye sordu. İbn Abbas, 'Evet' dedi. Adam, 'Nasıl mizah yapardı' diye sordu. İbn Abbas, 'Hz. Peygamber, hanımlarından birine geniş bir elbise verdi ve *'Bu elbiseyi giy, Allah'a ahdm et ve gelin gibi elbiseni yerden sürt'* dedi."[482]

c) Hz. Peygamber'in Ebû Umeyr ile şakalaşması

2309. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, insanların en güzel ahlakına sahipti. Benim Ebû Umeyr adında bir kardeşim vardı . Hz. Peygamber, gelip onu gördüğünde *'Ey Ebû Umeyr! Nuğayr ne yapıyor?'* diye sorardı. Nuğar bir kuştu, kardeşim onunla oynuyordu. Bazen namaz vakti gelir, Hz. Peygamber bizim evde olurdu. Altındaki

---

[479] Bu hadisi, el-Esbehânî rivayet etti, fakat şöyle dedi: "Kalbinde zerre ağırlığınca kibir olan cennete girmeyecektir." (*et-Terğîb*, IV, 345).

[480] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 143.

[481] Tirmizî, *eş-Şemâil*, s. 17. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 41) adlı eserinde Ebû Hureyre'den aynı şekilde rivayet etti.

[482] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 43.

serginin temizlenip sulanmasını isterdi. Sonra Hz. Peygamber kalkardı, biz de arkasında dururduk, bize namaz kıldırırdı. Onların sergisi hurma liflerinden yapılmıştı."[483]

2310. Buharî, hadisi bu lafızla rivayet etti: "Hz. Peygamber, bize gelip içimize girerdi, küçük kardeşime *'Ey Ebû Umeyr! Nuğayr ne yaptı?'* derdi." Tirmizî'nin lafzı da böyledir."[484]

2311. İbn Sa'd, Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Talha'nın yanına girdi ve onun Ebû Umeyr künyesiyle çağrılan oğlunu üzgün halde gördü. Hz. Peygamber, onu gördüğünde onla şakalaşırdı ve *'Ne oldu, Ebû Umeyr'in üzgün olduğunu görüyorum'* dedi. 'Ya Resulallâh oynadığı Nuğar ismindeki kuşu öldü' dediler. Hz. Peygamber de *'Ey Ebû Umeyr! Nuğayr ne yaptı?'* demeye başladı."[485]

d) Hz. Peygamber'in biriyle şakalaşması

2312. Ahmed, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Peygamber'e geldi, binmesi için bir binek istedi. Hz. Peygamber de *'Seni dişi devenin yavrusuna bindiriceğiz'* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Devenin yavrusunu ne yapacağım?' dedi. Hz. Peygamber de *'Her deveyi dişi deve doğurur, ondan her deve, dişi devenin yavrusudur'* buyurdu."[486]

e) Hz. Peygamber'in Hz. Enes ile şakalaşması

2313. Ebû Davud, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Ey iki kulak sahibi!'* dedi."[487]

---

[483] Kutub-i sitte imamları Ebû Davud hariç Enes tariki ile bu hadisi buna yakın şekilde rivayet etti. Buhari, VIII, 37; Müslim, II, 127; İbn Mâce, 3720; Tirmizî, 333; Nesâî, Amelu'l-yevm, 334; *el-Bidâye*, VI, 38).

[484] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 42.

[485] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 506.

[486] Bu hadisi, Ebû Davud ve Tirmizî rivayet etti. Tirmizî: Hadis sahih ve ğaribdir. (*el-Bidâye*, VI, 46).

Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 41) adlı eserinde Enes'den buna yakın şekilde rivayet etti. Bu hadisi, İbn Sa'd (8/224), Muhammed b. Kays'dan (radıyallahu anh) bu mealde rivayet etti. Fakat soran kişinin Ümmü Eymen (radıyallahu anha) olduğunu belirtmiştir.

[487] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 46. Bu hadisi, Tirmizî, *eş-Şemâil* (s. 16) adlı eserinde rivayet etti ve şöyle dedi: Ebû Üsâme, onla mizah yaptı. Bu hadisi, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir de rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 142).

f) Hz. Peygamber'in Zâhir ile şakalaşması

2314. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kırsal kesimden yaşayan Zahir isminde biri vardı, geldğinde Hz. Peygamber'e bazı hediyeler getirirdi. Gitmek üzere iken Hz. Peygamber onun için bir şeyler hazırlardı ve *'Zahir kırsal kesimimizde yaşayan dostumuz, biz ise onun şehirde yaşayan dostlarıyız'* derdi. Hz. Peygamber, onu çok severdi ve beden olarak çirkin biriydi. Hz. Peygamber, onun yanına geldi. Zahir eşyasını satıyordu. Hz. Peygamber, arkadan gelip onu kucakladı. Zahir onu görmüyordu ve 'Bırak beni, kimsin sen?' dedi. Döndü baktı ki, Hz. Peygamber'dir. Onu tanıdıktan sonra sırtını onun göğsüne daha iyi yapıştırdı. Hz. Peygamber de *'Kim bu köleyi satın alır?'* diyordu. Zâhir, 'Ya Resulallâh! Vallahi, köle olsaydım, beni satsaydın beş para etmezdim' dedi. Hz. Peygamber de *'Fakat sen Allah katında değersiz değilsin'* veya *'Fakat sen Allah katında değerlisin'* dedi."[488]

g) Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ve diğer hanımlarıyla şakalaşması

2315. Ebû Dâvud, Nu'mân bi Beşîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için izin istedi ve Hz. Âişe'nin ses tonunun Hz. Peygamber'inkinden daha yüksek olduğunu işitti. İçeri girdiğinde Hz. Âişe'yi tuttu, tokatlamak istedi ve 'Sesini Hz. Peygamber'in sesinden daha yükselttiğini görüyorum!' dedi. Hz. Peygamber, karışmasını engelledi. Hz. Ebû Bekr öfkeli şekilde evden çıktı. Hz. Ebû Bekr çıkınca Hz. Peygamber, Hz. Âişe'ye *'Gördün mü, seni babandan kurtardım'* dedi. Hz. Ebû Bekr birkaç gün hiç uğramadı. Sonra Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için müsaade istedi, Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ile barış içinde olduğunu gördü ve onlara 'Beni savaşınızın içine aldığınız gibi barışınızın içine de alıyor musunuz?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet seni içimize kattık, evet içimize kattık'* dedi."[489]

---

[488] Bu hadisin isnadındaki tüm raviler sahîhayn'ın ravilerin şartı üzere gelmiş sıka kimselerdir. Bu hadisi, kutub-i sitta imamlarından sadece Tirmizî *eş-Şemâil* adlı eserinde rivayet etti. İbn Hibban sahih adlı eserinde rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 46). Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ve Bezzar da rivayet etti. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Bu hadisi, Taberânî ve Bezzar ise Salim b. Ebî'l-Ca'd→Eşca' kabilesinden Zahir b. Herâm el-Eşce'î adında bedevi birinden şöyle rivayet etti: Zahir, devamlı Hz. peygamber'e hediye veya nadir bulunan bir şey getirirdi..." Heysemî: Bu hadisi, Bezzar ve Taberânî rivayet etti. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 369).

[489] Ebû Davud, 4999; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 46.

2316. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bazı seferlere çıktım. Ben o zaman genç hanımdım, şişman değildim. Hz. Peygamber, insanlara *'Siz ilerleyin!'* dedi. Onlar ilerlediler. Sonra bana *'Gel, yarışalım'* dedi. Kendisiyle yarıştım, yarışı ben kazandım. Bir müddet hiç yarışalım demedi, ben yağlanıp, şişmanladım, yarışı da unutmuştum. Yine bir sefere kendisiyle beraber çıktım. İnsanlara *'Siz ilerleyin!'* dedi ve insanlar ilerlediler. Sonra bana *'Haydi gel, yarışalım'* dedi. Onla yarıştım, bu kez o beni geçti. Hz. Peygamber gülüp *'Bu zaferim, geçen yenilgiye mukabildir'* dedi."[490]

2317. Ahmed, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bir seferdeydi. Hanımlarını da Enceşe adında bir sahabî deveyle çekiyordu. Hanımları önünden geçince *'Ey Enceşe! Dikkat et, şişeleri kırmayasın, onları yumuşak çek'* dedi."[491]

2318. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bazı eşlerinin yanına geldi, onların yanında Ümmü Süleym vardı ve *'Ey Enceşe! yavaş git, sen şişeleri çekiyorsun'* buyurdu. Ebû Kılâbe: Hz. Peygamber, öyle bir kelime etti ki, biriniz onu kullansanız hemen ayıplanırsınız. O da *'sen şişeleri çekiyorsun'* sözüydü."[492]

h) Hz. Peygamber'in yaşlı bir kadınla şakalaşması

2319. Tirmizî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Yaşlı bir kadın, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resulallâh! Allah'a dua et de beni cennete koysun!' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey falanın annesi! Cennete yaşlılar girmez'* buyurdu. Kadın ağlayarak geri döndü. Sonra kadına cennete yaşlı şekilde girmeyeceğini söylediler. Çünkü Allah şöyle buyurdu: "**Gerçekten biz onları apayrı biçimde yeni yarattık. Onları, bâkireler kıldık.**" (Vâkia: 35, 36).[493]

---

[490] Ahmed, *Müsned,* VI, 264; İbn Cevzî, Sıfatu's-safva, I, 68.

[491] Ahmed, *Müsned,* III, 107. Hadisi, Buhârî ve Müslim Enes'den buna yakın şekilde rivayet etti.

[492] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred,* s. 41.

[493] Tirmizî, *eş-Şemâil,* s. 17.

ASHABIN ŞAKALAŞMASI

a) Avf b. Malik el-Eşce'î'nin Hz. Peygamberle şakalaşması

2320. Ebû Davud, Avf b. Malik el-Eşceî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Tebûk Gazvesinde Hz. Peygamber'in yanına geldim. Deriden yapılmış bir çadır içindeydi. Selam verdim, selamımı aldı ve *'İçeri buyur'* dedi. Ben de 'Bütün bedenimle mi gireyim' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, bütün bedeninle gir'* buyurdu ve Ben de çeri girdim. Velîd b. Osman b. Ebî Âliye: Avf b. Malik 'Tüm bedenimle mi' demesinin nedeni çadırın küçük olmasıydı."[494]

b) Hz. Âişe ve Ebû Süfyan'ın Hz. Peygamberle şakalaşması

2321. Buhârî, İbn Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe, Hz. Peygamber'in yanında şakalaştı. Annesi, 'Ya Resulallâh! Bu evin şakacılığı Kinâne'den geliyor' dedi. Hz. Peygamber ise *'Bilakis bu evin şakacılığı bizden geliyor'* buyurdu."[495]

2322. Zübeyr b. Bükkâr ve İbn Asâkir Ebû Heysem←kendisine haber veren birinden şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Süfyan b. Harb'ın kendi kızı ve Hz. Peygamber'in hanımı olan Ümmü Habîbe'nin evine Hz. Peygamberle şakalaştı ve 'Vallahi, ben senle savaşmayı bırakınca Araplar da vazgeçti ve artık seninle boynuzsuz şekilde toslamak zorunda kaldılar' dedi. Hz. Peygamber ise gülüyor ve *'Ey Ebû Hanzala! Böyle mi diyorsun?'* dedi."[496]

c) Asahabın birbirine kavun atması ve İbn Sîrîn'in bu husustaki sözü

2323. Buhârî, Bekr b. Abdillah'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ashab, birbirlerine kavun atardı. Fakat ciddi işlerde kahraman olurlardı."[497]

2324. Heysemî, Kurra'dan şöyle aktarır: "İbn Sîrîn'e 'Sahabe şakalaşır mıydı?' dedim. İbn Sîrîn, 'Onlar da sıradan insanlar gibiydiler. İbn Ömer hem şakalaşıyor, hem şiir söylüyordu:

يحب الخمر من مال الندامى ... ويكره أن تفارقه الفلوس

---

[494] Ebû Davud, 5000; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 46.
[495] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 41.
[496] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 43.
[497] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 41.

Dostların malından içki içmeyi severdi
Fakat bir kuruşunun gitmesini dahi istemezdi.[498]

d) Hz. Nuaymân'ın Hz. Suveybit'e yaptığı şaka

2325. Ahmed, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr (radıyallahu anh), tüccar olarak Busrâ'ya gitti. Yanında Nu'aymân ve Suveybit b. Harmele (radıyallahu anhuma) vardı. İkisi de Bedir ehlindendi. Süveybit azığın üstündeydi. Nu'aymân, 'Bana yiyecek ver' dedi. Suveybit, 'Ebû Bekr gelene kadar bekle' dedi. Nu'aymân, şakacı, mizah yapan biriydi. Nu'aymân, develerine binip yola çıkan başka bir kervanın yanına gitti ve 'Arap ve güçlü kölemi almak ister misiniz?' dedi. Onlar da 'Evet' dedi. Nu'aymân, 'Fakat kölem dili kuvvetli biridir. Belki ben hürüm diyecektir. Eğer bundan dolayı vazgeçecekseniz şimdiden söyleyin de onu bana karşı hırçın hale getirmeyesiniz' dedi. Onlar da 'Hayır, satın alacağız' dediler. Suveybit'i Nu'aymân'dan yedi genç deve karşılığında satın aldılar. Nu'aymân, develerini önüne alıp sürüyordu ve Suveybit'i göstererek 'Köleniz budur' dedi. Süveybit, 'Bu adam yalan söylüyor, ben hür biriyim' dedi. 'Senin hakkında öğreneceğimizi önceden öğrendik' dediler. Boynuna bir ip atıp Süveybit'i götürdüler. Hz. Ebû Bekr geldi ve ona haber verildi. Arkadaşlarıyla beraber gidip kervana yetişti ve develeri verip Suveybit'i geri aldılar. Sonra bu olayı Hz. Peygamber'e anlattılar, Hz. Peygamber ve etrafındaki sahabe çok güldü."[499]

e) Hz. Nu'aymân'ın bir Arabîye yaptığı şaka

2326. İbn Abdilber, Rabîa b. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir Arabî, Hz. Peygamber'e geldi, mescide girdi ve devesini camiin avlusunda çökertti. Ashabdan bazı kişiler, Nu'aymân b. Amr el-Ensârî'ye (radıyallahu anh) 'Bu deveyi kessen, deveyi yesek, canımız çok et çekti, Hz. Peygamber parasını öder' dedi. Nu'aymân (radıyallahu anh) da deveyi kesti. Arabî mescitten çıktı, devesini görünce 'Ya Muhammed! devemi kesmişler' diye bağırmaya

---

[498] Heysemî, bu şekilde isnadsız olarak rivayet etti ve hadisi rivayet edennin ismi de düşmüştür.
[499] Ahmed, *Müsned,* VI, 316. Bu hadisi, Ebû Davud Tayâlisî ve r-Rûyânî de rivayet etti. İbn Mâce de hadisi rivayet etti, fakat ters rivayet etmiş, mizah yapan kişiyi Suveybit, köle olarak satılan kişiyi ise Nu'aymân yapmış. Zübeyr b. Bekkâr, el-Fükâhe adlı eserinde bu kıssayı Ümmü Seleme'den başka bir tarikle rivayet eder. Fakat Suveybit'in ismini Suleyt b. Harmele diye verir. Bunun tashif olduğunu sanıyorum. Zaten İbn Abdilber ve başkası itiraz etmiştir. (*el-İsâbe,* II, 98). Bu hadisi, İbn Abdilber, el-İstî'âb (II, 162, III, 573) adlı eserinde Ümmü Seleme'den birkaç tarikle rivayet eder.

başladı. Hz. Peygamber mescitten çıktı ve *'Kim, bunu yaptı?'* diye sordu. Sahaîler 'Nu'aymân yaptı' dedi. Hz. Peygamber de onu bulmak için peşine takıldı, nerde olduğunu soruyordu. Dubâa bt. Zübeyr b. Abdilmuttalib'in evinde buldu. Bir çukura saklanmış, üzerine de hurma dalı ve yapraklarını atmıştı. Biri, onun olduğu yeri şaret edip 'Onu görmedim ya Resulallâh!' dedi ve parmağıyla olduğu yeri işaret etti. Hz. Peygamber, Nu'aymân'ı çukurdan çıkardı, üzerinde olan hurma yapraklarından dolayı rengi değişmişti. Hz. Peygamber, ona *'Neden bunu yaptın?'* diye sordu. Nu'aymân da 'Ya Resulallâh! Seni bana doğru yönlendiren kişiler kesmemi istedi' dedi. Hz. Peygamber de yüzünü okşuyor ve gülüyordu. Sonra Hz. Peygamber parasını ödedi."[500]

Hz. Nu'aymân'ın Hz. Mahrame b. Nevfel ile şakalaşması

2327. Zübeyr←amcası Musab b. Abdillah←babası Abdullah b. Mus'ab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mahrame b. Nevfel b. Üheyb ez-Zührî Medine'de yaşayan yaşlı ve âmâ biriydi. Yüz on beş (115) yaşına ulaşmaıştı. Bir gün küçük abdestini yapmak için mescit içinde kalktı, insanlar seslendi. Nu'aymân b. Amr b. Rufâa b. Haris b. Sevâd en-Neccârî (radıyallahu anh), onun yanına geldi, mescidin bir köşesine götürdü ve 'Burda otur, yap' dedi. Adamı küçük abdestini yapması için oturttu ve gitti. Mahrame orda küçük abestini yaptı, insanlar kendisine bağırdı. İşini bitirdikten sonra 'Beni kim buraya getirdi? Beni buraya mı getirdiniz, yazıklar olsun size!' dedi. 'Nu'aymân b. Amr getirdi' dediler. Mahrame, 'Allah da bunu onun başına getirsin. Üzerime nezr olsun ki, onu yakalarsam bu asamla öyle bir vuracağım ki, hayatında unutmayacak!' dedi. Bir müddet geçti ve Mahrame bu olayı unuttu. Nu'aymân bir gün onun yanına geldi. Hz. Osman da Mescidin bir kenarında durmuş namaz kılıyordu. Hz. Osman namaz kılarken asla bir tarafa bakmazdı. Mahrame'ye 'Nu'mân'ı istiyor musun?' dedi. 'Evet, nerde söyle bakalım' dedi. Nu'aymân (radıyallahu anh), Mahrame'yi alıp Hz. Osman'ın yanına getirdi ve 'Bu yanındaki kişidir' dedi. Mahrame, iki eliyle bastonunu tuttu ve Hz. Osman'ın kafasına vurup kafasını yardı. Kendisine 'Sen mü'minlerin emirine vurdun!' dediler. Zühreoğulları bunu duyunca hemen toplanıp Hz.

---

[500] İbn Abdilber, el-İstî'âb, III, 575. İbn Hacer el-Askalânî, bu kıssayı *el-İsâbe* (III, 570) adlı eserinde Zübeyr b. Bekkâr→Rabîa b. Osman tariki ile aktarır.

Mahrame'yi dövmek istediler. Hz. Osman, 'Ona karışmayın! Allah, Nu'aymân'a lanet etsin. Kendisi Bedir Savaşına katılmıştır' dedi."[501]

CÖMERTLİK VE İYİLİK

Önderimiz Hz. Peygamber'in cömertliği

a) Sahabeden bazısının Hz. Peygamber'in cömertliği hususunda sözleri

2328. Buhârî ve Müslim İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber insanların en cömertiydi. Hz. Peygamber'in en cömert olduğu ay Ramazan ayıydı. Çünkü Hz. Cibrîl her gece kendisine gelip Hz. Peygamber, kendisiyle Kur'ân okuyordu. Hz. Peygamber, hayır işinde esen rüzgardan daha cömertti."[502]

2329. Buhârî ve Müslim Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den bir şey istenip de yok dediği mevcut değildir."[503]

2330. Ahmed, uzun bir hadiste Abdullah b. Ebî Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Üseyd (radıyallahu anh) şöyle derdi: "Hz. Peygamber asla kendisinden istenilen şeyi vermemezlik etmezdi."[504]

2331. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde uzun bir hadiste Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den bir şey istenildiğinde yapmak isterse 'evet' der, yapmak istemezse susardı. Asla bir şey için 'hayır' kelimesini kullanmazdı."[505]

b) Hz. Peygamber'in Rubeyyi bt. Muavviz ve Ümmü Sünbüle'ye ikramda bulunması

2332. Taberânî, Muavviz b. Afrâ'nın kızı Rubeyyi'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Muavviz b. Afrâ, bir sa' hurma ve üzerine

---

501 İbn Abdilber, el-İsî'âb, III, 577. İbn Hacer de *el-İsâbe* (III, 570) adlı eserinde aynen böyle Zübeyr b. Bekkâr'dan rivayet etti.

502 Buhari, I, 4; Müslim, VII, 73; İbn Cevzî, Sıfatu's-Safva, I, 69. Bu hadisi, İbn Sa'd (II, 195) buna yakın şekilde rivayet etti.

503 Buhari, VIII, 16; Müslim, VII, 74.

504 Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. Fakat Abdullah b. Ebî Bekr Ebû Üseyd'den hadis işitmemiştir (yani hadiste inkita vardır)." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 13).

505 Heysemî: İsnadında Muhammed b. kesîr el-Kûfî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 13).

de yeni çıkmış ufak salatalık koyup Hz. Peygamber'e götürmem için beni gönderdi. Hz. Peygamber salatalık severdi. O sırada Bahreyn'den mücevherler gelmişti, elini doldurup bana verdi." Bir rivayette: "Avuç dolusu mücevher veya altın bana verdi."[506]

2333. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ümmü Sünbüle'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Sünbüle, Hz. Peygamber'e hediye getirdi, hanımları hediyeyi kabul etmedi, 'Biz hediyeyi almıyoruz' dediler. Hz. Peygamber, hadiyeyi almaları için emir verdi, onlar da aldı. Sonra Hz. Peygamber, Ümmü Sünbüle'ye bir vadi verdi. Sonra Abdullah b. Cahş, bu vadiyi Hasan b. Ali'den (radıyallahu anhuma) satın aldı."[507]

c) Ashabın cömertliği

2334. Zübeyr b. Bekkâr ve İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Ömer'in yanına geldi ve 'Bu elbiseyi Arapların en cömertine vermek istedim' dedi. Hz. Peygamber de *'Bu gence ver'* dedi. Sa'îd b. Âs'ı (radıyallahu anh) işaret etti, Sa'îd de orda duruyordu. Bundan dolayı bu elbise çeşidine Sa'îdiyye ismi takıldı."[508]

BAŞKASINI KENDİNE TERCİH ETME

2335. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Öyle bir zaman gördük ki, hiç kimse kendisini Müslüman kardeşinden daha çok dirhem ve dinara layık olduğunu düşünmezdi. Ama şu an öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, dinar ve dirhem Müslüman kardeşimizden dahi bizim için daha sevimlidir..."[509]

---

[506] Bu hadisi, Ahmed buna yakın şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: "Rubeyyi de mücevherleri alıp taktı." Heysemî: Ahmed ve Taberânî^nin isnadları hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 13). Bu hadisi, Tirmizî, Rubeyyi'den muhtasar olarak rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 56).

[507] Heysemî: İsnadında Amr b. Kayzî var, kendisini tanımıyorum. Diğer raviler ise sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 14). Malların infak bahsinde Hz. peygamber'in cömertliği geçmişti.

[508] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 189. Daha önce sahabenin cömertliği ile alakalı kıssalar "malların infakı" bashinde geçti.

[509] Heysemî: Bu hadisi, Taberânî birkaç isnadla rivayet etti. Bir isnadı hasendir. Daha önce aşırı sussuzluk, elbisenin azlığı, ensarın kıssaları, ihtiyacı olmasına rağmen infak etme konularında sahabenin kardeşini kendisine tercih ettiği geçmişti.

SABIR

HER ÇEŞİT HASTALIĞA SABRETMEK

a) Hz. Peygamber'in şiddetli sıtma hastalığına sabretmesi

2336. İbn Mâce, İbn Ebî Dünyâ ve Hâkim –lafız onundur ve 'Hadis müslim'in şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir ve hadisin birçok şahidi vardır' dedi- Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Sa'îd, Hz. Peygamber'in yanına vardı. Hz. Peygamber sıtma hastalığına yakalanmıştı, üzerinde de bir kadife kumaş vardı. Elini kadifenin üstüne koydu ve 'Ya Resulallâh! Ne şiddetli sıtmaya yakalanmışsın!' dedi. Hz. Peygamber de *'Biz peygamberlere gelen belalar şiddetli olur ve mükâfatımız da ona göre katlanır'* buyurdu. Ebû Sa'îd, sonra 'Ya Resulallâh! İnsanların en şiddetli belasına mübtela olanlar kimlerdir?' dedi. *'Peygamberlerdir'* buyurdu. 'Sonra kimlerdir' diye sordu. *'Âlimlerdir'* buyurdu. 'Sonra kimlerdir?' diye sordu. *'Salihlerdir. Kimisine bitler mübtela olur ve adamı öldürürler. Kimisi fakirlikle mübtela olur, üzerindeki âbâdan başka bir şey bulamaz. Onların belalardan dolayı duyduğu sevinç sizin maldan dolayı duyduğunuz sevinçten çok daha fazladır'* buyurdu."[510]

2337. Beyhakî, Ebû Ubeyde b. Huzeyfe←halası Fatıma'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Birkaç kadınla beraber, sıtma hastalığına yakalandığından Hz. Peygamber'i ziyarete geldik. Hz. Peygamber su dolu kab istedi onu üstündeki ağaca astı ve altında uzandı ve üzerine su damlıyordu. Sıtma hastalığından duyduğu aşırı acıdan böyle yapıyordu. 'Ya Resulallâh! dua etsen de Allah (celle celâlühü), bu hastalığı giderse!' dedim. Hz. Peygamber, *'İnsanlar içinde en şiddetli belaya mübtela olanlar peygamberlerdir. Sonra ondan sonra gelenler, sonra ondan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler'* buyurdu."[511]

2338. İbn Sa'd, Hâkim ve Beyhakî Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir hastalık mübtela oldu. Şikayet ediyor ve acıdan

---

[510] İbn Mâce, 4024; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 243. Bu hadisi, Beyhakî de rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 154). Ebû Nu'aym de *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 370) adlı eserinde buna yakın bir metinle hadisi rivayet etti.

[511] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 154. Bu hadisi, Ahmed ve Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti. Heysemî: Ahmed'in isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 292).

yatağında kıvranıyordu. Hz. Âişe, kendisine 'Birimiz böyle yapsaydık ona kızardın!' dedi. Hz. Peygamber, *'Kesinlikle mü'minlerin musibetleri şiddetli olur. Mü'mine bir diken batsa, bir hastalık olsa Allah (celle celâlühü), bununla onun günahlarına keffaret kılar ve bunun vasıtasıyla onun derecesini yükseltir'* buyurdu."[512]

SAHABENİN HASTALIKLARA SABRETMESİ

a) Kübâ halkı ve Ensar'ın sıtma haslalığına sabretmesi

2339. Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sıtma hastalığı Hz. Peygamber'in yanına girmek için izin istedi. Hz. Peygamber, *'Kimsin?'* diye sordu. 'Ben ümmü Mildem (sıtmanın bir ismidir)' dedi. Hz. Peygamber de Kübâ halkına gitmesi için emir verdi. Öyle bir sıtmaya yakalandılar ki bir Allah bilir. Kübâ halkı Hz. Peygamber'e gelip hastalıktan şikayet ettiler. Hz. Peygamber, *'Ne istiyorsunuz? Eğer isterseniz, Allah'a dua ederim, bu hastalığı giderir. İsterseniz bu hastalığı çekersiniz ve bu sizin için günahlardan bir temizlik olur'* dedi. 'Sıtma hastalığı günahtan temizleyici olur mu?' dediler. *'Evet'* dedi. Onlar da 'O zaman bırak, hastalığımız devam etsin' dediler."[513]

2340. Taberânî, Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sıtma hastalığı Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için izin istedi. Hz. Peygamber ona *'Kimsin?'* dedi. 'Ben sıtma hastalığıyım, eti parçalar, kanı emerim' dedi. Hz. Peygamber de *'O zaman sen Kübâ ehline git'* buyurdu. Sıtma hastalığı onlara geldi ve onlar yüzleri sararmış şekilde Hz. Peygamber'e geldiler. Hz. Peygamber'e sıtma hastalığından şikâyet etttiler. Hz. Peygamber, *'Ne istiyorsunuz? İsterseniz dua ederim, Allah, hastalığı kaldırır. İsterseniz hastalığa karışmayın, diğer günahlarınız da afffedilsin'* buyurdu. Onlar da 'Tamam, kalkması için dua etme ya Resulallâh' dedi."[514]

---

[512] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 206; Hâkim, I, 346; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 154. Bu hadisi, Ahmed buna yakın bir metinle rivayet etti. Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 292).

[513] Ahmed, *Müsned*, III, 316. Hafız el-Munzirî: Bu hadisi, Ahmed rivayet etti, isnadındaki raviler de sahih hadis ravileridir. Ayrıca Ebû Ya'lâ ve İbn Hibbân sahhîh adlı eserinde rivayet etti. (*et-Terğîb*, V, 260).

[514] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 6113. Heysemî: İsnadında Hişam b. Lâhık var. Nesâî kendisine sıka demiş, Ahmed ve İbn Hibban ise zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 306). Bu hadisi, Beyhakî Selmân'dan buna yakn bir metinle rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 160).

2341. Beyhakî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sıtma hastalığı, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! En sevdiğin kavme beni gönder' veya 'En sevdiğin sahabene beni gönder' dedi –Şekke düşen Kurre'dir- Hz. Peygamber de *'Ensar'a git'* buyurdu. Sıtma hastalığı Ensar'a mübtela oldu, onları yere serdi. Ensar, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Sıtma hastalığı bize geldi, Allah'a dua et de bize şifa versin' dedi. Hz. Peygamber de onlar için dua etti ve hastalık kalktı. Sonra bir kadın geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben Ensar'danım. Onlara dua ettiğin gibi bana da dua et' dedi. Hz. Peygamber *' Hangisi senin için daha sevimlidir; dua edip hastalığın geçmesi mi, sabredip cennete mustahak olmak mı?'* dedi. Kadın, 'Hayır, vallahi ya Resulallâh! Ben sabredeceğim –bunu üç defa dedi- vallahi cennet yerine başka şey istemem' dedi."[515]

b) Ashabdan birinin sıtmaya sabretmesi

2342. Taberânî, *es-Sağîr* ve *el-Evsat* adlı eselerinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, meclisinde devamlı bulunan birini meclisinde görmedi ve *'Falan nerde, onu göremiyorum'* dedi. 'Sıtma hastalığına yakalandı' dediler. Hz. Peygamber, *'Kalkın, onu ziyaret edelim'* dedi. Hz. Peygamber, onun yanına vardığında ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, ona *'Ağlama! Hz. Cibrîl, bana ümmetimin Cehennemdeki payı sıtma hastalığıdır'* buyurdu."[516]

c) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ebû Derdâ'nın sabrı

2343. İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde, Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde ve Hennâd Ebû Sefer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in hastalığı döneminde insanlar yanına gelip onu ziyaret ettiler. 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! bir doktor çağıralım, seni muayene etsin' dediler. 'Doktor (Allah'ı kastediyor) bana baktı' dedi. İnsanlar, Hz. Ebû Bekr'e 'Doktor, sana ne dedi?' diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Ben dilediğimi yaparım' dedi."[517]

---

515 İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 160. Bu hadisi, Buhârî, *el-Edebu'l-mufred* (s. 73) adlı eserinde Ebû Hureyre'den bu meâlde rivayet etti.

516 Heysemî: İsnadında Ömer b. Raşid var. Ahmed ve başkası kendisine zayıf demiş, el-İclî ise sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 306).

517 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 141; *Kenzu'l-ummâl*, II, 153.

2344. Ebû Nu'aym, Muâviye b. Kurre'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Derda (radıyallahu anh) hastalandı. Ashabı yanına geldi ve 'Neyin var ey Ebû Derda?' dediler. 'Günahlarımdan şikayet ediyorum' dedi. 'Ne arzuluyorsun?' diye sordular. 'Cenneti arzuluyorum' dedi. 'Sana bir doktor çağıralım mı?' dediler. 'Beni yatağa düşüren de aynı doktordur' dedi."[518]

d) Mu'âz ve ailesinin veba hastalığına sabretmesi

2345. İbn Huzeyme ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Ğanm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Veba salgını Şam'da çıktı. Amr b. Âs (radıyallahu anh), 'Bu veba hastalığı bir azaptır. Bundan kaçıp vadilere, dağ eteklerine kaçın' dedi. Bu haber, Şurahbîl b. Hasene ulaşınca kızdı ve 'Amr b. Âs yalan söyledi. Hz. Peygamber'e arkadaşlık yaptığımda Amr, ailesinin devesinden daha sapkın haldeydi. Veba hastalığı Hz. Peygamber'in duası, Allah'ın rahmeti, sizden önceki salih insanların vefatıdır' dedi. Şurahbîl'in bu sözü Mu'âz'a ulaşınca 'Ey Allah'ım! Mu'âz'ın ailesinin payını tam ver!' dedi ve iki kızı öldü, oğlu Abdurrahman da veba hastalığına yakalandı. Hz. Mu'âz, oğluna 'Hak Rabbin katındadır. Sakın şüphe edenlerden olma!' dedi. Oğlu da 'Allah'ın izniyle beni sabredenlerden göreceksin' dedi. Mu'âz (radıyallahu anh) da elinin dışı ilk vebaya yakalandı ve 'Bu, benim için kırmızı develerden daha sevimlidir' diyordu. Birinin yanında ağladığını gördü, ona 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Adam, 'Senden elde ediyor olduğum ilimden dolayı ağlıyorum' dedi. 'Ağlama! Hz. İbrahîm yeryüzünde iken hiç ilim yoktu. Falat Allah, ona ilim verdi. Ben vefat edersem sayacağım dört kişiden ilim talep edersin; Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Selâm, Selman ve Ebû Derdâ (radıyallahu anhum)' dedi."[519]

2346. Hâkim ve Ebû Nu'aym Abdurrahman'dan muhtaras şekilde rivayet etti. Ebû Nu'aym'ın lafzı şöyledir: "Mu'âz, Ebû Ubeyde, Şurahbîl b. Hasene, Ebû Malik eş-Eş'arî (radıyallahu anhum) bir gün içinde veba hastalığa yakalandılar. Hz. Mu'âz 'Bu veba, Rabbimin rahmeti, Peygamber efendimizin duası, önceki salih insanların vefatıdır. Ey Allah'ım! Mu'âz'ın ailesine bu rahmetten iyi pay ver!' dedi. Az zaman geçti, ilk oğlu olan, onun ismiyle kendi-

---

[518] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 218. Bu hadisi, İbn Sa'd, Mu'âviye'den bu lafızla rivayet etti. *(et-Tabakât*, VII, 118).

[519] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 325. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed, Abdurrahman b. Ğanm'den muhtasar olarak, Bezzar ise ondan uzunca rivayet etti. Ahmed'in isnadları hasen ve sahihtirler. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 312).

sine künye takılan ve insanlar içinde en çok sevdiği Abdurrahman vebaya yakalandı. Hz. Mu'âz mescitten döndü, onu halsiz gördü ve 'Ey Abdurrahman! Nasılsın?' diye sordu. Oğlu icabet etti ve 'Ey babacığım! hak Rabbin katındadır. Sakın şüphe edenlerden olma!' dedi. Hz. Mu'âz da 'Allah'ın izniyle beni sabredenlerden bulacaksın' dedi. O akşam oğlunu bıraktı, sabah defnetti. Akabinde Hz. Mu'âz da vebaya yakalandı. Ağrısı şiddetlenince 'Bu ölüm acısıdır' dedi. Öyle şiddetli acı çekti ki, hiç kimse böyle çekmemişti. Her ayıldığında gözlerini açıyor ve 'Ya Rabbim! Beni katına al, izzetine and olsun! Kalbimin seni sevdiğini biliyorsun!' dedi."[520]

e) Ebû Ubeyde ve Müslümanların veba hastalığına sabretmesi

2347. İbn İshak, Şehr b. Havşeb, kavminden olan efendisinden şöyle rivayet etmektedir: "Vebâ salgını her tarafı kavurduğu zaman Ebû Ubeyde insanların içinde kalkıp hutbe verdi ve ' Ey insanlar! bu hastalık bir rahmet, Hz. Peygamber'in duası, önceki salih insanların vefatıdır' dedi. Ebû Ubeyde, Allah'tan kendisine bu rahmetten bir pay vermesini istedi ve kendisi de vebaya yakalanıp vefat etti. Ondan sonra yerine Mu'âz b. Cebel geldi. O da Ebû Ubeyde'den sonra insanlara hutbe verdi ve 'Ey insanlar! Bu hastalık size rahmet, Hz. Peygamber'ın duası, önceki salih kişilerin vefat nedenidir' dedi. Hz. Mu'âz da Allah'tan kendi ailesine de bir pay vermesi için dua etti ve oğlu Abdurrahman vebaya yakalanarak öldü. Sonra kalkıp kendisi için de dua etti, kendisinin de ayası vebaya yakalandı. Kendisini gördüm, ayasına bakıyor, elini öpüyor (veya çeviriyor) ve 'Sendeki bu vebayı dünyada hiçbir şeye değişmem' diyordu. Vefat edince komutanlığı Amr b. As'a bıraktı. Amr b. Âs kalkıp hutbe verdi ve 'Ey insanlar! bu hastalık vuku bulunca ateşin alevi gibi yakıp kavuruyor. Dağlara kaçıp bundan kendinizi koruyun' dedi. Ebû Vâsile el-Hüzelî (radıyallahu anh), 'Yalan söyledin. Vallahi, Hz. Peygamber'e arkadaşlık ettiğimde sen bu merkebimden daha şerli biriydin!' dedi. Amr, 'Vallahi, dediklerinin hiç birine karşılık vermeyeceğim ve Vallahi hiç birimiz burda durmayacağız' dedi. Sonra Amr b. Âs ve insanlar çıkıp dağıldılar ve Allah, onları vebadan korudu. Amr b. Âs'ın yaptığı şey Hz. Ömer'e ulaştı, vallahi hiç kızmadı."[521]

---

[520] Hâkim, *Müstedrek*, I, 276; Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 240. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed, Ebû Munîb'den muhtasar şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır, isnadı da muttasıldır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 311).

[521] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 78.

f) Hz. Mu'âz'ın Amavâs'da ortaya çıkan veba hakkında sözü

2348. Ahmed, Ebû Kılâbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Veba hastalığı Şam'da yayıldı. Amr b. Âs (radıyallahu anh), 'Bu, vuku bulan bir azaptır. Bundan kurtulmak için vadilere dağ eteklerine dağılın' dedi. Bu sözü Hz. Mu'âz'a ulaşınca dediği şeyde onu tasdik etmedi ve şöyle dedi: "Bilakis bu hastalık şahadet, rahmet, Hz. Peygamber'in duasıdır. Ey Allah'ım Mu'âz'a ve ailesine bu rahmetinden bir pay ver!' Ebû Kılâbe anlatıyor: "Şahadeti ve rahmeti bildim. Fakat Hz. Peygamber'in duasından kastedilenin ne olduğunu bilmiyordum. Sonra öğrendim ki, Hz. Peygamber bir gün gece namaz kılarken duasında *'Ey Allah'ım sıtma veya veba olsun'* diye dua etmiş ve bunu üç defa tekrar etmiş. Sabah olunca ailesinden biri, 'Ya Resulallâh! Bu gece bir dua ettiğini duydum' dedi. *'Duayı işittin mi'* dedi. 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah (celle celâlühü)'ın ümmetimi kıtlıkla helak etmemesini istedim, bana verdi. Onların kökünü kazıyacak bir düşmanı onlara musallat kılmamasını istedim, ümmetimin fırkalara bölünüp birbirlerine sıkıntı çektirmemelerini istedim, Allah kabul etmedi (veya duam kabul edilmedi). Ben de ölümleri sıtma veya veba ile olsun'* dedim. Bunu üç defa söyledi."[522]

g) Hz. Ebû Ubeyde'nin veba hastalına sevinmesi

2349. İbn Asâkir, Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Amavâs vebası vuku bulunca henüz kendisi ve ailesi yakalanmadan Ebû Ubeyde 'Ey Allah'ım! Ebû Ubeyde'nin ailesinin de payını ver!' dedi. Bir müddet sonra Ebû Ubeyde'nin serçe parmağında bir çıban çıktı. Durup ona bakıyordu. Kendisine onun bir şey olmadığı söyledi. Fakat kendisi 'Umuyorum ki, Allah ona bereket verecektir. Allah, az olan bir şeye bereket verince o şey çok olur' dedi."

2350. İbn Asâkir, Haris b. Amîre el-Hârisî'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel (radıyallahu anh), Haris'i Ebû Ubeyde b. Carrâh'a gönderip nasıl olduğunu sormasını istedi. Ebû Ubeyde veba hastalığına yakalanmıştı. Ebû Ubeyde elinde çıkan vebayı Haris'e gösterdi ve bu Haris'i çok üzdü. Onu gördüğünde çok korktu. Bunun üzerine Ebû Ubeyde 'Vallahi onun yerine kırmızı develerimin olmasını istemem' dedi."[523]

---

[522] Ahmed, *Müsned,* V, 248. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed rivayet etti. Ebû Kılâbe, Mu'âz b. Cebel'e yetişmedi (yani isnadında inkita vardır). (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 311).
[523] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 74.

GÖZLERİN GÖRMEMESİNE SABRETMEK

Ashabın körlüğe sabretmesi

a) Zeyd b. Arkam (radıyallahu anh)'ın körlüğe sabretmesi

2351. Buhârî, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Gözlerim ağırıyordu. Hz. Peygamber, beni ziyaret etti ve *'Ey Zeyd! Bu hastalıktan dolayı gözlerin kör olsa ne yaparsın?'* dedi. Hz. Zeyd, 'Sabreder, mükâfatımı Allah'tan beklerim' dedi. Hz. Peygamber de *'Gözlerin bundan dolayı kör olur, sende sabreder, sevabını da Allah'tan beklersen mükâfatın cennet olur'* dedi."[524]

2352. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber Zeyd b. Arkam'ın yanına vardık. Hz. Zeyd gözlerinden şikayet ediyordu. Hz. Peygamber, kendisine *'Ey Zeyd gözündeki hastalıktan dolayı gözünü kaybeder, sonra da sabredip sevabını Allah'tan beklersen günahsız şekilde Allah ile buluşursun'* buyurdu."[525]

2353. Ebû Ya'lâ ve İbn Asâkir Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Zeyd'in hastalığı olduğundan ziyaret edip yanına girdi ve *'Bu hastalığından kurtulacaksın. Fakat benden sonra yaşayıp kör olursan ne yaparsın?'* dedi. Hz. Zeyd, 'Sabreder, sevabını da Allah'tan beklerim' dedi. Hz. Peygamber de '*O zaman sen de hesapsız şekilde cennete girersin'* buyurdu. Hz. Zeyd, Peygamber efendimizin ölümünden sonra gerçekten kör oldu."[526]

2354. Bu hadisi, Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Zeyd'den bu metine yakın şekilde rivayet etti ve şu eki yaptı: "Hz. Zeyd Peygamber efendimizin ölümünden sonra âmâ oldu. Sonra Allah (celle celâlühü), ona gözlerini bir daha ihsan etti ve Zeyd sonra vefat etti."[527]

---

[524] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 78.

[525] Ahmed, *Müsned,* III, 155. Heysemî: İsnadına el-Cu'fî var, kendisi hakkında çok kelam var. Fakat es-Sevrî ve Şu'be kendisine sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 308).

[526] İbn Asâkir, Tehzîb, V, 440. Bu hadisi, Beyhakî, Zeyd'den bu meâlde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 157).

[527] Heysemî: İsnadında olan Nubâte bt. Berîr b. Hammâd'ı zikr edeni görmedim. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 309).

b) Ashabdan birinin âmâ olmasına sabretmesi

47. Buhârî, Kâsım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından birinin gözleri kör oldu. Sahabe onu ziyaret etti ve 'Bu iki gözümle Hz. Peygamber'i görmek istiyordum. Hz. Peygamber vefat ettikten sonra bu gözlerimin tekrar düzelmesi Tebâle ceylanlarından bir ceylan kadar dahi beni sevindirmez' dedi."[528]

EVLATLARIN, AKRABALARIN VE DOSTLARIN ÖLÜMÜNE SABRETMEK

a) Önderimiz Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in ölümüne sabırla yaklaşması

2355. İbn Sa'd, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Oğlu İbrahim Hz. Peygamber'in önünde can çekişirken gördüm. Hz. Peygamber'in iki gözünden yaşlar aktı. Hz. Peygamber, *'Göz yaş döker, kalp ise hüzünlenir. Sadece Rabbimizin hoşlandığı şeyler söyleriz. Vallahi, ey İbrahim! Senin için üzgünüz'* buyurdu."[529]

2356. İbn Sa'd, Makhûl'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Abdurrahman b. Avf'a dayanarak içeri girdi. Oğlu İbrahim can çekişiyordu. Vefat ettiğinde Hz. Peygamber'in gözlerinden yaşlar aktı. Abdurrahman, kendisine 'Ya Resulallâh! Sen insanları ağlamaktan nehyediyorsun, fakat sen ağlıyorsun. İnsanlar, senin ağladığını gördüklerinde onlar da ağlar' dedi. Hz. Peygamber'in gözyaşları dinince *'Bu sadece şefkattir. Şefkat etmeyene Allah da şefkat etmez. İnsanları feryat etmekten ve kişinin ölüde olmayan özellikleri saymasından nehyediyoruz'* buyurdu. Sonra şöyle devam etti: *"Bu, herkesi kapsayan bir va'd, herkes için bir gidiş yolu, sonra gelenin ilk gidene yetişeceği bir yol olmasaydı ölümden dolayı çok daha fazla üzülürdük. Biz, İbrahim için üzülüyoruz. Göz yaş akıtır, kalp ise mahzundur. Rabbimizi öfkelendiren bir şey demeyiz. İbrahim'in kalan süt emme dönemi ise cennette olsun.'*"[530]

---

[528] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, s. 78. Bu hadisi, İbn Sa'd, Kâsım'dan buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, I, 85).

[529] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 90.

[530] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 88. Bu hadisi, İbn Sa'd, Abdurrahman b. Avf'dan bu meâlde bundan daha uzun şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, I, 89).

b) Hz. Peygamber'in kızlarından birinin oğlunun ölümüne sabırla yaklaşması

2357. Tayâlisî, Ahmed, Ebû Davud, Tirmizî, İbn Mâce, Ebû Avâne ve İbn Hibban Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanındaydık. Kızlarından biri, Hz. Peygamber'e çocuğunun öldüğünü haber verip kendisini çağırmak için birini gönderdi. Hz. Peygamber de gelen elçiye *'Git, kızıma söyle: Allah'ın aldığı onun, verdiği de onundur. Her şey onun yanında belli bir zaman dilimine bağlıdır. Ona sabretmesini ve sevabını Allah'tan beklemesini emredersin'* dedi. Elçi bir daha geldi ve 'Ya Resulallâh! Kızın gelmen için yemin etmiştir' dedi. Hz. Peygamber kalktı, onla beraber Sa'd b. Ubâde, Mu'âz b. Cebel, Übeyy b. Ka'b, Zeyd b. Sabit ve diğer bazı kimseler de kalktı. Ben de onlarla beraber gittim. Çocuk kaldırıldı ve Hz. Peygamber'e verildi, delinmiş bir kırba gibi çocuk hareket ediyor, can çekişiyordu. Hz. Peygamber'in gözleri doldu. Hz. Sa'd, kendisine 'Nedir bu ya Resulallâh? dedi. Hz. Peygamber, *'Bu, Allah'ın kulların kalbine koyduğu bir şefkat duygusudur. Allah sadece şefkatli olan kullara rahmet eder'* buyurdu."[531]

c) Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza'nın ölümüne sabırla yaklaşması

2358. Bezzar ve Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şehid olduğunda Hz. Hamza b. Abdilmuttalib'in cesedinin başında durdu. Öyle korkunç bir manzara gördü ki, bundan daha acıklı bir manzara görmemişti. Hz. Hamza'nın bedenine baktı, her tarafını kesmişlerdi. Hz. Peygamber, *'Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Bildim bileli akraba bağını sağlam tutardın, hayır işlerini çok yapardın. Eğer senden sonrakilerin senin üzerine üzüleceklerinden korkmasaydım seni böyle bırakırdım ve Allah (celle celâlühü), seni yırtıcı hayvanların karnında olduğun şekilde haşrederdi. (veya bu kelimeye yakın bir şey dedi). Vallahi, buna karşı yetmiş müşrikin ölü bedenini böyle yapacağım'* dedi. Hz. Cibrîl, Hz. Peygamber'e bu ayeti indirdi ve okudu:

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾

---

[531] Tayâlisî, 636; Ahmed, *Müsned,* V,204; Ebû Davud, 3125; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 118. (Bu hadisi, Tirmizî, rivayet etmemiştir.)

"Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır." (Nahl: 126). Böylece Hz. Peygamber içtiği yeminin keffaretini verdi ve bu sözünü yerine getirmedi."[532]

2359. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hamza'nın cesedi üzerinde durdu, kendisine yapılanı gördü ve *'Kadınlarımızın üzülmeyeceğini bilseydim seni hiç yere gömmez, böyle bırakırdım, ta ki, yırtıcı hayvanlar ve kuşların midelerinde olasın ve Allah (celle celâlühü), seni o şekilde yaratsın'* dedi. Gördüğü manzara onu çok üzdü ve *'Eğer müşriklere gâlip gelirsem onlardan otuz kişinin aynı şekilde burun ve kulaklarını keseceğim'* dedi. Allah (celle celâlühü), bu hususta şu ayeti nazil etti:

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾

"Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır. Sabret! Senin sabrın da ancak Allah'ın yardımı iledir. Onlardan dolayı kederlenme; kurmakta oldukları tuzaktan kaygı duyma!" (Nahl: 126). Sonra Hz. Peygamber, Hz. Hamza'nın kıble tarafına koyulmasını emretti, akabinde üzerine dokuz tekbir getirdi, sonra diğer şehitler Hz. Hamza'nın kenarına getirildi Hz. Peygamber de onun ve diğer şehitler üzerine yetmiş iki cenaze namazını kıldırdı. Sonra Hz. Peygamber ashabı içinde durdu, gömülene kadar onları izledi. Kur'ân'ın yukardaki ayeti nazil olunca onları affetti, vediği sözden caydı ve müslet yapmaktan vazgeçti."[533]

d) Hz. Peygamber'in Zeyd b. Hârise'nin ölümüne üzülmesi

2360. İbn Ebî Şeybe, İbn Menî, Bezzâr, el-Bâverdî, Dârekutnî *el-Efrâd* adlı eserinde ve Sa'îd b. Mansûr Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Babam Zeyd şehid edilince Hz. Peygamber'e geldim. Hz.

---

[532] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, II, 1795. Heysemî: İsnadında Salih b. Beşîr el-Murî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 119). Bu hadisi, Hâkim (*Müstedrek*, III, 197) bu isnadla buna yakın bir metinle rivayet etti.

[533] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XI, 11051. Heysemî: İsnadında Ahmed b. Eyyûb b. Raşid var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 120).

Peygamber, beni gördüğü gibi gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Ertesi gün olunca yine yanına vardım ve bana *'Dün benle karşılaştığında bana çektirdiğin üzüntüyü bu gün de çektirdin'* buyurdu."[534]

2361. İbn Sa'd, Halid b. Şümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Zeyd b. Hârise (radıyallahu anh) şehid olunca Hz. Peygamber onun ailesine geldi. Zeyd'in kızı Hz. Peygamber'in önünde feryat edip ağlamadı. Hz. Peygamber de öyle ağladı ve ağlama sesi duyuldu. Sa'd b. Übâde (radıyallahu anh) 'Ya Resulallâh! Bu yaptığın da nedir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu dostun, dosta karşı olan sevgi belirtisidir'* buyurdu."[535]

e) Hz. Peygamber'in Osman b. Maz'ûn'un ölümüne üzülmesi

2362. Tirmizî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Maz'ûn vefat edince Hz. Peygamber kendisini öptü. Hz. Peygamber ağlıyor, gözlerinden yaşlar dökülüyordu."[536]

2363. Başka bir rivayette: Hz. Âişe anlatıyor: "Hz. Peygamber'i gördüm, gözyaşları Osman b. Maz'ûn'un cesedi üzerine akıyordu."

---

[534] İbn Ebî Şeybe, XII, 138; Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, III, 2675; *Muntahabu'l-Kenz*, V, 136).

[535] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 32.

[536] Tirmizî, 989; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 464. Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, III, 288), Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti.

SAHABENİN BİRİNİN ÖLÜMÜNE SABRETMESİ

a) Ümmü Hârise'nin oğlunun ölümüne sabretmesi

2364. Şeyhân, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hârise b. Surâka (radıyallahu anh) Bedir Savaşında şehid oldu. Kendisi şavaşa katılmayıp gözlemci olanlar içindeydi. Kendisine serseri bir ok isabet etti ve şehid oldu. Annesi, Hz. Peygamber'e gelip 'Ya Resulallâh! Hârise'nin durumunu söyle! Eğer cennet ehlinden ise sabredeyim. Aksi taktirde Allah (celle celâlühü), ne yapacağımı görür!' dedi. Yani feryat figan edeceğini kasdetti. O zaman henüz feryat figan etmek haram kılınmamıştı. Hz. Peygamber, Ümmü Hârise'ye *'Yazıklar olsun! Sen aklını mı yedin! Sekiz tane cennet vardır. Senin oğlun en yüce olan Firdevs cennetindedir'* buyurdu."[537]

2365. Bu hadisi, Beyhakî, Enes'ten buna yakın metinle rivayet etti. Bir rivayette: "Ümmü Hârise, 'Eğer oğlum cennetteyse sabredeyim. Aksi takdirde ise ona vargücümle ağlayayım' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Hârise! Birçok cennet vardır. Senin oğlun cennetlerin en yücesi olan Firdevs cennetine musatahak olmuştur'* buyurdu."[538]

2366. Bu hadisi, Taberânî, Husayn b. Avf el-Has'amî'den (radıyallahu anh) bu meâlde rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Hârise! Ahirette tek cennet yoktur, birçok cennet vardır. Senin oğlun en yüce olan Firdevs cennetindedir'* buyurdu. Ümmü Hârise de 'O zaman sabredeceğim, ağlamayacağım' dedi."[539]

2367. Bu hadisi, İbn Neccâr, Enes'ten mutavvel (uzun) şekilde rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Ümmü Hârise, 'Ya Resulallâh! Eğer oğlum cennette ise ağlamayacağım, hiç üzülmeyeceğim. Eğer cehennemde ise dünyada yaşadığım müddetçe ağlayacağım' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Hârise! (Veya Ümmü Hâris!) Ahirette tek bir cennet yoktur. Cennetin içinde birçok cennet vardır. Oğlun Hâris ise en yüce olan Firdevs cennetindedir'* buyurdu. Ümmü Hârise, Hz. Peygamber'in yanından gülerek geri döndü ve 'Helal sana, helal sana ey Hâris!' diyordu."[540]

---

[537] Buhari, IV, 24; İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 274.

[538] Beyhakî, IX, 167. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*Kenzu'l-ummâl*, V, 273), Hâkim (*Müstedrek*, III, 208) ve İbn Sa'd *(et-Tabakât*, III, 68) Enes'ten (radıyallahu anh) bu meâlde rivayet etti.

[539] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 275.

[540] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 26.

b) Ümmü Hallâd'ın oğlunun ölümüne sabretmesi

2368. İbn Sa'd, Muhammed b. Sâbit b. Kasy b. Şemmâm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kurayza Savaşında Ensar'dan Hallâd (radıyallahu anh) adında biri şehid oldu. Annesine biri gelip 'Ey Ümmü Hallâd! Oğlun Hallâd şehid oldu!' denildi. Hallad'ın annesi yüzü peçeli şekilde geldi. Kendisine 'Hallad öldürülmüş, sen ise yüzünü peçelemişsin!' denildi. Hallâd'ın annesi de 'Hallad'ı kaybettim ise kendimi de kaybetmedim ya!' dedi. Şehid olduğu Hz. Peygamber'e haber verilince *'Hallad'a iki şehid mükâfatı vardır'* buyurdu. Hz. Peygamber'e bunun nedeni soruldu. Hz. Peygamber de *'Çünkü ehli kipa onu şehid etmiştir'* buyurdu."[541]

c) Ebû Talha ve Ümmü Süleym'in evladını kaybetmeye sabretmeleri

2369. Bezzâr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Süleym (radıyallahu anha), babam olan Ebû Enes'in yanına geldi ve 'Bu gün sevmediğin bir haber getirdim' dedi. Babam Ebû Enes de 'Devamlı bu Arabîden (Hz. Peygamber'i kastediyor) bana kötü haberler getiriyorsun!' dedi. Ümmü Süleym, 'Evet Arabîydi. Fakat Allah (celle celâlühü), onu peygamber olarak seçti ve onu peygamber kıldı' dedi. 'Bana ne haberi getirdin?' dedi. Ümmü Süleym, 'İçki haram kılındı' dedi. Ebû Enes, 'Bu, benimle senin arandaki ayrılıktır' dedi ve müşrik olarak öldü. Ebû Talha, Ümmü Süleym'in yanına gelip onunla evlenmek istedi. Ümmü Süleym, 'Ben senle evlenmem. Sen müşriksin' dedi. Ebû Talha, 'Hayır, vallahi senin arzun bu değildir' dedi. Ümmü Süleym 'Neymiş amacım?' diye sordu. Ebû Talha, 'Senin derdin altın ve gümüştür' dedi. Ümmü Süleym de 'Sen ve Hz. Peygamber şahid olsun ki, Müslüman olursan İslamın'la yetineceğim, başka bir şey istemeyeceğim' dedi. Ebû Talha, 'Kim beni Müslüman olmam için götürecektir' dedi. Ümmü Süleym de oğluna 'Ey Enes! Kalk ve amcanla Hz. Peygamber'in yanına git!' dedi. Ebû Talha da kalktı ve elini omuzuma koydu. Biz de kalkıp Hz. Peygamber'e doğru yola çıktık. Ona yaklaştığımızda bizim sesimizi duydu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Bu Ebû Talha'dır. Alnında islamın izzeti gözüküyor'*

---

[541] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 83. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Abdulhayr b. Kays b. Şemmâm→babası→babasından rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 157). Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, Abdulhayr b. Kays b. Sabit b. Kays b. Şemmâm→babası→babasından buna yakın bir metinle rivayet etti. (*el-İsâbe*, I, 454). İbn Hacer: İbn Mende: Bu hadis ğarîbdir. Yani sadece bu tarikle geldiğini biliyoruz.

dedi. Ebû Talha, Hz. Peygamber'e selam verdi ve 'Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed ise onun kulu ve elçisidir' dedi. Hz. Peygamber de onu İslam üzere evlendirdi. Ümmü Süleym'in Ebû Talha'dan bir çocuğu oldu. Çocuk hızlı şekilde büyümeye başladı ve babası onu çok seviyordu. Allah (celle celâlühü), çocuğunun ruhunu kabzetti. Ebû Talha geldi ve 'Ey Ümmü Süleym! Oğlum ne yapıyor?' dedi. 'Durumu çok iyidir. Sen yemek de yemedin. Bu gün yemeğini de geciktirdim, sen önce yemeğini ye' dedi. Ümmü Süleym anlatıyor: Kocama yemeğini sundum ve 'Ey Ebû Talha! Bir kavim, bir kavme Allah'ın dilediği kadar emanet olarak bir şey bıraksa, sonra emanet verdikleri şeyi almak için birilerini gönderseler ve elçiler de emaneti kabzetseler, yanlarında emanet bırakılan kavmin üzülmeye hakkı var mıdır?' dedi. Ebû Talha, 'Hayır' dedi. Ümmü Süleym de 'Senin oğlun dünyadan ayrıldı' dedi. Ebû Talha 'Nerdedir kendisi?' dedi. Ümmü Süleym, 'İşte şu beşiktedir' dedi. Ebû Talha da gidip üzerini açtı ve 'İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn' dedi. Ebû Talha, Hz. Peygamber'in yanına vardı ve Ümmü Süleym'in dediğini ona anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Beni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Ümmü Süleym, oğlunun ölümüne sabrettiği için Allah (celle celâlühü), onun rahmine bir erkek çocuk ilka etmiştir'* dedi. Bir müddet sonra Ümmü Süleym çocuğunu doğurdu. Hz. Peygamber, Hz. Enes'e *'Ey Enes! Annene git ve ona oğlunun göbeğini kestiğinde ona hiçbir şey yedirmeden bana göndermesini söyle!'* dedi. Çocuğu kollarıma aldım, Hz. Peygamber'e getirip önüne koydum. Hz. Peygamber, *'Bana üç hurma getir!'* dedi. Hurmaları alıp ona getirdim. Hurmaların çekirdeğini çıkardı, ağzına alıp ezdi. Sonra bebeğin ağzını açtı, ezilmiş hurmayı ağzına koydu, dilini de ağzına koydu ve *'Ensar'ım hurmayı sever'* dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Annenin yanına git ve 'Allah senin için evladını mubarek kılsın. Evladını hayırlı ve muttaki biri kılsın' de!"*[542]

2370. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha'nın hasta olan bir çocuğu vardı. Ebû Talha evden çıkınca ruhunu teslim

[542] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2669. Heysemî: Bu hadisi, Bezzar rivayet etti. İsnadındaki raviler Ahmed b. Mansur er-Ramâdî müstesna sahih hadis ravileridir. Ahmed de sıka biridir. Bezzâr'ın bir rivayetinde: "Ebû Talha evlilik teklifinde bulununca Ümmü Süleym, Ebû Talha'ya 'Sen, falan kölenin peşinden çektiği odun parçasına taparken seninle nasıl evlenirim!' dedi..." İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 291). Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, IX, 291), Enes'ten Ebû Talha'nın Müslüman olma kıssasını zikretmeden hadisi rivayet etmiştir.

etti. Ebû Talha eve dönünce 'Oğlum ne yapıyor?' dedi. Ümmü Süleym, 'Daha sakin bir durumda' dedi. Akşam yemeğini kocası Ebû Talha'ya hazırladı, kocası da yemeğini yedi. Ebû Talha, Ümmü Süleym'le o gece ilişkiye girdi. İlişki bitince 'Çocuğumuz öldü, onu gömün' dedi. Sabah olunca Ebû Talha, Hz. Peygamber'e geldi ve olanları anlattı. Hz. Peygamber de *'Bu gece ilişkiye girdiniz mi?'* dedi. Ebû Talha, 'Evet' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber *'Allah ilişkinize bereket katsın'* buyurdu. Ümmü Süleym sonra bir çocuk doğurdu. Ebû Talha, bana 'Çocuğu al, Hz. Peygamber'e götür!' dedi. Çocuk Hz. Peygamber'e birkaç hurmayla beraber getirildi. Hz. Peygamber çocuğu aldı ve *'Yanında bir şey var mı?'* diye sordu. 'Evet yanında birkaç hurma var' dedi. Hz. Peygamber, hurmaları aldı ve ağzında çiğnedi. Sonra ağzındaki hurmayı alıp bebeğin ağzına koydu, damağına sürdü ve Abdullah ismini taktı."[543]

2371. Buhârî başka bir rivayetinde: "Hz. Peygamber, *'Umulur ki, Allah (celle celâlühü), bu gecenize bereket kılar'* dedi." Süfyan anlatıyor: Ensar'dan biri şöyle dedi: "Ümmü Süleym ve Ebû Talha'nın dokuz evladı oldu. Hepsi Kur'ân okudu."[544]

d) Ebû Bekr Sıddîk'ın, oğlu Abdullah'ın ölümüne sabretmesi

2372. Hâkim, Kâsım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Tâif Savaşında Hz. Ebû Bekr'in oğlu Abdullah'a bir ok isabet etti. Hz. Peygamber'in vefatından kırk gün sonra ok yarası yine azdı ve oğlu vefat etti. Hz. Ebû Bekr, Aişe'nin (radıyallahu anha) yanına vardı ve 'Ey kızım! Vallahi sanki bir koyun kulağından tutularak evimden dışarı çıkarıldı. Oğlumun ölümüne hiç üzülmedim' dedi. Hz. Âişe, 'Kalbine sabır ve metanet veren, seni doğru yolda gitmene vesile olan Allah'a hamd olsun' dedi. Hz. Ebû Bekr dışarı çıkıp bir daha içeri girdi ve 'Ey yavrum! Diri diri oğlum Abdullah'ı gömdüğünüzden endişe etmiyor musunuz?' dedi. Hz. Âişe, 'Ey babacığım! Biz Allah'tan geldik ve sadece ona döneriz' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Lanetlenmiş şeytanın şerrinden her şeyi işiten ve bina Allah'a sığınıyorum. Ey yavrum! Herkesin kalbine iki şey ilham edilir. Biri melekten, diğeri ise lanetlenmiş şeytandan olur' dedi. Sakîf'ten bir heyet, Hz. Ebû Bekr'in yanına geldi. Oğluna saplanan bu ok devamlı onun yanındaydı. Hz. Ebû Bekr, bu oku çıkardı ve 'Sizden kimse bu

---

[543] Buhârî, II, 822.
[544] Buhârî, I, 174.

oku tanıyor mu?' dedi. Aclânoğullarından olan Sa'd b. Ubeyd, 'Bu oku ben yontup tüyleri takıp yaya taktım. Bu benim attığım oktur' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Bu ok, oğlum Abdullah'ı öldürmüştür. Onun eliyle seni cehenneme gönderemeyen ve senin elinle onu şereflendiren Allah'a hamd olsun. Çünkü Allah'ın himayesi çoktur' dedi."[545]

e) Hz. Osman'ın Hz. Ebû Zerr'e bu hususta sabretmesi

2373. İbn Sa'd, Amr b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın bir çocuğu olunca hemen ister. Çocuğu beze sarılı şekilde iken onu koklardı. Kendisine 'Niye böyle yapıyorsun?' denildi. Hz. Osman, 'Eğer kendisine bir musibet gelir ve ölürse kalbimde ona karşı bir sevgi kalmış olsun' diye cevap verdi."[546]

2374. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine bir defasında 'Senin hiç sağ kalan evladın olmuyor' denildi. Ebû Zerr (radıyallahu anh) da 'Onları fani olan dünya hayatından alıp baki kalacak ahiret hayatında rızıklandıran Allah'a hamd olsun' dedi."[547]

f) Hz. Ömer'in kardeşi Zeyd'in ölümüne sabırla yaklaşması

2375. Hâkim, Ömer b. Abdirrahman b. Zeyd b. Hattâb'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer ne zaman bir musibetle karşılaşırsa hemen 'Ben kardeşim Zeyd b. Hattab'ın ölümüyle musibetlendim ve ona bile sabrettim' derdi. Hz. Ömer, kardeşinin katilini gördü ve 'Yazıklar olsun! Sen benim kardeşimi öldürdün. Ne zaman meşhur Sabâ rüzgari eserse onu hatırlıyorum' dedi."[548]

g) Hz. Safiyye'nin kardeşi Hamza'nın ölümüne sabırla yaklaşması

2376. Hâkim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hamza şehid edildiğinde Hz. Safiyye onu aramaya koyuldu, onun nasıl olduğunu bilmiyordu. Hz. Ali ve oğlu Hz. Zübeyr ile karşılaştı, onlara

---

[545] Hâkim, *Müstedrek*, III, 477. Bu hadisi, Beyhakî (Sünen, IX, 89) buna yakın bir metinle rivayet etti. Rivayetinde: "Hz. Ebû Bekr, Sa'd'a '...Seni onun eliyle aşağılamayan Allah'a hamd olsun. Allah'ın rahmeti ikinizi kaplamaktan daha geniştir' dedi."

[546] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 157.

[547] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 157.

[548] Hâkim, *Müstedrek*, III, 227. Bu hadisi, Beyhakî, Abdurrahman b. Zeyd'den bu lafızla rivayet etti.

sordu. Hz. Ali, Hz. Zübeyr'e 'Annene sen anlat' dedi. Hz. Zübeyr ise 'Hayır olmaz. Sen anlat halana' dedi. Hz. Safiyye, 'Hamza ne yaptı, nasıl?' dedi. İkisi de bilmediklerini söylediler. Hz. Safiyye, Hz. Peygamber'e doğru gelince *'Öldüğünü söylersem aklını yiyeceğinden endişe ediyorum'* buyurdu. Hz. Peygamber, halası Hz. Safiyye'nin göğsüne eline koydu ve dua etti. Öldüğünü anlayan Hz. Safiyye 'İnnâ lillâh ne innâ ileyhi râci'ûn' dedi ve ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, Hz. Hamza'nın parçalanmış cesedi üzerine geldiğinde *'Kadınların ağlayıp yırtınacağına bilmeseydim onu gömmez öyle bırakırdım ve kıyamet günü yırtıcı kuş ve hayvanların midelerinden çıkarılıp haşredilirdi'* buyurdu. Sonra şehidlerin getirilmesi için emir verdi ve onların cenaze namazlarını kıldırdı. Dokuz şehid ve Hz. Hamza getirilip yere indirildi. Hz. Peygamber yedi tekbir getirerek cenaze namazlarını kıldırdı. Şehidlerin cesedini kaldırdılar, sadece Hz. Hamza'nınkini bıraktılar. Akabinde dokuz şehid daha getirdiler. Hz. Peygamber onların üzerinde de yedi tekbir getirerek cenaze namazlarını kıldırdı. Dokuz şehidin cesedini kaldırdılar, sadece Hz. Hamza'nınkini bıraktılar. Akabinde dokuz şehid cesedi daha getirdiler ve onların cenaze namazında da yedi tekbir getirdi ve böyle devam ederek hepsinin cenaze namazını kıldırdı."[549]

2377. Bezzar, Ahmed ve Ebû Ya'lâ Zübeyr b. Avâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşı olunca bir kadın koşarak geldi, az kalsın şehidlerin cesedini görüyordu. Hz. Peygamber, cesetleri görmesini istemedi ve *'Kadını tutun, kadını tutun!'* dedi. Koşan kadının annem Hz. Safiyye olduğunu anladım. Ben de ona doğru koşmaya başladım ve şehitlerin cesedini görmeden ona yetiştim. Annem benim göğsüme bir darbe indirip beni itti, kendisi çok güçlü bir kadındı. Annem, 'Benden uzak dur, bu toprak senin değil!' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber bunu emretti' dedim. Annem durdu, yanında olan iki kıyafeti çıkardı ve 'Bunları kardeşim Hamza için getirdim. Şehid olduğuna dair bana haber ulaştı. Bu iki elbiseyle onu kefenleyin' dedi. İki elbiyeyi alıp Hz. Hamza'yı kefenlemek için götürdük. Hz. Hamza'nın yanında kendisi gibi bedeni parçalanmış Ensar'dan birini gördük. Hz. Hamza'nın iki elbise ile kefenlenip bu Ensar'dan olan sahabînin kefensiz kal-

---

549 Hâkim, *Müstedrek*, III, 197. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe ve Taberânî İbn Abbas'tan buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 170). Bezzâr da hadisi rivayet etti. Heysemî: Bezzar ve Taberânî'nin isnadında Yezid b. Ebî Ziyad var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 118).

masından haya ettik, kabullenemedik ve bir elbise Hz. Hamza'ya, diğeri Ensar'dan olan kişiye olsun, dedik. İkisine de payını verdik. Fakat bir elbise daha büyüktü. Aralarında kura çektik, her birini kendi payına düşen elbise ile kefenledik."[550]

2378. İbn İshak, *es-Sîret* adlı eserde ez-Zührî, Âsım b. Ömer b. Katâde, Muhammed b. Yahya ve başkalarından Hz. Hamza'nın şahadeti hakkında rivayet etti: "Hz. Safiyye bt. Abdilmuttalib (radıyallahu anha), kardeşi Hz. Hamza'ya bakmak için geldi. Hz. Zübeyr, annesi Hz. Safiyye ile karşılaştı ve 'Anneciğim! Hz. Peygamber senin geri dönmeni emrediyor' dedi. Hz. Safiyye, 'Neden geri dönecekmişim? Kardeşimin cesedine şekiller çizildiği, müslet yapıldığı bana ulaştı. Bu, Allah yolunda olmuştur, olanlar için hiç üzülmeyeceğim. Sabredip mükâfatını Allah'tan bekleyeceğim inşaallâh' dedi. Hz. Zübeyr gelip söylediklerini Hz. Peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber de *'Yolunu açın, ona karışmayın'* dedi. Hz. Safiyye, kardeşinin cesedinin yanına geldi, onun için mağfiret diledi. Akabinde Hz. Peygamber defnedilmesi için emretti."[551]

h) Ümmü Seleme'nin, kocasının ölümünü sabırla karşılaması

2379. Ahmed, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Seleme bir gün Hz. Peygamber'in yanından geldi ve şöyle anlattı: Hz. Peygamber'den bir şey işittim, çok mutlu oldum. Şöyle buyurdu: *"Herhangi bir Müslüman, bir musibetle karşılaşır, 'innâ lillah ve inna ilahi râci'ûn' der ve sonra da 'Ey Allah'ım! Bu musibetten dolayı bana mükâfat ver ve kaybettiğimden daha hayırlı bir şey ver!' diye dua ederse Allah (celle celâlühü) illa kendisine verir."* Ümmü Seleme anlatıyor: Bu duayı kocamdan ezberledim. Ebû Seleme vefat edince 'İnnâ lillah ne innâ ileyhi râci'ûn' deyip 'Ey Allah'ım! Bu musibetten dolayı bana mükâfat ver ve kaybettiğimden daha hayırlı bir şey ver!' dedim. Sonra kendi kendime Ebû Seleme'den daha hayırlı kim olabilir, dedim. İddetim bitince evime girmek için Hz. Peygamber müsaade istedi. Ben de bir deri tabaklıyordum. Ellerimi tabaklama detarjanı olan selem yaprağından temizledim ve girmesi için müsaade ettim. İçinde yün olan deriden yapılmış bir minder verdim ve üzerine oturdu. Akabinde beni kendisi için istedi. Hz. Peygamber, sözünü bitirince 'Ya Resulallâh! Seni istemiyorum

---

[550] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, II, 1797; Ahmed, *Müsned*, I, 165. Heysemî: İsnadında Abdurrahman b. Ebî Zinâd var, kendisi zayıf fakat bazı kişiler kendisine sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 118).

[551] Sîretu İbn Hişâm, II, 97; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 349.

gibi bir şey aklına gelmesin. Fakat ben çok kıskanç biriyim. Benden istemediğin bir şey görürsün de Allah'ın azabına maruz kalacağımdan endişe ediyorum. Ben yaşı ilerlemiş, çocukları olan bir kadınım' dedim. Hz. Peygamber, *'Bahsettiğin kıskançlığı Allah giderecektir. İlerlemiş yaşın ise benim de senin gibi yaşım ilerlemiştir. Bahsettiğin çocuklar ise senin evlatların benim evlatlarımdır'* buyurdu. Ümmü Seleme anlatıyor: "Ben de Hz. Peygamber'in evlilik teklifini kabul ettim ve Allah (celle celâlühü), bana Ebû Seleme'den daha hayırlı olan Hz. Peygamber'i koca olarak verdi."[552]

ı) Üseyd b. Hudayr'ın, hanımının ölümünü sabırla karşılaması

2380. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Şâşî ve İbn Asâkir Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hac veya ümreden döndük, bizi Zü'l-Huleyfe'de karşıladılar. Ensar'ın çocukları ailelerini karşılıyorlardı. Üseyd b. Hudayr'ı da karşıladılar ve ona hanımının öldüğünü haber verdiler. Yüzünü örtüp ağlamaya başladı. Ben de 'Allah seni affetsin! Sen Hz. Peygamber'in arkadaşı, ilk Müslüman olanlardan olup kıdem sahibi biri değil misin, nasıl olur da bir kadın için ağlarsın?' dedim. Üseyd de başının üstündeki örtüyü açtı ve 'Hayatıma and olsun! Doğru söyledin. Sa'd b. Mu'âz'dan sonra hiç kimse için ağlamaya hakkım yoktur. Hz. Peygamber onun fazileti için söylediğini söylemişti' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber kendisi için ne dedi?' diye sordum. Hz. Peygamber, *'Arş, Sa'd b. Mu'âz'ın ölümü için sarsılmıştır'* buyurdu, dedi. Hz. Aişe anlatıyor: Hz. Peygamber ile benim aramda Üseyd aracılık yapıyordu."[553]

2381. Bu hadisi, Ebû Nu'aym de Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti. Fakat hadiste şöyle denmiştir: Üseyd şöyle dedi: "Nasıl ağlamayayım! Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Arşın sutunları Sa'd b. Mu'âz'ın ölümü için sarsıldı.*"[554]

---

[552] Bu hadisi, Nesâî, İbn Mâce ve Tirmizî rivayet etti ve 'Bu hadis hasen ve ğaribdir' dedi. (*el-Bidâye*, IV, 91). Bu hadisi, İbn Sa'd (*et-Tabakât*, VIII, 63, 64) da rivayet etti.

[553] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 42. Bu hadisi, İbn Sa'd (*et-Tabakât*, 3/112) ve Hâkim (*Müstedrek*, III, 289) Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti. Hâkim: Bu hadis, Müslim'in şartı üzere gelmiş sahişh bir hadistir. Fakat Şeyhân rivayet etmemiştir. Hafız Zehebî: Bu hadis sahihtir.

[554] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 118. Taberânî de hadisi rivayet etti ve hadiste Üseyd şöyle demiştir: "Nasıl olur da ağlamam. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim..." Heysemî: İsnadların hepsi hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 309).

j) İbn Mes'ûd'un, kardeşi Utbe'nin ölümüne sabır ve metanetle yaklaşması

2382. Ebû Nu'aym, Avn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'a (radıyallahu anh) kardeşi Utbe'nin ölüm haberi ulaşınca ağlamaya başladı. Kendisine 'Niye ağlıyorsun?' diye soruldu. 'Utbe nesep olarak kardeşim, Hz. Peygamberle beraber olan arkadaşımdı. Bununla beraber benim için onun benden önce ölüp benim sabredip mükâfatımı Allah'tan beklemem benim ölüp onun sabredip mükâfatını Allah'tan beklemesinden daha sevindiricidir' dedi."[555]

2383. İbn Sa'd, Hayseme'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (b. Mes'ûd) geldiğinde kardeşi Utbe'nin ölüm haberi kendisine verildi, gözlerinden yaşlar aktı ve 'Bu, Allah'ın insanların kalbine koyduğu bir rahmettir. Âdemoğlu bu gözyaşı rahmetini tutmaya malik değildir' dedi."[556]

k) Ebû Ahmed b. Cahş'ın kızkardeşi Zeyneb'in ölümüne metanetle yaklaşması

2384. İbn Sa'd, Abdullah b. Ebî Selît'den şöyle rivayet etmektedir: "Âmâ olan Ebû Ahmed b. Cahş'in (radıyallahu anh) kızkardeşi Zeyneb bt. Cahş'ın ölmüş cesedinin üstünde olduğu tabutu taşırken ağlıyordu. Hz. Ömer, ona 'Ey Ebû Ahmed! Tabutu bırak da insanlar seni ezmesin. Tabutu taşımak için çok insan var' diyordu. Ebû Ahmed, 'Ey Ömer! Ulaştığımız tüm hayırlara Zeyneb'den dolayı ulaştık. Onu taşımak az da olsa içimdeki acıyı hafifletiyor' dedi. Hz. Ömer de 'Tamam, taşıyabilirsin' dedi."[557]

l) Müslümanların, Hz. Ömer'in ölümüne sabır ve metanetle yaklaşması

2385. İbn Sa'd, İbn Menî ve İbn Asâkir Ahnef b. Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'in (radıyallahu anh) 'Kureyş'liler insanların önderleridir. Kureyş'li biri, bir kapıdan girerse illa insanlardan bir topluluk onla beraber girer' dediğini işitimiştim. Hançerle darbe alana kadar bundan ne kasdettiğini anlamamıştım. Ölüm döşeğinde iken Süheyb'e insanlara üç gün boyunca namaz kıldırmasını emretti. Halk birini halife olarak seçene kadar insanlara yemek verilmesini emretti. Halk cenazeden döndüğünde yemek

---

[555] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IV, 253.
[556] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 94.
[557] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 80.

getirildi, sofralar serildi. Kendilerinde olan üzüntüden dolayı kimse yemedi. Abbas b. Abdilmuttalib (radıyallahu anh), 'Ey insanlar! Hz. Peygamber vefat etti, ondan sonra dahi yedik ve içtik. Ebû Bekr (radıyallahu anh) öldü, ondan sonra da yedik ve içtik. Şimdi de yemeniz gerekir, yemeğinizi yeyin' dedi. Sonra Hz. Abbas elini uzattı, yedi. Bunun üzerine insanlar da elini uzatıp yediler. İşte o zaman Kureyş'lilerin insanların önderi olduğunu anladım."[558]

m) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ali'nin insanlara akrabalarını kaybettiklerinden dolayı sabrı emretmeleri

2386. İbn Ebî Hayseme, Dînverî *el-Mücâlese* adlı eserinde ve İbn Asâkir Ebû Uyeyne'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Sıddîk birine başsağlığı dileyince 'Şükür sizde bir şey yok. Yırtınmanın bir faydası da yoktu. Ölüm öncesine göre çok kolay, sonrasına göre çok zordur. Hz. Peygamber'in ölümünü düşünün, kendi musibetinizi hafif görün. Allah (celle celâlühü) mükâfatınızı artırsın' derdi."[559]

2387. İbn Asâkir, Süfyan'dan şöyle rivayet etmektedir: Ali b. Ebî Talib (radıyallahu anh), Eş'as b. Kays'a (radıyallahu anh) oğlundan dolayı başsağlığı diledi ve 'Üzülürsen içindeki merhameti yerine getirmiş olursun. Sabırlı ve metanetli olursan Allah (celle celâlühü) senin oğluna vekil olmuştur. Eğer sabredersen üzerine kader hükmünü icra etmiş ve sen de mükâfatını almış olursun. Eğer ağlayıp sızlarsan yine kader üzerine hükmünü icra etmiş ve günah kazanmış olursun' dedi."[560]

---

[558] İbn Sa'd *(et-Tabakât*, IV, 19 (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 67). Bu hadisi, Taberânî buna yakın bir metinle rivayet etti. Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd var, hadisi hasen biridir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 196).
[559] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 122.
[560] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 122.

MÜSLÜMANIN HER TÜRLÜ BELAYA KARŞI SABIRLI OLMASI

a) Ensar'dan olan bir kadının Sara hastalığına karşı sabırlı olması

2388. Bezzâr, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber Mekke'deydi. Ensar'dan bir kadın geldi ve 'Ya Resulallâh! Habis olan bu sara hastalığı beni bir türlü bırakmıyor' dedi. Hz. Peygamber, *'Sende var olan hastalığa sabırla yaklaşırsan kıyamet günü günahsız ve hesapsız şekilde geleceksin'* buyurdu. Kadın da 'Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Allah'a kavuşana kadar sabredeğim' dedi. Kadın, 'Bu kötü hastalık yüzünden kendimden geçerken avretimin açılacağından endişe ediyorum' dedi. Hz. Peygamber de açılmaması için dua etti. Nöbet geçireceğinden endişe edince gelip Kâ'be'nin perdelerine asılır ve hastalığa 'Ey Şeytan! Benden uzaklaş!' derdi ve şeytan da onu bırakırdı."[561]

2389. Ahmed, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas (radıyallahu anhuma), bana 'Sana cennet ehlinden olan bir kadını göstereyim mi?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. 'İşte bu siyah tenlli kadın, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bende sara hastalığı var, nöbet geçirince de elbisem açılıyor. Benim için dua eder misin' dedi. Hz. Peygamber *de 'İstersen sabredersin ve mükâfat olarak cenneti alırsın. İstersen de Allah'a dua ederim, hastalığını kaldırır'* buyurdu. Bu kadın, 'Hayır, bilakis sabredeğim. Fakat Allah'a dua et de nöbet geçirince elbisemi açmayayım, üzerim açılmasın' dedi. Hz. Peygamber de bu hususta ona dua etti."[562]

b) Bir kişinin cahiliyye döneminde fahişe olan bir kadınla kıssası

2390. Beyhakî, Abdullah b. Muğaffel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Cahiliyye döneminde fahişe olan bir kadın vardı. (Müslüman) Bir adam yanından geçti veya o, bir adamın yanından geçti. Adam, kadına sarkıntılık yapıp elini uzattı. Kadın, 'Çek elini! Allah (celle celâlühü) şirki giderdi, İslam'ı getirdi' dedi. Adam da kadını bıraktı ve sırtını dönüp gitti. Adam, donmuş şekilde kadına bakıp yürüyordu ve duvara tosladı. Adam, Hz. Pey-

---

[561] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 773.

[562] Ahmed, *Müsned*, I, 346. Bu hadisi, bu şekilde Şeyhân rivayet etti. Sonra Buhârî, Atâ'dan şöyle aktarır: "Bu siyah tenli ve uzun kadının Ka'be'nin perdeleri üzerinde olan Ümmü Züfer olduğunu gördüm." (*el-Bidâye*, VI, 160).

gamber'e geldi, olanları anlattı. Hz. Peygamber de *'Sen Allah (celle celâlühü)'ın, kendisi için hayır dilemiş olduğu bir bir kulsun. Allah (celle celâlühü), birine hayır dilemişse onun günahının azabını dünyada verir. Fakat şer dilemiş ise onun günahını bırakır, cezasını kıyamet günü verir'* buyurdu."[563]

c) Hz. Ömerin "Mü'minin karşılaşıp hoşlanmadığı her şey musibettir" sözü

2391. İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Abd b. Humeyd, İbn Munzir ve Beyhakî Abdullah b. Halîfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir cenazede Hz. Ömer ile beraberdim. Ayakkabısının bağı koptu, 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn' dedi, sonra 'Seni mutsuz eden her şey musibettir' dedi."

2392. Mervezî, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in ayakkabısının bağı koptu ve 'İnnâ lillâh ne innâ ileyhi râci'ûn' dedi. İnsanlar, 'Ey mü'minlerin emiri! Ayakabbının bağı için innâ lillah... mı diyorsun?' dedi. Hz. Ömer de 'Mü'minin karşılaşıp hoşlanmadığı her şey musibettir' dedi."[564]

d) Hz. Ömer, Ebû Ubeyde'ye düşmana karşı sabrı emretmesi ve Hz. Osman'ın mazlum olarak şehid olana kadar sabretmesi

2393. Mâlik, İbn Ebî Şeybe, İbn Ebî Dünya, İbn Cerîr, Hâkim ve Beyhakî Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Ubeyde (radıyallahu anh), Ömer b. Hattab (radıyallahu anh)'a bir mektup yazdı. Mektupta Rum ordusunun büyüklüğünden ve endişesinden bahsetti. Hz. Ömer, kendisine şöyle mektup yazdı:

Emmâ ba'd: Mü'min olan bir kula ne zaman bir sıkıntı gelse Allah (celle celâlühü), o sıkıntıdan sonra kendisine bir genişlik verir. Bir zorluk, asla iki kolaylığı mağlub etmez. Allah (celle celâlühü) kitabında şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

"Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihad için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân: 200).[565]

---

[563] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 155).
[564] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 154.
[565] Mâlik, I, 964; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, V, 335; Ali el-Muttak*Kenzu'l-ummâl*, II, 154.

2394. Ebû Nu'aym, Abdurrahman b. Mehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ın iki özelliği vardı, ne Hz. Ebû Bekr de ne de Hz. Ömer de vardı; Kendi nefis üzerine sabrı ve sonunda mazlum olarak şehid oldu. İnsanları bir mushaf üzerine toplaması (diğer mushafları ortadan kaldırması) idi."[566]

ŞÜKÜR

Hz. Peygamber'in şükretmesi

a) Hz. Peygamber'in Allah'a şükretmek için secdesini uzun tutması

2395. Ahmed, Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber çıktı, odasına doğru yöneldi ve içeri girdi. Kıbleye yöneldi, secdeye kapandı, secdesini öyle uzattı ki, Allah'ın ruhunu kabzettiğini sandım. Yanına yaklaştım ve oturdum. Hz. Peygamber, başını kaldırdı *'Sen kimsin?'* diye sordu. Ben Abdurrahman, dedim. *'Ne istiyorsun?'* diye sordu. Ben de 'Ya Resulallâh! Secdeni öyle uzattın ki, Allah'ın ruhunu kabzettiğini sandım. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Hz. Cibrîl geldi ve beni müjdeledi. Şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), şöyle buyurdu: "Kim sana salat ederse ben de ona salat (rahmet) edeceğim, kim sana selam ederse ben de ona selam edeceğim." Ben de teşekkür etmek için secdeye kapandım.'*"[567]

2396. Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına vardım, ayakta namaz kılıyordu. Sabah vakti girene kadar öyle namaz kıldı. Öyle bir secdesini uzattı ki, ruhunun kabzedildiğini sandım. Bana *'Neden böyle yaptığımı biliyor musun?'* dedi. Ben ise 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedim. Bu soruyu üç veya dört defa sordu. Hz. Peygamber, şöyle anlattı: *"Rabbimin bana farz kıldığı namazı kıldım. Rabbim bana geldi ve sonunda 'Ümmetine ne yapayım' dedi. Ben de 'Ey Rabbim! Sen daha iyi bilirsin' dedim. Bunu bana üç veya dört defa tekrar etti. Sonunda bana 'Ümmetine ne yapayım?' dedi. Ben de 'Ey Rabbim sen daha iyi bilirsin' dedim. Allah (celle celâlühü), 'Ümmetin hakkında seni üzme-*

---

[566] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 58.

[567] Ahmed, *Müsned*, I, 191. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 287).

yeceğim' dedi. Ben de Rabbim için secdeye kapandım. Rabbim teşekkür eder ve teşekkür edenleri sever.'[568]

2397. Taberânî, Abdurrahman b. Ebî Bekr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i ziyaret etmek için gittim. O sırada Hz. Peygamber'e vahiy iniyordu. Vahiy işi bittikten sonra Kızkardeşim Âişe'ye 'Bana âbâmı ver' dedi. Hz. Peygamber evden çıkıp mescide girdi. O sırada mescitte bir topluluk gördü, onların haricinde kimse yoktu. Hz. Peygamber, topluluğun yanında oturdu. Konuşan kişi anlattıklarını bitirdikten sonra Hz. Peygamber, Secde süeresini okudu ve secdeye kapandılar. O kadar uzun secdede kaldılar ki, kişi bu müddet zarfında iki mîl gidebilirdi. İnsanlar, onların secdeye kapandıklarını duyunca geldiler ve mescid doldu taştı. Hz. Âişe de ailesini çağırdı ve 'Hz. Peygamber'in yanında hazır olun, onda hiç görmediğim bir şey gördüm' dedi. Hz. Peygamber, başını secdeden kaldırınca Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Neden secdeyi uzattın?' buyurdu. Hz. Peygamber de *'Ümmetim hakkında bana verdiği şey e mukabil Rabbime şükretmek için secde ettim. Ümmetimden yetmiş bin kişinin hesapsız cennete gireceğini söyledi'* buyurdu. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Senin ümmetin çok ve iyidir. Keşke daha çok olmasını isteseydin!' dedi. Bunu iki defa veya üç defa söyledi. Hz. ömer, 'Anam babam sana feda olsun ya Resulallâh! Çünkü sen, Allâh'tan ümmetine azap etmemesini talep ettin' dedi."[569]

b) Hz. Peygamber'in, yatalak birini gördüğü için şükretmesi

2398. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, devamlı yatalak olan bir hastanın yanından geçti. Hemen çöküp secde etti. Hz. Ebû Bekr yanından geçti, o da çöküp secde etti. Sonra Hz. Ömer geçti, o da inip secde etti."[570]

---

[568] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 199. Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde Haccâc b. Osman es-Seksekî→Mu'âz'dan rivayet eder. Fakat Haccac, Mu'âz'a yetişmemiştir (yani isnadında inkita vardır). İbn Hibbân, kendisini etbâi tâbiin içinde sayar. Ayrıca bu hadis Bakiyye tariki ile gelmiştir. Bakiyye, muanan olarak rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 280).

[569] Heysemî: İsnadında Musa b. Ubeyde var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 289).

[570] Heysemî: İsnadında Abduaziz b. Ubaydillâh var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 289).

d) Hz. Peygamber'in seriyyeden sağlam şekilde dönen ailesi için Allah'a şükretmesi

2399. Beyhakî, Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir defa ailesinden oluşan bir orduyu seriyyeye gönderdi ve *'Ey Allah'ım! Onları bana sağ sâlim geri gönderirsen sana hakkıyla şükür etmek bana vacip olsun'* dedi. Bir müddet geçtikten sonra sağ sâlim geri döndüler. Hz. Peygamber de *'Allah'ın verdiği bol nimetlerinden dolayı Allah'a hamd olsun'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Akrabalarım sağ sâlim geri dönerse Allah'a hakkıyla şükredeceğini söylemedin mi?' dedim. Hz. Peygamber de *'Ben de yapmadım mı?'* dedi."[571]

SAHABENİN ŞÜKRETMESİ

a) Hz. Peygamber'in kendisine bir hurma verdiği bir sahabînin teşekkür etmesi

2400. Beyhakî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir yoksul, Hz. Peygamber'e gelip bir şey istedi. Hz. Peygamber de bir hurma verilmesini emretti. Hurmayı alıp adama attı. Başka biri geldi, onun için de bir hurma istedi. Adam, 'Subhânellâh! Hz. Peygamber'in hurması' dedi. Hz. Peygamber de cariyesine *'Ümmü Seleme'ye git ve yanındaki kırk dirhemi bu adama versin'* dedi."

2401. Beyhakî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir muhtaç Hz. Peygamber'e gelip bir şeyler istedi. Hz. Peygamber de bir hurma verdi. Adam, 'Sübhânellâh! Peygamberlerden bir peygamber bir hurma sadaka veriyor!' dedi. Hz. Peygamber de *'Bilmez misin o bir hurmada birçok zerre ağırlığı vardır'* dedi. Başka biri geldi, o da bir şeyler istedi. Hz. Peygamber ona da bir hurma verdi. Adam, 'Peygamber'lerden olan birinin hurmasıdır! Hayatta kaldığım müddetçe bu hurmayı kendimden ayırmayacağım. Devamlı bu hurma sebebiyle bereketi umacağım' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kendisine iyilik yapılmasını emretti ve adam kısa zaman sonra zengin oldu."[572]

---

[571] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 151.
[572] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 42.

Hz. Ömer'in, Allah (celle celâlühü)'a, makamını yücelttiği için şükretmesi, şükür ve sabır hakkında sözü

2402. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Süleyman b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), (Mekke'ye yakın olan) Decnân dağından geçti ve 'Hatırlıyorum, ben burda babam Hattâb'ın develeri güdüyordum. Babam vallahi çok katı ve sert idi. Ben sonra da Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinin başına geçtim' dedi. Akabinde şu şiir beytini okudu:

لا شيء فيما ترى إلاّ بشاشته يبقى الإله ويُودي المالُ والولدُ

Bu gördüklerin hepsi basit bir gülücükten ibarettir.
Sadece ilah bâkî kalacak, mal ve çocuk yok olacaktır.

Hz. Ömer sonra devesine 'Haydi devam et!' dedi.[573]

2403. İbn Asâkir, Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Şayet bana şükür ve sabır binekleri getirilse hangisine binsem gam yememem."[574]

Hz. Ömer'in mübtelâ olmuş birine ve başka birine bu hususta sözü

2404. Abd b. Humeyd, İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab, mübtela olmuş birinin yanından geçti. Adam cüzâm, âmâ, sağır ve lal idi. Yanındakilere 'Bu adamda Allah'ın bir nimetini görüyor musunuz?' dedi. Onlar da 'Hayır' dedi. Hz. Ömer ise 'Bilakis, zorlanmadan küçük abdestini yapabiliyor, sağa sola kıvranmasına gerek olmadan kolaylıkla yapıyor. Bu, Allah'ın bir nimetidir."[575]

2405. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, birinin 'Ey Allah'ım! Ben nefsimi ve malımı senin için infak ediyorum' dediğini işitti. Hz. Ömer de 'Hiç susmayacak mısınız? Sizden biri bir belaya mübtela olunca sabretsin, afiyette olunca şükretsin' dedi." (*Kenzu'l-ummâl*, 2/154).

---

573 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 266.
574 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 417.
575 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 154.

b) Hz. Ömer'in, kendisine selam veren birine sözü, Ebû Musa'ya mektubu ve şükür ehli hakkında sözü

2406. Malik, İbn Mübârek ve Beyhakî, Enes'in (radıyallahu anh) Hz. Ömer'den şöyle işittiğini rivayet eder: "Bir kişi, Hz. Ömer'e selam verdi, Hz. Ömer de selamını aldı. Sonra Hz. Ömer, kendisine 'Nasılsın?' diye sordu. Adam, 'Ey Allah'ım sana hamd olsun' dedi. Hz. Ömer de 'Senden beklediğim de buydu' dedi."[576]

2407. İbn Ebî Hâtim, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Ebû Musa el-Eş'arî (radıyallahu anh)'ye şöyle bir mektup yazdı: "Dünyadki rızkına kanaat getir. Allah (celle celâlühü), bazı kullarına rızık konusunda daha fazla ihsanda bulunmuştur. Ya hiç vermeyerek sınıyor, nimet verdiği kişinin de nasıl şükredeceğini sınıyor. Allah'a şükretmek onun kendisine rızık olarak verdiği şeylerde farz kıldığı hakkı vermektir."[577]

2408. Dîneverî, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Allah'u Teâlâ kendisine şükreden kişilerin rızkını daha da artırır. Siz de şükrederek fazlasını isteyin. Çünkü Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu: **"Şükrederseniz, elbette size nimetimi artıracağım..."** (İbrahim: 7).[578]

c) Hz. Osman'ın halkı kötü bir durumda görmediği için şükretmesi

2409. Ebû Nu'aym, Süleyman b. Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affân (radıyallahu anh), kötü bir durumda olan bir kavme çağrıldı. Onların yanına doğru yola çıktı, fakat onların dağıldığını gördü. Fakat orda yaptıkları kötü şeyin eserini gördü. Onları o halde görmediği için şükretti ve bir köle azad etti."[579]

Hz. Ali'nin nimet ve şükür konusunda sözü

2410. Beyhakî, Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Nimet, şükür ile bağlantılıdır. Şükür ise nimetin daha fazla olmasına sebep olur. İkisi bir ipe bağlıdır. Kişi şükretmeyi terk etmedikçe Allah (celle celâlühü), o kulun üzerindeki nimetin daha artmasını engellemez."

---

[576] Mâlik, *Muvatta*, II, 2044; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 151.
[577] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 151.
[578] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 151.
[579] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 60.

2411. İbn Mâce ve Askerî Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Talib şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), şükür kapısı açık olduğu müddetçe nimeti artırma kapısını kapamaz. Dua kapısını açık tuttuğu müddetçe duayı kabul etme kapısını kapamaz. Tövbe kapısını açık tutup mağfiret kapasını da kapatmaz. Size Allah'ın kitabından okuyayım. Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu:

"Bana dua edin; size icabet edeyim" (Mü'min: 40/60).

"Eğer şükrederseniz elbette size (nimetimi) artıracağım" (İbrahim: 14/7).

"Beni anın ki ben de sizi anayım!" (Bakara: 2/152).

"Kim bir kötülük işler veya nefsine zulmeder, ondan sonra da Allah'tan af talebinde bulunursa, Allah'ı çok affedici ve merhametli olarak bulacaktır" (Nisa: 4/110).

d) Hz. Ebû Derdâ'nın, Hz. Aişe'nin ve Hz. Esmâ'nın şükür hakkında sözü

2412. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Akşamladığımda, sabahladığımda kimsenin bana bir zarar vermediğini görmem Allah'tan olan büyük bir nimet olarak görüyorum."

2413. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: Yeme ve içme haricinda Allah'ın kendilerine nimet vermediğini düşünenler kıt anlayışlı kimselerdir ve azapları da hazır olmuştur."[580]

2414. İbn Ebî Dünya ve İbn Asâkir Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Kolaylıkla tatlı suyu içebilen ve kolaylıkla suyu dışarı çıkan her kulun şükretmesi gerekir."[581]

2415. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Esmâ bt. Ebî Bekr Sıddîk'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhuma), şehid olduğu gün Hz. Peygamber'in, Abdullah'ın annesi olan Hz. Esma'ya verdiği bir şey sepetinde iken kayboldu. Hz. Esma kaybettiği şeyi aradı. Onu görünce sevinçten şükrederek secdeye kapandı."[582]

---

[580] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 152. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 220, 210) adlı eserinde iki tarikle buna yakın şekilde rivayet etti.

[581] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 152.

[582] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 282. Heysemî: İsnadı hasendir. İsnadındaki bazı kişiler hakkında eleştiriler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 290).

SEVAP KAZANMAK

a) Önderimiz Hz. Peygamber'in sevap kazanma isteği

2416. Ahmed, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşında her üç kişiye bir deve düşüyordu. Ebû Lübâbe ve Hz. Ali (radıyallahu anhuma) Hz. Peygamber'in deve arkadaşlarıydı. Hz. peygamber'in yürüme sırası gelmişti. Fakat Hz. Peygamber'in ortakları olan Hz. Ali ve Hz. Ebû Lübâbe, kendisine 'Sen bin, biz peşinden yürürüz' dediler. Hz. Peygamber ise *'Sevap kazanma konusunda benden daha güçlü değilsiniz ve ben sizden daha mustağni değilim'* buyurdu."[583]

2417. Bu hadisi, Bezzar rivayet etti ve şöyle dedi: "Sıra Hz. Peygamber'e gelince iki arkadaşı 'Sen binmeye devam et, biz peşinden yürürüz' dedi." Hadisin devamı yukardaki metne yakındır. Heysemî: İsnadında Âsım b. Behdele var, hadisi hasen biridir. Ahmed'in isnadındaki diğer raviler sahih hadis ravileridir."[584]

SAHABENİN SEVAP KAZANMA ARZUSU

a) Sahabenin sevap kazanma arzusuyla namaz kılarken güçleri yetiğince ayakta namaz kılması

2418. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Muttalib b. Ebî Vedâ'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir sahabînin oturarak namaz kıldığını gördü. Hz. Peygamber de 'Oturup namaz kılan kişinin sevabı, ayakta namaz kılan kişinin sevabının yarısıdır' buyurdu. Bunun üzerine sahabe güçleri yettiği müddetçe ayakta namaz kılmaya gayret ederdi."[585]

2419. Ahmed, İbn Şihâb←Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye geldi. Medine'de çok sıtma hastalığı olurdu. İnsanlar sıtma hastalığına yakalandı. Hz. Peygamber, mescide girdi, insanlar oturarak namaz kılıyorlardı. Hz. Peygamber, *'Oturarak namaz kılanın sevabı, ayakta kılınanın yarısı kadardır'* buyurdu."[586]

---

[583] Ahmed, *Müsned,* I, 411. Bu hadisi, Nesâî rivayet etti. (*el-Bidâye,* III, 261).
[584] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 69.
[585] Heysemî: İsnadında Salih b. Ebî Ahdar var. Cumhur kendisine zayıf demiştir. Ahmed ise 'Hadisi itibara elverişlidir (yani başka isnadlarla güçlenebilir)' dedi. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 150).
[586] Hafız İbn Hacer: İsnadındaki raviler sıkadır. (Fethu'l-bârî, II, 395).

2420. Ziyad, İbn İshak←İbn Şihab←Abdullah b. Amr b. Âs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'ye vardığında ashabı ile beraber birçoğu Medine'nin sıtma hastalığına yakalandı. Hastalıktan takatları kalmadı. Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'in hastalığını giderdi. Ashab ancak oturarak namaz kılabiliyorlardı. Hz. Peygamber, bir gün geldi, hepsi oturarak namaz kılıyorlardı. Onlara *'İyi biliniz ki, oturarak namaz kılan, ayakta namaz kılanın yarısı kadar sevap alır'* buyurdu. Müslümanlar da sevaba ulaşma amacıyla kendilerinde olan zayıflık ve hastalık olmasına rağmen ayakta namaz kılmak için var güçlerini sarf ettiler."[587]

b) Rabî'a b. Ka'b'ın Hz. Peygamberle beraber sevaba olan hırsı husundaki kıssası

2421. Ahmed, Rabî'a b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Gündüzün tamamında yatısı namazının sonuna kadar Hz. Peygamber'e hizmet ederdim. Evine girdiğinde ise kapısında durur ve 'İnşaallah Hz. Peygamber'in bir ihtiyacı olur' derdim. Devamlı Hz. Peygamber'in 'Subhânellâh ve bi hamdihi' dediğini işitirdim. Kapısında usanıncaya kadar veya uykusuzluktan gözlerim kapanana kadar beklerdim. Hz. Peygamber, bir gün onun üzerinde olan hakkım ve hizmetimden dolayı bana *'Ey Rabî'a b. Ka'b! benden dilediğini iste, sana vereyim'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Bir durumuma bakayım, sonra sana söyleyeyim' dedim. Kendi kendime düşündüm, dünyanın fani olduğunu ve yok olacaktır, dünyada bana yetecek kadar rızkımın olduğunu ve ilerde de geleceğini dedim. En iyisi Hz. Peygamber'den ahiretim hakkında bir şeyler isteyim. Çünkü Hz. Peygamber, Allah tarafından kendisine verilen büyük bir mevkidedir. Hz. Peygamber'e gittim. Bana *'Ey Rabî'a! Ne yaptın?'* diye sordu. Ben de 'Evet, düşündüm. Ya Resulallâh! Senden isteğim Allah'a karşı bana aracı olman, bana şefaat etmendir ve Allah da beni cehennem ateşinden korusun' dedim. Hz. Peygamber, *'Bunu söylemeni kim emretti?'* dedi. Ben de 'Hayır, seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! bunu söylmemem için kimse emirde bulunmadı. Fakat sen, 'İste vereyim' dedin. Ben de düşündüm ki, Allah katında sana büyük bir mevki verilmiştir ve durumumu düşündüm. Dünyanın fani ve yok olacağını anladım, bana yetecek kadar rızkımın olduğunu ve ilerde de rızkımın geleceğini düşündüm. Kendi kendime en iyisi Hz. Peygamber'den

---

[587] İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 224.

ahiretim için bir şeyler isteyim, dedim. Hz. Peygamber uzun bir müddet sustu. Sonra bana *'Evet şefaatçi olacağım. Çok secde ederek sana şefaatçi olmamı kolaylaştır'* buyurdu."[588]

2422. Müslim'in lafzı şöyledir: "Hz. Peygamberle beraber geceliyordum. Onun ihtiyaçlarını gideriyor, abdest suyunu getiriyordum. Bir gün bana *'İste, vereyim'* dedi. Ben de 'Cennette senle beraber olmak istiyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Başka bir şey olsa olur mu?'* dedi. Ben ise 'Hayır, bunu istiyorum' dedim. Hz. Peygamber de *'Çok secde yaparak sana şefaatçi olmama yardımcı ol'* buyurdu."[589]

c) Abdulcebbar b. Haris'in Hz. Peygamberle sohbet etmede sevap kazanma arzusu

2423. İbn Mende ve İbn Asâkir –Hadise ğarîb demiştir- Abdulcebbar b. Haris b. Malik el-Hadesi, el-Menârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Memleketim olan Serât'dan yola çıkarak bir heyet içinde Hz. Peygamber'e geldim. Hz. Peygamber'in yanına varıp Arap selamı ile selamladım ve 'Sabâhu'l-hayr (Hayırlı sabahlar)' dedim Hz. Peygamber, *'Allah'u Teâlâ, Muhammed'e ve ümmetine bu selamın dışında başka bir selam olan Selâmun aleyküm ile selamlaşmalarını emretti'* buyurdu. Ben de 'es-Selâmu aleyküm Ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber de bana *'Ve aleyke's-Selâm'* dedi. Sonra *'İsmin nedir?'* diye sordu. Ben de 'Cebbar b. Haris' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen Abdulcebbâr b. Haris'sin'* dedi. Ben de 'Bundan sonra Abdulcebbar b. Haris'im' dedim. Müslüman oldum ve Hz. Peygamber'e bey'at ettim. Hz. Peygamber'e benim için 'Bu Menârlı adam kavmi içinde iyi bir at binicidir' denildi. Hz. Peygamber de beni bir ata bindirdi. Ben de Hz. Peygamber'in yanında durup onla beraber savaştım. Hz. Peygamber, bir gün binmem için bana verdiği atın kişneme sesini duymadı ve *'Ne oldu, Hadeslinin atının kişneme sesini duymuyorum'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! O atın kişnemesinden rahatsız olduğun bana ulaştı, ben de atı atı iğdiş ettim' dedim. Akabinde Hz. Peygamber iğdiş etmeyi (yumurtalıkları işlevsiz etmeyi) nehyetti. Bana 'Keşke sen de amcaoğlun Temîm-i Dârî gibi Hz. Peygamber'den bir belge isteseydin!' denildi. Ben de 'Dünya için mi, ahiret

---

[588] İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 335. Bu hadisi, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde İbn İshak'ın tariki ile buna yakın bir metinle rivayet etti. Bu hadisi, Müslim ve Ebû Davud muhtasar olarak rivayet etti.

[589] Müslim, II, 52; Munzirî, *et-Terğîb*, I, 213.

için mi istedi?' dedi. Ben de 'Dünyadan yüz çevirdim. Fakat Hz. Peygamber'den yarın ahirette Allah (celle celâlühü)'ın önünde bana yardımcı olmasını isteyeceğim' dedim."[590]

d) Hz. Peygamber'in, Amr b. Tağlib hakkında sözü ve Amr bu husustaki sözü

2424. Buhârî, Amr b. Tağlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ganimet malını bazı kişilere verdi, bazısına ise vermedi. Ganimet vermediği bazı kişiler, kendisini kınadı. Hz. Peygamber de *'Bazı kişilere dünya malı için ağlayıp sızladıklarından dolayı veriyorum. Diğerlerini ise Allah'ın onlara verdiği hayır ve zenginlikle başbaşa bırakıyorum. Amr b. Tağlib bu kimselerdendir'* buyurdu. Amr anlatıyor: Hz. Peygamber'in bu kelimesine mukabil kırmızı develerin bana verilmesine razı olmazdım."[591]

e) Hz. Ali ve Hz. Ömer'in annesini sırtına alıp tavaf eden kişiyle kıssası

2425. Beyhakî, Amr b. Hammâd'dan şöyle rivayet etti: Bir adam bize şöyle anlattı: "Hz. Ali ve Hz. Ömer tavaftan çıktıkları sırada sırtında annesini taşıyıp onla beraber tavaf eden bir Arabîyi gördüler, Arabî şöyle diyordu:

أنا مطيتُها لا أنفرْ   وإذا الركاب ذُعرت لا أُذعرْ

وما حَملَتْني وأرضعتني أكثرْ   لبيك اللهم لبيك

Sırtındakine serkeşlik edip ürkmeyen bineğim
Her binek ürkse dahi ben yine de ürkmem
Beni karnında taşıyıp emzirmesi çok daha zahmetlidir.
Buyur Allah'ım buyur, emrine amadeyim.

Hz. Ali, Hz. Ömer'e 'Gel, bir daha tavaf edelim. Umulur ki, rahmet iner de bizi de kapsar. Arabî, annesini sırtına alıp tavaf ediyor ve şöyle diyordu:

أنا مطيتُها لا أنفرْ   وإذا الركاب ذُعرت لا أُذعرْ

وما حَملَتْني وأرضعتني أكثرْ   لبيك اللهم لبيك

---

[590] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 215.

[591] Buhari, II, 12; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 361. Bu hadisi, İbn Abdilber, el-İstî'âb (II, 518) adlı eserinde Amr b. Tağrib'dan gelen tariklerle buna yakın şekilde rivayet etti.

Sırtındakine serkeşlik edip ürkmeyen bineğim
Her binek ürkse dahi ben yine de ürkmem
Beni karnında taşıyıp emzirmesi çok daha zahmetlidir.
Buyur Allah'ım buyur, emrine amadeyim.

Hz. Ali de şöyle dedi:

إن تبرها فالله أَشْكَرْ يجزيك بالقليل الأكثرْ

İyi bil ki, Allah, senin anne yaptığından çok daha vefalıdır.
Az şeye karşılık sana çok fazla mükâfat verecektir.[592]

f) İbn Ömer'in gaspedilen devesi ve çobanı için Allah'tam mükâfat taleb etmesi ve sevap kazanmak için evlenmesi

2426. Ebû Nu'aym, Meymûn b. Mihrân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Necde el-Harûrî'nin ashabı olan Hariciler, Abdullah b. Ömer'in develerin önüne alıp sürüp götürdüler. Çobanı geldi ve 'Ey Ebû Abdirrahman! develerini Allah için sadaka say!' dedi. İbn Ömer, 'Ne oldu develere?' dedi. Necde'nin arkadaşları (hariciler), alıp götürdüler' dedi. İbn Ömer, 'Nasıl olur da develeri götürüp seni bırakırlar?' dedi. Çoban, 'Beni de yanlarını alıp götürüyorlardı, fakat ben ellerinden kurtulup kaçtım' dedi. İbn Ömer, 'Neden onları bırakıp bana geldin?' dedi. Çoban, 'Sen benim için onlardan daha sevimlisin' dedi. İbn Ömer, 'Ondan başka ilah olmayan Allah adına soruyorum, ben senin için onlardan daha sevimli miyim?' dedi. Çoban da daha sevimli olduğuna dair yemin etti. İbn Ömer de 'Seni de develerle beraber tasadduk ettim' dedi ve kölesini azad etti. Aradan bir zaman geçti, biri gelip 'Senin falan deven –ismini söyledi- şu an pazarda satılıyor' dedi. İbn Ömer de'Abâmı ver, gideyim' dedi. Âbâsını omuzlarına atıp kalktı, sonra oturdu, üzerindeki âbâyı çıkardı ve 'Ben onu tasadduk etmiştim, artık geri isteyemem' dedi."[593]

2427. İbn Sa'd, Amr b. Dînâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, artık evlenmek istemiyordu. Kızkardeşi ve Peygamber'in hanımı Hz. Hafsa,

[592] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 310.

[593] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* I, 300. Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe* (II, 348) adlı eserinde: Bu hadisi, Serrâz tarihinde, Ebû Nu'aym de onun tariki ile sahih bir isnadla Meymûn'dan rivayet etti...

kendisine 'Evlen! Evlatların ölürse sana mükâfat verilir, yaşarlarsa Allah'tan senin için dua talep derler' dedi."[594]

g) Hz. Ammâr'ın, Sıffîn'e giderken söylediği sözü

2428. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Ebzâ←Ammâr b. Yâsir'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Ammr (radıyallahu anh), Sıffîn'e giderken Fırat'ın kenarında şöyle dedi: "Ey Allah'ım! kendi nefsimi bu dağdan atarak yuvarlanıp aşağıya düşerek seni razı edeceğimi bilseydim bunu yapardım. Ey Allah'ım! Büyük bir ateş yakıp kendimi içine atarak seni razı edeceğimi bilsem öyle yapardım. Ey Allah'ım! Kendimi suya atıp boğarak seni razı edeceğimi bilsem onu da yapardım. Ben sadece senin rızanı kazanmak için cihad ederim. Beni mahçup etmeyeceğini umuyorum, çünkü ben senin rizanı istiyorum."[595]

h) İbn Amr'ın Hz. Peygamber'in vefatından sonra ameli ile alakalı sözü

2429. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Amr b. Âs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bu gün yapacağim bir iyilik, Hz. Peygamber ile beraber yaptığımın iki mislinden daha hayırlıdır. Çünkü Hz. Peygamber ile beraberken tek derdimiz ahiretti, dünyayı umursamazdık. Fakat bu gün dünya bize meyletmiş (biz de ona meyletmişiz)."[596]

İBADETTE ÇABA

Hz. Peygamber'in çabalaması

2430. Şeyhân, Alkame'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'ye 'Hz. Peygamber, belli günleri ibadete ayırır mıydı? Diye sordum. Hz. Âişe, 'Hayır, onun ameli davamlıydı. Hanginiz, onun gücünün yetiğine güç yetirebilir!' dedi."[597]

2431. Şeyhân, Muğîre b. Şu'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, öyle çok namaz kılardı ki, ayakları şişip patlardı. Kendisine 'Allah (celle celâlühü), senin gelmiş geçmiş günahlarını affetmedi mi,

---

[594] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 125.

[595] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 258. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 143) adlı eserinde Abdurrahman b. Ebzâ→Ammâr'dan muhtasar olarak buna yakın şekilde rivayet etti.

[596] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 287. Bu hadisi, Taberânî, Abdullah'tan buna yakın şekilde rivayet etti. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 354).

[597] Buhari, III, 54; Müslim, II, 189; İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, s. 74.

niye bu kadar ibadet ediyorsun?' denildi. Hz. Peygamber, *'Şükreden bir kul olmayayım mı?'* dedi."[598]

ASHABIN İBADET İÇİN ÇABALAMASI

Hz. osman ve Abdullah b. Zübeyr'in ibadette çabası

2432. Ebû Nu'aym, Zübeyr b. Abdillah←Ruheyme adindaki nenesinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, güzdüzleri devamlı oruç tutar, geceleri de ilk saatleri biraz uykuyla geçirdikten sonra hep ibadetle geçirirdi."[599]

2433. İbn Asâkir, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Zübeyr'in ibadette ulaştığı mertebeye hiç kimse ulaşmadı. Mescid-i Haram'ı sel basmıştı, insanlar Kâbe'yi tavaf edemiyordu. İbn Zübeyr geldi, bir hafta boyunca (su çekilinceye kadar) yüzerek Kâ'be'yi tavaf ediyordu."[600]

2434. İbn Cerîr, Katan b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr (radıyallahu anhuma), yedi gün visal orucu tutardı, öyle ki bağırsakları belli ederdi."

2435. İbn Cerîr, Hişam b. Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr, yedi gün visal orucu tutardı. Yaşı ilerlediğinde bunu üç güne indirdi."[601]

---

[598] Buhari, II, 63; Müslim, VIII, 189; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 58. Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, I, 384), Muğîre'den buna yakın bir metinle rivayet etti. Bu hadisin devamı namaz bahsinde gelecektir.

[599] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 56. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe, buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 10).

[600] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 226.

[601] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 226. Namaz bahsinde Hz. Osman ve İbn Zübeyr'in ve daha başka sahabenin kıssası gelecektir.

CESUR OLMAK

Hz. Peygamber'in ve ashabının cesareti

a) Hz. Enes ve Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in cesareti hakkında sözü

2436. Şeyhân, -lafız Müslim'e aittir- Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, insanların en güzel yüzlüsü, insanların en cömerti, en cesuruydu. Medine ahalisi bir gece çıkan gürültüden dolayı çok korkmuştu. Halk, sesin geldiği tarafa doğru ilerlediler. Oradan dönen Hz. Peygamberle karşılaştılar. Hz. Peygamber, onlardan evvel sesin geldiği tarafa gitmişti. Hz. Peygamber, Ebû Talha'ya ait olan atına eyersiz binmiş, boynunda da kılıcı vardı ve *'Korkmayınız, korkmayınız!'* dedi. Korkudan Atın deniz gibi hızlı olduğunu gördük. Hâlbuki at, çok ağır bir attı."[602]

2437. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Medine'yi bir korku sardı. Hz. Peygamber, ödünç olarak Ebû Talha'nın Mendûb adındaki atını aldı, bindi. O panik ve korku esnasında bindiği atın deniz gibi hızlı akıyor olduğunu gördük. Hz. Enes devam ediyor: "Savaş kızıştığı sırada Hz. Peygamber'in arkasına saklanıp kendimizi koruyorduk."[603]

2438. Ahmed ve Beyhakî Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Bedir Savaşı olunca müşriklerden kendimizi korumak için Hz. Peygamber'i siper ettik. Savaşta en cesur, en kahraman kişiydi."[604]

b) Hz. Peygamber'in Hüneyn Savaşında cesareti, Berrâ'nın bu husustaki sözü

2439. Buhârî, Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Berrâ b. Âzib'den şöyle işittim: Kays Kabilesinden biri, kendisine 'Hüneyn Savaşında Hz. Peygamber'i tek bırakıp kaçtınız mı?' diye sordu. Berrâ, 'Fakat Hz. Peygamber kaçmadı' dedi. Havâzin Kabilesi ok atıcı da mahirdi. Onlara saldırdığımızda onlara galip gelip onları dağıttık. Ganimetlere daldık, onlar bizi ok yağmuruna tuttular. Hz. Peygamber, beyaz katırının üstünde gördüm, Ebû

---

[602] Buhari, IV, 27; Müslim, VII, 72.
[603] Müslim, VII, 72.
[604] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 37.

Süfyan da katının yularından tutmuştu. Hz. Peygamber, *'Ben Allah'ın elçisiyim, yalan atmıyorum'* diyordu."[605]

2440. Buhârî'nin bir rivayetinde: "Hz. Peygamber, *'Ben, Allah'ın elçisiyim, yalan değil. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum'* dedi." Başka bir rivayette: "Akabinde katırından indi."

2441. Bu hadis, Müslim, Nesâî rivayet etti. Müslim'in Berrâ'dan rivayet ettiği hadiste: "Hz. Peygamber, katırından indi ve şöyle diyordu:

أَنَا النَّبِىُّ لاَ كَذِبْ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ اللَّهُمَّ نَزِّلْ نَصْرَكَ

Ben, Allah'ın elçisiyim, yalan değil.

Ben Abdulmuttalib'in oğluyum.

Ey Allah'ım yardımını bize indir!

Berrâ anlatıyor: Savaş elevlenince Hz. Peygamber'e sığınır, onunla korunurduk. Cesur kişi, onun hizasında olan kişiye denirdi.

Daha önce Hz. Ebû bekr, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Talha, Hz. Zübeyr, Hz. Sa'd, Hz. Hamza, Hz. Abbas, Hz. Mu'âz b. Amr, Hz. Mu'âz b. Afrâ, Hz. Ebû Dücâne, Hz. Katâde, Hz. Seleme b. Akva', Hz. Ebû Hadrad, Hz. Halid b. Velîd, Hz. Berrâ b. Malik, Hz. Ebû Mihcen, Hz. Ammâr b. Yasir, Hz. Amr b. Ma'dîkeribe, Hz. Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anhum)'in cesur olduğu cihadda sahabenin cesareti bahsinde geçmişti.

---

[605] Buhari, IV, 37.

TAKVA

Hz. Peygamber'in takvası

2442. Ahmed, Amr b. Şu'ayb←babası←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gece yan tarafında bir hurma gördü ve alıp yedi. Bu gece hiç uyuyamadı. Yanında olan bir hanımı, 'Ya Resulallâh! Bu gece neden uyumadınız?' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Yan tarafımda bir hurma gördüm, onu yedim. Yanımızda zekât hurmaları vardı, bu yediğim hurmanın o zekât hurmalarından olduğundan korktum ve ondan dolayı uyuyamadım'* dedi."[606]

ASHABIN TAKVASI

a) Hz. Ebû Bekr Sıddîk'ın takvası

2443. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'den başka yediği yemeği kusmak için uğraşan kimse görmedim. Kendisine bir yemek getirildi ve yemeği yedi. Sonra kendisine bu yemeği İbn Nu'mân getirdiği söylendi. Hz. Ebû Bekr, 'Siz bana İbn Nu'mân'ın (radıyallahu anh) kâhinlikle kazandığı parayla yaptığı yemeği mi yedirdiniz!' dedi ve bilerek kustu."

2444. Beğavî, Abdurrahman b. Ebî Leylâ←İbn Nu'aymân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisi Hz. Peygamber'in ashabındandı, güzel ve nurlu bir simaya sahipti. Yanına bir topluluk geldi ve 'Hamile kalmayan bayan için bir şeyler biliyor musun?' diye sordular. İbn Nu'aymân da 'Eveti biliyorum' dedi. 'Nedir?' diye sordular. İbn Nu'aymân da şöyle dedi:

يا أَيَّتُها الرَّحِمُ العَقُوقْ صَهْ لدّاها وَفُوقْ. وتحرم من العروق. ياليتها في الرَّحِمِ العَقُوقْ. لعلَّها تَعْلَقُ أَوْ تُفِيقْ

Gelenler de ona koyun ve halis yağ hadiye ettiler. Bir kısmını Hz. Ebû Bekr'e getirdi, kendisi de yedi. Yemeği yedikten sonra (kendisine onun getir-

---

[606] Ahmed, *Müsned,* II, 193. Bu hadisi sadece Ahmed rivayet etmiştir. İsnadındaki Üsâme b. Zeyd Leys kabilesinden olan kişidir, Kendisi Müslim'in ricalindendir. (*el-Bidâye,* VI, 59).

diği söylendi) kalkıp yediğini kustu. Sonra şöyle dedi: "Size birileri bir şey getiriyor, kimin getirdiğini bana söylemiyorsunuz!' dedi."[607]

2445. Ebû Nu'aym, Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bazen kendisine hile yapan bir kölesi vardı. Bir gece Hz. Ebû Bekr'e yemek getirdi ve Hz. Ebû Bekr de hemen bir lokma alarak yemeğe başladı. Kölesi, kendisine 'Her gece bana yemği nerden getirdiğimi soraradın, ne oldu, bu gece sormadın?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Çok acıktığımdan soramadım. Bu yemeği nerden getirdin?' dedi. Kölesi, 'Cahiliyye içinde olan bir kavme rastladım, Onlardan birine mal karşılığı biraz Kur'ân okudum. Onlar da bana hakkımı vereceğine dair söz verdiler. Bu gün gittim, onların da düğünü varmış, bana da bir şeyler verdiler' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Az kalsın beni helak ediyordun' dedi ve parmağını boğazına koyarak istifra etmeye çalıştı. Fakat istifra edemedi. Kendisine 'Ancak su ile çıkarabilrsin' denildi. Hemen bir tabak su istedi, suyu içiyor ve yediğini kusuyordu. İçindeki tüm yemeği dışarı atana kadar böyle devam etti. Kendisine 'Allah sana rahmet etsin, tüm bunları bu bir lokma için mi yapıyorsun?' denildi. Hz. Ebû Bekr, 'Canımla beraber dahi çıksa yine o lokmayı çıkarırdım. Çünkü Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Haram ile yeşerip büyüyen her bedene için en mustahak şey ateştir.* Ben de bedenimin bu haram ile yeşerip büyümesinden endişe ettim' dedi."[608]

b) Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin takvası

2446. Malik ve Beyhakî, Zeyd b. Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bir gün bir süt içti, ve sütü çok beğenedi. Kendisine süt ikram eden kişiye, 'Bü sütü nerden getirdin?' diye sordu. Adam da 'Suya gittim, suyun orda zekât hayvanlarının gelip su içtiğini gördüm. Çobanlar da bize o hayvanların sütünü sağıp bu kabıma koydular' dedi. Hz. Ömer, parmağını parmağını boğazına koyarak istifra etti."[609]

---

[607] İbn Kesîr: İsnadi hasen ve ceyyiddir. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 360).

[608] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 31. Ebû Nu'aym: Bu hadisi, Abdurrahman b. Kâsım—Kasım—Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. Ayrıca hadisi, Münkedir b. Muhammed b. Münkedir—babası—Câbir'den (radıyallahu anh) buna yakın bir metinle rivayet etti. İbn el-Cevzî, *Sıfatu's-safve* (I, 95) adlı eserinde: Buhârî, Efradında Hz. Âişe'den bu hadisin bir bölümünü rivayet etti. Bu hadisi, Hasan b. Süfyan ve Dîneverî el-Mücâlese adlı eserinde Zeyd b. Arkam'dan (radıyallahu anh) buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 360).

[609] Mâlik, I, 704; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 418.

2447. İbn Sa'd, Misver b. Mahreme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz devamlı Hz. Ömer'in yanında bulunup ondan takvayı öğrenirdik."[610]

2448. İbn Asâkir, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Talib, Kûfe'de bir gün dışarı çıktı, bir kapıda durup içecek su istedi. Bir cariye ibrik ve havlu ile çıktı. Hz. Ali, cariyeye 'Ey cariye! Bu kimin evidir?' dedi. Cariye de 'Falan kuyumcunun evidir' dedi. Hz. Ali de 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Kuyumcunun kuyusundan su içmeyin, meşru olmayan sürette insanlardan vergi alan kimseye ait gölegede kalmayın*' dedi."[611]

c) Hz. Mu'âz ve İbn Abbas'ın takvası

2449. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* (I, 232) adlı eserinde Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel'in (radıyallahu anh) iki hanımı vardı. Hz. Mu'âz o gün sırası olmayan hanımının evinde abdest dahi almaz, o kadar titiz davranırdı. Sonra ikisi de Şam'da çıkan salgın hastalıktan dolayı vefat etti. O sırada Şam'da herkes kendi derdine düşmüştü. İkisi bir çukura defnedildi. Hz. Mu'âz, kura çekimi sonucu kabire ilk koyacak hanımını belirledi."[612]

2450. Ebû Nu'aym, Malik←Yahya'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz b. Cebel'in iki hanımı vardı. Birinin evinde iken diğerinin evinden su dahi içmez, o kadar eşitliğie riayet ederdi."

2451. İbn Sa'd, Tâvus'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şahadet ederim ki, İbn Abbas (radıyallahu anhuma)'ın şöyle dediğini işittim: Şahadet ederim ki, biz vakfede dururken Hz. Ömer'in telbiye getirdiğini işittim. Biri, İbn Abbas'a 'Müzdelife'ye gittiğini gördün mü?' dedi. İbn Abbas, 'Bilmiyorum' dedi. İnsanlar, İbn Abbas'ın titizliğine hayret ettiler."[613]

---

[610] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 290.

[611] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 165. El-Muttakî: İsnadındaki raviler içinde kendisi hakkında konuşulan kimse görmedim.

[612] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 232.

[613] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 229.

TEVEKKÜL ETMEK

Hz. Peygamber'in tevekkül etmesi

Hz. Peygamber'in uyurken kendisini öldürmeyi isteyen bir arabî ile kıssası

2452. Şeyhân, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisi Hz. Peygamberle beraber Necd gazvesine katıldı. Dönüşte ormanı bol olan bir vadide iken Hz. Peygamber'in öğle uyku vakti geldi. İnsanlar da ağaçların gölgesine dağılıp dinlendiler. Hz. Peygamber, kılıcını ağacın dalına asıp ağacın gölgesinde idi. Cabir anlatıyor: Az uyuduk, Hz. Peygamber'in bizi çağırdığını gördük ve kendisine icabet ettik. Yanında oturan bir Arabî vardı. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ben uyurken bu adam gelip kılıcımı kınından çekmiş, ben uyanırken başucumda beklediğini gördüm'* dedi. Bana 'Seni benden kim koruyacak? Seni benden kim koruyacak?' dedi. Ben de *'Allah' dedim. Bu arabî de kılıcı kınına koyarak yanıma oturdu."* Hz. Peygamber, böyle yapmasına rağmen bu Arabîyi hiç cezalandırmadı."[614]

2453. Beyhakî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Necd bölgesinde Nahl denen yerde Mehârib ve Ğatafân kabileleriyle savaştı. Düşman ordusu, Müslümanların gafil oldukları bir anını gördüler ve onlardan Ğavres b. Haris adında biri gelip kılıcıyla Hz. Peygamber'in başı ucunda dikildi ve 'Seni, kim benden kurtaracak?' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah'* dedi. Elindeki kılıç düştü, Hz. Peygamber kılıcı aldı ve *'Seni benden kim kurtaracak?'* dedi. Adam, 'Hayırlı esir ol!' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'tan başka ilahın olmadığına şahadet ediyor musun'* dedi. Adam, 'Hayır, fakat seninle asla savaşmayacağıma ve seninle savaşan ordunun içinde olmayacağıma söz veririm' dedi. Hz. Peygamber de adama karışmadı, serbest bıraktı. Arkadaşlarının yanına döndü ve 'Ben insanların en hayırlısının yanından geldim' dedi. Cabir (radıyallahu anh) sonra korku namazını zikretti."[615]

---

614 Buhari, IV, 47; Müslim, VII, 62.
615 İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 84.

SAHABENİN ALLAH'A TEVEKKÜL ETMESİ

a) Mü'minlerin emiri Hz. Ali'nin Allah'a tevekkülü

2454. Ebû Davud, *el-Kader* adlı eserinde ve İbn Asâkir, Yahyâ b. Mürre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, gece çıkıp mescide gider, nafile namaz kılardı. Biz de onu korumak için nöbet tutardık. Namazını kıldıktan sonra bize geldi ve 'Neden oturuyorsunuz?' dedi. Biz de 'Seni koruyoruz' dedik. Hz. Ali de 'Sema ehline karşı mı, yeryüzü ehline karşı m koruyorsunuz?' dedi. Biz de 'Yeryüzü ehline karşı koruyoruz' dedik. Hz. Ali, 'İyi bilin ki, semada hükmü verilmeyen hiçbir şey yeryüzünde olmaz. Hiç kimse yoktur ki, illa kaderi gelene kadar kendisine iki melek tahsis edilir ve kendisini korurlar. Kaderi geldiği vakit ise kişiyi kaderiyle baş başa bırakırlar. Allah tarafından bana verilen kuvvetli koruyucu bir kalkanım vardır. Ecel vaktim gelince koruyucu zırhım aramızdan çıkacaktır. Kişi, kaderinde var olan şeylerin hata yapmayarak gelip kendisine isabet edeceğine, kaderinde olmayan şeylerin ise kendisine isabet etmeyip ıska geçeceğine inanmadıkça imanın tadını alamaz' dedi."

2455. Ebû Davud ve İbn Asâkir, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, hayatının son gecesinde yerinde duramıyordu. Ailesi bundan dolayı endişeye kapıldı. Birbirleriyle fısıldayarak konuşuyorlardı. Hepsi toplanıp Hz. Ali ile konuştu. Hz. Ali şöyle dedi: Hiçbir kul yok ki, illa yanında iki melek vardır. Bu iki melek, kaderinde olmayan şeylerden insanı korurlar (veya kaderi gelmediği müddetçe kişiyi korurlar). Kaderi geldiğinde kişiyi kaderi ile baş başa bırakırlar' dedi. Akabinde Hz. Ali mescide gitti ve şehid oldu."

2456. İbn Sa'd ve İbn Asâkir, Ebû Miclez'den şöyle rivayet etmektedir: "Murad Kabilesinden biri, Hz. Ali'nin yanına geldi. Hz. Ali mescitte namaz kılıyordu. Hz. Ali'ye 'Dikkatli ol, kendini koru! Çünkü Murad Kabilesinden bazı kimseler seni öldürmeyi planlıyorlar' dedi. Hz. Ali şöyle dedi: Kişi ile beraber iki melek vardır. Bu melekler, kişinin ölüm eceli gelmediği müddetçe insanı korurlar. Kaderi dolduğunda onunla kaderini baş başa bırakırlar. Ecel, kuvvetli bir koruyucudur' dedi."[616]

---

616 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 88.

2457. Ebû Nu'aym, Yahya b. Ebî Kesîr ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali'ye *'Seni korumayalım mı?'* denildi. Hz. Ali, 'Kişiyi eceli korur' dedi."[617]

2458. Ebû Nu'aym, Cafer b. Muhammed←babasından şöyle rivayet etmektedir: "İki kişi, aralarında olan bir anlaşmazlık yüzünden Hz. Ali'ye müracaat ettiler. Hz. Ali, duvarın dibine oturdu. Biri, 'Ey mü'minlerin emiri! dikkat et, duvar düşecek!' dedi. Hz. Ali, 'Sen devam et, Allah koruyucu olarak yeter' dedi. Hz. Ali, ikisinin arasında hükmetti, kalktı. Sonra duvar çöktü." [618]

b) Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh)'un Allah'a tevekkül etmesi

2459. İbn Asâkir, Ebû Zabye'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), vefat ettiği hastalığa yakalandı. Osman b. Affan (radıyallahu anh), kendisini ziyaret etti ve 'Nerenden şikâyetçisin?' dedi. 'Günahlarımdan' dedi. 'Ne arzuluyorsun?' diye sordu. 'Rabbimin rahmetini' dedi. Hz. Osman, 'Sana bakmak için bir doktor görevlendireyim mi?' dedi. 'Doktor (Allah'ı kastediyor) beni hastalandırdı' dedi. 'Sana para verilmek üzere emir vereyim mi?' dedi. İbn Mes'ûd, 'İhtiyacım yok' dedi. 'Senden sonra olan kızların için vereyim' dedi. İbn Mes'ûd, 'Kızlarımın fakir kalacağından mı endişe ediyorsun? Kızlarıma her gece Vâkaa süresini okumalarını emrettim. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Kim, her gece Vâkaa süresini okursa ona asla fakirlik isabet etmez' dedi."*[619]

---

[617] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 75.

[618] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 211.

[619] Tefsîru İbn Kesîr, IV, 281. Bu kıssanın bir benzeri Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ebû Derdâ için hastalıklara sabretme bahsinde Vakaa süresinden bahsedilmeden geçmişti.

KADERE RAZI OLMAK

a) Hz. Ömer, Hz. Ebû Zerr, Hz. Ali ve İbn Mes'ûd'un bu husustaki sözleri

2460. İbn Mubarek, İbn Ebî Dünya *el-Ferc* adlı eserinde, *Askerî el-Mevâiz* adlı eserinde Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İster hoşuma gitsin, ister hoşuma gitmesin hangi hal üzere sabahlasam umrumda değil. Çünkü hayrın sevdiğim şeyde mi, sevmediğim şeyde mi olduğunu bilmiyorum."[620]

2461. İbn Asâkir, Hasan el-Basrî←Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye 'Ebû Zerr (radıyallahu anh), 'Fakirlik benim için zenginlikten daha sevimlidir, hastalık sıhhatten daha sevimlidir, diyor' denildi. Hz. Ali ise şöyle dedi: "Allah (celle celâlühü), Ebû Zerr'e rahmet etsin. Fakat ben şöyle diyorum: Allah (celle celâlühü), kimse bir iyilik vermişse onun için onu seçmiştir. Sakın Allah'ın onun için seçtiği durumdan başkasını istemesin. Bu, Allah'ın kaderde belirttiği şeye boyun eğmektir."

2462. İbn Asâkir, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Kim, Allah'ın kaderine razı olursa kader zaten cari olacak ve kendisine de mükâfat verilecektir. Kim, Allah'ın kaderine razı olmazsa yine de kader cari olacak ve yaptığı iyilikte boşa gidecektir."[621]

2463. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kıyamet günü herkes keşke dünyada az bir azıkla geçinseydim diyecektir. Nefsinde bir tereddüt olmadığı müddetçe sabah ve akşam olduğu durum, kendisine zarar vermez. Kişinin ağzına ateş korunu alıp söndürmesi, Allah'ın kaderi için 'Keşke bu olmasaydı!' demesinden çok daha hayırlıdır."[622]

---

620 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 145.
621 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 145.
622 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 137.

TAKVA

a) Hz. Ali'nin kabir ahaline hitabı ve takva hakkında sözü

2464. Dîneverî ve İbn Asâkir Kümeyl b. Ziyad'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Talib ile beraber çıktım. Cübbân denen yerde mezarlığı görünce şöyle dedi: "Ey kabir ehli, ey çürümüş insanlar, ey korkunç yerin ahalisi! Sizde havadisler nasıl? Bizim yanımızda olan ise mallarınız taksim edildi, evlatlarınız yetim kaldı, eşleriniz başka kocalara gitti. Bizde durum böyledir. Sizde havadisler nasıl?' dedi. Sonra bana baktı ve 'Ey Kümeyl! Şayet onlara konuşmaları için müsaade edilseydi, şöyle derlerdi: En hayırlı azık takvadır' derlerdi." Sonra ağlamaya başladı ve 'Ey Kümeyl! kabir ameller için bir sandıktır. Ölüm esnasında ne durumda olduğuna dair haber sana gelir' dedi."[623]

2465. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde ve İbn Asâkir, Kays b. Ebî Hâzim'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali şöyle dedi: "Amellerinizin makbul olmasını çok arzuluyorsanız takvalı olun. Çünkü takva ile beraber olan amel azımsanamaz. Kabul edilen amel nasıl azımsanabilir!"

2466. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde İbn Ebî Dünya← Abduhayr'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali şöyle dedi: "Takva ile beraber olan amel azımsanmaz. Kabul edilen amel nasıl azımsanabilir ki!"[624]

b) İbn Mes'ûd, Ebû Derdâ ve Übeyy b. Ka'b'ın takva hususundaki sözleri

2467. Yakub b. Süfyan ve İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ın yaptığım amellerimden birini kabul ettiğini bilmem benim için dünya dolusu altından daha sevimlidir."[625]

2468. Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Akıllı insanların gece uyuyup gündüz oruç tutmamaları ne güzeldir! Bu kimseler'in, geceleri uykusuz geçiren, gündüzleri oruç tutan kişileri ayıplamaları ne doğaldır. Takva ve yakin sahibi insanın zerre kadar iyiliği kendini aldatan insanların yaptığı dağlar kadar ibadetten daha büyük, daha tercihe şayandır."[626]

---

[623] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 142.
[624] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 142.
[625] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 142.
[626] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 211.

2469. İbn Ebî Hatim, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ın bir namazımı kabul ettiğini kesin bir şekilde bilmiş olmam benim için dünya ve içindekilerinden daha hayırlıdır. Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu: "**Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder" dedi."** (Mâide: 27).[627]

2470. İbn Asâkir, Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: İyi biliniz ki, Allah için terk ettiğiniz ne varsa Allah (celle celâlühü), ondan daha hayırlısını hiç ummadığınız sırada size verecektir. Her kim, bir nimeti aşağılar ve kendisine verilen nimeti bilmediği şekilde savurursa Allah (celle celâlühü), o kişiyi hiç ummadığı sırada çok çetin şekilde alır."[628]

ALLAH'TAN KORKMAK

Hz. Peygamber'in Allah korkusu

2471. Beyhakî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resulallâh! Yaşlandığını görüyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Beni Hûd, Vâkaa, Mürselât, Nebe, Tekvîr süresi yaşlandırdı'* buyurdu."

2472. Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) rivayet edilen başka bir rivayette: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Hızlı şekilde yaşlandın' dedi. Hz. Peygamber de *'Beni; Hûd, Vâkaa, Mürselât, Nebe, Tekvîr süresi yaşlandırdı'* buyurdu."[629]

2473. Ahmed, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Sûra üflemekle görevli olan İsrafil, üflemekle emrolunacağı anı bekleyen, Sûru ağzına almış, başını eğmiş, duymak için kulağını vermişken nasıl mutlu olabilirim!'* dedi. Müslümanlar, 'Ya Resulallâh! Ne diyelim' dedi. Hz. Peygamber de *'Hasbune'llâh ve ni'me'l-vekîl ale'llâhi tevekkelnâ (Allah bize yeterlidir. Allah ne güzel vekildir, ona tevekkül ettik) deyiniz'* buyurdu."[630]

2474. İbn Neccâr, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, birinin ***"Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış)***

---

[627] İbn Kesîr, *Tefsir,* II, 43.
[628] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 142.
[629] İbn Kesir, *el-Bidâye,* VI, 59.
[630] Ahmed, *Müsned,* III, 7. Bu hadisi, Tirmizî de rivayet etti, hadise hasen, dedi. (*el-Bidâye,* VI, 56).

boyunduruklar, yakıcı bir ateş, var." (Müzemmil: 12) ayeti okuduğunu işitti ve baygın şekilde yere serildi."[631]

SAHABENİN ALLAH KORKUSU

a) Ensar'dan bir gencin Allah'tan korkma kıssası

2475. Hâkim -hadise isnadı sahihtir dedi- ve Beyhakî onun isnadıyla Sehl b. Sa'd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan bir gencin içine Allah korkusu girdi. Ne zaman cehennemi duysa hemen ağlamaya başlardı. Öyle olmuştu ki, bundan dolayı evinden çıkamıyordu. Bu, Hz. Peygamber'e anlatıldı, Hz. Peygamber de onun evine geldi. Hz. Peygamber, içeri girince adamın boynuna sarıldı ve adam ölmüş halde yere serildi. Hz. Peygamber, *'Arkadaşınızın teçhiz işlerini yapınız! Allah korkusu, onun ciğerini parçalamıştır'* buyurdu."[632]

2476. Bu hadisi, İbn Ebî Dünya ve İbn Kudâme Huzeyfe'den (radıyallahu anh) buna yakın bir metinle rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, gencin yanına geldi. Genç, ona bakınca ayağa kalktı, boynuna sarıldı ve ölü halde yere serildi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Arkadaşınızın teçhiz işini yapın! Cehennem korkusu onun ciğerini parçalamıştır. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Allah, o genci cehennemden korumuştur. Kim, bir şey ümit ederse onu kazanmak için çabalar. Kim bir şeyden korkarsa ondan kaçar."*[633]

2477. Hâkim –hadise sahih demiştir- İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e şu ayeti nazil edince:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾

"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (Tahrîm: 6). Hz. Peygamber, bir gün ashabına bu ayeti okudu. Bir genç dinlediği gibi baygın şekilde yere serildi. Hz. Peygamber, elini

---

631 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 43.

632 Hâkim, *Müstedrek*, II, 494; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 223.

633 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 144.

onun kalbinin üstüne koydu, baktı ki, kalbi çalışıyor. Hz. Peygamber de '*Ey genç! Lâilâhe illellâh de!* dedi. Genç de dedi, Hz. Peygamber de onu cennetle müjdeledi. Sahabe, 'Ya Resulallâh! içimizde bu müjdeyle müjdelenen var mı?' dedi. Hz. Peygamber de 'Allah'ın şu ayetini:

﴿وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ﴾

"Ve (ey inananlar!) Onlardan sonra sizi mutlaka o yerde yerleştireceğiz. İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur." duymadınız mı?' buyurdu."[634]

b) Hz. Ömer ve Hz. Ebû Bekr'in korku ve ümit hakkında sözü

2478. Beyhakî, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) hastalandı. Hz. Peygamber de onu ziyaret etmek için içeri girdi ve '*Kendini nasıl hissediyorsun ey Ömer!*' dedi. Hz. Ömer de 'Hem ümitliyim, hem de korkuyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Bir mü'minin kalbinde ümit ve korku toplanırsa Allah (celle celâlühü), kendisine ümit ettiğini verir, korktuğu şeyden de onu emin kılar'* buyurdu."[635]

2479. Ebû Şeyh, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr Sıddîk (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Görmüyor musun, Allah (celle celâlühü), kolaylık ayetinin yanında sıkıntı ve şiddet ile alakalı ayeti zikrediyor. Sıkıntı ile alakalı ayet yanında kolaylıkla alakalı ayeti zikrediyor ki, mü'min recâ (ümit) ve korku arasında olsun, Allah'tan haksız yere bir şey istemesin ve kendi eliyle kendini tehlikeye atmasın"[636]

c) Hz. Osman, Hz. Ebû Ubeyde ve Hz. İmrân b. Husayn'ın korku ile alakalı sözleri

2480. Ebû Nu'aym, Abdullah b. er-Rûmî'den şöyle rivayet etmektedir: Bana ulaştığına göre Hz. Osman şöyle dedi: "Cennet ve cehennem arasında dursam da hangisine gireceğim emredilmezse hangisine gireceğimi öğrenmeden kül olup yok olmak isterim."[637]

---

[634] Hâkim, *Müstedrek*, II, 351; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 194.

[635] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 145.

[636] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 144. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in Allah'tan korktuğuna dair kıssası "halifelerin Allah korkusu" bahsinde geçti.

[637] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* I, 60. Bu hadisi, Ahmed, ez-Zühd adlı eserinde Osman'dan (radıyallahu anh) bu lafızla rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 10).

2481. İbn Asâkir, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Ubeyde şöyle dedi: "Bir koç olmak isterdim. Bana sahip olan aile beni kessin, etimi yesin ve et suyumu da yudumlasınlar."

2482. İmrân b. Husayn (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Bir tepe üzerinde olan kül olmak ve fırtınalı bir günde rüzgârın beni savurmasını isterdim."[638]

2483. İbn Sa'd (et-Tabakât, IV, 26), Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: Bana ulaştığına göre İmrân b. Husayn şöyle dedi: "Rüzgârların savurduğu kül olmak isterdim."[639]

d) İbn Mes'ûd (radıyallahu anh)'un Allah korkusu

2484. Ebû Nu'aym, Âmir b. Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Abdullah b. Mes'ûd'un yanında 'Hesap kitabı sağ elinden verilenlerden değil de Allah'a yakın olanlardan olmayı daha fazla istiyorum' dedi. Abdullah, 'Fakat burada biri var ki, öldüğünde hiç dirilmek istemiyor' dedi. Kendisini kasdetti."[640]

2485. Ebû Nu'aym, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Cennet ve cehennem arasında dursam ve bana 'İkisinden birini ve kül olma arasında istediğini seçebilirsin denirse ben kül olup yok olmak isterdim' dedi."

e) Ebû Zerr, Ebû Derdâ ve İbn Amr'ın Allah korkusu

2486. Ebû Nu'aym, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'a and olsun! Bildiğimi bilmiş olsaydınız ne hanımlarınıza yaklaşabilir ne de yataklarınızda rahat uzanabilirdiniz. Vallahi, Allah, beni yarattığında beni insan değil de ağaç olarak yaratmasını ve ağacın kesilip meyvesinin yenmesini isterdim."[641]

2487. Ebû Nu'aym, Hizâm b. Hakîm'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Derdâ (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Ölümden sonra göreceğiniz şeyleri bilseydiniz iştahlı yemek yiyemez, iştahlı içecek içemez, içinde gölgelendiğiniz evlerinize giremezdiniz. Bilakis yollara düşer, göğsünüze vurur, kendi nefsiniz için ağlardınız. And olsun! Kesilip yenen ağaç olmak isterdim."[642]

---

[638] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 74. Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, III, 413), Katâde—Ebû Ubeyde'den buna yakın bir metinle rivayet etti.

[639] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 26.

[640] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 133.

[641] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 164.

[642] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 216) .

2488. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ailemin koçu olmak isterdim. Onların misafirleri geldiğinde beni boğazlayıp yemeleri ve misafirlere yedirmelerini isterdim."[643]

f) Hz. Mu'âz ve Hz. Abdullah b. Ömer'in Allah korkusu

2489. Ebû Nu'aym, Tâvus'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel (radıyallahu anh), bizim memlekete geldi. Bazı yaşlılarımız, kendisine 'İstersen bu taşları ve odunları taşır, sana mescid inşa ederiz' dedi. Hz. Mu'âz, 'Ben bu mescidin kıyamet günü sırtımda yük olmasından korkarım' dedi."[644]

2490. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Ömer (radıyallahu anhuma), Kâ'be'ye girdi, secde de iken şöyle dediğini işittim: Sen biliyorsun ki, halifelik konusunda Kureyş'lilerle mücadele etmemi engelleyen sadece sana karşı olan korkumdur."[645]

2491. Ebû Nu'aym, Ebû Hâzim'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, yere yığılmış bir Iraklı'nın yanından geçti ve 'Durumu nasıl?' diye sordu. 'Kendisine Kur'ân okununca böyle kendinden geçiyor' dediler. İbn Ömer, 'Biz Allah'tan korkuyoruz, fakat korkudan bayılmıyoruz' dedi."[646]

g) Şeddâd b. Evs en-Ensârî'nin Allah korkusu

2492. Ebû Nu'aym, Şeddâd b. Evs el-Ensârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Şeddâd, yatağa uzandığında uyuyamıyor, devamlı kıvranıyordu ve 'Ey Allah'ım! Cehennem korkusu, uykumu kaçırdı' derdi. Sonra kalkar ve sabaha kadar namaz kılardı."[647]

h) Mü'minlerin annesi Hz. Âişe'nin Allah korkusu

2493. İbn Sa'd, Amr b. Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe, 'Vallahi, ağaç olmak isterdim. Vallahi, toprak olmak isterdim. Vallahi, Allah'ın beni hiç yaratmamasını isterdim."[648]

2494. İbn Sa'd, İbn Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas (radıyallahu anhuma), Hz. Âişe vefat etmeden bir müddet evvel yanına

---

643 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 145. İbn Sa'd *(et-Tabakât*, IV, 12), Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Şu sütun olmak isterdim."

644 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 236.

645 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 292.

646 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 312.

647 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 264.

648 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 74.

vardı, ona övgüler yağdırdı ve 'Müjde sana ey Hz. Peygamber'in hanımı! Bakire olarak senden başkasıyla evlenmedi. Senin (ifk olayında) masum olduğun semadan inen ayetle tesbit edildi' dedi. Akabinde halife olan İbn Zübeyr yanına geldi. Hz. Âişe, 'Abdullah b. Abbas beni övdü. Bu gün kimsenin beni övmesini istemiyorum. Keşke nesyen mensiye olup unutulsaydım' dedi."

ALLAH İÇİN AĞLAMAK

a) Hz. Peygamber'in Allah (celle celâlühü) için ağlaması

2495. Buhârî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, *'Bana Kur'ân oku!'* dedi. Ben de 'Ben mi okuyayım, Kur'ân sana nazil oluyor!' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben Kur'ân'ı başkasından duymak istiyorum'* buyurdu. Ben de Nisâ süresini okudum, 41. ayeti olan

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾

"Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak!" (Nisâ: 41) ayete vardığımda Hz. Peygamber, *'Yeter!'* dedi. Ona baktım, gözlerinden yaş akıyordu."[649]

---

[649] Buhari, VI, 57; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 59. Namaz bahsinde bu hususta bazı kıssalar gelecektir.

ASHABIN ALLAH İÇİN AĞLAMASI

a) Kur'ân nazil olunca süffe ehlinin ağlaması

2496. Beyhakî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir:

﴿أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ﴾

"Şimdi siz bu söze (Kur'an'a) mı şaşıyorsunuz? Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!" (Necm: 59, 60).

Bu ayet nazil olunca süffe ehli ağlamaya başladı. Öyle ağladılar ki, gözyaşları yanaklarından iniyordu. Hz. Peygamber, onların ağladığını işitince onlarla beraber ağladı, biz de onun ağlamasıyla ağlamaya başladık. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Allah (celle celâlühü) korkusundan ağlayan kişiye ateş dokunmaz. Günah üzerine ısrar eden de cennete giremez. Eğer günah işlemiyor olsaydınız Allah (celle celâlühü), sizin yerine başka bir kavim getirir, onlar günah işler, Allah da onları affedecektir' buyurdu."[650]

b) Kur'ân okununca Habeşli bir kişinin Hz. Peygamber'in önünde ağlaması

2497. Beyhakî ve Esbehânî Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şu ayeti okudu **"Yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının."** (Bakara: 24) ve şöyle buyurdu: *"Cehennem ateşi, bin yıl yanar, kırmızı olur. Bin yıl yanar, beyaz renge bürünür, bin yıl yanar, siyahlaşır. Simsiyah ve karanlık ateşi hiçbir şey söndüremez."* O sırada Hz. Peygamber'in önünde siyah tenli biri vardı. Çığlık atarak ağlamaya başladı. Hz. Cibrîl nazil oldu ve 'Bu senin önünde ağlayan kimdir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Habeşli biridir'* buyurdu. Hz. Cibrîl güzel şekilde ona övgü yağdırdı ve Allah'ın (celle celâlühü) şöyle dediğini aktardı: "İzzetime, celâlime, arşın üstüne yükselmeme and olsun ki, dünyada benim korkumdan dolayı her kim ağlarsa cennette gülmesi çok olacaktır."[651]

---

[650] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 190.
[651] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 194.

c) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in Allah için ağlaması

2498. Abdurrezzâk, Kays b. Ebî Hizâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına vardım, Hz. Ebû Bekr onun yanındaydı. Allah'a (celle celâlühü)hamd ve sena ediyor, devamlı ağlıyordu."[652]

2499. eş-Şâfiî, Hasan b. Muhammed b. Ali b. Ebî Talib'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer b. Hattab, Cuma günü hutbede şu ayeti okudu:

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (١) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (٢) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (٣) وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ (٤) وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ (٥) وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (٦) وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ (٧) وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ (٨) بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ (٩) وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ (١٠) وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ (١١) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ (١٢) وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ (١٣) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ﴾

1.Güneş katlanıp dürüldüğünde,

2. Yıldızlar (kararıp) döküldüğünde,

3. Dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde,

4. Gebe develer salıverildiğinde,

5. Vahşî hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde,

6. Denizler kaynatıldığında,

7. Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde,

8, 9. Diri diri toprağa gömülen kıza, hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda,

10. (Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında,

11. Gökyüzü sıyrılıp alındığında,

12, 13. Cehennem tutuşturulduğunda ve cennet yaklaştırıldığında,

14. Kişi neler getirdiğini öğrenmiş olacaktır.

Bu ayete vardığında süreyi kesti, okuyamadı.

2500. Ebû Ubeyd, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab şu ayeti okudu: **"Rabbinin azabı mutlaka vuku bulacaktır. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur."** Korkudan şişip yatağa düştü, yirmi gün boyunca yatalak kalıp millet kendisini ziyaret etti."

[652] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 260.

2501. Ebû Ubeyd, Ubeyd b. Umeyr'den şöyle rivayet: "Hz. Ömer b. Hattab, bize sabah namazını kıldırdı. Yusuf Süresini okumaya başladı ve **"Onlardan yüz çevirdi ve, "Vah! Yûsuf'a vah!" dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu."** ayetine ulaştığında ağlamaya başladı ve süreyi yarıda kesip rükûya gitti."[653]

2502. Abdurrezzak, Sa'îd b. Mansur, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî Abdullah b. Şeddad b. Hâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bize sabah namazını kıldırıyordu ve ben en arka saftaydım. Buna rağmen onun ağlama sesini işitiyordum. Kendisi Yusuf Süresini okuyordu, 86. ayeti olan şu ayete kadar ancak okuyabildi: **"(Ya'kub:) Ben gam ve kederimi sadece Allah'a arzediyorum."** (Yusuf: 86).[654]

2503. Ebû Nu'aym, Hişam b. Hasan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bir ayeti okuduğunda tıkanıyor, yere düşene kadar ağlıyordu. Sonra hastalanıp evinde yatakalak kalıyor, insanlar hasta olduğunu sandığından ziyarete geliyorlardı."[655]

d) Hz. Osman'ın Allah için ağlaması

2504. Tirmizî –hadise hasen dedi- Hz. Osman b. Affan'ın azatlısı olan Hânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, bir kabrin yanında durduğunda öyle çok ağlardı ki, sakalları ıslanırdı. Kendisine 'Cennet ve cehennemden bahsedince ağlamıyorsun, ama kabiri hatırlayınca ağlıyorsun?' denildi. Hz. Osman şöyle cevap verdi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kabir, ahiret duraklarının ilkidir. Kişi, bu duraktan kurtulursa gerisi kolaydır. Bu duraktan sağ sâlim kurtulmazsa gerisi daha zordur."* Ayrıca Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Kabir, gördüğüm en korkunç yerdir."*[656]

2505. Razîn, hadiste şu eki yapmıştır: "Hânî, Hz. Osman'ın kabir başında şu beyti okuduğunu işittim:

فإِنْ تَنْجُ مِنْهَا تَنْجُ مِن ذِي عَظِيمَةٍ ... وإِلَّا فإِنِّي لا إخَالُكَ نَاجِيًا

Eğer bu kabirden kurtulursan büyük bir şeyden kurtulmuş olursun.

---

[653] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 401.
[654] Abdurrezzak, II, 2716; İbn Ebî Şeybe, XIV, 7; *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 387.
[655] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 51.
[656] Tirmizî, 2308.

Eğer kurtulamazsan kurtuluşa ereceğini sanmıyorum.[657]

e) Hz. Mu'âz'ın Allah korkusundan ağlaması

2506. Hâkim –lafız onundur- ve Ebû Nu'aym İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Mu'âz b. Cebel'a rastladı, Mu'âz ağlıyordu. Hz. Ömer, 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Hz. Mu'âz, 'Hz. Peygamber'den işittiğim bu hadisten dolayı dedi: *"Riyânın en azı şirktir. Allah için en sevimli kul, Allah'tan en çok korkan ve kimsenin bilmediği kişilerdir. Ortalıkta gözükmediklerinde olmadıkları anlaşılmaz, hazır olduklarında ise tanınmazlar. İşte bu kimseler, hidayetin mumları, ilmin kandilleridir."*[658]

f) İbn Ömer'in Allah için ağlaması

2507. Ebû Nu'aym, Kâsım b. Ebî Bezze←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle işittim: "İbn Ömer, Mutaffifîn süresini 6. ayetine kadar okudu:

﴿وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ (١) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (٢) وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ (٣) أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ (٤) لِيَوْمٍ عَظِيمٍ (٥) يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

1, 2, 3. "İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun!" 4, 5, 6. "Onlar düşünmezler mi ki, büyük bir günde (hesap vermek için) diriltilecekler! Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır." Akabinde ağlamaya başladı ve yere serildi, devamını okuyamadı."[659]

2508. Ahmed ve Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, her ne zaman Bakara süresinin şu iki ayetini okusa hemen ağlardı:

﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

---

[657] Munzir, *et-Terğîb*, V, 32. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (1/61) adlı eserinde Hânî'den muhtasar olarak rivayet etti.

[658] Hâkim, *Müstedrek*, III, 70; Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 51. Hâkim: Hadisin isnadı sahihtir. Fakat Şeyhân hadisi rivayet etmemiştir. Hafız Zehebî: Ebû Kahzam hakkında Ebû Hâtim, 'Hadisi yazılmaz' dedi. Nesâî ise 'Sıka değildir' dedi.

[659] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 305. Hadisi, Ahmed, buna yakın şekilde rivayet etti. (İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 234).

"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir." (Bakara: 284). Ve bu ne korkunç bir tehdittir, derdi."

2509. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer ne zaman "**İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi?..." (Hadîd: 16)** ayetini okusa kendini tutamazdı ve ağlardı."[660]

2510. İbn Sa'd, Yusuf b. Mâhek'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer ile beraber Ubeyd b. Ümeyr'in (radıyallahu anh) yanına gittim. Oraya vardığımızda Ubeyd, ashabına nasihat ediyordu. İbn Ömer'e baktım, gözlerinden yaşlar akıyordu."[661]

2511. İbn Sa'd, Ubeyd b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ubeyd, Nisâ süresinin 41. ayeti olan **"Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak!"** ayetini okudu, İbn Ömer ağlamaya başladı. Öyle çok ağladı ki, sakalı ve yakası gözyaşlarıyla ıslandı."[662]

2512. Abdullah anlatıyor: "İbn Ömer'in yanında olan kişi bana şöyle dedi: İbn Ömer, o kadar çok ağladı ki, kalkıp Ubeyd b. Ümeyr'e "Artık okumayı bırak, bu yaşlı adama çok eziyet ettin" demek istedim."

g) İbn Abbas ve Ubâde b. Sâmit'in Allah korkusundan ağlaması

2513. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'den Medine'ye gidene kadar İbn Abbas'a arkadaşlık ettim. Bir yerde konakladığımda gecenin bir kısmında kalkar, namaz kılardı. Eyyûb, 'Ne okurdu?' diye sordu. Şöyle anlattı: İbn Abbas şu ayeti okudu: **Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir de: İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir, denir. (Kâf: 19).** Ve ağlamaya başladı ve gittikçe hıçkırıkları çoğalmaya başladı."[663]

---

[660] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 305. Bu hadisi, Ebû Abbas, Tarîhinde ceyyid bir isnadla rivayet etti. (*el-İsâbe*, II, 349).

[661] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 162. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 305) adlı eserinde Yusuf b. Mâhek'den muhtasar olarak rivayet etti.

[662] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 162.

[663] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 327.

2514. Ebû Nu'aym, Ebû Recâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın ağlayıp gözyaşı döktüğü bu yer, çürümüş ayakkabı bağı gibi çürümüştü."[664]

2515. Ebû Nu'aym, Osman b. Ebî Esved'den şöyle rivayet etmektedir: "Ubâde b. Sâmit'i (radıyallahu anh) bu duvar üzerinde gördüm. Mescidin cehennem vadisine bakan duvarı üzerinde gördüm, göğsünü duvara dayamış ağlıyordu. Ben, 'Ey Ebû'l-Velîd! neden ağlıyorsun?' dedi. 'Bu mekan, Hz. Peygamber'in kendisinde cehennemi gördüğü mekandır' diye cevap verdi."[665]

h) Abdullah b. Amr'ın ve Ebû Hüreyre'nin (radıyallahu anhuma) Allah korkusundan dolayı ağlaması

2516. Ebû Nu'aym, Ya'lâ b. Atâ←annesinden şöyle rivayet etti. "Annem, Abdullah b. Amr'a sürme yapıyordu. Abdullah b. Amr çok ağlardı. Kapısını kilitler, öyle çok ağlardı ki, gözleri çapak içinde kalırdı. Benim annem de ona sürme yapardı."[666]

2517. İbn Sa'd, Müslim b. Bişr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), hastalığında ağladı. Kendisine 'Ey Ebû Hüreyre! neden ağlıyorsun?' dedi. Hz. Ebû Hüreyre, 'Ben dünyanızdan dolayı ağlamıyorum, yolculuğumun uzak olduğuna, azığımın az oluşuna ağlıyorum. Ben şu an cennet ve cehennem arasındaki tepenin üstünde bulunuyorum, hangisine beni sokacaklarını bilmiyorum' dedi."[667]

---

[664] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 329.
[665] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VI, 110.
[666] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 290.
[667] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 62. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 383) adlı eserinde buna yakın bir metinle rivayet etti.

TEFEKKÜR VE İBRET ALMAK

Sahabenin tefekkür etmesi ve ibret alması

a) Ebû Reyhâne (radıyallahu anh)'nin tefekkür etmesi

2518. İbn Mubârek, *ez-Zühd* adlı eserinde Damre b. Habîb←sahabeden Ebû Reyhâne'nin azatlısından şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Reyhâne, bir gazveden döndü. Akşam yemeği yedi, sonra kalkıp abdest aldı, mescide gidip namaz kıldı, bir sûre okudu. Yerinden hiç kalkmadı ve müezzin sabah ezanını okudu. Hanımı, kendisine 'Ey Ebû Reyhâne! Gazveye çıktın, yoruldun. Sonra geldin, bizim de senle biraz zaman geçirme hakkımız yok mu?' dedi. Ebû Reyhâne, 'Vallahi vardır. Fakat unutmuştum. Senin üzerimizde hakkının olduğunu yeni hatırladım' dedi. Hanımı, 'Peki seni meşgul eden şey nedir?' dedi. Ebû Reyhâne, 'Allah'ın (celle celâlühü) cennet ve zatı hakkında söylediklerini tefekkür ediyordum ki, müezzin ezan okudu' dedi."[668]

b) Hz. Ebû Zerr'in tefekkür etmesi

2519. Ebû Nu'aym, Muhammed b. Vâsi'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Basra'dan bineğine bindi, Ebû Zerr'in hanımı olan Ümmü Zerr'in yanına gelip Ebû Zerr'in ibadetini sormak için yola çıktı. Hanımının yanına geldi ve 'Ebû Zerr'in ibadetini anlatasın diye kalkıp sana geldim' dedi. Hanımı, 'Gündüz devamlı tefekkürle zamanını geçirirdi' dedi."[669]

c) Hz. Ebû Derdâ'nın tefekkür etmesi

2520. Ebû Nu'aym, Avn b. Abdillah b. Utbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Derdâ'ya (radıyallahu anha) Ebû Derdâ'nın en güzel amelinin ne olduğunu sordum. Hanımı Ümmü Derdâ, 'Tefekkür ve ibret almak' dedi."[670]

2521. Ebû Nu'aym, Avn b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Derdâ'ya 'Kocan Ebû Derdâ'nın en çok yaptığı amel neydi?' diye soruldu. Hanımı, 'İbret almak' dedi."[671]

2522. Sâlim b. Ebî Ca'd'dan buna yakın şekilde rivayet etti. Fakat Hanımı şöyle cevap verdi: "Ebû Derdâ'nın en çok yaptığı şey tefekkür etmekti' dedi."[672]

---

[668] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 157.
[669] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 164.
[670] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 208.
[671] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 208.

2523. Ebû Nu'aym ve Ahmed Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir saat tefekkür etmek bir gece namaz kılmaktan daha hayırlıdır."[673]

2524. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bazı kimseler var ki, bunlar hayrın anahtarları, şerrin ise kilitleridir. Bunlara bundan dolayı büyük bir mükâfat vardır. Bazı kimseler var ki, bunlar şerrin anahtarları, hayrın ise kilitleridir. Bu kimselere bundan dolayı büyük bir yük vardır. Bir saat tefekkür, bir gece ibadet etmekten daha hayırlıdır."[674]

2525. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Habîb b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Ebû Derdâ'nın yanına geldi, gazveye katılmak istiyordu. 'Ey Ebû Derdâ! Bana tavsiye de bulun!' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Genişlik anında Allah'ı zikret ki, o da dar ve sıkıntı anında seni hatırlasın' dedi. Dünya için bir şey yapacaksan sonunda ne olacağını düşünerek o işe giriş' dedi."

2526. Ebû Nu'aym, Sâlim b. Ebî Ca'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sevrân, Ebû Derdâ'ya rastladı. İkisi de çalışıyordu. Biri kalktı, diğeri durdu. Ebû Derdâ, 'Bu şeyde bir hikmet vardır' dedi."[675]

NEFİS MUHASEBESİ

Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in bu husustaki sözü

2527. İbn Ebî Dünyâ, *Muhâsebetu'n-nefs* adlı eserinde Hz. Ebû Bekr'in azatlısından şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr şöyle dedi: "Kim, Allah için kendi nefsine kızar, hesaba çekerse Allah (celle celâlühü), o kimseyi gazabından emin kılar."[676]

2528. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Sâbit b. Haccâc'dan şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Sevap ve günahlarınız tartılmadan siz tartın, hesaba çekilmeden önce siz kendinizi hesaba çekiniz. Kendi nefsinizi bu gün hesaba çekmeniz yarın ki hesabınızı daha kolaylaştıracaktır. Büyük hesap gününe amellerinizle hazırlanınız. **"(Ey in-**

---

672 Bu hadisi, Ahmed Avn'dan rivayet edilen birinci hadise yakın şekilde rivayet etti. (*Sıfatu's-safve*, I, 258).

673 Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, VII, 392), bu lafızla rivayet etti.

674 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 142.

675 Ahmed, birinci hadisi Habîb'den buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Sıfatu's-safve*, I, 258).

676 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 162.

sanlar!) O gün (hesap için) huzura alınırsınız; size ait hiçbir sır gizli kalmaz." (Hâkka: 18).

2529. Malik, İbn Sa'd, İbn Ebî Dünya *Muhâsebetu'n-nefs* adlı eserinde, Ebû Nu'aym *el-Ma'rife* adlı eserinde ve İbn Asâkir Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) bir gün dinledim ve onunla beraber çıktım, bir bahçeye girdi. Kendisi bahçede ben ise dışarda aramızda bahçenin duvarı varken kendi kendine şöyle dediğini işittim: "Ey mü'minlerin emiri! Ya Allah'tan korkacaksın, ya da Allah (celle celâlühü), seni azaplandıracaktır."[677]

SUSMAK, DİLİ KÖTÜ ŞEYLERDEN KORUMAK

Hz. Peygamber'in susması

2530. Ahmed ve Taberânî uzun bir hadiste Simâk'den şöyle rivayet etmektedir: "Cabir b. Semure'ye (radıyallahu anh) 'Hz. Peygamberle oturur muydun?' diye sordum. 'Evet, genelde sessiz dururdu' dedi."[678]

2531. Taberânî, Ebû Malik el-Eşca'î←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Biz henüz çocuktuk. Hz. Peygamber'den daha uzun şekilde suskun duran başkasını görmedim. Ashabı konuşunca genelde tebessüm ederek karlışık verirdi."[679]

2532. Taberânî, Ubâde b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün bineği üzerinde ilerliyor, ashabı da onla beraberdi. Hiç biri onun önüne geçmezdi. Mu'âz b. Cebel anlatıyor: Ya Resulallâh! Allah'tan ricam bizim ölümümüzün senden önce olmasıdır. Fakat senden sonra hayatta kalırsak –Allah böyle bir şey göstermesin- senden sonra ne yapmamızı tavsiye edersin?' Ona bu soruyu sordum. Hz. Peygamber, *'Allah yolunda cihad etmeyi tavsiye ederim'* buyurdu. Ben de 'Anam babam sana feda olsun! ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber de *'Allah yolunda cihad ne güzeldir! Fakat insanlar için bundan daha faydası olan şey vardır'* dedi. Mu'âz, 'Oruç ve sadakayı mı kasdetiyorsun?' dedi. Hz. Peygamber,

---

[677] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 400.

[678] Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler Şerîk müstesna sahih hadis ravileridir. Şerik de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 297). Bu hadisi, İbn Sa'd *(et-Tabakât*, I, 382), buna yakın bir metinle rivayet etti.

[679] Heysemî: İsnadında İbrahim b. Zekeriyyâ el-İclî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 298).

'Oruç ve sadaka ne güzeldir! Fakat insanlar ondan daha faydalısına sahipler' buyurdu. Hz. Mu'âz da her hayırlı ameli saydı, bu mu diye. Ne saydıysa Hz. Peygamber, *'İnsanlar ondan daha hayırlısına sahipler'* diyordu. Mu'âz da 'Ya Resulallâh! İnsanlar, bunlardan daha faydalı olan neye sahipler?' dedi. Hz. Peygamber, *ağzını işaret ederek 'Hayırlı şeyin haricinde susmaktır'* buyurdu. Hz. Mu'âz, 'Dilimizle konuştuğumuz şeyle sorumlu tutulur muyuz?' diye sordu. Hz. Peygamber, onun dizine vurdu ve şöyle buyurdu: *"Annen matemini tutsun. İnsanlar burunları üzerine cehennem atılmalarının nedeni dilleriyle söyledikleridir. Kim, Allah'a ve ahiret gününe iman ederse sadece hayırlı şey konuşsun veya sussun. Hayırlı şeyler konuşun ki, sevap kazanasınız, şerli şeyleri konuşmayınız ki, şerden emin olasınız!"*[680]

ASHABIN SUSMASI, BOŞ KONUŞMAMASI

a) Hz. Peygamber'in bir şehid hakkında "Galiba kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşurdu" demesi

2533. Ebû Ya'lâ, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde bir kişi şehid oldu. Üzerine bir kadın ağladı ve 'Vay şehide!' dedi. Hz. Peygamber, *'Sus, öyle deme! Nerden şehid olduğunu biliyorsun? Belki de kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşmuştur, belki de malını eksiltmeyecek şeylerde cimrilik yapmıştır'* buyurdu."[681]

2534. Ebû Ya'lâ, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud Savaşında bizden biri şehid oldu. Açlıktan karnına taş bağladığı görüldü. Annesi, yüzünden toprağı sildi ve 'Ey yavrum! Cennet sana hayırlı ve mubarek olsun!' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Nerden biliyorsun? belki kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşmuş, kendisine zarar vermeyen şeyleri vermemezlik etmiştir'* buyurdu."[682]

b) Hz. Ammar ve Hz. Mu'âz'ın az konuşması, Hz. Ebû Bekr'in dili hakkında sözü

2535. Ebû Nu'aym, Halid b. Nümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ammâr b. Yâsir (radıyallahu anhuma) çok uzun müddet suskun kalır, genelde

---

[680] Heysemî: İsnadındaki raviler Amr b. Malik el-Cenbî müstesna sahih hadis ravileridir. Amr da sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 299).

[681] Heysemî: İsnadında Usâm b. Talîk var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 303).

[682] Heysemî: İsnadında Yahyâ b. Ya'lâ el-Eslemî var, kendisi zayıf biridir. Bu hadisi, Tirmizî, Enes'ten muhtasar olarak rivayet etmiştir. (el-Mişkât, III, 4842).

üzgün ve hüzünlüydü. Konuşmasının geneli Allah'ın azabında Allah'a sığınmaktı."[683]

2536. Hâkim, Ebû İdrîs el-Havlânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Dımaşk mescidine girdim. Orda genelde suskun olan, konuştuğunda azı dişleri parlayan biri vardı. Yanında insanlar vardı. Bir ihtilafa düştüklerinde hemen ona başvurur, onun fikrini alırlardı. Onun kim olduğunu sordum, Mu'âz b. Cebel olduğunu söylediler."[684]

2537. Ebû Ya'lâ, Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekr'in dilini tutup çektiğini gördü ve 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Ne yapıyorsun?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Beni tum sıkıntılara bu dilim sokuyor. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*İnsan bedenindeki hiç bir organ yok ki, dilin keskin ve hiddetinden şikayet etmesin.*"[685]

c) İbn Mes'ud ve İbn Abbas'ın dillerini azarlaması

2538. Taberânî, Ebû Vâil←Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, Safâ tepesine çıktı, dilini tutup 'Ey dil! hayırlı şeyler söyle ki, kazançlı çıkasın. Şer hakkında sus ki, pişman olmadan şerden emin olasın' dedi. Sonra şöyle devam etti: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim*: İnsanoğlunun hatalarının geneli dili vasıtasıyla olanlardır.*"[686]

2539. Ebû Nu'aym, Sa'îd el-Cerîrî←bir kişiden şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ı (radıyallahu anhuma) dilini tutmuş şekilde şöyle dediğini gördüm: "Yazıklar olsun sana! Hayırlı şeyler söyle ki, kazançlı çıkasın, şer hakkında sus ki, emin olasın." Biri, kendisine 'Ey İbn Abbas! Niçin dilinin ucundan tutup böyle diyorsun?' dedi. İbn Abbas şöyle cevap verdi: "Bana ulaştığına göre kıyamet günü kişi, dilinden çektiği kadar hiçbir şeyden çekmeyecektir."[687]

d) Şeddâd b. Evs'in Hz. Peygamber'e bey'at edince susması

2540. Ebû Nu'aym, Sâbit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Şeddâd b. Evs (radıyallahu anh), bir gün ashabından olan birine 'Sofrayı getir

[683] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 142.
[684] Hâkim, *Müstedrek*, III, 269.
[685] Heysemî: İsnadındaki raviler Musa b. Muhammed b. Hayyân müstesna sahih hadis ravileridir.Musa için de İbn Hibbân sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 302). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I,33) adlı eserinde Eslem'den muhtasar olarak rivayet etmiştir.
[686] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 300).
[687] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 328.

de biraz onla oyalanalım' dedi. Asahabından olan kişi, 'Senle arkadaşlık ettiğimden beri böyle bir şey hiç duymamıştım' dedi. Şeddâd (radıyallahu anh), 'Hz. Peygamber'den ayrıldığımdan beri hiç böyle düşünülmeden, kontrolsüz bir kelime çıkmamıştı. Allah'a and olsun ki, bu kelimenin haricinde bir daha da çıkmayacaktır' dedi."[688]

2541. Ebû Nu'aym, Süleyman b. Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şeddâd b. Evs (radıyallahu anh), bir gün 'Sofra getir de onla oyalanalım' dedi. Onu bu sözünden dolayı kınadılar ve 'Ebû Ya'lâ Şeddâd'ın dediğine bakınız!' dedi. Şeddâd (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Ey yiğenim! Hz. Peygamber'e bey'at ettiğimden beri bu kelime müstesna hiç düşünülmeden, kontrolsüz bir kelime etmedim. Gelin de size konuşayım. Bırakın bu sözü, ondan daha hayırlı olanı alınız: *Ey Allah'ım! İşimizde sebat, doğrulukta karar kılmayı, nimetlerine karşı şükretmeyi, güzel ibadet etmeyi, sağlam bir kalp, doğru söyleyen bir dil, bildiğinin en hayırlısını, bildiğin şerlerden sana sığınmayı senden istiyoruz.* Bu duayı alın, önceden söylediğim boş sözü bırakın."

2542. Hadisi, böyle Süleyman b. Musa mevkûf olarak rivayet etmiştir. Hassân b. Atiyye, Şeddâd'dan merfu olarak rivayet etti. Sonra Ebû Nu'aym, hadisini önceki gibi müsned olarak bir önceki gibi rivayet etti. Hadisinde şöyle denmiştir: "Söylediğim o boş sözü ezberlemeyin, şimdi size söyleyeceğimi hafızanızda tutun. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Ey Allah'ım! işimizde sebat, doğrulukta karar kılmayı senden istiyorum...*" Fakat şu eki yaptı: *"Bildiğin günahlarımdan dolayı senden mağfiret talep ediyorum. Sen ğaybi en ince detayı ile bilensin."*[689]

e) İbn Mes'ûd'un dilin tehlikeleri hakkında sözü

2543. Ebû Nu'aym, İsâ b. Ukbe'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Mes'ûd şöyle dedi: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a and olsun! Yeryüzünde insanın dilinden daha uzun müddet hapsedilmeye muhtaç olan başka bir şey yoktur."[690]

---

[688] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 265.

[689] Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 266) adlı eserinde Ebû Eş'as es-San'ânî ve başkası tariki ile merfu olarak buna yakın bir metinle rivayet etti. Hadisi, Ahmed ise Hassân b. Atiyye—Şeddâd tariki ile buna yakın bir metinle rivayet etti. (Tefsîru İbn Kesîr, II, 351).

[690] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 134. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, birkaç isnadla buna yakın şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 303).

2544. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İhtiyacınızı gidermekten fazla konuşmamanız hususunda sizi uyarıyorum."[691]

2545. Taberânî, ayrıca İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: Kıyamet günü günahları en çok olan kişiler, boş lafa en çok dalan kimselerdir."[692]

f) Hz. Ali ve Hz. Ebû Derdâ'nın susmak hususunda teşviki

2546. İbn Ebî Dünya, *es-Samt* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Dil, bedenin direğidir. Dil doğru olunca organlar da doğru olur. Dil, dengesiz olunca organlar da doğru ve düzgün olmaz."

2547. İbn Ebî Dünya, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Şahsını gizle ki, hatırlanmayasın, sus ki, emniyette olasın."

2548. İbn Ebî Dünya, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Susmak, az konuşmak insanı cennete götürür."

2549. İbn Ebî Dünya, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir:

وَلَا تُفْشِ سِرَّكَ إِلَّا إِلَيْكَ فَإِنَّ لِكُلِّ نَصِيحٍ نَصِيحَا

فَإِنِّي رَأَيْتُ غُوَاةَ الرِّجَالِ لَا يَتْرُكُونَ أَدِيمًا صَحِيحَا

Sırrını sadece kendi nefsine ifşa et

Her dostun başka bir dostu vardır.

Ben öyle zâlim insanlar gördüm ki

Sağlam bir deri parçasını bırakmıyorlardı.[693]

2550. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Susmayı öğrenin, konuşmayı öğrendiğiniz gibi. Susmak, büyük bir hâlimliktir. Dinlemeyi, konuşmaktan daha çok arzula, seni ilgilendirmeyen konuda konuşma, ortada hayret edilecek bir şey yok iken insanlara güldürmeye çalışma, sakın boş şeyler peşinden koşma!"[694]

2551. Ebû Nu'aym, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: Allah (celle celâlühü) için mü'minin dilinden daha sevimli başka bir et parçası yoktur. Allah (celle celâlühü), dilinden dolayı insanı cennete koyar. Allah (celle celâlühü)

---

691 Heysemî: İsnadında el-Mes'ûd'i var, kendisi ihtilata (hafıza kaybına) uğramıştır.

692 Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır.

693 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 158.

694 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159.

için kafirin dilinden daha buğz ettiği bir et parçası yoktur. Çünkü dilinden dolayı onu cehenneme atar."[695]

g) İbn Ömer ve Hz. Enes'in dilin kötü korunması hususunda sözü

2552. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanın temiz tutmak için en titiz olması gereken organı dilidir."[696]

2553. İbn Sa'd, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Dilini zabtedip kontrol etmeyen kul, Allah'tan hakkıyla korkmuyor demektir."[697]

KONUŞMAK

Hz. Peygamber'in konuşması

a) Sahabenin Hz. Peygamber'in konuşmasını anlatması

2554. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, o kadar az ve tane tane konuşurdu ki, konuştuğu kelimeleri saymak isteyen kişi sayabilirdi."[698]

2555. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Size hayret ettiğim bir olay anlatayım. Falan kişinin babası geldi, odamın yanında oturup Hz. Peygamber'den bahsediyor, işitmem için de sesli konuşuyor. Ben ise tesbih çekiyordum. Tesbihatımı bitirmeden kalkıp gitti, ona yetişmiş olsaydım ona Hz. Peygamber sizin gibi hızlı konuşmazdı, derdim."[699]

2556. Ahmed Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in konuşması tane taneydi, onu herkes anlardı. Hızlı şekilde konuşmazdı."[700]

2557. Ebû Ya'lâ, Câbir'den (radıyallahu anh) veya İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in konuşmasında kelimeler tane tane olurdu."

---

[695] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 220.
[696] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 307.
[697] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 22.
[698] Buhari, IV, 231.
[699] Bu hadisi, Ahmed, Müslim ve Ebû Davud rivayet etti. Onların rivayetinde şöyle denmiştir: "Size Ebû Hureyre'nin hayret verici bir şeyini anlatayım..."
[700] Ahmed, *Müsned*, VI, 138. Bu hadisi, Ebû Dâvud (4839) da rivayet etti.

2558. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir kelime talaffüz ettiğinde üç defa tekrar ederdi. Bir topluluğa gelip selam verince de üç defa selamını tekrarlardı."[701]

2559. Ahmed, Sümâme b. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes, bir şey konuşunca üç defa tekrar ederdi. Hz. Peygamber'in de bir şey konuşunca üç defa tekrar ettiğini, eve girmek isteyince üç defa müsaade istediğini söylerdi."[702]

2560. Tirmizî, Sümâme←Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, bir şey söyleyince anlaşılması için üç defa tekrar ederdi." Sonra Tirmizî, hadisi için "Hasen veya sahih ve ğaribdir."[703]

2561. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Bana kısa ve edebi lafızla birçok mana ifade etme yeteneği verildi. Düşmanımın kalbine konulan korku ile yardım olundum. Ben uyuyor bir halde iken bana yeryüzünün hazinelerinin anahtarları verildi, elime konuldu."*[704]

2562. İbn İshak, Abdullah b. Selâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, oturup konuştuğunda genelde başını kaldırır, göğe doğru bakardı."[705]

Amr b. Âs'ın Hz. Peygamber'e çok soru sorduğu için pişman olması

2563. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mübarek yüzüyle ve konuşmasıyla halkın en şerli insanına karşılık verir ve onun gönlünü hoşnut ederdi. Mübarek yüzü ve konuşmasıyla bana döndüğünde kendimi halkın en hayırlı insanı sanıyordum. "Ya Resulallâh! Ben mi hayırlıyım, Ebû Bekr mi?" diye sordum. Hz. Peygamber, *"Ebû Bekr"* dedi. "Ya Resulallâh! Ben mi hayırlıyım, Ömer mi?" diye sordum. Hz. Peygamber, *"Ömer"* dedi. Ben de "Ben mi hayırlıyım,

---

[701] Ahmed, *Müsned,* III, 213. Bu hadisi, Buhârî (I, 34) de rivayet etti.

[702] Ahmed, *Müsned,* III, 201.

[703] Tirmizî, 3640.

[704] Ahmed, *Müsned,* II, 250. Buhârî (IV, 65) de hadisi böyle rivayet etmiştir.

[705] Ebû Davud, bu hadisi *el-Edebu'l-mufred* adlı kısmında İbn İshak'dan bu şekilde rivayet etti. (*el-Bidâye,* VI, 40, 41).

Osman mı?" diye sordum. "*Osman*" dedi. Bir daha sorduğumda Hz. Peygamber benden yüz çevirdi. Keşke hiç sormasaydım."[706]

TEBESSÜM ETMEK, GÜLMEK

a) Önderimiz Hz. Peygamber'in tebessüm etmesi, gülmesi

2564. Şeyhân, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in azı dişleri gözükecek şekilde güldüğünü hiç görmedim. Kendisi sadece tebessüm ederdi."[707]

2565. Tirmizî, Abdullah b. Hâris b. Cez'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den daha çok tebessüm edeni görmedim."[708]

2566. Tirmizî, Abdullah'dan ayrıca şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ancak tebessüm ederek gülerdi." Tirmizî: Hadis sahihtir.[709]

2567. Müslim, Simâk b. Harb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Cabir b. Semure'ye (radıyallahu anh)"Hz. Peygamberle oturuyor muydun?" dedim. Kendisi de "Evet, çok oturdum. Sabah namazını kıldığı yerden güneş doğana kadar kalkmazdı. Güneş doğduğunda kalkardı. Ashab, konuşur, cahiliye konularına girip gülerlerdi, Hz. Peygamber de tebessüm ederdi." dedi.[710]

2568. Tayâlisî, Simâk'dan şöyle rivayet etmektedir: Cabir b. Semure'ye "Hz. Peygamberle oturuyor muydun?" diye sordum. "Evet. Uzun müddet suskun kalırdı, az gülerdi. Ashabı bazen yanında şiir söylerdi. Bazen onlar hakkında bir şey söylerdi, ashab gülerdi, kendisi de tebessüm ederdi" dedi.[711]

2569. Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir Husayn b. Yezid el-Kelbî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in kahkaha attığını hiç görmedim, o sadece tebessüm ederdi. Hz. Peygamber bazen açlıktan karnına taş bağlardı."[712]

---

[706] Tirmizî, *eş-Şemâil* , 344. Heysemî: Taberânî, Amr b. Âs'dan buna yakın bir metinle rivayet etti. İsnadı hasendir. es-Sahîh (Buhârî veya Müslim) adlı eserde bu hadisin bir bölümü farklı bir siyakla rivayet edilmiştir.

[707] Buhari, VI, 167; Müslim, III, 26.

[708] Tirmizi, 3641.

[709] Tirmizi, 3642.

[710] Müslim, II, 132.

[711] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 41, 42. Bu hadisi, İbn Sa'd, Simâk'dan buna yakın şekilde rivayet etti.

[712] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 42. İbn Kâni' bu hadisi Husayn'den buna yakın bir metinle rivayet etti. Fakat "Hz. Peygamber bazen açlıktan karnına taş bağlardı" cümlesini zikretmedi. (*el-İsâbe*, I, 340).

b) Amra'nın evinde Hz. Âişe'ye soru sorması

2570. Harâitî ve Hâkim Amra'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Âişe'ye "Hz. Peygamber hanımlarıyla baş başa kalınca nasıl biriydi?" diye sordum. Hz. Âişe şöyle dedi: "Sizden biri gibiydi. Fakat o insanların en kibarı, tebessüm ve güler yüz hususunda da insanların en yumuşağıydı."[713]

c) Hz. Peygamber'in gülmesi

2571. Bezzâr, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir vahiy geldiğinde veya nasihat ettiğinde Kendilerine azab gelen kavmin uyarıcısı olarak görürdün. Fakat bunun haricinde insanların en güler yüzlüsü, en çok güleni, olarak görürdün."

2572. Taberânî, Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, insanların en çok gülümseyeni, en çok mutlu olanıydı."[714]

d) Hz. Peygamber'in Hendek günü gülmesi

2573. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Âmir b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Sa'd dedi ki: Hz. Peygamber'i Hendek günü gördüm, öyle çok güldü ki, azı dişleri gözüktü. Ben de (Sa'd'a) "Nasıl gülerdi?" dedim. Hz. Sa'd anlatıyor: Bir adamın kalkanı vardı. Ben ne zaman ok atsam adam kalkanı ile yüzünü kapatıyordu. Oku çektim, adam başını kaldırdığı gibi oku attım ve ok tam hedefe yani alnına isabet etti. Adam da nalları havaya dikmiş şekilde yere yıkıldı. Hz. Peygamber öyle çok güldü ki, azı dişleri gözüktü. Ben de "Neden güldü ki?" dedim. "Adama yaptığı şeyden dolayı güldü" dedi.[715]

e) Hz. Peygamber'in, fakir birinin Ramazan ayında yaptığına gülmesi

2574. Buhârî, *Sahîh* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve "Mahvoldum! Ramazan'da hanımımla ilişkiye girdim" dedi. Hz. Peygamber de "*Bir köle azad et*" buyurdu. "Kölem yok" dedi. *"İki ay peşpeşe oruç tut"* buyurdu.

---

713 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 47. Bu hadisi, İbn Asâkir Amra'dan buna yakın bir metinle rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 44). İbn Sa'd ise hadisi bu manada rivayet etti. *(et-Tabakât*, I, 365).

714 Heysemî: Hadisin isnadında Ali b. Yezid el-Hânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 17).

715 Tirmizî, *eş-Şemâil*, 234.

"Gücüm yetmez" dedi. *"Altmış fakiri doyur"* buyurdu. "O kadar yiyecek bulamam" dedi. Hz. Peygamber içinde hurma olan bir arak getirdi –İbrahim: Arak bir ölçektir- *"Mal isteyen nerde? Al bunu tasadduk et!"* buyurdu. Adam, "Ben daha fakir olana mı tasadduk edeyim? Vallahi Medine'de benden daha fakir bir aile yoktur" dedi. Hz. Peygamber öyle güldü ki azı dişleri gözüktü ve *"O zaman kendi ailene tasadduk et!"* buyurdu.[716]

f) Ebû Zerr ve İbn Mes'ûd'un Hz. Peygamber'in gülmesi hususundaki hadisi

2575. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *And olsun ki, cennete ilk gireni de cehennemden son çıkanı da biliyorum. Kıyamet günü bir adam getirilir ve "Bu adama küçük günahlarını arz edin, büyük günahlarını ise saklayın" denir. Kendisine "Falan gün böyle böyle yaptın" denir, adam da inkâr etmez, ikrar eder. Fakat kendi büyük günahlarından endişe etmektedir. Kendisi için "Her günahı yerine kendisine bir sevap verilsin" denilecek "Benim bazı günahlarım var, fakat burada görmüyorum"* diyecektir. Ebû Zerr anlatıyor: Hz. Peygamber öyle bir güldü ki, azı dişleri gözüktü."[717]

2576. Tirmizî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Cehennemden en son çıkan kişiyi biliyorum. Korku içinde ordan çıkacaktır. Kendisine "Git, cennete gir" denecektir. Cennete girmek için gidecek fakat insanların her yeri kaptığını görür. Geri döner ve "Ya Rabbim! Herkes yerleri kapmış!" diyecektir. Kendisine "Yaşadığın zamanı hatırlıyor musun?" denilecek kendisi de "Evet" diyecektir. "Dile dilebildiğin kadar!" denecektir. Kişi bir temennide bulanacak fakat kendisine "Temennin sana verilecek ayrıca dünyanın on katı (büyüklüğündeki cennet) sana verilecek" denecek. Adam, "Benle dalgamı geçiyorsun. Sen bir meliksin!"* diyecektir. Abdullah b. Mes'ûd anlatıyor: Hz. Peygamber öyle güldü ki, azı dişleri gözüktü."[718]

---

716 Buhari, III, 41, 42.
717 Tirmizi, *eş-Şemâil*, 229.
718 Tirmizi, *eş-Şemâil*, 229.

VAKARLI OLMAK

a) Hz. Peygamber'in vakarlı oluşu

2577. Kâdî İyâd, *eş-Şifâ* adlı eserinde Hârice b. Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, oturduğu mecliste en vakarlı kişiydi. Otururken etrafındaki elbisenin açılmamasına özen gösterirdi."[719]

b) Mu'âz b. Cebel'in vakarlı oluşu

2578. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Şehr b. Havşeb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı, konuştuklarında içlerinde Mu'âz b. Cebel varsa heybetinden dolayı ona bakarlardı."[720]

2579. Ebû Nu'aym, Ebû Müslim el-Havlânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hums mescidine girdim. Mescitte Hz. Peygamber'in ashabından otuz kadar yaşlı sahabî vardı. İçlerinde gözleri sürmeli, dişleri parlayan ağırbaşlı bir genç vardı, hiç konuşmuyordu. Cemaat bir şeyden şikayetçi olduklarında ona dönüyor, ona soruyorlardı. Yanımda oturan birine "Bu kimdir?" diye sordum. "Mu'âz b. Cebel'dir" dedi. İçime onun sevgisi doğdu ve onlar dağılana kadar yanlarında durdum."

2580. Ebû Nu'aym, Ebû Müslim el-Havlânî'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattâb'in (radıyallahu anh) hilafetinin ilk günlerinde ashab ile beraber mescide girdim. Otuz küsür sahabînin olduğu bir mecliste oturdum. Hepsi Hz. Peygamber'in bir hadisi hakkında konuşuyorlardı. Halkada genç, delikanlı, esmer, konuşması tatlı, yüzü nurlu, cemaatin yaşça en küçüğü olan biri vardı. Cemaatin zikrettiği bir hadis hakkında ihtilaf etseler hemen hadisi kendisine arz eder, o da onların hadisini söylerdi. (Ağır başlıydı) Ancak kendisine bir şey sorulduğunda konuşurdu. "Sen kimsin ey Allah'ın kulu!" diye sordum. "Ben Mu'âz b. Cebel'im" dedi.[721]

c) Öfkeyi yenmek

2581. Tayâlisî, Ahmed, Humeydî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Ebû Ya'lâ, Sa'îd b. Mansur ve başkası Ebû Berze el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir kişi, Hz. Ebû Bekr'e kızdı, hakaret etti. Ebû Berze, "Boynunu

---

[719] Bu hadisi, Ebû Dâvud el-Merâsil adlı eserinde rivayet etti. (Huffâcî, Şerhu'ş-Şifâ, II, 117).
[720] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 231.
[721] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 230.

vurayım mı?" dedi. Hz. Ebû Bekr onu men etti ve "Hz. Peygamber'in haricin hiç kimseye yapılan hakaret için bu ceza verilmez" dedi.[722]

2582. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsan, öfkeyi yudumlamaktan daha hayırlı süt veya bal yudumlamamıştır."[723]

MÜSLÜMANIN KISKANMASI

a) Hz. Übeyy b. Ka'b'ın kıskanması

2583. İbn Asâkir, Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir kişi, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve "Falan kişi, kendi özbabasının hanımıyla ilişkiye girdi" dedi. Übeyy b. Ka'b, "Ben olsaydım kılıcımla boynunu vururdum" dedi. Hz. Peygamber güldü ve *"Ey Übey! Ne kıskançsın! Ben senden daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır"* buyurdu.[724]

b) Hz. Sa'd b. Übâde'nin kıskanması

2584. Şeyhân, Muğîre'den şöyle rivayet etmektedir: Sa'd b. Übâde, "Birini, eşimin yanında görsem kılıcımın keskin kısmıyla ona darbe indiririm" dedi. Bu, Hz. Peygamber'e ulaştı. Hz. Peygamber de *"Sa'd'ın kıskançlığına hayret mi ediyorsunuz, vallahi ben ondan daha kıskancım, Allah ise benden daha kıskançtır. Allah (celle celâlühü), kıskanç olduğu için kötülüklerin, fuhşiyatın hem açık olanını, hem gizli olanını haram kılmıştır. Özrü Allah'tan daha çok seven yoktur. Bundan dolayıdır ki, uyarıcı ve müjdeleyici (peygamberler) gönderdi. Övgüyü Allah'dan daha çok seven yoktur. Bundan dolayı Allah cenneti va'd etmiştir.*[725]

2585. Müslim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Sa'd b. Übâde, "Eşimin yanında bir erkek görsem dört şahid getirmeyene kadar ona dokunmayacak mıyım?" dedi. Hz. Peygamber, "*Evet*" dedi. Übey (radıyallahu anh) de "Asla! Seni hak dinle gönderen Allah'a and olsun! Böyle bir şey görsem kılıcımla onu terbiye ederim!" dedi. Hz. Peygamber de *"Efen-*

---

[722] Tayalisi, 4; Ahmed, *Müsned,* I, 10; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* III, 161.
[723] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 161.
[724] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 132.
[725] Buhari, VIII, 215; Müslim, IV, 211.

dinizi dinleyin, ne dediğine bakın! Kıskançmış. Fakat ben ondan daha kıskancım. Allah (celle celâlühü) ise benden daha kıskançtır.[726]

2586. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) uzunca (mutavvel) rivayet eder. Hadisinde şöyle denmiştir: Ashab, "Ya Resulallâh! onu kınama, kendisi kıskanç biridir. Vallahi sadece bakire kadınla evlenmiş ve evlendiği hiçbir eşini de boşamamıştır. Boşasa da kıskançlığından hiç birimiz onun boşadığı eşiyle evlenmeye cüret etmeyiz" dedi. Hz. Sa'd, "Ya Resulallâh! Dediğinizin (dört şahid getirmeden kendisine dokunalamaması gerektiğinin) hak olduğunu, Allah katından geldiğini biliyorum. Fakat hayret ettiğim şey bir soytarının, eşimin bacak arasında olduğunu gördüğümde dört şahid getirmeden ona nasıl olur da dokunamayacağım! Vallahi işini bitirsin diye gidip şahidleri getirmekle meşgul olmayacağım" dedi.[727]

c) Hz. Âişe'nin kıskançlığı

2587. Müslim, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, gece Hz. Âişe'nin odasından çıktı. Beni kıskançlık tuttu. Geldi ve benim ne yaptığımı gördü. *"Ne yapıyorsun Âişe! Kıskançlık mı tuttu?"* dedi. Ben ise "Yok, benim gibi biri seni kıskanmaz" dedim. Hz. Peygamber, "*And olsun senin şeytanın geldi*" buyurdu. Hz. Âişe, "Benim şeytanım var mı?" dedi. *"Evet"* diye buyurdu. "Ya senin ya Resulallâh!" diye sordum. *"Evet, fakat Allah (celle celâlühü) bana yardım ediyor ve ben etkilenmiyorum"* dedi.[728]

2588. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlendiğinde çok üzüldüm. Çünkü onun güzel olduğunu bana söylemişlerdi. Bakmak için gizlice gittim ve kendisini gördüm. Vallahi güzellikte söylendiğinden kat kat güzel olduğunu gördüm. Bunu Hafsa'ya anlattım –Hz. Âişe ve Hz. Hafsa birbirleriyle samimiydiler- Hafsa, "Yok, söyledikleri gibi güzel biri değil, vallahi sadece kıskançlığından öyle görüyorsun" dedi. Hafsa da gizli gibip kendisine baktı ve şöyle dedi: Ümmü Seleme'yi gördüm. Vallahi söyledikleri gibi biri değil, ona yakın dahi değil. Fakat güzel biriymiş. Hz. Âişe anlatıyor: Aradan bir müddet geçtiğinde tekrar gördüm. Ha-

---

726 Müslim, IV, 210; Mişkâtu'l-Mesâbîh, 278.

727 Heysemî: Bu hadisi, Ebû Ya'lâ rivayet etti, hadisin siyakı da onundur. Ahmed ise muhtasar olarak rivayet etti. Bu hadisin isnadı Abbâd b. Mansur etrafında dönüyor. Abbâd ise zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 12).

728 Müslim, VIII, 139; Mişkâtu'l-Mesâbîh, 280.

yatıma and olsun! Hafsa'nın dediği gibiymiş. Fakat ilkinden kıskançlığımdan öyle görmüştüm."[729]

d) Hz. Ali'nin kıskanç olmayana kızması

2589. Rüsteh, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Duyduğum kadarıyla hanımlarınız pazarlarda erkeklerle karışıyorlarmış, siz de hiç kıskanma yok mudur? Kıskançlık duygusu olmayan da hayır yoktur."

2590. Rüsteh, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Kıskanmak iki çeşittir. Biri güzel olanıdır ki, erkek onun vasıtasıyla ailesine hayırlı davranır. Bir diğer kıskanma vardır ki, o, insanı Cehennem ateşine koyar."[730]

İYİLİĞİ EMRETMEK, KÖTÜLÜKTEN ALIKOYMAK

a) Bizden önceki ümmetler içinde iyiliği emredip kötülükten alıkoyduğu için çekilen sıkıntılar hususundaki hadis

2591. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber içeri girdi ve *"Ey İbn Mes'ûd!"* diye seslendi. Ben de "Buyur ya Resulallâh!" dedim –Bu sözü üç defa tekrar etti- Hz. Peygamber, *"İnsanların en hayırlısının kim olduğunu biliyor musun?"* dedi. Ben de "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedim. Hz. Peygamber de *"İnsanların en faziletlisi dinlerini öğrendikten sonra onunla amel eden kimselerdir"* buyurdu. Sonra *"Ey İbn Mes'ûd!"* dedi. Ben de "Buyur ya Resulallâh!" dedim. *"İnsanlar içinde en bilgin kişinin kim olduğunu biliyor musun?"* dedi. Ben de "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dedim. Hz. Peygamber de *"Amel konusunda titiz olmasa ve poposu üzerinde sürünen biri dahi ihtilaf anında hakkı en iyi gören kimse insanların en bilginidir. Sizden öncekiler yetmiş iki (72) fırkaya bölündü. Üç fırka kurtuldu, diğerleri ise helak oldu. Bir fırka, meliklere karşı geldi, kendi ve Hz. İsa'nın dininden dolayı onlarla mücadele etti. Melikler de onları alıp öldürdü, testere ile onları kesti. Bir fırkanın ise meliklere karşı ayaklanacak, onların içinde dinlerini ikame edecek güçleri yoktu ki, onları Allah'a ve Hz. İsa'nın dinine davet etsinler. Bundan dolayı farklı bölgelere göç edip rühbanlık yaptılar. Allah'ın kendileri hakkında şöyle buyurduğu kimselerdir:*

---

[729] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 94.

[730] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 161.

﴿ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾

"Sonra bunların peşinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa[528] gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir." (Hadîd: 27). Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Kim, bana iman eder, beni tasdik eder ve bana tabi olursa o ruhbanlığın manasını hakkıyla yerine getirmiştir. Kim, bana tabi olmayan kimseler ise helak olan kimselerdir.*[731]

b) Hz. Peygamber'in iyiliği emretmeyen ve kötülükten alıkoymayan kişileri uyarması

2592. Bezzâr, Mu'âz b. Cebel'in (radıyallahu anh) Hz. Peygamber'den şöyle rivayet ettiğini aktarır: *"Sizde iki sarhoşluk belirmediği müddetçe Rabbinizden gelen hak üzeresiniz. Bu iki sarhoşluk, cehalet ve hayata düşkünlük sarhoşluğudur. Sizler iyiliği emredip kötülükten sakındıracak, Allah yolunda cihad edeceksiniz. Eğer sizde dünya sevgisi belirirse iyiliği emretmeyecek, kötülükten alıkoymayacak, Allah yolunda cihad etmeyeceksiniz. Öyle bir günde Kur'ân ve sünnette var olanı haykıran ilk iman eden Muhacir ve Ensar'lar gibi (derecesi yüksek) olur.*[732]

---

[731] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10359. Başka bir rivayette: "Bir fırka, melik ve zalimlere karşı ayaklandı, onları islam'a davet ettiler. Zalim tarafından yakalanıp testere ile kesildiler, ateş çukurlarında yakıldılar, Allah'a kavuşana kadar sabrettiler..." Heysemî: Bu hadisi, Taberânî iki isnadla rivayet etti. Bir isnadındaki raviler Bükeyr b. Ma'rûf hariç Sahîh hadis ravileridir. Bükeyr hakkında Ahmed ve başkaları sıka demiş. Fakat kendisinde az zayıflık var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 260).

[732] Heysemî: Hadisin isnadında Hasan b. Bişr var. Ebû Hatim ve başkası kendisine sıka demiş, fakat kendisinde az zayıflık var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 271).

c) Kıyamet günü iyiliği emredip kötülükten alıkoyan kişinin mertebesi

2593. Beyhakî, Nakkâş *Mu'cem* adlı eserinde ve İbn Neccâr Vâkid b. Selâme←Yezîd Rekâşî←Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, "*Size Peygamber ve şehid olmadıkları halde Peygamberlerin ve şehidleri makamlarına gıpta ettiği, nurdan olan minberler üzerinde olmakla tanınan bir toplumdan haber vereyim mi?*" dedi. Ashab, "Bunlar kimlerdir ya Resulallâh!" dediler. Hz. Peygamber, *"Allah'ın kullarını Allah'a sevdiren, kullara da Allah'ı sevdiren, yeryüzünde nasihat etmek için gezen kimselerdir"* buyurdu. Ben de "Kullara Allah'ı sevdirmeyi anladık da kulları Allah'a sevdirmek de ne oluyor?" dedim. Hz. Peygamber de "*Allah'ın sevdiğini emrediyor, sevmediğinden alıkoyuyorlar. Halk da onlara itaat ettiğinde Allah (celle celâlühü) da onları sevecektir*" buyurdu.[733]

d) Bu ümmet iyiliği emretmeyi ve kötülükten alıkoymayı terk etme zamanı

2594. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'e "Ya Resulallâh! Ne zaman iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak ihmal edilip terk edilecektir. Bu ikisi hayırlı insanların en gözde amelleridir" dedim. Hz. Peygamber de *"İsrailoğullarına isabet eden size de isabet edince"* dedi. Ben de "Ya Resulallâh! İsrailoğullarına ne isabat etti?" dedim. Hz. Peygamber, *"Hayırlarınız zâlimlerinize yağcılık yaptığında, fıkıh ilmi hayırsızların eline geçince ve idarecilik alçak insanların eline geçtiğinde terk edilecektir. İşte o zaman sizi fitne saracak, birbirlerinize karşı devamlı tuzaklar kuracaksınız"* buyurdu.[734]

e) Hz. Ebû Bekr'in minber üzerinde "Kendi nefsinizi düzeltmeniz gerekir!" ayetini tefsir etmesi

2595. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Abd b. Humeyd, el-Adenî, İbn Manî, Humeydî, Ebû Dâvud, Tirmizî –hadise hasen ve/veya sahîh dedi- Nesâî, İbn Mâce, Ebû Ya'lâ, Ebû Nu'aym *el-Ma'rife* adlı eserinde, ed-Dârekutnî el-İlel

---

[733] İsnaddaki Vâkid ve Yezîd zayıf iki kişidir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 139).

[734] Heysemî: Hadisin isnadında Ammâr b. Yusuf var. el-İclî ve başkası kendisine sıka demiş, bir cemaat alim ise zayıf demiştir. İsnadındaki diğer raviler ise sıka kimselerdir. Bazısında ise ihtilaf vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 126). Bu hadisi, İbn Asâkir ve İbn Neccâr Enes'ten (radıyallahu anh) İbn Ebî Dünyâ ise Hz. Âişe'den bu meâlde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 139).

adlı eserinde –İsnadındaki tüm ravilerin sıka olduğunu belirtti- Beyhakî, Sa'îd b. Mansûr ve başkaları Kays b. Ebî Hâzım'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr halife olunca minbere çıktı, Allah'a hamd etti, sonra şöyle dedi: Ey İnsanlar! Sizler bu ayeti devamlı okuyorsunuz:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir." (Mâide: 105). Hz. Ebû Bekr sonra bu ayeti tefsir etti. Bize yaptığı tefsiri şöyle idi: "Evet, bir toplum içinde yapılan münker ve kabih şeyler yapılıyorsa ve kimse de münkeri değiştimiyor, kötülüklere karşı çıkmıyorsa Allah'ın azabı halkın hepsine müstahak olur ve sonra da onların dualarına icabet edilmez" dedi. Sonra iki parmağını kulaklarına koydu ve şöyle dedi: Eğer ben bunları dostumdan (Hz. Peygamber'den) işitmediysem kulaklarım sağır olsun.[735]

2596. Beyhakî, Ebû Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kavim günahlar işlese, kavmin içinde de günah işleyene egemen bir grup olur ve onların hatalarını değiştirmezlerse Allah (celle celâlühü), hepsine bela indirir ve belasını onların üzerinden almaz."[736]

f) Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın Müslümanlara iyiliği emretme, kötülükten alıkoyma emri vermesi

2597. İbn Ebî Şeybe, Ebû Ubeyd el-Ğarîb adlı eserinde ve İbn Ebî *Dünya es-Samt* adlı eserinde Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, "Sefih birinin insanların ırzına dil uzattığını gördüğünüzde onları açıkça uyarmanıza ne engel olabilir?" dedi. Ashab da "Dilinden korkarız" dediler. Hz. Ömer, "Bunu yapmak en azından şehitlik sevabı kazandırır" dedi.[737]

2598. İbn Ebî Şeybe, Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kötü adamlar başınıza idareci olmadan önce iyiliği emredin, kötülükten

---

[735] İbn Ebî Şeybe, XV, 174; Ahmed, *Müsned*, I, 2; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 138.
[736] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 138.
[737] İbn Ebi ŞeybeAli el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 139.

alıkoyun. Eğer başınıza idareci olurlarsa artık dualarınız da kabul edilmeyecektir."[738]

g) Hz. Ali'nin iyiliği emretmeye teşvik etmesi, kötülüğü alıkoymayı terk eden kişiyi uyarması

2599. İbn Ebî Şeybe, Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İyiliği emredin, kötülükten alıkoyun... Yoksa Allah başınıza size azap çektirecek bir topluluk getirir, sonra da Allah (celle celâlühü), onları azaplandıracaktır."[739]

2600. Hâris, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "İyiliği emredecek, kötülükten alıkoyacaksınız. Yoksa başınıza şerli insanlar musallat olacak ve musallat olduktan sonra hayırlılarınız dua etse de kabul edilmeyecektir."

2601. İbn Ebî Hâtim, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali, hutbesinde şöyle dedi: Ey insanlar! Sizden öncekilerin helak olma nedeni içlerinde olan kimselerin günah işlemesi, Yahudi ve Hristiyan din adamlarının da onları alıkoymamalarından dolayı onlara topluca azap gelmesidir. Bundan dolayı onların başına gelen musibetler sizin başına gelmeden iyiliği emredin, kötülükten alıkoyun. İyi bilin ki, iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak rızkı kesmez, eceli de yaklaştırmaz.[740]

2602. Müsedded ve Beyhakî –Hadise sahih demiştir- Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Cihad üç çeşittir; el ile olanı, dil ile olanı, kalp ile olanı. İnsanın ilk mağlub olacağı cihad el ile olanıdır, sonra dil ile olanıdır, sonra kalp ile olanıdır. Eğer kalp, iyiliği emretmiyor, kötülükten alıkoymuyorsa baş aşağı olmuş, üstü alta gelmiştir.

2603. İbn Ebî Şeybe, Ebû Nu'aym ve *Nasr el-Hücce* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: İlk mağlup olacağınız cihad el ile olanıdır. Sonra kalp ile yapılan, sonra da kalp ile yapılan cihaddır. Hangi kalp iyiliği emredip kötülükten alıkoymuyorsa baş aşağı olup içindeki su dökülen kab gibi üstü altta gelip baş aşağı olmuş (içinde hiç bir hayır kalmamış) demektir.[741]

---

[738] İbn Ebi Şeybe, XV, 243; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 139.
[739] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XV, 172.
[740] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 139.
[741] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 139.

h) Abdullah b. Mes'ûd'un iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma hususundaki sözleri

2604. Taberânî, Târık b. Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: İtrîs b. Arkûb eş-Şeybânî, Abdullah'ın (radıyallahu anh) yanına geldi ve "İyiliği emretmeyen, kötülükten alıkoymayan helak olmuştur" dedi. Abdullah da "Bilakis kalbi iyiliği emretmeyen, kötülükten alıkoymayan helak olmuştur" dedi.[742]

2605. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar üç kısımdır, bunların haricindekilerde ise bir hayır yoktur. Birinci gurup, Allah yolunda bir cemaatin cihad ettiğini görür, canı ve malı ile cihad eder. Diğer grup ise dili ile cihad eder, iyiliği emredip kötülükten alıkoyar. Üçüncü gurup ise kalbiyle hakkı bilen kimsedir.[743]

2606. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Münafıklarla ellerinizle cihad ediniz. Ellerinizle cihad etmeye gücünüz yetmezse karşılaştığınızda onlara karşı buğz ettiğinizi izhar etmek için en azından yüzünüzü ekşiterek karşılayınız."[744]

2607. İbn Ebî Şeybe ve Nu'aym İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: Kötü bir şey gördüğünde değiştirmeye gücün yetmezse Allah'ın kalbinle ona buğz ettiğini bilmesi senin için yeterlidir.[745]

2608. İbn Ebî Şeybe ve Nu'aym İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: Kişi, günah işlendiğini müşahede eder ve o günahı nefretle karşılarsa günahı görmemiş kişi gibi sorumluluğu olmaz. Fakat günahı görmeyip ona rıza gösteren kişi günaha müşahade etmiş gibi sorumlu olur.

2609. Nu'aym ve İbn Neccâr İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İlerde bazı şeyler vuku bulacaktır. Kim, galip olduğu halde bunlara rıza gös-

---

742 Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 275). Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Târık'dan bu lafızla, İbn Ebî Şeybe ve Nu'aym el-Fiten adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 140).

743 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 140. Heysemî: İsnadında tanımadığım biri `var. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 276).

744 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 140. Bu hadisi, Taberânî, İbn Mes'ûd'dan bu meâlde rivayet etti. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî iki isnadla rivayet etti. Bir isnadında Şerîk var, kendisini hasenu'l-hadîstir (yani hadisi ile ihticac edilir). Diğer railer ise sahîh hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 276).

745 İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, XV, 174; *Kenzu'l-ummâl*, II, 140.

terirse onlara karışmış gibi mesul olur. Kim, bu olanları görür de onlardan nefret ederse hiç görmemiş gibi mesul olmaz."[746]

2610. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: Seleften olan Salih kimseler gidecek, inancı sağlam olmayan, iyiliği emretmeyen, kötülükten alıkoymayan kimseler kalacaktır.[747]

ı) Hz. Huzeyfe'nin iyiliği emretme, kötülükten alıkoyma hususundaki sözleri

2611. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* Ebû Rukâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben köle iken efendimle beraber yola çıktım, Hz. Huzeyfe'nin yanına Hz. Huzeyfe şöyle diyordu: Hz. Peygamber zamanında bazı kelimeler var, onu söyleyen münafık olurdu. Bir oturumda sizden birinizden o kelimeyi dört defa duydum. İyiliği emredeceksiniz, kötülükten alıkoyacaksınız, hayra teşvik edeceksiniz ya da Allah azap gönderip hepinizin kökünü kazıyacaktır, yahut Allah (celle celâlühü), şerli olanlarınızı size yönetici yapacaktır. Sonra da hayırlı olanlarınız dua edecek fakat duaları kabul edilmeyecektir."[748]

2612. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bizden olmayana Allah (celle celâlühü) lanet etsin. And olsun ki, iyiliği emredecek, kötülükten alıkoymak zorundasınız. Yoksa birbirinizle kavga edeceksiniz, sonucunda da şerli olanlarınız hayırlı olanlarınıza galip gelecektir. Şerli olanlar, iyiliği emreden ve kötülükten alıkoyan tek bir fert bırakmayana kadar hayırlı olanlarınızı öldürecekler. Sonra da Allah'a dua edip yalvaracaksınız fakat Allah (celle celâlühü) size kızdığından dolayı duanızı kabul etmeyecektir."

2613. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Öyle bir zaman gelecek ki, en hayırlılarınız iyiliği emretmeyen, kötülükten alıkoymayan kimseler olacaktır."[749]

---

[746] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 140.

[747] Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, buna yakın bir metinle rivayet etti. İsnadındaki raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 280).

[748] Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 140).

[749] Ebû Nu'aym, I, 280. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe, Hz. Huzeyfe'den buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 140). Bu hadisi, İbn Ebî Dünyâ el-Emru bi'l-ma'rûf ve'n-Neyhu ani'l-münker adlı eserinde Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 140).

j) Hz. Adiyy ve Hz. Ebû Derdâ'nın bu husustaki sözü

2614. İbn Asâkir, Adiyy b. Hâtim'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bu gün iyi bildiğiniz şey, geçmişte kötü kabul edilen bir şeydir. Bu gün kötü olarak telakki edilen gelecekte iyi kabul edilecek bir şeydir. Kötülüklere karşı hoş görülü olmadığınız, iyi şeylere karşı nefret duymadığınız ve âlimlerinizi gizlenmeden aşikâr şekilde hakkı haykırdıkları müddetçe hayırdan ayrılmazsınız."[750]

2615. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İyilik yapmasam da iyiliği emrediyorum. Fakat emrettiğimden dolayı sevap kazanacağımı ümit ediyorum."[751]

k) Hz. Ömer'in halkı alıkoyduğu kötülükten ailesini de alıkoyması

2616. İbn Sa'd ve İbn Asâkir İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, halkı bir şeyden alıkoymak isteyince önce kendi ailesinden başlar ve onlara "Halkı alıkoyduğum bir şeyi sizden birinin yaptığını öğrenirsem ona iki kat ceza veririm" derdi.[752]

2617. Mâlik ve İbn Sa'd, İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hişâm b. Hakîm b. Hizam (radıyallahu anhuma), bir grupla beraber iyiliği emrediyordu. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) ise şöyle diyordu: 'Ben ve Hişam yaşadıkça münker (kötü) şeyler yapılmayacaktır."[753]

l) Hz. Ümeyr b. Habîb'in oğluna vasiyeti

2618. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Cafer el-Hatmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Dedesi Ümeyr b. Habîb b. Hümâşe (radıyallahu anh) – Buluğ çağına erdiğinde Hz. Peygamber'e yetişmişti- oğluna şöyle vasiyet etti: Ey yavrum! Sefih ve ahmaklarla sakın oturma! Onların meclisinde bulunmak hastalıktır. Sefih ve ahmakları görmemezlikten gelmek mutlu eder. Onlarla muhatap olan ise pişman olur. Sefihin getirdiği az şeye razı olmayan çoğuna razı olur. Kişi, iyiliği emredip kötülükten alıkoyarsa nefsini eziyetlere karşı sa-

---

[750] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 140.

[751] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 140. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Derdâ'dan buna yakın bir lafızla rivayet etti.

[752] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 141.

[753] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 141.

bırla eğitsin, Allah'tan gelecek sevaba da güvensin. Allah'tan gelecek mükâfata kim güvenirse sıkıntılar kendisine zarar vermez."[754]

m) Ebû Bekre'nin Emri bi'l-ma'rûf ve neyhu'l-ani'l-münker'in olmadığı bir zamana yetişmekten endişe duyması

2619. Taberânî, Abdulazîz b. Ebî Bekre'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr (radıyallahu anh), Ğudâneoğullarına mensup bir kadınla evlendi. Kadın öldü, kadını sırtlayıp mezarlığa götürdü. Kadının erkek kardeşleri, Ebû Bekr'in hanımının namazını kıldırmasına müsaade etmedi. Ebû Bekr, onlara "Yapmayın! Ben hanımın namazını kıldırmaya daha layıkım" dedi. Onlar da "Doğru söyledin Hz. Peygamber'in arkadaşı!" dedi. Ebû Bekr, eşinin namazını kıldırdı. Sonra babam Ebû Bekr kabire indi, onu sert şekilde ittiler. Babam da düştü ve bayıldı. Taşınıp ailesi yanına getirildi. Yirmiz oğlu ve kızı toplanmış çığlık atıyorlardı. Ben o zaman kardeşlerimin en küçüğüydüm. Babam ayıldı ve "Benim için ağlayıp çığlık atmayın! And olsun! Başkasının ölmesini (kendisini kastederek) Ebû Bekr'in ruhunun çıkmasına tercih etmem" dedi. Toplanan çocukları korktu ve "Niye ey babacığım?" dediler. Ebû Bekr şöyle dedi: İyiliği emredip kötülükten alıkoyma görevini yerine getiremeyeceğim bir zamana yetişmekten endişe ediyorum. Öyle bir zamanda yaşamanın bir hayrı yoktur."[755]

n) Hz. Enes ve İbn Ömer'in Haccâc-ı Zâlim'in şerrinden korunmak için kendisini münkerden alıkoymamaları

2620. Taberânî, Ali b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Sarayda Haccâc'ın yanında bulunuyordum. Haccâc, İbn Eş'as'dan (kıyamın) dolayı insanlara çatıyordu. O sırada Enes b. Malik (radıyallahu anh) gelip yaklaştı. Haccâc, kendisine "Gel bakalım ey habîs ve fitnenin kaynağı! Bir Ali b. Ebî Talib'in yanındasın, bir İbn Zübeyr'in, bir İbn Aş'as'ın yanındasın. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Senin kökünü ağaçlardaki zamkın kazındığı gibi kazıyacağım ve kelerin kızartılmak için yüzüldüğü gibi derini yüzeceğim" dedi. Hz. Enes, "Vali, kimi kastediyor. Allah (celle celâlühü) onu islah etsin" dedi. Haccac, "Sana söylüyorum. Allah seni sağır etsin" dedi. Hz. Enes, "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci'ûn" dedi, akabinde oradan ayrıldı ve şöyle dedi:

---

[754] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 266). Bu hadisi, Ebû Nu'aym ve Ahmed ez-Zühd adlı eserinde rivayet etti. (*el-İsâbe*, III, 30).

[755] Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 280).

Çocuğumu hatırlayıp onun için endişe duymasaydım, ona öyle şeyler söyleyecektim ki, bana asla cevap veremiyecekti."[756]

2621. Bezzâr, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Haccâc'ın hutbe verdiğini gördüm. Hoşlanmadığım bir söz etti. Sözünü düzeltmek istedim, fakat Hz. Peygamber'in şu sözünü hatırladım: *"Mü'min kişinin, nefsini aşağılamaması gerekir.*" Hz. Peygamber'e "Kişi nasıl nefsini aşağılar?" diye sordum. Hz. Peygamber, *"Gücünün yetmediği belalara bulaşarak*" buyurdu.[757]

UZLETE ÇEKİLMEK

a) Hz. Ömer'in uzlet hususundaki sözü

2622. İbn Ebî Şeybe ve Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde, İbn Ebî Dünya *el-Uzlet* adlı eserinde Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: İnsanlardan uzaklaşıp uzlete çekilmek şerli ve kötü insanların şerrinden korur.

2623. Ahmed *ez-Zühd* adlı eserinde, İbn Hibbân *er-Ravda* adlı eserinde, Askerî *el-Mevâiz* adlı eserinde Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Uzletten payınıza düşeni alınız!"[758]

2624. Dîneverî, el-Mu'âfâ b. İmrân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), had cezası almış birinin peşine takılmış bir topluluk gördü ve 'Sadece şer işlerde bulunan bu kişilere merhabalaşma olmasın' dedi."[759]

b) İbn Mes'ûd'un uzlet hakkında sözü, birine ve oğluna bu husustaki vasiyeti

2625. Taberânî, Adese et-Tâî'den şöyle rivayet etmektedir: Şerâf denen yerdeydim. Abdullah (b. Mes'ûd) yanımıza geldi. Ailem kendisine bir şeyler

---

[756] Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd var, kendisi (az) zayıf biridir. Fakat tavsik edilmiş biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 274).

[757] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3323. Heysemî: Bu hadisi, Bezzâr ve Taberânî *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserinde muhtasar olarak rivayet etti. Taberânî'nin isnadı güçlüdür. İsnadındaki raviler de Zekeriyya b. Yahya b. Eyyûb ed-Darîr hariç hepsi sahih hadis ravileridir. el-Hatîb, Zekeriyyâ'yı zikretmiş ve şöyle demiştir: Bir topluluktan hadis rivayet etmiş, kendisinden de bir topluluk rivayet etmiştir. Fakat cerh ve tadil konusunda kimse kendisi hakkında konuşmamıştır (yani mesturdur).

[758] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159. Bu hadisi, İbn Mübârek, er-Rikâk adlı eserinde Hz. Ömer'den buna yakın bir metinle rivayet etti. (Fethu'l-bârî, XI, 262).

[759] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159.

götürmem için beni gönderdi. Develerimizin yanında olan kölelerimiz dört gecelik yerden kuş getirdiler. Ben de onu alıp (yemesi için) kendisine götürdüm. Kendisine götürdüğümde bana "Bu kuşu nerden getirdin?" diye sordu. Ben de "Develerimizin yanında olan kölelerimizi dört günlük mesafelik uzaklıkta olan yerden getirdiler. Abdullah (radıyallahu anh), "Av yapılan ıssız bir yerde olmak isterdim. Allah'a kavuşana kadar ne ben kimseyle konuşur, ne de biri benle konuşurdu.[760]

2626. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Kâsım'dan şöyle rivayet etmektedir: Bir kişi, Abdullah'a (radıyallahu anh) "Bana tavsiye de bulun!" dedi. Abdullah b. Mes'ûd, "Evin sana geniş gelsin (evine sığın), dilini muhafaza et, yaptığın hataları hatırladıkça ağla!" dedi.

2627. Taberânî, İsmail b. Ebî Hâlid'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), oğluna üç kelime vasiyet etti: Ey Yavrum! Allah'tan korkmanı tavsiye ediyorum. Evine sığın, sana yeterli olsun ve hatalarına ağla!"[761]

c) Hz. Huzeyfe, İbn Abbas, Ebû Cehm ve Ebû Derdâ'nın uzlete rağbet etmesi

2628. Hâkim, Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Keşke malımla benim için ilgilinen biri olsaydı. Ben de kapımı kilitleseydim, Allah'a kavuşana kadar yanıma kimse girmeseydi, ben de hiç evden çıkmasaydım."[762]

2629. İbn Ebî Dünyâ, *el-Üzlet* adlı eserinde Malik←Bir adam←İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Vesvelerden korkmasaydım hiç bilmediğim bir memlekete giderdim. İnsanları ancak insanlar yoldan çıkarır."[763]

---

[760] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8720. Heysemî: Hadisin isnadındaki râviler –Adese et-Tâî müstesna- sahîh hadis ravileridir. Adese de sıka biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 304). Bu hadisi, İbn Asâkir, muhtasar şekilde bu meâlde İbn Mes'ûd'dan rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 159).

[761] Heysemî: Hadisi, Taberânî, iki isnadla rivayet etti. Bir isnadının ravileri sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 299).

[762] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 159. Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Hz. Huzeyfe'den buna yakın şekilde rivayet etti.

[763] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159.

2630. İbn Ebî Dünyâ, *el-Üzlet* adlı eserinde Malik←Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Cuheym b. Hâris b. Sımme (radıyallahu anh), Ensar'la oturup kalkmazdı. Kendisine yanlızlık soruldu. Ebû Cuheym de "İnsanlar, yalnızlıktan daha şerlidir" dedi.[764]

2631. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müslüman için en güzel ibadet yeri kendi evidir. Çünkü evinde kendi nefsini, gözünü ve tenasül uzvunu günahlardan korumuştur. Pazarda oturmaktan sakınınız! Çünkü pazar yerleri insanları meşgul eder ve boş şeylere dalmasını sağlarlar."[765]

d) Hz. Mu'âz b. Cebel'in uzlete çekilmesi

2632. Taberânî, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Abdullah, Mu'âz b. Cebel'in (radıyallahu anh) yanından geçti. Hz. Mu'âz kapısının önünde ayakta durmuş, kendisiyle konuşuyormuş gibi eliyle işaretler ediyordu. Abdullah b. Amr, kendisine "Ey Ebû Abdirrahmân! Kendi nefsinle mi konuşuyon?" dedi. Hz. Mu'âz şöyle dedi: Allah'ın düşmanı olan Şeytân Hz. Peygamber'den işittiğim bir konuda beni aldatmaya çalışıyor ve "Evinde oturup zamanın meşakkatini çekiyorsun, neden çıkıp insanların meclislerine gitmiyorsun!" diyor. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim, Allah yolunda cihad etmek veya hasta olan birini ziyaret için yola çıkarsa Allah'ın sorumluluğunda olur. Kim, sabah veya akşam vakti mescide giderse veya devlet başkanın yanına varıp onu uyarırsa Allah'ın sorumluluğunda olur. Kim, evinde oturur ve kimsenin arkasında kötü gıybet yapmazsa Allah'ın sorumluluğunda olur."* Allah'ın düşmanı şeytan, evden çıkıp insanların meclisine gitmemi istiyor.[766]

---

[764] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 156.

[765] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 159.

[766] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, 8718. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde bu metne yakın şekilde muhtasar olarak rivayet etmiştir. Ahmed ve Bezzar da hadisi rivayet etmiştir. Ahmed'in isnadındaki raviler İbn Lahîa hariç sahih hadis ravileridir. İbn Lahîa da biraz zayıflık olsa da hadisi hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 304).

KANAAT SAHİBİ OLMAK

a) Hz. Ömer'in kanaatli olmaya teşvik etmesi

2633. İbn Mübârek, Abdullah b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Ahnef üzerinde bir gömlek gördü ve "Ey Ahnef! Bu gömleğini kaça satın aldın?" dedi. Ahnef, "Oniki dirheme satın aldım" dedi. Hz. Ömer, "Yazıklar olsun! Keşke altı dirheme satın almış olsaydın ve geri kalanı da bildiğin hayırlı bir işte harcasaydın!" dedi.[767]

2634. İbn Ebî Hatim, Hasan el-Basrî'denşöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Ebû Musa el-Eş'arî'ye (radıyallahu anh) şöyle bir mektup yazdı: Dünyadaki rahatlığınla kanaat et. Çünkü Rahmân, rızık konusunda bazı kullarını bazılarına üstün kılmıştır. Bununla kullarını sınamaktadır. Bol rızık verdiği kişiyi nasıl şükredecek diye sınar. Rızkın şükrü, Allah'ın kendisine verdiği payın hakkını eda etmektir."[768]

b) Hz. Ali'nin kanaatı ve Sa'd'a kanaatı tavsiye etmesi

2635. Askerî, Ebû Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali, kalitesiz hurma yedi, üzerine de su içti, sonra karnına dokundu ve "Kimin midesi kendisini cehenneme düşürmüşse o kimse Allah, rahmetinden uzaklaştırmıştır" dedi ve sonra şu şiir söyledi:

فإنك مهما تعطِ بطنَك سُؤلَه وفرجَك نالا منتهى الذمِّ أجمعا

Sen midenin ve şehvetin isteğini yerine getirirsen
İkisi de çirkin şeylerin zirvesine birlikte ulaşırlar.

2636. Dîneverî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: Ali b. Ebî Tâlib şöyle buyurdu: "Ey Âdemoğlu! Sakın yarın sana ulaşacak dert ve sıkıntını bu güne taşıma! Eğer ecelin gelmezse o gün rızkın sana gelecektir. İyi bil ki, azığından fazla rızık elde edemezsin. Elde etsen de başkası için saklamış olursun."

2637. İbn Asâkir, Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Sa'd, oğluna "Yavrum! zenginlik istersen kanaatkâr şekilde iste. Kanaatkâr olmayan kişiyi mal zengin etmez" dedi.[769]

---

[767] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 161.
[768] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 161.
[769] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 161.

HZ. PEYGAMBER VE ASHABIN NİKÂH HUSUSUNDAKİ SÜNNETİ

a) Hz. Peygamber'in Hz. Hatîce ile evliliği

2638. Taberânî, Cabir b. Semure'den (radıyallahu anh) (veya ashabdan olan birinden) şöyle rivayet: "Hz. Peygamber, ilk zamanlar koyun güdüyordu. Sonra koyun gütmeyi bırakıp kademe yükseltti ve bir arakadaşıyla beraber deve gütmeye başladı. Hz. Hatice'nin kızkardeşinin develerini parayla güttüler. Sürenin bitiminde onun üzerinde biraz alacakları kaldı. Hz. Peygamber'in ortağı haklarını almak için devamlı kadına gidiyordu. Hz. Peygamber'in ortağı bazen kendisine 'Bu kez sen git!' diyordu. Hz. Peygamber ise *'Sen git, ben utanıyorum'* derdi. Ortağı yine gelmişti, kadın bu defa kendisine 'Muhammed nerde(neden o hiç gelmiyor)?' dedi. Adam, 'Ona dedim fakat utandığını belirtti' dedi. Kadın da 'Hz. Peygamber'den daha hayâlı, daha iffetli... birini görmedim' dedi.. Kadının kızkardeşi olan Hz. Hatice'nin kalbinde ona karşı bir sevgi oluştu ve ona birini gönderdi ve '*Babama gel, beni iste!*' dedi. Hz. Peygamber, *'Senin baban mal mülk sahibidir. Seni bana vermez'* dedi. Hz. Hatice ise 'Sen git, onunla görüş, onunla konuş, ben ayarlarım. Sarhoşken gelmesini istedi, Hz. Peygamber de öyle yaptı, babası da kızını verdi. Sabah olunca bir mecliste oturdu ve kendisine 'Kızını Muhammed'le evlendirmekle çok iyi ettin!' dediler. Babası, 'Öyle bir şey mi yaptım?' dedi. Onlar da 'Evet' dediler. Babası kalktı, kızının yanına gitti ve 'İnsanlar, seni Muhammed'le evlendirdiğimi söylüyor' dedi. Hz. Hatice de 'Evet evlendirdin. Sakın sözünden vazgeçme. Muhammed böyle böyle iyi biridir' dedi. Babasına ısrar etti ve babası razı oldu. Akabinde Hz. Hatice, Hz. Muhammed'e iki ukiyye gümüş veya altın gönderdi ve 'Bu parayla bir elbise al, bana hediye et. Kalan parayla da bir koç ve falan falan şeyi alırsın' dedi. Hz. Peygamber de öyle yaptı."[770]

2639. Ahmed ve Taberânî İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "(Hammad'ın zannına göre) Hz. Peygamber, Hz. Hatice'yi

---

[770] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1858. Heysemî: Hadisi, Taberânî ve Bezzâr rivayet etti. Taberânî'nin isnadındaki râviler –Ebû Hâlid el-Vâlibî müstesna- sahih hadis râvileridir. Ebû Halid de sıka biridir. Bezzâr'ın isnadındaki râviler de sahih hadis ravileridir. Fakat hocası Ahmed b. Yahya es-Sufî sahih hadis ravisi değil, ama sıka biridir. Bezzâr'ın hadisinde Hz. Hatice "sarhoş iken gel" yerine "hiç baskı altında kalmadan ona gel" dedi. Ayrıca "bir elbise al, bana hediye et" yerine "Hz. Peygamber elbise alıp ona hediye etti" şeklinde gelmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 222).

istedi. Fakat babası onunla evlenmesini istemedi. Hz. Hatice de yemek ve içecekler hazırladı, sonra da babasını ve Kureyş'ten bir cemaati davet etti. Sarhoş olana kadar yiyip içtiler. Hz. Hatice, "Muhammed b. Abdullah (sallallahu aleyhi ve sellem), beni istiyor, beni onunla evlendir!" dedi. Babası da evlendirdi. Hz. Hatice de babasına güzel kokular sürdü, güzel elbise giydirdi. Adetlerine göre babaları böyle yapılırdı. Sarhoşluğu gidince baktı ki, güzel kokular sürünmüş, üzerinde (kız verdiğine işaret eden) elbise var. Babası, "Nedir bu hâlim, bu nedir?" dedi. Hz. Hatice, "Beni Muhammed b. Abdullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile evlendirdin" dedi. Babası, "Ben, seni Ebû Tâlib'in yetimine mi verdim? Hayatım üzerinde and olsun ki, hayır!" dedi. Hz. Hatice, "Utanmaz mısın, Kureyşlilerin nezdinde kendini rezil etmek mi istiyorsun? İnsanlara verince ben sarhoştum mu, diyeceksin?" dedi. Israr etti ve babası da sonunda kabul etti."[771]

2640. İbn Sa'd, Nefîse'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hatice b. Huveylid, akıllı, güçlü ve asil biriydi. Allah'ın kendisine Hz. Peygamberle evlenme sebebiyle ihsan ettiği bereket ve hayırla beraber kendisi o zaman Kureyş'in soy olarak, şeref (onur) olarak, mal olarak ileri gelenlerindendi. Kavminden herkes kendisiyle evlenmek istiyordu. Kendisini istemeye geldiler, en kıymetli mallarını kendisi için sarf ettiler (fakat o kabul etmedi). (Nefîse anlatıyor) Hz. Hatice, Şam'dan dönen kervan içinde olan Muhammed'e aracı olarak beni gönderdi. Ben de "Ey Muhammed! Neden evlenmiyorsun?" diye sordum. Hz. Muhammed de "*Elimde evlenebileceğim bir mal varlığım yok*" dedi. Ben de "Eğer bu ihtiyacın karşılanır, güzel, zengin, şerefli ve soylu bir kadından sana teklif gelse kabul eder misin?" dedim. Hz. Muhammed de "*Kim bu kişi?*" dedi. Ben de "Hatice'dir" dedim. Ben de *"Nasıl bunu söyleyebilirim ki?*" dedi. Ben de "Sen karışma, ben hallederim" dedim. O da *"Tamam ben de evlenirim*" dedi. Akabinde gidip Hz. Hatice'ye olanları anlattım. Hz. Hatize de Hz. Muhammed'e falan saatte gelmesi için tenbihte bulundu. Hz. Hatice, kendisini evlendirsin diye amcası Amr b. Esed'e birini gönderdi. Amcası geldi, Hz. Muhammed 'de (sallallahu aleyhi ve sellem) amcalarıyla beraber geldi. Bir amcası, onun vekili olarak Hz. Hatice'yi yiğenine istedi. Amr b. Esed, "O evlenme teklifi kabul edilmeyecek biri değildir" dedi (ve kendisiyle evlendirdi). Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile evlendiğinde yirmibeş ya-

---

771 Heysemî: İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir.

şında, Hz. Hatice ise kırk yaşındaydı. Hz. Hatice Fil Vakasından onbeş yıl evvel doğmuştu."[772]

b) Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ve Sevde ile evlenmesi

2641. Taberânî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hatice vefat edince –vefatı Mekke'de oldu- Osman b. Maz'ûn'un hanımı olan Havle bt. Hakîm b. Avkas (radıyallahu anha), "Ya Resulallâh! Evlenmeyecek misin?" dedi. Hz. Peygamber, *"Kiminle?"* dedi. Havle (radıyallahu anha) da "Bekâr istersen bekar, dul istersen dul" dedi. Hz. Muhammaed, *"Bekar olan kimdir?"* dedi. Hz. Havle, "Allah'ın kulları arasında en çok sevdiğin kişinin kızı Âişe bt. Ebî Bekr var" dedi. Hz. Peygamber, "*Dul olan kimdir?*" dedi. Hz. Havle, "Sana iman eden, üzerinde olduğun din hususunda sana tabi olan Sevde b. Zam'a'dır" dedi. Hz. Peygamber de *"Git, Hz. Âişe'yi benim için iste!"* dedi. Hz. Havle de gitti, Hz. Ebû Bekr'in evine girdi ve Hz. Âişe'nin annesi Ümmü Rûmân'ı gördü. Ona "Ey Ümmü Rûmân! Allah (celle celâlühü), neden acaba size büyük bir bereket ve hayır kapısı açtı? Hz. Peygamber, beni Hz. Âişe'yi kendisine isteyeyim diye gönderdi" dedim. Ümmü Rûmân, "Hz. Ebû Bekr de geldi sayılır, onu beklemek isterim" dedi. Hz. Ebû Bekr geldi ve ben, ona "Ey Ebû Bekr! Allah (celle celâlühü), neden acaba size büyük bir bereket ve hayır kapısı açtı? Hz. Peygamber, beni Hz. Âişe'yi kendisine isteyeyim diye gönderdi" dedim. Hz. Ebû Bekr, "Bu nikâh kıyılır mı, Âişe, onun kardeşinin kızıdır" dedi. Hz. Peygamber'in yanına geri döndüm ve bunu kendisine söyledim. Hz. Peygamber de *"Git ona söyle ki: Sen benle, ben de senle islam kardeşiyiz. Kızınla benim nikahım kıyılır"* buyurdu. Hz. Havle, Hz. Ebû Bekr'e geldi (Hz. Peygamber'in dediğini aktardı). Bunun üzerine Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'i çağırdı. Kendisi de geldi ve kızını kendisiyle evlendirdi."[773]

2642. Ahmed, Ebû Selem ve Yahya b. Abdirrahman b. Hâtib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hatice vefat edince..." Geçen hadis meâlince olayı rivayet etti ve sonunda şu eki yaptı: Hz.Peygamber, Hz. Havle'ye *"Git ona söyle: Ben senin İslam kardeşinim, sen de benim İslam kardeşimsin. Kızım evlenmem de bir mahsur yoktur"* dedi. Hz. Havle de döndü ve bunu Hz. Ebû

---

[772] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 131-132.

[773] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIII, 57. Heysemî: İsnadındaki râviler Muhammed b. Amr b. Alkame hariç hepsi sahih hadis râvileridir. Muhammed de hadisi hasen biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 225).

Bekr'e söyledi. Hz. Ebû Bekr de "Biraz bekle!" dedi ve evden çıktı. Çıktığı sırada Ümmü Rûmân dedi ki: "Mut'im b. Adiy, Hz. Âişe'yi oğlu için istemişti. Hz. Ebû Bekr söz verince asla sözünden dönmez." Hz. Ebû Bekr, Mut'im b. Adiy'in evine gitti. Mut'im'in yanında hanımı Ümmü'l-Fetâ vardı. (Hz. Ebû Bekr onların fikrini sordu, kızını isteyip istemediklerini) Hanımı, "Ey Ebû Kuhâfe'nin oğlu! Galiba haklısın. Çocuğumuzu senin kızınla evlendirirsek senin olduğun dine girebilir" dedi. Hz. Ebû Bekr, Mut'im b. Adiy'e "Bakıyorum hanımın şöyle diyor, sen ne diyorsun?" dedi. Mut'im b. Adiy de "Evet hanımın öyle diyor" dedi. Hz. Ebû Bekr onların huzurundan çıktı, onlara kızını vereceğine dair verdiği sözün izdırabını da Allah (celle celâlühü) gidermiş oldu. Hz. Ebû Bekr, Havle'ye "Hz. Peygamber'i çağır gelsin, istesin" dedi. Hz. Havle de kendisini çağırdı ve Hz. Pegamber, Hz. Âişe ile evlendi. Hz. Âişe o sırada altı yaşındaydı.

Hz. Havle anlatıyor: Bir müddet sonra Sevde b. Zam'a'nın yanına gittim ve "Neden acaba Allah (celle celâlühü), sana bu hayrı ve bereketi ihsan etti?" dedi. Hz. Sevde, "Ne oldu?" dedi. Hz. Havle, "Hz. Peygamber, seni istemek için beni gönderdi" dedi. Hz. Sevde, "Ben istiyorum. Fakat babamın huzuruna gidip bunu ona söylemen gerek" dedi. Hz. Sevde'nin babası çok yaşlı biriydi. Hac mevsimi olmasına rağmen o sene hac yapmaya gidememişti. Hz. Sevde'nin babasının huzuruna girdim ve ona cahiliye selamı ile selam verdim. Babası, "Sen kimsin?" dedi. Ben de "Havle bt. Hakîm'im" dedim. Babası, "Ne istiyorsun?" dedi. Ben de "Hz. Peygamber, kızın Sevde'yi istemek için beni gönderdi" dedim. Babası da "Uygun ve reddedilecek biri değildir. Arkadaşın (Sevde'yi kastediyor) ne diyor?" dedi. Ben de "Evlenmek istiyor" dedim. Babası da "Kendisini bana çağır" dedi. Hz. Peygamber geldi ve babası kızını onunla evlendirdi. Hz. Sevde'nin kardeşi Abd b. Zam'a hacda bulunuyordu, döndüğünde (kabullenemeyişinden dolayı) başına toprak serpti. Abd b. Zam'a Müslüman olduktan sonra şöyle demişti: "Hayatıma and olsun ki, Hz. Peygamber, Sevde b. Zam'a ile evlendiğinden dolayı başıma toprak serpmem tam bir beyinsizlikti."

Hz. Âişe anlatıyor: "Medine'ye gittik, Sunh denen yerde Hâris b. Hazrecoğullarına misafir olduk. Hz. Peygamber geldi evimize girdi. Ben de o sırada salıncakta sallanıyordum. Annem beni salıncaktan indirdi. Saçlarım örgü şeklindeydi. Annem saç örgümü açtı, yüzümü suyla yıkadı. Sonra annem beni alıp yürüdü. Çok heyecanlıydım. Heyecanım geçinceye kadar

kapının önünde durdum. Annem beni alıp eve girdi. Hz. Peygamber bir sedir üzerinde oturuyor, yanında ise Ensar'ın erkekleri ve kadınları vardı. Annem beni alıp bir odaya soktu ve "Bunlar senin ailendir. Allah (celle celâlühü), onları sana, seni de onlara karşı mubarek kılsın. (Bir müddet sonra) Kadınlar ve erkekler çıktı. Hz. Peygamberle bu evimizde zifafa girdik. Düğünümde ne bir deve, ne de bir koyun kesildi. Sa'd, b. Ubâde bize bir yemek hazırlayıp gönderdi. Hz. Peygamber, ne zaman hanımlarının yanına girse Hz. Sa'd, kendisine yemek hazırlatıp gönderirdi. Ben o sırada dokuz yaşındaydım."[774]

c) Hz. Peygamber'in Hafsa bt. Ömer ile evlenmesi

2643. Buhârî ve Nesâî İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Hafsa, kocası vefat edince dul kalınca -Kocası Hüneys b. Huzâfe es-Sehmî Bedir Savaşına katılmış, Medine'de vefat etmişti- Hz. Ömer, Hz. Osman ile karşılaştı ve "İstersen Hafsa'yı senle evlendiririm" dedi. Hz. Osman, "Biraz mühlet ver, bir düşüneyim" dedi. Birkaç gece durdu ve "Evlenmiyeceğim" dedi. Hz. Ömer anlatıyor: Ebû Bekr'e "İstersen kızımı senle evlendiririm" dedim. Hz. Ebû Bekr sustu. Hiçbir şey demediği için Osman'a göre ona daha çok darıldım. Birkaç gece geçti. Hz. Peygamber kızım Hafsa'yı istedi ve ben de kendisiyle evlendirdim. Hz. Ebû Bekr ile karşılaştım, bana "Bana kızın Hafsa'yı arz edince sana cevap vermediğimden dolayı bana darıldın galiba" dedi. Ben de "Evet, darıldım" dedim. Hz. Ebû Bekr, "Sana cevap vermememin nedeni Hz. Peygamber'in onu isteyeceğini bildiğimden dolayıydı. Hz. Peygamber'in sırrını ifşa edemezdim. Fakat Hz. Peygamber evlenmeseydi, ben evlenmeyi kabul ederdim" dedi.[775]

2644. Bu hadisi, ayrıca Ahmed, Beyhakî, Ebû Ya'lâ ve İbn Hibbân da rivayet etti, şu eki yaptı: Hz. Ömer anlatıyor: "(Kızımı kabul etmiyor diye) Hz. Osman'ı Hz. Peygamber'e şikayet ettim. Hz. Peygamber, *"Hafsa, Osman'dan daha hayırlı biri ile evlenecek, Osman da Hafsa'dan daha hayırlı biriyle evlenecektir"* buyurdu. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in kızı Hafsa ile evlendi."[776]

---

[774] Ahmed, *Müsned,* VI, 210. Heysemî: Bu hadisi, Ahmed rivayet etti. Bazısı hadisi Hz. Âişe'den muttasıl şekilde rivayet etmiş. Fakat geneli mürsel olarak rivayet etmiştir. İsnadında Muhammed b. Amr b. Alkame var. Birçok kişi kendisine sıka demiştir. Diğer râviler ise sahîh hadis râvileridir. Buhârî ve Müslim'de bu hadisenin bir bölümü vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 227).

[775] Buhari, V, 106; Nesâî, VI, 77; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid,* I, 214.

[776] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 120.

d) Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme bt. Ebî Ümeyye ile evlenmesi

2645. Nesâî, sahîh bir isnadla Ümmü Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Seleme'nin iddeti dolunca Hz. Ebû Bekr kendisine talip oldu. Fakat Ümmü Seleme kendisiyle evlenmedi. Hz. Peygamber, onu istemek için birini gönderdi. Ümmü Seleme, elçiye "Hz. Peygamber'e de ki: Ben kıskanç bir kadınım. Ayrıca ben çocukları olan ve yanında hiç erkek akrabası olmayan biriyim" dedi. Hz. Peygamber de elçiye *"Kendisine de ki: Kıskançlığın, Allah'a dua ederim, kıskançlığın gider. Çocuklarına gelince onların nafakasını ben üstleneceğim. Yanımda akrabaların yok sözüne gelince hazır olsun, olmasın tüm akrabaların bu işin olmasını ister"* buyurdu. Hz. Ümmü Seleme de oğlu Ömer'e "Kalk ve beni Hz. Peygamber ile evlendir!" dedi. (Küçük yaşta olan) Oğlu da onu evlendirdi."[777]

2646. İbn Asâkir, Ümmü Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye hicret edip geldiğimde Medineliler'e Ebû Ümeyye b. Muğîre'nin kızı olduğumu söyledim. Fakat kimse bana inanmadı. Nihayet Medineliler'den bazı kimseler hacca gitmek üzereydiler. Bana "Ailene mektup yazacak mısın?" diye sordular. Ben de bir mektup yazıp onlara verdim. Medine'ye döndüklerinde benim Ebû Ümeyye'nin kızı olduğuma inandılar ve bana daha çok iyi davranmaya başladılar. Kızım Zeyneb'i dünyaya getirdiğimde Hz. Peygamber, bana gelip beni istedi. Ben de "Benim gibi biri ile evlenirlir mi? Bundan sonra çocuk doğuracak yaşta değilim. Ayrıca ben çok çocuğu olan ve kıskanç biriyim" dedim. Hz. Peygamber, *"Ben senden yaşça daha büyüğüm. Kıskançlığını ise Allah (celle celâlühü) giderecektir. Çocuklarına gelince onlar Allah ve resûlüne emanettirler"* buyurdu. Hz. Peygamber, kendisiyle evlendi. Hz. Peygamber, kendisine gelince *"Zenâb[778] nerde?"* diye sorardı. Bir keresinde Hz. Ammâr gelip Zeyneb'i aldı ve "Bu kız, Hz. Peygamber'in ihtiyacını görmesini engelliyor" dedi. Çünkü Ümmü Seleme onu emziriyordu. Hz. Peygamber geldi ve *"Zeyneb nerde?"* dedi. Ümmü Seleme'nin yanında olan kızkardeşi Karîbe bt. Ebî Ümeyye, "Ammâr b. Yâsir aldı" dedi. Hz. Peygamber de *"Bu gece size geleceğim"* dedi. Ümmü Seleme anlatıyor: Ben de yere deriyi serdim ve çuvaldaki arpayı alıp el değirmeniyle öğüttüm. İç yağı ile karıştırıp asîde yemeğini yaptım. Geceyi evde geçirdi. Sabahlayınca şöyle

---

[777] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 459; *Cem'u'l-fevâid*, I, 241.

[778] Kızı Zeyneb'i kastediyor.

buyurdu: *"Kabilen içinde senin bir onurun vardır. İstersen yanında yedi gün kalırım. Fakat bu durumda diğer hanımlarımın yanında da yedi gün kalırım."*[779]

e) Hz. Peygamber'in Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe ile evlenmesi

2647. Zübeyr b. Bekkâr, İsmâîl b. Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Habîbe bt. Ebî Süfyân dedi ki: "Habeşistan topraklarında iken Necâşî'nin Ebrehe denen bir cariyesi elçi olarak bana geldi. Bu cariye elbise ve kokulardan sorumluydu. Yanıma girmek için izin istedi, ben de izin verdim. Cariye dedi ki: "Melik, sana 'Hz. Peygamber, seninle evlenmek için bana mektup yazdı' dememi emretti." Ben de kendisine "Allah sana müjdeli haberler versin!" dedim. Cariye, "Melik, seni evlendirmek için birini vekil tutmanı söyledi" dedi. Ümmü Seleme anlatıyor: Ben de Halid b. Sa'îd b. Âs'a birini gönderip onu vekil tuttum. Bana verdiği müjdeli haberden dolayı Üzerimde bulunan gümüşten iki bilezik, iki halhal ve ayak parmaklarımın hepsinde bulunan yüzükleri çıkarıp Ebrehe'ye verdim. Akşam vakti olunca Necâşî, Ca'fer b. Ebî Tâlib ve diğer Müslümanlara huzuruna gelmelerini emretti. Necâşî şöyle hitab etti: Hamd, melik, kuddûs, mü'min, azîz ve cebbâr olan Allah'a olsun. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed de onun kulu, elçisi ve İsâ b. Meryem'in müjdelediği kişidir. Emmâ ba'd: Hz. Peygamber, Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe'yi kendisiyle nikâhlamamı istedi. Ben de Hz. Peygamber'in isteiğine icabet ettim. Hz. Peygamber, kendisine mehir olarak dört yüz dinar verdi." Sonra da dinarları cemaatin önüne döktü."

Sonra Halid b. Sa'îd konuşmaya başladı ve şöyle dedi: "Hamd ettiğim kendisinden istiğfar dilediğim Allah'a hamd olsun. Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed ise onun kulu ve elçisidir. Allah (celle celâlühü), kendisini hidayet ve hak dini için gönderdi. And olsun ki, Allah (celle celâlühü), müşrikler istemese de dinini tüm dinlere egemen kılacaktır. Emmâ ba'd: Hz. Peygamber'in isteğine icabet ettim ve Ümmü Habîbe bt. Ebî Süfyan'ı kendisiyle evlendirdim. Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e müba-

---

[779] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 117. Bu hadisi, Nesâî, sahîh bir isnadla Ümmü Seleme'den buna yakın bir metinle rivayet etti. (*el-İsâbe*, IV, 459). Bu hadisi, İbn Sa'd, Ümmü Seleme'den buna yakın bir metinle rivayet etti. (*et-Tabakât*, VIII, 93).

rek kılsın!" Necâşî dinarları Halid b. Sa'îd'e verdi ve Halid de onları aldı. Tam kalkmak istiyorlardı ki, Necâşî, onlara "Oturunuz! Evlilik olduğunda ziyafet vermek Peygamberlerin sünnetindendir" dedi. Akabinde ziyafet istedi, insanlar da yemeklerini yedi ve dağıldı."[780]

2648. Hâkim, İsmail b. Amr b. Sa'îd b. Âs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ümmü Habîbe dedi ki: "Rüyamda kocam Ubeydullah b. Cahş'ı çok kötü ve çirkin bir sürette gördüm ve çok korktum. Kendi kendime "Vallahi onun fikri değişmiştir" dedim. Sabah olunca şöyle dediğini gördüm: "Ey Ümmü Habîbe! dinler içinde Hıristiyanlık'tan daha hayırlı bir din görmedim." Ben de "Vallahi bu senin için hayırlı değildir" dedim ve ona gördüğüm rüyayı anlattım. Fakat hiç aldırmadı. Akabinde içkiye mübtela oldu ve öldü. Bir müddet sonra rüyamda birinin bana gelip "Ey mü'minlerin emiri!" dediğini gördüm. Korku içinde uyandım ve rüyamı Hz. Peygamber'in benle evleneceğine yorumladım. İddetim bitmişti ki, Necâşî'nin elçisinin geldiğini gördüm..." Yukardakine yakın şekilde hadisi rivayet etti. Sonuna şu eki yaptı: "İnsanlar yemek yiyip dağıldı. Elime para geçtiği gibi bana müjdeli haberi getiren Ebrehe'ye yolladım. Ebrehe'ye "Bana müjdeli haber getirdiğinde elimde olanı çıkarıp vermiştim. Başka bir şeyim yoktu. Bu elli miskal altını da al, ailenin ihtiyacını gider" dedim. Fakat cariye olan Ebrehe koltuğunun altından bir kese çıkardı. İçinde ona verdiğim şeyler vardı. Onları da bana iade etti ve şöyle dedi: "Kral bana hiçbir şey almamam hususunda uyardı. Ben zaten onun elbise ve konularıyla görevli biriyim. Ben Hz. Peygamber'in dinine tabi oldum ve Müslüman olup Allah'a teslim oldum. Ayrıca kral, hanımlarına yanlarında olan en güzel kokuları sana göndermeleri için emir verdi." Ertesi gün olunca ûd, vers, anber ve zebâd isminde birçok koku getirdi. Bu kokularla beraber Hz. Peygamber'e geldim. Bu kokuları üzerime sürdüğümü görüyor, bir şey demiyordu. Ebrehe, "Senden ricam Hz. Peygamber'e benden selam ilet ve ona tabi olduğumu bildir" dedi. Ebrehe bana birçok iyilikte bulundu, yola çıkmam hususunda hazırlanmama yardım etti. Ne zaman yanıma gelse "Sakın isteğimi unutmayasın" derdi. Hz. Peygamber'in yanına vardığımızda istemenin nasıl olduğunu, Ebrehe'nin ne yaptığını anlattım. Hz. Peygamber de tebessüm etti.

---

[780] İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 143.

Ebrehe'nin selamını kendisine ilettim, Hz. Peygamber de *"Ona Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi olsun"* dedi.[781]

f) Hz. Peygamber'in Zeyneb bt. Cahş ile evlenmesi

2649. Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Zeyneb'in iddeti bitince Hz. Peygamber, Hz. Zeyd'e "*Git ve Zeyneb'i bana iste!*" dedi. Hz. Zeyd de yola çıkıp Hz. Zeyneb'in yanına gitti, kendisi hamur yağuruyordu. Hz. Peygamber, onunla evlenmek istediğinden dolayı gözümde çok büyüdü ve ona bakamadım. Ona sırtımı çevirip topuklarım üstüne döndüm ve "Ey Zeyneb! Sana müjdeler olsun! Hz. Peygamber, seni istemem için beni gönderdi" dedim. Hz. Zeyneb, "Rabbimle istişare etmeden bir şey yapacak değilim" dedi. Sonra kalkıp namaz ve ibadet için ayırdığı odasına girdi. Bu husus hakkındaki ayet nazil oldu. Hz. Peygamber de izinsiz Hz. Zeyneb'in evine girdi. Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber, Hz. Zeyneb'le zifafa girince onunla evlendiğinden dolayı bize yemek ve et ikram etti. İnsanlar yemeğini yedikten sonra dağıldı. Yemekten sonra bazı kişiler evde kalıp konuşmaya daldı. Hz. Peygamber de evden çıktı, ben de peşine takıldım. Hz. Peygamber, teker teker hanımlarının odasına gidiyor, onlara selam veriyordu. Onlar da "Ya Resulallâh! Hanımını nasıl buldun?" diyorlardı. Bilmiyorum ben mi haber verdim, yoksa başkası mı onlara söyledi. Evde kalıp sohbet edenler de çıktı. Hz. Peygamber de gelip evine girdi. Ben de peşinden eve girmek istedim. Fakat Hz. Peygamber, benle kendisi arasında perde çekti ve sonrasında hicab (örtünme) ayeti nazil oldu. İnsanlar da nasihat almaları gereken yerden nasihat aldılar.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمًا﴾

---

[781] Hâkim, Mustedrek, IV, 20. Bu hadisi, İbn Sa'd, İsmail b. Amr b. Sa'îd el-Ümevî'den bu meâlde rivayet etti.

"Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber'i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın Resûlüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikâhlamanız ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır." (Ahzâb: 53).[782]

2650. Buhârî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Zeyneb bt. Cahş ile zifafa girdiği gün ekmek ve et hazırlattı. Ben de insanları davet etmek için gönderildim. Bir grup gelip yemek yiyor ve çıkıp gidiyordu. Sonra ayrı bir grup gelip yemek yiyor ve çıkıp gidiyordu. Hiç kimseyi bırakmadım, herkesi davet ettim ve "Ya Resulallâh! Davet edeceğim kimse kalmadı" dedim. Hz. Peygamber de *"Artık yemek sofranızı kaldırınız!"* dedi. Üç kişi evde kalıp sohbete daldı. Hz. Peygamber evden çıkıp Hz. Âişe'nin odasına gitti ve *"Ey ev ahalisi Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun"* dedi. Hz. Âişe de "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine de olsun. Hanımını nasıl buldun? Allah (celle celâlühü), sana mübarek etsin" dedi. Hz. Peygamber, teker teker hanımlarının odasına gitti ve Hz. Âişe'ye verdiği gibi onlara selam verdi. Onlar da Hz. Âişe gibi selamını alıp hanımını sordular. Sonra Hz. Peygamber döndü ve üç kişinin halen evde oturup sohbet ettiğini gördü. Hz. Peygamber çok hayâ sahibiydi (hiçbir şey diyemedi). Onları sohbet ederken görünce Hz. Âişe'nin odasına doğru gitti. Bilmiyorum ben mi söyledim, başkası mı söyledi. Oturup sohbet edenler de kalkıp dağıldı. Hz. Peygamber de dönüp eve geldi. Bir ayağını kapının eşiğinden içeri attı ve aramıza perde çekti. Akabinde hicab (örtünme) ayeti nazil oldu."[783]

2651. İbn Ebî Hâtim, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir hanımı ile zifafa girmişti. Ümmü Süleym de Hays yemeğini yapıp bir kaba koydu ve 'Bunu alıp Hz. Peygamber'e götür. Her ne kadar az da olsa kabul etsinler' dedi. Hz. Enes anlatıyor: İnsanlar o sırada kıtlık ve sı-

---

[782] Ahmed, *Müsned,* III, 195. Bu hadisi Müslim (IV, 146) ve Nesâî (VI, 79) de rivayet etti.
[783] Buhari, VI, 149.

kıntı içindeydiler. Ben de Hz. Peygamber'e varıp 'Ya Resulallâh! Ümmü Süleym sana bu yemeği gönderdi. Ayrıca size selam iletmemi ve az bir şey de olsa bu yemeği kabul etmenizi söyledi. Hz. Peygamber, Hz. Enes'e baktı ve *'Yemeği evin bir kenarına bırak'* buyurdu. Akabinde kendisine *'Git, bana falan, falan kişiyi çağır'* dedi. Birçok kişinin ismini saydı ve *'Kimle karşılaşırsan davet et'* dedi. Çağırmamı istediği ve karşılaştığım Müslümanları davet ettim. Eve geldiğimde içerinin dolup taştığını gördü. Ebû Osman'a kaç kişi olduklarını sordum. Üçyüz civarında kişi olduğunu belirtti. Hz. Peygamber, bana yemeği getirmemi emretti. Ben de yemeği kendisine getirdim. Hz. Peygamber, elini yemeğin üstüne koydu ve istediği kadar dua etti. Sonra *'Onar onar halka yapın, besmele çekin ve herkes önünden yesin!'* buyurdu. (Herkes yemeğini yedikten sonra) Hz. Peygamber, bana 'Yemeği kaldır' buyurdu. Gidip yemek kabını alıp içine baktım. Yemeği sofraya koyduğumda mı daha çoktu, yemeği kaldırdığımda mı daha çoktu, bilmiyorum."

Hz. Enes devam ediyor: "Herkes yemeğini yiyip gitti. Hz. Peygamber'in evinde birkaç kişi sohbete daldı. Hz. Peygamber'in zifafa girdiği hanımı da orada bulunuyordu. Sırtını insanlara çevirmiş halde duvara dönmüştü. Sohbeti çok uzatıp Hz. Peygamber'i sıkıntıya düşürdüler. Hz. Peygamber, insanların en hayâlısıydı. Onlar da Hz. Peygamber'e sıkıntı verdiklerini bilseydiler (yapmazlardı). Hz. Peygamber kalktı, hanımlarını teker teker odalarında ziyaret edip onlara selam verdi. Evde oturup sohbet edenler, Hz. Peygamber'in geri dönüp geldiğini gördüklerinde ona sıkıntı verdiklerini anladılar ve hemen kapıya yönelip çıkıp gittiler. Hz. Peygamber gelip perdeyi çekti ve eve girdi. Ben de evin içindeydim. Hz. Peygamber evinde az bir süre bekledi, Allah (celle celâlühü), vahiy nazil etti. Hz. Peygamber çıktı, şu ayeti okuyordu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمًا﴾ ﴿إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾

"Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber'i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın Resûlüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikâhlamanız ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahtır. Siz bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de, biliniz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir." (Ahzâb: 53, 54). Hz. Peygamber, insanlara bu ayetleri okumadan bana okudu ve insanlar içinde bu ayetleri ilk bilen kişi bendim."[784]

g) Hz. Peygamber'in Safiyye bt. Huyey b. Ahtab ile evlenmesi

2652. Ebû Dâvud, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hayber Gazvesinde esirler bir araya getirildi. Zihye (radıyallahu anh) geldi ve 'Ya Resulallâh! Bana esirler içinden bir cariye ver' dedi. Hz. Peygamber de *'Git, bir cariye al'* buyurdu. Hz. Dihye de gidip Safiyye bt. Hüyey'i aldı. Bir sahabî Hz. Peygamber'e gelip 'Ey Allah'ın peygamberi! Dihye'ye sen mi onu verdin?' dedi. Râvîlerden biri olan Yakub ise şöyle demiştir: Adam gelip 'Ey Allah'ın peygamberi! Sen mi Kurayza ve Nadîr kabilesinin kraliçesi olan Safiyye bt. Hüyey'i (radıyallahu anha) sen mi Dihye'ye verdin? Kraliçe almak ancak sana uygundur' dedi. Hz. Peygamber de *'Safiyye'yi (radıyallahu anha) çağırın'* buyurdu. Hz. Peygamber, Safiyye'ye baktı ve Dihye'ye *'Sen cariyeler içinden başkasını al'* buyurdu. Hz. Peygamber, Safiyye validemizi azad etti ve onunla evlendi."[785]

2653. Buhârî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hayber Savaşına katıldık. Hayber Kalesi fethedildiğinde Hz. Peygamber'e Safiyye'nin (radıyallahu anha) güzelliğinden bahsedildi. Kocası öldürülmüştü, kendisi de henüz yeni gelin olmuş biriydi. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye'yi kendisi için

---

[784] Bu hadisi, Müslim, Nesâî, Tirmizî –hadise hasen ve/veya sahîh demiştir- Buhârî ve İbn Cerîr rivayet etti. (*el-Bidâye*, IV, 146). Hadisi ayrıca İbn Sa'd, Hz. Enes tariki ile rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, VIII, 104).

[785] Ebû Davud, 2998. Bu hadisi, Buhârî (I, 103) ve Müslim (IV, 145) de rivayet etti.

seçti. Hz. Peygamber, Safiyye validemizle beraber yola çıktı. Sedde's-Sehbâ[786] denen yere vardıklarında hayızdan temizlendi ve Hz. Peygamber kendisiyle zifafa girdi. Hz. Peygamber sonra da bir küçük kabda hays yemeğini hazırladı ve bana *'Etrafında kim varsa çağır, yemeğe gelsin'* buyurdu. Bu, Hz. Peygamber'in Safiyye (radıyallahu anha) için verdiği düğün yemeğiydi. Sonra yola çıkıp Medine'ye vardık. Hz. Peygamber, Hz. Safiyye gözükmesin diye arkasında aba açıp tuttu. Sonra devenin yanında durdu, dizini koydu, Hz. Safiyye de onun dizine basarak deveye bindi."[787]

2654. Buhârî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hayber ve Medine arasında Hz. Safiyye ile zifafa girmek için üç gece kaldı. Müslümanları Hz. Peygamber'in düğün yemeğine davet ettim. İkram ettiği yemek için de ne ekmek ne de et vardı. Hz. Peygamber, Hz. Bilal'e deriden olan sofrayı sermesini emretti ve yiyecek olarak sofranın üstüne sadece hurma, pekmez ve yağ koydu. Müslümanlar aralarında 'Hz. Safiyye mü'minlerin ennelerinden biri midir, yoksa cariyesi midir?' diye konuştular. 'Eğer ona hicab örterse mü'minlerin annesidir. Örtmezse elde ettiği bir cariyedir' diye karar verdiler. Yola çıkmaya hazırlandıklarında Hz. Peygamber, Hz. Safiyye için terikesinde özel bir yer hazırladı ve kimse görmesin diye perde çekti."[788]

2655. Ahmed, Cabir b. Abdillâh'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Safiyye bt. Hüyey b. Ahtab (radıyallahu anha), Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için çadırına girdi. Ben de insanlarla beraber hazır bulundum. Belki bana da bir sevap payı düşer ümidi ile bekledim. Hz. Peygamber, insanların huzuruna çıktı ve *'Annenizin yolundan çıkın!'* dedi. Akşam vakti olunca biz yine huzuruna geldik. Hz. Peygamber de elbisesi içinde bir buçuk avuç civarında acve hurması getirip *'Annenizin düğün yemeğini yeyin!'* buyurdu."[789]

2656. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Safiyye'nin gözlerinde morluk vardı. Hz. Peygamber, *'Gözlerindeki morartı neden oldu?'* diye sordu. Hz. Safiyye de dedi ki: "Kocama 'Rü-

---

[786] Südde's-Sahbâ da denir. Hayber'in aşağı kısmında bir yer ismidir.
[787] Buhari, III, 110.
[788] Buhari, V, 172; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 196.
[789] Ahmed, III, 333. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki râvîleri ise sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 251). Bu hadisi, İbn Sa'd buna yakın bir metinle rivayet etti. (*et-Tabakât*, VIII, 124).

yamda ayın kucağıma düştüğünü gördüm' dedim. Kocam da bana tokat attı ve 'Yesrib kralını mı istiyorsun?' dedi" Hz. Peygamber'e duyduğum kin kadar hiç kimseye kin gütmüyordum. Çünkü o, babamı ve kocamı öldürmüştü. Hz. Peygamber devamlı benden özür diliyor ve

2657. . *Sab'Ey Safiyye! Senin baban benimle savaşmak için Arapları topladı ve böyle böyle yaptı' derdı ve nihayet Hz. Safiyye'nin içindeki buğz gitti.*"[790]

2658. Hâkim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Safiyye ile zifafa girince Ebû Eyyûb (el-Ensârî) Hz. Peygamber'in kapısında elinde kılıçla gece nöbet tuttu ah vakti olunca Hz. Peygamber'i gördü, tekbir getirdi ve 'Ya Resulallâh! Safiyye (radıyallahu anha) yeni gelin olmuş biriydi. Sen onun babasını, kardeşini ve kocasını öldürdün. Sana bir şey yapacağından dolayı endişe ettim' dedi. Hz. Peygamber güldü ve Ebû Eyyûb'e hayırlı ve güzel şeyler söyledi."[791]

2659. Hadisi, İbn Sa'd, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) daha uzun şekilde rivayet etmiştir. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Ebû Eyyûb, Hz. Peygamber'e 'Safiyye eğer harekete geçip sana bir şey yapmak isterse sana yakın olayım ki, seni koruyayım' dedi."

2660. İbn Sa'd, Atâ b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Safiyye (radıyallahu anha), Hayber'den geldiğinde Hârise b. Nu'mân'ın evine misafir oldu. Medineli hanımlar da güzelliğini görmek için onu görmeye geldiler. Hz. Âişe başını örtmüş şekilde geldi. Hz. Âişe evden çıkınca Hz. Peygamber de peşine takıldı ve 'Ey Âişe Safiyye'yi nasıl buldun?' diye sordu. Hz. Âişe ise 'Bir Yahûdî gördüm' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Öyle deme! Safiyye Müslüman oldu ve islamî yaşantısı da güzel oldu'* buyurdu."[792]

2661. İbn Sa'd, Sa'îd b. Müseyyib'den sahih bir isnadla şöyle rivayet edilmektedir: "Hz. Safiyye, Medine'ye gelince kulağında altından zinetler vardı. Bunları alıp Hz. Fatıma'ya ve yanındaki kadınlara verdi."[793]

---

[790] Haysemî: İsnadındaki râvîleri sahîh hadis râvîleridir.

[791] Hâkim: Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat Buhârî ve Müslim hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir. Bu hadisi, İbn Asâkir Urve'den bu meâlde daha uzun şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 119).

[792] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 126.

[793] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 347.

h) Hz. Peygamber'in el-Huzâ'iyye kabilesine mensup olan Cüveyriye bt. Hâris ile evlenmesi

2662. İbn İshak, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Benî Mustalik gazvesinde ele geçen esirleri taksim edince Cüveyriye bt. Hâris (radıyallahu anha) Sabit b. Kays b. Şemmâs'ın veya onun amcasının oğlunun payına düştü. Hz. Cüveyriye, efendisi ile mükatebe akdi yaptı. Kendisi tatlı ve güzel bir bayandı. Kim onu görse ona tutulurdu. Hz. Cübeyriye, Hz. Peygamber'e gelip mükatebe akdinden dolayı vereceği taksitlerde kendisine yardımcı olmasını istedi. Hz. Âişe anlatıyor: Vallahi onun odamın kapısında gördüğüm gibi ondan nefret ettim. Hz. Peygamber'in de ben gibi ondaki güzelliği göreceğini düşündüm. Hz. Peygamber'in huzuruna girdi ve 'Ya Resulallâh! ben kavminin efendisi olan Haris b. Ebî Dırâr'ın kızı Cüveriye'yim. Nasıl bir müsibete maruz kaldığımı biliyorsun. Taksim ettiğinizde ben Sabit b. Kays b. Şemmâs'ın payına düştüm. Onunla beni azad etmesi için mükâtebe akdi yaptım. Mükâtebe akdimden dolayı borcumu ödeme noktasında bana yardım etmen için sana geldim' dedi. Hz. Ppeygamber *'Bundan daha hayırlı bir teklifte bulunsam kabul eder misin?* dedi. Hz. Cüveyriye, 'Nedir o ya Resulallâh?' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Senin mükâtebe akdinden dolayı borcunu ödeyeceğim ve seninle evleneceğim'* buyurdu. Hz. Cüveyriye de 'Tamam, ya Resulallâh! Seninle evleneceğim' dedi. Hz. Peygamber'in Hz. Cüveyriye bt. Hâris ile evlendiğine dair haber halk arasında yayılınca insanlar, 'Benî Mustalik Kabilesi Hz. Peygamber'in kayınları oldu. Elinizdeki esirleri salıverin' dediler. Hz. Peygamber, Hz. Cüveyriye ile evlendiğinden dolayı Benî Mustalik Kabilesinden yüz aile azad edildi. Kavmi için ondan daha bereketli bir kadın bilmiyorum."[794]

2663. Vâkidî, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Cüveyriye bt. Hâris anlatıyor: Hz. Peygamber, Benî Mustalik'e gelmeden üç gece evvel rüyamda Yesrib'den gelen ayın kucağıma düştüğünü gördüm. Bu rüyamı kimseye anlatmak istemedim. Hz. Peygamber geldi ve biz esir alındık. Rüyamın gerçekleşeceğini ümit ettim. Aynen öyle oldu ve Hz. Peygamber beni azad edip benimle evlendi. Vallahi kavmim hakkında hiç kendisine bir şey demedim. Fakat insanlar kendi istekleriyle diğer esirleri salıverdiler. Azat ettiklerini de am-

---

794 İbn İshak, Sîret, II, 294; *el-Bidâye*, V, 159. Bu hadisi, İbn Sa'd, Vâkidî'nin isnadıyla Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti. Fakat kocasının isminin Safvân b. Mâlik olduğu belirtilmiştir. Hâkim de bu hadisi Vâkidî tarîki ile rivayet etmiştir.

cakızlarım içinde cariye olan biri, bana bunu haber verdi. Ben de Allah'u Teâlâ'ya ham ettim."[795]

ı) Hz. Peygamber'in Meymûne b. Hâris el-Hilâliyye ile evlenmesi

2664. Hâkim, İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hudeybiye Antlaşmasından bir yıl sonra hicri yedinci senesinin Zî'l-ka'ade ayında ümre yapmak üzere Mekke'ye doğru yola çıktı. Hz. Peygamber bir önceki sene aynı ayda Mescid-i Haram'a gitmek istemişti, fakat müşrikler engel olmuşlardı. Hz. Peygamber, Ye'cûc denen yere geldiğinde Cafer b. Ebî Tâlib'i Meymûne bt. Hâris b. Hazn el-Âmiriyye'yi kendisine istemek üzere gönderdi. Hz. Meymûne de vekâletini Hz. Abbas b. Abdilmuttalib'e verdi. Çünkü Hz. Abbas, Hz. Cüveyriye'nin kız kardeşi olan Ümmü'l-Fadl'ın kocasıydı. Hz. Peygamber, bir müddet sonra Serif denen yerde konaklayıp Hz. Meymûne'nin gelişini bekledi ve o da geldi. Hz. Peygamber Serif denen yerde onunla zifafa girdi. Allah (celle celâlühü), Hz. Meymûne bt. Hâris'in ölümünü bir müddet sonra gerçekleştirdi. Hz. Meymûne, Hz. Peygamberle zifafa girdikleri yerde vefat etti."[796]

2665. Hâkim, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Meymûne bt. Hâris (radıyallahu anha) ile evlendi ve Mekke'de üç gün kaldı. Üçüncü gün Huveytıb b. Abdiluzzâ Kureyşli bir toplulukla beraber gelip Hz. Peygamber'e 'Zamanın doldu. Artık memleketimizden çık' dediler. *"Ne olur, müsaade etseniz de sizin içinizde zifafa girsem ve size yemek hazırlasam, siz de gelip yeseniz'* buyurdu. Onlar ise 'Yemeğine ihtiyacımız yok, memleketimizden hemen çık' dedi. Hz. Peygamber de Meymûne ile beraber Mekke'den çıktı ve Serif denen yerde onunla zifafa girdi."[797]

j) Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'yı Hz. Ali b. Ebî Tâlib ile evlendirmesi

2666. Beyhakî, *ed-Delâil* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den Hz. Fatıma istendi. Benim bir cariyem, 'Fatıma'nın Hz. Peygamber'den istendiğini biliyor musun?' dedi. Ben de 'Hayır, bilmiyo-

---

[795] İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 159. Bu hadisi, Hâkim, Vâkidî tarîki ile Hizâm b. Hişâm babası tarîki ile buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Müstedrek*, IV, 27).

[796] Hâkim, Mustedrek, IV, 30.

[797] Hâkim, Mustedrek, IV, 30. Hâkim ve Zehebî: Bu hadis Müslim'in şartı üzere sahihtir. Fakat Buhârî ve Müslim hadisi rivayet etmedi.

rum' dedim. Cariyem, 'And olsun istendi. Neden Hz. Peygamber'e gidip seninle evlendirmesini istemiyorsun?' dedi. Cariyem devamlı benden gitmemi rica ediyordu ve sonunda Hz. Peygamber'in huzuruna vardım. Oturduğumda utancımdan kızarıp kaldım. Hz. Peygamber'in azameti ve heybetinden dolayı konuşamadım. Hz. Peygamber, *'Neden geldin, bir sorunun mu var?* dedi. Ben sustum. Hz. Peygamber, *'Galiba Fatıma'yı istemeye geldin'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber, *'Ona mehir olarak verebileceğin bir mal varlığın var mı?* diye sordu. Ben de 'Vallahi bir şeyim yok ya Resûlallâh!' dedim. Hz. Peygamber, *'Peki sana verdiğim zırhı ne yaptın? Nefsim elinde olan zata and olsun ki, Hutemiyye'ye nisbet edilen o zırhın değeri dört dirhem de etmez'* dedi. Ben de 'O zırh yanımda' dedim. Hz. Peygamber de *'Seni kızımla evlendirdim. Sen de kendine helal kılmak için mehir olarak bu zırhı gönder' buyurdu. Hz. Fatıma'nın mehir değeri işte bu zırhtı'* dedi."[798]

2667. Taberânî, Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan bir topluluk, Hz. Ali'ye Hz. Fatıma'yı kendisine istemesini söyledi. Hz. Ali de Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, *'Ebû Tâlib'in oğlunun ne ihtiyacı var?* dedi. Hz. Ali de 'Ya Resulallâh kızın Fatıma'yı istemek için geldim' dedi. Hz. Peygamber de *'Merhaba, hoş geldin, ehlen ve sehlen'* dedi, başka bir şey demedi. Hz. Ali evden çıkıp kendisini bekleyen bu Ensar topluluğunun yanına geldi. 'Ne oldu?' diye sordular. Hz. Ali de 'Bilmiyorum. Sadece Merhaba hoş geldin dedi, başka bir şey demedi' dedi. Ensar'dan olan topluluk da Hz. Ali'ye 'Bu sözcüklerden bir tanesi dahi senin için yeterlidir. Kaldı ki sana ikisini de kullanmıştır' dedi. Hz. Peygamber, kızını Hz. Ali ile evlenirdikten sonra kendisine *'Ey Ali! evlilik için düğün yemeği vermek gerekir'* buyurdu."[799]

2668. Hz. Sa'd anlatıyor: "Benim bir koçum vardı. Ensar'dan bir cemaat da kendisine birkaç sa' mısır getirdi (ve öylece düğün yemeğini verdi). Zifaf gecesi olunca Hz. Peygamber, *'Benimle görüşmeden sakın konuşma (veya bir şey yapma)'* dedi. Akabinde Hz. Peygamber su istedi. O suyla abdest alıp kalan suyu Hz. Ali'ye serpti ve şöyle dua etti:

اللهُمَّ بَارِكْ فِيهِمَا وَبَارِكْ لَهُمَا بِنَائِهِمَا

---

[798] İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 346. Bu hadisi, Devlâbî, ez-Zürriyyetu't-tâhire adlı eserinde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 113).

[799] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1153.

"Ey Allah'ım! Onların evliliğini mübarek kıl ve onlara zifafı hayırlı kıl!"

2669. Heysemî:[800] "Bu hadisi, Taberânî, Bezzâr -buna yakın- şekilde rivayet etti. Fakat Bezzar, hadisi şöyle rivayet etmiştir: Ensar'dan bir topluluk, Hz. Ali'ye 'Keşke Fatıma'yı isteseydin!' dedi. Hadisin sonunda ise:

اللهُمَّ بَارِكْ فِيهِمَا وَبَارِكْ لَهُمَا شبلَيهما

2670. Hadisi ayrıca Rûyânî ve İbn Asâkir bu metne yakın şekilde rivayet etti. Rivayetlerinde şöyle denmiştir:

اللهُمَّ بارِكْ فِيهِما ، وبارِكْ عليهما ، وبارِكْ لهما فى بِنائِهما ، وبارِكْ لهما فى نَسْلِهِمَا

2671. Hadisi Ayrıca Nesâî buna yakın bir metinle rivayet etti ve rivayetinde şöyle denmiştir:

اللهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا فِي شَمْلِهِمَا

"Ey Allah'ım onların zifafını bereketli ve hayırlı kıl!'[801]

2672. Taberânî, Esma bt. Ümeys'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma, Hz. Ali ile evlendirildiğinde Hz. Ali'nin evinde serilmiş bir hasır, içi lif ile dolu bir yastık, bir kab ve bir sürahi gördük. Hz. Peygamber birini gönderip kendisine *'Sakın ben gelmeden bir şey yapma'* veya *'Ben gelmeden hanımına yaklaşma'* dedi. Ümmü Eymen –Hz. Üsame b. Zeyd'in annesidir. Saliha bir kadın olup Habeşistanlıdır- 'Ya Resulallâh! Ali hem senin kardeşin, hem kızının kocası, bu nasıl olur?' dedi. Hz. Peygamber Medine'de ashabı arasında kardeşlik akdi yapmıştı. Hz. Ali'yi de kendisine kardeş yapmıştı. Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Eymen! Bu evlilik uygundur'* buyurdu. Hz. Peygamber, içinde su olan bir kab istedi, dua etti ve Hz. Ali'nin göğsüne ve yüzüne elini sürdü. Akabinde kızı Fatıma'yı (radıyallahu anha) çağırdı. Hz. Fatıma hayâsından ayakları birbirine giriyordu. Hz. Peygamber ona da bu sudan serpti ve dua etti. Sonra kızına şöyle dedi: *"Ey kızım seni evlendirme hususunda bir kusur işlemedim ve seni ailem içinde en sevdiğim kişiyle evlendirdim'* buyurdu. Hz. Peygamber, akabinde perdenin arkasında veya ka-

---

[800] İsnadındaki râviler Abdulkerim b. Selît hariç hepsi sahih hadis ravisidir. Abdulkerim'e de İbn Hibbân sıka demiştir."

[801] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 113. İbn Sa'd, hadisi Büreyde'den buna yakın şekilde rivayet etti.

pının ardında bir karartı olduğunu gördü ve *'Kim o?'* diye seslendi. Esmâ, 'Ben Esma!' dedi. Hz. Peygamber, *'Ümeys'in kızı olan Esmâ mı?* dedi. O da 'Evet, ya Resulallâh' dedi. Hz. Peygamber, *'Bana yardımcı olmak için mi geldin?* buyurdu. Hz. Esma da 'Evet, her kız için zifaf gecesi yanında olacak bir bayana ihtiyaç vardır. Bir ihtiyacı olursa o bayana arz eder' dedi. Bunu dediğim de Hz. Peygamber bana öyle bir dua etti ki, bu dua amellerim içinde ahiret için en güvenilir vesikamdır. Hz. Peygamber, akabinde Hz. Ali'ye *'Hanımının yanına git!* dedi ve evden çıkıp gitti. Hz. Peygamber, hücrelerine gidip kaybolana kadar onlara dua etti."[802]

2673. Hz. Esma bt. Ümeys'in bir rivayetinde: "Ben, Resulullah'ın kızı Hz. Fatıma'nın zifaf gecesinde kendisiyle beraberdim. Sabah olunca Hz. Peygamber geldi, kapıya vurdu. Ümmü Eymen (radıyallahu anha) kalktı, kapıyı açtı. Hz. Peygamber, kendisine *'Ey Ümmü Eymen! Bana kardeşimi (Hz. Ali'yi kastediyor) çağır'* dedi. Ümmü Eymen, 'Ali senin kardeşindir. Kızını onunla mı evlendireceksin' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Eymen! Sen bana çağır'* buyurdu. Kadınlar Hz. Peygamber'in sesini duydu ve kalktılar. Hz. Peygamber bir kenarda oturdu. Akabinde Hz. Ali geldi. Hz. Peygamber, kendisine dua etti ve başına su serpti. Sonra *'Bana Fatıma'yı çağır'* dedi. Hz. Fatıma utangaçlığından terler içinde veya ezile büzüle geldi. Hz. Peygamber, *'Rahat ol. Seni ailem içinde en sevdiğim kişiyle evlendirdim...'*"[803]

2674. İbn Asâkir, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Fatıma'yı evlendirdiğinde bir su istedi, bir yudum ağzına aldı, sonra kaba boşalttı. O suyu göğsüme, omuzlarımın arasına serpti ve İhlas, Falak ve Nas süresini okudu."[804]

2675. Ebû Ya'lâ ve Sa'îd b. Mansur İlbân b. Ahmer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali anlatıyor: Hz. Peygamber'in kızı Fatıma'yı (radıyallahu anha) istedim. Hz. Ali onunla evlenmek için kendisine ait olan bir zırhı ve bazı eşyalarını sattı. Bunları satınca eline 180 dirhem geçti. Hz. Peygamber, bu paranın üçte ikisini koku alımı, üçte birini de kıyafet âlimı için harcamasını söyledi. Hz. Peygamber ağzına bir yudum su alıp kazanın içine boşalttı ve onlara bu suyla yıkanmalarını emretti. Ayrıca Hz. Fatıma'ya çocuğun olduğunda süt

---

[802] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 365.

[803] Heysemî: Hadisenin hepsini Taberânî rivayet etti. Birinci rivayetin râvîleri sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 210).

[804] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 113.

vermeden bana getir diye tenbihte bulundu. Fakat Hz. Fatıma götürmeden Hz. Hüseyin'e süt verdi. Hz. Hasan'ı ise süt vermeden götürdü. Hz. Peygamber de kendisini bilinmeyen bazı şeyler yaptı ve bundan dolayı Hz. Hasan Hz. Hüseyin'den daha bilgindi."[805]

2676. Bezzâr, Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın düğününde bulunduk. Ondan daha güzel bir düğüne şahit olmadık. Yatakların içini liflerle doldurduk. Sonra bize hurma ve kuru üzüm getirildi ve biz de yedik. Zifaf gecesinde Hz. Fatıma'nın yatağı bir koç derisinden ibaretti."[806]

2677. Beyhakî, *ed-Delâil* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kızı Fatıma'ya çeyiz olarak bir kadife, su kırbası, içi izhir otu ile doldurulmuş deriden bir yastık verdi."[807]

2678. Taberânî, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, kızını Hz. Ali ile evlendirdiğinde çeyiz olarak hamîl –Atâ, hamîl nedir diye sordu. Râvî kadifedir, dedi- içi lif ve İzhir otuyla dolu deriden bir yastık ve bir su kırbası verdi. Hz. Ali ve Hz. Fatıma bu kadifenin bir kısmını döşek diğer bir kısmını ise yorgan olarak kullanıyorlardı."[808]

k) Hz. Peygamber'in Rabîa el-Eslemî'yi evlendirmesi

2679. Ahmed ve Taberânî Rabîa el-Eslemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e hizmet ediyordum. Bana *'Ey Rabîa! Evlenmiyor musun?* dedi. Ben de 'Hayır, vallahi ya Resûlallâh! Evlenmek istemiyorum. Evleneceğim kişiye bakacak kadar malım da yoktur. Senin yanında olmaktan beni alıkoyacak bir şeyin olmasını istemiyorum' dedim. Hz. Peygamber benden yüz çevirdi. İkinci defa bana *'Ey Rabîa! Evlenmiyor musun?'* dedi. Ben de 'Evlenmek istemiyorm. Hanımıma bakacak kadar malım yok ve senden beni alıkoyacak bir şey yapmak istemiyorum' dedim. Yine benden yüz çevirdi. Kendi kendime vallahi Hz. Peygamber dünya ve ahiretim için olan en hayırlı şeyi benden daha iyi bilir dedim. And olsun! Bu kez bana 'Evlenmiyecek misin' diye sorsa 'Evet evlenmek istiyorum ya Resulallâh! İstediğini emret' diyeceğim. Hz. Peygamber, *'Ey Rabîa evlenmiyor musun?* dedi. Ben de 'Evleni-

---

[805] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 353.
[806] Heysemî: İsnadında Abdullah b. Meymûn el-Kaddâh var, kendisi zayıf biridir.
[807] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 113.
[808] Heysemî: İsnadında Atâ b. Sâib var. Kendisi ihtilata (hafıza kaybına) uğramıştır. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 210).

rim. Dilediğini emret' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Falan aileye git –Ensar'dan bir kabileydi. Hz. Peygamber'e çok nadir gelilerdi- ve onlara 'Hz. Peygamber beni size gönderdi. Falan kızla beni evlendirmenizi emretti' dersin."* (Onların yanına gittim) bana 'Hz. Peygamber'e ve elçisine merhabalar olsun. Vallahi Hz. Peygamber'in elçisinin ihtiyacı giderilmeden geri dönmeyecektir' dediler ve beni evlendirip hediyeler takdim ettiler. Benden hiç şahit de istemediler.

Hz. Peygamber'in yanına üzgün şekilde döndüm ve 'Ya Resulallâh! çok değerli bir kavme gittim. beni evlendirdiler, bana hediyeler verdiler ve benden bir şahit dahi istemediler. Fakat benim hanımıma vereceğim mehrim yoktur' dedim. Hz. Peygamber de *'Ey Büreyde! Rabîa için hurma çekirdeği miktarınca kendisine altın toplayın!'* buyurdu. Bana hurma çekirdeği miktarı kadar altın topladılar. Benim için topladıkları altını alıp Hz. Peygamber'in yanına gittim. Hz. Peygamber de *'Bu altını alıp sana dünür olacak kavme git ve bu benim mehrimdir de!'* buyurdu. Onların yanına vardım ve 'Bu benim mehrimdir' dedim. Onlara takdim ettiğim mehri kabul ettiler ve 'Çoktur bile' dediler. Sonra Hz. Peygamber'in yanına üzgün bir halde döndüm. Hz. Peygamber, *'Neden üzgünsün?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Onlardan daha iyi başka bir kavim görmedim. Onlara verdiğim (azıcık) mehri kabul edip güzel karşıladılar ve 'Çok bile' dediler. Fakat benim düğün yemeği için harcayacak bir mal varlığım yoktur. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Ey Büreyde! Rabîa için bir koyun alacak kadar para toplayın!'* buyurdu. Benim için büyük ve yağlı bir koç getirdiler. Sonra Hz. Peygamber, *'Âişe'ye (radıyallahu anha) git ve içinde arpa olan sepeti versin'* buyurdu. Hz. Âişe'ye gelip Hz. Peygamber'in emrini ilettim. Hz. Âişe de 'Bu sepette yedi sa' arpa var. Vallahi bundan başka da yiyeceğimiz yoktu. Fakat sen onu al, götür' dedi. Torbayı alıp Hz. Peygamber'in yanına geldim ve Hz. Aişe'nin dediğini söyledim. Fakat Hz. Peygamber, *'Bunları al, o kavme git. Onlara bu arpayı ekmek, bu koçu da yemek olarak hazırlayın, dersin'* buyurdu. Onların yanına vardığımda bana 'Ekmeği biz hallederiz, koçu da siz hazırlayın' dediler. Ben ve kabilemden birkaç kişi koçu alıp kestik, derisini yüzdük ve pişirdik. Sabah olduğunda yemek ve ekmek hazırdı. Böylece düğün yemeği verdim ve Hz. Peygamber'i yemeğe davet ettim.

Bir müddet sonra Hz. Peygamber elde ettiğimiz bir tarlayı bana, bir tarlayı da Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) verdi. Dünya malı geldi ve biz bir hurma

ağacı için tartıştık. Ben, bu ağaç benim sınırlarım içinde dedim. O ise benim sınırlarım içindedir, dedi. Aramızda tartışma yaşandı, bu sırada bana kötü bir söz söyledi, pişman oldu ve 'Ey Rabîa! Sen de bana aynı sözü söyle ki, kısas olsun' dedi. Ben söyleyemem, dedim. Ebû Bekr (radıyallahu anh), 'Ya söylersin, ya da seni Hz. Peygamber'e şikâyet ederim' dedi. Tekrar ben söyleyemem, dedim. Ebû Bekr (radıyallahu anh) de beni şikâyet etmek için orda ayrılıp Hz. Peygambere gitmek üzere yola çıktı. Ben ve Eslem Kabilesinden bazı kimseler de onun peşine takılarak gittik. Yanımdakiler, 'Allah (celle celâlühü) Ebû Bekr'in (radıyallahu anh) hayrını versin, ne hakla şikâyet edecek, kötü sözü söyleyen oydu!' dediler. Onlara 'Hakkında konuştuğunuz kişinin kim olduğunu biliyor musunuz? Bu sıddîk lakabını alan, mağaradaki iki kişiden biri, saçını sakalını İslam uğruna beyazlatmış Müslümanların yaşlısı olan Ebû Bekr'dir. Sakın arkasına bakmasın. Eğer sizi yanımda bana destek için geldiğinizi görürse öfkelenir. Bu öfke ile Hz. Peygamber'e giderse o da öfkelenir. Bu ikisi öfkelendiğinden dolayı Allah (celle celâlühü) da öfkelenir ve Rabîa helak olur!' dedi. 'Bize ne emredersin?' dediler. Hz. Rabîa da onlara 'Geri dönün!' dedi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in yanına gitti, ben de tek başıma peşinden gittim. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi ve olanları olduğu gibi anlattı. Hz. Peygamber, başını kaldırıp bana baktı ve '*Ebû Bekr Sıddîk ile aranda ne oldu?* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh böyle böyle oldu. Bana kötü bir kelime kullandı. Kısas olsun diye benim de o kelimeyi kullanmamı istedi. Fakat ben kullanmadım' dedim. Hz. Peygamber de *'Doğru yapmışsın, sen karşılık verme. Fakat sen Ey Ebû Bekr! Allah (celle celâlühü), seni affetsin de!'* buyurdu. Hasan el-Basrî dedi ki: Hz. Ebû Bekr ağlayarak dönüp gitti."[809]

l) Hz. Cüleybib'in (radıyallahu anh) evlenmesi

2680. Ahmed, Ebû Berze el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Cüleybib, kadınların içine giren, onlarla şakalaşan biriydi. Hanımıma "Cüleybib'in yanınıza girmesine sakın müsaade etme. Eğer yanınıza

---

[809] Ahmed, *Müsned,* IV, 58; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* V, 4578. Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî rivayet etti. Hadisin isnadında Mübârek b. Fedâle var. Hadisi hasendir. Ahmed'in isnadındaki diğer râvîler sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IV, 257). Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, Rabîa'dan uzun şekilde buna yakın bir metinle rivayet etti. (*el-Bidâye,* V, 336). Hâkim ve başkası hadisteki nikah kıssasını anlatmıştır. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 36). İbn Sa'd, Rabîa'nın Hz. Ebû Bekr ile olan kıssasını rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* IV, 313).

gelirse böyle böyle yaparım" diye tenbihte bulundu. Ensar Sahabîlerin bir kızı varsa onu Hz. Peygamber'e haber vermeden, onun ihtiyacı var mı yok mu diye bilmeden evlendirmezlerdi. Hz. Peygamber, Ensar'dan birine '*Kızını benim için evlendir!*' dedi. Sahabî, 'Tabiki başım gözüm üstüne ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber, '*Kendim için istemiyorum*' dedi. Sahabî, 'Kimin için ya resulallâh?' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Cüleybib için istiyorum'* buyurdu. Sahabî, 'Kızın annesiyle bir istişare edeyim' dedi. Sahabî, hanımına 'Hz. Peygamber kızını istiyor' dedi. Hanımı da 'Tabiki başım gözüm üstüne' dedi. Sahabî, 'Kendisi için istemiyor. Cüleybib (radıyallahu anh) için istiyor' dedi. Hanımı 'Cüleybib için mi, Cüleybib için mi! Allah'ın hayatına and olsun! Onunla evlendirmeyiz' dedi. Sahabî, Hz. Peygamber'e annesinin ne dediğini haber vermek için kalkmak istediğinde kızı, 'Beni kim sizden istedi?' diye sordu. Annesi de kim olduğunu söyledi. Kız, 'Hz. Peygamber'in isteğini ret mi ediyorsunuz? Beni Hz. Peygamber'in isteği üzere verin. Hz. Peygamber hakkımı zayi etmez' dedi. Kızın babası da Hz. Peygamber'in yanına vardı, olanları anlattı ve 'Senin emrindedir' dedi. Hz. Peygamber de Cüleybib ile evlendirdi. Hz. Peygamber bir gazveye çıktı ve ganimet elde edip dönmek üzere iken *'Artık kimse kaldı mı?'* diye sordu. Yok, dediler. Hz. Peygamber, *'Fakat Cüleybib'i göremiyorum, nerde bir bakın!'* dedi. Öldürdüğü yedi kişinin arasında bulundu. Yedi kişiyi öldürdükten sonra kendisini de şehid etmişlerdi. 'Ya Resulallâh! Cüleybib burada. Öldürdüğü yedi kişinin yanında şehid olmuştur. Onları öldürdükten sonra şehild edilmiştir. Hz. Peygamber geldi ve *'Yedi kişi öldürdükten sonra öldürmüşler! Cüleybib benden, ben de ondanım'* buyurdu. Bu sözü iki veya üç defa söyledi. Hz. Peygamber, Cüleybib'i kolları üzerine aldı, ona kabir kazdırdı. Cüleybib'in yattığı tek yer Hz. Peygamber'in kollarıydı. Hz. Peygamber akabinde kabire koydu. Yıkandığına dair bir şey belirtilmedi.

Hadis ravilerinden Sabit: "Ensar içinde Cüleybib'in hanımından daha cömert kadın yoktu." İshak b. Abdillah b. Ebî Talha, Sabit'e şöyle rivayet etti: Hz. Peygamber'in Cüleybib'in hanımı hakkında yaptığı duayı biliyor musun? Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Ey Allah'ım! Ona hayır yağdır, ona gecim sı-*

kıntısı yaşatma!" Sabit anlatıyor: Ensar içinde ondan daha eli açık kimse yoktu."[810]

m) Hz. Selman el-Fârisî'nin evlenmesi

2681. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Abdirrahman es-Sülemî←Selman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Kindeli bir kadınla evlendi. Kadının evinde onla zifafa girdi. Zifaf gecesi olunca Hz. Selman'ın arkadaşları da eve girene kadar ona eşlik etti. Eve vardığında 'Artık geri dönün. Allah (celle celâlühü) mükâfatınızı versin' dedi. Ahmakların yaptığı gibi onları da eve sokmadı. Kadının evine baktı, evi çok süslüydü. Eviniz sıtma hastalığına mı yakalandı da bu kadar perde takmışsınız, yoksa Kâ'be mi Kinde'ye geldi' dedi. 'Evimizde sıtma hastalığı da yok, Kâ'be'de Kinde'ye gelmedi' dediler. Evin kapısında olan perde hariç süs için konulan tüm perdeler indirilmeden evin içine girmedi. Evin içine girince birçok eşya gördü. Bu eşyalar kimin diye sordu. 'Bu eşyaların sana ve hanımına ait olduğunu söylediler. Hz. Selman da 'Vallahi dostum bana bunu vasiyet etmedi. Benim dostum bana dünyada yolcunun azığı kadar azık almamı vasiyet etti' dedi. Hz. Selman, hizmetçiler gördü ve 'Bu hizmetçiler kim içindir?' diye sordu. Senin ve hanımın için dediler. Hz. Selman, 'Dostum bana bunu vasiyet etmedi. Dostum bana sadece nikâhımın altında veya mülkiyetim altında olan cariyemi bırakmamı vasiyet etti. Eğer bunun haricinde kimseyi bulundurursam ve onlar da zina ederlerse onların günahlarından hiç eksilme olmadan aynısı bana da yazılır' dedi. Sonra hanımının yanındaki kadınlara 'Artık beni hanımımla baş başa bırakıp çıkabilir misiniz?' dedi. Onlar da tabiki deyip çıktılar. Hz. Selman, kapıyı kapattı, perdeyi çekti, sonra gelip hanımının yanına oturdu. Hanımının alnını okşadı ve mübarek bir evlilik olması için dua etti. Hz. Selman, hanımına 'Bir hususta senden istekte bulunursam bana itaat eder misin?' dedi. Hanımı da "Ben artık itaat edilecek kişinin (yani kocamın) meclisinde oturdum (Yani sana itaat etmek için varım)' dedi. Hz. Selman, 'Dostum Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bana eşimle birleştiğim de Allah'a itaat etmek üzere birleşmem gerektiğini vasiyet etti' dedi. Hz. Selman ve hanımı kalkıp mescide gittiler, diledikleri kadar namaz kıldılar, sonra çıkıp evlerine gittiler. Sona da Hz. Selman her erkek gibi hanımıyla zifafa girdi.

[810] Ahmed, *Müsned,* IV, 421. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. Bu hadis Sahîh Müslim'de yer alıyor. Fakat isteme ve evlenme bahsi zikredilmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 368).

Sabah olunca arkadaşları geldi ve 'Hanımını nasıl buldun?' diye sordular. Hz. Selman bir şey demedi. Bir daha tekrar ettiler, yine bir şey demedi. Bir daha tekrarladılar, yine bir şey demedi. Sonra arkadaşlarına şöyle dedi: "Allah (celle celâlühü), perdeleri, zifaf yerlerini ve kapıları içerdeki şeyler gözükmesin diye yaratmıştır. Kişi ancak gördüğü şeyler hususunda soru sorabilir. Kişi görmediği hususlar noktasında ise soru sormamalıdır. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Bu hususlar hakkında konuşanlar yol üstünde ilişkiye giren iki merkeb gibidir.*"[811]

2682. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman bir ara ortada yoktu. Bir müddet sonra çıkıp geldi, Hz. Ömer kendisi ile karşılaştı ve 'Allah'ın kendisinden razı olduğu bir kulsun' dedi. Hz. Selman da (kızını kastederek) 'Beni evlendir' dedi. Hz. Ömer sustu. Hz. Selman da 'Allah'ın benden razı olduğuna inanıyorsun da kendin için mi uygun olmadığını düşünüyorsun' dedi. Diğer gün olunca Hz. Ömer'in akrabaları geldi. Hz. Selman da 'Bir isteğin mi var' dedi. Onlar da 'Buyur' dediler. Hz. Selman da 'O zaman isteğim neyse hemen gerçekleşsin' dedi. Onlar da 'Bu işten –yani Hz. Ömer'in kızını istemekten- vazgeçeceksin' dediler. Hz. Selman da 'Allah adına and olsun ki, kızını onun hilafetinden veya saltanatından dolayı istemiyorum. Kendi kendime düşündüm de bu adam salih biridir. Belki ben ve onun soyundan salih bir nesep çıkar düşüncesiyle talibim' dedi. Akabinde Kinde'de evlendi..." Devamını yukardaki olaya yakın bir metinle zikretti."[812]

n) Ebû Derdâ'nın evlenmesi

2683. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Sâbit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Derdâ (radıyallahu anh), Hz. Selman'a Benî Leys Kabilesinden bir bayanı istemek üzere onunla beraber yola çıktı. Hz. Ebû Derdâ tek başına içeri girdi, Hz. Selman'ın faziletinden, İslam'daki öncülüğünden, Müslümanlığı hakkında konuştu ve falan kızınıza talip olduğunu belirtti. Onlar da 'Selmân'a kız vermeyiz. Fakat sen istersen seninle evlendiririz' dedi. Hz. Ebû Derdâ da kızla evlenip evden çıktı, fakat olanları anlatmaktan utandığını söyledi. Hz. Selman, 'Ne oldu söyesene' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu

---

[811] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 185.

[812] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 186. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî, İbn Abbas'tan muhtasar olarak rivayet etti. İsnadında Haccac b. Ferrûh var, kendisi zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 291).

anh) da olanları anlattı. Hz. Selman ise 'Ben o kıza talip olmakla hayâ etmeye daha mustahakım. Çünkü Allah (celle celâlühü), o kızı sana kısmet etmiştir' dedi."[813]

o) Ebû Derdâ'nın (radıyallahu anh) kızı Derdâ'yı Müslümanlardan fakir biriyle evlendirmesi

2684. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Sâbit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Yezid b. Mu'âviye, Ebû Derdâ'dan kızı Derdâ'yı istedi. Fakat Ebû Derdâ ona vermedi. Yezid'in yanında oturanlardan biri, 'Allah seni islah etsin. İzin ver de ben onunla evleneyim' dedi. Yezid, 'Azap olasıca! haydi defol git!' dedi. Adam, 'Allah seni islah etsin, bana izin ver' dedi. Yezid de 'Tamam, izin verdim' dedi. Adam gidip kızı istedi ve Ebû Derdâ, kızını onunla evlendirdi. İnsanlar arasında Ebû Derdâ, kızını isteyen Yezid'e vermeyip kızını isteyen bir fakir Müslümana verdiği yayıldı. Bunun üzerine Ebû Derdâ şöyle dedi: Kızım Derdâ'ya baktım. Eğer Yezid'e verirsem etrafında iğdiş edilmiş köleler olacak ve gözlerini kamaştıracak köşklere bakacaktır. Bu durumda din namına kendisinde ne kalacak ki!"[814]

ö) Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü Hz. Ömer ile evlendirmesi

2685. Abdurrezzak ve Sa'îd b. Mansûr Ebû Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Ali'den kızını istedi. Hz. Ali, 'Henüz küçüktür' dedi. Hz. Ömer'e sana vermemek için böyle dediği söylendi. Bunun üzerine yine gelip istedi. Hz. Ali de kızımı ana göndereceğim, Eğer kabul ederse senin hanımın olsun. Hz. Ali de kızını ona gönderdi. Hz. Ömer, bacağına dokundu. Hz. Ümmü Gülsüm, 'Mü'minlerin emiri olmasaydın, gözüne bir yumruk indirirdim' dedi."[815]

2686. İbn Sa'd, Muhammed (Bakır)'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Ali'den kızı Ümmü Gülsüm'ü istedi. Hz. Ali, 'Ben kızlarımı sadece Cafer'in oğullarına vermek için bekletmekteyim' dedi. Hz. Ömer, 'Benimle evlendir. Vallahi yeryüzünde benim kadar onun değerini bilecek yoktur' dedi.

---

[813] Taberânî hadisi aynen rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadındaki râviler sıkadır. Fakat Sabit, hadisi Selman ve Ebû Derdâ'dan işitmemiştir (yani hadis munkatıdır). (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 275).

[814] Bu hadisi, Ahmed aynı lafızla rivayet etti. (Sıfatu's-safva, I, 260).

[815] Abdurrezzak, *Musannef*, VI, 10352. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 291. Bu hadisi, İbn Ebî Ömer el-Makdisî, Muhammed Bakır'dan buna yakın bir metinle rivayet etti. (ei-İsâbe, IV, 492).

Hz. Ali de 'Tamam evlendirdim' dedi. Hz. Ömer, muhacirlerin yanına geldi ve 'Beni zifafa götürün!' dedi. Onlar da zifaf için ona eşlik ettiler. 'Kiminle evlendin?' diye sordular. Hz. Ömer şöyle dedi: "Hz. Ali'nin kızıyla evlendim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Benim nesebim ve soyum müstesna her neseb ve soy kesintiye uğrayıp bitecektir.* Hz. Peygamber'in kayınbabası olmuştum, böyle bir akrabalığım kurulsun istedim."[816]

p) Adiyy b. Hatim'in kızını Amr b. Hüreys ile evlendirmesi

2687. İbn Asâkir, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hüreys (radıyallahu anh), Adiyy b. Hâtim'in kızını istedi. Hz. Adiyy, 'Ancak bir şartla seninle evlendiririm' dedi. Amr (radıyallahu anh), 'Şartın nedir?' diye sordu. Hz. Adiyy, 'Hz. Peygamber, sizin için güzel bir rehber ve örnektir. Hz. Aişe'nin mehri olan 480 dirhem mehir vereceksin' dedi."

2688. İbn Asâkir, Hümeyd b. Hilal'den şöyle rivayet etmektedir: Amr b. Hüreys, Adiyy b. Hatim'in kızını istedi. Adiyy b. Hatim (radıyallahu anh), 'Ancak bir şartla seninle evlendirim' dedi. Amr (radıyallahu anh) da 'Şartın nedi söyler misin?' dedi. Hz. Adiyy, kendisine birini gönderip Hz. Peygamber'in sünneti olan 480 dirhem mehir vermesi gerektiğini söyledi.

r) Hz. Bilal ve kardeşinin evlenmesi

2689. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilal ve kardeşi (radıyallahu anhuma) Yemen'de bir ailenin kızını istediler. 'Habeşli iki köleyiz. Ben Bilal, bu da kardeşimdir. Biz sapıklık içindeydik. Allah (celle celâlühü), bizi hidayete erdirdi. Biz iki köleydik, Allah (celle celâlühü) bizi azad etti. Eğer bizi evlendirirseniz Allah'a hamd olsun. Vermezseniz de Allah (celle celâlühü) daha büyüktür' dedi."

2690. İbn Sa'd, Amr b. Meymûn←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilal'in kendisini Araplar'a nisbet eden bir kardeşi vardı. Araplar'dan olduğunu söylerdi. Araplar'dan bir bayan istedi, onlar da 'Eğer kardeşin Bilal gelirse seninle evlendiririz' dedi. Hz. Bilal geldi, şahadet getirdikten sonra şöyle dedi: Ben, Bilal b. Rebâh bu da kardeşimdir. Fakat kardeşim dini hassasiyeti ve ahlak yapısı kötü biridir. Vermek isterseniz verin, vermek istemezseniz vermeyin' dedi. Onlar da 'Eğer bu kardeşinse biz de ona veririz' dedi ve evlendirdiler."

---

[816] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 463. Atâ el-Horâsânî'nin tarikine göre Hz. Ömer mehir olarak kendisine kırk bin (dirhem) verdi. (*el-İsâbe*, IV, 492).

s) Kâfirlere benzeyerek yapılan düğünlere tepki vermek

2691. Ebû Şeyh, *en-Nikah* adlı eserinde Urve b. Ruveym'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Kurt es-Sümâlî (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in Humus valisiydi. Bir gece teftiş için çıkmıştı. Düğün merasimi yapanlar geçti, ellerinde ateş vardı. Kırbacıyla onlara vurdu ve merasimlerini dağıttı. Ertesi gün olunca minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena getirdikten sonra şöyle dedi: "Ebû Cendele, Ümâme ile evlendi ve size biraz yemek hazırladı. Allah (celle celâlühü), Ebû Cendel ve Ümâme'ye rahmet etsin, geçen ki düğün merasiminize ise lanet etsin. Ateşleri yakıp kâfirlere benzemişler. Allah (celle celâlühü), onların aydınlığını söndürecektir." Abdullah b. Kurt ashabdan biriydi."[817]

---

[817] İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 38.

MEHİR

a) Hz. Peygamber'in mehri

2692. İbn Sa'd, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in mehri oniki ukıyye ve bir neşeydi. Bu da beşyüz dirheme tekabül eder.[818] Hz. Âişe: Birukıyye kırk dirhem, bir neşe ise yirmi dirhemdir."[819]

b) Hz. Ömer'in abartı mehir vermeyi yasaklaması ve bir kadının itiraz etmesi

2693. Sa'îd b. Mansur, Ebû Ya'lâ ve Mehâmilî Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, minbere çıktı ve şöyle dedi: "Dörtyüz (400) dirhemden daha fazla mehir veren kimseyi bilmiyorum. Hz. Peygamber ve ashabı döneminde mehir dörtyüz ve aşağısıydı. Eğer çok vermek takva veya güzel bir şey olsaydı bu hususta onları asla geçmezdiniz, onlar sizden evvel yaparlardı." Hz. Ömer minberden indikten sonra Kureyş'ten bir kadın kendisine itiraz ederek 'Ey mü'minlerin emiri! İnsanlara dörtyüzden fazla mehir vermelerini yasakladın mı?' dedi. Hz. Ömer, 'Evet'dedi. Kadın, Allah'ın şöyle dediğini işit-medin mi:?

﴿وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا﴾

"...Bir kadına (mehir olarak) yüklerle mal vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın. İftira ederek ve açık günaha girerek mi verdiğinizi geri alacaksınız?" (Nisâ: 20).

Hz. ömer, 'Ey Allah'ım beni affet! Herkes Ömer'den daha fakihtir' deyip bir daha minbere çıktı ve 'Ey insanlar! Dörtyüz dirhemden fazla mehir vermeyi yasaklamıştım. İsteyen malından ve gönlünden koptuğu kadar versin' dedi."[820]

2694. Sa'îd b. Mansur ve Beyhakî Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer hütbe verdi, Allah'a hamd edip sena getirdi ve şöyle dedi: "Beni iyi dinleyin! Bayanların mehrinde abartıya kaçmayın. Kim Hz. Peygamber'in

---

[818] 12 çarpı 40= 480 dirhem eder. Bir neşşe de 20 dirhem olduğuna göre toplam 500 dirhem eder. Bir dirhem 2.975 gr. olduğunu düşündüğümüzde 1.487.5 gr. gümüş eder.

[819] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 161.

[820] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 298. Heysemî: Bu hadisi, Ebû Ya'lâ *el-Kebîr* adlı eserinde rivayet etti. İsnadında Mecâlid b. Sa'îd var. Kendisi tavsik edilmiş, fakat kendisinde az zayıflık vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 284). Bu ḥadisi, İbn Sa'd, Atâ el-Horâsânî'nin tariki ile daha kısa şekilde rivayet etti.

verdiği mehirden daha fazla mehir verirse fazlalığı alıp hazineye koyarım." Sonra minberden indi. Kureyş'ten bir kadın kendisine itiraz edip 'Allah'ın kitabı mı senin sözün mü uyulmaya daha layıktır' dedi. Hz. Ömer, 'Tabiki Allah'ın kitabı, neden dedin?' dedi. Kadın, 'Az önce insanlara fazla mehir vermeyi yasakladın. Allah (celle celâlühü) kitabında şöyle diyor:

﴿وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا﴾

"...Bir kadına (mehir olarak) yüklerle mal vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın. İftira ederek ve açık günaha girerek mi verdiğinizi geri alacaksınız?" (Nisâ: 20).Bunun üzerine Hz. Ömer, 'Herkes Ömer'den daha fakihtir' dedi. Bunu iki veya üç defa tekrar etti. Sonra minbere bir daha çıkıp şöyle dedi: "Biraz önce mehirde abartıya kaçmanızı yasaklamıştım. Bundan böyle kişi malından dilediği kadar versin."[821]

2695. Ebû Ömer b. Fedâle, *Emâli* adlı eserinde Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Eğer mehrin çokluğu ahirette mertebe ve derece yüksekliğine sebep olacaksa Hz. Peygamber'in kızları ve hanımları buna daha mustahak olurlardı."[822]

c) Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın, İbn Ömer'in ve Hz. Hasan'ın mehir hususundaki uygulaması

2696. İbn Ebî Şeybe, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, bayanlara mehir olarak iki bin (dirhem) verilmesine ruhsat verdi. Hz. Osman ise dört bine kadar ruhsat verdi."[823]

2697. İbn Ebî Şeybe, Nafi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), Safiyye ile dörtyüz dirhem mehir karşılığı evlendi. Safiyye, birini gönderip bunun az olduğunu söyledi. Hz. Ömer'den gizli şekilde ikiyüz daha verdi."[824]

2698. Taberânî, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hasan b. Ali, bir kadınla evlendi. Kadına her birinde bin dirhem olmak üzere yüz cariye gönderdi."[825]

---

[821] Sa'îd b. Mansur, Sunen, I, 598.
[822] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 298.
[823] İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, IV, 191; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 298.
[824] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 298.
[825] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 284).

KADIN, ERKEK VE ÇOCUKLARIN İYİ GEÇİNMESİ

a) Hz. Aişe ve Hz. Sevde'nin birbirleriyle iyi geçinmeleri

2699. Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Hz. Peygamber'e bulamaç pişirdim. Hz. Peygamber yanımızda olduğu bir sırada Hz. Sevde'ye 'Yemek ye!' dedim, o 'Hayır' dedi. Ben de 'Ya yemeği yersin ya da yemeği alır yüzüne sürerim' dedim. Yine de yemedi. Ben de elimi yemeğin içine koyup yemeği yüzüne sürdüm. Hz. Peygamber güldü. Hz. Peygamber yemeği onun önüne koydu ve 'Bu kez *sen Aişe'nin yüzüne sür'* dedi. Bunu yapınca Hz. Peygamber yine güldü. Bu sırada Hz. Ömer ordan geçti ve 'Ey Allah'ın kulu, ey Allah'ın kulu!' diye seslendi. Hz. Peygamber eve gireceğini düşündüğünden hemen onlara *'Kalkın, yüzünüzü yıkayın'* dedi. Hz. Peygamber'in ona karşı heybetinden dolayı devamlı Hz. Ömer'den çekinirdim."[826]

2700. Bir rivayette: "Hz. Sevde'nin yüzüne yemek sürdüğümde Hz. Peygamber, o da benim yüzüme sürebilsin diye dizini indirdi. O da yemek tabağından yemeği alıp benim yüzüme sürdü, Hz. Peygamber de gülüyordu."

b) Hz. Âişe ve Hz. Hafsa'nın Hz. Sevde el-Yemâniyye ile güzel geçinmesi

2701. Ebû Ya'lâ, Hz. Peygamber'in azatlısı Rüzeyne'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sevde el-Yemâniyye, Hz. Âişe'yi ziyaret maksadı ile yanına geldi. O sırada Hz. Âişe'nin yanında Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa vardı. Hz. Sevde güzel ve gösterişli bir halde gelmişti. Üzerinde Yemen kürkünden bir kürk, Yemen başörtüsü vardı. Başörtüsünün üzerinde zaferandan yapılmış iki nokta vardı -(Ebû Ya'lâ'nın hocası) Üleyle: Bazı kadınların onunla süslendiğine ben de yetiştim- Hz. Hafsa, Hz. Âişe'ye 'Ey mü'minlerin annesi! Hz. Peygamber geliyor, bu kadın da aramız da süslü şekilde duruyor' dedi. Mü'minlerin annesi, 'Allah'tan kork ey Hafsa (sakın bir şey yapma)' dedi. Hz. Hafsa, 'Süsü başına yıkacağım' dedi. Hz. Âişe, 'Sakın yapma!' dedi. Hz. Sevde, 'Ne konuşuyorsunuz?' dedi. Kulakları iyi duymuyordu. Hz. Hafsa da kendisine 'Ey Sevde! Kör Deccâl zuhur etti de onun hakkında konuşuyorduk'

---

[826] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* VII, 4476. Heysemî: İsnaddaki râvîler Muhammed b. Amr b. Alkame hariç hepsi sahîh hadis râvîleridir. Muhammed'in de hadisi hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IV, 316). Bu hadisi, İbn Asâkir, aynı lafızla rivayet etti. (el-Muntahab, IV, 393). İbn Neccâr ise buna yakın bir metinle rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 302).

dedi. Hz. Sevde 'Öyle mi' dedi ve o kadar korktu ki, korkudan titremeye başladı. 'Nereye saklanayım?' dedi. Hz. Hafsa, hurma dalları ve yapraklarından yapılmış, içinde saklandıkları odaya işaret ederek 'Buraya saklan' dedi. Hz. Sevde de oraya saklandı. Oda pislik ve örümcek ağları ile doluydu. Hz. Peygamber eve girdiğinde onlar öyle gülüyorlardı ki, gülmekten konuşamıyorlardı. Hz. Peygamber, *'Neden gülüyorsunuz?'* dedi. Bu sözü üç defa tekrar etti. Onlar da elleriyle Hz. Sevde'nin içinde olduğu bölümü işaret ettiler. Hz. Peygamber içeri girdi, baktı Hz. Sevde korkudan titriyor. Kendisine *'Sevde! ne yapıyorsun burada?'* dedi. Hz. Sevde, 'Ya Resullellâh kör Deccâl zuhur etmiş!' dedi. Hz. Pegamber ise *'Çıkmadı ama and olsun çıkacaktır, çıkmadı ama and olsun çikacaktır'* dedi. Hz. Peygamber, Hz. Sevde'yi odadan çıkardı, üzerindeki toz ve örümcek ağını temizlemeye başladı."[827]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Âişe ile iyi geçinmesi

2702. İbn Adiyy ve İbn Asâkir Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber oturduğu sırada insanların ve çocukların sesini işitti. Baktı ki, bir Habeşli kadın dans ediyor, insanlar da etrafında onu izliyor. Hz. Peygamber de *'Ey Aişe! gel, izle'* dedi. Ben de gelip yanağımı onun omzuna dayamış omuzları arasında başına bakıyordum. Hz. Peygamber, *'Bakmaya doydun mu, yeterli mi?* dedi. Ben de bana olan sevgisini ölçmek için 'Hayır' dedim. Hz. Peygamber'in yorulduğunu istirahat ettirmek için ayaklarını değiştirdiğini gördüm. Hz. Ömer geldi, insanlar ve çocuklar dağıldı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Gördün mü, ins ve sin şeytanlar Hz. Ömer'den nasıl kaçtılar'* dedi..."[828]

2703. Buhârî ve Müslim de hadisi Hz. Âişe'den şöyle rivayet etti: "And olsun! Hz. Peygamber'in odamın kapısına doğru kalktığını gördüm. Habeşliler de mescitte mızraklarıyla oynamaktadılar. Hz. Peygamber de elbisesiyle beni örtüyordu. Ben de Hz. Peygamber'in kulak ve omuzu arasından onların oyununu izliyordum. Kendi kendime çekip gideyim diye kalkıp gitti. Benim bu

---

[827] Ebû Ya'lâ, XIII, 7160. Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî rivayet etti. Fakat Taberânî şöyle dedi: "Hz. Hafsa, Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber yanımıza gelmek üzeredir. Bizim hiç süsümüz yok, bu kadın ise aramızda süs gibi parlamaktadır' dedi." Hadisin isnadında hakkında bilgi sahibi olmadığım kişiler var.

[828] Ali el-Muttakî, el-Muntahab, IV, 393.

hâlimi düşünün ve oyuna meraklı, yaşı küçük çocuklara müsamahalı davranın."[829]

d) Hz. Peygamber'in hanımlarının ona ve birbirlerine güzel davranmaları

2704. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Zeyneb bt. Cahş'ın (radıyallahu anha) yanında kalır, bal içerdi. Hz. Hafsa ile karar verdik, Hz. Peygamber hangimizin yanına gelirse ona 'Senden muğfûr[830] kokusu geliyor, onu mu yedin' diyecez, dedik. Birinin odasına Hz. Peygamber girdi, o da anlaştıkları gibi o sözü söyledi. Hz. Peygamber, *'Hayır, Zeyneb bt. Cahş'ın yanında sadece bal şerbeti içtim. O zaman bir daha içmeyeceğim'* dedi. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١) قَدْ فَرَضَ اللهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (٢) وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ (٣) إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ﴾

"Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmayı (ve kefaret ödemeyi) size meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır. O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Hani peygamber eşlerinden birine, gizli bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü (başkasına) haber verip Allah da bunu peygambere bildirince, peygamber bunun bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona (sırrı açıklayan eşine) haber verince o, "Bunu sana kim bildirdi?" dedi. Peygamber, "Bunu bana, hakkıyla bilen ve hakkıyla haberdar olan Allah haber verdi" dedi. (Ey peygamber'in eşleri!) Eğer siz ikiniz (Hz. Âişe ve Hz. Hafsa) Allah'a

---

[829] Buhari, I, 123; Müslim, III, 21.
[830] Koku veren bir yiyecek türüdür.

tövbe ederseniz, ne iyi. Çünkü kalpleriniz kaydı. Eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah onun yardımcısıdır, Cebrail de, salih mü'minler de. Bunlardan sonra melekler de ona arka çıkarlar." (Tahrîm: 1-4). Bu âyetlerdeki "gizli söz" "Ben muğfûr yemedim, sadece bal şerbeti içtim" cümlesidir. İbrahim b. Musa, Hişâm'dan rivayet ettiğine göre: "Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Bir daha bal şerbeti içmeyeceğim. Yemin içtim, sakın kimseye söyleme'* dedi."[831]

2705. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, helva ve balı çok severdi. İkindi vakti olunca hanımlarından birinin yanına giderdi. Bir gün Hz. Hafsa'nın hücresine girdi ve normalden fazla kaldı. Kıskandım ve neden çok kaldığını sordum. Bana Hz. Hafsa'ya akrabalarından bir petek bal hediye edildiği ve onun da şerbet yapıp bunu Hz. Peygamber'e içirdiği söylendi. Ben de Allah'a and olsun ki, sana tuzak kuracağım, dedim. (Hz. Sevde ve Hz. Safiyye'nin yanına vardım) Hz. Sevde b. Zam'a'ya "Birazdan Hz. Peygamber, senin yanına gelecektir. Sana yaklaştığında ona 'muğfûr mu yedin?' diye sor. Sana 'Yok, yemedim' diyecektir. Sen de 'O zaman bu aldığım koku nedir?' dersin. Sana Hafsa'nın kendisine bal şerbeti içirdiğini söyleyecektir. Sen de 'O zaman arılar bu balı Urfut ağazından ürettiklerinden böyle kötü kokuyordur' dersin. Sonra ben de gelip öyle diyeceğim. Ey Safiyye! Sen de aynısı söyle!" dedim. Hz. Sevde 'Vallahi Hz. Peygamber hücremin kapısına geldiğinde bir ara söylemekten vazgeçtiysem de senin korkundan yine söylemeye karar verdim' dedi. Hz. Peygamber, kendisine yaklaşınca Hz. Sevde, kendisine 'Ya Resulallâh! Sen muğfûr mu yedin?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, yemedim'* dedi. Hz. Sevde, 'O zaman bu aldığım koku da nedir?' dedi. Hz. Peygmber de *'Hafsa (radıyallahu anha) bana bal şerbeti içirdi'* dedi. Hz. Sevde de 'Bal arıları o zaman balı Urfut ağacından üretmişlerdir' dedi. Benim yanıma geldiğinde ben de öyle dedim. Hz. Safiyye'nin yanına vardığında o da öyle dedi. (Bir müddet sonra) Hz. Hafsa'nın yanına gittiğinde 'Ya Resulallâh! Sana bal şerbeti getireyim mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Yok, gerek yok'* dedi. Hz. Sevde, 'Vallahi, bal içmesini yasakladık' dedi. Ben, kendisine 'Sus, öyle deme' dedim."[832]

---

[831] Buhari, VI, 194. Bu kıssayı Müslim aynı lafızla rivayet etti.

[832] Buhari, VII, 100. Bu kıssayı Muslim (İbn Kesîr, Tesir, IV, 387) Ebû Davud (*Cem'u'l-fevâid*, I, 229) ve İbn Sa'd *(et-Tabakât*, VIII, 85) rivayet etti.

e) Hz. Peygamber'in hanımlarını boşamak istediğinde hanımları ile kıssası

2706. Ahmed, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'e haklarında Allah'ın **"(Ey peygamber'in eşleri!) Eğer siz ikiniz Allah'a tövbe ederseniz, ne iyi. Çünkü kalpleriniz kaydı."** ayetini indirdiği hanımları kimlerdi diye hep sormayı arzuladım. Nihayet Hz. Ömer'le beraber hacca gittim. Yolda ilerlerken Hz. Ömer yolunu değiştirdi, ben de su kabıyla beraber peşinden gittim. İhtiyacını giderdikten sonra geldi. Ben de ellerine su döktüm, abdest aldı. Dedim ki: "Ey mü'minlerin emiri! Allah'ın haklarında **"(Ey peygamber'in eşleri!) Eğer siz ikiniz Allah'a tövbe ederseniz, ne iyi. Çünkü kalpleriniz kaydı."** ayetini indirdiği hanımlar kimlerdi?" Hz. ömer, 'Ey İbn Abbas! Ne acayip bir şey, bunu bilmiyor musun!' dedi. Zührî anlatıyor: Hz. Ömer, İbn Abbas'ın sorusundan hoşlanmadı, fakat bilgiyi de gizlemedi. 'O ikisi (kızım) Hafsa ve Âişe'dir' dedi... Hz. Ömer devamında şöyle dedi: Biz Kureyş toplumu, kadınlara egemen bir toplumduk. Medine'ye vardığımızda hanımların erkeklere egemen olduğunu gördük. Bizim hanımlarımız da onlardan örnek alıp bunu öğrendi. Benim evim, Medine'nin kenar mahallesi olan Ümeyye b. Zeydoğullarının mahallesinde oturuyorum. Bir gün hanımıma kızdım, baktım o da bana cevap veriyor. Bana karşılık vermesine kızdım. Eşim, 'Neden sana karşılık vermeme kızıyorsun! Vallahi, Hz. Peygamber'in hanımları da ona karşılık veriyor, akşama kadar onunla küs kalıyorlar' dedi. Ben de kalkıp (Hz. Peygamber'in hanımı ve benim kızım olan) Hafsa'nın (radıyallahu anha) hücresine girdim ve 'Hz. Peygamber'e karşılık veriyor musunuz?' dedim. Kızım da 'Evet' dedi. 'Akşama kadar Hz. Peygamberle küs kaldığınız oluyor mu?' dedim. 'Evet' dedi. Ben de kendisine ' Sizden kim bunu yaparsa zarar ve hüsrana uğrar. Hz. Peygamber öfkelendiğinden dolayı Allah'ın öfkelenmeyeceğinden nasıl emin olabilirsiniz? Böyle yapan bir bakarsın, helak olup gitmiştir. Sen sakın Hz. Peygamber'e karşılık verme, ondan bir şey isteme, ne ihtiyacın olursa benden istersin. Yan hücrede olan kişinin (Hz. Âişe'nin) Hz. Peygamber için daha sevimli olması sakın seni kıskandırmasın' dedi.

Hz. Ömer anlatıyor: "Ensar'dan bir komşum vardı. Hz. Peygamber'in huzuruna gitme hususunda nöbetleşiyorduk. Bir gün o giderdi, bir gün de ben giderdim. Gittiği gün bana nazil olan vahyi ve diğer bilgileri aktarırdı, ben de ona bu bilgileri getirirdim. Ğassân Kabilesinin atlarını nallayıp bizimle savaş-

mak için harekete geçtikleri hakkında konuşuyorduk. Arkadaşım bir gün yanıma geldi. Sonra akşama bir daha gelip kapımı çaldı ve seslendi. Ben de dışarı çıktım, bana 'Büyük bir olay oldu!' dedi. 'Ne oldu? Ğassan ordusu mu geldi?' dedim. 'Hayır, ondan daha büyük bir olay oldu! Hz. Peygamber, hanımlarını boşadı.' dedi. Ben de 'Hafsa mahf oldu, hüsrana uğradı! Bunun olacığını biliyordum' dedim. Nihayet sabah namazını kıldım, elbislerimi iyice giyip Medine'ye indim ve kızım Hafsa'nın (radıyallahu anha) yanına vardım, o sırada ağlıyordu. Kendisine 'Hz. Peygamber, sizi boşadı mı?' dedim. Hafsa (radıyallahu anha), 'Bilmiyorum, kendisi de bu odada üzlete çekilmiş haldedir' dedi. Kapıda bulunan siyah tenli azatlının yanına vardım ve 'İçeri girmem için Hz. Peygamber'den müsaade iste' dedim. Azatlı içeri girip çıktı ve 'Hz. Peygamber'e dedim, fakat hiçbir şey demedi' dedi. Ben de vurup mescide gittim. Minberin yanında oturmuş bir cemaat vardı, içlerinde biri ağlıyordu. Bir müddet oturdum, sonra içimdeki sıkıntı galebe çaldı, kalkıp kapıdaki çocuğun yanına geldim ve içeri girmem için müsaade iste, dedim. Azatlı içeri girdi, sonra çıkıp 'Söyledim, fakat bir şey demedi' dedi. Ben yine mescide gidip minberin yanında oturdum. İçimdeki sıkıntı yine galebe çalınca yine kalkıp çocuğun yanına geldim ve içeri girmem için müsaade iste, dedim. İçeri girip çıktı, tekrara bana 'Söyledim, fakat Hz. Peygamber bir şey demedi' dedi. Ben de dönüp gidiyordum ki, azatlı arkamdan seslendi ve 'Tamam içeri gir, müsaade etti' dedi. Ben de içeri girip Hz. Peygamber'e selam verdim. Hz. Peygamber de o sırada hasırdan olan yatağa dayanmıştı –Ahmed: Yakub'un bize rivayet ettiğine göre: "Hz. Peygamber hasırdan olan yatağa yaslanmıştı ve hasır onun yan tarafında iz yapmıştı." Ben de 'Ya Resulallâh! Hanımlarını boşadın mı?' dedim. Başını bana doğru kaldırdı ve *'Hayır'* dedi. Ben de (sevinçten) 'Allah'u ekber' dedim ve şöyle devam ettim: Ya Resulallâh biliyorsun ki, biz Kureyş'liler kadınlara egemen bir topluluktur. Medine'ye geldiğimizde burada kadınların egemen olduğunu gördük. Bizim hanımlarımız da onlara bakarak onları örnek aldılar. Bir gün hanımıma kızdım, o da bana karşılık verdi. Bana karşılık vermesine çok öfkelendim. Eşim de bana 'Sana karşılık vermeme neden kızıyorsun, vallahi Hz. Peygamber'in hanımları da ona karşılık veriyor ve akşama kadar onunla küs kaldıkları oluyor' dedi. Ben de 'Böyle yapan mahfolur ve hüsrana uğrar. Hz. Peygamber öfkelendiğinden dolayı Allah'ın öfkelenmeyeceğinden nasıl emin olabilirsiniz? Böyle yapan bir bakarsın, helak olup gitmiştir' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber tebessüm etti.

Ben de dedim ki: Ya Resulallâh Hafsa'nın yanına vardım ve 'Yan hücrede olan kişinin (Hz. Âişe'nin) Hz. Peygamber için daha sevimli olması sakın seni kıskandırmasın' dedim, Hz. Peygamber yine tebessüm etti. Ben de 'Ya Resulallâh! Sohbet edebilir miyiz?' dedim. *'Evet'* diye buyurdu. Ben de oturdum. Bir ara başımı kaldırıp evin içine baktım, vallahi gözümün deydiği deriden yapılmış üç tabaktı. Ben de 'Ya Resulallâh! Dua etsen de ümmetine biraz bolluk gelse! Allah (celle celâlühü), hiç ibadet etmemelerine rağmen İran ve Bizans İmparatorluğuna bolluk vermiştir' dedim. Hz. Peygamber doğruldu ve *'Ey Hattab'ın oğlu! Sen bir şüphe içinde misin? Bu söylediklerin mükâfatları dünya hayatında acilen verilen kimselerdir ahirette bunlar için bir şey yoktur'* buyurdu. Bunun üzerine 'Ya Resulallâh! Allah'tan beni affetmesi için dua et' dedim. Hz. Peygamber çok öfkelendiği için bir ay süresince hanımlarının yanına gitmeyeceğine dair yemin etti. Nihayet Allah (celle celâlühü), bundan dolayı kendisini kınadı."[833]

2707. Müslim, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, bana şöyle dedi: "Hz. Peygamber, hanımlarını kovduğunda mescide gittim ve halkın çakıl taşlarıyla oynayıp 'Hz. Peygamber hanımlarını boşadı' diyorlardı. Bu olay henüz örtü ayeti nazil olmadan evveldi. Kendi kendime bu olayı bu gün öğreneceğim, dedim. Hz. Âişe ve Hz. Hafsa'nın yanına gidip onlara yaptığı nasihatı zikretti ve şöyle dedi: Huzuruna vardığımda Hz. Peygamber odanın eşiğinde olduğunu gördüm. 'Ey Rebâh! benim için Hz. Peygamber'den müsaade iste' dedim... Şöyle devam etti: Ya Resulallâh hanımlarından dolayı sıkıntın olmasın. Onları boşadıysan Allah, melekleri, Cibrîl, Mîkâl, ben, Ebû Bekr ve mü'minler seninle beraberdir. Allah'a hamd olsun. Çoğu zaman konuştuğumda Allah'ın sözümü tasdik etmesini beklerim ve akabinde Hz. Peygamber'in hanımlarına tercih hakkı tanıyan ayet nazil oldu:

﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ (٤) عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا﴾

[833] Ahmed, *Müsned,* I, 33. Bu hadisi, Buhârî (I, 33), Müslim (IV, 188), Tirmizî ve Nesâî rivayet etti.

"(Ey peygamber'in eşleri!) Eğer siz ikiniz Allah'a tövbe ederseniz, ne iyi. Çünkü kalpleriniz kaydı. Eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah onun yardımcısıdır, Cebrail de, salih mü'minler de. Bunlardan sonra melekler de ona arka çıkarlar. Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona, sizden daha hayırlı, Müslüman, inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir." (Tahrîm: 4, 5). Hz. Peygamber'e 'Hanımlarını boşadın mı' dedim. '*Hayır*' diye buyurdu. Bunun üzerine ben de mescidin kapısına çıkıp en yüksek sesle seslenerek Hz. Peygamber eşlerini boşamamıştır, dedim. Bu ayet nazil oldu:

﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا﴾

"Kendilerine güvenlik (barış) veya korku (savaş) ile ilgili bir haber geldiğinde onu yayarlar. Halbuki onu peygambere ve içlerinden yetki sahibi kimselere götürselerdi, elbette bunlardan, onu değerlendirip sonuç (hüküm) çıkarabilecek nitelikte olanları onu anlayıp bilirlerdi. Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, pek azınız hariç, muhakkak şeytana uyardınız." Bunu anlayıp bilen kişi bendim."[834]

2708. Ahmed, Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr gelip Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için izin istedi. İnsanlar evin kapısında oturmuş, Hz. Peygamber de içerde oturuyordu. İçeri girmesine müsaade etmedi. Akabinde Hz. Ömer geldi ve içeri girmek için müsaade istedi. Fakat ona da müsaade edilmedi. Sonra Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in içeri girmesi için izin verdi, onlar da içeri girdi. Hz. Peygamber suskun şekilde oturmuş, hanımları da etrafında toplanmışlardı. Hz. Ömer, 'And olsun! Hz. Peygamberle konuşacağım, belki gülmesini sağlarım' dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! Zeyd'in kızı çok masraflı olunca boynuna bir tane vurdum' dedi. Hz. Peygamber azı dişleri görününceye kadar güldü. Hz. Peygamber de *'Bu etrafımdakiler de benden fazla masraf istediler'* dedi. Hz. Ebû Bekr kalkıp (kızı) Hz. Âişe'ye, Hz. Ömer de (kızı) Hz. Hafsa'ya vurmak istedi. İkisi de kızla-

---

[834] İbn Kesîr, *Tefsir,* IV, 389. Bu hadisi, Abdurrezzak, İbn Sa'd, İbn Hibbân, Beyhakî, İbn Cerîr, İbn Munzir, İbn Merdûye ve başkası rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 269).

rına 'Hz. Peygamber'den olmayan şey mi istiyorsunuz?' dedi. Hz. Peygamber onları alıkoydu. Bunun üzerine hanımları da 'Vallahi bu meclisten sonra bir daha Hz. Peygamber'den yanında olmayan bir şeyi istemeyeceğiz' dedi. Akabinde Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'in eşlerine tercih hakkı tanınan ayet nazil etti. Hz. Peygamber ilk Hz. Âişe'den başladı ve *'Sana bir şey diyeceğim. Anne ve babana danışmadan bu hususta karar vermeni istemiyorum'* dedi. 'Buyrun, söyleyin' dedi. Hz. Peygamber de kendisine şu ayeti okudu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾

"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki, "Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut'a vereyim[5] ve sizi güzelce bırakayım." (Ahzâb: 28). Hz. Âişe, 'Senin hakkında anne ve babama mı danışacağım? Bilakis ben, Allah ve Resulünü tercih ediyorum. Hiçbir eşine benim seni tercih ettiğimi söylememeni rica ediyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah (celle celâlühü), beni zorbacı olarak değil, bilakis öğretici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi. Hangi kadın, bana senin fikrini sorsa ona söyleyeceğim'* buyurdu."[835]

2709. İbn Ebî Hâtim, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etti: "Hz. Âişe dedi ki: Hz. Peygamber'in hanımlarına tercih hakkı tanındığında hanımları içinde ilk benden başladı. *'Sana bir şey diyeceğim. Anne ve babana danışmadan acele karar vermeni istemiyorum'* dedi. Hz. Peygamber, anne ve babamın ondan ayrılmama müsaade etmeyeceğini biliyordu. Sonra şöyle devam etti: Allah (celle celâlühü) şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا (٢٨) وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki, "Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut'a vereyim[5] ve sizi güzelce bırakayım." "Eğer Allah'ı, Resülünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırla-

[835] Ahmed, *Müsned,* III, 328. Bu hadisi, Müslim ve Nesâî rivayet etti.

mıştır." (Ahzâb: 28, 29). Ben de 'Bu hususta anne ve babama mı danışacağım. Ben Allah, Resulünü ve ahiret hayatını istiyorum' dedim. Sonra tüm hanımlarına tercih hakkı tanıdı, onlar da Hz. Âişe'nin dediğini söylediler.

2710. Buhârî ve Müslim bu hadisi Hz. Âişe'den bu lafızla rivayet etti. Buhârî, Müslim ve Ahmed –lafız onundur- Hz. Âişe'den şöyle rivayet etti: Hz. Peygamber bize tercih hakkı sundu, biz de onu seçtik. Fakat bu tercih hakkını talak olarak saymadı."[836]

f) Hz. Peygamber'in Âişe ve Meymûne ile güzel geçinmesi

2711. Buhârî ve Müslim Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bana '*Bana kızgın mı, hoşnut mu olduğunu anlıyorum'* buyurdu. Ben de 'Nerden anlıyorsun?' dedim. Hz. Peygamber de *"Benden hoşnut olduğunda 'Muhammedin Rabbine and olsun ki, hayır' kızgın olunca ise İbrahim'in Rabbine and olsun ki, hayır' diyorsun"* dedi. Hz. Âişe de 'Evet haklısın. Fakat kızgın olduğumda and olsun ki, sadece ismini terk ediyorum (yoksa seni kalbimden söküp atmıyorum)' dedi."[837]

2712. Ebû Davud, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir yolculukta Hz. Peygamberle beraber iken yarış yaptık. Ben iki adım yarışı ondan önce bitirdim. Biraz şişmanladıktan sonra bir daha yarıştık, bu kez o beni geçti ve *'Bu önceki yarışın rövanşıdır'* buyurdu."[838]

2713. İbn Neccâr, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "(Teyzem) Meymûne'ye (radıyallahu anha) misafir oldum. Kendisi (aybaşı olduğundan dolayı) namaz kılmıyordu. İki elbise getirdi, birini yatağın baş kısmına koydu. Sonra uzanıp elbisesini üzerine çekti. Benim yatmam için de yanına bir yatak serdi, ben de onun başını koyduğu yastığına başımı koydum. Hz. Peygamber geldi, yatsı namazını kılıp yatağına uzandı. Yatağın baş kısmındaki elbiseyi aldı ve üzerine peştamal tarzında örttü. Sonra üzerindeki iki elbiseyi çıkarıp astı ve teyzemle beraber yorganın altına girdi. Gecenin son vakti olunca Hz. Peygamber kalktı ve asılı olan ibriğin ipini çözüp abdest aldı. Kalkıp ona su dökmeyi düşündüysem de benim uyanık olduğumu bilmesini istemedim. Sonra yatağına gelip çıkardığı iki elbisesini giydi ve peştamalını çıkardı. Akabinde de kalkıp mescide gitti ve namaz kılmaya başladı. Ben

---

[836] İbn Kesîr, *Tefsir,* III, 481.
[837] Buhari, VII, 55; Müslim, IV, 186; Mişkâtu'l-mesâbîh, s. 272.
[838] Ebû Davud, 2578; Mişkâtu'l-mesâbîh, 273.

de kalkıp abdest aldım ve gidip solunda namaza durdum. Beni eliyle tutup solundan sağ tarafına getirdi. Hz. Peygamberle beraber onüç rekât namaz kıldım. Akabinde oturdu, ben de onunla beraber oturdum. Uyuyan kişinin nefes sesini duyana kadar yanağını benim yanağıma dayadı. Sonra Bilal (radıyallahu anh) geldi ve 'Namaz vakti ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber de kalktı iki rekât namaz kıldı, Bilal (radıyallahu anh) de kâmet getirdi."[839]

h) Hz. Peygamber'in yaşlı bir kadına güzel davranışı

2714. Beyhakî ve İbn Neccâr Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Yaşlı bir kadın, Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, kendisine kim olduğunu sordu. Kadın da 'Müzenî kabilesine mensup çirkin bir kadınım' dedi. Hz. Peygamber, *'Bilakis sen Müzenî kabilesine mensup güzel bir kadınsın. Nasılsınız? Bizden sonra durumunuz nasıl'* dedi. Kadın da 'Anam, babam sana feda olsun! Her şey çok güzel' dedi. Ben de 'Ya Resulallâh bu yaşlı kadına neden böyle iltifat gösterip ilgileniyorsun' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! Bu kadın Hatice zamanında da bize gelip giderdi. Vefakarlık imandandır'* buyurdu."

2715. Beyhakî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Yaşlı bir kadın, Hz. Peygamber'e gelirdi. Hz. Peygamber onu gördüğünde sevinir, ona saygı gösterirdi. Ben de 'Anam babam sana feda olsun! Bu yaşlı kadına davrandığın gibi başka birine davranmıyorsun' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu yaşlı kadın, Hatice (radıyallahu anha) zamanında da bize gelirdi. Sen de bilirsin ki, dosta hürmet imandandır.*"[840]

2716. Buhârî, Ebû Tufeyl'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in Ci'râniyye'de et taksimi yaptığını gördüm. Ben henüz ufaktım, devenin budunu taşıyordum. Bir kadın geldi, Hz. Peygamber rıdasını çıkarıp oturması için serdi. Ben de birine 'Bu kadın kimdir?' diye sordum. 'Hz. Peygamber'in süt annesidir' dedi."[841]

ı) Hz. Peygamber'in Habeşli bir köle ve İbn Mes'ûd'la ilişkisi

2717. Taberânî, Bezzar, İbn Sunnî, Ebû Nu'aym ve Sa'îd b. Mansur Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna vardım, Habeşli bir azatlısının sırtına masaj yaptığını gördüm. 'Ya Resulallâh! Bir ağrın

---

[839] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 119.
[840] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 115.
[841] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 1295.

mı var?' dedim. Hz. Peygamber, *'Dün bindiğim deve beni kötü sarstı'* dedi."[842]

2718. İbn Sa'd, Kasım b. Abdirrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (b. Mes'ûd) Hz. Peygamber'in ayakkabılarını giydirir, sonra gideceği meclise kadar asasını alıp önde yürürdü. Gideceği yere vardığında da ayakkabılarını çıkarıp koluna alır ve asasını verirdi. Hz. Peygamber kalkmak istediğinde tekrar ayakkabılarını giydirir, sonra asayla önünde yürür ve Hz. Peygamber'den evvel hücresine girerdi."

2719. İbn Sa'd, Ebû'l-Melîh'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh), Hz. Peygamber yıkandığında (kimse görmesin diye) kendisine örtü tutardı, uyuduğunda uyandırırdı ve bir yere gidilecekse tek kendisi Hz. Peygamberle giderdi."

i) Hz. Peygamber'in Hz. Enes'le ilişkisi

2720. İbn Ebî Şeybe ve Ebû Nu'aym Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Pegamber, Medine'ye geldiğinde henüz on yaşındaydım. Vefat ettiğinde ise ben yirmi yaşındaydım. Annelerim Hz. Peygamber'e hizmetçi olmam hususunda teşvik ederlerdi."[843]

2721. İbn Sa'd ve İbn Asâkir Sümâme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes'e 'Bedir Savaşına katıldın mı?' diye soruldu. 'Annası olmayası! Nasıl Bedir Savaşına katılmam!' dedi. Muhammed b. Abdillah el-Ensârî dedi ki: Hz. Peygamber Bedir Savaşına hareket ettiğinde Hz. Enes b. Malik de kendisinin yanında bulunup kendisine hizmet eden bir çocuktu."[844]

j) Ensar gençlerinin ve bazı Sahabîlerin Hz. Peygamber'e hizmet etmesi

2722. Bezzâr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan yirmi delikanlı devamlı Hz. Peygamber'in işleriyle ilgileniyorlardı. Bir durum olursa hemen onları gönderirdi."[845]

---

[842] Taberânî, er-Ravdu'd-dânî, I, 226; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 44.

[843] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 334.

[844] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 141.

[845] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2445. Heysemî: İsnadında tanımadığım kişiler var. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 22).

2723. Bezzâr, Abdurrahman b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den (veya kapısından) dört veya beş sahabî asla ayrılmazdı."[846]

2724. Bezzâr, Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz nöbetleşerek Hz. Peygamber'in yanında kalırdık. Hz. Peygamber'in ihtiyacı olurdu veya bizi bir iş için gönderirdi. Sevabını Allah'tan bekleyerek nöbet tutanlar çoktu. Bir gün Hz. Peygamber yanımıza geldi, biz de Deccâl'dan bahsediyorduk. Hz. Peygamber, '*Aranızda gizli konuştuğunuz da nedir? Ben gizli şekilde konuşmaktan nehyetmedim mi*' dedi."[847]

2725. Bezzâr, Âsım b. Süfyan'dan şöyle rivayet etmektedir: Ebû Derdâ'dan veya Ebû Zerr'in şöyle dediğini işitmiştir: "İhtiyacı olur düşüncesiyle kapısında gece nöbet tutayım diye Hz. Peygamber'den müsaade istedim. Hz. Peygamber de müsaade etti, ben de kapısında geceledim."[848]

2726. İbn Asâkir, Hz. Hüzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Ramazan ayında Hz. Peygamberle namaz kıldım. Kalkıp yıkanmak istediğinde ona perdeyi tuttum. Yıkandıktan sonra kabda su arttı. *'İstersen bu suyla yıkan, istersen de üzerine biraz daha su dök'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Sizin saf olan su artığınızla yıkanmak benim için içine su katıp yıkanmamdan daha sevimlidir' dedim ve ben de yıkandım, Hz. Peygamber de perdeyi tuttu. Kendisine 'Perdeyi sen tutma' dedim. Fakat bana *'Hayır, sen beni örttüğün gibi ben de seni örteceğim'* dedi."[849]

k) Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim ve ailesindeki diğer çocuklarla ilişkisi

2727. Müslim, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Çocuklara Hz. Peygamber'den daha yumuşak davranan bir kimseyi görmedim. Oğlu İbrahim Medine'nin kenar mahallelerinde süt emiyordu. Devamlı bizle beraber gider, eve girerdi. Sütannesinin kocası demirci olduğundan evinden devamlı duman çıkıyordu. Oğlunu kucağına alıp öpüyor ve öyle dönüyordu. Amr dedi ki: İbrahim vefat edince Hz. Peygamber şöyle bu-

---

[846] Heysemî: İsnadında Musa b. Ubeyde er-Rabezî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 22).
[847] Heysemî: İsnadındaki râvîler sıkadır. Bazısı hakkında ihtilaf vardır.(*Mecma'u'z-zevâid*, IX,22)
[848] Heysemî: İsnadındaki râvîler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 22).
[849] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 164.

yurdu: "*İbrahim oğlumdur ve süt emerken vefat etmiştir. Onun cennette sütünü ikmal edecek iki sütannesi olacaktır.*"[850]

2728. Ahmed, Abdullah b. Hâris'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Abbas'ın çocuklarından Abdullah'ı, Ubeydullah'ı ve Kesir'i sıraya koyar ve sonra *'Kim bana ilk ulaşırsa ona şunu şunu vereceğim'* derdi. Onlar da yarışır, Hz. Peygamber'in sırtına ve göğsüne çıkarlardı, Hz. Peygamber de onları öper, onları bağrına basardı."[851]

2729. İbn Asâkir, Abdullah b. Cafer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir seferden döndüğünde akrabaları, çocuklarını da alıp onu karşılamaya çıkarlardı. Yine bir defasında seferden geldi, beni de alıp götürdüler. Hz. Peygamber beni alıp önüne oturttu, sonra da Fatıma'nın (radıyallahu anha) çocuklarından Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin'i getirdiler. Hz. Peygamber onu alıp terikesine oturttu. Üçümüz birlikte binek üzerinde Medine'ye girdik."

2730. İbn Asâkir, Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber yanımdan geçti, ben de çocuklarla oynuyordum. Beni ve Abbas oğullarından birini alıp bineğine bindirdi ve böylece binek üzerinde üç kişi olduk."

2731. İbn Asâkir, Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Abbas'ın iki oğlu Kusem ve Ubeydullah çocuk iken beraber oynuyorduk. Hz. Peygamber, binek üzerinde yanımızdan geçiyordu ve beni işaret ederek *'Bunu bana uzatın'* dedi ve beni alıp önüne oturttu. Sonra Kusem'i işaret ederek *'Onu da bana uzatın'* dedi ve onu alıp arkasına oturttu. Hz. Abbas, Ubeydullah'ı Kusem'den daha çok severdi. Hz. Peygamber, Kusem'i bineğine bindirdiğinde amcası Hz. Abbas'dan hiç haya etmedi. Hz. Peygamber, benim başımı üç defa sıvazladı ve her sıvazladığında *'Ey Allah'ım! Cafer'in yerini oğluyla doldur'* diye dua etti."[852]

2732. Ebû Ya'lâ, Ömer b. Hattâb'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hasan ve Hüseyin'in Hz. Peygamber'in omuzlarında olduğunu

---

[850] Müslim, VII, 76. Bu hadisi, Ahmed de rivayet etti. (*el-Bidâye*, VI, 112).
[851] Ahmed, *Müsned*, I, 214. Heysemî: Hadisi Ahmed rivayet etti. Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 17).
[852] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 22.

gördüm ve ben 'Oh ne güzel atınız var böyle!' dedim. Hz. Peygamber de *'Bana binen biniciler ne iyidir!'* buyurdu."[853]

2733. İbn Asâkir, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan'ı omzuna alıp evden çıktı. Biri, kendisine 'Ey çocuk! bindiğin binek ne güzeldir!' dedi. Hz. Peygamber de *'Binen kişi ne iyi binicidir!'* dedi."

2734. Taberânî, Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namaz kılıyordu. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin geldi/veya birisi geldi ve (secdeye giderken) Hz. Peygamber'in sırtına çıktı. Hz. Peygamber her ne zaman başını kaldırsa (düşmesin diye) onu veya onları eliyle tutardı. Sonra şöyle buyurdu: *"Binip bastığınız şey ne güzeldir!"*[854]

2735. Taberânî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna vardığımda sırtında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vardı, elleri ve ayaklarıyla yerde ilerliyor ve şöyle diyordu: *"Sizin deveniz ne güzeldir, siz de ne güzel yüklersiniz!"*[855]

l) Hz. Peygamber'in Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile kıssası

2736. Taberânî, Selmân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in etrafında olduğumuz bir sırada Ümmü Eymen (radıyallahu anha) geldi ve 'Ya Resulallâh! Hasan ve Hüseyin (radıyallahu anhuma) kayboldu' dedi. Gündüzün ortası, güneşin tam tepede olduğu bir sıraydı. Bunun üzerine Hz. Peygamber de *'Kalkın ve çocukları arayın!'* buyurdu. Herkes bir tarafa doğru aramaya koyuldu. Ben Hz. Peygamber'in gittiği tarafa gittim. Hz. Peygamber durmadan arıyordu ve bir dağın eteğine geldi. Bir de baktık ki, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin birbirlerine sarılmış, tam önlerinde de kuyruğu üzerine kalkmış, ağzından kıvılcımlar çıkan bir yılan duruyor. Hz. Peygamber hızlı şekilde yılana doğru yöneldi, yılan da hitab eder gibi Hz. Peygamber'e baktı ve sonra da çekilip ordaki taşların arasına girdi. Hz. Peygamber, onların yanına geldi, onları birbirinden ayırdı, yüzlerini okşadı ve *'Anam babam size feda olsun! İkiniz Allah katında ne kadar şerefli ve yücesiniz!'* buyurdu. Akabinde birini sağ omuzuna, diğerini sol omzuna aldı ve '(Cennet) Size müjde

---

[853] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 106. Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. Ayrıca hadisi Bezzar zatıf bir isnadla rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 182). İbn Şâhin de hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, XIII, 106).

[854] Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 182).

[855] Heysemî: İsnadında zayıf olan Ebû Şihâb Mesrûh vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 182).

olsun! bineğiniz ne de güzeldir!' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber de *'Onlar ne güzel binicidir, babaları onlardan daha hayırlıdır'* buyurdu."[856]

2737. Taberânî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında olduğumuz bir sırada yemeğe davet edildik. O sırada Hz. Hüseyin de yol üzerine çocuklarla oynuyordu. Hz. Peygamber cemaatin önünde hızlı ilerleyip ellerini açtı, Hz. Hüseyin de bir oraya, bir oraya doğru koşuyordu. Hz. Peygamber de onu güldürüyordu. Nihayet Hz. Peygamber onu yakaladı ve bir eliyle onun çenesinin altını, diğer eliyle de kafasını arkasından tuttu, sarılıp kendisini öptü ve şöyle buyurdu: "*Hüseyin bendendir, ben de ondanım. Kim, onu severse beni sevmiş olur. Hasan ve Hüseyin benim soyumu devam ettirecek iki tornumdur.*"[857]

---

[856] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, III, 2677. Heysemî: İsnadında zayıf olan Ahmed b. Râşid el-Hilâlî vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 182). Bu hadisi, Taberânî, ayrıca Ya'lâ b. Mürre'den bu lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 107).

[857] Bu hadisin Cabir tarafından rivayet edildiğini söylemek açık bir hatadır. Çünkü bu hadis, Ya'lâ b. Mürre tarafından rivayet edilmiştir. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 702 *(B)*.

ASHAB'IN BİRBİRİYLE MÜNASEBETLERİ

a) Hz. Peygamber'in Osman b. Maz'ûn'dan hanımına iyi davranmasını emretmesi

2738. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû İshak es-Sabîî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Maz'ûn'nun hanımı, Hz. Peygamber'in eşlerinin yanına eskimiş ve kötü kıyafetler giymiş halde geldi. Hz. Peygamber'in hanımları, kendisine 'Nedir bu halin?' diye sorduklarında 'Kocam, geceleri namaz kılıyor, gündüzleri oruç tutuyor (ne yapabilirim ki)' dedi. Hz. Peygamber'e bu haber verildi. Hz. Peygamber, Osman b. Maz'ûn ile karşılaştığında onu kınadı ve *'Benden neden örnek almıyorsun?'* dedi. Hz. Osman b. Maz'ûn da 'Sana kurban olayım. Tamam, örnek alacağım' dedi. Bir müddet sonra hanımı bu kez güzel kokular ve güzel elbiseler giymiş halde geldi. Hz. Osman b. Maz'ûn vefat edince hanımı şöyle dedi:

يا عين جودي بدمعٍ غير ممنون   على رزية عثمان بن مظعون
على امرىء بات في رضوان خالقه   طوبى له من فقيد الشخص مدبون
طاب البقيع له سكنى وغرقده   وأشرقت أرضه من بعد تفتين
وأورث القلبَ حزناً لا انقطاع له   حتى الممات فما ترقى له شوني

Ey Gözlerim! Kesintisiz gözyaşlarınla cömertlik yap
Osman b. Maz'ûn'un ölümü üzerine.
Öyle biri ki, Allah'ın rızasıyla gecelerdi.
Yok olup giden ve defnedilen bu kişiye cennet müjdeler olsun.
Bakî mezarlığı ve ağaçları onun için güzel bir mekan olsun.
Onun defnedilmesiyle o toprak parıldamaya başladı.
Öyle bir üzüntü verdi ki, ölüme kadar kesintisi olmayacaktır.
Bundan böyle gözyaşlarımı akıtan damarlarım asla kurumayacaktır.[858]

---

[858] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 106. Bu hadisi, İbn Sa'd, Ebû Bürde'den (radıyallahu anh) bu meâlde rivayet etti. *(et-Tabakât*, III, 394). Abdurrezzak, Urve'den buna yakın metinle rivayet etti. Fakat ikisi de şiirleri zikretmedi. Urve, hanımının isminin Havle bnt. Hakîm olduğunu belirtmiştir. Hanımı Havle'nin Hz. Âişe'nin yanına gittiğini belirtmiş ve hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, Osman'a (radıyallahu anh) 'Ey Osman! ruhbanlık bize meşru kılınmamıştır. Bende senin için bir örnek yok mudur? And olsun! ben Allah'tan en çok

b) Hz. Peygamber'in Abdullah b. Amr'a hanımıyla iyi geçinmesini istemesi

2739. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Babam, beni Kureyş'li bir hanımla evlendirdi. Evime geldiğinde namaz ve oruç gibi ibadetlere kendimi verdiğimden dolayı ona hiç yaklaşmadım. Amr b. Âs, gelinine gelip onun huzuruna girdi ve 'Kocanı nasıl buldun?' diye sordu. Eşim de 'Çok hayırlı biridir (veya en hayırlı koca gibidir). Fakat hiç benim perdemi aralamadı, yatağıma yaklaşmadı' dedi. Babam da gelip beni azarladı, bana kötü laf etti ve 'Ben, seni Kureyş'in nesepli bir kızıyla evlendireceğim, sen de böyle yapacaksın, olacak işte değil!' dedi. Akabinde Hz. Peygamber'e gidip beni şikayet etti, Hz. Peygamber de beni çağırması için birini gönderdi, ben de kalkıp gittim. Hz. Peygamber, bana *'Gündüzleri oruç mu tutuyorsun?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. 'Geceleri namazla mı geçirirsin?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Fakat ben, bazı günler tutar, bazı günler ise yerim. Gece hem namaz kılar, hem uyurum ve hanımlarımla da ilişkiye girerim. Kim, benim sünnetimden (çizgimden) yüz çevirirse benden değildir'* buyurdu. Sonra *'Ayda bir hatim indir'* dedi. 'Daha fazla okuyabilirim' dedi. Hz. Peygamber de *'O zaman on günde bir hatim indir'* dedi. Ben, 'Daha fazlasını yapabilirim' deyince *'O zaman üç günde bir hatim indir'* dedi. Akabinde *'Ayda üç gün oruç tut'* dedi. Ben, 'Daha fazlasına gücüm yeter' deyince kendisi de günleri git gide fazlalaştırıyordu ve sonunda *'O zaman bir gün oruç tut, bir gün tutma. Bu en faziletli oruçtur, çünkü kardeşim Davud'un (aleyhisselam) orucudur'* dedi."

Husayn hadisine şöyle devam etti: "Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Her ibadet edenin ibadete bir arzusu vardır. Her arzunun bir fetret (gevşeme) devresi vardır. Bu fetret devresi ya sünnete doğru, ya bid'ata doğru yönelir. Kimin fetret devresi sünnete doğru yönelirse o hidayet üzeredir. Fakat kimin fetreti aksi yöne yönelirse o helak olmuştur."*

2740. Mücâhid anlatıyor: "Abdullah b. Amr yaşlanıp takattan düşünce aynen orucuna devam ederdi. Güç toplamak için bazen peşpeşe oruç tutar, sonra da peşpeşe birkaç gün oruç tutmazdı. Kur'ân hatminde de bazen fazla

---

korkanızım ve Allah'ın sınırları hususunda en titiz olan kişiyim' buyurdu." (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 305).

hizb okur, bazen de eksik okurdu. Fakat hatmini bazen yedi, bazen üç günde bitiriyor ve şöyle diyordu: Keşke Hz. Peygamber'in ruhsatını kabul etseydim. Çünkü şimdi o, bana daha sevimli geliyor. Fakat Hz. Peygamber'i terk ettiğimde yaptığım ibadetlere muhalefet edip değiştirmeyi hoş karşılamam."[859]

c) Hz. Selman ve Hz. Ebû Derdâ arasında geçen bu husus hakkındaki olay

2741. Buhârî, Ebû Cuhayfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Selman ve Hz. Ebû Derdâ arasında kardeşlik bağı kurdu. Hz. Selman, Ebû Derdâ'yı ziyaret etti ve hanımını perişan bir halde gördü. 'Neyin var böyle?' diye sordu. Kadın da 'Kardeşin Ebû Derdâ dünyadan el eteğini çekti' dedi. Bir müddet sonra Ebû Derdâ gelip yemek yaptı ve Hz. Selman'a 'Buyur, yemek ye!' dedi. Hz. Selman da 'Sen yemeden ben de yemem' dedi. Hz. Ebû Derdâ da yedi. Gece vakti olunca Ebû Derdâ geceyi namazla ihya etmek için kalktı. Hz. Selman kendisine 'Uyu!' dedi, o da uyudu. Sonra bir daha kalkmak istedi, yine kendisine uyumasını söyledi. Gecenin sonunda 'Şimdi kalk!' dedi ve beraber kalkıp namaz kıldılar. Hz. Selman, kendisine 'Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır. Nefsinin üzerine hakkı vardı. Ailenin üzerinde hakkı vardı. Her hak sahibine hakkını ver!' dedi. Hz. Ebû Derdâ gidip Hz. Peygamber'e bunu anlattı. Hz. Peygamber *de 'Selman doğru söylemiştir'* buyurdu."[860]

d) Hz. Zübeyr b. Avâm'ın hanımı Hz. Esma bt. Ebî Bekr'i çok kıskanması

2742. İbn Sa'd, Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Zübeyr benimle evlenince yeryüzünde atından başka ne bir mülkü, ne kölesi vardı. Ben, onun atının yemini veriyor, masraflarını ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılıyordum. Su taşıyan devesi vardı. O devesi için de hurma çekirdeği döver, yedirir, suyunu verirdim. Su kabını onarır, hamurunu yoğururdum. Güzel yemek yapmayı becermiyordum, bazı Ensar hanımlar bana yemek yaparlardı. Çok iyi insanlardı. Hurmaları, Hz. Peygamber'in Hz.

---

[859] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 285. Bu hadisi, sadece Buhârî (Müslim değil) mutavvel şekilde buna yakın bir metinle rivayet etti. (Sıfatu's-safva, I, 271).

[860] Buhari, III, 49. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 188) adlı eserinde Ebû Cuhayfe'den bazı eklerle buna yakın bir metinle rivayet etti. Ebû Ya'lâ, Tirmizî, Bezzâr, İbn Huzeyme, Darekutnî, Taberânî ve İbn Hibbân rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 137; Fethu'l-bârî, IV, 151). Hadisi, İbn Sa'd farklı lafızlarla rivayet etmiştir. (*et-Tabakât*, IV, 85).

Zübeyr'e verdiği bahçeden başımın üstünde taşıyıp getiriyordum. Bu bahçe evimden farsahın üçte ikisi uzaklık mesafesindeydi. Bir gün başımın üstünde hurma ile gelirken Hz. Peygamber ve bir cemaat sahabe ile karşılaştım. Devesini çökerterek terikesine binmem için beni çağırdı. Fakat erkeklerle beraber gitmekten haya ettim ve Zübeyr'in (radıyallahu anh) kıskançlığını düşündüm (terikesine binmeyi kabul etmedim). Hz. Zübeyr insanların en kıskancıydı. Hz. Peygamber, haya ettiğimi anlayınca fazla ısrar etmedi ve yola devam etti. Hz. Zübeyr'in yanına vardığımda 'Başımın üstünde hurma çekirdeği varken Hz. Peygamber ve ashabı ile karşılaştım. Terikesine binmem için devesini çöktürdü, fakat haya ettiğimden ve senin kıskançlığını bildiğimden binmedim. Hz. Zübeyr, 'And olsun! Senin hurma çekirdeği taşıman Hz. Peygamber'in terikesine binmenden daha kötüdür' dedi. Babam Ebû Bekr, bana bir hizmetçi gönderene kadar böyle devam etti ve atın hizmetiyle o ilgelenmeye başladı. Babam böyle yaparak beni azad etmiş gibi oldu."[861]

2743. İbn Sa'd, İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: "Esmâ bt. Ebî Bekr (radıyallahu anha), Hz. Zübeyr b. Avâm'ın nikahı altındaydı. Hz. Zübeyr ona çok baskı yapıyordu. Hz. Esma da babasına şikayette bulundu. Hz. Ebû Bekr, kendisine 'Ey yavrum! Sabret! Bir bayanın kocası Salih biriyse, kocası öldükten sonra da bir başkasıyla evlenmezse Allah (celle celâlühü), onları cennette bir araya getirir' dedi."[862]

e) Bir kadının kocasını Hz. Ömer'e şikayet etmesi

2744. Tayâlisî, Buhârî *Târîh*'inde, Hâkim *el-Künâ* adlı eserinde Kehmed el-Hilâlî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in yanındaydım. Biz beraber otururken bir kadın çıkageldi, yanında oturdu ve 'Ey mü'minlerin emiri! Kocamın şerri çok, hayrı ise azdır' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Kocan kimdir?' dedi. Kadın, 'Ebû Seleme'dir' dedi. Hz. Ömer, 'Bu adam, bir sahabî ve doğru sözlü biridir' dedi. Akabinde Hz. Ömer, yanında oturan birine 'Öyle değil mi?' dedi. Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Söylediğin gibi olduğunu biliyoruz' dedi. Akabinde Hz. Ömer, birine 'Kalk, Ebû Seleme'yi bana çağır!' dedi. Hz. Ömer, kocasını çağırması için birini gönderince kadın kalkıp Hz. Ömer'in arkasına geçip oturdu. Kısa bir müddet sonra elçi ve Ebû Seleme geldi ve Ebû Seleme Hz. Ömer'in önünde oturdu. Hz. Ömer, 'Bu arkamda duran kadın doğru mu

---

[861] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 250.
[862] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 251.

söylüyor?' dedi. Ebû Seleme, 'Kim o kadın ey mü'minlerin emiri?' dedi. 'Senin hanımındır' dedi. 'Ne diyor?' dedi. Hz. Ömer de hayırlarının az, günahlarının fazla olduğunu söylüyor, dedi. Ebû Seleme (radıyallahu anh), 'Ey mü'minlerin emiri! Bu kadın ne kötü söz söylemiştir. Medine'nin hali vakti yerinde olan kadınlarındandır. Elbisesi en çok olan, evinde en rahat olan kişidir. Fakat kocası artık çürümüştür' dedi. Hz. ömer, kadına 'Ne diyorsun?' dedi. Kadın da 'Evet, doğru söylüyor' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer kalktı, kırbaçıyla ona vurdu, sonra da şöyle dedi: "Ey nefsinin düşmanı! Onun malını yedin, gençliğini heba ettin, sonra da kocanda olmayan şeyleri varmış gibi konuşuyorsun' dedi. Kadın, 'Ey mü'minlerin emiri! Acele etme! Vallahi, bir daha burada oturmam' dedi. Hz. Ömer, kadına verilmek üzere üç elbise emretti ve 'Sana vurduğum kamçılara karşılık bu elbiseleri al. Sakın bir daha bu yaşlı adamdan şikayetçi olma!' dedi. Şu an görüyor gibiyim, kadın albiseleri alıp kalktı, Hz. Ömer de kocasına dönüp 'Kadına haksız bulmam, sakın ona karşı kötü davranmana seni sefk etmesin' dedi. Ebû Seleme de 'Ona karşı kötü davrannam' dedi. İkisi de çekip gittiler. Sonra Hz. Ömer şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Ümmetim içinde en hayırlı kimseler benim dönemimde yaşayanlardır. Sonra ikinci kuşakta olanlar, sonra ondan sonraki kuşakta olanlardır. Bunlardan sonra öyle bir topluluk gelecek ki, yeminleri şahadetlerinden önce olacaktır, kendilerinden şahadet etmeleri istenmeden (yalan yere) şahadet edeceklerdir, bu insanlar pazarlarda gürültü ve şamata yaparlar.'*[863]

f) Başka bir kadın ve kocasının Hz. Ömerle olan kıssası

2745. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Ömer b. Hattab'ın yanına geldi ve 'Sana dünyanın en hayırlı insanını şikâyet ediyorum. Onu ancak o ibadetleri yapan veya onun gibi ibadet eden kişi geçebilir. Sabahlara kadar namaz kılar, gündüzleri akşama kadar oruç tutar' dedi. Sonra kadını haya kapladı ve 'Beni mazur gör, şikayetçi olduğum hususu söyleyemem' dedi. Hz. Ömer 'Allah hayrını versin. Kocanı güzel şekilde övdüğün için mazur görüyorum' dedi. Kadın dönüp gidince Ka'b b. Sûr, 'Ey mü'minlerin emiri! Kadın sana birini şikâyet etti' dedi. Hz. Ömer, 'Kimi?' diye sordu. Hz. Ka'b da 'Kocasının ihtiyacını gidermediğinden şikâyet ediyor' dedi.

---

[863] Tayâlisî, 32; Buhari, Târîh, VII, 1026. İbn Hacer: Hadisin isnadı güçlüdür. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 303). Bu hadisi, ayrıca Ebû Bekr b. Ebî Âsım rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 93).

Bunun üzerine Hz. Ömer, 'Kadını (ve kocasını) çağırın! Ey Ka'b! sen aralarında hüküm vereceksin' dedi. Hz. Ka'b da 'Senin olduğun yerde ben mi hüküm vereceğim?' dedi. Hz. Ömer de 'Benim anlamadığım şeyi sen fark edip anladın (hüküm vermekte senin hakkın)' dedi. Hz. Ka'b da şöyle hükmetti: Allah (celle celâlühü) şöyle buyurmaktadır: **"Hoşunuza giden kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın."** (Nisâ: 3). (Bu kadın dördün biri olduğuna göre dört günde bir bu kadının yanına gitmesi gerekir. O zaman) Üç gün oruç tut, bir gün de oruç tutmayıp hanımınla ilgilen, üç gece namazla geçir, bir gece hanımınla uyu!' dedi. Böyle hükmedince Hz. Ömer, 'Bu, öncekinden daha da güzel oldu!' dedi ve onu Basra ehline kâdî olarak atadı."[864]

2746. Yeşkurî, Şa'bî'den bu meâlde bundan daha uzun şekilde kıssayı rivayet eder ve hadiste şu eki yapar: "Hz. Ömer, kadına 'Bana doğru söyle, haktan bir şey olmaz' dedi. Kadın da 'Ey mü'minlerin emiri! Ben de bir kadınım, kadınlar gibi ben de bir şeyler istiyorum' dedi."

2747. Abdurrezzak, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, Hz. Ömer'e geldi ve 'Kocam geceleri namaz kılıyor, gündüzleri de oruç tutuyor' diye şikayet etti. Hz. Ömer de 'Kocana geceleri namaz kılmasını, gündüzleri de oruç tutmasını yasaklamamı mı istiyorsun?' dedi. Kadın çekip gitti, bir daha geldi ve yine öyle dedi. Hz. Ömer de aynı şekilde karşılık verdi. Bunun üzerine Hz. Ka'b b. Sûr, Hz. Ömer'e 'Ey mü'minlerin emiri! Kadının da hakkı vardır' dedi. Hz. Ömer, 'Hakkı nedir?' dedi. Hz. Ka'b da 'Allah (celle celâlühü), erkeğe dört hanım helal kılmıştır, bu kadını da o dört kadından biri olarak say. Her dört gecede bir gece bu kadının hakkıdır, her dört gündüzde bir gündüz bu kadının hakkıdır' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, kadının kocasını çağırdı ve her dört gecede bir gece onunla geçirmesini ve her dört gündüzde bir gündüz oruç tutmamasını emretti."[865]

g) Ebû Ğarze'nin Hz. Ömer'in yanında hanımı ile olan kıssası

2748. İbn Cerîr, Ebû Ğarze'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ğarze, İbn Arkam'ın elinde tutup hanımının yanına gitti ve hanı-

---

[864] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 92.

[865] Abdurrezzak, *Musannef*, VII, 12588; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 308). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe İbn Sîrîn ve Zübeyr b. Bekkâr el-Müveffekiyyât adlı eserinde Muhammed b. Ma'n'dan, İbn Düreyd de el-Ahbâru'l-mensûre adlı eserinde Ebû Hâtim es-Sicistânî←Ebû Ubeyde'den rivayet etmiştir. Bu hadisin başka tarikleri de mevcuttur. (*el-İsâbe*, III, 315).

mına 'Bana buğz ediyor musun?' dedi. Hanımı da 'Evet' dedi. İbn Arkam, kendisine 'Neden böyle yaptın?' dedi. Ebû Ğarze, 'İnsanlar aleyhimde çok konuşuyordu, ben de ondan yaptım' dedi. İbn Arkam, Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh) gelip olanları haber verdi. Hz. Ömer de Ebû Ğarze'yi çağırmak için birini gönderdi ve kendisine 'Neden böyle yaptın?' diye sordu. Ebû Ğarze de 'İnsanlar aleyhimde çok konuşuyor' dedi. Akabinde hanımını çağırmak için birini gönderdi. Hanımı da çirkin olan halasını da yanına alarak geldi. Halası, Ebû Ğarze'nin hanımına 'Eğer Ömer (radıyallahu anh), neden böyle yaptığını sorarsa kocam doğru söylemem için yemin içmemi söyledi, ben de yalan atmak istemedim, dersin' dedi. Hz. Ömer, kadına 'Neden kocana öyle dedin?' dedi. Kadın da 'Kocam doğru söylemem için yemin içmemi istedi, ben de yalan atmak istemedim, doğruyu söyledim' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, 'Hayır, böyle yapmamalıydın. Aile düzeninin devam etmesi için yalan atmalısınız, güzel davranmalısınız. Her evlilik sevgi üzerine kurulmuyor. Fakat İslam hususunda ve akrabalık bağında güzel davranmak gerekir' dedi."[866]

h) Hz. Âtike bt. Zeyd'in kocasının, kendisinden sonra evlenmemesi için verdiği bahçeyi geri verip Hz. Ömerle evlenmesi

2749. Vakî, Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: Âtike bt. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (radıyallahu anhuma), Abdullah b. Ebî Bekr Sıddîk'ın (radıyallahu anhuma) nikahı altındaydı. Abdullah (radıyallahu anh), hanımını çok seviyordu. Kendisinden sonra evlenmemesi için kendisine bir bahçe verdi. Tâif Savaşında kendisine bir ok isabet etti ve Hz. Peygamber'in vefatından sonra yarası azdı ve Hz. Peygamber'den kırk gün sonra canını teslim etti. Âtike (radıyallahu anha) mersiye okudu ve şöyle dedi:

وآليتُ لا تنفك عيني سخينة عليك ولا ينفك جلدي أغبرا

مدى الدهر ما غنَّت حمامةُ أيكةٍ وما طرد الليلُ الصباحَ المنوَّرا

And olsun ki, gözyaşlarım hiç kurumayacaktır.
Vucumdum da asla toz dumandan arınmayacaktır.
Eyke güvercinleri öttüğü ve gece pırıl pırıl olan gündüzü
Kovaladığı müddetçe bu böyle devam edecektir.

---

[866] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 303.

Bir zaman sonra Hz. Ömer, Hz. Âtike'yi istedi. Hz. Âtike, 'Kocam evlenmemem için bana bir bahçe verdi' dedi. Hz. Ömer de kendisine 'O zaman fetvanı bul' dedi. Hz. Âtike de Ali b. Ebî Tâlib'e sordu, Hz. Âli de 'Bahçeyi kocanın ailesine versen evlenebilirsin' dedi ve Âtike (radıyallahu anha) da böyle yaparak Hz. Ömer ile evlendi. Hz. Ömer, düğün yemeğine bazı bazı sahabeyi davet etti. Bunlar için Hz. Ali b. Ebî Tâlib de vardı. Hz. Ali, Âtike'nin kocası Abdullah b. Ebî Bekr ile kardeş olmuştu. Hz. Ali, Hz. Ömer'e 'Bana müsaade et de Âtike ile konuşayım' dedi. Hz. Ömer de 'Tabiki konuşabilirsin' dedi. Hz. Ali de kendisiyle konuştu ve 'Ey Âtike! Hani şöyle demiştin:

وآليتُ لا تنفك عيني سخينة   عليك ولا ينفك جلدي أغبرا

And olsun ki, gözyaşlarım hiç kurumayacaktır.

Vucumdum da asla toz dumandan arınmayacaktır.

Böyle deyince Hz. Ömer, 'Allah seni affetsin. Eşimle aramı bozmak mı istiyorsun!' dedi."[867]

ı) İbn Abbas ve hanımının kıssası, teyzesi Meymûne'nin bu husustaki sözü

2750. Abdurrezzak, Meymûne'nin (radıyallahu anha) azatlısı olan Nüdbe'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın yanına vardım, beni Hz. Meymûne göndermişti. Evinde iki yatağın olduğunu gördüm. Hz. Meymûne'ye döndüğümde İbn Abbas'ın hanımıyla küs olup ayrı yattığını söyledim. Hz. Meymûne, İbn Abbas'ın hanımı Serc el-Kindî'nin kızını çağırmak için birini gönderdi. Hz. Meymûne, kendisine bunu sordu, hanımı 'Aramızda küskünlük yok, sadece ben aybaşıyım' dedi. Hz. Meymûne, İbn Abbas'a birini gönderdi ve 'Neden Hz. Peygamber'in sünnetine muhalefet ediyorsun? Çünkü Hz. Peygamber hayızlı iken dahi hanımlarına dokunurdu fakat hanımı diz ve göbek arasını örtecek bir bez parçası koyardı' dedi."[868]

i) İbn Abbas'ın cariye'ye hakaret eden birine kızması

2751. Buhârî, *el-Edeb* adlı eserinde İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: "Tam hatırlamıyom İbn Abbas mı, amcaoğlu mu yemeğe davet etmişti. Bir cariye önlerinde hizmet ettiği bir sırada biri kendisine 'Ey zinakar!' diye ses-

---

[867] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 302. Bu hadisi, İbn Sa'd, hasen bir isnadla Yahya b. Abdirrahman b. Hâtib muhtasar olarak rivayet etti. (*el-İsâbe*, IV, 356).

[868] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1233; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 138.

lendi. İbn Abbas veya amcaoğlu, adama 'Sus! Dünyada sana had cezası uygulanmasa da ahirette uygulanacaktır' dedi. Adam, 'Söylediğim doğruysa' dedi. Bunun üzerine 'Allah (celle celâlühü), çirkin ve kötü şeyleri dillendiren kişiyi sevmez' dedi. Bu son sözü İbn Abbas söyledi."[869]

j) Amr b. Âs'ın bir cariye ile kıssası

2752. İbn Asâkir, Ebû İmrân el-Filestînî'den şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Âs'ın hanımı kocasının saçını taradığı bir sırada cariyesini çağırdı. Cariyesi biraz gecikince 'Nerde kaldın ey zinakar!' dedi. Amr, 'Onun zina ettiğini gördün mü?' dedi. Hanımı, 'Hayır' dedi. Amr da 'And olsun! Bu cariyeden dolayı sana seksen kırbaç vurulacaktır' dedi. Bunun üzerine Amr'ın hanımı cariye ile konuştu ve kendisini affetmesini istedi. Cariye de hakkını helal etti. Amr, hanımına 'Senin mülkünde olduğu için seni affetmesi bir anlam taşımaz (korkusundan söylemiş olabilir) gerçekten affedilmek istiyorsan onu azat et' dedi. Hanımı da 'Azat etmem, günahıma kefaret olur mu?' dedi. Amr da 'Belki' dedi."[870]

k) Güzel geçinme ile alakalı Sahabîlerin bazı kıssaları

2753. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Mutevekkil'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre'nin (radıyallahu anh) aileyi bezdiren bir zenci cariyesi vardı. Bir gün çok öfkelendiğinden kamçısını kaldırdı (vurmadı) ve 'Eğer kısas olmasından korkmasaydım seni kırbaçla yere sererdim. Fakat seni parasını ödeyen zata satacağım. Git Allah için azatsın' dedi."[871]

2754. Ebû Ubeyd ve İbn Asâkir Abdullah b. Kays veya İbn Ebî Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'e Şam'a geldiğinde Başkomutan Ebû Ubeyde ile kendisini karşılayan kafile içindeydim. Ezruât ahalisinden geçerken kılıç ve mızrakla raks eden kişiler Hz. Ömer'i karşıladı. Hz. Ömer, 'Söyle bunu yapmasınlar, onları men et' dedi. Hz. Ebû Ubeyde, 'Ey mü'minlerin emiri! Bu acemlerin âdetidir. Eğer onları men edersen bunu ahdi bozmak olarak talakki edeceklerdir' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer de 'O zaman onlara karışmayın. Şu an Ömer de ailesi de Ebû Ubeyde'nin emrindedir' dedi."

2755. Mehâmilî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Hz. Zübeyr ile yarıştı ve Hz. Zübeyr kendisini geçti.

---

[869] Buhari, *el-Edebu'l-mufred*, 331.
[870] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 48.
[871] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 384.

Bunun üzerine Hz. Ömer 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, beni geçtin' dedi. Akabinde bir daha yarıştılar, bu kez Hz. Ömer onu geçti ve "Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, bu kez ben seni geçtim!" dedi."[872]

2756. İbn Ebî Şeybe ve Hatîb *el-Câmi* adlı eserinde Süleym b. Hanzala'dan şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b'la konuşmak için yanına geldik. Kalktığında biz de onunla beraber kalkıp yürüdük. Hz. Ömer yetişip şöyle dedi: "Kendisine tabi olan için çetin bir imtihan, peşinde gelenler için de zillet olduğunu bilmiyor musun?"[873]

2757. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Selman'a geldi ve "İnsanlar bu gün çok güzel davranış sergilemektedirler. Sefere çıktım, and olsun ki, kime misafir olduysam babasının oğluymuşum gibi beni ağırladı. İşte bu, onların davranışı ve nezaketidir" dedi. Hz. Selman, "Yiğenim! Bu imanın bir meyvesidir. Binek hayvanını görmez misin, ona bir yük yüklendiğinde hızlı şekilde ilerlemeye başlar, fakat yol uzun olunca yavaşlayıp yürüyemez hale gelir" dedi."[874]

2758. Müsedded, İbn Menî ve Dârimî Hayya bt. Ebî Hayye'den şöyle rivayet etmektedir: "Öğlenin sıcaklığında biri evime geldi ben de "Ey Allah'ın kulu! Bir ihtiyacın mı var?" dedim. Adam da 'Ben ve arkadaşım kaybolan bir deveyi arıyorduk. Arkadaşım ararken ben de bir gölgeliğe çekilip su içeyim dedim. Bizim bir keçimiz vardı, hemen sütünü sağıp kendisine verdim ve kim olduğunu sordum. "Ben Ebû Bekr" dedi. Hz. Peygamber'in arkadaşı olarak duyduğumuz Ebû Bekr mi diye sordum, "Evet" dedi. Ben de kendisine kabilemiz Has'am'ın savaşlarını anlattım, birbirimizi yiyip bitirdiğimizi, Allah'ın getirdiği İslam dininin aramızda sevgi bağını kurduğunu söyledim. Sonra kendisine "Ey Allah'ın kulu! İnsanlar ne zamana kadar böyle hidayet ve doğru yol üzere olacaklar?" diye sordum. Hz. Ebû Bekr de "Devlet başkanları dosdoğru olduğu müddetçe" dedi. Ben, "Devlet başkanları kim?" diye sordum. Hz. Ebû Bekr, "Kabile kendi başkanına itaat edip tabi olduğunu görmüyor musun, bu başkanlar doğru yolda oldukları müddetçe bu durum devam eder" dedi."[875]

---

[872] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 334.
[873] İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, IX, 20; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 61.
[874] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 203.
[875] Dârimî, 210. İbn Kesîr: Hadisin isnadı hasen ve ceyyiddir. (*Kenzu'l-ummâl*, III, 162).

2759. Yakub b. Süfyan, Beyhakî ve İbn Asâkir Hâris b. Mu'âviye'den şöyle rivayet etmektedir: "Haris b. Mu'âviye, Hz. Ömer b. Hattab'ın yanına geldi ve "Şam ehlini nasıl gördün?" diye sordu. Hz. Ömer de onların durumunu anlattı, Allah'a hamd etti ve sonra "Galiba siz müşriklerle oturup kalkıyorsunuz?" dedi. Hâris, "Hayır, ey mü'minlerin emiri" dedi. Hz. Ömer de şöyle dedi: "Onlarla oturduğunuzda onlarla beraber yemek, onlarla beraber içmek zorunda kalırsınız. Fakat bunu yapmazsanız hep hayırlı iş yapmış olursunuz."[876]

2760. İbn Ebî Hâtim, İyad'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer, Ebû Musa el-Eşarî'ye (radıyallahu anh) topladığı ve dağıttığı malları bir deri parçasına yazıp kendisine vermesini istedi. Ebû Musa'nın (radıyallahu anh) Hıristiyan bir katibi vardı. Ebû Musa el-Eşarî yazılanları Hz. Ömer'e sundu, Hz. Ömer'in çok hoşuna gitti ve "Bu adam bayağı beceriklidir! Şam'dan gelen bir mektup var, onu bize mescitte okur musun?" dedi. Ebû Musa (radıyallahu anh), katibin mescitte mektubu okuyamayacağını söyledi. Hz. Ömer, "Cünüp müdür?" diye sordu. Ebû Musa (radıyallahu anh), "Hayır, Hıristiyandır" dedi. Ebû Musa anlatıyor: Ben böyle deyince Hz. Ömer, beni azarladı, dizime vurdu ve sonra "Çıkarın bu kâtibi huzurumdan" dedi. Akabinde şu ayeti okudu: **"Ey inananlar! Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse kuşkusuz o da onlardandır. Şüphesiz Allah zâlimler topluluğunu doğruya iletmez."** (Maide: 51).[877]

---

[876] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 300.
[877] İbn Kesîr, *Tefsir,* II, 68.

HZ. PEYGAMBER'İN VE ASHABININ YEMEK ADABI

a) Hz. Peygamber'in yemek adabı

2761. Şeyhân, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber asla yemeği eleştirmezdi. Canı istediği bir yemekse yer, değilse yemezdi."[878]

2762. İbn Asâkir, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber koyunun (veya keçinin) en çok sevdiği kısmı ön butları idi."

2763. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ön butlar Hz. Peygamber'in çok hoşuna giderdi. Ön but yerken zehirlenmişti. Yahudiler kendisini zehirlemeye çalışmışlardı."[879]

2764. Tirmizî, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, evimizde bize misafir oldu, kendisine bir koyun (veya keçi) kestik. Bunun üzerine Hz. Peygamber *"Galiba benim eti çok sevdiğimi biliyorsunuz"* buyurdu. Tirmizî hadiste (uzun) bir kıssa olsuğunu söyledi."

2765. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber kabak yemeğini severdi. Bir gün kendisine bir yemek getirildi veya bir yemeğe davet edildi. Ben de peşinden gidip kabak yemeğini sevdiğini bildiğimden alıp önüne koydum."[880]

2766. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yemek yediğinde (üç parmağı ile yer ve yemekten sonra) üç parmağını yalardı."

2767. İbn Neccâr, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, yemeği yerde yer, koyunu kendisi bağlardı. Kölelerin davet ettiği arpa ekmeğine de icabet ederdi."[881]

2768. İbn Asâkir, Yahya b. Ebî Kesir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber hanımlarından hangisinin hücresine gitse, Sa'd b. Übâde kendisine bir kab tirit yemeği yollardı."[882]

---

[878] Buhari, IV, 230; Müslim, VI, 133; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI, 40.
[879] Tirmizî, *eş-Şemâil*, 168.
[880] Tirmizî, *eş-Şemâil*, 160.
[881] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 44.
[882] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 37.

2769. İbn Cerîr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber için bir koyunun sütü sağıldı ve sütü içti. Akabinde de su alıp ağzını çalkaladı ve *"sütün yağı vardır"* buyurdu."[883]

2770. Ebû Ya'lâ, Ebû Bekr Sıddîk'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir eve misafir olduk. Kadın, çocuğuyla beraber bir koyun gönderdi. Hz. Peygamber koyunu sağdı ve sütü annesine götürmesini söyledi. Kadın sütü doyasıya içti ve çocuğuyla beraber bir koyun daha gönderdi. Hz. Peygamber bu koyunu da sağdı, bunu da Hz. Ebû Bekr içti. Sonra bir koyun daha gönderdi, Hz. Peygamber bunu da sağdı, bunun sütünü kendisi içti."[884]

2771. Sa'îd b. Mansur, İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sağ elini yeme, içme, abdest ve benzeri hayırlı işler için kullanırdı. Sol elini ise temizlik, sümkürme gibi işler için kullanırdı."[885]

2772. Ebû Nu'aym, Cafer b. Abdillah b. Hakem b. Rafi'den şöyle rivayet etmektedir: "Henüz çocuk iken tabağın bir bu tarafından bir diğer tarafından yiyordum. Dedem Hakem, böyle yediğimi görünce şöyle dedi: Şeytanın yediği gibi sakın yeme! Hz. Peygamber yemek yediğinde parmakları asla kendi önünden başkasının sınırına uzanmazdı."[886]

b) Hz. Peygamber'in ashabına yemek adabını ve yemeğin başında besmele çekileceğini öğretmesi

2773. İbn Neccâr, Ömer b. Ebî Seleme'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Hz. Peygamberle beraber yemek yiyordum. Tabağın etrafındaki etleri yemeğe başladım. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Önünden ye!"* buyurdu."[887]

2774. Ahmed, Ebû Davud, Nesâî, İbn Kâni, Taberanî, Hâkim ve başkası Ümeyye b. Mahşâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir sahabînin besmele çekmeden yemek yemeğe başladığını gördü ve son lokmasını ağzına kaldırınca *"Bismillahi evveluhu ve âhiruhu (başlangıçtan sonuna kadar Allah'ın ismiyle)" dedi. Hz. Peygamber güldü ve "Vallahi, besmele çekene kadar şeytan senle beraber yiyordu. Besmele çektiğin*

---

[883] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 37.
[884] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, I, 103; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 44.
[885] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 45.
[886] Ali el-Muttakî *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 46). İbn Hacer: Hadisin isnadı zayıftır. (*el-İsâbe*, I, 344).
[887] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 46.

gibi şeytan yediği her şeyi kustu" buyurdu. Bir rivayette: "*Allah'ın ismini zikrettiğinde şeytan midesindekileri kustu*" buyurdu.[888]

2775. Nesâî, Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet der: "Hz. Peygamber'in yanında olduğumuz bir sırada bir kab yemek getirilip sofraya koyuldu. Hz. Peygamber elini uzatmadı, biz de uzatmadık. Zaten Hz. Peygamber elini uzatmadan bir elimizi uzatmazdık. Bir Arabî kovalanıyorcasına hızlı adımlarle gelip yemek için tabağa uzandı. Hz. Peygamber Arabînin elini tuttu. Akabinde hızlı adımlarla bir cariye gelip yemeğe elini uzattı, Hz. Peygamber onun elini de tuttu, sonra şöyle buyurdu: "*Şeytan, Allah'ın ismiyle yemeğe başlamayan bir toplulukla beraber yemek yer. Bizim besmelesiz yemeğe başlamadığımızı görünce bu cariyeyi gönderdi ki, kendisi de yemeğe ortak olsun. Onun elini tutunca bu kez yemeğe ortak olmak için Arabîyi gönderdi, fakat onun elini de tuttum. Kendisinden başka ilah olmayan zata and olsun ki, şeytanın eli onların eliyle birlikteydi."*[889]

2776. İbn Neccâr, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, altı kişilik bir sahabe grubu ile yemek yiyordu. O sırada bir Arabî geldi ve sahabenin önünden yemeği alıp iki lokmada bitirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Şayet besmele çekmiş olsaydı, bu yemek hepimize yeterli olurdu. Sizden biri, yemeğe başladığında besmele çeksin, başında unutursa hatırladığında şöyle desin: *"Bismillahî evveluhu ve âhiruhu (Yemeğin başından sonuna kadar Allah'ın ismiyle)'*[890]

c) Hz. Peygamber'in ashabını ağırlaması

2777. İbn Ebî Şeybe ve Ebû Nu'aym Abdullah b. Büsr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber babamın evine gelip misafir oldu. Babam da kendisine kavut ve hays yemeği getirdi, Hz. Peygamber de yedi. Akabinde içecek getirdi, onu da içti. Devamlı sağ elinin olduğu kısımdan yerdi. Hurma yediğinde –parmağıyla arkayı işaret ederek- çekirdekleri arkaya atardı. Hz. Peygamber bineğine binince babam katırın yularından tuttu ve "Ya Resulallâh! Bizim için Allah'a dua et!" dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Ey Allah'ım! Onlara verdiğin rızkı bereketli kıl, onların günahlarını affet ve onlara merhamet et!"*[891]

---

[888] Ahmed, IV, 336; Ebû Davud, 3768; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 45.
[889] Nesâî, Amelu'l-yevm, 273; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 36.
[890] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 47.
[891] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 444.

2778. Hâkim, Abdullah b. Büsr'de şöyle rivayet etmektedir: "Babam, anneme 'Keşke Hz. Peygamber'e bir yemek hazırlasaydın!" dedi. Annem de "Tirit yemeği yaptım" dedi. Babam gidip Hz. Peygamber'i çağırdı ve Hz. Peygamber elini yemeğin en üstüne koyup *"Allah'ın ismini anarak başlayın!"* dedi. Herkes yemeğin etrafından yedi (orta kısmından yemedi). Herkes yemeğini yedikten sonra Hz. Peygamber, *"Ey Allah'ım onları bağışla, onlara merhamet et, onlara verdiğin rızkı bereketli kıl!"* buyurdu."[892]

d) Hz. Ali ve Hz. Ömer'in yeme içme adabı

2779. İbn Ebî Şeybe, İbn Ebî Dünya *ed-Duâ* adlı eserinde, Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde ve Beyhakî İbn Abed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, "Ey İbn Abed! Yemeğin hakkı nedir, bilir misin?" dedi. Ben, "Hakkı nedir?" dedim. Hz. Ali şöyle dedi: Yemeğin hakkı şöyle demendir: "Bismillâh Ey Allah'ım bize verdiğin rızkı bereketli kıl!" Akabinde "Yemek yedikten sonra yemeğe nasıl şükredeceğini biliyor musun?" dedi. "Şükrü nedir?" dedim. "Bizi yediren ve içiren Allah'a and olsun!" demendir" dedi."[893]

2780. Ebû Nu'aym, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Sakın tıka basa yiyip içmeyin. Çünkü tıka basa yemek vücudu perişan eder, hastalığa ve namazlarda gevşekliğe sebep olur. Yeme ve içmede normal, mutedil olun. Böyle yapmanız vucudunuz için daha sağlıklı, malı israf etmekten daha uzak olur. Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü), şişman din adamlarına buğz etmektedir. Kişi, arzu ve isteklerini dine tercih etmediği müddetçe helak olmaz."[894]

2781. İbn Asâkir, Ebû Mahzûra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın (radıyallahu anh) yanında oturduğum bir sırada Safvân b. Ümeyye bir kab yemekle geldi ve yemeği Hz. Ömer'in önüne koydu. Hz. Ömer de fakir fukarayı ve köleleri yemeğe davet etti ve kölelerle oturup yemek yedi. Sonra da şöyle dedi: "Allah (celle celâlühü), kölelerle yemek yemekten tiksinen insanları helak edecektir veya rahmetinden uzaklaştıracaktır." Hz. Sefvân da şöyle dedi: "And olsun ki, onlarla yemekten tiskinmiyoruz. Fakat biz, kendimizi onlara tercih ederiz, hem bize, hem kölelerimize yetecek kadar yiyecek bulamıyoruz."[895]

---

892 Hâkim, *Müstedrek*, IV, 107.

893 İbn Ebî Şeybe, VIII, 310; *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 46.

894 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 47.

895 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 48.

İbn Ömer'in ve İbn Abbas'ın yiyecek ve içecek husк ususundaki adabı

2782. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Malik b. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bana ulaştığına göre İbn Ömer (radıyallahu anhuma) Cuhfe'de konakladı. Âmir b. Kureyz'in oğlu aşçısına "İbn Ömer'e yemek getir" dedi. Aşçısı yemek getirdi, İbn Ömer (radıyallahu anhuma) de 'Yere koy' dedi. Sonra başka bir kab getirdi ve diğer kabı kaldırmak istedi. İbn Ömer, "Ne yapıyorsun?" dedi. Aşçı, "Kaldırmayı düşünüyorum" dedi. İbn Ömer tabağı bırakmasını söyledi ve sonra getirdiği tabağı önceki tabağın içine döktü. Ne zaman bir yemek kabı getirilse onu diğerine dökerdi. Köle, efendisi İbn Amir'e geldi ve "Bu adam, kaba ve Arabî biridir" dedi. Efendisi, kendisine "Bu, senin efendin İbn Ömer'dir" dedi."[896]

2783. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Abdulhamîd b. Cafer←babasından şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas (radıyallahu anhuma) bir nar tanesi alıp yerdi. Biri, kendisine "Ey İbn Abbas! Neden böyle yapıyorsun?" dedi. İbn Abbas, "Bildiğim kadarıyla yeryüzündeki her narın içindeki tanelerden bir tanesi cennet narı tanelerinden bir tane bulunur. Belki aldığım bu tane cennet narına ait bir tanedir."[897]

Hz. Selman'ın ve Ebû Hüreyre'nin yiyecek ve içecekteki adabı

2784. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Zeyd b. Savhân'ın azatlısı olan Sâlim'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben pazarda efendim Zeyd b. Sevhân'ın yanındaydım. Selman el-Farisî (radıyallahu anh) yanımızdan geçerek bir vasak buğday satın aldı. Zeyd, (çok aldığından dolayı) kendisine "Ey Ebû Abdillah! Hz. Peygamber'in sahabîsi olmana rağmen böyle mi yapıyorsun?" dedi. Hz. Selman da "Kişi rızkını elde ettiğinde nefsi mutmain olur, kendisini ibadete verir ve vesveseler kendisinden ümitsiz şekilde ayrılır" dedi."[898]

2785. Ebû Nu'aym, Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Selman el-Fârisî dedi ki: "Ben elimin emeğiyle yiyeceğimi kazanmak istiyorum."

---

[896] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 301.
[897] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 323.
[898] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 207.

2786. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Benim onbeş hurmam vardı. Beş tanesiyle iftar ettim, beş tanesiyle de sahur yaptım. Beş tanesini de ertesi günün iftarı için bıraktım."[899]

2787. İbn Sa'd, Ali b. Ebî Tâlib'in azatlısı Kâsım b. Müslim←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali içecek istedi. Bir bardak su getirdim. Bardağın içine üfürdüm, Hz. Ali de kabul edip içmedi ve bana 'Sen iç' dedi."[900]

HZ. PEYGAMBER'İN VE ASHABININ GİYİM-KUŞAM HUSUSUNDA ADABI

a) Hz. Peygamber'in giyim hususunda adabı

2788. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab'ın yanında olduğum bir sırada şöyle dedi: "Ebu'l-Kâsım'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) gördüm, üzerinde Şam'a ait kolları dar bir cüppe vardı."[901]

2789. İbn Sa'd, Cündüb b. Makîs'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir heyet geldiğinde Hz. Peygamber en güzel elbiselerini giyer ve önde gelen ashabına da bunu emrederdi. Kinde heyeti geldiğinde Hz. Peygamber'in üzerinde Yemen kürkü olduğunu gördüm. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in üzerinde de o elbiseden vardı."

2790. İbn Ebî Şeybe ve Tirmizî *eş-Şemâil* adlı eserinde Seleme b. Akva'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan (radıyallahu anh), bacağın yarısına kadar uzun kıyafet gider ve 'Bu, benim dostumun kıyafeti de böyleydi' derdi."[902]

2791. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Aş'as b. Süleym'den şöyle rivayet etmektedir: "Halamın amcamdan şöyle rivayet ettiğini duydum: Medine'de yürüdüğüm bir sırada arkamda birinin *"Elbisen uzun, daha yukarı çek, böyle yapman daha takva ve elbisenin yıpranmaması için daha uygundur"* diyordu. Arkama dönüp baktığımda söyleyenin Hz. Peygamber olduğunu gördüm. Ben de "Ya Resulallâh! Bu siyah beyazlı bir kıyafet olup giyim şekli böyledir"

---

899 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 384.
900 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 384.
901 Hadisin isnadı sahîhtir. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 37)
902 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 55.

dedim. Hz. Peygamber de *"Ben senin için bir örnek değil miyim?"* dedi. Hz. Peygamber'i kıyafetine baktım ki, onun elbisesi bacağının yarısına geliyordu."

b) Sahabenin kıyafet hususundaki adabı

2792. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Ebû Burde'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe bize keçeli bir aba ve kalın kumaşlı bir peştamal getirdi ve "Hz. Peygamber bu iki elbise giymiş olduğu halde ruhu kabzedildi."[903]

2793. Tirmizî, Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in en çok sevdiği giyecek gömlekti."[904]

2794. Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in gömleğinin kolları bileklerine kadar uzanırdı."

2795. Amr b. Hureys'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, üzerinde siyah sarık olduğu halde insanlara hitab etti."

2796. İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, üzerinde siyah (veya kaliteli) bir sarık olduğu halde insanlara hutbe verdi."

2797. Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sarık sardığında omuzlarının arasında sarkıtırdı. Nâfi anlatıyor: İbn Ömer de öyle yapardı. Abdullah anlatıyor: Kâsım b. Muhammed ve Sâlim'i gördün onlar da öyle yapıyorlardı."[905]

c) Hz. Peygamber'in yatağı

2798. Şeyhân, Hz. Âişe''den şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine Hz. Peygamber'in yatağının nasıl olduğu soruldu, şöyle cevap verdi: 'İçine lifler doldurulmuş deriden yapılmış bir döşekti."[906]

2799. Hasan b. Arafe, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Yanıma Ensar'dan bir kadın geldi ve senin âbâdan ibaret olan döşeğini görünce gidip içi yün olan bir döşek getirdi. Akabinde Hz. Peygamber geldi ve *"Bu yatak da nedir?"* diye sordu. Ben de "Ya Resulallâh! Ensar'dan falan kadın geldi ve yatağını gördü. Sonra gidip bu yatağı getirdi" dedim. Hz. Peygamber, *"Hemen onun yatağını iade et"* dedi. Ben de "İâde etmiyorum, evimde olmasından mutluyum" dedim. Hz. Peygamber üç defa iade etmemi tekrar etti ve

---

[903] Tirmizî, *eş-Şemâil,* 120.

[904] Bu yanlıştır. *eş-Şemâil* 'inde değil, Sünen'inde (1763) hadisi rivayet etmiştir. *(B)*

[905] Tirmizî, *eş-Şemâil,* s. 117.

[906] Buhari, VIII, 121; Müslim, VI, 145.

"Âişe! Döşeği iade et, And olsun! Allah'tan Altından ve gümüşten olan dağları bana doğru yürütmesini söylesem hemen yürütür" dedi."[907]

2800. Tirmizî, *eş-Şemâil* adlı eserinde Cafer b. Muhammed←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber'in döşeğinin nasıl olduğu soruldu. Hz. Âişe de "İçi liflerle doldurulmuş bir deri parçasaydı" dedi. Hz. Hafsa'ya da soruldu. Hz. Hafsa, "Kalın bir kumaş parçasıydı, onu ikiye katlıyorduk ve Hz. Peygamber üzerinde yatıyordu. Bir defasında kumaşı dörte katlasam daha yumuşak olur, düşüncesiyle dörte katladım. Sabahlayınca *"Bu gece bana nasıl bir yatak serdin?"* dedi. Ben de "Her zamanki gibi, sadece daha yumuşak olur diye kumaşı dörte katladım" dedim. Hz. Peygamber, *"Eski haline getirin, yatağın yumuşaklığı gece namazımı kaçırmama sebep oldu"* buyurdu."[908]

d) Hz. Peygamber'in yeni bir elbise giydiğinde söylediği sözü

2801. İbn Mubârek, Taberânî, Hâkim, Beyhakî ve başkası Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yeni elbise istediğini, elbiseyi tam giydikten sonra şöyle dediğini işittim: *"Avretimi örttüğüm ve yaşantımda kendisiyle süslendiğim bu elbiseyi bana lütfeden Allah'a hamd olsun."* Sonra şöyle devam etti: *"Nefsim elinde olan zata and olsun ki, kim yeni bir elbise giyip bu söylediğimi söylerse ve eski elbisesini alıp sırf Allah rızası için fakir bir Müslümana verirse devamlı Allah'ın himayesinde olur. İster ölü, ister diri o fakirin üzerinde bir ip kalana kadar veren kişi Allah'ın himayesinde olur."*[909]

e) Hz. Peygamber'in picama giymeyi övmesi

2802. Bezzâr, Ukaylî, İbn Adiy ve başkası Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber yağmurlu bir günde Bakî mezarlığında oturmuştum. Bir kadın merkebi üzerinde geçti, yanında bineği kendisinden kiraladığı kişi de vardı. Bir çukurdan geçerken hayvandan düştü. Hz. Peygamber hemen yüzüne çevirdi. Ashab, "Ya Resulallâh! Pijamalıdır" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Ey Allah'ım! Ümmetimden*

---

907 Bu hadisi, İbn Sa'd, Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti. *(et-Tabakât,* I, 465).

908 Tirmizî, *eş-Şemâil,* 328. (*el-Bidâye,* VI, 53). Bu hadisi, İbn Sa'd, Hz. Âişe'den buna yakın bir metinle rivayet etti.

909 İbn Mübarek, Zühd, 749; Hâkim, IV, 193. Beyhakî, "Hadisin isnadı güçlü değildir" demekte İbn Hacer ise Emâlî'sinde hadise hasen demiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VIII, 55).

pijamalı olanları affet! Ey İnsanlar! Giysinizin altında pijamanızı giyin, o sizi en güzel örten giysidir. Hanımlarınız evden çıkınca pijama giydirerek onları koruyunuz."[910]

f) Hz. Peygamber'in Dihye ve Üsâme ile giyim hususundaki kıssası

2803. İbn Mende ve İbn Asâkir Dihye b. Halîfe el-Kelbî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber kendisini Hrakl'a elçi olarak gönderdi. Geri döndüğünde Hz. Peygamber kendisine Mısır kumaşından beyaz ve ince bir kumaş verdi ve *"Bu kumaşın yarısını kendin için gömlek, diğer yarısını ise hanımın başörtüsü olarak kullanır"* buyurdu. Hz. Dihye dönüp gittikten sonra tekrar çağırdı ve *"Hanımına söyle! Bunu takınca altında bir şey giysin ki, saçı gözükmesin"* dedi."[911]

2804. İbn Ebî Şeybe, İbn Sa'd, Ahmed, Rûyânî, Bâverdî, Taberânî, Beyhakî ve Sa'îd b. Mansur Üsâme b. Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Dihye el-Kelbî'ye hediye ettiği Mısır kumaşından bana da verdi. Ben de kumaşı hanımıma verdim. Hz. Peygamber bir gün *"Neden (sana verdiğim) Mısır kumaşından olan elbiseyi giymiyorsun?"* dedi. Ben de "Ya Resulallâh! Eşime verdim" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Hanımına söyle! Altında bir elbise giysin, çünkü giymezse kemiklerinin dahi belli edeceğinden endişe ediyorum (yani çok ince olduğunu vurgulamaktadır)"* dedi.[912]

g) Hz. Aişe'nin sevdiği bir elbiseyi giydiğinde babasıyla olan kıssası

2805. İbn Mubârek ve Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir elbise giydim, evin içinde tur atıyor, arkamdan elbiseme bakıyordum. Elbiseme ve arkamdan eteğime bakıyordum. O sırada babam içeri girdi ve "Ey Âişe! Allah'ın şu an sana nazar etmediğini bilmiyor musun?" dedi."

2806. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir defasında yeni bir kıyafet giymiştim. Elbiseme bakıyor, mutlu

---

910 Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, III, 2947. Bu hadisi, İbn Cevzî el-Mevdûât adlı eserine koymuştur, fakat doğru etmemiştir. Bu hadisin birkaç tarîki vardır. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 55).

911 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, 861.

912 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 64; Ahmed, *Müsned*, V, 205; *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 62.

oluyordum. Babam, "Neye bakıyorsun? Allah (celle celâlühü), şu an sana bakmıyor" dedi. "Neden ?" diye sordum. Şöyle dedi: "Bilmez misin, kişi dünya zinetinden dolayı mutlu olursa o zinet sevgisi kendisinden gidene kadar Rabbi ona buğz eder" dedi. Ben de hemen elbisemi çıkarıp tasadduk ettim. Bunun üzerine babam, "Umulur ki, bu yaptığın hatana keffaret olur" dedi." Bu hadis merfu hükmündedir."[913]

h) Hz. Ömer ve Hz. Enes'in kıyafet hususundaki adabı

2807. İbn Sa'd, Abdulazîz b. Ebî Cemîle el-Ensârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in gömleğinin kollarının uzunluğu bileklerinden geçmezdi."[914]

2808. Bedîl b. Meysere'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh) bir Cuma günü çıktı, üzerinde sünbülânî bir gömlek vardı. Halktan özür diliyor ve "Bu gömleğim bana yeter" diyordu. Gömleğin kollarını çekiyordu. Bıraktığında kolları parmak uclarına geliyordu."

2809. Hişâm b. Halid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in göbeğin üstünde elbisesini bağladığını gördüm."

2810. Âmir b. Abîde el-Bâhilî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes'e ipek elbiseyi sordum, şöyle dedi: "Keşke Allah hiç yaratmasaydı. Hz. Peygamber'in ashabından Hz. Ömer ve oğlu Abdullah dışında ipek giymeyen kimse kalmadı."[915]

2811. Hennâd ve İbn Ebî Dünyâ *Kısaru'l-emel* adlı eserinde Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer bir gün yanımıza geldi, üzerinde pamuk bir kürk vardı. İnsanlar kendisine çok dikkat etti, o da şöyle dedi:

لَا شَيْءَ مِمَّا تَرَى تَبْقَى بَشَاشَتُهُ ... يَبْقَى الْإِلٰهُ وَيُودِي الْمَالُ وَالْوَلَدُ

Gördükleriniz içinde yeniliği bâkî olan yoktur.

Allah bâkîdir, mal ve evlat ise fânîdir.

Ve şöyle dedi: "Vallahi, dünya, ahirete göre bir tavşanın sıçraması kadar bir müddettir."[916]

---

913 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 37; *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 54.
914 İbn Sa'd, III, 329.
915 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 419; *Kenzu'l-ummâl*, XII, 36003.
916 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 405.

ı) Hz. Osman'ın giyim hususundaki adabı

2812. Hâkim, Şeddâd b. El-Hâd'ın azatlısı Ebû Abdillâh'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman b. Affân Cuma günü minber üzerinde iken üstünde Aden'e mensup kalın, dört veya beş dirhem değerinde bir peştamal vardı. Ayrıca üzerinde Kûfe mamülü ince bir elbise vardı. Hafif etli, uzun sakallı, güzel yüzlü biriydi."[917]

2813. Taberânî, Musa b. Talha'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, Cuma günü (hutbede iken) asasına dayanırdı. İnsanların en güzel yüzlüsüydü. Üzerinde sarı renkte bir üst, bir de alt elbisesi vardı. Sonra minbere gelip oturdu."[918]

2814. İbn Sa'd, Süleym Ebî âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman b. Affân'ın üzerinde yüz dirhem değerinde bir Yemen kürkü gördüm."

2815. İbn Sa'd, Muhammed b. Rabîa b. Hâris'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabı hanımlarına değerli ve güzel elbiseler alırlardı. Bir gün Hz. Osman'ın üzerinde ikiyüz dirhem değerinde ipekten bir elbise gördüm, şöyle dedi: Bu elbiseyi giymesi için eşim Nâile'ye aldım. Fakat (bazen) ben giyerek onu mutlu ediyorum."[919]

i) Hz. Ali'nin giyim hususundaki adabı

2816. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Zeyd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye Basra'dan bir heyet geldi. İçlerinde Ca'd b. Na'ce adında bir haricî vardı. Bu adam Hz. Ali'yi elbisesinden dolayı kınadı. Hz. Ali de "Sana ne benim elbisemden! Benim kıyafetim kibirden uzak ve bir Müslüman için uygun örnekte bir kıyafettir" dedi."

2817. Amr b. Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali'ye "Ey mü'minlerin emiri! Gömleğini neden yamalıyorsun?" diye soruldu. Hz. Ali de "Böyle kalp daha hüşu bulmakta, mü'minler için de güzel örnek olmaktadır" dedi.[920]

---

[917] Hâkim, *Müstedrek*, III, 96. Heysemî: Bu hadisi, Taberânî Abdullah b. Şeddâd b. El-Hâd'dan aynı lafızla rivayet etti. Bu hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 80).

[918] Heysemî: Taberânî, hocası Mikdad b. Davud'dan bu hadisi rivayet etti. Hocası Mikdâd zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 80).

[919] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 58.

[920] Bu hadisi, Hennâd, Amr b. Kays'dan aynı lafızla rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 57). Bu hadisi, İbn Sa'd, Amr'dan buna yakın lafızla rivayet etti.

2818. İbn Ebî Şeybe ve Hennâd Atâ Ebî Hamid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin üstünde kaba ve ağartılmamış pamuk cinsinde bir gömlek gördüm."[921]

2819. Hennâd ve İbn Asâkir Abdullah b. Ebî Hüzeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebî Tâlib'in üzerinde Rey şehrine nisbet edilen bir gömlek gördüm. Elini uzattığında parmak uclarına, uzatmadığında ise kolunun yarısına yakın geliyordu."[922]

2820. İbn Uyeyne, *Câmi* adlı eserinde, Askerî *el-Mevâiz* adlı eserinde, Sa'îd b. Mansur, Beyhakî ve İbn Asâkir Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, gömleğini giyer ve sonra elini uzatırdı. Uzattığında parmaklarını geçen fazlalık kısmı keserdi ve "Gömleğin kolları ellerden daha uzun olmamalıdır" derdi."[923]

2821. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ezd'in büyük âlimlerinden olan Ebû Sa'îd el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin pazara geldiğini gördüm ve "Üç dirhemlik gömleği olan var mı?" dedi. Biri, kendisinde olduğunu söyledi ve getirdi. Hz. Ali, gömleği çok beğendi ve "Galiba bu gömlek üç dirhemden daha fazla eder" dedi. Satıcı, "Hayır, fiyatı o kadardır" dedi. Hz. Ali'nin elbisesinin içindeki para kesesini açtığını, gömleğin parasını ödediğini ve gömleği alıp giydiğini gördüm. Giydiğinde gömleğin kolları parmaklarını geçiyordu, o da parmağından uzun olan kısmı kesmesini emretti."

2822. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ebû Ğusayn'ın azatlısından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'yi kaba elbise satan bir satıcıya geldiğini gördüm ve "Sen de sünbülânî[924] gömlek var mı?" diye sordu. Satıcı da bir gömlek çıkarıp verdi. Hz. Ali de gömleği giydi, diz kapağının altına geliyordu. Sağına soluna baktı ve "Boyu çok güzel, fiyatı nedir?" dedi. Satıcı da "Dört dirhem ey mü'minlerin emiri!" dedi. Hz. Ali de peşmalına bağladığı para kesesinden dört dirhemi çıkarıp verdi ve gitti."[925]

---

[921] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 239.
[922] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 57.
[923] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 55.
[924] "Sünbülâî", uzun ve bol elbiseye denir. Herevî, bir yere nisbet edilen gömlek olabilir, demektedir. (en-Nihâye, VIII, 1010). Cümlenin akışı Sünbülâî'nin bir yere nisbet edilen gömlek öodeli olma olasılığını daha güçlendirmektedir.
[925] İbn Kesir, *el-Bidâye*, VIII, 3.

j) Abdurrahman b. Avf, İbn Ömer ve İbn Abbas'ın (radıyallahu anhum) kıyafet hususundaki adabı

2823. İbn Sa'd, Sa'd b. İbrahim'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf beşyüz veya dörtyüz değerinde bir kürk giydi."[926]

2824. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Kaza'a'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in üzerinde kaba bir elbise gördüm. Kendisine "Ey Ebû Abdirrahman! Sana Horasan'da yapılan yumuşak bir elbise getirdim. Senin üzerinde bu elbiseyi gördüğümden dolayı gözlerim yaşardı. Üzerinde çok sert/kaba bir elbise var" dedim. İbn Ömer de "Göster, bakayım" dedi. Eliyle kumaşına dokundu ve "Bu ipek midir?" dedi. Ben de "Hayır, pamuktan yapılmıştır" dedim. İbn Ömer, "Onu giymeye korkuyorum. Gururlanan ve kibirli biri olmaktan endişe ediyorum. Allah (celle celâlühü), gururlu ve kibirli insanları sever" dedi."[927]

2825. Ebû Nu'aym, Abdullah b. Haneş'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in üzerinde Yemen'in Meâfir beldesine mensup iki elbise vardı. Elbisesi dizinin altına iniyordu."[928]

2826. Ebû Nu'aym, Vakdân'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'den işitmiştim. Biri, kendisine "Kıyafet olarak ne giyeyim?" diye sordu. İbn Ömer, "Ahmak insanların seni ayıplamayacağı, hâlim insanların seni kınamayacakları elbise giyersin" dedi. Ben de "O nasıldır?" dedim. "Beş ve yirmi dirhem arasında değere sahip kıyafettir" dedi."

2827. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'i gördüm. Baldırlarının yarısına gelen bir izar giyiyordu."

2828. Bir başka rivayette Ebû İshak'dan: Hz. Peygamber'in birkaç sahabesini gördüm; Üsâme b. Zeyd, Zeyd b. Arkam, Berrâ b. Âzib ve İbn Ömer (radıyallahu anhum) izarları baldırlarının yarısına kadar geliyordu.

2829. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Osman b. Ebî Süleyman'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbâs (radıyallahu anhuma) bin dirhem değerinde bir elbise satın alıp giydi."[929]

---

[926] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 131.
[927] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 302.
[928] Bu hadisi, İbn Sa'd Abdullah b. Haneş'den buna yakın bir lafızla rivayet etti.
[929] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 321.

k) Hz. Âişe ve Hz. Esmâ'nın kıyafet hususundaki adabı

2830. Buhârî, *el-Edeb* adlı eserinde Kesîr b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Mü'min annesi Hz. Âişe'nin huzuruna vardım. Hz. Âişe, "Bekle elbisemi dikeyim, öyle gir" dedi. Ben de durdum ve "Ey mü'minlerin annesi! İnsanları senin yırtık elbiseni dikdiğini söylesem senin cimri olduğunu söyleyeceklerdir" dedim. Bunun üzerine Hz. Âişe şöyle dedi: Gözünü aç, iyi düşün! Eski kıyafet giymeyene yenisi yoktur."[930]

2831. İbn Sa'd, Ebû Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Âişe'nin huzuruna vardı, Hz. Âişe de o sırada elbisesini dikiyordu. Adam, "Ey Âişe! Allah (celle celâlühü) sana bol mal vermiştir, neden elbisesini dikiyorsun?" dedi. Hz. Âişe, "Bizi rahat bırak ve bil ki, eskisini giymeyene yenisi yoktur" dedi."[931]

2832. İbn Sa'd, Hişam b. Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Münzir b. Zübeyr, Irak'dan geldi ve Hz. Esma'ya Horasan'ın Merv ve Koh beldelerine nisbet edilen ince ve kaliteli elbiseler gönderdi. Bu olay, Hz. Esma'nın gözlerini kaybetmesinden sonra vuku buldu. Elleriyle elbiseye dokundu, sonra da şöyle dedi: "Öff! Adamın elbisesini ona geri verin" dedi. Hz. Esma'nın böyle yapması Münzir'i üzdü ve "Ey Anneciğim! Bu elbise bedenini belli ettirecek değildir" dedi. Hz. Esma ise "Her ne kadar şeffaf olmasa da vucut hatlarını belli ettirir" dedi. Bunun üzerine gidip Merv ve kod beldelerine nisbet edilen (kalın) elbiseler aldı, Hz. Esma bunları kabul etti ve "İşte böyle elbise bana al" dedi."

l) Hz. Ömer'in kıyafet hususundaki adabı

2833. Beyhakî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın Hz. Ömer'e gelip "Ey Mü'minlerin emiri! Entarim yırtıldı" dedi. Hz. Ömer "Sana elbise vermedim mi?" dedi. Kadın da "Verdin ama yırtıldı" dedi. Bunun üzerine güzel bir entari ve dikiş için iplik verilmesini istedi. Kadına "Bu eski elbiseni ekmek ve çanak çömlek yaparken giyersin, bu yeni elbiseni ise normal zamanlarda giyersin" dedi. Eski elbiseyi giymeyen yenisini giyemez" dedi."[932]

---

[930] Buhârî, *el-Edebu'l-mufred*, 471.

[931] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 73.

[932] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 55.

2834. Süfyan b. Uyeyne, *Cami'* adlı eserinde Haraşe b. Hurr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattâb'ı gördüm. Yanından bir genç geçti, kıyafeti sarkmış yerden sürterek yürüyordu. Genci çağırdı ve "Adet halinde misin?" dedi. Adam, "Ey mü'minlerin emiri! Erkek hiç adet olur mu!" dedi. Hz. Ömer de "O zaman neden elbiseni ayaklarını geçecek kadar uzatmışsın" dedi. Akabinde bir bıçak istedi ve izarını toplayıp aşıkkemiğinin altından uzun olan kısmı kesti. Haraşe anlatıyor: "Gencin elbisesi kesildikten sonra topukları üzerine sarkan iplikleri görüyor gibiyim."[933]

2835. Ebû Zerr el-Herevî *el-Cami* adlı eserinde ve Beyhakî Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab'ın mektubu bize ulaşınca Utve b. Farkad komutanlığında Azerbeycan'da bulunuyorduk. Mektup şöyleydi: "Emmâ ba'd: İzarlarınızı giyin, papuçlarınızı çıkarıp ayakkabılarınızı giyinin, şalvarlarınızı çıkarın! Babanız İsmail'in kıyafetini giyin. Dünya nimetlerine ve acemlerin kiyafetine sakın meyletmeyin. Güneşte bulununuz, çünkü güneş Arabın banyosudur. Atanız Ma'd b. Adnan'ın hayatını örnek alın ve eski elbise giymekten çekinmeyin, sert ve kaba elbiseler giyin, atlara üzengi ile binmeyin, hedeflerinizi onikiden vurun, yerden sıçrayarak atınıza binin. Hz. Pegamber'in müstesna olan yerler hariç ipek olan elbiseyi giymediğini unutmayın"[934]

m) Hz. Peygamber'in hanımlarının evleri

2836. İbn Sa'd, Vâkidî←Mu'âz b. Muhammed en-Ensârî'den şöyle rivayet etmektedir: "İmran b. Ebî Enes'in de olduğu bir mecliste Atâ el-Horâsânî'nin –o sırada Hz. Peygamber'in kabri ve minber arasında bulunuyordu- şöyle dediğini işittim: "Hz. Peygamber eşlerinin (mescide bitişik olan) hurma dallarından yapılmış evlerine yetiştim. Odalarının kapısında ise siyah kıldan yapılmış perdeler vardı. Velid b. Abdilmelik'in gönderdiği mektuba da şahit oldum. Mektubunda Hz. Peygamber'in hanımlarına ait evlerin mescide ilave edilmesini emrediyordu. İnsanların o günden daha fazla ağladıkları başka bir güne şahit olmadım. Atâ anlatıyor: Sa'îd b. Müseyyib'in o sırada şöyle dediğini işittim: "Vallahi bu evlere dokunulmamasını istiyorum. Medine'nin yeni doğan ve diğer İslam beldelerinden gelenler Hz. Peygamber'in hayatında ne ile yetindiğini görürler ve görmeleri insanların dünyadaki mal

---

[933] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 59.
[934] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 58.

çoğaltma, kibirlenme hususunda zahid olmalarına vesile olur." Mu'âz anlatıyor: Atâ el-Horasânî hadisini rivayet ettikten sonra İmran b. Ebî Enes şöyle dedi: "Dört ev kerpiçten yapılmıştı ve hurma dalından yapılmış hücresi vardı. Diğer beş ev ise hurma dallarından yapılıp çamur ile sıvalanmış hücresi bulunmayan evlerdi. Evlerin kapısında siyah kıldan perdeler vardı. Perdeleri ölçtüm, uzunluğu üç, eni ise bir zira'dan biraz daha fazlaydı. Halkın o gün çok ağlamasına gelince ağlayanlar içinde Hz. Peygamber'in ashabından bir grup sahabî olduğunu gördüm. Ashabdan Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Ümâme b. Sehl b. Hüneyf, Hârice b. Zeyd vardı. Bunlar öyle ağladılar ki, sakalları gözyaşlarıyla ıslandı. O gün Ebû Ümâme şöyle dedi: "Keşke bu evler yıkılmasaydı da olduğu gibi bırakılsaydı. O zaman insanlar Hz. Peygamber'e dünya hazineleri verilmesine rağmen neyle yetindiğini görürlerdi ve gördüklerinden dolayı belki yüksek binalar yapmaktan vazgeçerlerdi."935

---

935 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 167.

11. BÖLÜM

SAHABENİN GAYBA İMAN ETMESİ

Sahabenin gayba iman etmesi, sahabe, geçici lezzetleri, insanî müşahedeleri, zamana ait duyguları ve maddî tecrübeleri nasıl oldu da Hz. Peygamber'in haber vermesi ile terk etti? Onlar müşahade ettiklerini yalanlayıp gaybı görüyor gibiydiler.

İMANIN AZAMETİ

a) Hz. Peygamber'in, kelime-i tevhidi getirip kalben iman eden kişiyi cennetle müjdelemesi

2837. Müslim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in etrafında oturmuştuk. Ebû Bekr ve Ömer'in de içinde bulunduğu bir cemaattik. Hz. Peygamber aramızdan kalkıp gitti, fakat gecikti. Kendisine bir şey oldu diye endişe ettik ve korku içinde ayağa kalktık. Ben, ilk korkan (ve ayağa kalkan) kişiydim. Hz. Peygamber'i aramaya koyuldum, nihayet bir Ensar'dan Benî Neccâr'a ait bir bahçeye vardım. Kapısı var mı diye etrafını dolandım, fakat bahçenin kapısını görmedim. Bahçenin dışında olan bir kuyudan bahçeye akan bir su kanalı gördüm ve kendimi eğip Hz. Peygamber'in yanına geldim. Hz. Peygamber, *'Ebû Hüreyre! Sen misin?'* dedi. Ben de 'Evet, ya Resulallâh!' dedim. Hz. Peygamber, *'Niye geldin?* dedi. Ben de 'Aramızdan ayrılınca yanımıza dönmekte geciktin, sana bir şey oldu diye endişe ettik ve korktuk. Ben ilk korkup seni aramaya koyulan kişiyim. Bu bahçeye vardım ve tilki gibi eğilip büzülüp bahçeye girdim. İnsanlar da peşimden gelmek üzereler' dedim. Hz. Peygamber, bana ayakkabılarını verdi ve *'Ey Ebû Hüreyre! Bu iki ayakkabımı al ve bu bahçenin arkasında kelime-i tevhid getirip kalben iman eden kişilerle karşılaştığında onları cennetle müjdele'* buyurdu. İlk karşılaştığım kişi Ömer (radıyallahu anh) oldu ve 'Bu iki ayakkabı da nedir?' dedi. Ben de 'Bunlar Hz. Peygamber'in ayakkabılarıdır. Doğru söylediğime kanıt olsun diye onları bana verdi ve kelime-i tevhid getirip kalben iman edenle karşılaştığımda onu cennetle müjdelememi söyledi' dedim. Hz. Ömer, eliyle göğsüme vurdu, baldırım üzerine yere yıkıldım ve 'Ey Ebû Hüreyre! Geri dön' dedi. Ben de ağlayarak Hz. Peygamber'e dönmek üzere yola koyuldum, Ömer de hemen peşimden geliyordu. Hz. Peygamber, *'Ne oldu sana ey Ebû Hüreyre?'* dedi. Ben de 'Ömer ile karşılaştım, söylemem için beni gönderdiğin şeyi ona söyledim, göğsüme öyle bir vurdu ki, baldırım üzerine düştüm ve bana 'Hemen geri dön' dedi' dedim. Hz. Peygamber de *'Ey Ömer neden bunu yaptın?'* dedi. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! -Anam babam sana feda olsun- Ebû Hüreyre'yi, kelime-i tevhid getirip kalben iman eden kişi ile karşılaştığında onu cennetle müjdelesin diye ayakkabılarınla sen mi gönderdin?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet'* dedi. Hz. Ömer, 'Böyle yapma! Korkarım ki, halk bu müjdeye güvenip

amel etmez, bırak da halk (güzel şekilde) amel etsin' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de *'halka söylemeyin'* buyurdu."[936]

b) Hz. Peygamber'in şirk koşmadan ölen kişinin cennete gireceğini müjdelemesi

2838. Buhârî ve Müslim Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gece dışarı çıkmıştım, Hz. Peygamber'in yalnız yürüdüğünü gördüm, yanında hiç kimse yoktu. Kendi kendime yanında kimsenin yürümesini sevmiyor (galiba) dedim. Ben de ayın gölgesi altında yürümeye başladım. Hz. Peygamber bana doğru baktı, beni gördü ve *'Kimsin?'* dedi. Ben de 'Ebû Zerr'im, Allah beni sana kurban etsin' dedim. Hz. Peygamber de *'Ebû Zerr! Gel yanıma'* dedi. Hz. Peygamberle bir müddet yürüdüm ve şöyle buyurdu: *"Bu gün çok malı olan, kıyamet günü az malı (sevabı) olacak kişidir. Allah'ın kendisine hayırlı mal ihsan ettiği kişi müstesna, o kişi malı, sağına, soluna, önünde olana, arkasında olana infak edip hayırlı işler yapan kişidir."* Bir müddet daha Hz. Peygamberle yürüdüm ve bana *'Burada otur'* dedi. Hz. Peygamber, beni etrafında taş olan düz ve geniş bir yerde oturttu ve bana *'Gelene kadar burada kal'* buyurdu. Hz. Peygamber, Herre denen yere doğru gitti ve gözümden kayboldu. Bekledim, çok bekledim, sonra bana doğru yönelmiş halde 'Zina etse, hırsızlık da yaparsa' dediğini işittim. Geldiğinde kendimi tutamadım ve 'Ey Allah'ın peygamberi! –rabbim beni sana kurban etsin- Herre tarafında kiminle konuşuyordun, kimsenin sana cevap da verdiğini duymadım' dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Konuştuğum kişi Cibrîl idi. Herre tarafında bana göründü ve şöyle dedi: 'Ümmetini müjdele! Kim, Allah'a şirk koşmadan ölürse cennete girecektir.' Ben de 'Ey Cibrîl! Zina etse, hırsızlık da mı yapsa' dedim. Cibrîl de 'evet' dedi.* Ben de 'ya Resulallâh! Hırsızlık yapsa, zina etse de mi?' dedim. Hz. Peygamber de '*Evet'* dedi. Ben, 'Hırsızlık yapsa, zina etse de mi?' dedim. Hz. Peygamber, *'Evet, içki içse dahi'* dedi."[937]

c) İnce Düşünceli bir bedevînin kıssası

2839. İbn Asâkir, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Alkame b. Ulâse isminde yaşlı bir bedevî Hz. Peygamber'in yanına geldi ve

---

[936] Müslim, I, 44; *Cem'u'l-fevâid*, I, 7.

[937] Buhârî, III, 152, IV, 137; Müslim, III, 75, 76; *Cem'u'l-fevâid*, I, 7. Şeyhân, Tirmizî ile beraber başka bir rivayette dördüncü defa şu eki yapmışlardır: "Ebû Zerr'in inadına..."

'Ya Resûlallâh! Ben yaşlı biriyim. Artık Kur'ân öğrenmeye gücüm yetmez. Fakat Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna yakin şekilde şahadet ediyorum' dedi. Yaşlı adam gidince Hz. Peygamber, *'İnce düşünceli adam'* veya *'arkadaşınız çok ince düşünceli'* dedi."[938]

d) Hz. Osman'ın kelime-i şahadet getirenin cehenneme girmeyeceğine dair hadisi

2840. Ahmed, Osman b. Affan'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Öyle bir kelime biliyorum ki, onu hakkıyla kalbiyle ikrar eden kişiye cehennem ateşi haram kılınacaktır.'* Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), 'O kelimenin ne olduğunu size söyleyeyim mi? Bu, Allah'ın Muhammed'e ve ashabına söylemelerini vacip kıldığı ihlâs kelimesidir. Bu, Hz. Peygamber'in ölüm esnasında amcası Ebû Talib'in söylemesi için dört döndüğü takva kelimesi ve Allah'tan başka ilah olmadığına dair şahadettir' dedi."[939]

e) Hz. Peygamber'in bir mecliste kendisiyle beraber şahadet getiren ashabını mağfiretle müjdelemesi

2841. Ahmed, Ya'lâ b. Şeddâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Babam Şeddâd (radıyallahu anh) bana şöyle tahdis etti -Ubâd b. Sâmit de huzurda bulunup onu tasdik ediyordu-: Hz. Peygamber'in yanında bulunuyorduk ve *'Aranızda yabancı kimse var mı?'* diye sordu. Yabancıdan ehli kitabı kastetti. Biz de 'Hayır, ya resulallâh' dedik. Hz. Peygamber de kapının kapanmasını emretti ve *'Ellerinizi kaldırın ve Allah'tan başka ilah* yoktur, deyin' buyurdu. Ellerimizi bir müddet kaldırdık, sonra Hz. Peygamber elini indirdi ve şöyle buyurdu: *'Allah'a hamd olsun. Ey Allah'ım sen, beni bu kelime için gönderdin, onu bana emrettin, onun için bana cenneti va'd ettin, sen sözünden asla dönmezsin.'* Sonra şöyle buyurdu: *'Size müjdeler olsun! Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü) sizi bağışladı.'"*[940]

---

[938] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 70. Bu hadisi, Harâitî, Mekârimu'l-ahlâk adlı eserinde, Dârekutnî, el-Efrâd adlı eserinde Enes'den (radıyallahu anh) rivayet etmişler. Fakat isnadı çok zayıftır. (İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 503).

[939] Ahmed, *Müsned,* I, 63; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* I, 15. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ, İbn Huzeyme, İbn Hibbân (201), Beyhakî ve başkası da rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 74).

[940] Heysemî: Hadisi, Ahmed, Taberânî ve Bezzar rivat etmiştir. İsnadındaki raviler ise tavsik edilmiş ravilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 91).

f) Hz. Peygamber'in ashabını Kedîd denen yerde müjdelemesi

2842. Ahmed, Rifâa el-Cühenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber ilerledik ve Kedîd denen yere vardığımızda insanlar ailelerinin yanına gitmek için izin istemeye başladı, Hz. Peygamber de onlara izin veriyordu. Akabinde Hz. Peygamber ayağa kalktı, Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle buyurdu: *'Ne oluyor bazı insanlara ki, ağacın Hz. Peygamber'e doğru olan kısmı diğer kısmından daha çok itici geliyor.'* Yanında bulunan tüm ashab ağlamaya başladı. Ashabdan biri, 'Bu sözden sonra gitmek için izin isteyen sefihtir' dedi. Hz. Peygamber, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra güzel şeyler söyledi: *Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim onun elçisi olduğuma kalben iman edip şahadet eden ve dürüst olan herkes cennete girecektir. Rabbim azze ve celle bana ümmetimden yetmiş bin kişinin hesapsız ve azapsız şekilde cennete gireceğini va'd etti. Ümit ediyorum ki, siz, salih olan babalarınız, eşleriniz, evlatlarınız cennetteki meskenlerinde yerlerini almadığı müddetçe kimse cennete girmeyecektir.*"[941]

g) Yalan yere yemin edenin sözündeki şahadet lafzının yeminine kefaret olması

2843. Bezzâr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Ey filan! Sen böyle böyle yapmadın mı?'* dedi. Adam, 'Hayır, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a and olsun ben yapmadım' dedi. Hz. Peygamber, adamın öyle yaptığını biliyordu ve bundan dolayı birkaç defa tekrar etti, sonra şöyle buyurdu: *'Lâilâhe illellâh demen, yeminine kefaret oldu.'*"[942]

---

[941] Heysemî: "Hadisi, Ahmed rivayet etti. İbn Mâce ise bir bölümünü rivayet etmiştir. İsnadındaki râvîler ise tavsik edilmiş râvîlerdir." Hadisi ayrıca Dârimî (1489), İbn Huzeyme, İbn Hibbân (212) ve Taberânî (*el-Kebîr*, V, 4556) uzunca rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 287). Bunların rivayetinde şöyle gelmiştir: "Hz. Ebû Bekr, 'Bundan sonra gitmek için izin isteyen sefih kimsedir' dedi."

[942] Bezzâr, *Keşfu'l-estâr*, IV, 3068. Heysemî: Hadisi, Bezzâr ve Ebû Ya'lâ buna yakın bir lafızla rivayet etti. Fakat onların rivayetinde şöyle denmiştir: "Lâilâhe illellâh'ı tasdik etmen, yalanına kefaret oldu." İkisinin isnadındaki râvîler de sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 83). Kitabın haşiyesinde İbn Hacer şöyle demiştir: "İsnadında Haris b. Abeyd Ebû Kudâme vardır. Kendisi bolca münkeri bulunan bir zattır, bu hadis de onun münker rivayetlerindendir. Bezzâr da hadiste teferrüd ettiğini söylemiştir."

2844. Taberânî, İbn Zübeyr'den merfu olarak şöyle rivayet etmiştir: "Bir zat, kendisinden başka ilah olmayan Allah adına diyerek yemin etti, fakat kendisi yalan söylüyordu. Böyle yemin etmesi yalan yere yaptığı yemine kefaret oldu."[943]

h) Kelime-i şahadet getirenin cehennem ateşinden çıkması

2845. Taberânî, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Cehennem ehli, cehennemde toplanınca onlar içinde Allah'ın dilediği kadar kıble ehli de bulundu. Kâfirler, Müslümanlara 'Siz Müslüman değil miydiniz?' dedi. Onlar da 'evet, Müslümandık' dedi. Kâfirler, 'İslam size ne yarar sağladı, bak siz de bizimle beraber ateştesiniz' dedi. Müslümanlar, 'Bizim günahlarımız vardı, bu yüzden cezalandırıldık' dedi. Allah* (celle celâlühü)*, Müslümanların sözünü duydu ve cehennem ehli içinde bulunan kıble ehlinin çıkarılmasını emretti ve hepsi çıkarıldı. Kafirler bunu görünce 'keşke biz de Müslüman olsaydık da onlar gibi biz de cehennemden çıksaydık' dedi.*" Sonra Hz. Peygamber istiâze çekerek şu ayeti okudu: "**Elif Lâm Râ. Bunlar, kitabın ve apaçık olan Kur'an'ın âyetleridir. İnkar edenler, "Keşke Müslüman olsaydık" diye çok arzu edeceklerdir.**" (Hicr: 1-2).[944]

2846. Taberânî, Enes'ten (radıyallahu anh) merfu olarak şöyle rivayet etmektedir: *"Lâilâhe illellâh diyen kimselerden bazı kimseler işledikleri günahlardan dolayı cehenneme gireceklerdir. Lât ve Uzzâ'ya tapan müşrik kimseler, onlara 'Lâilâhe ilellâh demeniz size ne fayda sağladı, siz de bizle beraber cehennemdesiniz' diyecekler. Allah da onlara kızacak ve Müslümanları cehennem ateşinden çıkarıp onları Hayat nehrine atacaktır. Ay tutulduktan sonra pırıl pırıl parladığı gibi onlar da yanıklarından kurtulup cennete girecekler. Cennette cehennemliler diye isimlendirileceklerdir."*

2847. Taberânî, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) başka bir siyakla buna yakın şekilde rivayet etmektedir. Bir rivayette: "Cennette yüzlerindeki karartıdan dolayı kendilerine cehennemliler denecektir. Onlar da 'Ya Rabbim! Bu ismi bizden gider!' diye dua edecekler ve Allah (celle celâlühü),

---

[943] Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 83).

[944] Bu hadisi, İbn Ebî Hâtim buna yakın lafızla rivayet etti, onun rivayetinde istiâze yerine besmele vardır.

onlara cennet nehrine girip yıkanmalarını emredecek ve kendilerine verilen isme neden olan bu karartı gidecektir."[945]

ı) Şahadet getiren bir cemaatin cehennem ateşinden kurtulması

2848. Hâkim, Ribî←Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Elbisenin üzerindeki süs gibi İslam da silinip gidecektir. Artık orucun, zekâtın, haccın ne olduğu bilinmeyecektir. Bir gece Allah'ın kitabı da alınacak, yeryüzünde hiçbir ayeti kalmayacaktır. İnsanlardan bir grup yaşlı erkek ve kadın geriye kalacak ve şöyle diyecektir: 'Biz babalarımızı lâilâhe illellâh derken gördük, biz de onlar gibi bunu diyeceğiz."* Sıla (b. Züfer) şöyle dedi: Orucu, zekâtı ve haccı bilmeyen bu kimselere Lâilâhe ilellâh ne fayda sağlayacaktır?' dedi. Hz. Huzeyfe ondan yüzünü çevirdi. Sıla bu sözünü üç defa tekrar etti, her defasında Hz. Huzeyfe kendisinden yüz çevirdi. Üçüncü de ise ona döndü ve şöyle dedi: 'Ey Sıla! Kelime-i tevhid onları cehennemden kurtaracaktır, kurtaracaktır, kurtaracaktır."[946]

i) Hz. Ali'nin, Ebû Derdâ'nın ve İbn Mes'ûd'un şahadet ve ehli hakkında sözleri

2849. Ebû Nu'aym, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmiştir: "İnsanların en güzel konuşanı, Allah'ı en iyi tanıyanı lâilâhe illallâh diyenlere karşı en çok sevgi ve saygı besleyen kimsedir."[947]

2850. Ebû Nu'aym, Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan şöyle rivayet etmektedir: Ebû Derdâ'ya (radıyallahu anh) 'Ebû Sa'd b. Münebbih yüz köle azad etti' denildi. Ebû Derdâ da 'Birinin yüz köle azad etmesi büyük bir hayırdır. Fakat ben sana bundan daha hayırlı bir şey söyleyeyim: Bu, gece gündüz gerekli olan bir imandır. Dilin devamlı Allah'ı zikretmekle meşgul olsun."[948]

2851. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah aranızda rızkı taksim ettiği gibi ahlakı da taksim etmiştir. Allah (celle celâlühü), rızkı sevdiğine de sevmediğine de vermektedir. Fakat imanı sadece sevdiğine vermektedir. Allah (celle celâlühü), bir kulu sevdiğinde

---

[945] İbn KeSir, *Tefsîr,* II, 546.

[946] Hâkim: Bu hadis Müslim'in şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. Fakat Şeyhân hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: Müslim'in şartı üzeredir. (*Müstedrek,* IV, 545).

[947] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 74.

[948] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 219. Bu hadisi, İbn Ebî Dünya mevkuf şekilde hasen bir isnadla Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan rivayet etti: "Ebû Derdâ'ya dendi ki: Bir adam yüz köle azad etti..." Yukardaki hadisin lafzına yakın şekilde rivayet etti. (Munzirî, Terğîb, III, 55).

ona imanı ihsan eder. Kim, malı infak etme hususunda cimrilik yaparsa, düşmanlar cihad etmekten korkarsa, gece ibadet zorluğuna katlanmazsa en azından lâilâhe illellâh vallahu ekber ve'l-hamdu lillahi ve sübhâne'llâh zikrini çok yapsın."[949]

İMAN MECLİSLERİ

Abdullah b. Ravâha'nın iman meclislerine karşı arzusu

2852. Ahmed, hasen bir isnadla Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in ashabından biriyle karşınca 'gel de bir müddet Rabbimize iman edelim' derdi. Bir gün yine birine dedi, adam kızdı ve Hz. Peygamber'e gelip 'Ya Resulallâh! İbn Ravâha'ya bakar mısın, bir müddet senin imanından başka bir imana yönelmek istiyor' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Allah İbn Ravâha'ya rahmet etsin. Kendisi meleklerin övündüğü meclisleri çok seviyor'* dedi."[950]

2853. Beyhakî, Atâ b Yesar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ravâha, arkadaşına 'Gel de bir müddet iman edelim' dedi. Arkadaşı, 'Zaten mü'min değil miyiz?' dedi. İbn Ravâha, 'Evet, mü'miniz. Fakat Allah'ı zikrederek imanımızı fazlalaştırırız' dedi."

2854. Hafız Ebu'l-Kâsım Lâlekâî, Şüreyh b. Ubeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ravâha, ashabından birinin elini tutar ve 'Kalk da bir müddet iman edelim, zikir meclisinde oturalım' derdi."[951]

2855. Tayâlisî, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), elimden tutup şöyle derdi: Gel de bir müddet iman edelim. Muhakkak ki, kalp, kaynayan tencereden daha çok evrilir çevrilir."[952]

2856. İbn Asâkir, Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ravâha, benimle karşılaşınca bana şöyle derdi: 'Ey Uveymir! Otur da bir müddet Allah'ı zikredelim' derdi, biz de oturup Allah'ı zikrederdik. Sonra

---

[949] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8990. Heysemî: Hadisi, Taberânî mevkuf şekilde rivayet etti. İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 90). Munzirî: İsnadındaki raviler sıkadır. Benim yanımdaki asılda hadisin merfu şekli yoktur. (Terğîb, III, 95).

[950] Ahmed, *Müsned*, III, 265; Munzirî, Terğîb, III, 63. Hafız İbn Kesir: Bu çok ğarîb bir hadistir. (*el-Bidâye*, IV, 285).

[951] Lâlekâî: Bu hadis, bu iki yönden mürseldir.

[952] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 101.

şöyle derdi: Bu iman meclisidir. İmanın durumu gömleğinin durumuna benzer. Gömleğini çıkardığında bir bakarsın giymişsin, giydiğinde bir bakarsın çıkarmışsın. Kalp, kaynar halde olan tencereden daha çok evrilir çevrilir."[953]

Hz. Ömer'in ve Hz. Mu'âz'ın iman meclislerini arzulaması

2857. İbn Ebî Şeybe ve Lâlekâî *es-Sünne* adlı eserinde Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, ashabından birinin veya iki kişinin elinden tutar, sonra 'Bizimle kal da imanımızı fazlalaştıralım' derdi ve Allah'ı zikrederdik."[954]

2858. Ebû Nu'aym, Esved b. Hilal'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz'la beraber yürürken bize şöyle dedi: 'Bizle beraber oturun da bir müddet iman edelim."

İMAN TAZELEME

2859. Ahmed ve Taberânî Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber *'İmanınızı tazeleyin!* dedi. Kendisine 'Ya Resulallâh! Nasıl imanımızı tazeliyelim' denildi. Hz. Peygamber de *'Çokça Lâilâhe ilellâh deyin!* buyurdu."[955]

---

[953] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 101.

[954] İbn Ebî Şeybe, el-*Musannef*, II, 26; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 207.

[955] Heysemî: Ahmed'in isnadındaki râvîler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 82). Munzirî: Ahmed'in isnadı hasendir. (Terğîb, III, 75).

TECRÜBELERİN VE MÜŞAHEDELERİN YALANLANMASI

a) İshal olan birinin kıssası

2860. Şeyhân, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e geldi ve 'kardeşim ishal oldu' dedi. Hz. Peygamber *de 'ona bal içir'* dedi. Adam da gidip kardeşine bal içirdi. Sonra geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben bal içirdikçe daha da ishal oldu' dedi. Hz. Peygamber yine '*Git, ona bal içir*' dedi. Adam gidip kardeşine bal içirdi ve sonra yine gelip 'Ya Resulallâh! Ben içirdikçe kardeşim daha da ishal oldu' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah doğru söyledi, kardeşinin karnı yalan söyledi. Git, sen yine bal içir'* dedi. Adam da gidip kardeşine bal içirdi ve hastalığı geçti."[956]

b) Abdullah b. Mes'ûd'un hanımı ile olan kıssası

2861. Ahmed, Abdullah b. Mes'ûd'un hanımı Zeyneb'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh), bir işi için eve geldiğinde öksürür, burnunu siler gibi yapardı. Bunu bize sevmediği bir halde görmemek için yapardı. Kocam Abdullah yine bir gün geldi, kapıda öksürdü. O sırada yanımda yaşlı bir kadın vardı, kızamık geçirdiğim için müska yapıyordu. Hemen onu yatağın altına sakladım. Abdullah (radıyallahu anh) eve girip yanıma oturdu, boynumda bir ip gördü ve 'Bu da nedir?' dedi. Ben de 'Benim için muska yapılmış bir iptir' dedim. Boynumdaki ipi alıp parçaladı ve sonra şöyle dedi: "Abdullah'ın ailesinin şirke ihtiyacı yoktur. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Rukye, muska ve sevgi için yapılan muskalar şirktir.* Abdullah'a 'Neden öyle söylüyorsun? Gözlerim yaşarıyordu, falan Yahudînin yanına gittim, rukye yaptı ve gözyaşlarım durdu' dedi. Abdullah b. Mes'ûd şöyle dedi: 'Bu, şeytandandır. Şeytan elini sürerek ağrımasına sebep oluyor, Yahudî rukye yapınca da ondan elini çekiyor. Hz. Peygamber'in dediği gibi ancak şunu söylemen sana yeterlidir: 'Ey insanların Rabbi! Bu hastalığı gider, bana şifa ver, sen Şâfî'sin. Sadece şifa sendendir. Öyle bir şifa ver ki, ardından bir hastalık bırakmasın!"[957]

---

[956] Buhârî, VII, 159, 165; Müslim, VII, 26; İbn Kesîr, *Tefsir,* II, 575.

[957] Ahmed, *Müsned,* I, 381; İbn Kesir, *Tefsir,* II, 494.

c) Abdullah b. Ravâha'nın hanımı ile kıssası

2862. Dârekutnî, İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Ravâha (radıyallahu anh), hanımının yanında yatıyordu. Hücrede bulunan cariyesine doğru kalktı ve onun yanına girdi. İbn Ravâha'nın hanımı, kocasını yatağında görmeyince çok korktu ve yatağından kalktı, dışarı çıktı ve kocasını cariyenin üzerinde gördü. Hanımı eve girdi, bıçak alıp dışarı çıktı. Abdullah b. Ravâha işini bitirdi, kalkıp çıktı. Hanımına elinde bıçak olduğu halde rastladı ve 'Bu ne?' dedi. Hanımı da 'Bu ne? Seni gördüğüm halde sana yetişmiş olsaydım omuzlarının tam ortasına bu bıçağı vuracaktım!' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Beni nerde gördün?' dedi. Hanımı, 'seni cariyenin üstünde gördüm' dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Yanılıyorsun, Hz. Peygamber, cünüplü iken Kur'ân okumaktan nehyetti (inanmıyorsan okuyabilirim)' dedi. Hanımı da 'Oku bakalım' dedi. Abdullah b. Ravâha da dedi ki:

أتانا رسولُ الله يتلو كتابَه ..كما لاح مشهورٌ من الفجر ساطعُ

أتى بالهدى بعد العمى فقلوبنا ..به موقناتٌ أن ما قال واقعُ

يبيتُ يجافي جنبه عن فراشه .. إذا استثقلت بالمشركين المضاجعُ

Hz. Peygamber, bize geldi
Fecrden daha parlak olan kitabını okudu.
Biz sapıklıkta iken bize hidayet getirdi.
Bizim kalbimiz onun söylediğinin doğru olduğuna inanıyor.
O, yanını yataktan uzak tutarak gecelerken
Müşrikler yataklarında derin uykuya dalıyorlardı.

Hz. Abdullah b. Ravâha'nın hanımı da 'Allah'a iman ettim, benim gözüm yanlış gördü' dedi. Ertesi gün Abdullah (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in yanına gitti ve onları haber verdi. Hz. Peygamber öyle güldü ki, azı dişlerini gördüm."[958]

---

[958] Darektnî, Sünen, I, 120. Bu hadisi, Darekutnî (Sünen, I, 120), başka bir tarikle İkrime←İbn Abbas'dan (radıyallahu anhuma) rivayet etmektedir: Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh) girdi... Abdullah, hanımına 'Hz. Peygamber, cünüplü iken Kur'ân okumamızı nehyetti. Âbâdî, (Darekutnî'nin Süneni üzerine yazdığı) et-Ta'lîku'l-muğnî adlı eserinde şöyle demektedir: İsnadında Seleme b. Vehrâm var. İbn Ma'în ve Ebû Zur'a kendisine sıka demiş, Ebû Dâvud ise zayıf demiştir.

d) Hz. Ömer'in Hudeybiye günü Hz. Peygamberle olan kıssası

2863. Buhârî, Tefsîr'de Habîb b. Ebî Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: Ebû Vâil'i sormak için yanına geldim. O sırada Sıffîn Savaşında bulunuyorduk. Bir adam, 'Allah'ın kitabına çağrılmalarına rağmen icabet etmeyenleri görmüyor musunuz?' dedi. Hz. Ali, 'Evet, görüyoruz' dedi. Akabinde Sehl b. Huneyf şöyle dedi: Kendi nefsinizi itham ediniz. Biz Hudeybiyye günü –Hz. Peygamberle müşrikler arasındaki antlaşmayı kastediyor- savaşmak isteseydik savaşabilirdik. Ömer (radıyallahu anh) geldi ve 'Biz hak, onlar ise batıl üzere değiller mi? Bizden ölenler cennette, onlardan ölenler ise cehenneme girmeyecekler mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet'* dedi. Hz. Ömer, 'Neden dinimiz hususunda zelil olmuş halde geri dönüyoruz, Allah aramızda hükmetmez mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey İbn Hattab! Ben Allah'ın elçisiyim. Allah hiç beni mahcup etmez'* dedi. Hz. Ömer kızgın şekilde geri döndü, kendini tutamadı, Ebû Bekr'in yanına gitti ve 'Ey Ebû Bekr! Biz hak üzere, onlar da batıl üzere değiller mi?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ey İbn Hattâb! O, Allah'ın elçisidir. Allah asla onu yüz üstü bırakmaz' dedi ve akabinde Feth süresi nazil oldu."[959]

2864. Nesâî başka tariklerle Sehl b. Hüneyf'den hadisi rivayet etti. Bir rivayette: "Ey insanlar! Bu görüş yanlıştır. Ebû Cendel vakasında Hz. Peygamber'in görüşünü reddedebilseydim reddederdim."

2865. Başka bir rivayette: "Fetih süresi nazil olunca Hz. Peygamber, Hz. Ömer'i çağırdı ve ona süreyi okudu."[960]

2866. Allah'a davet bahsinin Hudeybiyye Antlaşması meselesinde hadis uzunca geçmişti. Buhârî, Misver b. Mahrame (radıyallahu anh) ve Mervan tariki ile rivayet ettiği hadiste şöyle denmişti: ...Ebû Cendel, 'Ey Müslüman topluluğu! Müslüman olarak gelmeme rağmen ben müşriklere geri mi verileceğim! Karşılaştığım acıyı görmüyor musunuz?' dedi. -Allâh yolunda çok işkenceye maruz kalmıştı- Hz. Ömer şöyle anlatıyor: Resûlullah'a vardım, 'Sen hak peygamber değil misin?' dedim, o da *'Evet, ben hak peygamberim'* dedi. 'Biz hak, düşmanımız batıl üzere değil midir' dedim, o da *'Evet, öyledir'* dedi. 'O zaman niye dinimize karşı bu alçaklığı yapıyoruz' dedim, Resûlullâh da *'Ben, Allâh'ın elçisiyim. Allâh, bana yardımcı olduğu halde ona isyan edemem'*

---

[959] Bu hadisi, Buhârî başka yerlerde de rivayet etti. Buhârî, IV, 125, V, 164, IX, 123; Müslim, V, 175, 176.

[960] İbn Kesîr, *Tefsîr,* IV, 200.

buyurdu. Ben, 'Sen değil miydin diyordun, Kâ'be'ye gideceğiz, Kâ'be'yi tavaf edeceğiz?' dedim. Resûlullâh da *'Evet, ama sana bu sene gideceğiz dedim mi'* buyurdu. Ben de *'Hayır'* dedim. Resûlullah da *'Sen Kâ'be'ye gelecek ve tavaf yapacaksın'* dedi. Akabinde Ebû Bekr'in yanında geldim 'Ey Ebû Bekr! Bu hak peygamber değil midir?' dedim. Ebû Bekir 'Tabiki hak peygamberdir' dedi. 'Biz hak, düşmanımız batıl üzere değil midir?' dedi. O da 'Evet' dedi. 'O zaman niye dinimize karşı bu alçaklığı yapıyoruz' dedim. Ebû Bekr 'Ey adam! O zat Allâh'ın elçisidir. Rabbi ona yardımcı olduğu halde Rabbine isyan etmez. Sen ona (Hz. Muhammed'e) sımsıkı tutun, ona muhalefet etme! Allâh'a yemin olsun ki o (Hz. Muhammed) hak üzeredir' dedi. Ben de 'Bize demiyor muydu, Kâ'be'ye geleceğiz, onu tavaf edeceğiz diye' dedim. O da 'Evet, ama sana bu sene geleceksin dedi mi?' dedi. Ben de 'Hayır' dedim. Ebû Bekr, 'Sen muhakkak ki, Kâ'be'ye geleceksin ve onu tavaf edeceksin' dedi. Ömer, 'Yaptığım bu hatadan dolayı (Allâh affetsin diye) çok salih amel işledim."

e) Hz. Peygamber'in Hudeybiyye dönüşünde günahların bağışlanması ve fetih hususunda nazil olan ayetlerden dolayı mutlu olması

2867. Ahmed, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hudeybiyye dönüşünde Hz. Peygamber'e şu ayet nazil oldu: **"Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar."** Hz. Peygamber, '*Bu gece bana öyle bir ayet nazil oldu ki, dünyada benim için ondan daha sevimli bir şey yoktur'* dedi ve sonra inen ayeti okudu. Ashab da 'Gözün aydın, Allah sana nasıl davranacağını açıkladı, acaba bize nasıl davranacaktır?' dedi. Akabinde Hz. Peygamber'e şu ayet nazil oldu:

"(Bütün bu lütuflar) mümin erkeklerle mümin kadınları, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur."[961]

2868. İbn Cerîr, Fetih süresinin ilk ayetinin tefsirinde Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hudeybiyye dönüşünde Hz. Peygamber'e bu ayet nazil oldu. Müşrikler, Müslümanların hac farizasını yerine getirmelerine engel olmuşlardı. Hz. Peygamber Hudeybiyye'de kurbanı kesti, ashabı da sıkıntılı ve

---

[961] Bu hadisi, Şeyhan, Hz. Enes'den rivayet etti. Buhârî, V, 160; Müslim, V, 176; İbn Kesîr, *Tefsir,* IV, 183.

hüzünlüydü. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Bana öyle bir ayet nazil oldu ki, bu ayet bana dünyadan ve içindekilerden daha sevimlidir.'* Sonra ayeti okudu:

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (١) لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (٢) وَيَنْصُرَكَ اللهُ نَصْرًا عَزِيزًا﴾

"Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir. Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder." (Feth: 1-3). Ashab da 'gözün aydın...' dedi."

2869. Ahmed, Mücemmi b. Câriye el-Ensârî'den (radıyallahu anh) – Kur'ân'ı güzel okuyan kuralardan biridir- şöyle rivayet etmektedir: "Hudeybiyye'de hazır bulunduk. Oradan ayrıldığımızda halk develerine doğru koşuşuyordu. Ashabdan bazısı, bazısına 'Ne oldu insanlara?' dedi. 'Hz. Peygamber'e vahiy geldi' dediler. Biz de insanlarla beraber hızlı şekilde Hz. Peygamber'e doğru yola çıktık. Hz. Peygamber, Kurra el-Ğamîm denen yerde devesi üzerinde duruyordu. İnsanlar yanında toplandı, Hz. Peygamber de onlara **"Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik"** ayetini okudu. Ashabdan biri, 'Ya Resulallâh! Bu, fetih midir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet, nefsim elinde olan zata and olsun! Bu fetihtir...'* dedi."[962]

2870. Buhârî, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Siz fethi, Mekke'nin fethi sayıyorsunuz. Mekke'nin fethi feth olarak tahakkuk etti. Halbuki biz, Hudeybiyye günü yaptığımız bey'atı fetih olarak sayıyorduk..."[963]

f) Hz. Ömer döneminde Mısır'daki Nil nehrinin kıssası

2871. Hâfız Ebu'l-Kâsım Lâlekâî, *es-Sünne* adlı eserinde Kays b. Haccac←kendisine rivayet eden birinden şöyle rivayet etmektedir: Mısır fethedildiğinde Mısırlılar Amr b. Âs'ın yanına geldiler. Acemler'in aylarından olan Bü'ne ayı girdiğinde Amr onların valisiydi. Halk, 'Ey vali! Bizim Nil nehrimizin bir âdeti vardır, onsuz suyu akmaz' dedi. Amr b. Âs, 'Nedir bu adeti?' diye sordu. Halk, 'Bu ayın 12. Gecesinde babasının yanında bulunan

---

[962] Bu hadisi, Ebû Dâvud, el-Cihad (2736) adlı adlı bölümde rivayet etti. (İbn Kesîr, *Tefsir,* IV, 173).

[963] Buhârî, V, 156; İbn Kesîr, *Tefsir,* IV, 183. Hadisi, İbn Cerîr (*Tefsîr,* XXVI, 71), Tefsirinde Berrâ'dan buna yakın bir lafızla rivayet etti. Cabirden şöyle rivayet etti: "Biz Hudeybiyye'yi fetih olarak sayıyorduk."

bakire genç bir kızı ararız. Sonra anne-babasını razı eder, üzerine en değerli takı ve elbiseler giydirir, sonra da Nil nehrine atarız' dedi. Amr da onlara 'Bu İslam'da olmaz. İslam öncekileri yıkar, yok eder. Bü'ne ayının sonuna kadar beklediler, Nil nehri akmadı. Nerdeyse halk Mısır'ı terk edecekti. Amr b. Âs, Hz. Ömer'e bu hususta bir mektup yazdı. Hz. Ömer de ona mektup yazdı: Doğru bir şey yapmışsın. Mektubum içinde sana gönderdiğim bir kâğıt var. Bu kağıdı alıp Nil'e at..." Gaybî yardımlar bölümünde geleceği üzere uzunca rivayet etti. Sonunda şöyle denmektedir: Amr b. Âs, kâğıdı Nil nehrine attı, cumartesi kalktılar ki, Allah (celle celâlühü), bir gecede Nil nehrini on altı zira boyunda akıttığını gördüler. Allah (celle celâlühü), bu adeti bu güne kadar kesip kaldırmıştır."[964]

g) Alâ b. el-Hadramî'nin Müslüman askerlerle beraber denize atlamaları

2872. Ebû Nu'aym, Sehm b. Mincâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Alâ b. El-Hadramî (radıyallahu anh) ile beraber cihada çıktık. Dârîn denen yere varıncaya kadar ilerledik. Deniz düşmanla aramızda engel teşkil ediyordu. Alâ b. El-Hadramî, 'Ey Alîm, ey Halîm, ey Alî, ey Azîm! Biz senin kulunuz, senin yolunda senin düşmanınla cihad ediyoruz. Ey Allah'ım! Onlara karşı bize bir çıkış yolu bahşet!' diye dua etti. Akabinde bizle beraber denize atıldı, denize daldık fakat denizin suyu atın sırtına dahi ulaşmadı ve böylece düşmana karşı ilerledik."[965]

2873. Ebû Nu'aym, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) buna yakın bir lafızla rivayet etmekte fakat şu eki yapmıştır: "Kisra valisi İbn Muka'bir beni görünce 'Hayır, vallahi bunlarla savaşamayız!' dedi vebir gemiye atlayıp İran'a doğru yola çıktı."[966]

2874. İlerde Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın Kadisiyye seriyyesinde Dicle nehrinden geçmesi hususunda hadisler gelecektir. Hadislerde Hucr b. Adiy, 'Sizi düşmana saldırmaktan bu küçük su damlası mı –Dicle nehrini kastediyordu-

---

[964] İbn Kesîr, *Tefsir,* III, 464. Bu hadisi ayrıca İbn Asâkir, Ebû'ş-Şeyh ve başkası da rivayet etmiştir.

[965] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 7.

[966] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 8. Bu hadisi Ebû Nu'aym *Delâilü'n-nübüvvet* (208) adlı eserinde ve Taberânî Ebû Hureyre'den, İbn Ebî Dünya Sehm b. Mincab'dan, Beyhakî Enes'den (radıyallahu anh) rivayet etmiştir. Bu hadisler ilerde Allah'ın denizleri kulların emrine verme bahsinde gelecektir.

engelliyor' dedi ve şu ayeti okudu: **"Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır."** Sonra atını nehre doğru sürdü, Hucr b. Adiy atını denize sürünca insanlar da peşinden sürdü. Düşman İslam ordusunun böyle yaptığını görünce 'Bunlar büyülü kimselerdir' deyip kaçtılar."[967]

h) Temîm ed-Dârî'nin Herre'de çıkan ateşi eliyle söndürmesi

2875. Ebû Nu'aym, Mu'âviye b. Harmele'den hadisi rivayet etti. Hadiste şöyle denmiştir: "Harre denen yerde yangın çıktı. Hz. Ömer de Temim ed-Dârî'ye geldi ve 'Bu ateşi söndür' dedi. Temim ed-Dârî (radıyallahu anh), 'Ey mü'minlerin emiri! Ben mi, neden ben?' dedi. Kalkması için ısrar etti ve Hz. Ömer de onunla beraber hareketlendi. Ben de onların peşinden gittim. Yangının yanına vardılar ve Temim ed-Dârî eliyle ateşe saldırmaya başladı. Ateş dereye doğru gidince Temîm (radıyallahu anh) de ateşin peşinden gitti. Hz. Ömer şöyle derdi: Gören görmeyen gibi değildir!"[968]

ı) Hz. Peygamber'in Hendek Savaşında kayaya vurduğunda gördüğü şey ve ashabını bununla müjdelemesi

2876. Nesâî, –azad edilmiş biri olan- Ebû Sekîne←Hz. Peygamber'in bir ashabından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, hendeğin deşilmesini emredince eşmeye engel olan büyük bir kayaya ile karşılaştılar. Eline balyozu aldı, abasını da hendeğin kenarına bıraktı ve şöyle dedi: **"Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir."** (En'âm: 115). Akabinde kayanın üçte biri kırıldı, o sırada Selman el-Fârisî de ayakta durmuş bakıyordu. Hz. Peygamber'in darbesiyle şimşek çaktı. Sonra ikinci darbeyi indirdi ve yine **"Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir."** (En'âm: 115). Ayetini okudu. Bu darbeyle de kayanın diğer üçte biri kırıldı ve yine şimşek çaktı, Hz. Selman da bakıyordu. Sonra Hz. Peygamber üçüncü darbeyi indirdi ve yine **"Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir."** (En'âm: 115) ayetini okudu. Aka-

---

[967] İbn Ebî Hâtim, bu hadisi Habib b. Sühbân'dan rivayet etmiştir.

[968] Ebû Nu'aym, Delâil, 212. Bu hadisi, Beyhakî ve Beğavî de rivayet etti. İlerde gaybî yardımlar bölümünde ateşin itaat etmesi bahsinde gelecektir.

binde geriye kalan üçte biri de kırıldı. Sonra Hz. Peygamber hendekten çıktı, abasını aldı ve oturdu. Hz. Selman, 'Ya Resulallâh! Her darbe indirişinde şimşeğin çaktığını gördüm' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Selman şimşeği gördün mü?'* dedi. Hz. Selman, 'Evet, ya Resulallâh! Seni hak din ile gönderen Allah'a and olsun ki, gördüm' dedi. Hz. Peygamber, *'ilk darbeyi indirince Kisrâ şehirleri, atrafındaki memleketler ve birçok memleket bana gösterildi ve bu gözlerimle gördüm'* dedi. Ashabından hazır olanlar, 'Ya Resulallâh! Allah'a dua et de bize orayı fethetmeyi, çocuklarını ganimet etmeyi müyesser kılsın ve ellerimizle onların diyarlarını harabeye çevirelim' dedi. Hz. Peygamber de bu hususta dua etti. Hz. Peygamber devamında *'İkinci darbeyi indirdim, bu kez bana Kayser'in şehirleri ve etrafındaki şehirler gösterildi ve bu gözlerime gördüm'* dedi. Ashab, 'Ya Resulallâh! Dua et de Allah (celle celâlühü), onun elindeki şehirleri fethetmeyi, çocuklarını ganimet etmeyi nasip etsin ve ellerimizle onun memleketini harabeye çevirelim' dedi. Hz. Peygamber de bu hususta dua etti. Akabinde Hz. Peygamber, *'Sonra üçüncü darbeyi indirdim, bu kez bana Habeşistan şehirleri ve etrafındaki köyler gösterildi. Öyle ki, bu gözlerimle gördüm'* dedi. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Habeşliler ve Türkler size bulaşmadıkça onlara bulaşmayın.'*[969]

2877. İbn Cerîr, Amr b. Avf el-Müzenî'den rivayet etmekte hadisin bir bölümünde şöyle demektedir: Hz. Peygamber geldi ve Hz. Selman'dan balyozu aldı, kayaya öyle bir darbe indirdi ki, kayayı parçaladı ve kayadan şimşek çakar gibi kıvılcım çıktı ve bu kıvılcım Medine'yi aydınlattı. Sanki bu, gece karanlığında yanan bir çıraydı. Hz. Peygamber fetih tekbiri getirdi, Müslümanlar da tekbir getirdi. Sonra ikinci darbeyi indirdi, yine tekbir getirdiler. Akabinde üçüncü darbeyi indirdi, yine tekbir getirdiler. Hz. Selman ve Müslümanlar bunu ve çıkan nuru Hz. Peygamber'e sordular. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Birinci darbede bana Hîre sarayları ve Kisra'nın şehirleri gösterildi. Köpeğin azı dişleri gibiydiler. Cibrîl, bana ümmetimin onlara galip geleceğini bildirdi. İkinci darbede ise Rum topraklarındaki kırmızı saraylar bana gösterildi. Köpeğin azı dişleri gibiydiler (parlıyorlardı). Cibrîl, bana ümmetimin onlara da galip geleceğini söyledi. Üçüncü darbede bana San'â sarayları gösterildi. Köpeğin azı dişleri gibiydiler (parlıyorlardı). Cibrîl, bana*

---

969 İbn Kesîr: Nesâî, hadisi bu şekilde uzunca (mutavvel) rivayet etmiştir. Ebû Davud (4302) ise hadisin sadece bu bölümünü rivayet etmiştir: *"Habeşliler size karışmadığı müddetçe onlara karışmayın. Türkler size bulaşmadıkça onlara bulaşmayın."*(Bidâye, IV, 102).

ümmetimin onlara da galip geleceğini söyledi, size müjdeler olsun!' Müslümanlar çok mutlu oldu ve 'Allah'a hamd olsun ki, bu va'd edilmiş biz söz ve kesin yerine gelecektir' dediler. Hendek Savaşı olunca mü'minler dedi ki:

(وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا)

"Mü'minler düşman birliklerini görünce, "İşte bu Allah'ın ve Resülünün bize vaad ettiği şeydir. Allah ve Resülü doğru söylemişlerdir" dediler. Bu onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini artırmıştır."[970] Münafıklar, 'Hîre'nin sarayları ve Kisra'nın şehirlerinin Medine'den göründüğünü mü söylüyorsunuz? Korkudan ortaya çıkamayıp hendek kazıyorsunuz ve buna rağmen oraları fethedeceğinizi mi düşünüyorsunuz?' dedi. Akabinde haklarında şu ayet nazil oldu:

(وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا)

"Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, "Allah ve Resülü bize, ancak aldatmak için vaadde bulunmuşlar" diyorlardı." (Ahzâb: 12).[971]

2878. Taberânî, "gaybi müeyyideler" bölümünün "gazvelerde yemeğin bereketlenmesi" bahsinde geleceği üzere -uzun bir hadiste- İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Bırakın kayaya ilk darbeyi ben vurayım'* dedi ve bismillâh deyip darbeyi indirdi, vurmasıyla kayanın üçte biri parçalandı ve *'Allah'u ekber! Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki Rum sarayları!'* dedi. Sonra ikinci darbeyi indirdi, yine kayanın bir kısmı parçalandı ve *'Allah'u ekber! Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, İran saraylar!'* dedi. Yanındaki münafıklar ise 'Biz kendimizi korumak için hendekler eşiyoruz, o bize Rum ve İran sarayları va'd ediyor?' dedi."[972]

---

[970] Ahzâb: 22.

[971] İbn Cerîr, *Tefsir,* XXI, 133-134. İbn Kesîr: Bu hadis ğarîbdir. (Bidâye, IV, 100).

[972] Heysemî: İsnadındaki raviler Abdullah b. AHmed b. Hanbel ve Nu'aym el-Anberî müstesna sahih hadis ravileridir. Bu ikisi de sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 132).

i) Hz. Halid'in zehir içmesi ve bir Hıristiyan'ın sahabe hakkındaki sözü

2879. "Gaybî müeyyideler" bölümünün zehirin tesirinin gitmesi bahsinde geleceği gibi Hz. Halid zehiri içti ve 'Kişinin eceli gelmedikçe kişi ölmez' dedi. (Hireli ve Hıristiyan biri olan) Amr'ın sözü: "Vallahi, ey arap topluluğu! Bu sahabe topluluğundan biri bile içinizde bulunduğu müddetçe istediğinizi elde edeceksiniz." Ayrıca Hireliler'e şu sözü: "Araplar'dan daha geleceği parlak başka millet görmüyorum."

j) Sahabenin zaferin sayı çokluğuna bağlı olmadığına dair sözleri

2880. "Zaferin sebepleri" bahsinde Sabit b. Akram'ın sözü gelecektir. (Hadisi Ebû Hüreyre rivayet ediyor): Ey Ebû Hüreyre! Sanki karşımızdakilerin çok olduğunu düşünüyorsun?' dedi. (Ebû Hüreyre) Ben de 'Evet' dedim. Sabit (radıyallahu anh), 'Sen Bedir Savaşına bizle beraber şahit olmadın. Biz sayı çokluğuyla zaferin olacağına inanmayız.

2881. Halid'in sözü de gelecektir: "Biri kendisine 'Rumlar çok fazla, Müslümanlar ise çok az!' dedi. Hz. Halid, 'Rumlar ne kadar az, Müslümalar ise ne kadar fazla! Ordunun gücü ancak zaferle, zayıflığı ise ancak yenilgi ile belli olur, ordunun gücü ve zayıflığı kişi sayısıyla ölçülmez. Vallahi, Aşkar (kendi atının ismidir) sağlam kalsın da onlar sayıca bunun katları olsunlar' dedi."

2882. Hz. Ebû Bekr'in Amr b. Âs'a mektubu: "Emmâ ba'd: Mektubun bana ulaştı, Rum askerlerinin büyük bir orduyla toplandığını söylemişsin. Hz. Peygamberle beraber iken Allah (celle celâlühü), adet ve asker olarak fazla olduğumuzdan dolayı bize muzaffer kılmadı. Hz. Peygamberle beraber cihada çıkıyorduk, yanımızda sadece iki at bulunuyordu. Develere de ancak nöbetleşe biniyorduk. Uhud Savaşında Hz. Peygamberle beraber bulunuyorduk. Yanımızda sadece Hz. Peygamber'in bindiği bir at vardı. Fakat Allah (celle celâlühü) bize sırt çıkıyor, bizi düşmanlarımıza karşı muzaffer kılıyordu."

2883. Hz. Ebû Bekr'in Üsâme ordusunu gönderme bahsinde nasıl davrandığı geçmişti. Araplar her taraftan baş kaldırmışlardı, hepsi dinden dönmüştü, münafıklar artık ortaya çımıştı, Yahudi ve Hıristiyanlar'ın boyunları çok uzamıştı. Müslümanlar ise peygamberleri vefat ettiğinden, sayıları az olduğundan, düşmanlarının sayıca çok olmasından dolayı kış gecesi yağmur altında kalan koyun sürüsüne dönmüşlerdi. Müslümanlar, Hz.

Ebû Bekr'e Üsâme ordusunu göndermemesini söyledilerse de Hz. Ebû Bekr – en isbatli ve kararlı görüşlü olandı- şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu engelleyecek miyim? Böyle bir şey yaparsam büyük bir şeye cüret etmiş olurum. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Tüm Araplar'ın bana saldırmaları benim için Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu alıkoymamdan daha sevimlidir' dedi. 'Ey Üsâme! Ordunla beraber Hz. Peygamber'in söylediği yöne doğru git! Sonra Hz. Peygamber'in sana emrettiği Filistin bölgesindeki yerlere ve Mûte ahalisine savaş aç!' dedi. Geride bıraktığın bizler hakkında endişelenme! Allah bize yeterli olacaktır."

2884. Mü'te savaşında düşman 200 bin kişilik bir orduyla toplanınca Abdullah b. Ravaha'nın sözü (865. Hadiste) geçmişti: "Ey kavmim! Allah'a and olsun! Sizin çekindiğiniz şey, aslında uğrunda memleketinizden çıktığınız şahadettir. Biz, insanlarla sayımız, kuvvetimiz ve çokluğumuzla cihad etmeyiz. Biz, sadece Allah'ın bize ihsan ettiği bu din uğrunda savaşırız. İlerleyin, muhakkak ki size, iki güzellikten biri müyesser olacaktır; ya galibiyet ya da şahadet. İnsanlar da 'Kesinlikle İbn Ravâha doğru söyledi' dedi."

Bu hususta sahabenin birçok kıssası bu kitapta, hadis kitaplarında, mağâzî ve siyer kitaplarından yazılmış ve yaygındır. Artık bu hususta konuyu uzatmıyor, tekrar da yapmaktan kaçınıyoruz.

GERÇEK İMAN VE KÂMİL İMAN

a) Hz. Peygamber'in Haris b. Malik'e "nasıl sabahladın" demesi ve Haris'in cevabı

2885. İbn Asâkir, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescide girdi, Haris b. Malik uyuyordu. Hz. Peygamber ayağı ile ona dürttü ve *'Başını kaldır'* dedi. Hz. Haris başını kaldırdı ve 'Anam babam sana feda olsun buyur ya resulallâh' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey Haris b. Malik! Nasıl sabahladın?'* dedi. Hz. Haris, 'Ya Resulallâh! Hakkıyla mü'min olarak sabahladım' dedi. Hz. Peygamber, *'Her şeyin bir hakikatı vardır. Senin dediğinin hakikatı nedir?'* dedi. Hz. Haris, 'Dünyadan vazgeçtim, gündüzlerimi susuz, gecelerimi ibadetle geçiriyorum. Ben Rabbimin arşını görüyor gibiyim. Birbirlerini ziyaret eden cennet ehli ile ağlayıp sızlayan cehennem ehlini görüyor gibiyim.' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Sen, Allah'ın kalbini nurlandırdığı bir kimsesin. Hakkı görmüşsün, sakın bırakma!'* dedi."[973]

2886. Bu hadisi, el-Askerî *el-Emsâl* adlı eserinde Hz. Enes'ten rivayet etti. Fakat sahabînin ismini Harise b. Nu'mân şeklinde vermiştir. Rivayetinde şöyle denmiştir: Hz. Peygamber kendisine *'Hakkı gördün sakın bırakma!'* dedi. Sonra *'Allah'ın kalbini imanla nurlandırdığı bir kulsun'* dedi. Hz. Harise, 'Ey Allah'ın elçisi! Şehit olmam için bana dua et' dedi. Hz. Peygamber de dua etti. Bir gün kendisine 'Ey Allah'ın atı! Bineğine bin' diye seslenildi. Hz. Harise ilk ata binen kişi ve ilk şehit olan atlı oldu."[974]

2887. İbn Neccâr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber yürüdüğü bir sırada Ensar'dan bir genç kendisine doğru geldi. Hz. Peygamber, kendisine *'Ey Haris! Nasıl sabahladın?'* dedi. Genç de 'Tam bir mü'min olarak sabahladım' dedi. Hz. Peygamber de *'Dediğini bir düşün, her sözün bir hakikatı vardır'* dedi. Genç, 'Ya Resulallâh! Dünyadan vazgeçtim..."[975]

---

[973] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, XIII, 36989.

[974] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 160.

[975] Sonunda bazı eklerle beraber el-Askerî'nin lafzına yakın şekilde hadisi rivayet etti. (Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 160). Hadisi, İbn Mübarek, ez-Zühd adlı eserinde Salih b. Mismar'dan İbn Asâkir'in siyakına benzer şekilde rivayet etti. Bir rivayette: "Hz. Peygamber, 'Her sözün bir hakikatı vardır. İmanın hakikatı nedir?' dedi."
Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe* (I, 289) adlı eserinde şöyle demiştir: "Bu hadis mu'deldir. Bu hadisi, Abdurrezzâk, Salih b. Mismar'dan ve Cafer b. Berkân'dan rivayet etti. (el-*Musannef*, II, 20114).

b) Hz. Peygamber'in Hz. Mu'âz'a "Nasıl sabahladın?" sözü, Hz. Mu'âz'ın cevabı

2888. Ebû Nu'aym, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in huzuruna girdi. Hz. Peygamber, *'Ey Mu'âz! Nasıl sabahladın?'* dedi. Hz. Mu'âz, 'Allah'a tam iman etmiş halde sabahladım' dedi. Hz. Peygamber, *'Her sözün bir hakkı, her hakkın da bir hakikati vardır. Söylediğinin hakikatı nedir?'* dedi. Hz. Mu'âz, 'Ey Allah'ın elçisi! Ne zaman sabahlasam bir daha akşam vaktine yetişmeyeceğimi sanıyorum. Ne zaman akşam vakti olsa sabaha ulaşmayacağımı sanıyorum. Ne zaman bir adım atsam ikinci adımı atamayacağımı düşünüyorum. Her ümmetin peygamberleriyle beraber kitapları verilsin diye çağrıldığını, Allah'ın dışında taptıkları putları görür gibiyim. Cehennem ehlinin azabını, cennet ehlinin ise mükâfatlandırıldığını görürü gibiyim' dedi. Hz. Peygamber de '*Sen hakkı öğrenmişsin, ona sarıl!*' dedi."[976]

c) Hz. Peygamber'in Süveyd b. Haris'e ve ashabına 'kimsiniz?' sözü ve onların cevabı

2889. Daha önce Allah'a ve Resulüne davet bahsinde (168. Hadis) Süveyd b. Haris'in hadisi geçmişti: "Kavmimden gelen yedi kişiden yedinci olarak Peygamber efendimize geldim. Onun huzuruna girdiğimizde onunla konuştuk, bizde gördüğü uslubu çok beğendi. *'Sizler kimlersiniz'* diye sordu. Biz de 'Müminiz' dedik. Resûlullâh da tebessüm ederek *'Her kavim için bir hakikat vardır, sizin imanınızın hakikati nedir?'* diye sordu. Süveyd de dedi ki, on beş haslettir; beşini elçilerin iman edelim diye emrettiler, beşini gönderdiğin elçilerin amel edelim diye emrettiler. Diğer beşini de cahiliyye döneminden biliyoruz, bunları yapmaya devam ediyoruz, ancak sen bizi onlardan

---

Tefsir'de ise Yezid es-Sülemî'den rivayet etti. Sonra hadis muttasıl olarak da gelmiştir diyerek Hz. Enes'in hadisini rivayet etmiştir. Hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, III, 3367), İbn Mende de rivayet etmiştir. Beyhakî, 'bu, münker bir hadistir' demiştir. İsnadda bulunan Yusuf şekke düşüp bazen bir defa Haris, bir defa ise Harise demiştir. İbn Sa'id ise 'Bu hadis muttasıl olarak sabit olmamıştır' demiştir." *El-İsâbe*'den muhtasar olarak alınmıştır. Bezzâr, hadisi Hz. Enes'den rivayet etmiştir. Heysemî: "İsnadında hadisiyle ihticac edilmeyen Yusuf b. Atiyye vardır." (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 57). Taberânî, Haris b. Malik el-Ensarî'den: Hârise, Hz. Peygamber'in yanından geçerken Hz. Peygamber, ona 'Nasıl sabahladın ey Harise!' dedi..." İbn Askir'in hadisine yakın lafızla rivayet etti. Heysemî: "İsnadında İbn Lahîa var, ayrıca isnadında hakkında açıklama gereken biri var." (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 57).

[976] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 242.

nehyedersen (biz de terk ederiz)." Hadisi, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine, kadere, İslam'ın erkânlarına iman etme ve güzel ahlak hakkında rivayet etti.

d) Hz. Peygamber'e gelip istiğfar talep eden münafığa Hz. Peygamber'in dua etmesi

2890. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturduğum bir sırada Hâriseoğullarından Harmele b. Zeyd el-Ensarî (radıyallahu anh) gelip Hz. Peygamber'in önünde oturdu ve 'Ya Resulallâh! –diline işaret ederek- iman buradadır, -kalbine işaret ederek- nifak ise buradadır. Kalbim Allah'ı çok az zikretmektedir' dedi. Hz. Peygamber sustu, Harmele yine tekrar etti. Akabinde Hz. Peygamber, Harmele'nin dilini tuttu ve *'Ey Allah'ım! Harmele'ye doğru sözlü bir dil, şükreden bir kalp ver, ona benim sevgimi ve sevdiğimin sevgisini ihsan et, ona durumunu hayırlı kıl'* diye dua etti. Harmele, Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Benim münafık kardeşlerim vardır, onların başkanıydım. Sana onları söyleyeyim mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Senin bize geldiğin gibi kim bize gelirse sana yaptığımız gibi onun da bağışlanması için dua ederiz. Fakat kim, nifak üzere ısrar ederse Allah onun hakkından daha iyi gelir'* dedi."[977]

---

[977] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 250. Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, IV, 3475) de rivayet etti. İsnadında bir beis yoktur. Hadisi, İbn Mende de rivayet etmiştir.Hişam b. Ammar'ın Fevâid'inin Ahmed b. Süleyman rivayetinde Ebû Derdâ'nın hadisi olarak bize rivayet edilmiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 320).

ALLAH'IN ZÂTINA VE SIFATLARINA İMAN

a) Bir sahabînin çok İhlas süresini okuması

2891. Beyhakî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir sahabîyi seriyyeye başkan olarak tayin etmişti. Sahabî kıldırdığı namazlarda hep son rekâtta ihlas süresini okuyordu. Seriyye dönünce bunu Hz. Peygamber'e söylediler. Hz. Peygamber de *'Sorun bakalım, neden dolayı böyle yapmış'* dedi. Sahabîye sordular ve sahabî, 'Çünkü bu sûre, Allah'ın sıfatı hakkında olduğundan okumak istiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Ona söyleyin ki, Allah onu sevmektedir'* dedi."[978]

b) Hz. Peygamber'in Yahudi bir din adamının Allah hakkında söylediklerini tasdik etmesi

2892. Beyhakî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir Yahudi din adamı Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Muhammed -veya Ya Resulallâh- Allah (celle celâlühü), semaları bir parmak üzerinde, yer tabakalarını bir parmak üzerinde, dağ ve ağaçları bir parmak üzerinde, su ve toprağı bir parmak üzerinde, diğer mahlukatı da diğer bir parmak üzerinde tutmaktadır. Bazen bunları sallayarak 'melik sadece benim' demektedir' dedi. Hz. Peygamber, sözünü tasdik mahiyetinde öyle güldü ki, azı dişleri gözüktü. Sonra şu ayeti okudu:

وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

"Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudret eliyle dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir." (Zümer: 67).[979]

---

[978] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 208. Bu hadisi, Beyhakî'nin belirttiği gibi Şeyhân (Buhârî, VI, 157; Müslim, VIII, 125) Hz. Âişe'den rivayet etmektedir.

[979] Bu hadisi, Buhârî ve Müslim Sahîh'lerinde rivayet etmişler. (Buhârî, VI, 157; Müslim, VIII, 125; Beyhakî el-Esmâ ve's-sıfât, 245).

c) Hz. Enes'in ve Hz. Ebû Zerr'in Allah'ın insanları nasıl haşr edeceğine dair hadisi

2893. Beyhakî, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Kâfir kıyamet günü yüz üstü nasıl haşredilecek?' diye soruldu. Hz. Peygamber, *'Dünyada ayakları üstü onu yürüten ahirette yüz üstü de onu yürütebilir'* dedi."[980]

2894. Ahmed, Huzeyfe b. Üseyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Zerr (radıyallahu anh), (kavmine) dedi ki: "Ey Benî Ğıfâr kabilesi! Söyleyin ama yemin etmeyin! Doğru sözlü ve doğruluğu tasdiklenen kişi bana insanların üç cemaat şeklinde haşr olunacağını haber verdi: a) Bir cemaat binekleri üstünde, yanlarında azıkları olduğu halde ve elbiseleri de üzerlerinde olduğu halde haşr olacak b) Bir cemaat yaya halde fakat koşarak haşr olacak c) Bir cemaati da melekler, cehenneme doğru yüz üstü sürükleyerek haşr edecektir." Cemaattan biri, 'Bu iki grubu anladık da yaya halde koşarak haşr olanların suçu nedir?' diye sordu. Hz. Ebû Zerr, 'Allah (celle celâlühü), bineklere öyle bir afet indirecek ki, hiçbir binek sağ kalmayacaktır. Öyle ki, güzel bir bahçesi olan kimse, bahçesini verip şişman ve eğerli bir binek dahi almak isteyecektir. Fakat buna gücü yetmeyecektir."[981]

d) Hz. Peygamber'in ashabına "mâ şâe'llâhu vahdehu lâ şerîke leh" demeyi emretmesi

2895. Beyhakî, Tufeyl b. Abdillah'tan –anne tarafından Hz. Âişe'nin kardeşidir- şöyle rivayet etmektedir: Rüyasında bir grup Hıristiyanla karşılaştığını görür ve 'Mesih, Allah'ın oğludur dememiş olsaydınız çok güzel bir toplum olurdunuz' dedi. Onlar da 'Siz Allah dilerse, Muhammed dilerse demeseydiniz siz de çok iyi bir toplum olurdunuz' dedi. Rüyasında sonra Yahudi bir cemaatla ve 'Üzeyr Allah'ın oğludur demeseydiniz çok iyi bir toplum olurdunuz' dedi. Onlar da 'Siz de Allah dilerse, Muhammed dilerse demektesiniz' dedi. Sabah olunca Hz. Tufeyl, Hz. Peygamber'in yanına gelip rüyasını an-

---

[980] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 356. Buhârî (VI, 137), Müslim (VIII, 135), Ahmed (III, 229), Nesâî, İbn Ebî Hatim, Hâkim (*Müstedrek*, II, 402) ve başkası Hz. Enes'den buna yakın lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 28).

[981] İbn Kesir, *Tefsir*, III, 65. Hâkim, bu hadisi Huzeyfe←Ebû Zerr tariki ile buna yakın şekilde rivayet etmektedir ve "Hadisin isnadı Velid b. Cümey'a kadar sahihtir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir." Zehebî: Müslim, Velid'den tabi' olarak hadis rivayet etmiş, Nesâî de hadisine ihticac etmiştir. (*Müstedrek*, IV, 564).

lattı. Hz. Peygamber de *'Benden önce rüyanı kimseye anlattın mı?'* dedi. Hz. Tufeyl, 'Evet' dedi. Akabinde Hz. Peygamber Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle buyurdu: "*Kardeşiniz bildiğiniz gibi bir rüya görmüş, bundan sonra öyle değil, 'Tek ve ortağı olmayan Allah dilerse' deyiniz.*"[982]

2896. Beyhakî, Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Müslümanlardan biri, rüyasında ehli kitaptan birini gördü ve ehli kitaptan olan adam, "Şayet 'Allah ve Resûlü dilerse' sözüyle şirk koşmamış olsaydınız ne güzel bir toplum olurdunuz!" dedi. Sahabî bunu Hz. Peygamber'e anlattı ve Hz. Peygamber, *"Ben de böyle demenizi istemiyorum. Ancak 'Allah dilerse sonra da filan dilerse' deyin"* dedi."

2897. Beyhakî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'e gelip bazı hususlarda onunla konuşmak istedi. Adam, Hz. Peygamber'e 'Allah ve sen dilersen' dedi. Hz. Peygamber, *'Beni Allah'la eşit mi kılıyorsun, bilakis tek olan Allah dilerse de!'* dedi."[983]

e) Bir Yahudi'nin Hz. Peygamber'e meşîet hakkında sorusu, Hz. Peygamber'in de cevabı

2898. Beyhakî, Evzâî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir Yahudî gelip Hz. Peygamber'e meşîeti (dilemeyi) sordu. Hz. Peygamber de *'meşîet Allah'ındır'* dedi. Yahudî, 'Ben şu an kalkıyorum (burada meşîet benim değil mi)' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah (celle celâlühü), senin kalkmanı dilemiştir'* dedi. Adam, 'Ben diledim ve şu an oturuyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah, senin oturmanı irade etmiştir'* dedi. Adam, 'Bu ağacı kesmeyi irade ediyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'O zaman Allah, ağacı kesmeni irade etmiştir'* dedi. Adam, 'ben de kesmemeyi düşünüyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'o zaman Allah, kesmemeni dilemiştir'* dedi. Akabinde Hz. Cibrîl geldi ve 'İbrahim'e hüccet telkin edildiği gibi sana da telkin edildi' dedi. Sonra ayet nazil oldu ve Allah şöyle dedi:

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ

[982] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 110.
[983] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfat, 110

"(Savaş gereği,) hurma ağaçlarından her neyi kestiniz yahut (kesmeyip) kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah'ın izniyledir. Bu da fasıkları rezil etmesi içindir." (Haşr: 5).[984]

f) Hz. Peygamber'in ve ashabının Sabah namazında uykuda kalmaları

2899. Beyhakî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber Hudeybiyye dönüşünde bir yerde konakladı ve gecenin son bölümüydü. Hz. Peygamber, (sabah namazına kaldıracak birini bırakmak için) *'Kim bize bekçilik yapacak?'* dedi. Abdullah (radıyallahu anh), 'Ben, ben!' dedi. Hz. Peygamber de uyumam gerektiğini belirtmek için iki veya üç defa *'Sen!'* dedi. Sonra *'Tamam yapabilirsin'* dedi. Ben de bekçilik yaptım. Sabah namazı vakti olunca Hz. Peygamber'in dediği gibi uyuyakalmışım. Ancak güneş sırtıma vurunca uyanabildim. Akabinde Hz. Peygamber kalktı, her zamanki gibi yapacağını yaptı, sonra namazını kıldı, sonra da şöyle buyurdu: *Allah (celle celâlühü), dileseydi uykuda kalmazdınız. Fakat Allah, sizden sonrakiler için de –yani uykuda kalan veya unutan kişiye- bir yol olsun diye böyle irade etti.*"[985]

2900. Beyhakî, Abdullah b. Katâde←babasından (radıyallahu anh) –abdest kabı hakkındaki hadiste- şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allah (celle celâlühü), dilediği zaman ruhunuzu kabzeder, dilediğinde geri verir."* Sahabe ihtiyacını giderdi, akabinde abdest aldı, güneş aydınlık etmişti. Sonra kalkıp namaz kıldırlar."[986]

g) Bir yahudînin Hz. Ömer'e "eni yer ve gökler genişliğinde olan cennete koşun" ayetini sorması

2901. Abd b. Humeyd, İbn Cerîr, İbn Munzir, İbn Husrev –lafız onundur- Târık b. Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: Bir Yahudî Hz. Ömer'in yanına geldi ve "Eni yer ve gökler genişliğinde olan cennete koşun" ayetini açıklar mısın, cennet o kadarsa cehennem nerde?' dedi. Hz. Ömer, sahabeye 'Adama cevap verin' dedi fakat hiç kimse cevap veremedi. Hz. Ömer, 'Yeryü-

---

[984] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 111. Beyhakî: Bu hadis her ne kadar mürsel olsa da önceki muttasıl hadisler bu manayı pekiştiriyor.

[985] Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 109.

[986] Bu hadisi, Buhârî, Sahîh (I, 154, IX, 170) adlı eserinde bu isnadla rivayet etti. Beyhakî, el-Esmâ, 109.

züne gece karanlığı çökünce gündür nereye gidiyor' dedi. Yahudi, 'Allah nereye dilerse' dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, 'Cehennem de Allah nereyi dilerse' dedi. Yahudi, 'Nefsim elinde olan zata and olsun! Ey mü'minlerin emiri! Allah tarafından nazil olan kitabın içinde (Tevrat'ı kastediyor) aynen dediğin vardır' dedi."[987]

h) Hz. Ali'nin meşîet hakkında konuşan biriyle tartışması

2902. İbn Ebî Hâtim, Cafer b. Muhammed←babası←Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'ye, 'Meşîet hakkında ileri geri konuşan biri var burada' denildi. Hz. Ali, ona 'Ey Allah'ın kulu! Allah seni dilediği gibi senin dilediğin gibi mi yarattı?' dedi. Adam, 'Allah dilediği gibi yarattı' dedi. Hz. Ali, 'Allah dilediği zaman mı hastalandırır, sen dilediğin zaman mı?' dedi. Adam, 'Allah dilediği zaman' dedi. Hz. Ali, 'Allah dilediğinde mi sana şifa verir, yoksa sen dilediğin zaman mı?' dedi. Adam, 'Allah dilediği zaman' dedi. Hz. Ali, 'Allah dilediği mekâna mı seni koyar, yoksa senin dilediğin mekana mı?' dedi. Adam, 'Allah dilediği mekâna' dedi. Hz. Ali, 'Vallahi bunun dışında bir şey deseydin, gözlerinin içinde olduğu başına kılıç darbesi indirirdim' dedi."[988]

ı) Hz. Peygamber'in ashabına "bu nifak değildir" sözü

2903. Bezzâr, Müsned'inde Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Senin yanında iken bir hal üzereyiz, yanından ayrılınca daha farklı oluyoruz' dediler. Hz. Peygamber, *'Allah hakkında ne düşünüyorsunuz?'* dedi. Onlar da 'Allah, hem açıkta hem gizlilikte bizim Rabbimizdir' dedi. Hz. Peygamber de *'bu, nifak değildir'* dedi."[989]

i) Hz. Peygamber'in hesap hakkında bir Arabî ile kıssası

2904. İbn Neccâr, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir Arabî Hz. Peygamber'e geldi ve 'Kıyamet günü insanları kim hesaba çekecektir?' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah azze ve celle'* dedi. Arabî, 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, biz kurtulduk' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Nasıl yani?'* dedi. Arabî, 'Kerîm olan zat gücü yettiğinde affeder' dedi."[990]

---

[987] İbn Cerîr, *Tefsir,* IV, 92; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 277.
[988] İbn Kesir, *Tefsir,* III, 211.
[989] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* I, 52; İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 397.
[990] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 270.

j) Hz. Ömer'in Hz. Mu'âz'ı zekât memuru olarak göndermesi

2905. Abdurrezzâk ve Mehâmilî –Emâli'sinde- Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer b. Hattab, Hz. Mu'âz'ı Benî Kilâb kabilesine zekât memuru olarak gönderdi. Onlardan elde ettiği zekâtı ordaki fakirlere taksim etti ve elinde hiçbir şey kalmadı. Atın eyerin altına serdiği bez parçasını sırtına alıp geri döndü. Hanımı, kendisine 'Memurlar geri döndüğünde aileleri için hediyeler getirirler, senin hediyelerin nerde?' dedi. Hz. Mu'âz, 'Yanımda bir emin görevli vardı (ondan hediye getiremedim)' dedi. Hanımı, 'Sen Hz. Peygamber zamanında, Hz. Ebû Bekr zamanında güvenilir biriydin. Hz. Ömer (sana güvenmediği için) seninle beraber güvenilir bir görevli mi gönderdi' dedi. Hanımlar içinde Hz. Ömer'i şikayet etti. Bu, Hz. Ömer'e ulaşınca Hz. Mu'âz'ı çağırdı ve 'Seninle beraber güvenilir bir görevli mi göndermişim?' dedi. Hz. Mu'âz, 'Söyleyecek başka bir şey bulamadım. Ben de böylece özrümü beyan ettim' dedi. Hz. Ömer güldü, ona bir şeyler verdi ve 'Bununla hanımını razı et' dedi."[991]

k) Hz. Âişe'nin Mücâdele hakkındaki hadisi

2906. İmam Ahmed, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: Her şeyi işiten Allah'a hamd olsun. Bir gün kocası hakkında konuşan bir kadın, Hz. Peygamber'e gelerek onunla konuşuyordu. Ben ise evin diğer köşesinde olduğum için konuştuğunu duyamıyordum. Akabinde Allah (celle celâlühü) şu ayeti nazil etti: **"Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."**[992]

2907. İbn Ebî Hâtim'in bir rivayetinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Her şeyi işiten Allah ne yücedir. Havle bt. Sa'lebe'nin konuşmasını duyuyordum. Fakat bazı şeyleri duyamıyordum. Hz. Peygamber'e kocasını şöyle şikayet ediyordu: "Ya Resulallâh! Malımı yedi, gençliğimi tüketti, onun için birçok çocuk doğurdum. Yaşlandığımda, artık çocuk yapamaz olduğumda beni boşadı. Allah hakkı için sana onu şikâyet ediyorum." Hz. Havle ordan ayrılmamıştı ki, Hz. Cibrîl şu ayeti nazil etti: **"Allah, kocası**

---

991 İbn Cerîr: Hz. Mu'âz'ın yanınmda emin biri vardı sözüyle Allah (celle celâlühü) kastediyordu. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 87.

992 Ahmed, *Müsned*, VI, 46. Buhârî, Tevhîh kitabında (IX, 144) muallak olarak rivayet etmiştir. İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, 318; Beyhakî, el-Esmâ ve's-sıfât, 136.

hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." Kocası Evs b. Sâmit (radıyallahu anh) idi."[993]

l) Hz. Ebû Bekr'in Allah'a iman hakkın sözleri

2908. Buhârî *Târîh*'inde, Osman *ed*-Dârimî *er-Reddu ale'l-Cehmiyye* adlı eserinde*, el-Esbehânî el-Hucce* adlı eserinde İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince Hz. Ebû Bekr şöyle dedi: "Ey insanlar! Eğer Muhammed taptığınız ilahınızdıysa bilin ki, Muhammed ölmüştür. Eğer ilahınız semada olan ise biliniz ki, ilahınız ölmemiştir." Sonra da şu ayeti okudu: **"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."** (Al-i İmran: 144).[994]

2909. Sahabenin Hz. Ebû Bekr'in hilafetinde hemfikir olması bahsinde Hz. Ebû Bekr'in hutbesi (1031. Hadis) geçmişti: "Allah (celle celâlühü), Hz. Muhammed'e hayat verdi, dinini ikame edene kadar onu hayatta bıraktı. Hz. Peygamber de Allah'ın dinini tüm dinlerin üzerine çıkardı, Allah'ın risalet görevini eda etti, Allah yolunda cihad etti. Sonra da Allah, kendisinin ruhunu kabzetti, sizi de bu yol üzerine bıraktı. Beyyine ve kalbe şifa olan Kur'ân'dan sonra helak olan helak olmuştur. Kimin Rabbi Allah ise o diridir, asla ölmez. Kim, Muhammed'e ibadet ediyor, onu ilah menziline çıkarıyorsa şunu bilsin ki, ilahı onu öldürmüştür. Ey insanlar! Allah'tan korkun! Dininize sımsıkı sarılın, Rabbinize tevekkül edin. Çünkü Allah'ın dini ayaktadır, kelimesi de tamdır. Allah (celle celâlühü), kendisine yardım edip dinini izzetli kılana yardım eder. Nur ve şifa olan Allah'ın kelamı aramızdadır. Allah (celle celâlühü), o kitapla Muhammed'i hidayete erdirdi. O kitabın içinde Allah'ın helal ve haram kıldığı şeyler vardır. Bize karşı birlik olan insanlardan asla korkmayız, Allah için çekilen kılıçlar kınlarından çekilmiştir ve biz, henüz o kılıçlarımızı

---

[993] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 318.

[994] Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr,* I, 623. İbn Kesîr: İsnadındaki raviler sıkadır. (Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 51).

bırakmamışız. Hz. Peygamberle beraber cihad ettiğimiz gibi bize karşı ayaklanan kimselerle de cihad ederiz."[995]

m) Secdede iken vefat eden bir bayan hakkında Hz. Âişe'nin sözü

2910. Hâkim, Alkame←annesinden şöyle rivayet etmektedir: Bir kadın, Hz. Âişe'nin evine girdi, Hz. Peygamber'in odasının yanında namaz kıldı. Kadın hasta değildi. Secdeye varınca başını kaldırmadı ve vefat etti. Hz. Âişe, 'Dirilten ve öldüren Allah'a hamd olsun. Bu olayda benim için kardeşim Abdurrahman b. Ebî Bekr'in ölümü hakkındaki şüphemi giderdi' dedi. Kardeşim öğle vakti kaylûleye yatmıştı. Gittiklerinde ölü halde gördüler. Hz. Âişe'nin kalbine kendisine kötü bir şey mi yapıldı, yoksa aceleye gelip diri iken mi defnedildi diye bir şüphe doğmuştu. Bu olay, kendisi için bir ibret oldu ve kalbindeki şüpheler gitti."[996]

---

[995] Bu hadisi, Beyhakî, Urve b. Zübeyr'den rivayet etmiştir. (Delâilü'n-nübüvvet, VII, 217-218).
[996] Hâkim, *Müstedrek*, III, 476.

MELEKLERE İMAN

a) Hz. Ali'nin Nuh tufanında ve Lut kasırgasında iki melek hakkında sözü

2911. İbn Cerîr, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: Her damla ancak bir melek elinde bir ölçü ile inmektedir. Nuh tufanı hariç. O gün suya inmesi için izin verildi, meleklere ise izin verilmedi. Su, bekçileri aşıp dışarı çıktı. Bu, Allah'ın şu ayetinde vurgulanmıştır: "Su taştığında" (Hâkka: 11). Rüzgâr ancak bir melek gözetiminde inmektedir. Ad Kavmi kasırgası mustesna. O gün rüzgâra çıkma izni verildi, melekler ise izin verilmedi. Bu, Allah'ın şu ayetinde vurgulanmıştır: **"Onlar da uğultulu ve dondurucu şiddetli bir rüzgârla helak edildi."** [997]

b) Hz. Selman'ın ölüm esnasında "huzuruma giren ziyaretçilerim var" sözü

2912. İbn Sa'd, Şa'bî ← Cezl ← Selman'ın hanımı Bukayra'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kocam Selman ölüm döşeğinde iken beni çağırdı. O sırada dört kapısı olan üst kattaydı. 'Kapıların hepsini aç ey Bukayra! Bu gün ziyaretçilerim gelecek. Hangi kapıdan gireceklerini bilmiyorum' dedi. Sonra kendisine ait olan bir misk istedi ve bir kapta suyla karıştırmamı istedi. Sonra 'Bunu alıp yatağımın etrafını sür. Sonra da içeri geçip biraz dur, döndüğünde beni yatağımda ölmüş olarak göreceksin' dedi. Gerçekten döndüğümde ruhu kabzedilmiş halde yatağında uzandığını gördüm. (veya buna yakın bir lafızla rivayet etti)."[998]

2913. İbn Sa'd, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman ölüm döşeğinde iken evinin hanımına 'Senden sakladığım şeyi getir bana' dedi. Ben de kocama misk dolusu kab getirdim. 'Su dolu bir kadeh getir' dedi. Akabinde suyun içine misk attı, eliyle miski eritti ve şöyle dedi: 'Bunu yatağımın etrafına serp, yanıma Allah'ın yarattığı bazı varlıklar gelecek, onlar yemek yemez, fakat koku alırlar. Kapımı kapat ve evine geç.' Ben de öyle yaptım. Az oturdum ki, bir ses işittim. Sonra yukarı çıktım ki, ruhunu teslim etmiş."[999]

2914. İbn Sa'd, muhtasar şekilde Atâ b. Sâib'den hadisi rivayet etmiş, hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Gece vakti yanıma melekler gelecek-

---

[997] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 273.
[998] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 92.
[999] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 92.

tir. Onlar kokuyu alır fakat yemek yemezler.[1000] Bu husustaki bazı kıssalar gaybı müeyyideler bölümünün Meleklerden gelen yardım bahsinde gelecektir.

KADERE İMAN

a) Hz. Peygamber'in Ensar'dan bir çocuğun cenazesi hazır olunca Hz. Âişe'ye sözü

2915. Müslim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber Ensar'dan bir çocuğun cenazesine çağrıldı. Ben de 'Ya Resulallâh çocuğa müjdeler olsun! O cennet serçelerinden bir serçe olacaktır. Hiç günah işlememiş, işlemeye yetişecek yaşa da ulaşmamıştır' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Âişe yanılmış olmayasın. Çünkü Allah (celle celâlühü), cenneti yaratırken cennet ehli olanlar henüz atalarının sülbündeydiler. Allah (celle celâlühü), cehennemi yaratırken cehennemlikleri henüz atalarının sülbünde* idiler."[1001]

b) Ubade b. Samit'in oğluna kaderin hayrına ve şerrine iman etmesine dair vasiyeti

2916. İmam Ahmed, Velid b. Ubâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Babam Ubâde'nin yanına vardım. O sırada hastaydı, vefat edeceğinden endişe ediyordum. 'Babacığım! Bana vasiyet et, ne yapacağımı söyle!' dedim. Babam, 'Beni oturtun' dedi. Onu oturttuklarında 'Yavrum! Kaderin hayrına ve şerrine iman etmedikçe imanı tammış ve Allah'ı hakkıyla bilmiş olamazsın' dedi. Ben de 'Babacığım! Kaderin hayır ve şerrini nasıl bilmeliyim?' dedim. Babam da "Sana (kaderde) isabet etmeyecek şey sana isabet etmeyecektir. Sana isabet edecek şey de kesin sana isabet edecektir. Yavrum! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Allah (celle celâlühü), ilk kalemi yarattı, sonra kaleme 'yaz!' dedi. Kıyamete kadar olacak şeyler o sırada yazıldı."* Ey yavrum! Eğer vefat ettiğinde bu inanç üzere değilsen cehenneme girersin."[1002]

c) Ashabdan biri neyle karşılaşacağını bilmediğinden ağlaması

2917. Ahmed, Ebû Nadra'dan şöyle rivayet etmektedir: Ebû Abdillah isminde Hz. Peygamber'in ashabından birinin yanına ziyaret amacıyla sahabîler girdi. Ebû Abdullah o sırada ağlıyordu. Sahabe, kendisine 'Neden

---

[1000] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 92-93.

[1001] İbn Kesir, *Tefsir,* II, 268.

[1002] Ahmed, *Müsned,* V, 317. Bu hadisi, Tirmizî, Velid b. Ubade←babası tariki ile rivayet etmiş ve hadis için "hasen, sahih, ğarîb'dir" demiştir. (Tirmizî, 2155, 3319; İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 268)

ağlıyorsun? Hz. Peygamber sana *'Bıyığını al ve benimle karşılaşana kadar sakla'* demedi mi?' dedi. Sahabî de 'Evet fakat Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işitim: "*Allah azze ve celle bazı insanları sağ eliyle kabzetti ve bunların yeri buradır. Diğer kısmını da kabzetti ve bunların yeri de buradır, dedi.* Ben, hangi kabzada bulunan insanlardanım bilmiyorum."[1003]

d) Hz. Mu'âz ölüm döşeğinde iken Allah'ın ne takdir ettiğini bilmediğinden ağlaması

2918. Taberânî, Mu'âz b. Cebel'den şöyle rivayet etmektedir: "Ölüm döşeğinde iken ağladı. Kendisine 'Neden ağlıyorsun?' dediler. Hz. Mu'âz, 'Vallahi, ölümden korktuğumdan veya dünyada arkamda bırakacaklarımdan dolayı ağlamıyorum. Fakat Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işitim: "*Bunlar iki kabzadır. Bir kabza cehenneme girecek, diğer kabza ise cehenneme girecektir.*" Hangi kabza içinde olduğumu bilmediğim için ağlıyorum' dedi."[1004]

e) İbn Abbas'ın kader hakkında konuşana sözü

2919. Ahmed, Muhammed b. Ubeyd el-Mekkî←Abdullah b. Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisine 'biri gelmiş, kaderi inkar ediyor' denildi. İbn Abbas, 'Onu yanıma yönlendirin' dedi. İbn Abbas o sırada amâydı. 'Adama ne yapacak ey İbn Abbas!' dediler. İbn Abbas dedi ki: Nefsim elinde olan zata and olsun! İmkân bulursam burnunu ısırıp koparacağım. Boynu elime geçse kırardım. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Benî Fihr kadınlarını görüyor gibiyim. Müşrik olarak sallana sallana Hazrec putunu tavaf etmişlerdi. Bu, ümmetim içinde cereyan eden ilk şirkti. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, onların bu kötü görüşleri, onları Allah'ın şerri takdir etmediğini düşünmeye sevk ettiği gibi hayrı da takdir etmediğine sürükleyecektir'* dedi."[1005]

2920. İbn Ebî Hâtim, Atâ b. Ebî Rabah'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın yanına geldim, o sırada Zemzem suyunu çekiyordu. Paçaları da sudan dolayı ıslanmıştı. Kendisine 'Kader hakkında ileri geri konuşulmak-

---

[1003] Ahmed, *Müsned,* IV, 176, V, 68. Heysemî: İsnadındaki râvîler sahih hadis râvîleridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 186).
[1004] Heysemî: Hadisin isnadında Berrâ b. Abdillah el-Ğanevî var, kendisi zayıf biridir. Ayrıca Hasan el-Basrî, Hz. Mu'âz'a yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 187).
[1005] Ahmed, *Müsned,* I, 330.

tadır' dedim. İbn Abbas, 'Bunu da mı yaptılar?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. İbn Abbas şöyle devam etti: 'Vallahi bu ayet onlar için nazil oldu: **Yüzüstü ateşe sürüklendikleri gün kendilerine, "Cehennemin dokunuşunu tadın!" denecek. Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.** (Kamer: 48, 49). Bu kimseler, ümmetin en şerlileridir. Onların hastalarını ziyaret etmeyin, ölüleri üzerinde ise namaz kılmayın. Onlardan birini görürsem bu parmaklarımla iki gözünü çıkarırım."[1006]

2921. Ebû Nu'aym, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: İbn Abbas, 'Kaderi inkâr eden biriyle karşılaşıp bıçakla kafasına vurmak isterdim' dedi. Kendisine 'Neden?' diye sordular. Şöyle dedi: Allah (celle celâlühü), beyaz billurdan levhi mahfuzu yarattı, kapaklarını kırmızı yakutla yarattı. Kalemi nurdan, kitabı nurdan, eni ise gök ve yeryüzü genişliğindedir. Her gün 360 defa bakmaktadır. Her bir bakışta ise bir şeyler yaratmakta, diriltmekte, öldürmekte, izzetli kılmakta, zelil etmekte, dilediğini yapmaktadır."[1007]

f) İbn Ömer'in kader hakkında ileri geri konuşan biriyle irtibatını kesmesi

2922. Ahmed, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Ömer'in Şam ehlinden kendisiyle yazıştığı bir dostu vardı. Abdullah b. Ömer, kendisine şöyle mektup yazdı: Bana ulaştığına göre kader hakkında bir şeyler demişsin. Bir daha bana mektup yazma. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işitim: *Ümmetim içinde kaderi inkar eden bir topluluk çıkacaktır.*"[1008]

g) Hz. Ali'nin kader ve onun hakkında ileri geri konuşun kişi hakkında sözü

2923. İbn Abdilber, *el-İlm* adlı eserinde Nezzâl b. Sebre'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali'ye 'Ey mü'minlerin emiri! Burada bir cemaat var, olay gerçekleşmeden Allah bilemez diyorlar' dedi. Hz. Ali, 'Anneleri onları yetim bıraksın, nerden çıkarıyorlar bunu?' dedi. Şöyle denildi: 'Allah'ın şu sözünden çıkarıyorlar: "Andolsun, içinizden, cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz." Hz. Ali, 'Bilmeyen helak olur' dedi ve sonra minbere çıkıp Allah'a hamd ve sena ettik-

---

[1006] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 267.
[1007] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 325.
[1008] Ahmed, *Müsned,* II, 90. Bu hadisi, Ebû Dâvud (4613), Ahmed b. Hanbel'den aynı isnadla rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 268).

ten sonra şöyle dedi: Ey insanlar! İlmi öğrenin, onunla amel edin ve onu öğretiniz. Allah'ın kitabında kimin aklına bir şey takılırsa bana sorsun. Bana ulaştığına göre bir topluluk şöyle demektedir: Allah (celle celâlühü), olay vuku bulmadan olayı bilmez. Çünkü Allah şöyle demektedir: "Andolsun, içinizden, cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz." "Hattâ na'leme" sözcüğü burada bilelim değil, görelim manasındadır. Yani ayetin manası: Üzerine cihad ve sabır farz olup da görevini yerine getirip de mükâfatlandırılanları görelim diye sizi sınava tabi tutuyoruz."[1009]

2924. Tevekkül bahsinde Hz. Ali'nin sözü geçmişti: "İyi bilin ki, semada hükmü verilmeyen hiçbir şey yeryüzünde olmaz. Hiç kimse yoktur ki, illa kaderi gelene kadar kendisine iki melek tahsis edilir ve kendisini korurlar. Kaderi geldiği vakit ise kişiyi kaderiyle baş başa bırakırlar. Allah tarafından bana verilen kuvvetli koruyucu bir kalkanım vardır. Ecel vaktim gelince koruyucu zırhım aramızdan çıkacaktır. Kişi, kaderinde var olan şeylerin hata yapmayarak gelip kendisine isabet edeceğine, kaderinde olmayan şeylerin ise kendisine isabet etmeyi ıska geçeceğine inanmadıkça imanın tadını alamaz' dedi."[1010]

h) Hz. Ömer'in minber üzerinde kader hakkında şiiri

2925. Beyhak, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), birçok kere minber üzerinde şöyle hitap ederdi:

Kendini fazla yorma

Her şey Allah'ın takdiri ile olur.

Allah'ın istemediği şey sana isabet etmeyecek

Emri ise seni ıskalamayacaktır.

[1009] Ai el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 256.

[1010] Ebû Dâvud, Kader adlı eserinde rivayet etmiştir.

KIYAMET ALAMETLERİNE İMAN

a) "Sûr'a üfürüldüğü zaman var ya; işte o gün çetin bir gündür" ayeti nazil olunca Hz. Peygamber'in sözü

2926. İbn Ebî Şeybe, Taberânî ve İbn Merdûyeh İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: *"Sûr'a üfürüldüğü zaman var ya; işte o gün çetin bir gündür"* ayeti nazil olunca Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ben nasıl nimetlerden lezzet alabilirim. Sûr sahibi, sûru ağzına almış, alnını eğmiş, üfürmek için kendisine ne zaman emir verilecek onu beklemektedir.'* Ashab, 'O zaman ne söylememizi önerirsin?' dedi. Hz. Peygamber şöyle deyin, buyurdu: ***Allah bize yeterlidir ve o ne güzel vekildi. Allah'a tevekkül ettik."***[1011]

2927. Bâverdî, hadisi Arkam b. Ebî Arkam'dan buna yakın bir lafızla rivayet etti. Bir rivayette: Sahabe, bunu işitince bu, onlara ağır geldi ve 'Ne yapacağız?' dediler. Hz. Peygamber şöyle deyin, buyurdu: *Allah bize yeterlidir ve o, ne güzel vekildir."*[1012]

b) Hz. Sevde el-Yemânî'nin Deccâl'ın zuhur edeceğinden dolayı korkması

2928. Kadınların muâşereti bahsinde Hz. Hafsa'nın Hz. Sevde'ye sözü geçmişti: "Hz. Hafsa da kendisine 'Ey Sevde! Kör Deccâl zuhur etti de onun hakkında konuşuyorduk' dedi. Hz. Sevde 'Öyle mi' dedi ve o kadar korktu ki, korkudan titremeye başladı. 'Nereye saklanayım?' dedi. Hz. Hafsa, hurma dalları ve yapraklarından yapılmış, içinde saklandıkları odaya işaret ederek 'Buraya saklan' dedi. Hz. Sevde de oraya saklandı. Oda pislik ve örümcek ağları ile doluydu. Hz. Peygamber eve girdiğinde onlar öyle gülüyorlardı ki, gülmekten konuşamıyorlardı. Hz. Peygamber, *'Neden gülüyorsunuz?'* dedi. Bu sözü üç defa tekrar etti. Onlar da elleriyle Hz. Sevde'nin içinde olduğu bölümü işaret ettiler. Hz. Peygamber içeri girdi, baktı Hz. Sevde korkudan titriyor. Kendisine *'Sevde! ne yapıyorsun burada?'* dedi. Hz. Sevde, 'Ya Resullellâh kör Deccâl zuhur etmiş!' dedi. Hz. Pegamber ise *'Çıkmadı ama and olsun çıkacaktır, çıkmadı ama and olsun çıkacaktır'* dedi. Hz. Peygamber,

---

[1011] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 352; Taberanî, *el-Kebîr*, XII, 12670, 12672; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 270. Hadise de hasen demiştir.

[1012] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 270.

Hz. Sevde'yi odadan çıkardı, üzerindeki toz ve örümcek ağını temizlemeye başladı."[1013]

c) Hz. Ebû Bekr ve İbn Abbas'ın Deccâl hakkındaki sözü

2929. İbn Ebî Şeybe, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "[1014]Ebû Bekr (radıyallahu anh), 'Irak'da Horasan isminde bir yer var mı?' diye sordu. 'Evet, var' dediler. Hz. Ebû Bekr, 'Deccâl işte ordan çıkacaktır' dedi."

2930. Nu'aym b. Hammad, *el-Fiten* adlı eserinde Ebû Berk Sıddîk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Deccâl, Merv Yahudilerinden çıkacaktır."[1015]

2931. İbn Cerîr, Abdullah b. Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: Bir gün sabah vakti İbn Abbas'ın yanına vardım. 'Bu gece sabaha kadar uyuyamadım' dedi. 'Neden?' diye sordum. İbn Abbas, 'Kuyruklu yıldız zuhur etmiş, dediler. Duhânın da zuhur ettiğinden korktum ve sabaha kadar uyuyamadım' dedi."[1016]

2932. Hâkim, hadsi İbn Ebî Müleyke'den buna yakın şekilde rivayet etmiş; fakat rivayetinde şöyle denmiştir: "Deccâlın zuhur etmesinden korktum."[1017]

[1013] Bu hadisi, Ebû Ya'lâ (*Müsned,* XIII, 7160) ve Taberânî (*el-Kebîr,* XXIV, 706), Hz. Peygamber'in azatlısı Rezîne'den rivayet etti.

[1014] İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* XV, 145.

[1015] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 263.

[1016] İbn Ebî Hâtim, hadisi Abdullah b. Ebî Müleyke-İbn Abbad'dan (radıyallahu anhuma) bu şekilde rivayet etmiştir. Bu hadisin isnadı İbn Abbas'a kadar sahihtir. (İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 139).

[1017] Hâkim: Hadis şeyhanın şartı üzere sahihtir. Fakat hadisi rivayet etmemişler. Zehebî ikrar etmiştir. (*Müstedrek,* IV, 459).

KABİRDE VE BERZAHTA OLANLARA İMAN

a) Hz. Ebû Bekr'in ölüm döşeğindeki sözü

2933. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Ubâde b. Nüsey'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken Hz. Âişe'ye 'Bu iki elbisemi yıka, bunlarla beni kefenleyin. Senin baban ya en güzel şekilde kıyafetini giyinmiş olacak ya da her şeyi alınmış kişi olacaktır' dedi."[1018]

2934. Ahmed, İbn Sa'd ve ed-Duğulî Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr ölüm döşeğinde iken şöyle dedim:

Hayatıma and olsun! Servet kişiye fayda sağlamayacak
Can boğaza gelip kalp sıkıştığı zaman.

Hz. Ebû Bekr dedi ki: Öyle deme, yavrum şöyle de: **"Ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona, işte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir" denir."** (Kâf: 19). Bu elbiselerime bakın, bunları yıkayıp beni onlar içinde kefenleyin. Çünkü diri, ölüden daha fazla yeni elbiseye ihtiyaç duyar. Ölü sadece irin ve kan akmasın diye kefenlenir."[1019]

2935. Ebû Ya'lâ, Ebû Nu'aym, ed-Duğûlî ve Beyhakî Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ebû Bekr'in hastalığı şiddetlenince ağladı ve bayıldı. Ben de şöyle dedim:

İnsan gözyaşlarını ne kadar tutarsa tutsun
Elbet bir gün gözyaşları akacaktır.

Babam ayılınca 'Yavrum! Senin dediğin gibi değildir' dedi. Bilakis şudur: **"Ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona, işte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir" denir."** Sonra 'Hz. Peygamber hangi gün vefat etti?' dedi. Ben de 'Pazartesi günü' dedim. 'Bu gün hangi gündür?' dedi. Ben de 'Pazartesi günüdür' dedim. Babam da 'Allah'tan rica ediyorum bu gece vefat edeyim' dedi ve Salı gecesi vefat etti. Babam, 'Hz. Peygamber kaç bezle kefenlendi?' dedi. Ben de 'Onu yemene ait, beyaz ve yeni üç elbise ile kefenledik. İçinde gömlek ve sarık yoktu' dedim. Babam, 'Bu elbisemi yıkayın çünkü ondan zaferan lekesi var. Ayrıca iki yeni elbise

---

[1018] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, el-Muntahab, IV, 363.
[1019] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 196.

koyun' dedi. Ben de 'Elbisen eski ama' dedim. Babam, 'Hayatta olan, ölüden daha fazla yeni elbiseye ihtiyaç duyar. Kefen irinden dolayı yapılır."[1020]

b) Hz. Ömer'in ölüm döşeğinde sözü

2936. İbn Sa'd, Yahya b. Ebî Raşid el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), ölüm döşeğinde iken oğluna şöyle dedi: 'Yavrum! Ruhumu teslim etmek üzere iken beni çevir, dizlerin sırtım üzerinde olsun, sağ elin alnımda olsun, sol elin çenemde olsun. Ruhumu teslim edince gözlerimi kapat, kefenimde iktisatlı davran. Çünkü Allah katında hayırlı amelim varsa Allah bana bu kefenden daha hayırlısını verecek, eğer hayırlı amelim yoksa o kefenimi de üzerimden alacaktır. Mezarımı da fazla geniş yapmayın. Çünkü Allah katında hayırlı amelim varsa mezarım gözün alabileceğin genişlikte olur. Eğer hayırlı biri değilsem kabrim öyle sıkışacak ki, kaburgalarım birbirine girecektir. Cenazemle beraber kadınlar olmasın, ben de olmayan bir hasletle beni övmeyin, Allah beni daha iyi bilir. Cenazemle yola çıktığınızda hızlı yürüyün, çünkü Allah katında hayır varsa benim için daha hayırlı olana bir an önce götürmüş olursunuz, yok hayır yoksa boynunuzda taşıdığınız hayırsız birini bir an önce indirmiş olursunuz'"[1021]

2937. "Hilafeti, şuraya elverişli kişilere bırakma" öleceğini bildiğinde Hz. Ömer'in sözü geçmişti: "Şu an dünya benim olsa çıkışın dehşetinden hepsini fidye olarak vermek isterdim." Ayrıca oğluna şu sözü: "Yanağımı yere koy ey Abdullah b. Ömer!' dedi. Dizimden indirip ayağımın üzerine koydum. Hz. Ömer, 'Yanağımı yere koy!' dedi. Sakalını ve yanağını yere bıraktı ve 'Allah (celle celâlühü), ya günahlarını affetmezse! Vay senin haline! Yazıklar olsun annene ey Ömer!' dedi ve ruhunu teslim etti."[1022]

c) Hz. Osman kabirlerin yanında durduğunda ağlaması

2938. Ağlama bahsinde Hânî'den yapılan rivayet geçmişti: Hz. Osman, kabir yanında durduğunda öyle ağlardı ki, sakalları ıslanırdı. Kendisine 'cen-

---

[1020] Ebû Yalâ, VII, 4451; Beyhakî, Sünen, III, 399; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 362. İbn Sa'd'ın siyakında şöyle gelmiş: Kefen, irin ve çürümeye yüz tutacaktır. *(et-Tabakât*, III, 197).

[1021] İbn Sa'd, III, 358. Bu hadisi, İbn Ebî Dünya, el-Kubur adlı eserinde Yahya'dan buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (Ali el-Muttakî, Muntahab, IV, 427).

[1022] Bu hadisi, Taberânî İbn Ömer'den uzun bir hadiste rivayet etti. Heysemî, hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 76).

net ve cehennemi hatırlayınca ağlamıyorsun; fakat kabri hatırlayınca ağlıyorsun?' diye sordular..."[1023]

d) Ölüm döşeğinde iken Hz. Huzeyfe'nin sözü

2939. Buhârî, Halid b. Rabî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe'nin hastalığı ağırlaşınca arkadaşları ve Ensar işitti. Gece yarısı veya sabah namazı vakti onun yanına geldiler. Hz. Huzeyfe, hangi vakit olduğunu sordu. Biz de 'Gece yarısı veya sabah namazı vakti' dedik. Hz. Huzeyfe de 'Ateşin sabahından Allah'a sığınırım' dedi. Hz. Huzeyfe 'Kefenimi getirdiniz mi?' dedi. Biz de 'Evet' dedik. Hz. Huzeyfe de 'Kefende aşırı gitmeyin. Allah katında benim için hayır varsa bana daha hayırlısı verilecek, benim için hayır yoksa üzerimdeki de acilen çıkarılacaktır' dedi."[1024]

2940. Ebû Nu'aym, Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe'nin hastalığı ağırlaşınca Benî Abs kabilesinden insanlar ona geldi. Halid b. Rabi el-Absî haber bana dedi ki: Onun yanına gittik, kendisi Medâin'de bulunuyordu. Ancak gece yarısı yanına varabildik..."[1025]

2941. Ebû Nu'aym, Sıla b. Züfer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Huzeyfe, beni ve Ebû Mes'ûd'u gönderdi, onun için yemen kürkünden ona üç yüz dirheme kefen satın aldık. 'Bana aldığınızı bana gösteriniz' dedi. Ona kefeni gösterdik. 'Bu bana kefen olamaz. İnce ve beyaz iki kumaş bana yeterlidir, içinde gömlek olmasın. Çünkü bu elbiselerle çok az zaman kalacam. Ya daha hayırlı, ya da daha kötüsü bana giydirilecektir' dedi. Biz de gidip iki beyaz ve ince kumaş aldık."[1026]

2942. Ebû Nu'aym, Ebû Mes'ûd'dan muhtasar şekilde rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: Hz. Huzeyfe, 'Bu kıyafetle ne yapacaksınız? Eğer arkadaşınız Salih biriyse Allah, bundan daha hayırlısını verecek, salih değilse kıyamet gününe kadar kabrin bir kenarına atılacaktır' dedi."[1027]

[1023] Bu hadisi, Timizi (2308) rivayet etmiş, hadise hasen demiştir.
[1024] Buhârî, Edebu'l-müfred, 496.
[1025] Hâkim, bu hadisi Mustedrek (III, 380) adlı eserinde Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den bu manada muhtasar olarak rivayet etti.
[1026] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 283.
[1027] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 282.

2943. Hâkim, Kays b. Ebî Hâzım'den buna yakın şekilde rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Eğer arkadaşınız Salih biri değilse Allah, kıyamet günü bunu, onun yüzüne vuracaktır."[1028]

e) Ölüm döşeğinde iken Ebû Musa'nın sözü

2944. Ebû Nu'aym, Dahhak b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: Ebû Musa el-Eş'arî (radıyallahu anh), ölüm döşeğinde iken çocuklarını çağırdı ve 'Gidin, kabrimi eşin, geniş yapın, derin yapın' dedi. Onlar da gittiler ve (gelip) 'Dediğin gibi kabri eştik, geniş yaptık ve derin yaptık' dediler. Ebû Musa, 'O kabir iki menzilden biri olacaktır; ya bana öyle geniş olacak ki, bir tarafı kırk ziraa ulaşacak, sonra da bana cennet kapısı açılacak ve ben hanımlarıma, cennetteki yerlerime ve Allah'ın bana hazırladığı güzelliklere bakacağım. Bu gün evimi tanıdığımdan daha çok cennetteki yerimi tanıyacağım. Sonra dirilene kadar cennetin güzel kokusu koklayacağım. Ya da -Allah muhafaza- kabrim daralacak ve mızrağın başındaki demirden daha dar hale gelecektir. Sonra da cehennem kapılarından bir kapı açılacak ve kelepçelerime, prangalarıma ve dostlarıma bakacağım. Sonra da cehennemdeki yerim benim için bu evden daha tanıdık gelecektir. Akabinde de dirilene kadar cehennemin zehrine ve sıcaklığına mübtela olacağım' dedi."[1029]

f) Üseyd b. Hudayr'in üç halden birini temenni etmesi

2945. Ebû Nu'aym, Beyhakî ve İbn Asâkir Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh), insanların en faziletlilerindendir. Hz. Üseyd şöyle derdi: Üç halden biri üzerinde olursam hiç şüphesiz cennet ehlinden olurum: "Kur'ân'ı okuduğum veya dinlediğim hal üzere olsam, Hz. Peygamber'in hutbesini dinlediğim hal üzere olsam veya cenazede bulunduğum hal üzere olursam. Cenazede hazır olduğumda ölüye yapılan her şeyin bana da yapılacağını düşünürüm."[1030]

[1028] Hâkim, *Müstedrek*, III, 380.
[1029] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 262.
[1030] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 138.

AHİRETE İMAN

Hz. Peygamber'in cenneti anlatması

2946. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Biz 'Ya Resulallâh! Seni gördüğümüzde kalplerimiz yumuşar, ahiret ehli oluruz; fakat senden ayrıldığımızda dünya bize hoş geliyor, kadınlarımızı ve çocuklarımızı koklamakla meşguluz' dedik. Hz. Peygamber, *'Şayet yanımda olduğunuz hal üzere devamlı kalsaydınız, melekler sizle elleriyle musahafa eder ve sizi evlerinizde ziyaret ederdi. Şayet günah işlemeseydiniz, Allah (celle celâlühü), sizi götürür sizin yerinize günah işleyip bağışlayacağı bir toplum getirirdi'* dedi. Biz de 'Ya Resulallâh! Bize cennetten bahset, nasıl inşa edilmiştir?' dedik. Hz. Peygamber, *'Bir kerpiçi altın, bir kerpiçi gümüş, çimento yerini tutan ise Ezfer miski, taşları ise mercan ve yakuttan, toprağı ise Za'feran şeklinde inşa edilmiştir. Cennete giren nimetle karşılaşır, asla sıkıntı çekmez, orda ebedi kalır, asla ölmez, elbiseleri çürümez, gençliği ise gitmez. Üç kişinin duası geri çevrilmez: birincisi âdil devlet başkanın, ikincisi iftar edene kadar niyetli olanın ve üçüncüsü mazlumun bedduasıdır. Mazlumun bedduası bulutlarla taşınır ve onun için sema gökleri açılır ve Allah azze ve celle şöyle der: İzzetime and olsun ki, sana yardım edeceğim, bir müddet sonra olsa da."*[1031]

Hz. Fatıma'nın babasının yanına dünya için gitmesi, ahireti isteyerek geri dönmesi

2947. Ebû'ş-Şeyh, hadis cüz'ünde Süveyd b. Ğafele'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali'ye çok açlık isabet etti. Hz. Fatıma'ya 'Keşke Hz. Peygamber'e gidip ondan bir şeyler isteseydin' dedi. Ben de gittim ve yanında Ümmü Eymen vardı. Kapıya vurdum, Hz. Peygamber de Ümmü Eymen'e *'Bu, Hz. Fatıma'nın kapı vuruşudur. Öyle bir vakitte geldi ki, normalde bu vakitte hiç gelmezdi'* dedi. Hz. Fatıma, 'Ya Resulallâh! Meleklerin azığı tehlil (Allah'u ekber demek), tesbih (subhanellah demek)ve hamd etme iken bizim azığımız nedir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Nefsim elinde olan zata and olsun! Muhammed'in evinde otuz gündür yemek için ateş yanmamıştır. Bize birkaç keçi getirildi, istersen beş tanesinin sana verilmesini emredeyim, istersen de Cibrîl'in bana öğrettiği beş kelimeyi sana öğreteyim'* dedi. Bunun üzerine Hz.

[1031] Ahmed, *Müsned,* II, 304, 305, 443. Tirmizî (3598) ve İbn Mâce (1752) hadisin bir bölümünü rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 49).

Fatıma, 'Sen bana Cibrîl'in sana öğrettiği beş kelimeyi öğret' dedi. Hz. Peygamber de kızına dedi ki: *'Şöyle de: Ey ilklerin ilki, ey sonların sonuncusu, ey güçlü ve metin olan, ey miskinlere rahmet eden, ey şefkatlilerin en merhametlisi!'* Hz. Fatıma (bu kelimeleri öğrendikten sonra) çekip gitti, Hz. Ali'nin yanına vardı. Hz. Ali, 'Ne yaptın?' dedi. Hz. Fatıma, 'Yanından dünya için ayrıldım, fakat ahiret ile döndüm' dedi. Hz. Ali de 'Bu gün, en hayırlı günündür' dedi."[1032]

Ebû Musa'nın insanların ahireti unutma nedenlerini söylemesi

2948. Ebû Nu'aym, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir yolculukta Ebû Musa ile beraberdik. İnsanların konuştuklarını ve fasîh konuşan birinin konuştuğunu duydu. Sonra 'Ey Enes! Gel de biz Rabbimizi zikredelim. Dünyaları için ne de güzel dil döküyorlar' dedi. Sonra bana dedi ki: Ey Enes! İnsanlar neden ahiretten uzaklaştı, ondan yüz çevirdi' dedi. Ben de 'Arzu ve şeytandan dolayı' dedim. Ebû Musa (radıyallahu anh), 'Vallahi hayır bundan dolayı değil, dünya yakın ahiret ise uzak olduğundan dolayıdır. Şayet ahireti görmüş olsaydılar, ondan yüz çevirmez, başka tarafa meyletmezlerdi."[1033]

[1032] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 302. Ali el-Muttakî: Bu hadisin ravileri için cerh edilmiş biri göremiyorum. Fakat hadis mürsel süretindedir. Eğer Süveyd hadisi Hz. Ali'den işitmişse hadis muttasıldır.

[1033] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 259.

KIYAMET GÜNÜ OLACAKLARA İMAN

Hz. Peygamber'in cennet ehlinin yarısının kendi ümmetinden olmasını ümit etmesi

2949. Tirmizî, -hadise sahih demiştir- İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir. Hz. Peygamber seferde olduğu bir anda kendisine **"Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karnındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün; halbuki onlar sarhoş değillerdir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir."** (Hac: 1, 2) ayeti nazil oldu. Hz. Peygamber de *'Bu gün hangi gündür, biliyor musunuz?'* dedi. Sahabe, 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Bu gün, Allah'ın Hz. Âdem'e 'cehennemlikleri cehenneme göndereceğim' diyeceği gündür. Hz. Âdem, 'ya Rabbim! Cehennemlikler kimlerdir?' dedi. Allah, '999 kişi cehenneme, bir kişi ise cennete girecektir' dedi. Bunun üzerine Müslümanlar ağlamaya başlarlar. Hz. Peygamber, 'Birlik olun, dürüst olun. Her nübüvvetle beraber cahiliye vardır. Bu 999 sayısı cahiliye adeti üzere olanlardan alınır, tamamlanmazsa münafıklarla tamamlanır. Sizin ve diğer ümmetlerin durumu, devenin ayağında bulunan veya devenin kenarında bulunan nişan gibidir. Cennet ehlinin dörtte birinin benim ümmetimden olacağını umuyorum.'* Sahabe (sevinçten) tekbir getirdi. Hz. Peygamber sonra *'Cennet ehlinin yarısının benim ümmetimden olacağını umuyorum'* dedi. Ashab yine (sevinçten) tekbir getirdi. Akabinde şöyle buyurdu: *'Üçte ikisinden daha mı az olur bilmiyorum.'"*[1034]

2950. Buhârî, yukardaki ayetin tefsirinde Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Allah (celle celâlühü), kıyamet günü Hz. Adem'e seslenecek, o da 'Buyur, emrin başım üstüne ey Rabbim!' diyecektir. Şöyle bir ses gelecektir: 'Allah (celle celâlühü), ümmetin içinden bir bölümünü cehenneme atmanı emrediyor.' Hz. Adem, 'ya Rabbim cehennemlikler kaç kişidir' dedi. Allah da 'her bin kişiden 999 kişi cehennem payıdır' dedi. O günün dehşetinden hamile kadın hamlini düşürecek, çocuk yaşlanacaktır.* ***"İnsanları sarhoş görürsün; halbuki onlar sarhoş değillerdir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir."*** *(Hac: 2).* Bu, insanlara

---

[1034] Bu hadisi bu şekilde Ahmed (*Müsned,* IV, 432, 435) ve İbn Ebî Hâtim de rivayet etmiştir.

çok ağır geldi, insanların rengi attı. Hz. Peygamber de *'ye'cûc me'cûcden 999 kişi cehenneme, sizden ise bir kişi (cennete) girecektir. Siz, insanlık içinde beyaz öküzün yanındaki siyah kıl veya siyah öküzün yan tarafında bulunan beyaz kıl gibi belirginsiniz. Cennet ehlinin dörtte birinin siz olacağını ümit ediyorum'* dedi. Biz de tekbir getirdik. Sonra *'cennet ehlinin üçte birinin siz olacağını ümit ediyorum'* dedi. Yine tekbir getirdik, sonra *'cennet ehlinin yarısının siz olacağını ümit ediyorum'* dedi. Biz yine (sevinçten) tekbir getirdik."[1035]

Hz. Zübeyr'in ahiretle alakalı bazı soruları, Hz. Peygamber'in de ona verdiği cevaplar

2951. İbn Ebî Hâtim, İbn Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: **"Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda muhakeme edileceksiniz"** ayeti nazil olunca Hz. Zübeyr, 'Ya Resulallâh! dünyada muhakemeye çekildiğimiz gibi ahirette muhakemeye mi çekileceğiz' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. Hz. Zübeyr, 'O zaman durum vahimdir' dedi."

2952. İmam Ahmed de hadisi rivayet etmekte fakat şu eki yapmaktadır: **"Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz?"** (Tekasur: 8) ayeti nazil olunca Hz. Zübeyr, 'Ya Resulallâh! Hangi nimetlerden sorguya çekileceğiz? Bizim nimetimiz sadece iki siyah; hurma ve sudur' dedi."[1036]

2953. Ahmed, Abdullah b. Zübeyr←Zübeyr b. Avâm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bu ayetler nazil olunca: "**Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda muhakeme edileceksiniz. Kim, Allah'a karşı yalan uyduran ve kendisine geldiğinde, doğruyu (Kur'an'ı) yalanlayandan daha zâlimdir? Cehennemde kâfirler için kalacak bir yer mi yok!** (Zümer: 31, 32). Hz. Zübeyr, 'Ya Resulallâh! Özel günahlarımıza ek olarak ahirette dünyada olduğu gibi yine muhakeme mi edileceğiz' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, Allah (celle celâlühü), her hak sahi-*

[1035] Buhârî, bu hadisi başka yerde de (IV, 168) rivayet etmektedir. Müslim (I, 139) ve Nesâî tefsirinde (359) rivayet etmişler. (İbn Kesir, *Tefsir,* III, 204). Hâkim, hadisi İbn Abbas'dan buna yakın şekilde rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber'in bu sözleri insanlara zor geldi ve insanlar çok üzüldü."

[1036] Bu eki Tirmizî (3356) ve İbn Mâce (4158) de rivayet etmiş, Tirmizî hadise hasen demiştir.

bine hakkını verene kadar aranızda muhakeme devam edilecektir' dedi. Hz. Zübeyr, 'Vallahi, durum vahimdir!' dedi."[1037]

Abdullah b. Ravâha'nın Cehennem ile alakalı bir ayeti hatırladığından dolayı ağlaması

2954. Abdurrezzâk, Kays b. Ebî Hâzim'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Ravâha (radıyallahu anh), başını hanımın dizine koymuştu. Sonra ağlamaya başladı, hanımı da ağladı ve hanımına 'Neden ağlıyorsun?' diye sordu. Hanımı, 'Baktım sen ağlıyorsun, ben de ağladım' dedi. Hz. Abdullah şöyle dedi: Ben, Allah'ın şu ayetini hatırladım: **"**(Ey insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur." (Meryem: 71). Cehennemden kurtulup kurtulamayacağımı bilmiyorum' dedi. Bir rivayette "O sırada hastaydı" eki vardır."[1038]

Ölüm döşeğinde iken Hz. Ubâde'nin ailesinden ve komşularından kendisinden kısas almalarını istemesi

2955. Beyhakî ve İbn Asâkir, Ubâde b. Muhammed b. Ubade b. Samit'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ubâde ölüm döşeğinde iken 'Azatlılarımı, hizmetçilerimi, komşularımı ve yanıma girip çıkanları çağırın' dedi. Hepsini topladılar ve Hz. Ubade şöyle dedi: "Bu günün, dünyadaki son günüm olduğunu, ahiretin de ilk gecesi olacağını tahmin ediyorum. Bilmiyorum, belki elimle veya dilimle sizin hakkınıza girmişim. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, kıyamet günü kısas olacaktır. Sizden kimin canını sıkmışsam ruhum çıkmadan benden kısas almasını istiyorum' dedi. Onlar da 'Bilakis sen bir baba gibi, bir terbiye edici gibiydin' dedi. Hz. Ubade asla bir hizmetçiye kötü laf etmemiştir. Hz. Ubade, 'Olan hakkınızı helal ettiniz mi?' dedi. Onlar da 'evet' dedi. Hz. Ubade de 'Ey Allah'ım! Şahit ol' dedi ve akabinde şöyle dedi: Madem ki, sizde hakkım yok, o zaman vasiyetime kulak veriniz: Cenazemde kimsenin benim için ağlamamasını istiyorum. Ruhum çıkınca güzel şekilde abdestinizi alın, sonra insanlar mescide girip üzerime namaz kılsın, sonra da Ubâde ve kendileri için mağfiret talep etsinler. Çünkü Allah şöyle buyurmuştur: **"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin." (Ba-**

[1037] Tirmizi (3236), hadisi rivayet etti ve "hasen ve/veya sahihtir" dedi. İbn Kesirt, *Tefsir,* IV, 52. Bu hadisi, Hâkim, *Müstedrek* adlı eserinde rivayet etmiş ve "hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir" demiştir. (*Müstedrek,* IV, 572).

[1038] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 52.

kara: 45) Beni hızlı adımlarla kabrime götürün, cenazemle beraber ateş taşımayın, altıma da kırmızı ağaç koymayın."[1039]

Hz. Ömer'in ahiret hesabından korkması

2956. Daha önce "Beytu'l-Mal'dan ihtiyatlı şekilde kendisine infak etmesi" bahsinde Hz. Ömer'in Abdurrahman'a sözlediği söz geçmişti: Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf'dan dört bin dirhem borç istemesi için kendisine bir elçi gönderdi. Hz. Abdurrahman, elçiye 'Söyle Beytu'l-Mal'dan alsın, sonra yine öder' dedi. Elçi gelip Hz. Ömer'e bunu aktarınca bu, Hz. Ömer'in zoruna gitti ve bir gün onunla karşılaştı ve "Beytu'l-Mal'dan alsın' diyen kişi sen misin? Sonra ödeyemeden öldüğümde siz de 'mü'minlerin emiri! Beytu'l-maldan bu kadar para aldı, ona helal edin!' diyeceksiniz, ben de kıyamet günü bundan dolayı hesaba çekileceğim, öyle mi?' dedi."

Ebû Hüreyre'nin ve Mu'âviye'nin ahiretle alakalı hadisi işittiklerinde ağlaması

2957. Allah'ın ve Resûlünün ilminden etkilenme bahsinde Allah'ın Kur'ân okuyanla, mal sahibi ile ve Allah yolunda şehit olanla alakalı hükmünü içeren hadis zikredilince Ebû Hüreyre'nin feryat figan etmesi ve yüz üstü düşmesi gelecektir. Öyle ki, uzun müddet Şüfeyyu'l-Asbehî onu ayakta tutmuştur. Ayrıca Hz. Muhaviye'nin bu hadisi işittiğinden dolayı helak olacağı zannıyla aşırı ağlaması da gelecektir.

[1039] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 79.

ŞEFÂATA İMAN

Hz. Peygamber'in "benim şefaatım ümmetimden şirk koşmadan vefat edenleredir" sözü

2958. Beğavî ve İbn Asâkir Avf b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, gecenin son kısmında bize geldi. Ben, Mu'âz b. Cebel ve Ebû Musa el-Eş'arî vardık. (Bu saatte gelmesinden dolayı) Onlar gibi ben de korktum. O sırada vadinin üst tarafında değirmen sesi gibi bir ses işittik ve bunu Hz. Peygamber'e haber verdik. Hz. Peygamber, *'Bu gece bana Rabbimden bir elçi geldi. Beni şefâat ile ümmetimin yarısının cennete girmesi hususunda muhayyer bıraktı, ben şefaati seçtim'* dedi. Sahabe de 'Allah aşkına ve aramızdaki arkadaşlık hatırına bizi şefaat ehlinden kıl' dedi. Hepsi Hz. Peygamber'e yapışınca Hz. Peygamber de *'Hazır bulunanları şahit tutuyorum ki, şefaatim, ümmetimden şirk koşmayan herkese olacaktır'* dedi."[1040]

Hz. Peygamber'in Allah katında ümmetine duası onlara şefaat etmesidir

2959. Beğavî, İbn Mende ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Ebî Akîl'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'e gönderilen Sakîf heyetinin içinde bulunuyordum. Develerimizi kapıda çökerttik. Kendisinden daha çok buğz ettiğim kimse olmayan kişinin yanına vardık. Yanından çıktığımızda ise o bizim için insanların en sevimlisi oldu. Bizden biri, 'Ya Resulallâh! Allah'tan Hz. Süleyman gibi bir mülk istemedin mi?' dedi. Hz. Peygamber güldü ve sonra şöyle buyurdu: "*Efendinizin Allah katında Süleyman'ın mülkünden daha fazlası vardır. Allah, hangi peygamber'i gönderdiyse ona bir dilek hakkı vermiştir. Bazısı bunu dünyada istemiştir, Allah da ona vermiştir. Bazısı ise bunu isyan eden bir kavmi için istemiştir, onlar da helak olmuştur. Allah (celle celâlühü), bana da bir hak verdi, ben hakkımı ümmetime şefaat olarak kıyamet gününe sakladım.*"[1041]

[1040] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 271.

[1041] Beğavî: İbn Ebî Akîl'in bu hadisten başka hadis rivayet edip etmediğini bilmiyorum. Bu hadis ğaribdir. Sadece bu tarikle gelmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 3957). Bu hadisi, Buhârî ve Hâris b. Ebî Üsâme de rivayet etmiştir. (İbn Hacer, İsâbe, II, 411).

Hz. Peygamber'in "Ümmetimin en şerlileri için ben ne hayırlı biriyim" sözü

2960. Şîrâzî, *el-Elkâb* adlı eserinde ve İbn Neccâr Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Ümmetimin en şerlileri için ben ne hayırlı biriyim.*' Müzeyne Kabilesinden biri, 'Ya Resulallâh! şerli olanlara böyle isen hayırlı olanlara nasılsın?' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Ümmetimden hayırlı olanlar kendi amelleriyle cennete girecektir. Ümmetimden şerli olanlar ise benim şefaatimi bekleyecekler. Şefaatim, kıyamet günü sahabemi eleştiren müstesna tüm ümmetim için olacaktır.*"[1042]

Hz. Ali'nin Kur'ân'daki en ümit verici ayet hakkında sözü

2961. İbn Merdûyeh, Ali b. Ebî Tâlib'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Ümmetime şefaat edeceğim ve nihayet Allah (celle celâlühü), bana 'razı oldun mu Muhammed!' diyecektir. Ben de 'tamam, razı oldum' diyeceğim.* Sonra Hz. Ali geldi ve 'Ey Iraklılar! Allah'ın kitabından en ümit verici ayetin şu olduğunu söylüyorsunuz: **"De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."** (Zümer: 53). Biz de öyle diyoruz. Fakat biz ehli beyt olarak bundan daha ümit verici olan ayetin şu olduğuna inanıyoruz: **"Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın."** (Duhâ: 5). Bu verilecek şey şefaattir."[1043]

Hz. Büreyde'nin Mu'âviye'nin önünde Şefaata dair sözü

2962. Ahmed, İbn Büreyde←babasından şöyle rivayet etmektedir: Hz. Büreyde, Mu'âviye'nin (radıyallahu anh) yanına girdi. O sırada biri konuşuyordu. Hz. Büreyde, 'Ey Mu'âviye! Konuşmama müsaade eder misin?' dedi. Hz. Mu'âviye de 'Evet' dedi. Hz. Büreyde'nin bir önceki şahıs gibi konuşacağını sanıyordu. Hz. Büreyde şöyle konuştu: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Kıyamet günü yeryüzündeki ağaç ve taş adedince şefaat edeceğim.*" Ey Mu'âviye! Sen şefaatı umarsın da Ali (radıyallahu anh) ummaz mı?"[1044]

[1042] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 272.
[1043] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 273.
[1044] Ahmed, *Müsned*, V, 347; İbn Kesir, *Tefsir*, III, 56.

Hz. Cabir b. Abdillah'ın şefaate inanmayanlara cevabı

2963. İbn Merdûyeh, Talk b. Habib'den şöyle rivayet etmektedir: Ben, Cabir b. Abdullah ile karşılaşana kadar şefaati en şiddetli inkâr edenlerdendim. Kendisine cehennemliklerin cehennemde ebedi olacağına dair gücümün yettiği kadar tüm ayetleri okudum. Hz. Cabir, 'Ey Talk! Allah'ın kitabını ve Hz. Peygamber'in sünnetini benden daha iyi bileceğini mi sanıyorsun? Senin okuduğun ayetler müşriklerle alakalı ayetlerdir. Fakat şefaat ehli olanlar, günah işlemiş ve günahları nisbetince cehennemde kalmış, sonra cehennemden çıkarılmış insanlardır' dedi. Akabinde ellerini kulaklarına götürdü ve 'Cehenneme girdikten sonra çıkacaklarında dair hadisi Hz. Peygamber'den duymamışsan bu kulaklarım sağır olsun. Biz de senin gibi devamlı Kur'ân okuyoruz (yani okuduğun ayetleri biz de biliyoruz, demek istiyor)."

2964. İbn Ebî Hâtim, Yezîd el-Fakîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Cabir b. Abdullah'ın yanında oturdum. Bazı insanların cehennemden çıkacağını söyledi. Ben de o zaman bunu inkar ediyordum. Sözüne kızdım ve 'İnsanlara hayret etmem; fakat siz Hz. Peygamber'in ashabına hayret ediyorum. Allah'ın bazı insanları cehennemden çıkaracağını söylüyorsunuz; fakat Allah (celle celâlühü) şöyle demektedir: "Ateşten çıkmak isterler ama ondan çıkabilecek değillerdir. Onlara sürekli bir azap vardır." (Mâide: 37) Hz. Cabir'in ashabı beni tersledi, Hz. Cabir ise onların en hâlim olanıydı ve 'Adama karışmayın! Bu ayetler kafirler hakkındadır ,dedi ve ayetin öncesiyle beraber okudu:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ يُرِيدُونَ أَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ

"Şüphesiz yeryüzünde olanların hepsi ve yanında bir o kadarı daha kendilerinin (kâfirlerin) olsa da onu kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye verecek olsalar onlardan yine kabul edilmez. Onlara elem dolu bir azap vardır. Ateşten çıkmak isterler ama ondan çıkabilecek değillerdir. Onlara sürekli bir azap vardır." (Mâide: 36, 37). Sonra bana 'Kur'ân okumaz mısın?' dedi. Ben de 'okurum, hepsini de okudum' dedim. Hz. Cabir de şöyle devam etti: "Allah şöyle demiyor mu: **"Gecenin bir kısmında da uyanarak sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere teheccüd namazı kıl ki, Rabbin seni Makam-ı**

Mahmud'a ulaştırsın." (İsra: 79). Şefaat işte bu Makam-ı Mahmud'dur. Allah (celle celâlühü), bazı toplumları işledikleri hatalardan dolayı onları hapise atıp onlarla konuşmayacaktır. Onları cehennemden çıkarmak istediğinde çıkaracaktır." Ben de bu olaydan sonra şefaati inkar etmedim."[1045]

CENNET VE CEHENNEME İMAN

a) Sahabenin görüyormuşçasına cenneti tasvir etmesi

2965. Hasan b. Süfyan ve Ebû Nu'aym Katip Hanzala el-Üseydî'den – kendisi Hz. Peygamber'in katiplerindendir- şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in yanında olduğumuz bir sırada cennet ve cehennemden görüyormuşçasına bahsettik. Kalkıp ailemin ve çocuklarımın yanına gittiğimde ise gülüyor, onlarla oynuyordum. Hz. Peygamber'in yanında iken olduğumuz hali hatırladım, evden çıktım ve Ebû Bekr ile karşılaştım. Kendisine 'Münafık oldum, ey Ebû Bekr' dedim. 'Neden?' dedi. Ben de 'Hz. Peygamber'in yanındayken cennet ve cehennemi görüyormuşçasına zikrediyoruz. Onun huzurundan çıktığımızda ise hanımlarımızla, çocuklarımızla meşgul oluyor ve onları unutuyoruz' dedim. Hz. Ebû Bekr de 'Biz de böyle yapıyoruz' dedi. Bir gün Hz. Peygamber'e gelip bunu bunu söyledim, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Ey Hanzala! Ailenizin yanında iken benim huzurumda olduğunuz gibi olsaydınız melekler gelip yatağınızda ve yollarda sizle musafahalaşırdı. İnsanın bir zamanı başka zamana uymaz."*

b) Hz. Peygamber'in ashabına ahiret gününden bahsetmesi

2966. İbn Ebî Hâtim, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir gece Hz. Peygamber'in yanında konuşmaya daldık. Ertesi gün olunca yine yanına geldik, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Bana peygamberler ve onların ümmeti arz edildi. Ümmetinden büyük bir cemaatle, bir cemaatle, üç kişiyle beraber, tek başına yanımdan geçen peygamberler vardı.'* -Katâde şu ayeti okudu: **"...İçinizde hiç aklı başında bir adam yok mu?"** (Hud: 78)- *Yanımdan Musa b. İmran (aleyhisselam) İsrailoğullarından büyük bir cemaatle beraber geçti. 'Ya Rabbim! Bunlar kimdir?' dedim. Allah (celle celâlühü), 'Bu, kardeşin Musa b. İmran, peşinden gidenler de İsraoğullarıdır' dedi. 'Ya Rabbim! Benim ümmetim nerdedir?' dedim. Allah da 'sağındaki küçük dağ tepelere bak' dedi. Baktığımda büyük topluluk insan*

[1045] İbn Kesir, *Tefsir*, II, 54.

gördüm. 'Razı oldun mu' dedi. Ben de 'ya Rabbim! razı oldum' dedim. Allah (celle celâlühü), 'sol taraftaki ufuka bak' dedi. Baktığımda büyük topluluk insan gördüm. 'Razı oldun mu?' dedi. Ben de 'ya Rabbim! razı oldum' dedim. Allah (celle celâlühü), 'bunlarla beraber onlar içinde hesapsız şekilde cennete giren yetmiş bin kişi vardır' dedi. Benî Esed kabilesinden Ukkâşe b. Muhsın –Sa'îd: Bedir ehlindendir- 'Ey Hz. Peygamber! Allah'a dua et de ben de hesapsız cennete girenlerden olayım' dedi. Hz. Peygamber de '*Ey Allah'ım! Ukkâşe'yi hesapsız cennete girenlerden eyle!* dedi. Başka biri de 'ey Hz. Peygamber de dua et de beni de onlardan kılsın' dedi. Hz. Peygamber, '*Ukkâşe seni geçti'* dedi. Hz. Peygamber şöyle devam etti: *Gücünüz yeterse –anam babam size feda olsun- hesapsız giren yetmiş bin kişiden olmaya çalışın. Onlardan olmazsanız küçük dağların tepesinde olanlardan olmaya çalışın, onlarda da olamazsanız en azından ufukta gözüken kişilerden olmaya bakın. Onlardan olmak için mücadele eden birçok insan gördüm.* Sonra *'Cennet ehlinin dörtte birinin siz olacağınızı ümit ediyorum'* dedi. Biz de (sevinçten) tekbir getirdik. Sonra *'cennet ehlinin üçte birinin siz olacağınızı ümit ediyorum'* dedi. Biz yine (sevinçten) tekbir getirdik. Sonra *'cennet ehlinin yarısının sizden olacağını ümit ediyorum'* dedi. Biz yine tekbir getirdik. Akabinde Hz. Peygamber şu ayeti okudu: **"Bunların birçoğu öncekilerden, bir çoğu da sonrakilerdendir." (Vâkıa: 39, 40).** Aramızda bu yetmiş bin kişi kim acaba diye konuştuk. 'Bunların Müslüman olarak doğup şirk koşmayan kimseler olduğunu söyledik. Bu, Hz. Peygamber'e ulaştı, Hz. Peygamber de *'Bilakis onlar bu kimselerdir: Hastalar için rukye yapmayın, uğursuzluğa inanmayan, Rabbine tevekkül edenlerdir'* dedi."[1046]

c) Göçebelerin, Hz. Peygamber'e cennet ağacını sorması

2967. İbn Neccar, Süleym b. Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in ashabı, 'Allah (celle celâlühü), bu göçebe Araplar yüzünden bize birçok şey öğretiyor' derlerdi. Arabî, bir gün geldi ve 'Ya Resulallâh! Allah, cennette insanlara eziyet veren bir ağaçtan bahsediyor?' dedi. Hz. Peygamber de *'Hangisi?'* dedi. Arabî de 'Sidir ağacı, insana eziyet veren dikenleri vardır' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah, Kur'ân'da* **"dikensiz sidir ağaçları..."** *(vaka:*

[1046] Bu hadisi, İbn Cerîr de rivayet etti. (*Tefsir,* XXVII, 190). Bu hadisn sahih adlı eserlde birçok tariki mevcuttur. (İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 293). Ayrıca hadisi, Hâkim, Abdullah b. Mes'ûd'dan uzunca buna yakın şekilde rivayet etti ve şöyle dedi: "Bu hadisin isnadı sahihtir. Fakat şeyhan hadisi bu siyakla rivayet etmemiştir." Zehebî: Hadis sahihtir. (*Müstedrek,* IV, 578).

28) demiyor mu? Allah onun dikenlerini koparmış, her diken yerine bir meyve koymuştur. Bu ağaç, öyle bir çeşit meyve verecek ki, yetmiş iki çeşit tat barındıracaktır ve bu meyvelerin tadı, dünyadakilere hiç benzememektedir' dedi."

2968. İbn Ebî Davud, Utbe b. Abd es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in yanında oturduğumuz bir sırada bir Arabî geldi ve 'Ya Resulallâh! Senin cennette öyle bir ağacın varlığından bahsettiğini duyuyorum ki, o ağaçtan (akasya ağacı) daha dikenli bir ağaç yoktur' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah, o ağaçtaki her diken yerine bir meyve yeşertmiştir ki, bu meyveler tekkenin etle sarılmış hüsyelerine benzemektedir. İçinde yetmiş çeşit tat vardır, fakat hiçbir tadı diğerine benzemez'* dedi."[1047]

d) Bir arabî'nin Hz. Peygamber'e cennet meyvesini sorması, Hz. Peygamber'in de cevabı

2969. İmam Ahmed, Utbe b. Abd es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: Bir Arabî, Hz. Peygamber'e geldi ve havzı kevseri sordu. Hz. Peygamber cenneti zikretti, akabinde Arabî, 'İçinde meyve var mı?' dedi. Hz. Peygamber de *'evet, içinde Tûbâ denilen ağaç vardır'* dedi. Hz. Peygamber bazı şeylerden bahsetti, ne olduğunu bilmiyorum. Arabî, 'Bizim topraklardaki hangi ağaca benziyor' dedi. Hz. Peygamber, 'Hiç birine benzemez. *Şam'a gittin mi?* dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber, *'Şam'da yeşeren Ceviz adlı ağaca benzemektedir. Tek kök üzere yeşerir, fakat üstten birçok dala ayrılır'* dedi. Arabî, 'Salkımları ne büyüklüktedir' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Bir alaca karganın durmadan gittiği bir aylık yol uzunluğundadır'* dedi. Arabî, 'Kökü ne kadardır' dedi. Hz. Peygamber, *'Evindeki genç bir deveye binsen ve ihtiyarlıktan boynu bükülene kadar devam etsen yine onun gövdesini dönemez'* dedi. Arabî, 'Orda üzüm var mı?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet'* dedi. Arabî, 'taneleri ne büyüklüktedir?' dedi. Hz. Peygamber, *'baban hiç koyun sürüsü içinde bulunan iri bir teke kesti mi?'* dedi. Arabî, 'evet' dedi. Hz. Peygamber, *'hiç devesini yüzüp annene verip bize bundan bir kova yap dedi mi?'* dedi. Arabî, 'evet' dedi. Arabî, (Hz. Peygamber'in ne dediğini anladı ve) 'İşte bu kadar büyüklükteki bir tane beni ve ailemi doyurur' dedi. Hz. Peygamber de *'Akrabalarının hepsini doyurur'* dedi."[1048]

[1047] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 288.
[1048] Ahmed, *Müsned,* IV, 183; İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 290.

e) Habeşli birinin, Hz. Peygamber'in cennetten bahsetmesine dayanamayıp ölmesi

2970. Taberânî, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Habeşli biri, Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber, kendisine *'Sor'* dedi. Adam da 'Ya Resulallâh! Şekil, renk ve nübüvvet olarak bizden üstün kılındınız. Ben de sen gibi iman etsem, sen gibi amel etsem, cennette seninle beraber olur muyum?' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, nefsim elinde olan zata and olsun! Siyah içindeki beyaz renk, bin senelik uzunluktaki mesafeden gözükecektir'* dedi ve sonra şöyle devam etti: *'Kim, lâilâhe illellâh derse onun Allah katında bir teminatı vardır. Kim, 'sübhânellah ve bihamdihi' derse kendisine 124 bin sevap yazılır'* dedi. Adam, 'Ya Resulallâh! Bizler nasıl helak olabiliriz?' dedi. Hz. Peygamber, *'Kişi, kıyamet günü öyle bir amel ile gelir ki, ameli dağın üstüne konsa dağ taşıyamaz. Fakat Allah'ın rahmetiyle onun amelini kuşatıp bağışlamazsa Allah'ın nimetleri onun ameline yok edecek hale gelir'* dedi. Akabinde insan süresinin ilk ayeti olan **"İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti"** yirminci ayeti olan **"Orada, görünce (sonsuz)nimetler ve büyük bir mülk (hükümranlık) görürsün"** ayetine kadar nazil oldu. Habeşli adam, 'Cennette senin gözlerinin gördüğünü benim gözlerim de görecek mi?' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. Akabinde adam ağlamaya başladı ve oracıkta ruhunu teslim etti. İbn Ömer şöyle demektedir: Hz. Peygamber'i gördüm, kendi eliyle onu kabrine koyuyordu."[1049]

2971. İbn Kesir, tefsirinde Abdullah b. Vehb'den şöyle aktarmaktadır: "İbn Zeyd'in bize haber verdiğine göre Hz. Peygamber insan süresini okudu. Bu sûre nazil olunca yanında siyah tenli biri vardı. Hz. Peygamber cennetin vasıflarına vardığında adamı bir titreme aldı ve ruhunu teslim etti. Hz. Peygamber, *'Cennete olan arzusu, arkadaşınızın ruhunun çıkmasına sebep oldu'* dedi."

f) Hz. Ömer ölüm döşeğinde iken Hz. Ali'nin ona cenneti müjdelemesi

2972. İbn Asâkir, Ebû Matar'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: Ebû Lü'lü' ona darbeyi indirince Hz. Ömer'in yanına vardım, ağlıyordu. 'Ey mü'minlerin emiri! Neden ağlıyorsun?' dedim. 'Gökten

---

1049 İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 357.

gelen haber beni ağlatıyor. Acaba beni cennete mi, cehenneme mi götürecektir' dedi. Ben de kendisine 'Cennetle müjdelen! Hz. Peygamber'in birçok kez şöyle dediğini işittim: '*Cennet ehlinin olgun ve yaşlıları Ebû Bekr ve Ömer'dir. Onlar faziletli kişilerdir.*' Hz. Ömer, 'Cennette bana (imanıma) şahitlik eder misin ey Ali?' dedi. Evet, ederim, dedim. Sonra oğlum Hasan'a döndü 'Ey Hasan sen de babanın Hz. Peygamber'den yaptığı nakilde 'Ömer cennet ehlindendir' dediğine şahitlik yaparsın' dedi."

g) Cennet zikredilince Hz. Ömer'in ağlaması

2973. "Hz. Ömer'in zühdü" bahsinde Hz. Ömer'in bir ziyafette söylediği sözü geçmişti: Hz. Ömer, 'Bize düşen bu yemekse, ya arpa ekmeğiyle kendilerini asla doyuramayıp ölen fakir Müslümanların payına ne düşmektedir?' dedi. Ömer b. Velid, 'Onlara cennet var' dedi. Hz. Ömer'in gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı ve şöyle dedi: "Eğer bizim payımıza düşen şu deve eti, onlar ise cennete gitmişlerse aramızda büyük fark var."

h) Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın ölüm döşeğinde iken cennete gireceğini umması

2974. İbn Sa'd, Mus'ab b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Babamın başı kucağımda iken ruhunu teslim etmek üzereydi. Gözlerim yaşla doldu. Babam, 'Yavrum! Neden ağlıyorsun?' dedi. Ben de 'Şu anki durumuna ağlamaktayım' dedim. Babam da 'Benim için ağlama! Allah (celle celâlühü), bana azap etmeyecektir. Ben cennet ehlindenim. Allah, insanı Allah için işlediği amelleriyle hesaba çeker. Kafirlerin iyilikleri vesilesiyle azabını hafifletir. İyilikleri bittikten sonra kim, kim için bir iş yapmışsa iyiliğini de ondan talep etsin' dedi."

ı) Amr b. As'ın, ölüm döşeğinde iken ölümden sonrası için korkması

2975. İbn Sa'd, İbn Şimâse el-Mihrî'den şöyle rivayet etmektedir: Amr b. Âs ölüm döşeğinde iken yanında bulunduk. Başını duvara doğru verdi ve uzun bir müddet ağladı. Oğlu, babasına 'Neden ağlıyorsun? Hz. Peygamber, sana bunu bunu müjdelemedi mi?' dedi. Amr'ın o sırada başı duvara doğruydu, ağlıyordu. Sonra başını bize çevirdi ve 'Benim için en en va'd eden şey Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun elçisi olduğuna şahadet etmemdir. Ben üç devre geçirdim: 1) Hz. Peygamber'den daha buğz ettiğim, imkân bulduğumda ondan daha çok öldürmek istediğim kimsenin

olmadığı dönemdir. Bu dönem zarfında ölseydim kesin cehennemlik olurdum. 2) Sonra Allah kalbimize İslam'ı ihsan etti ve ben bey'at etmek için Hz. Peygamber'in yanına geldim, 'Ya Resulallâh! Elini uzat da bey'at edeyim' dedim. Hz. Peygamber de elini uzattı, akabinde ben elimi çektim. Hz. Peygamber de *'Ne oldu ey Amr?'* dedi. Ben de 'Sana şart koşmak istiyorum' dedim. Hz. Peygamber de *'Ne şart koşacaksın?'* dedi. 'Tüm günahlarımın bağışlanmasını şart koşuyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'İslam, önce yapılanları yok eder, hicrette öncekini siler atar, hac farizası da öncekini silip atar'* dedi. O zaman Hz. Peygamber'den daha çok sevdiğim, gözümde daha büyük bir kimse yoktu. Eğer Hz. Peygamber'in şemailini anlat deseler, asla anlatamam. Çünkü gözümde çok büyük olduğundan asla ona bakamazdım. Şayet bu hal üzere ölseydim, kesin cennetlik olurdum. 3) Hz. Peygamber'den sonra bazı görevler üstlendik, artık ne durumdayım, ne olacağım bilmiyorum. Öldüğümde ağlama ve ateş yakılma olmasın. Beni kabre koyduğunuzda yumuşak şekilde üzerime toprak atın. Kabir işlerini bitirdikten sonra kabrimin başında deve kesilip eti dağıtılana kadar geçen müddet kadar bekleyin. Böylece Rabbimin elçilerine cevap verme zarfında sizden güç alırım."[1050]

2976. Ahmed, Abdurrahman b. Şimâse'den şöyle rivayet etmektedir: Ölüm döşeğinde iken Amr b. Âs ağladı. Oğlu Abdullah, babasına 'Neden ağlıyorsun, ölümden mi korkuyorsun?' dedi. Babası, 'Vallahi hayır, fakat ölümden sonrası için korkuyorum. Oğlu, 'Sen hayır üzereydin' dedi ve Hz. Peygamberle olan arkadaşlığını, Şam'da yaptığı fetihleri anlattı. Amr, 'Bunlardan daha faziletli olanı saymadın, o da Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet etmektir..." Muhtasar şekilde rivayet etti, sonra şu eki yaptı: Amr şöyle dedi: Öldüğümde sakın kimse ağlamasın, ne beni öven ne de ateş cenazeme eşlik etsin. Elbisemi sıkıca bağlayın çünkü ben mahkemeye çıkacağım. Toprağı üzerime serpin. Sağ tarafım, sol tarafımdan daha toprağa layık değildir. Kabrime odun ve taş da koymayınız"[1051]

2977. Bir rivayette: "Bunu söyledikten sonra başını duvara döndü ve 'Ey Allah'ım! Bize (bazı şeyler) emrettin, fakat biz sana isyan ettik, sen bizi

---

1050 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 258. Muslim, hadisi, İbn Sa'd isnadıyla onun siyakıyla hadisine yakın şekilde rivayet etti. (Müslim, 78).

1051 Ahmed, *Müsned*, IV, 199, 205; İbn Kesir, Bidaye, VIII, 26. İbn Kesir: Hadisi Müslim sahih'inde Ahmed'in rivayetine göre daha ziyade ile bu siyakla rivayet etmiştir.

(bazı şeylerden) nehyettin, fakat biz yaptık. Ancak senin rahmetin bizi kurtarır."

2978. Başka bir rivayette: Amr b. Âs, elini boynuna götürdü, başını da semaya kaldırdı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ım! Güçlü değilim ki, sana karşı koyayım, suçsuz olmadığımı biliyor, senden özür diliyorum, inkâr etmiyorum, bağışlanmayı diliyorum. Senden başka ilah yoktur." Ruhunu teslim edene kadar devamlı bunu tekrar ediyordu.

2979. İbn Sa'd, Abdullah b. Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: Amr b. Âs'ın vasiyetini zikretti, sonunda şu eki yaptı: Amr sonra şöyle dedi: "Ey Allah'ım! Sen emrettin, biz yaptık, sen nehyettin, biz kulak asmadık. Suçsuz değilim, özür diliyorum. Güçlü değilim ki, sana karşı koyayım. Allah'tan başka ilah yoktur." Vefat edene kadar devamlı bunu tekrar ediyordu."[1052]

i) Sahabe'nin cennet ve cehenneme iman hususunda geçen sözleri

2980. "Yardım" bölümünde Ensar'ın Hz. Peygamber'e söyledikleri geçmişti: "Hz. Peygamber, *'Bize karşı üzerinizde olan tüm görevleri çok iyi yerine getirdiniz. İsterseniz hurmalıklarınız size kalsın, ayrıca (bize verdiğiniz şeylere mukabil) Hayber ganimetinden payınızı da alınız'* buyurdu. Ensar 'Senin bizim üzerimizde, bizimde senin üzerinde bazı yükümlülüklerimiz var. Bizim senin üzerinde olan yükümlüğümüz (söylediklerini yapma karışılığı) bize cennetin mükâfat olarak verilmesidir. Biz, bizden yapmamızı şart koştuğun şeyleri yaptık' dedi. Hz. Peygamber de *'Cennet size olsun'* buyurdu."[1053]

2981. Daha önce cihad bölümünde Ümeyr b. Humam'ın sözü geçmişti: "Hz. Peygamber cihada teşvik edince Hz. Ümeyr, 'Vay vay! Benim cennet arasındaki engel bu kimselerin beni öldürmesi midir' dedi. Sonra elindeki hurmaları, kılıcını aldı ve şehid olana kadar düşmanla cihad etti."

2982. Bir rivayette: "Hz. Peygamber, *'Neden vay vay dedin?'* dedi. Hz. Ümeyr 'Hayır, kötü bir şeyden değil, vallahi cennet ehlinden olmayı istediğimden 'dedim. Hz. Peygamber, *'Sen cennet ehlindensin'* buyurdu. Ümeyr b. Humâm, çantasından birkaç hurma çıkardı, onları yiyordu. Sonra 'Bu hurmalarımı yiyecek kadar yaşayacak olsam bu uzun bir müddettir' dedi. Aka-

---

[1052] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 260.

[1053] Bu hadisi, Bezzar da rivayet etti. (*Keşfu'l-estâr*, III, 2794).

binde elindeki hurmaları attı ve savaşmaya başladı ve sonunda da şehid oldu."[1054]

2983. Cihadda yara bere içinde kalma bahsinde Enes b. Nadr'ın sözü geçmişti: "Cennet kokusunu Uhud eteklerinde hissediyorum." Düşman ordusuyla savaştı ve şehid oldu.

2984. Sa'd b. Hayseme'nin sözü de geçmişti: Babası, kendisine) 'İkimizden birinin evde kalması gerekir, sen kadınların yanında kal!' dediğinde Hz. Sa'd 'Eğer cennetin haricinde başka bir şey olsaydı, seni kendime tercih ederdim. Ben bu yüzümle şahadeti istiyorum' dedi."

2985. Sa'd b. Rabî'in Uhud savaşındaki sözü: "Zeyd b. Sabit, kendisine 'Hz. Peygamber sana selam söylüyor ve nasılsın diye soruyor' deyince Hz. Peygamber'e dedi ki: "Ya Resulallâh! Ben cennet kokusunu alıyorum."

2986. Harâm b. Melhân'ın Bi'ri ma'ûne olayındaki sözü: "Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, ben cenneti elde ettim."

2987. Ammar'ın kahramanlığı ile alakalı sözü: "Hz. Ammâr, 'Ey Hâşim! İlerle! Cennet kılıçların altındadır. Ölüm ise mızrakların ucundadır. Cennet kapıları açılmıştır. İri gözlü huriler süslenmiştir. Bu gün sevgililere; Muhammed ve cemaatina ulaşma günüdür' dedi. Hz. Ammâr ve Hz. Hâşim saldırıya geçti ve ikisi de şehid oldu."

2988. Ammâr'ın kahramanlığı hakkında sözü: "Ey Müslüman topluluğu! Cennetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammâr b. Yâsir! Cenetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammâr b. Yâsir, bana doğru gelin!' diye sesleniyordu."

2989. Bazı insanlar gelip 'Ailenin senin üzerine hakkı var, hısımlarının da senin üzerinde hakkı var, niye böyle yapıyorsun?' dedi. Hz. Sa'îd, 'Hûrîler varken ne kimseyi tercih eder, ne de kimsenin rızasını talep ederim. Şayet hurilerden tek biri, cennetten çıkıp gök semasında gözükse güneşin dünyayı aydınlattığı gibi dünyayı aydınlatır. İbn Ömer'in hilaeti kabul etmeme hususunda sözü: "Mu'âviye, Dûmetu'l-Cendel'de 'hilafeti kim arzuluyor, aklından geçiriyor' deyince İbn Ömer şöyle dedi: O günden evvel hiç aklımdan hilafeti geçirmedim. Gidip şöyle diyesim geldi: Hilafeti, seni ve babanı döve döve İslam'a zorla sokanlar istiyor. Sonra cennet ve nimetlerini hatırladım ve demekten yüz çevirdim."

2990. Bir rivayette: "Hz. Sa'îd, hanımının yanına vardı ve 'Sen kızmaya devam et! kısa bir zaman önce arkadaşlarım benden ayrıldı, öldüler. Onlar-

---

[1054] Bu hadisi, Ahmed ve başkası Hz. Enes'den rivayet etti.

dan geri kalmak istemem. Biz daha sağız, dünya ve içindekilerinden faydalanıyoruz. Şayet hurilerden tek bir hûrî, gök semasından baksa yeryüzündeki herkesi aydınlatır. Yüzündeki pırıltı, güneş ve ayı yanında sönük bıraktırır. Hûrînin başına taktığı başörtüsü dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır. Onları, senin için terk etmektense seni onlar için terk etmem daha uygundur' dedi. Akabinde hanımı barıştı ve kendisinden razı oldu."

2991. Ensar'dan bir kadının, hastalara sabretme bahsinde geçen sözü: "Hz. Peygamber, *'Kadına dua edeyim de hastalığın geçsin mi, yoksa sabredip cenneti mi hak etmek istersin'* deyince kadın, üç defa 'Hayır, Ya Rasulallâh! Vallahi sabredeceğim, cenneti hiçbir şeyle değişmem' dedi."

2992. Ebû Derdâ'nın sözü: "Ebû Derdâ hastalnınca kendisine 'ne istiyorsun?' diye sordular. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'cenneti istiyorum' dedi."

2993. Ümmü Hârise'nin Bedir Savaşında şehid olan çocuğu üzerine sözü: "Ümmü Hârise, 'Ya Resulallâh! Hârise'den bana haber ver, eğer cennetteyse sabredeceğim, yoksa ben ne yapacağımı gösteririm. Yani feryat figan edeceğim, henüz yasaklanmamıştı."

2994. Başka bir rivayette: "'Ya Resulallâh! Oğlum cennetteyse ağlamayacağım ve hiç üzülmeyeceğim. Fakat cehennemdeyse yaşadığım müddetçe ağlayacağım' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ümmü Hârise! (Veya Ümmü Hâris!) ahirette tek bir cennet yoktur. Cennetin içinde birçok cennet vardır. Oğlun Hâris ise en yüce olan Firdevs cennetindedir'* buyurdu. Ümmü Hârise, Hz. Peygamber'in yanından gülerek geri döndü ve 'Helal sana, helal sana ey Hâris!' diyordu."

j) Hz. Âişe'nin cehennemi hatırladığında ağlaması ve Hz. Peygamber'in ona sözü

2995. Hâkim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Cehennemi hatırladım ve ağladım. Hz. Peygamber, *'Ne oldu sana ey Âişe?'* dedi. Ben de 'Cehennemi hatırladım, ondan ağladım. Kıyamet günü aileni hatırlar mısın?' dedi. Hz. Peygamber, *'Üç yerde hiç kimse başkasını hatırlamaz. Birincisi mizanın hafifi mi, ağır mı olduğunu bilene kadar geçen zaman, ikincisi 'gelin kitaplarınızı alın!' dendiğinde kitabı sağ eline mi, sol eline mi, sırtının arkasından mı verileceğini bilene kadar geçen zaman, üçüncüsü sırat köprüsü cehennemin iki kenarına kurulunca, etrafı kanca ve dikenlerle donatılacaktır.*

Orda Allah dilediğini tutacaktır. O sırada kurtulup kurtulmayacağını bileceği zamana kadar kimseyi hatırlamaz."[1055]

k) Cehennem zikredildiğinde bir yaşlının ve genç birinin vefat etmesi

2996. İbn Ebî Hâtim, Abdulaziz'den –yani İbn Ebî Davud'dan- şöyle rivayet etmektedir: Bana ulaştığına göre Hz. Peygamber'e ***"Ey iman edenler! Nefsinizi ve aile efradınızı yakıtı insanlarla taşlar olan bir ateşten koruyunuz..."*** ayetini okudu, yanında ashabı vardı ve içlerinde bir yaşlı vardı. Yaşlı adam, 'Ya Resulallâh! Cehennem'in taşları dünyadaki taşlar gibi midir?' dedi. Hz. Peygamber, *'Nefsim elinde olan zata and olsun ki, cehennemdeki bir kaya dünyadan daha büyüktür'* dedi. Yaşlı adam hemen baygın şekilde yere serildi. Hz. Peygamber, elini kalbinin üstüne koydu, adam yaşıyordu. Hz. Peygamber, adama seslendi ve *'lâilâhe illellâh de!'* dedi. Yaşlı adam da kelime-i tevhidi söyledi ve Hz. Peygamber ona cenneti müjdeledi. Sahabe, 'Ya aramızda sadece onu mu müjdeliyorsun?' dedi. Hz. Peygamber de şöyle dedi: *'Evet, Allah şöyle buyurdu:* ***"İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur."*** (İbrahim: 14)."[1056]

2997. Korku bahsinde geçmişti: "Ensar'dan bir genci Allah korkusu sardı. Cehennemden bahsedilince hemen ağlardı. Evinde yine bu hale yakalandı ve Hz. Peygamber kendisine geldi. Genç, Hz. Peygamber'i görünce boynuna sarıldı ve ruhunu teslim etti. Hz. Peygamber de *'Arkadaşınızın techiz işlerini yapın, cehennem korkusu, onun ciğerini parçalamıştır'* dedi"[1057]

l) Sahabenin cehennem korkusu ile alakalı geçen sözleri

2998. Şeddad b. Evs'in yatağında kıvranması ve sözü geçmişti: Hz. Şeddâd, 'Ey Allah'ım! Uykumu giderdin' der ve sabaha kadar namaz kılardı.

2999. Bu husus hakkındaki bazı kıssalar "Sahabenin ağlaması" bahsinde geçmişti. Mü'te Savaşında Abdullah b. Ravâha'nın ağlaması ve sözü geçmişti: Allah'a and olsun ki, içimde dünya sevgisi olmadığı gibi sizden

---

[1055] Hâkim: Bu hadis sahihtir. Hasan Basri ve Hz. Âişe arasındaki irsal olmasa isnadı şeyhanın şartı üzeredir. Zehebî de böyle demiştir. (*Müstedrek*, IV, 578).

[1056] Bu hadis mürsel ve ğaribdir. (İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 319). Hâkim hadisi muhtasar şekilde bu manayla İbn Abbas'dan rivayet etmiş ve hadise sahih demiştir. Hâkim'in rivayetinde yaşlı adam yerine "genç adam baygın şekilde yere serildi"

[1057] Hâkim, hadisi rivayet etti ve Sehl'in hadisine sahih demiştir. (*Müstedrek*, II, 494). İbn Ebî Dünya ve başkası Hz. Huzeyfe'den hadisi rivayet etmiştir.

ayrılma korkusu da yoktur. Fakat Hz. Peygamber'in cehennemle alakalı ayetleri okurken şu ayeti okuduğunu işittim: "**İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir hükümdür.**" (Meryem: 71). Cehenneme girdikten sonra oradan nasıl çıkacağım, bilmiyorum."

ALLAH'IN VA'DETTİKLERİNE İNANMAK

a) Bizans ve İranlılar'la yapılan savaşta Hz. Ebû Bekr'in Allah'ın va'dettiğine inanması

3000. Tirmizî, Neyyâr b. Mukrim el-Eslemî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: **"Elif. Lâm. Mîm. Rumlar, yenildi. Arapların bulunduğu bölgeye en yakın bir yerde onlar, Halbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Onların bu yenilgilerinden önce de sonra da emir Allah'ındır. O gün müminler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir.** (Rûm: 1-4) ayetleri nazil olduğunda İranlılar Bizanslılar'a karşı galip durumdaydılar. Müslümanlar, Bizanslıların galip gelmesini istiyorlardı. Çünkü onlar da kendileri gibi kitap ehli kimselerdi. Allah'ın şu ayetinde söylenen budur: **"O gün müminler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir. Allah, dilediğine yardım eder, galip kılar. O, mutlak güç sahibidir, çok esirgeyicidir."** (Rum: 4, 5). Kureyş ise İranlılar'ın galip gelmesini istiyordu. Çünkü onlar da kendileri gibi kitap ehli değildi, bir daha dirilmeye inanmazlardı. Allah (celle celâlühü), bu ayeti nazil edince Hz. Ebû Bekr bağırarak çıktı: **"Elif. Lâm. Mîm. Rumlar, yenildi. Arapların bulunduğu bölgeye en yakın bir yerde onlar, Halbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir."** Kureyş'ten biri, Ebû Bekr'e 'Aramızda iddialaşalım. Efendiniz, Bizans'ın birkaç sene içinde İranlılar'ı yeneceğini belirtmiştir. Bu hususta bahse girelim mi?' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Olur' dedi. Bu olay, bahse girmenin haram kılınmadan önce vuku bulmuştu. Hz. Ebû Bekr'e 'Bid lafzını üç ile dokuz yıl arasında kabul ediyorsun. Aramızda bir sayıyı netleştirelim' dedi. Böylece aralarında seneyi altı yıl olarak belirlediler. Fakat altı yıl geçmesine rağmen Bizanslılar galip gelmemiştiler. Müşrikler, Hz. Ebû Bekr'den bahsi kazandılar. Yedinci sene girince Bizanslılar, İranlılar'ı yendiler. Bunun üzerine Müslümanlar, Hz. Ebû Bekr'i kınadılar. Çünkü Allah (celle celâlühü) 'bid' sene'

(yani 3-9 arası yılları arasında demektir) demişti,Hz. Ebû Bekr ise bunu altı yıl olarak belirlemişti. Bu olay vuku bulunca birçok kişi Müslüman oldu."[1058]

3001. Ebû Hâtim, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Rum suresinin ilk ayetleri olan bu ayetler **"Elif. Lâm. Mîm. Rumlar, yenildi. Arapların bulunduğu bölgeye en yakın bir yerde onlar, Halbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir"** nazil olunca Müşrikler, Ebû Bekr'e 'Görmüyor musun, efendin Bizans'ın İranlıları yeneceğini söylüyor!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Efendim doğru demiştir' dedi. Onlar da 'Bizle bahse var mısın?' dedi. Hz. Ebû Bekr de aralarında bir zaman belirledi. Fakat bu zaman dolduğunda Bizanslılar henüz İranlılar'ı yenmemişti. Bu, Hz. Peygamber'e ulaşınca Hz. Peygamber hoşnut olmadı ve Ebû Bekr'e *'Neden böyle bir işe girdin'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allah ve Resulünü tasdik etmek için' dedi. Hz. Peygamber, *'Git, payı daha büyüt ve bahsi (Allah'ın Kur'ân'da belirttiği gibi) bid' sene olarak belirle'* dedi. Hz. Ebû Bekr, müşriklerin yanına geldi ve emredildiği gibi müddeti biraz daha uzattı. Bu seneler geçmemişti ki, Bizanslılar İranlılar'ı yendiler, atların (o dönem Pers İmparatorluğunun başkenti olan) Medâin'de bağladılar ve İran topraklarında Rûmiyye diye bir şehir kurdular. Hz. Ebû Bekr, kazandıklarını Hz. Peygamber'e getirdi, Hz. Peygamber, *'Bu haramdır. Onu tasadduk et'* dedi."[1059]

b) Ka'b b. Adiy'in "Allah, dini galip getirecektir" şeklindeki va'dine inanması

3002. Beğavî, Ka'b b. Adiy'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hireliler'e ait bir heyet içinde Hz. Peygamber'e doğru yola çıktık, Hz. Peygamber, bize İslam'ı arz etti ve biz de Müslüman olduk. Sonra Hire'ye döndük, az zaman durmadık ki, Hz. Peygamber'in vefat haberi geldi. Arkadaşlarım tereddüte kapıldı ve 'Peygamber olsaydı, ölmezdi' dediler. Ben de 'Ondan önce de hep peygamberler ölmüştür' dedim. Ben İslam üzere kaldım ve sonra Medine'ye doğru yola çıktım. Kendisine danışmadan karar vermediğimiz rahibe uğradım ve 'Tereddüt yaşadığım bir hususta tereddüdümü giderir misin?' dedi. 'İsminle aynı manada olan bir şeyler getir'

[1058] Tirmizî, 3194. Tirmizi de hadisi bu siyakla rivayet etmiş ve hadise hasen ve/veya sahih demiştir. Bu hadisi, sadece Abdurrahman b. Ebî Zinad tariki ile biliyoruz, demektedir.

[1059] Bu hadisi, Ahmed (*Müsned,* I, 276), Tirmizî (3193) –hadise hasen demiştir- Nesâî, İbn Ebî Hâtim ve İbn Cerîr (*Tefsir,* XXI, 17) İbn Abbas'dan muhtasar şekilde bu mealde rivayet etmektedir. (İbn Kesir, *Tefsir,* III, 423).

dedi. Ben de aşık kemiği getirdim (arapça ismi ka'b'dır). Rahip 'Aşık kemiğini bu saçın içine at' dedi, ben de içine attım ve Hz. Peygamber'i gördüğüm gibi tavsif etmeye başladı ve vefat ettiği *Târîh*ini de doğru şekilde söyledi. İmanımla alakalı basiretim daha da güçlendi. Hz. Ebû Bekr'in yanına geldim ve olanları ona haber verdim. Onun yanında bir müddet kaldıktan sonra beni Mukavkıs'a elçi olarak gönderdi, ben de gidip işimi bitirdikten sonra geri döndüm. Sonra halife olunca Hz. Ömer de elçi olarak beni Mukavkıs'a gönderdi ve Yermûk savaşından sonra bir mektupla ona gitmiştim. Yermuk savaşından haberim yoktu. Mukavkıs, bana 'Biliyor musun? Bizanslılar, Araplar'ı öldürmüş, hezimete uğratmışlar' dedi. Ben, 'Hayır, olamaz' dedim. 'Neden? Diye sordu. Ben de 'Allah (celle celâlühü), dininin tüm dinlere galip geleceğini peygamber'ine va'd etmiştir. O, va'dinden geri dönmez' dedim. Mukavkıs, 'Gerçekten Araplar, Bizanslıları yenmiş ve Âd kavmi gibi onları haritadan silmişler. Peygamberiniz doğru söylemiştir' dedi. Akabinde bana sahabeden önde gelenleri anlatmamı söyledi, ben de ona anlatıyordum. Ona dedim ki: Abbas (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in amcasıdır, halen yaşıyor, ona bir şeyler gönder' dedim. Ka'b anlatıyor: Ben, Ömer b. Hattab'la eşit pay alıyordum. Divanda herkesin maaşını yazınca beni de kendi kabilesi olan Adiyy b. Ka'b içinde yazdı."[1060]

c) Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in, Hz. Sa'd'ın Allah'ın Müslümanlara yardım edeceğine dair va'dine kesin şekilde inanmaları

3003. Ridde savaşında Hz. Ebû Bekr'in sözü geçmişti: Allah'a and olsun! Allah (celle celâlühü), bize verdiği sözü ve ahdi yerine getirene kadar Allah'ın emrini yerine getirmekten, Allah yolunda cihad etmekten bir an bile geri durmam. Bizden kim öldürülürse cennette şehid olacaktır. Bizden kim savaşır da ölmez, hayatta kalırsa Allah'ın yeryüzünde halifesi ve onun kullarının varisi olacaktır. Allah, hak olanı hükmetmiştir. Allah şöyle demiş, Allah'ın sözünde tutarsızlık olmaz:

﴿وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ

[1060] İbn Kâni', Beğavî tariki ile bu şekilde rivayet etmiş, fakat "ondan önce de peygamberler öldü" sözünde kesmiştir. Hadisi, İbn Şahin, Ebû Nu'aym, İbn Seken uzunca, İbn Yunus Târîhu Mısr adlı eserinde ayrı bir tarikle Ka'b'den uzunca rivayet etmiştir. (İbn Hacer, İsâbe, III, 298).

بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve Hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve Hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nûr: 24/55).

3004. Hz. Ömer'in cihada teşvik bahsindeki sözü: Allah'ın va'di için hicret eden ve atılgan olan muhacirler nerede? Allah, kitabında sizi mirasçı kılacağını va'd ettiği topraklara gidin! Allah' u Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللهِ شَهِيدًا﴾

"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." (Fetih, 48/28). Allah, dinini hâkim kılacaktır, kendi dinine hizmet edeni muzaffer kılacaktır. O din mensuplarını da diğer milletlerin topraklarına mirasçı kılacaktır. Allah'ın salih kulları neresdedir?"

3005. Hz. Sa'd'ın, cihada taşvik bahsindeki sözü: "Şüphesiz mülkünde ortağı olmayan Allah, hakkın ta kendisidir. Sözünde durmama ihtimali söz konusu değildir. Övgüsü yüce olan Allah, Ku'rân'da şöyle buyurmuştur:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

"Andolsun Zikir'den sonra Zebûr'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır" diye yazmıştık." (Enbiyâ: 21/105). Bu topraklar, Allah'ın size verdiği bir miras, size va'd ettiği bir şeydir. Bu toprakları Allah üç yıldır size helal kılmıştır. Bu toprakların nimetlerinden tadıyorsunuz, yiyorsunuz. Bu toprakların ahalisini öldürüyor, onlardan cizyeler alıyor, çocuk ve bayanlarını da tutsak ediniyorsunuz. Bunu da sizlere içinizden daha önce bazı arkadaşlarınız sağlamıştır. Bu gün karşınıza düşmandan bir topluluk gelmiştir. Sizler, Arapların önde gelenleri, eşrafı, her kabilenin önde gelenleri ve geride kalan-

lar için iftihar edecekleri kimselersiniz. Dünya'dan yüz çevirip ahireti arzularsanız Allah size hem dünya'yı verir, hem de ahireti.

HZ. PEYGAMBER'İN VERDİĞİ HABERLERE İMAN

a) Huzeyme b. Sabit'in göçebe biriyle anlaşmazlığı

3006. İbn Sa'd, Ümâre b. Huzeyme b. Sabit'den←sahabî olan amcasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir göçebeden bir at satın aldı. Hz. Peygamber parasını vermek için adamın peşinden gitti. Hz. Peygamber hızlandı, adam ise yavaşladı. Birkaç adam, Arabîyle karşılaştılar, Hz. Peygamber'in aldığı at hakkında pazarlığa giriştiler, Hz. Peygamber'in o atı satın aldığını bilmiyorlardı. Biri, Hz. Peygamber'den daha yüksek bir para teklif etti. Adam fazla para teklif edince Arabî, Hz. Peygamber'e seslendi ve 'Alacaksan al, yoksa bu atı satacağım' dedi. Hz. Peygamber, Arabînin sesini işitince oraya geldi ve *'Ben zaten bu atı satın almadım mı'* dedi. Arabî, 'Vallahi, satın almadın' dedi. Hz. Peygamber ise *'Bilakis senden satın aldım'* dedi. İnsanlar toplanmaya başladı, Hz. Peygamber ve Arabî de tartışıyorlardı. Arabî, 'Sana sattığıma dair şahid getir' dedi. Oraya gelen Müslümanlar, Arabîye 'Azap olasıca! Bu, Hz. Peygamber'dir. Sadece hakkı söyler' dedi. Nihayet Huzeyme b. Sabit (radıyallahu anh) geldi, Hz. Peygamber'in ve Arabînin tartışmasını dinledi. Arabî, 'sana sattığıma dair şahidini getir' demeye başladı. Hz. Huzeyme, 'Ben şahitlik ediyorum ki, sen onu sattın' dedi. Hz. Peygamber, Hz. Huzeyme'ye döndü ve *'Neye dayanarak şahitlik ediyorsun?'* dedi. Hz. Huzeyme, 'Seni tasdik ederek Ya Resulallâh' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Huzeyme'nin şahadetini iki kişinin şahadeti yerine saydı."[1061]

3007. İbn Sa'd, Muhammed b. Ümâre b. Huzeyme'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Ey Huzeyme! Yanımızda değildin, neye binaen şahitlik ediyorsun'* dedi. Hz. Huzeyme, 'Semadan aldığın haberler seni tasdik ediyorum, bu sözünü mü tasdik etmeyeceğim' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, onun şahitliğini iki kişinin şahitliğine denk tuttu."

[1061] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 378. Ebû Dâvud (sünen, 3607), bu hadisi Ümâre b. Huzeyme←amcasından buna yakın şekilde rivayet etti.

3008. Başka bir rivayette: "Hz. Huzeyme, Hz. Peygamber'e 'Haktan başka bir şey demiyeceğini biliyorum. Bundan daha önemli konuda dinimiz hususunda sana iman ettik' dedi ve Hz. Peygamber, şahadetini geçerli kıldı."

b) Hz. Ebû Bekr'in İsrâ hadisesini tasdik etmesi

3009. Beyhakî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber gece vakti, Mescid-i Aksa'ya yolculuk yapınca insanlar bu olayı konuşmaya başladı. Hz. Peygamber'e iman edip tasdik eden bazı insanlar dinden döndüler. Müşrikler Hz. Ebû Bekr'e gelip 'Haberin var mı, arkadaşın gece vakti Mescid-i Akasa'ya götürüldüğünü söylemektedir?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'O mu öyle dedi' dedi. 'Evet' dediler. Bunun üzerine 'O demişse doğru söylemiştir' dedi. Müşrikler, 'Gece vakti Mescid-i Aksa'ya gidip sabah olmadan döndüğüne inanıyor musun?' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Evet, onu tasdik ediyorum. O yalan atmaktan uzaktır. Ben, kendisini sabah akşam semadan gelen haberler hususunda tasdik ediyorum' dedi. Hz. Peygamber'i tededdütsüz şekilde tasdik ettiği için kendisine "Sıddîk" lakabı takıldı."[1062]

3010. İbn Ebî Hâtim, Hz. Enes'ten İsra kıssasını uzunca rivayet etmiş ve hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: Müşrikler, Hz. Peygamber'in İsra ile alakalı sözlerini duyduklarında Hz. Ebû Bekr'e geldiler ve 'Ey Ebû Bekr! Duydun mu, arkadaşın bir aylık mesafede bulunan Mescid'i Aksa'ya bu gece gidip döndüğünü söylemektedir?' dedi. Hz. Ebû Bekr dedi ki: ..."[1063]

c) Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber'in geçmiş ümmetlerin helak oluşuna dair haberine kesin şekilde inanması

3011. Hâfız Ebû Ya'lâ, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in hilafeti döneminde bir yıl çekirgeler çok azaldı. Etrafta olup olmadığını soruşturdu, fakat çekirgelerin olmadığı söylendi. Buna çok üzüldü ve diğer bölgelerde çekirgenin olup olmadığını öğrenmek için birini bir bölgeye, birini Şam'a, birini Irak'a gönderdi. Yemen'e doğru giden, bir avuç çekirge getirip Hz. Ömer'in önüne koydu. Hz. Peygamber, bunu gö-

---

[1062] Beyhakî, Delâil, II, 361; İbn Kesir, *Tefsir,* III, 21. Bu hadisi, Ebû Nu'aym, Hz. Âişe'den buna yakın şekilde rivayet etti. Rivayetinde şöyle denmiştir: Hz. Peygamber'e iman eden, onu tasdik eden bazı insanlar dinden döndü, insanlar fitneye kapıldılar." Ebû Nu'aym: İsnadında Muhammed b. Kesir el-Meesîsî var, Ahmed, onun çok zayıf olduğunu belirtmiştir. İbn Ma'în, 'saduk' demiş, Nesâî ve başkası ise 'güçlü değildir (leyse bi'l-kavî) demiştir. (Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* IV, 253).

[1063] İbn Kesir, *Tefsir,* III, 7.

rünce üç defa tekbir getirdi ve sonra şöyle dedi: Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah azze ve celle bin çeşit ümmet yarattı. Bunların altı yüzü denizde, dört yüzü ise karada yaşamaktadır. Bu ümmetler içinde ilk yok olacak nesil çekirge neslidir. Onlar helak olunca diğer nesiller de ip koptuğunda boncukların birbirini takiben düşmesi gibi onu takip edecekler."*[1064]

d) Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'in öldürülüşü ile alakalı söylediği habere inanması

3012. İbn Ahmed, İbn Ebî Şeybe, Bezzar, Haris, Ebû Nu'aym, Beyhakî, *Delâil* adlı eserinde ve İbn Asâkir, Fedâle b. Ebî Fedâle el-Ensârî'den şöyle rivayet etmektedir: Babamla beraber Yenbu' denen yerde Hz. Ali'yi ziyaret etmek için yola çıktık. Hz. Ali, ağır hastaydı. Babam, kendisine 'Neden burada kalıyorsun? Burada ölürsen seni ancak Cüheyne'ye mensup birkaç göçebe defnedecektir. Medine'ye gitmek için biraz kendini zorla. Eğer orda vefat edersen arkadaşların senle ilgilenecek ve üzerinde namaz kılacaklar. Ebû Fedâle Bedir ehlinden bir sahabîydi. Hz. Ali, 'Bu hastalığımdan dolayı ölmeyeceğim. Hz. Peygamber, bana *'Halife olmadan ve başımdan akan kan bu sakallarıma bulaşmadan ölmeyeceksin'* dedi."[1065]

3013. Humeydî, Bezzâr, Ebû Ya'lâ, İbn Hibbân, Hâkim ve başkası Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Selam (radıyallahu anh), bana geldiğinde ayağımı devemin üzengisine koymuştum. 'Nereye gidiyorsun?' dedi. Ben de 'Irak'a gidiyorum' dedim. Abdullah, 'Oraya gidersen kılıcın keskin tarafı sana isabet edecektir' dedi. Ben de 'Allah'a and olsun ki, çok önceden Hz. Peygamber'in bunu söylediğini işitmiştim' dedi."[1066]

3014. İbn Adiyy ve İbn Asâkir Mu'âviye b. Cerîr el-Hadramî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali orduyu teftiş ettiği bir sırada İbn Mülcem ordan geçti. Hz. Peygamber ismini sordu veya soyunu söyledi, fakat İbn Mülcem babasının ismini yanlış söyledi. Hz. Ali de 'Yalan söyledin' dedi ve İbn Mülcem doğru şekilde babasının ismini söyledi. Bunun üzerine Hz. Ali, 'İşte

---

[1064] İbn Hacer, el-Metâlib, 2339; İbn kesir, *Tefsir,* II, 131.

[1065] Abdullah b. Ahmed, *Müsned,* I, 102; Bezzar, el-Bahru'z-zahhâr, III, 927; Ebû Nu'aym, Ma'rifetu's-sahabe, 328; Beyhakî, Delâil, VI, 438; Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl,* V, 59. Ali el-Muttakî: Hadisin isnadındaki raviler sıkadır.

[1066] Humeydî, 53; Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* III, 2571; Ebû Ya'lâ, I, 491; İbn Hibban, 6733; Hâkim, *Müstedrek,* III, 140; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 59.

şimdi doğru söyledin. Hz. Peygamber'in bana katilimin Yahudîye benzeri birinin olduğunu söylemişti, fakat bu adam Yahudi biridir, bırakın onu' dedi."[1067]

3015. Abdurrezzâk, İbn Sa'd ve Vekî -*el-Ğurer* adlı eserinde- Abîde'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ali, İbn Mülcem'i görünce şöyle dedi:

أُرِيدُ حَيَاتَهُ وَيُرِيدُ قَتْلِي ... عَذِيرَكَ مِنْ خَلِيّكَ مِنْ مُرَادِ

Ben ona yardım ediyorum, O ise beni öldürmek istiyor.

Bundan böyle Murad[1068] kabilesindeki dostların Seni mazur görmeyecektir.[1069]

3016. İbn Sa'd ve Ebû Nu'aym, Ebû Tufeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Tâlib'in yanındaydım. Yanına Abdurrahman b. Mülcem geldi ve Hz. Ali, onun için 'Kendisine bir şeyler verin' dedi. Sonra da şöyle dedi: Dünyanın en şakî olan kişiyi, bu sakalı kana bulamaktan alıkoyan nedir. Bu sakal, bu kana boyanacaktır' dedi. Sonra da şu şiiri söyledi:

اشْدُدْ حَيَازِيمَكَ لِلْمَوْتِ ... فإِنَّ الْمَوْتَ لاَقِيكَا.

وَلاَ تَجْزَعْ مِنَ الْمَوْتِ ... إذَا حَلَّ بِوَادِيكَا.

Ölüm için hazırlığını yap, muhakkak ölüm sana gelecektir.

Ölüm, senin vadine girdiğinde sakın korkma![1070]

e) Hz. Ammar'ın Hz. Peygamber'in ölüm haberine dair sözüne kesin şekilde inanması

3017. İbn Asâkir, Ammar'a bakan üvey annesinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ammar hastalandı ve şöyle dedi: 'Ben, bu hastalığımdan dolayı ölmeyeceğim. Sevgili dostum Hz. Peygamber, benim mü'min iki topluluk arasında çıkan savaşta öleceğimi söyledi."[1071]

3018. "Sahabeyi savaşa taşvik" bahsinde Hz. Ammar'ın sözü geçmişti: "Ammâr b. Yâsir (radıyallahu anh), Sıffîn Savaşında savaşıyor, fakat henüz şehid olamamıştı. Hz. Alî'nin (radıyallahu anh) yanına geliyor ve 'Ey Mü'minlerin emiri! Şehid olacağım gün bu gündü, ama olmadı' dedi. Hz. Alî,

---

[1067] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 62.

[1068] Murad kabilesi, Hz. Ali'nin katili olan İbn Mülcem'in mensup olduğu kabiledir. *(B)*

[1069] Abdurrezzak, *Musannef*, X, 18671; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 34; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 61.

[1070] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 33; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 59.

[1071] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 247.

'Böyle yapma!' dedi. Hz. Ammâr, bu sözü üç defa tekrar etti. Sonra kendisine süt getirildi, sütü içti ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana '*Bu senin dünyada içeceğin son içeceğindir'* buyurdu, dedi. Akabinde kalktı ve savaşmaya başladı ve şehid oldu."

3019. Ebû Ya'lâ ve İbn Asâkir Halid b. Velid←Hişam b. Velid b. Muğire'nin kızından -Hz. Ammar'ın hastalığıyla ilgilenen kişiydi- şöyle rivayet etmektedir: Mu'âviye, Hz. Ammar'ı ziyarete geldi. Onun yanından çıkınca şöyle dedi: "Ey Allah'ım Ammar'ın ölümüne bizim elimizle yapma! Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Ammar'ı zâlim ve bâğî bir topluluk öldürecektir.*'"[1072]

f) Ebû Zerr'in Hz. Peygamber'in ölümüyle alakalı verdiği habere kesin şekilde inanması

3020. İbn Sa'd, İbrahim b. Eşter←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Zerr ölüm döşeğinde iken hanımı ağladı. Hz. Ebû Zerr, hanımına 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Hanımı, 'Senden sonra güçsüzleşeceğimden, sana kefen olarak yetecek kumaşım da olmadığından ağlıyorum' dedi. Hz. Ebû Zerr, "Ağlama! Çünkü Hz. Peygamber'in içinde olduğum bir cemaat için şöyle dediğini işittim: '*Sizden biri çölde vefat edecek ve onun cenazesini küçük bir cemaat Müslüman kaldıracaktır.*' Bu cemaat içinde bulunan kişiler hep şehir içinde ve Müslümanların içinde vefat etti. Çölde ölecek kişi benim. Vallahi hiç yalan söylemedim, hiç de yalan söylediğim söylenmedi. Şimdi çık, yola bak kimse geliyor mu?" dedi. Hanımı, 'Hacılar gitti, yollarda kimse yoktur' dedi. Yine de hanımı ara sıra kum tepelerinin üstüne çıkıp kimse geliyor mu diye bakıyor, sonra da kocasının yanına dönüp onunla ilgileniyor, sonra bir daha kum tepelerine çıkıp bakıyordu. O böyle devam ederken uzakta binekleri üzerinde kuş gibi gözüken ve hızlı şekilde ilerleyen kervanı gördü. Elbisesiyle onlara işaret etti, onlar da durup kadının yanına geldiler. 'Ne yapıyorsun burada?' dediler. Hanımı, 'Mü'minlerden biri vefat etmek üzeredir, onun kefenler misiniz' dedi. 'Kimdir?' diye sordular. 'Ebû Zerr'dir' dedi. Onlar da 'anamız-babamız ona feda olsun' deyip bineklerini kırbaçlayıp bir an önce ona vardılar. Hz. Ebû Zerr, 'Müjdeler olsun size!' dedi ve onlara Hz. Peygamber'in hadisini rivayet etti. Sonra şöyle devam etti: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*Müslüman evli çiftin iki veya üç çocuğu vefat ederse ve onlar da buna*

[1072] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* XIII, 7364; Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz,* V, 247

sabrederse onlar cehennemi görmezler.' Şayet ben de veya eşimde bana yetecek elbise olsaydı, sadece onunla kefenleyin derdim. Allah ve İslam adına yemin ediyorum, içinizde başkanlık, ariflik, müfettişlik, nöbetçilik gibi devlet işlerinde çalışan varsa bana kefen elbisesi vermesin' dedi. Ensar'dan olan bir genç müstesna orda bulunanların hepsi elbet bir devlet görevinde çalışmıştı. O genç şöyle dedi: Söylediğin işlerde hiç çalışmadım, ben seni kefenleyeceğim. Üzerimdeki bu kürk ve yükümün içinde annemin bana ördüğü iki elbisemle seni kefenleyeceğim' dedi. Hz. Ebû Zerr de gence 'Oldu, beni sen kefenle' dedi. Cemaat içinde bulunan Ensar'dan genç, onu kefenledi. Hucr b. Edber ve Malik b. Eşter'in de içinde bulunduğu Yemenli bir gruptu."[1073]

3021. İbn Sa'd, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, Hz. Ebû Zerr'i Rebeze denen yere sürgüne gönderdiğinde orda ağır hastalandı ve yanında hanımı ve kölesinden başka kimse yoktu. Onlara şöyle vasiyette bulundu: "Beni yıkayın, kefenleyin, yolun ortasına bırakın, oradan geçen ilk kervana 'Bu, Hz. Peygamber'in sahabesinden olan Ebû Zerr'dir. Onu defnetmemizde bize yardım edin' dersiniz." Vefat ettiğinde onlar da dediği gibi yaptılar, sonra yolun ortasına koydular. Abdullah b. Mes'ûd, Irak'tan gelen bir cemaat içinde umre için oradan geçmekteydi. Az kalsın yolun ortasındaki cenazeye basacaklardı. Kölesi, 'Bu, Hz. Peygamber'in sahabîsi olan Ebû Zerr'dir. Onu defnetmemiz için bize yardımcı olun. Abdullah b. Mes'ûd tehlil getirerek ağladı ve şöyle dedi: Hz. Peygamber doğru söyledi: '*Tek yürürsün, yalnız ölürsün, ahirette de tek dirilirsin.*' Sonra bineğinde indi, arkadaşlarıyla beraber onu defnettiler. Sonra Abdullah b. Mes'ûd, onun hakkındaki hadisi ve Hz. Peygamber'in Tebûk Gazvesine giderken onun hakkında söylediğini aktardı."[1074]

g) Hz. Huraym b. Eves'in Hz. Peygamber'in Şeymâ bt. Bukayla hakkında söylediğine kesin şekilde inanması

3022. Ebû Nu'aym, Humeyd b. Münhib'den şöyle rivayet etmektedir: "Dedem Hureym b. Evs (radıyallahu anh) şöyle demektedir: Hz. Peygamber'e hicret ettim, onun yanına gidişim Tebûk Gazvesi dönüşüydü. Müslüman oldum ve şöyle dediğini işittim: *'Şu an Beyaz Hîre bana gösterilmektedir. Şeymâ bt. Bukayla şu an siyah başörtüsüyle başını örtmüş beyaz bir katırın*

[1073] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 233. Bu hadisi, Ebû Nu'aym (Hilye, I, 170), Ümmü Zer'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 157).
[1074] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 234.

üstünde bulunmaktadır.' Ben de 'Ya Resulallâh! Hîre'ye girdiğimde anlattığın şekilde olduğunu görürsem Şeymâ benim olsun mu?' dedim. Hz. Peygamber de *'Senin olsun'* dedi. Riddet olayları olunca Teyy Kabilesinden biri dinden döndü. Halid b. Velid ile beraber Hîre'ye doğru yola çıktık, Hîre şehrine girdiğimizde bizi ilk karşılayan Şeyma bt. Bukayla oldu. Hz. Peygamber'in dediği gibi beyaz katırı üzerinde ve siyah başörtüsü vardı. Bu kadına takıldım ve 'Hz. Peygamber'in bana özelliklerini söylediği kişidir' dedim. Hz. Halid, şahit getirmemi söyledi, ben de şahitlerimi getirdim. Şahitlerim, Ensar'dan Muhammed b. Mesleme ve Muhammed b. Beşîr idi. Hz. Halid, Şeymâ'yı bana teslim etti. Şeymâ'nın kardeşi Abdulmesih b. Bukayla sulh yapmak için geldi ve 'Kardeşimi bana sat' dedi. Ben de 'Vallahi, 10 tane yüzden (yani binden) aşağıya satmam' dedi. Bana bin dirhem verdi ben de kızı teslim ettim. Bana '100 bin dahi deseydin kardeşi sana verecekti' dediler. 'Binden daha fazla bir sayının olduğunu bilmiyordum' dedi."[1075]

h) Muğîre b. Şu'be'nin, Hz. Peygamber'in ashabının muzaffer olacağına dair haberlerine kesin şekilde inanması

3023. Ebû Nu'aym, Cübeyr b. Hayye'den şöyle rivayet etmektedir: "Acemler içinde Bandârfân adında biri, elçi göndermişti ve 'Ey Arap topluluğu! Bize birini gönderin de onunla konuşalım' dedi. İnsanlar da Muğire b. Şu'be'nin gitmesini istedi. Cübeyr anlatıyor: Bandârfân'a bakıyordum, saçları uzun ve bir gözü kördü. Hz. Muğire, onun yanına gitti, döndüğünde ona ne konuştun diye sorduk. Hz. Muğire şöyle dedi: Allah'a hamd ve sena ettim ve şöyle dedim: Allah (celle celâlühü), bize bir elçi gönderene kadar biz, en uzak bölgede oturan, aç, barbar ve tüm hayırlardan uzak bir toplumduk. Bize dünyada zafer, ahirette ise cennet va'd etti. Hz. Peygamber, bize geldiğinden size gelene kadar hep Allah'tan kurtuluş ve zafer elde edeceğimizi öğrendik. Vallahi, biz mülk, bolluk gördük, bir daha eski hâlimize asla dönmeyiz. Sizi de mağlub edip elinizdekileri alacak veya sizi topraklarınızda öldüreceğiz..."

3024. Beyhakî, Cübeyr b. Hayye'den hadisi uzunca şekilde "Nu'man b. Mukarrin'in Ehvâz Kabilesine gönderilmesi" bahsinde zikretmiştir: Oranın halkı, içlerinde birini seçmelerini ve onunla konuşmak istediklerini söylediler.

[1075] Ebû Nu'aym, Delâil, 196. Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, IV, 4178), Humeyd'den uzun şekilde rivayet etti. (İsâbe, I, 424). Buhari (*el-Kebîr*, I, 11), hadisi Humeyd'den muhtasar şekilde, İbn Mende ise uzunca rivayet ve İbn Mende 'Bu hadis, sadece bu isnadla biliniyor, Zekeriyya b. Yahya, Zehr'den yaptığı rivayette teferrüd kalmıştır. (İbn Hacer, İsâbe, III, 381).

Muğire b. Şu'be seçildi. Kavmin tercumanı, 'Kimsiniz?' dedi. Hz. Muğîre, 'Biz, bir Arap topluluğuyuz. Daha önce büyük sıkıntı ve belalar içinde bulunuyorduk. Açlıktan hurma çekirdeğini ve derimizi emerdik. Kıl yünden yapılmış elbiseler giyer, ağaca ve taşa ibadet ederdik. Biz böyle yaşarken göklerin ve yerin Rabbi, bizden birini bize bir peygamber olarak gönderdi. Onu babamızı ve annemizi tanıdığımız gibi tanıyoruz. Rabbimizin elçisi ve peygamberimiz tek olan Allah'a ibadet edene veya cizye verene kadar sizle savaşmamızı emretti. Ayrıca Peygamber efendimiz, Allah'tan bize aktardığına göre bizden kim vefat ederse cennete girer ve eşsiz nimetlere gark olur. Bizden hayatta kalanlar ise size hâkim olacaklardır."[1076]

ı) Ebû Derdâ'nın, Hz. Peygamber'in bazı kelimeler söyleyen Allah'ın korumasında olacağına dair habere kesin şekilde inanması

3025. Beyhakî, Talk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir, Ebû Derdâ'nın yanına geldi ve 'Ey Ebû Derdâ! Evin yandı' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh) 'Hayır, yanmadı' dedi. Başka biri geldi ve 'Evin yandı' dedi. Ebû Derdâ, 'Evim yanmadı' dedi. Akabinde başkası geldi ve 'Ey Ebû Derdâ! Ateş senin evine kadar ilerledi, fakat orda söndü' dedi. Hz. Ebû Derdâ, 'Allah'ın evimi yakmayacağını biliyordum' dedi. Adam, 'Ey Ebû Derdâ! Vallahi seni anlamıyoruz. 'Evim yanmadı' ve 'Allah'ın evimi yakmayacağını biliyordum' da ne demek?' dedi. Ebû Derdâ (radıyallahu anh), 'Bazı kelimeler var, onları Hz. Peygamber'den işittim. Kim bunları sabah vakti söylerse akşama kadar ona bir musibet gelmez:

اللّٰهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لا إِلَهَ إلاَّ أَنْتَ ، عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ ، وَأَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ، مَا شَاءَ اللهُ كَانَ ، وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ ، وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، أَعْلَمُ أَنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَأَنَّ اللهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ، اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ، إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

[1076] Beyhakî, el-Esmâ, 148. Beyhakî'nin de belirttiği gibi hadisi, Buhârî, Sahîh (IV, 118, IX, 189) adlı eserinde rivayet etmiştir. Hadisi, Ebû Nu'aym, Delâil (199) adlı eserinde Bekr b. Abdillah el-Müzenî ve Ziyad b. Cübeyr b. Hayye'den buna yakın bir lafızla rivayet etti. Galiba Cübeyr b. Hayye'nin rivayetinde düşmüştür.

"Ey Allah'ım! Sen Rabbimsin, ilah olarak sadece sen varsın. Sana tevekkül ettim, sen kerim ve arşın Rabbisin. Allah'ın dilediği olur, dilemediği ise olmaz. Güç ve kuvvet yalnız büyük ve yüce olan Allah'ındır. Allah'ın her şeye gücü yettiğine inanıyorum. Allah'ın bilgisi her şeyi kuşatmıştır. Ey Allah'ım! Nefsimin şerrinden sana sığınırım, senin egemenliğinde olan her hayvanın şerrinden de sana sığınırım. Benim Rabbim doğru yol üzeredir."

i) Ashabın verilen haberlere kesin şekilde inanması

3026. Adiyy b. Hâtim'in davet bahsinde "Nefsim elinde olan zata and olsun ki, bu üçüncüsü de elbet gerçekleşecektir. Çünkü Hz. Peygamber bunu söylemiştir."

3027. Hişam b. Âs'ın ve başkasının "Topluluğu davete gönderme" bahsinde Cebele b. Eyhem'e sözü: Allah'a and olsun ki, şu meclisini elinden alacağız. Allah'ın izniyle büyük kralın elindeki saltanatı da elinden alacağız. Çünkü Hz. Peygamber, bunu bize haber verdi.

3028. Hz. Ebû Bekr, İslam ordusunu Şam'a göndermede kararlı olunca Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekr'e sözü: Hz. Alî, 'Bence ister ordunun komutanı sen ol, ister orduyu gönder Allah'ın izniyle gâlip geleceksiniz' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Allah, seni hayırla müjdelesin' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Başarılı olacağımızı nerden biliyorsun?' diye sordu. Hz. Alî, 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Bu din, düşman olarak kabul ettiği herkese karşı gâlip gelecektir. İslam dini ve Müslümanlar yeryüzüne hâkim olup gâlip gelene kadar bu böyle devam edecektir.* Hz. Ebû Bekr 'Subhanellah! Bu ne güzel hadistir, beni gerçekten çok mutlu ettin, Allah da seni mutlu etsin!' dedi."

3029. "Gaybî müeyyideler" bölümünde İbn Ömer'in aslanı kulağından tutup çektiğinde ve yolun kenarına attığında şöyle demişti: Hz. Peygamber senin hakkında yalan söylememiştir. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'İnsanoğluna ancak korktuğu şey saldırır. İnsanoğlu Allah'tan başkasından korkmayınca Allah da ona başka şey musallat etmez."*

AMELLERİN KARŞILIKSIZ KALMAYACAĞINA DAİR KESİN İNANMAK

a) Hz. Ebû Bekr'in bu husustaki hadislere kesin şekilde inanması

3030. İbn Ebî Şeybe, İbn Râhûyeh, Abd b. Humeyd, Hâkim ve başkası Ebû Esmâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamberle kahvaltı yaptığı bir sırada şu ayet nazil olunca:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzal: 7-8). Hz. Ebû Bekr durdu ve 'Ya Resulallâh! Yaptığımız her kötü şeyin karşılığını göreceğiz mi?' dedi. Hz. Peygamber *de 'Sevmediğiniz şeyleri görmeyeceksiniz. Çünkü siz bunlara mukabil dünyada sıkıntılar çekiyorsunuz. Hayırlar ise ahiret hayatı için geciktirilmektedir.'*"[1077]

3031. İbn Merdûyeh, Ebû İdris el-Havlânî tariki ile rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Bekr! Dünyada çektiğin sıkıntılar işlediğin günahların kefaretidir. Hayırların karşılığını ise kıyamette göreceksin. Allah'ın kitabı da bunu tasdik ediyor:* **"Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder."**(Şûrâ: 30)[1078]

3032. Abd b. Humeyd, Tirmizî ve İbn Munzir Ebû Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in yanındaydım, şu ayet nazil oldu: **"...Kim kötü bir iş yaparsa onunla cezalandırılır. O kendisine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilir."** (Nisa: 123). Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! Bana biraz önce nazil olan ayeti sana okuyayım mı?'* dedi. Ben de 'Evet, Ya Resulallâh!' dedim. Bana okuyunca belim kırıldı sandım. Hz. Peygamber, *'Neyin var ey Ebû Bekr'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Hangimiz kötü amel işlememişiz? İşlediğimiz günahlar karşılığı cezaya mı çekileceğiz?' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! Sen ve Müslümanlar günahlarınız nispetince dünyada sıkıntı çekeceksiniz ve Allahla karşılaştığınızda hiç*

[1077] İbn Hacer, el-Metâlib, 3807; Hâkim, *Müstedrek*, II, 533.

[1078] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 275. Hafız İbn Hacer de Ebû Bekr'in *Müsned*inde yaptığı etraf adlı eserinde bu hadisi rivayet etmiştir.

günahlarınız kalmayacaktır. Fakat diğerleri, Allah (celle celâlühü), onların günahlarını toplayacak ve kıyamet günü cezasını çekecekler' dedi."[1079]

3033. Ahmed, İbn Munzir, Ebû Ya'lâ, İbn Hibban, Hâkim, Beyhakî ve başkası Ebû Bekr Sıddîk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! **'Kim ne yaparsa karşılığını görür"** ayetinden sonra kurtuluş nasıl olur? Yaptığımız her günahın karşılığında cezalandırılacağız?" dedi. Hz. Peygamber, *'Allah seni affetsin! Hastalanmaz mısın, sıkıntı çekmez misin, üzülmez misin, saha hiç bela isabet etmez mi?'* dedi. Ben de 'Olur' dedim. Hz. Peygamber de *'Bunlar, yaptığın günahların dünyada olan karşılıklarıdır'* buyurdu."[1080]

b) Hz. Ömer'in bu hususa kesin inanması

3034. İbn Râhûyeh, Muhammed b. Muntesir'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Ömer b. Hattab'a 'Kur'ân'daki en şiddetli ayeti biliyorum' dedi. Hz. Ömer, ona kırbaçla vurdu ve 'O ayeti öğrenmek için Kur'ân'ı mı inceledin?' dedi. Adam gitti, ertesi gün olunca Hz. Ömer, adama 'Dün söylediğin ayet hangisidir' dedi. Adam da **"Kim ne yaparsa karışılığını görür"** ayetidir. Çünkü ne yapsak illa karşılığını görürüz" dedi. Hz. Ömer, 'Bu ayet nazil olunca yeme, içmeyi bıraktık ve nihayet Allah (celle celâlühü), kolaylaştırdı ve şu ayeti indirdi: **"Kim bir kötülük yapar yahut nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok yarlığayıcı ve esirgeyici bulacaktır."** (Nisâ: 110).[1081]

c) Hz. Amr b. Semure ve Hz. İmran b. Husayn'ın bu husustaki inancı

3035. İbn Mâce, Abdurrahman b. Sa'lebe en-Ensârî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Semure b. Habib b. Abdişems (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Ben falan kabilenin devesini çaldım, beni bu günahtan temizle' dedi. Hz. Peygamber, o kabileye bir elçi gönderdi. Onlar da 'Evet, biz devemizi kaybettik' dedi. Hz. Peygamber de elinin kesilmesi için emir de bulundu ve adam da şöyle diyordu: "Ey Günah!

[1079] Abd b. Humeyd, 7; Tirmizî, 3039. Tirmizî: Hadis ğaribdir. İsnadı eleştirilmiştir. Musa b. Abîde hadiste zayıftır. İbn Siba'ın mevlası ise meçhuldur. Fakat bu hadis, başka tariklerle de Hz. Ebû Bekr'den rivayet edilmiştir. Fakat sahih isnadı bulunmamaktadır.

[1080] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 239.

[1081] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 239.

Beni senden temizleyen Allah'a hamd olsun. Sen bedenimin cehenneme girmesini istedin."[1082]

3036. İbn Ebî Hâtim, Hasan←İmran b. Husayn'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bazı sahabîler, onun yanına vardı, İmran (radıyallahu anh) hastalanmış, bedeni yara bere içinde kalmıştı. Birisi, kendisine 'Çektiğin bu sıkıntıdan dolayı biz üzülüyoruz' dedi. Hz. İmran ise 'Sakın gördüğünüz şeyden dolayı üzülmeyin. Çünkü bu, gördüğünüz günahtan dolayıdır. Allah daha da çok affetmektedir. Sonra şu ayeti okudu: **"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder."** (Şûrâ: 30).[1083]

d) Hz. Ebû Bekr'in ve sahabeden birinin cezaya imanı

3037. Daha önce geçmişti. Ahmed *-ez-Zühd* adlı eserinde- ve Ebû Nu'aym, Habîb b. Damra'nın oğlundan şöyle rivâyet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in bir oğlu ölüm döşeğindeydi. Çocuğu, durmuş yastığa bakıyordu. Oğlu vefat ettiğinde Hz. Ebû Bekr'e 'Oğlunun devamlı yastığa baktığını gördük?' dediler. Yastığı kaldırdılar, altında beş veya altı dinar gördüler. Ebû Bekr, bir elini diğer eline vurdu ve 'İnnâ lillâhi ve İnnâ ileyhi râci'ûn! Bedeninin buna dayanacağını sanmıyorum' dedi."[1084]

3038. Müslümana sövme bahsinde Hz. Peygamber'in bir adama sözü geçmişti. Kıyamet gününde köleleri ile alakalı hesaba çekilip çekilmeyeceğini sordu. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Kıyamet günü olunca sana yaptıkları ihanetler, isyanlar, yalanlar ve senin onlara yaptığın işkenceler hesap edilir. Eğer senin onlara çektirdiklerin onların günahları miktarınca ise eşit olursunuz, ne lehinize ne de aleyhinize olur. Eğer senin çektirdiklerinde onların günahlarından az olursa bu senin lehine olur. Eğer onlara çektirdiğine onların günahlarından fazla olursa senin hayrından alınıp onlara verilir'* buyurdu. Bunun üzerine adam bir kenara çekildi ve sesli ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, ona Allah'ın bu sözünü okumuyor musun?:

[1082] İbn Kesir, *Tefsir,* II, 56.
[1083] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 116.
[1084] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 37; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 145. Ali el-Muttakî: Bu hadis merfu hükmündedir. Çünkü berzah âleminden haber vermektedir (ancak Hz. Peygamber'den aldığı bir haber sebebiyle olabilir).

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾

"Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz." (Enbiyâ: 47). Adam, 'Ya Resulallâh! Hem kendim hem onlar için ayrılmamızdan daha hayırlı başka bir şey göremiyorum. Seni şahit tutuyorum ki, onlar hepsi hürdür' dedi."[1085]

[1085] Tirmizî, hadisi Hz. Âişe'den rivayet etmektedir. İsnadındaki râvîler sıkadır. (Câmi, 3165).

TÜM SAHABENİN İMANININ GÜÇLÜ OLMASI

a) Sahabenin, "İçinizdekini açıklasanız da açığa vursanız da Allah ondan dolayı size hesaba çeker" ayetine tahammül etmesi

3039. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e şu ayet nazil olunca: **"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir."** (Bakara: 284). Bu ayet sahabeye çok ağır geldi. Hz. Peygamber'e gelip çöktüler ve 'Ya Resulallâh! Artık gücümüz yetmiyor; namaz, oruç, cihad, zekât. Ayrıca sana şu ayet nazil oldu, artık gücümüz yetmiyor' dediler. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sizden önceki ehli kitap gibi* ***"İşittik, isyan ettik"*** *mi demek istiyorsunuz. Bilakis 'işittik, itaat ettik. Ya Rabbim! Bizi bağışla, dönüş ancak sanadır."* Sahabe, Hz. Peygamber'in dediğini ikrar edince ve Allah'ın emrine boyun eğdiklerinde Allah (celle celâlühü), peşinden şu ayeti nazil etti:

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. "Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır" dediler." Sahabe bunu da yaptıktan sonra Allah (celle celâlühü) bunun hükmünü neshetti ve şu ayeti nazil etti:

لَا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir.

Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla!" (Bakara: 286).[1086]

3040. Ahmed, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: İbn Abbas'ın yanına vardım ve 'Ey İbn Abbas! İbn Ömer'in yanındaydım, bu ayeti okudu ve ağladı' dedim. İbn Abbasi 'Hangi ayet?' dedi. Ben de **"İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir"** ayetidir. İbn Abbas (radıyallahu anhuma) dedi ki: "Bu ayet nazil olunca Sahabe çok üzüldü ve çok sinir oldular. Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Yaptıklarımızdan ve konuştuklarımızdan dolayı hesaba çekilirsek mahvolduk. Ayrıca kalplerimiz elimizde değil' dediler. Hz. Peygamber, onlara 'İşittik, itaat ettik deyiniz' buyurdu. Onlar da 'İşittik, itaat ettik' dedi. Sonra bu ayeti şu ayet neshetti:

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir. Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla!" (Bakara: 286). Bu ayetle kalpten geçilenden muaf tutuldular, sadece yaptıklarından sorumlu oldular."[1087]

3041. Ahmed, Sa'îd b. Cübeyr tariki ile İbn Abbas'tan muhtasar şekilde hadisi rivayet etti ve hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, sahabeye

---

[1086] Ahmed, *Müsned,* II, 412. Müslim (I, 80), hadisi aynı lafızla rivayet etti.

[1087] Ahmed, *Müsned,* I, 332.

'İşittik, itaat ettik, teslim olduk, deyin' dedi. Allah da onların kalbine iman attı."[1088]

b) "İmanlarına zülüm bulaştırmayanlar" ayeti nazil olunca sahabenin tutumu

3042. İbn Ebî Hâtim, Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: **"İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır." Ayeti** nazil olunca sahabeye çok ağır gelmişti. 'Hangimiz nefsine zülüm etmiyor?' dediler. Hz. Peygamber, *'Ayetin manası sandığınız gibi değildir. Hz. Lokman, oğluna* **'Yavrum! Allah'a şirk koşma! Çünkü şirk büyük bir zülümdür'** (Lokman: 13) dedi."[1089]

c) Örtünme ayeti nazil olunca sahabe hanımlarının tutumu

3043. İbn Ebî Hâtim, Safiyye bt. Şeybe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'nin yanında olduğumuz bir sırada Hz. Safiyye, 'Kureyş kadınları faziletlidir' dedi. Hz. Âişe de 'Evet, Kureyş kadınları faziletlidir. Fakat vallahi, ben Ensar kadınlardan daha faziletlisini, Kur'ân'ı daha çok tasdik edeni ve Kur'ân'a daha çok iman edeni görmedim. Nur süresindeki örtü ayeti nazil olunca Medineli erkekler, hanımlarına gidip onlara Allah'ın indirdiği örtünme ayetini okudular. Adam, hanımına, kızına, kızkardeşine, tüm akrabalarına ayeti okuyordu. Ensar'dan olan bayanların hepsi yünden yapılmış çizgili kumaşı başörtü yaparak kalktılar. Bunu, sırf Allah'ın indirdiği kitabını tasdik ve ona iman ettiklerinden uyguladılar. Hz. Peygamber'in arkasında başlarını kapatmış halde başlarında karga vermiş gibi namaz kıldılar."[1090]

d) Çok günah işlemiş bir yaşlı ile Ebû Ferve'nin kıssası

3044. İbn Ebî Hâtim, Mekhûl'den şöyle rivayet etmektedir: "Kaşları gözlerinin üstüne düşmüş yaşlı bitkin bir adam geldi ve 'Ya Resulallâh! Adam, yalan zülüm ne varsa yapmış, ne günah varsa işlemiş, günahları yeryüzündeki

---

[10881088] Bu hadisi, Müslim (I, 81) buna yakın şekilde, İbn Cerîr (*Tefsir,* III, 143) başka tarikle İbn Abbas'dan rivayet etmiştir. İbn Abbas'dan gelen bu tarikler sahihtir. (İbn Kesir, *Tefsir,* ı, 338).

[1089] Bu hadisi Buhari (I, 15, IV, 171) de rivayet etmiştir. İbn Merdûyeh şöyle rivayet etmiş: "Bu ayet "İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır." Nazil olunca Hz. Peygamber, 'bana onlardan olduğum söylendi' dedi." (İbn Kesir, *Tefsir,* II, 153).

[1090] Bu hadisi, Ebû Davud (4100) aynı tarikle Safiyye bnt. Şeybe'den rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir,* III, 284).

insanlara taksim edilirse yine onlara helak eder. Böyle biri için tövbe kapısı açık mıdır?' dedi. Hz. Peygamber, *'Müslüman mı oldun'* dedi. Adam, 'Ben, ortağı olmayan Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ediyorum. Hz. Peygamber, *'Allah, senin yalanlarını, günahlarını affedecektir. Sen doğru yolda olduğun müddetçe günahlarını da iyiliklere çevirecektir'* dedi. Adam, 'yalan ve azgınlıklarımı da affeder mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'yalan ve azgınlıklarını da affedecektir' dedi. Adam (sevinçten) tekbir ve tehlil getirmeye başladı'* dedi.

3045. Taberânî, Ebû Ferve'den[1091] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ferve, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Her çeşit günah işlemiş, yemediği hç bir halt kalmamış kişi için tevbe kapısı var mıdır?' dedi. Hz. Peygamber, *'Müslüman mı oldun?'* dedi. Ebû Ferve, 'Evet' dedi. Hz. Peygamber de *'Hayırlı şeyler işle, günahları terk et, Allah (celle celâlühü) hepsini sana hayra çevirecektir'* buyurdu. Ebû Ferve, 'Yalan ve azgınlıklarımı da hayra çevirecek?' dedi. Hz. Peygamber, 'Evet' dedi. Ebû Ferve, (sevinçten) kaybolana kadar tekbir getiriyordu."[1092]

e) Günahkâr bir kadının Ebû Hüreyre ile kıssası

3046. İbn Ebî Hâtim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yanıma bir kadın geldi ve 'bana tövbe var mıdır? Çünkü ben zina ettim, doğan çocuğumu öldürdüm' dedi. Ben de 'hayır, bu göze ne nimet ne de keramet verilir' dedim. Kadın, üzgün şekilde kalkıp gitti. Mir müddet sonra Hz. Peygamberle sabah namazı kıldım ve bu kıssayı, kadının dediğini ve ona dediğimi anlattım. Hz. Peygamber, *'Ne kötü konuşmuşsun! Bu ayeti hiç okumadın mı, dedi:*

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (٦٨) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا (٦٩) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا

[1091] Asılda burada olduğu gibi Ebû Ferve'den rivayet edildiği belirtilmiş, fakat bu açık bir yanılgıdır. Çünkü bu hadis, tüm kitaplarda Ebû Tavîl'den rivayet edilmektedir. (Özet, *(B)*)

[1092] İbn Kesir, *Tefsir,* III, 328.

"Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır. Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Furkan: 68-70). Akabinde kadına gidip bu ayeti okudum. Kadın secdeye kapandı ve 'Bana çıkış yolu bahşeden Allah'a hamd olsun' dedi."[1093]

3047. İbn Cerîr, şöyle rivayet etmektedir: "Bu sözümden dolayı kadın üzgün halde kalkıp gitti ve 'Vay benim hâlime! Bu güzellik ateş için mi yaratıldı!' dedi."

3048. İbn Cerîr, ayrıca şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre, Hz. Peygamber'in yanından ayrıldıktan sonra kadını aramaya koyuldu, Medine'nin tüm evlerinde aradı, fakat bulamadı. Gece vakti olunca kadına gelip Hz. Peygamber'in dediğini haber verdi. Kadın da secdeye kapandı ve 'Bana çıkış yolu ve yaptıklarımdan dolayı tövbe kapısı bahşeden Allah'a hamd olsun' dedi. Sevinçten yanında bulunan çocuk sahibi cariyesini azad etti ve Allah'a (güzel şekilde) tövbe etti."[1094]

f) Şairler hakkında ayet nazil olunca Hz. Peygamber'in şairlerinin tutumu

3049. İbn İshak, Temîm ed-Dârî'nin azatlısı Ebu'l-Hasan'dan şöyle rivayet etmektedir: Bu ayet **"Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar."** (Şu'arâ: 224). Nazil olunca Hassan b. Sabit, Abdullah b. Ravâha, Ka'b b. Malik (radıyallahu anhum) Hz. Peygamber'e gelip ağladılar ve 'Allah (celle celâlühü), bu ayeti nazil edince bizim şair olduğumuzu biliyordu' dediler. Akabinde Hz. Peygamber şöyle buyurdu: **"Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öclerini alanlar başka. Zulmedenler hangi akıbete uğrayacaklarını görecek-**

[1093] İbn Kesir: Bu hadis, bu tarikle ğarib bir hadistir. Ravileri içinde bilinmeyenler var. İbn Cerîr de hadisi bu tarikle buna yakın lafızla rivayet etti.

[1094] İbn Cerîr, XIX, 43; İbn Kesir, *Tefsir,* III, 328.

lerdir." Ayetini okuarak siz Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğradıktan sonra öçlerini alanlarsınız."[1095]

g) Allah'a kavuşmanın hakiki sevgisi ve sevmemenin hakikati

3050. Ahmed, Atâ b. Sâib'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Ebî Leyla'yı ilk gördüğümde yaşlı, saç ve sakalına aklar düşmüştü. Kendisi merkebin üstünde bir cenazeyi takip ediyordu. Şöyle dediğini işittim: Falan oğlu falanın bana aktardığına göre Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "*Allah'a kavuşmak isteyen kişiye Allah da kavuşmak ister. Allah'a kavuşmak istemeyen kişiye Allah da kavuşmak istemez."* Herkes ağlamaya başladı, *'Neden ağlıyorsunuz?'* dedi. Onlar, 'Ölümü sevmiyoruz' dedi. Abdurrahman, 'anladığınız gibi değil, **"Fakat (ölen kişi) Allah'a yakın kılınmışlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm cenneti vardır."** (Vâkıa: 88, 89). Bununla müjdelenince Allah'a bir an önce kavuşmak ister, Allah da ona kavuşmak isteyecektir. **"Ama haktan sapan yalancılardan ise, işte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Bir de cehenneme atılma vardır."** (Vâkıa: 92-94). Bu ayetle müjdelenince o da Allah'a kavuşmak istemeyecek, Allah da ona kavuşmak istemeyecektir."[1096]

h) Zilzâl süresi Nazil olunca Hz. Ebû Bekr'in ağlaması

3051. İbn Cerîr, Abdullah b. Amr b. Âs'dan şöyle rivayet etmektedir: **"Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı zaman"** ayeti nazil oldu. Hz. Ebû Bekr o sırada oturuyordu ve ağlamaya başladı. Hz. Peygamber, kendisine *'Neden ağlıyorsun?'* dedi. 'Beni bu sûre ağlatıyor' dedi. Hz. Peygamber, kendisine *'Şayet Allah'ın sizi affedeceği günahlar işlememiş olsaydınız Allah (celle celâlühü), sizin yerine günah işleyen ve Allah'ın da onları affedeceği bir toplum yaratırdı'* dedi."[1097]

[1095] Hadisi, İbn Ebî Hâtim, İbn Cerîr İbn İshak'ın rivayetiyle rivayet etmiştir. İbn Ebî Hâtim, ayrıca Benî Nevfel kabilesinin mevlası olan Ebu'l-Hasan'dan bu mealde rivayet etmiş, fakat gelenler içinde Ka'b'ın ismini saymamıştır. (İbn Kesir, *Tefsir,* III, 354). Hâkim, hadisi Ebu'l-Hasan'dan İbn Ebî Hâtim siyakı ile rivayet etmiştir. (*Müstedrek,* III, 488).

[1096] Ahmed, *Müsned,* IV, 259; İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 301.

[1097] İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 450.

ı) Kabirde olanlar hakkında Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'e verdiği haber

3052. İbn Ebî Dâvud *-el-Ba's* adlı eserinde-, Ebu'ş-Şeyh *–es-Sünne* adlı eserinde-, Hâkim *–el-Künâ* adlı eserinde- Beyhakî, *-Azabu'l-kabr* adlı eserinde- Esbehânî *–el-Hücce* adlı eserinde- ve başkası Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, bana *'Ey Ömer! Dört zira uzunluğunda, iki zira eninde olan kabre girince ve münker ve nekiri görünce halin nice olur?'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Münker ve Nekir nedir?' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Kabirdeki meleklerdir. Kabri azı dişleriyle deşerler, saçları çok uzun olup yerden sürünür, sesleri şiddetli gök gürültüsü gibidir, gözleri çakan şimşek gibidir. Yanlarında öyle bir topuz var ki, minâ ahalisi hepsi toplanıp kaldırmak istese kaldırmaya güç yetiremezler. Fakat o topuz onlara benim bu asamdan daha hafif gelir –Hz. Peygamber'in elinde küçük bir asa vardı, onu sallıyordu- O melekler, seni imtihana çekecek, cevap veremezsen veya bocalarsan sana öyle bir vurucakalar ki, toz gibi olacaksın."* Ben de 'Ya Resulallâh! Ben yine böyle mi olacağım?' dedim. Hz. Peygamber de *'Evet'* dedi. Ben de 'O zaman onların hakkından gelirim' dedim."[1098]

3053. Abdulvahid el-Makdisi, *et-Tebsîr* adlı eserinde şu eki yapmıştır: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Beni hak din için gönderen Allah'a and olsun ki, Cibril bana şöyle haber verdi: İki melek gelecek ve sana soru soracaklar. Sen de 'Benim Rabbim Allah'tır, sizin Rabbiniz kimdir? Muhammed, benim peygamberimdir, sizin peygamberiniz kimdir? İslam benim dinimdir, sizin dininiz nedir?' diyeceksin. Melekler de hayretler içinde kalıp 'Bilmiyoruz, sen mi bizi sorgulamaya gönderildin, biz mi sana gönderildik!' diyecekler."*[1099]

i) Hz. Ömer'in Hz. Osman'ın imanına dair sözü

3054. İbn Asâkir, Ebû Bahriyye el-Kindî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), çıkıp geldi ve Osman b. Affan'ın (radıyallahu anh) da bulunduğu bir mecliste oturdu ve şöyle dedi: 'İçinizde öyle biri var ki, imanı ordudaki askerlere dağıtılsa daha fazla gelir.' Bununla Hz. Osman'ı kastediyordu."[1100]

[1098] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 121. Sa'îd b. Mansur, hadisi buna yakın şekilde rivayet etti.

[1099] Riyâdu'n-nadra, II, 34.

[1100] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 8.

j) Sahabîlerin İmana dair geçen sözleri

3055. Sahabenin özellikleri bahsinde İbn Ömer'in sözü geçmişti: Hz. Peygamber'in ashabı güler miydi, şeklindeki soruya 'Tabiki gülerdi. Kalplerindeki iman ise dağlardan daha büyüktü' dedi.

3056. Hz. Ammar'ın baskılara katlanma bahsindeki sözü: "Müşrikler, Hz. Ammar'ı alıkoyup ilahlarını övücü sözler söylemeden salıvermediklerinde Hz. Peygamber, kendisine *'Kalbini nasıl görüyorsun?'* diye sorunca Hz. Ammar, 'Kalbimi imanla dolmuş halde hissediyorum' dedi.[1101]

3057. Hz. Ebû Bekr'in halife seçiminde sözü: "Benim Rabbimle mi korkutuyorsunuz. Ey Allah'ım! Ben en hayırlı olan kişiyi (Hz. Ömer'i) onlara halife seçtim, diyeceğim." Başka bir rivayette: "Ben, Allah'ı ve Ömer'i de sizden daha iyi tanırım."

3058. Hz. Ömer, hazinedeki tüm malı dağıtınca, düşman için veya ihtiyaç için bir şeyler bırakmasını söyleyen kişiye sözü: Şeytan sana bunları söyletiyor. Allah (celle celâlühü), bana şeytanla nasıl başa çıkacağımı telkin etmiş ve beni ondan korumuştur. Hz. Peygamber gibi hazırlandım: Allah'a ve Resülüne itaat ederek hazırlık yaptım.

3059. Başka bir rivayette: Vallahi yarını düşünerek Allah'a isyan edemem. Başka bir rivayette: Ben onlara Allah'a karşı takvalı olmayı hazırladım: **"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar."** (Talak: 2).

3060. Hz. Ali'nin sahabenin "İnfaka rağbet etmesi" bahsinde geçen sözü: Hz. Fatıma, 'Un almak için sadece altı dirhem olduğunu söyleyince Alî, 'Kişi, Allah'ın elinde olana, kendi elinde olandan daha çok güvenmezse imanı sadık olmuş olamaz' dedi.

3061. Âmir b. Rabîa'nın malı geri verme bahsindeki sözü: Senin akraba bağına ihtiyacım yok, bu gün bizi dünyadan alıkoyan sûre nazil oldu: Hz. Âmir, 'Benim senin arazi parçana ihtiyacım yok. Daha bu gün bizi dünyadan uzaklaştırmak için bir süre indi:

﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ﴾

[1101] Ebû Nu'aym (Hilye, I, 140) ve İbn Sa'd *(et-Tabakât* III, 249) Ebû Ubeyde'den hadisi rivayet etti. İbn Cerîr (*Tefsir*, XIV, 182) ve Beyhakî de bu şekilde rivayet etti. (İbn Kesir, *Tefsir*, II, 587).

"İnsanların hesaba çekilecekleri (gün) yaklaştı. Hal böyle iken onlar, gaflet içinde yüz çevirdiler." (Enbiyâ: 1).

3062. Hz. Âişe'nin sözü geçmişti: "Üseyd b. Hudayr (radıyallahu anh), insanların en faziletlilerindendir. Hz. Üseyd şöyle derdi: Üç halden biri üzerinde olursam hiç şüphesiz cennet ehlinden olurum: Kur'ân'ı okuduğum veya dinlediğim hal üzere olsam, Hz. Peygamber'in hutbesini dinlediğim hal üzere olsam veya cenazede bulunduğum hal üzere olursam. Cenazede hazır olduğumda ölüye yapılan her şeyin bana da yapılacağını düşünürüm."[1102]

[1102] Hâkim, hadisi rivayet etti ve 'hadisin isnadı sahihtir, Fakat Şeyhan rivayet etmemiştir. Zehebî de hadise sahih demiştir. (*Müstedrek*, 288).

12. BÖLÜM

SAHABENİN NAMAZLARDA TOPLANMASI

Sahabenin, namazlarda mescitte toplanması, toplanmaya rağbet edip insanları da teşvik etmesi, namazdaki intikalleri bir emirden başka bir emre, bir amelden başka bir amele intikal gibi algılaması, meşguliyetlerini emrolundukları ameller için terk etmesi, çünkü bu amellerde imanın özelliği ve takviyesi, ilmin ve amelin yaygınlaşması, zikir ve duayı şartlarına uygun ihya etmek vardır. Onlar sanki şekillerin zahirine iltifat etmiyor, sadece şekilleri yaratan, onlarda tasarrufta bulunan Allah'tan istifade ediyorlardı.

HZ. PEYGAMBER'İN NAMAZA TEŞVİKİ

a) Hz. Osman ve Hz. Selman'ın bu husustaki hadisi

3063. Ahmed, -hasen bir isnadla- Ebû Ya'lâ ve Bezzâr Hz. Osman'ın azatlısı Hâris'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman bir gün oturuyordu, biz de yanına oturduk. Müezzin gelince Hz. Osman kabdaki suyu istedi ve abdest aldı. Kabda zannımca bir avuç su vardı. Sonra şöyle dedi: "Hz. Peygamber'in böyle abdest aldığını gördüm ve akabinde şöyle buyurdu: "Kim böyle abdest alır, sonra da öğle namazını kılarsa sabah ve öğle arasındaki günahları affedilir. Akabinde ikindi namazını da bu şekilde kılarsa öğle ve ikindi arasındaki günahları affedilir, sonra akşam namazını da böyle kılarsa ikindi ve akşam arasındaki günahları da affedilir, sonra yatsı namazını da böyle kılarsa akşam ve yatsı namazları arasındaki günahları affedilir. Bu iyilikler, onun günahlarını götürür." Sahabe, 'Söylediklerin ayette geçen hesanat ise ayette geçen el-bâkiyatus-sâlihât (sürekli olan Salih ameller) nerdedir' diye sordular. Hz. Osman da şöyle dedi: bâkiyat ise lâilâhe ilellâh ve sübhânellah ve'l-hamdu lillahi ve'llâhu ekber lâ havle velâ kuvvete illâ billâh demektir."[1103]

3064. Ahmed, Nesâî ve Taberânî Ebû Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Selman'ın yanında bir ağacın altındaydım. Sert bir ağaç dalı tutup salladı ve yaprakları döküldü. Sonra 'Ey Ebû Osman! Neden böyle yaptığımı sormayacak mısın?' dedi. Ben de 'Neden yaptın?' dedim. Hz. Peygamberle beraber bir ağacın altındaydık ve Hz. Peygamber de sert bir ağaç dalı tutup salladı ve yaprakları döküldü. Sonra *'Ey Selman! Neden böyle yaptığımı sormayacak mısın?'* dedi. Ben de 'Neden yaptın?' deyince şöyle buyurdu: ***Müslüman, güzel şekilde abdestini alıp beş vakit namazını kılınca bu yapraklar gibi günahları dökülür' dedi ve şu ayeti okudu:***

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ

1103 Ahmed, *Müsned,* I, 68; *Keşfu'l-estâr,* IV, 3076; Munzirî, Terğîb, I, 203. Heysemî: Hadisi, Ahmed, Ebû Ya'l ve Bezzar rivayet etmiştir. İsnadındaki râvîler Hâris müstesna sahih hadis rabileridir. Hz. Osman'ın azatlısı Haris b. Abdullah da sıka biridir. Sâhih-i Buhârî de bir bölümü vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 297).

"Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür." (Hûd: 114).[1104]

b) Biri şahid olmuş, diğeri sonra vefat etmiş iki kardeşin kıssası

3065. Ahmed, Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan şöyle rivayet edilmektedir: "Hz. Sa'd'ın ve başka sahabîlerin şöyle dediğini işittim: "Hz. Peygamber zamanında iki kardeş vardı. Biri, diğerinden daha faziletliydi. Faziletli olan vefat etti, diğeri ise ondan sonra uzun müddet yaşadı, sonra vefat etti. Hz. Peygamber'e önce ölen kardeşin daha faziletli olduğunu söylediler. Hz. Peygamber, *'Sonra vefat eden namaz kılıyor muydu?'* dedi. Sahabe de 'Evet, ya Resulallâh' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Namazı, onu hangi mertebelere yükselttiğini nerden bileceksiniz. Namaz, kişinin kapısından geçen tatlı ve bol suyu olan bir nehir gibidir. Adam, her gün beş defa bu nehre girmekte, bu adamın üzerinde hiç kir (günah) bulabilir misin?*'"[1105]

3066. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Kudâ'a Kabilesinden Beliyyoğullarına mensup iki adam vardı. Bunlar, Hz. Peygamberle beraber Müslüman oldular. Biri şehid oldu, diğeri ise bir sene daha hayattaydı. Talha b. Ubeydillah: Sonra ölenin şehid olandan önce cennete girdiğini rüyamda gördüm ve buna şaşırdım. Sabah olunca Hz. Peygamber'e anlattım –veya Hz. Peygamber'e bu söylendi- Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Öncekinden sonra ramazan orucunu tutmadı mı bir sene içinde altı bin rekât namaz ve bu kakar bu kadar namaz kılmadı mı?"*[1106]

c) Hz. Peygamber'in birine namazından dolayı "namaz senin günahına kefarettir" sözü

3067. Taberânî, Hâris←Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber mescitte namaz vaktini bekliyorduk. Bir adam kalktı ve

---

[1104] Munzirî: Ahmed'in isnadındaki râvîler Ali b. Zeyd müstesna Sahih hadis ravileridir. (Terğîb, I, 201).

[1105] Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberânî *el-Evsat*'ta rivayet etti. Fakat Taberânî rivayetinde şöyle demiştir: "Sonra vefat eden kardeş, ondan kırk gece daha yaşadı." Ahmed'in isnadındaki râvîler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 197). Bu hadisi, Mâlik, Nesâî ve İbn Huzeyme –Sahîh'inde- rivayet etmiştir. (Munzirî, Tarğîb, I, 206).

[1106] Munzirî: Hadisi Ahmed hasen bir isnadla rivayet etti. Hadisi, ayrıca İbn Mâce, İbn Hibbân –sahih'inde- ve Beyhakî Talha'dan buna yakın fakar daha uzun şekilde rivayet ettiler. İbn Mâce ve İbn Hibbân sonunda şu eki yapmıştır: "Bu ikisinin arasında yer ve gök kadar farklılık vardır."

'Ben günah işledim' dedi, Hz. Peygamber ondan yüz çevirdi. Hz. Peygamber namazı kıldırdıktan sonra adam kalktı, sözünü tekrarladı. Hz. Peygamber de *'Güzel şekilde abdest aldıktan sonra bizimle beraber bu namazı kılmadın mı?'* dedi. Adam, 'Kıldım' dedi. Hz. Peygamber de *'Bu namaz, günahına kefarettir'* buyurdu."

d) En faziletli ameli soran kişiye Hz. Peygamber'in sözü

3068. Ahmed, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bir adam, Hz. Peygamber'e gelip kendisine en faziletli amelin ne olduğunu sordu. Hz. Peygamber de *'Namaz'* dedi. 'Sonra nedir?' diye sordu. Hz. Peygamber yine *'Namazdır'* diye cevap verdi. 'Sonra nedir?' diye sordu. Hz. Peygamber yine *'Namazdır'* dedi. Bunu üç defa tekrar etti. Adam soruyu bir daha sorunca Hz. Peygamber, *'Allah yolunda cihaddır'* dedi. Adam, 'Benim anne babam var' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *'Anne babana iyi davranmanı emrediyorum'* dedi. Adam, 'Seni hak din ile gönderen Allah'a and olsun ki, anne babayı bırakıp cihad edeceğim' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen daha iyi bilirsin'* dedi."[1107]

e) İslam'ın şartlarını yerine getiren kişiye sözü

3069. Bezzar, İbn Huzeyme, İbn Hibbân –Sahih'lerinde lafız İbn Hibban'ındır- Amr b. Murre el-Cühenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'ya resulallâh! Allah'tan başka ilah olmadığına, senin de onun elçisi olduğuna şahadet edersem, beş vakit namaz kılarsam, zekâtımı verirsem, ramazan orucunu tutup gecelerini ibadetle geçirsem kimlerden olurum' dedi. Hz. Peygamber, *'sıddık ve şehitlerle beraber olursun'* dedi."[1108]

f) Hz. Peygamber ölüm döşeğinde iken namazı vasiyet etmesi

3070. Beyhakî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ölüm döşeğinde iken genelde namaz ve elimizin altındaki köle ve cariye hakkında vasiyette bulundu. Göğsünde hırıltı ve dili tutulana kadar böyle devam etti."[1109]

[1107] Ahmed, II, 172. Heysemî: İsnadında zayıf olan İbn Lehîa var. Fakat Tirmizî, hadise hasen demektedir. Diğer raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 301). İbn Hibban ise hadisi Sahih'inde rivayet etmiştir. (Munzirî, Terğîb, I, 211).

[1108] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, 25; İbn Hibban, 3438; Munzirî, Terğîb, I, 200.

[1109] Beyhakî, Delâil, VII, 205. Hadisi, Nesâî ve İbn Mâce (1625) rivayet etmiştir.

3071. Ahmed, şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamber'in vasiyetinin ağırlık konusu namaz, malik olduğumuz köle ve cariyelerdi. Nihayet Hz. Peygamber'in göğsünden sesler çıkmaya ve dili dönmemeye başladı."[1110]

3072. Hz. Ali'nin hadisi: Hz. Peygamber, kendisinden sonra ümmetinin sapıtmaması hususunda bir şeyler yazdırmak için yazı malzemesi istedi. Hz. Peygamber ruhunu teslim eder korkusuyla 'Ben söylediklerini ezberlerim, siz söyleyin' dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Namazı, zekâtı ve ellerinizde bulunan köle ve cariyeyi vasiyet ediyorum.'*[1111]

3073. Hadisi, İbn Sa'd, Enes'ten bu lafızla rivayet etti. Hadisi ayrıca Hz. Ali'den rivayet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Hz. Peygamber, namazı, zekâtı ve elimizde olan köle ve cariyeler hususunda vasiyette bulundu. Ruhu kabzedilene kadar böyle konuştu. Ayrıca ruhu çıkana kadar Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onu kulu ve elçisi olduğuna dair şahadeti vasiyet etti ve şöyle dedi: "*Kim bunlara şahitlik ederse cehennem ona haram olur.*"[1112]

3074. Ahmed, Buhârî *-el-Edeb* adlı eserinde- Ebû Dâvud, İbn Mâce, İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- Ebû Ya'lâ ve Beyhakî Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber'in en son sözü *"Namaz namaz! Elinizde bulunan köle ve cariyeler hususunda Allah'tan korkunuz"* şeklinde olmuştu.

[1110] Ahmed, *Müsned,* VI, 290.
[1111] İbn Kesir, *Tefsir,* V, 238.
[1112] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 243.

SAHABENİN NAMAZA TEŞVİKİ

a) Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'in namaz hususundaki sözü

3075. Hakîm et-Tirmizî, Ebû Bekr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Namaz, Allah'ın yeryüzündeki güvencesidir.[1113]

3076. İbn Sa'd, Ebû Müleyh'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab'ın minber üzerinde şöyle dediğini işittim: "Namaz kılmayanın İslamı olmaz."[1114]

b) Hz. Zeyd, Hz. Huzeyfe, İbn Ömer ve İbn Amr'ın namaz hususundaki sözleri

3077. Abdurrezzak, Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kişinin evde namazı nurdur. Kişi, namaza kalktığında günahları üstünde asılı kalır. Secdeye ne zaman varsa tüm günahları affolunur."[1115]

3078. Abdurrezzak, Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Kul, güzel şekilde abdest aldıktan sonra namaza durursa Allah da yüzüyle ona döner ve onunla konuşur. Kişi, namazını bitirmeden veya sağına ve soluna iltifat etmeden Allah çekip gitmez."[1116]

3079. Abdurrezzak, Musannef'den şöyle rivayet etmektedir: "Namaz güzel bir şeydir. Namaz hususunda bana ortak olana alınmam."[1117]

3080. İbn Asâkir, İbn Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Müslüman ne zaman bir toprakta veya yerin taşlarıyla inşa edilmiş bir mescitte namaz kılsa yeryüzü şöyle demektedir: "Allah için Allah'ın yerinde namaz kıldı, seninle karşılaştığım gün (kıyamet günü) sana şahitlik edeceğim."[1118]

3081. Abdurrezzak, İbn Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: Hz. Adem'in boynunda bir çıban vardı. Hz. Âdem namaz kıldı, çıban göğsüne kaydı. Bir daha namaz kılınca çıban kalçasına kaydı, bir daha namaz kılınca ayak baş parmağına kaydı, bir daha namaz kılınca geçti."[1119]

[1113] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 180.
[1114] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 180.
[1115] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 149.
[1116] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3278.
[1117] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181.
[1118] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181.
[1119] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181.

c) İbn Mes'ûd'un, Hz. Selman'ın ve Ebû Musa'nın namaz hususundaki sözleri

3082. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Namazı kıldığın müddetçe Allah'ın kapısını çalmış olursun. Allah'ın kapısını vuran da elbet içeri girer."[1120]

3083. Abdurrezzak, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İhtiyaçlarınızı farz namazların üzerine yükleyin (onlar ihtiyaçlarınızı gidermeye vesile olur)."[1121]

3084. Abdurrezzak, İbn Mes'ûd'dan: "Büyük günah işlenmedikçe farz namazlar aralarında işlenen günahlara kefaret olurlar."[1122]

3085. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Namazlar, sonrası için kefaret olur. Hz. Adem'in ayak baş parmağında bir çıban çıktı. Sonra ayak bileğine yükseldi. Sonra dizlerinde, sonra kalçalarına, sonra boynuna yükseldi. Hz. Adem kalktı, namaz kıldı. Bu çıban omuzlarına indi, bir daha namaz kıldı, kalçasına indi, bir daha namaz kıldı, dizlerine indi, bir daha namaz kıldı, ayak bileğine indi, bir daha namaz kıldı, çıban geçti."[1123]

3086. Abdurrezzak, Selman el-Fârisî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Kişi, namaza kalktığında hataları başının üstüne kaldırılır, namazı bitmeden de bunlar hurmanın daldan kopup sağa sola saçılması gibi dağılıp gider.

3087. İbn Zencûyeh, Selman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kul, namaz kılınca hataları başının üstünde toplanır, secdeye varınca hataları ağaç yaprağı gibi dökülür."

3088. İbn Zencûyeh, Tarık b. Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Tarık, Hz. Selman'ın nasıl ibadet ettiğine bakmak için onunla beraber aynı yerde geceledi. Hz. Selman, sadece gecenin sonunda kalktı, namaz kıldı, Tarık sanki beklediğini bulamamıştı. Bunu Hz. Selman'a söyledi. Hz. Selman da 'Beş vakit namazınızı kılın, beş vakit namaz ölüm hariç her derde devadır. İnsanlar üç çeşit gecelerler: Bir grup ne kar, zararda değil, diğer grup karda değil, zarardadır. Son grup ne karda ne zarardadır. İnsanlar fark etmeden gece karanlığını fırsat bilip sabaha kadar namaz kılar kardadır, asla zarar etmez. İnsanla-

---

[1120] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 130.
[1121] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 4040.
[1122] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1047.
[1123] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181.

rın gafletini ve gece karanlığını fırsat bilip günah işleyen hep zararda, hiç karda değildir. Yatısı namazını kılıp uyuyan ne zararda ne kardadır. Sakın hızlı hızlı yürüme, devamlı ve itidalli yürü."[1124]

3089. Abdurrezzak, Ebû Musa el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Günah işleyip kendimizi ateşe atıyoruz, fakat kıldığımız namaz, öncekilere kefaret oluyor. Yine nefsimize zulmediyoruz, yine kıldığımız namaz önceki yaptıklarımıza kefaret oluyor."[1125]

HZ. PEYGAMBER'İN NAMAZI ÖNEMSEMESİ VE VERDİĞİ DEĞER

a) Hz. Peygamber'in "namaz gözümün aydınlığı kılındı" sözü

3090. Ahmed ve Nesâî Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Bana güzel koku, kadın sevdirildi, namaz ise gözümün aydınlığı kılındı."*

3091. Ahmed, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Cibril, Hz. Peygamber'e 'namaz sana sevdirildi, istediğini al' dedi."[1126]

b) Hz. Peygamber'in "benim zevkim gece ibadet etmektir" sözü

3092. Taberânî, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün oturuyordu, insanlar da etrafındaydılar. Sonra şöyle buyurdu: *"Allah (celle celâlühü), her peygambere bir zevk vermiştir. Benim zevkim ise gece kalkıp namaz kılmaktır. Kalktığımda arkamda sakın kimse namaz kılmasın. Allah (celle celâlühü), her peygamber'e bir azık ihsan etmiş, benimkisi de bu humus payıdır. Ben vefat edince bu pay, benden sonraki halifelerindir."*[1127]

[1124] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181. Heysemî: Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* (VI, 6051) adlı eserinde Tarık b. Şihab'dan buna yakın lafızla rivayet etti. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 300).

[1125] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 143; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 182.

[1126] İbn Kesir, Bidâye, VI, 58. Bu hadisi, Taberânî *el-Kebîr*(XII, 12929) adlı eserinde İbn Abbas'dan buna yakın lafızla rivayet etti. Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd (asılda tahrif olmuş ve Yezid şeklinde yazılmıştır) var. Hakkında eleştiri var. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 270).

[1127] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 12552. Heysemî: İsnadında İshak b. Abdillah b. Keysan←babasından rivayet etmiştir. Ebû Hâtim, İshak'a zayıf demiştir. Babasını ise İbn Hibban sıka demiş, Ebû Hatim ve başkası da zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 271).

c) Sahabenin gece namazı hakkındaki sözleri

3093. Ebû Dâvud, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ayakları şişene kadar namaz kılardı. Kendisine 'Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmedi mi?' diye sordular. Hz. Peygamber, *'Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı'* dedi."[1128]

3094. Bezzar, hadisi Ebû Hüreyre'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. Rivayetinde: "Hz. Peygamber ayakları şişene kadar namaz kılardı."[1129]

3095. Buhârî ve Müslim Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, geceleri o kadar namaz kıldı ki, ayakları patladı. Ben de 'Ya Resulallâh! Neden böyle ibadet ediyorsun, Allah senin günahlarını affetmedi mi?' dedim..."[1130]

3096. İbn Neccar, Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in, gece namazı kılmaktan ayakları parçalanmıştı."

3097. İbn Neccâr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, çürümüş kırba gibi olana kadar ibadet ederdi. Ashab, 'Ya Resulellâh! Neden bu kadar ibadet ediyorsun? Allah (celle celâlühü) senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmedi mi?' dedi. Hz. Peygamber, *'Evet, fakat şükreden bir kul olmayayım mı?'* dedi."[1131]

3098. Buhârî ve Müslim Humeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes b. Malik'e Hz. Peygamber'in gece namazı ile alakalı soru soruldu. Hz. Enes, 'Gece ne zaman istesek onu namaz kılarken görebilirdik. Ne zaman uyurken

---

[1128] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 36. Yazar hadisi, Ebû Davud rivayet ettiğini iddia etmesi Kenz sahibinden yaptığı nakilden dolayı yanılgıya düşmüştür. Ebû Davud, bu hadisi bu tarikle rivayet etmemiştir. (B). Hadisi, Ebû Ya'lâ (*Müsned*, 2900), Bezzar (Keşfu'l-estar, 2370), Taberânî *–el-Evsat* adlı eserinde- rivayet etmiştir. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 271).

[1129] Heysemî: Hadisi, Bezzar birkaç isnadla rivayet etti. Bir isnadının ravileri sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 271). Taberânî de *el-Kebîr* (XXII, 352) adlı eserinde bu şekilde Ebû Cuheyfe'den rivayet etmiştir. Taberânî, ayrıca *el-Evsat* ve *es-Sağîr*'de İbn Mes'ûd'dan rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber, geceleri o kadar çok namaz kılardı ki, ayakları şişmişti..." Taberânî, ayrıca *el-Evsat* adlı eserinde Nu'man b. Beşir'den rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber, geceleri o kadar namaz kılardı ki, en son ayakları patladı." (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 271).

[1130] Buhârî, VI, 169; Müslim, VIII, 141. Ayrıca Muğîre'den buna yakın şekilde rivayet etti. (Buhâri, II, 63; Msülim, VIII, 141; er-Riyâd, 429).

[1131] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 36.

görmek istesek görebilirdik. Bazen bir ay oruç tutardı, hiç iftar etmeyecek, derdik. Fakat bazen de oruç tutmazdı, bir daha oruç tutmayacak derdik."[1132]

3099. Buhârî ve Müslim Abdullah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gece Hz. Peygamberle beraber namaz kıldım, öyle ayakta durdu ki, kötü bir şey yapmayı düşündüm. Kendisine 'Ne yapmayı düşündün?' diye sorduk. Hz. Abdullah, 'namazı bırakıp oturmayı düşündüm' dedi."[1133]

3100. Ahmed, Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, sabaha kadar namaz kıldı, gece boyunca şu ayeti okuyordu:

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." (Mâide: 118).[1134]

3101. Ebû Ya'lâ, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Hz. Peygamber hastalandı. Sabah olunca 'Ya Resulallâh! Hastalandığın yüzünden okunuyor' denildi. Hz. Peygamber de *'Gördüğünüz bu hastalık, gece okuduğum yedi uzun süreden kaynaklanmaktadır'* dedi."[1135]

d) Hz. Huzeyfe'nin Hz. Peygamberle kıldığı gece namazı

3102. Müslim, Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber gece namaz kıldım. Hz. Peygamber Bakara Süresine başladı. Yüz ayet okuduktan sonra secdeye varır, dedim. Fakat durmadı, geçti. Bir rekâtta Bakara'yı bitirir, dedim. Fakat Bakara'yı bitirdi, şimdi rükuya varacak sandım. Fakat Hz. Peygamber Nisâ Süresine başladı ve onu okudu, sonra Al-i İmran Süresine başladı ve onu da okudu. Okuyunca yavaş yavaş okuyarak hakkını da veriyordu. Tesbih içeren bir ayet okuyunca tesbih getiriyor, bir arzu içerek ayeti okuduğunda kendisi de dua ederdi, istiâze içeren bir ayeti okusa kendisi de isti'aze diliyordu. Akabinde rükûya vardı ve *"Subhâne Rabbiye'l-azîm"* diyordu. Rükûu uzunluğu da kıyama yakındı. Sonra "semiallâhu limen hamide" dedi. Akabinde kalktı ve rükûya yakın bir

---

[1132] Sadece Buhârî bu tarikle rivayet etmiştir. (Buhari, II, 65, III, 50).
[1133] Buhârî, II, 64; Müslim, II, 186, 187; İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 75.
[1134] Ahmed, *Müsned*, V, 156, 170, 177; İbn Kesir, Bidâye, VI, 58.
[1135] Heysemî: Hadisin isnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IV, 274).

müddet durdu, sonra da secdeye kapandı ve *"Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ"* dedi. Secde müddeti de kıyama yakın bir zamandı."[1136]

3103. Taberânî, Hz. Huzeyfe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim, namaz kılıyordu. Ben de arkasında ona uydum, fakat o bilmiyordu. Bakara Süresine başladı. Süreyi bitirince rükûya varacağını sandım, fakat diğer sürelere geçti. –hadis ravilerinden biri olan Sinan: "Şunu iyi biliyorum ki, Hz. Huzeyfe, Hz. Peygamber'in dört rekât kıldığını ve her rükûnun kıyam kadar uzun olduğunu söyledi- Hz. Huzeyfe anlatıyor: Sonra Hz. Peygamber'e arkasında olduğumu söyledim. Hz. Peygamber, *'Neden bana bildirmedin?'* dedi. Hz. Huzeyfe, 'Seni hak dinle gönderen Allah'a and olsun! Hâlâ (namazın uzunluğundan dolayı) acısını sırtımda hissediyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Senin arkamda olduğunu bilseydim, çok uzatmazdım'* dedi."[1137]

e) Hz. Âişe'nin Hz. Peygamber'in gece namazına dair hadisi

3104. Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bazı insanların gece bir veya iki defa hatmettiği haberi Hz. Âişe'ye geldi. Hz. Âişe de 'Onlar okuduklarını sanıyorlar, fakat okumuyorlar. Hz. Peygamberle beraber gece namazına kalkıyordum. Hz. Peygamber, Bakara, Al-i İmran ve Nisâ süresini okuyordu. Korku içeren hangi ayeti okusa hemen Allah'a dua eder, ona sığınırdı. Müjde içeren hangi ayet okusa hemen Allah'a dua eder, onu arzulardı."[1138]

f) Hz. Peygamber'in hastalığında Hz. Ebû Bekr'in insanlara namaz kıldırmasını emretmesi

3105. Buhârî, Esved'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'nin yanında olduğumuz bir sırada söz namaza devam etmekten açıldı. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber ölüm hastalığına yakalanınca namaz vakti geldi ve Bilal

---

[1136] Müslim, II, 186. Hadisi sadece Müslim rivayet etmişti. Nisâ süresi bu rivayette Al-i İmran'dan öncedir. İbn Mes'ud'un mushafında da öyledir. (İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 75).

[1137] Heysemî: İsnadında Sinan b. Harun el-Burcumî var. İbn Ma'în," Sinan b. Harun, Seyf'in kardeşidir. Fakat ondan daha iyi biridir" demekt, başka bir yerde "Sinan Seyf'den daha güvenirlidir" demekte; fakat başkaları ona zayıf demektedirler. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 275).

[1138] Ahmed, *Müsned*, VI, 92, 119. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etmiştir. Rivayetinde şöyle denmiştir: Biri, gece iki veya üç defa Kur'ân okuyormuş..." Ebû Ya'lâ (*Müsned*, 4842) da hadisi rivayet etti. Hadisin isnadında İbn Lahîa var, kendisi tenkid edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 272).

(radıyallahu anh) ezan okudu. Hz. Peygamber de *'Ebû Bekr'e söyleyin, namaz kıldırsın'* dedi. Kendisine 'Ebû Bekr kolay ağlayan biridir. Senin yerine geçince insanlara namaz kıldıramaz' denildi. Hz. Peygamber ise aynı şekilde sözünü tekrar etti. Onlar da aynı gerekçeyle Ebû Bekr'in kıldırmamasını söylediler. Akabinde Hz. Peygamber, *'Siz hile hususunda Yusuf'un kardeşleri gibisiniz. Ebû Bekr'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın'* dedi. Hz. Ebû Bekr çıkıp namaz kıldırmaya başladı. Bu sırada Hz. Peygamber'in de ağrısı hafifledi. İki kişinin kolları arasında yürüyordu, hastalıktan ayakları yerden sürtüyor gibiydi. Hz. Ebû Bekr geldiğini fark edince geriye çekilmek istedi; fakat Hz. Peygamber yerinde kalmasını için işaret etti. Sonra ilerleyip Hz. Ebû Bekr'in yanında oturdu."[1139]

3106. Buhârî, ayrı bir tarikle Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Babam Ebû Bekr'in öne geçip namaz kıldırmaması için birkaç defa Hz. Peygamber'in yanına gidip ricada bulundum. Israr etmemin tek nedeni insanların Ebû Bekr'e karşı çephe alacaklarını düşünmemdi. Çünkü kim, Hz. Peygamber'in yerine geçse ona karşı bir halk bir tutum içinde olacağını biliyordum. Bundan dolayı Hz. Peygamber'in Ebû Bekr (radıyallahu anh) yerine başkasını tayin etmesini istiyordum."

3107. Müslim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Ebû Bekr ince kalpli biridir. Kur'ân okuyunca gözyaşlarını tutamıyor, başkasına kıldırması için emir de bulunsan!' dedim. Vallahi benim tek derdim, Hz. Peygamber'in yerine ilk geçen kişiye karşı halkın vereceği tepkiydi ve babam olsun istemedim. İki veya üç defa Hz. Peygamber'e söyledim; fakat Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ebû Bekr insanlara namaz kıldırsın. Siz, Yusuf'un kardeşleri gibisiniz."*[1140]

3108. Ahmed, Ubaydullah b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'nin huzuruna girdim ve 'Bana Hz. Peygamber hastalığını anlatır mısın?' dedim. Hz. Âişe, 'Evet, Hz. Peygamber'in hastalığı çok ağırlaşmıştı. Bana 'İnsanlar namaz kıldı mı?' diye sordu. 'Hayır, seni bekliyorlar' dedik. Hz. Peygamber de *'Leğenle suyumu getirin (abdest alayım)'* dedi. Biz de suyunu hazırladık. Hz. Peygamber, yıkandıktan sonra kalkmak istedi; fakat baygın halde yere yığıldı. Sonra ayıldı ve *'Halk namaz kıldı mı?'* diye sordu. 'Hayır, seni bekliyorlar' dedik. Yine *'Leğenle suyumu getirin'* dedi. Yine

---

[1139] Buhârî, I, 169, 182.
[1140] Müslim, II, 22; İbn Kesir, Bidâye, V, 232.

yaptık, Hz. Peygamber yıkandı, tam kalkmak isterken yine bayıldı. Sonra ayıldı ve *'Halk namaz kıldı mı?'* dedi. 'Hayır, seni bekliyorlar' dedik. İnsanlar, yatısı namazı için mescide dönüyor, Hz. Peygamber'i bekliyorlardı. Hz. Peygamber, Ebû Bekr'in halka namaz kıldırması için birini gönderdi. Ebû Bekr ince kalpli biriydi. Hz. Ebû Bekr, 'Ey Ömer! Sen namaz kıldır' dedi; fakat Hz. Ömer, 'Sen bu göreve benden daha layıksın' dedi. Hasta olduğu bu son günlerde Hz. Ebû Bekr halka namaz kıldırdı..."[1141]

g) Müslümanların, Hz. Peygamber'in kendilerine baktığı için mutlu olmaları

3109. Buhârî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in ölüm hastalığında insanlara namaz kıldırıyordu. Pazartesi günü Müslümanlar saf yapmışlardı. Hz. Peygamber, ayakta hücresinin perdesini kaldırıp insanlara bakıyordu. Yüzü parlak mushaf yaprağı gibiydi. Tebessüm edip gülüyordu. O kadar çok mutlu olduk ki, nerdeyse namazımızı bozacaktık. Hz. Ebû Bekr geri çekilip safa girmek istedi, çünkü Hz. Peygamber'in namaza geldiğini sandı. Hz. Peygamber odasından namazımız tamamlamamızı işaret etti ve perdesini çekti. O gün Hz. Peygamber ruhunu teslim etti."[1142]

3110. Buhârî, ayrı bir tarikle Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber üç gün namaza çıkmadı. Fakat namaz kılınıyordu. Yine Hz. Ebû Bekr öne geçiyordu ki, Hz. Peygamber *'Perdeyi kaldırın'* dedi. Hz. Peygamber'in yüzü gözükünce Hz. Peygamber'in yüzünden daha güzel parlak güzel bir şey görmemiştik. Hz. Peygamber eliyle Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) namaz kıldırması için işaret etti, kendisi perdesini çekti. Vefat edene kadar gelip namaz kıldıramadı."[1143]

[1141] Ahmed, *Müsned,* VI, 34, 38; İbn Kesir, Bidâye, V, 233; Beyhakî, Kübrâ, VIII, 151; İbn Ebî Şeybe, II, 332; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 59; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 218.

[1142] Buhârî, I, 173.

[1143] Buhârî, I, 173; Müslim, II, 24; İbn Kesir, Bidaye, V, 235. Ayrıca hadisi, Ebû Ya'lâ (VI, 1169), İbn Asâkir, İbn Huzeyme (1488) ve Ahmed (*Müsned,* III, 211) Hz. Enes'den bu mealde farklı lafızlarla rivayet etti. *Kenzu'l-ummâl,* IV, 57; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* V, 181; Beyhaki, el-Kübra, VIII, 152; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 216.

SAHABENİN NAMAZI ÇOK SEVMESİ VE ÖNEM VERMESİ

a) Hz. Ömer'in namaza çağrıldığında baygınlıktan ayılması

3111. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Misver b. Mahreme'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab yaralandığında yanına vardım, 'Durumu nasıl' diye sordum. 'Gördüğün gibi' dediler. 'Namaz için Hz. Ömer'i uyandırın. Namaz kadar ona korku veren başka bir şey yoktur' dedim. 'Ey mü'minlerin emiri! Namaz!' dediler. Hz. Ömer, 'Evet, vallahi o zaman kalkarım. Namazı terk edenin İslamda yeri yoktur' dedi. Yarası kan akıtsa dahi namazını kılardı."[1144]

3112. İbn Sa'd, hadisi Misver'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, yaralandığında baygın halde oluyordu. 'Eğer kendisinde ruh varsa namaz kaçırmak kadar ona korku veren bir şey yoktur' denildi. 'Ey mü'minlerin emiri! Namaza kalk, namaz kıldır' dedi. Hz. Ömer de uyandı ve 'Namaz! Vallahi kalkmak lazım. Namazı olmayanın İslam'da payı yoktur' dedi..."[1145]

b) Hz. Osman'ın gecenin bir rekâtında Kur'ân'ı hatmederek ihya etmesi

3113. Taberânî, Muhammed b. Sîrîn'den[1146] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ı çembere aldıklarında hanımı, 'Onu öldürmek mi istiyorsunuz? onu ister öldürün, ister bırakın; Hz. Osman, gece tek rekâtta Kur'ân'ı hatmediyor' dedi."[1147]

3114. Ebû Nu'aym, Muhammed b. Sirin'den aynı lafızla hadisi rivayet etti; fakat onun rivayetinde şöyle denmiştir: "Onu öldürmek için onu çembere aldıklarında..."[1148]

3115. Ebû Nu'aym, Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ı öldürdüklerinde hanımı, 'Onu nasıl öldürdünüz, o geceleri bir rekâtta Kur'ân'ı hatmediyordu' dedi."[1149]

[1144] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 295).

[1145] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 350.

[1146] Asılda ve *Mecma'u'z-zevâid*de Miskin olarak gelmiş, fakat doğru olan Taberânî'den bakıp tesbit ettiğimizdir. (B)

[1147] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, I, 130. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 94).

[1148] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 57.

[1149] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 57. Ebû Nu'aym: Enes b. Malik böyle rivayet etmiştir. İnsanlar da bu hadisi rivayet etmiş, fakat Enes b. Sirin demişlerdir.

3116. Ebû Nu'aym, Osman b. Abdirrahman et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: Babam anlatıyor: "Bu geceyi Makam-ı İbrahim'de ibadetle ihya edeceğim, dedim. Yatısı namazını kıldım, Makam-ı İbrahim'e gidip gecemi ihya etmeye başladım. Namaz kılıyordum ki, biri elini omuzlarıma attı. Baktım ki, Hz. Osman b. Affan'dır. Fatiha'dan başladı ve Kur'ân'ı hatmetti. Sonra rükûa ve secdeye vardı. Akabinde de ayakkabılarını giyip gitti. Benden önce namaz kılıp kılmadığını da bilmiyorum."[1150]

3117. İbn Mubarek *-ez-Zühd* adlı eserinde-, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, İbn Menî, Tahavî, Darekutnî ve Beyhakî Abdurrahman b. Osman et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman'ı Makam-ı İbrahim'de geçen gece gördüm. Kur'ân'ı bir rekâtta hatmedip gitti."[1151]

3118. İbn Sa'd, Atâ b. Ebî Rebâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman, insanlara namaz kıldırdı. Sonra Makam-ı İbrahim'in arkasında durup bir vitir namazının bir rekâtında Kur'ân'ı hatmetti."[1152]

3119. Muhammed b. Sirin'den: "Hz. Osman geceleri ibadetle ihya eder, tek rekâtta Kur'ân'ı hatmederdi."[1153]

c) İbn Abbas'ın gözleri kör olduğunda tedavisi namaza engel olduğundan tedaviyi bırakması

3120. Hâkim, Müseyyib b. Râfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın gözleri kör olunca yanına biri geldi ve 'Yedi gün sabredersen, namaza çıkmasan, uzanmış halde îmâ ile namazını kılarsan Allah'ın izniyle iyileşeceksin' dedi. Hz. Âişe'ye, Hz. Ebû Hüreyre'ye ve diğer bazı sahabeye birini gönderip bunu sordu, onlar ise 'Bu yedi gün içinde vefat ederse namaz kılmadığın için ne yapacaksın?' dedi. İbn Abbas da tedaviyi terk etti."[1154]

3121. Bezzar ve Taberânî İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: Gözlerimi kaybedince bana 'birkaç gün namaz kılmamalısın ki, seni tedavi edelim' denildi. Ben, 'Hayır, Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Kim, namazı terk ederse Allah kızgın olduğu halde onunla karşılaşacaktır.*"[1155]

[1150] Ebû Nu'aym, I, 56.

[1151] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 76; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 368; Beyhakî, *el-Kübrâ*, III, 25. Ali el-Muttakî: İsnadı hasendir. (*Muntahabu'l-Kenz*, V, 9).

[1152] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 75.

[1153] Ali el-Muttaki, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 9.

[1154] Hâkim, *Müstedrek*, III, 546.

[1155] Bezzar, Keşfu'l-estar, I, 343; Taberânî, el-Kebir, II, 11782. Heysemî: Hadisi, Bezzar ve Taberanî rivayet etti. İsnadında Sehl b. Mahmud var. İbn Ebî Hâtim, kendisini zikretmiş ve

3122. Taberânî, Ali b. Ebî Cemîle ve Evza'î'den şöyle aktarmaktadır: "Ali[1156] b. Abdullah b. Abbas, her gün bin kez secde ederdi."[1157]

d) Abdullah b. Mes'ûd'un namaza verdiği önem

3123. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh) (nâfile) oruç tutamazdı. Şöyle derdi: Oruç tutunca namaz kılamıyorum. Namaz, benim için oruçtan daha sevimlidir. Oruç tutacaksa ayın üç günü oruç tutardı."[1158]

3124. İbn Cerîr, Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Çok az oruç tutardı. Kendisine nedeni soruldu, şöyle cevap verdi: Oruç tutunca namaz da gevşek oluyorum..."[1159]

3125. İbn Sa'd, Abdurrahman b. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'dan daha az oruç tutan bir fakih görmedim. Kendisine 'Neden oruç tutmuyorsun?' diye soruldu. Hz. Abdullah, 'Ben oruç yerine namazı tercih ediyorum. Oruç tuttuğumda (fazla) namaz kılamıyorum' dedi."[1160]

e) Hz. Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Hz. Sâlim'in namaza verdiği önem

3126. Hâkim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Yatısıdan sonra Hz. Peygamber'in yanına biraz geç gittim. Bana *'Nerde kaldın?'* dedi. Ben de 'ashabından birinin mescitte Kur'ân okuyuşunu dinliyorduk. Onun sesi ve kırâatı kadar güzel başka bir sahabenin okuduğunu görmedim' dedim. İkimiz de kalktık ve onu dinledik, sonra bana döndü ve *'Bu, Ebû Huzeyfe'nin azatlısı*

'Kendisinden Ahmed b. İbrahim ed-Devrakî ve Sa'dân b. Yezid rivayet etmiştir (yani maçhulu'l-ayn değildir)' demektedir. Ayrıca Muhammed b. Abdullah el-Mahramî kendisinden rivayette bulunmuştur. Kimse kendisini tenkid etmemiştir. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 295).

[1156] Asılda Abdullah b. Abbas şeklinde gelmiştir, zaten konuda Abdullah b. Abbas ile alakalıdır. Fakat bu hatadır, doğru olan bu rivayetin Abdullah b. Abbas'ın oğlu Ali hakkında olmasıdır. (B)

[1157] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, X, 10647. Heysemî: İsnad munkatıdır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 258).

[1158] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Bazı tariklerde "duha namazını kılmazdı" şeklinde gelmektedir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 257.

[1159] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 181.

[1160] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 155.

Sâlim değil mi? Ya Rabbim! Ümmetimde böyle birini yarattığı için sana şükürler olsun' dedi."[1161]

f) Hz. Ebû Musa'nın ve Hz. Ebû Hüreyre'nin namaza düşkünlüğü

3127. Ebû Nu'aym, Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir yolculukta Ebû Musa el-Eş'arî'nin yanında bulunuyorduk. Gece vakti bir tarlaya sığındık ve orda konakladık. Ebû Musa (radıyallahu anh) gece kalkıp namaz kılıyordu. Sesi ve kırâatı çok güzeldi. Hangi ayeti okusa ayetin gerektiği gibi okuyordu. Sonra da şöyle dedi: "Ey Allah'ım! Sen selamsın, selam sendendir. Sen mü'minsin, mü'mini seversin, koruyucu sensin, koruyanı seversin, sen doğru sözlüsün, doğru sözlüyü seversin."[1162]

3128. Ebû Nu'aym, Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Yedi gece Ebû Hüreyre'ye misafir oldum. Hz. Ebû Hüreyre, hizmetçisi ve hanımı geceyi üçe bölüm sırayla ibadet ediyorlardı."[1163]

g) Ebû Talha el-Ensârî ve Ensar'dan başka birinin namaza olan düşkünlüğü

3129. Mâlik, Abdullah b. Ebî Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha el-Ensârî (radıyallahu anh), kendisine ait bir bahçede namaz kılıyordu. Dübsî adında bir kuş ötüyordu, çıkmak için çıkış yolu arıyor; fakat çıkamıyordu. Hz. Ebû Talha da kuşu izlemeye başladı ve bir müddet kuşa gözünü dikti. Sonra namazına devam etti, fakat kaçıncı rekâtta olduğunu hatırlamadı. 'Bu malım yüzünden fitneye girdim' dedi. Hz. Peygamber'e geldi ve namazda yaptığını anlattı ve 'Ya Resulallâh! Bu bahçem sadakadır, istediğin şekilde kullanabilirsin' dedi."[1164]

3130. Mâlik, Abdullah b. Ebî Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan biri, Kuf vadisinde bulunan bahçesinde hurma vakti namaz kılıyordu. Hurmalar tam olgunlaşmış ve etrafı hurma meyvesi sarmıştı. Namaz içinde hurmalara baktı ve çok hoşuna gitti. Sonra namaza devam etti; fakat kaçıncı rekâtta olduğunu unuttu. Akabinde 'Bu malımdan dolayı fitneye girdim' ve Hz. Osman b. Affan'ın yanına vardı. O zaman halifeydi. Hz. Osman'a

---

[1161] Hâkim, *Müstedrek*, III, 225. Hâkim ve Zehebî: Hadis şeyahın şartı üzere sahih bir hadistir. Fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir.

[1162] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 259.

[1163] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 383.

[1164] Malik, *Muvatta*, 486; Munzirî, *et-Terğib*, I, 316. Abdullah b. Ebî Bekr bu kıssaya yetişmemiştir (yani kıssada inkıta vardır).

olayı anlattı ve 'Bu bahçem sadakadır. Onu Allah yolunda harca' dedi. Hz. Osman da onu elli bine sattı. Bu bahçeye bu olaydan sonra hamsîn (elli) dendi."[1165]

h) İbn Zübeyr ve Adiyy b. Hatim'in namaza düşkünlüğü

3131. Ebû Nu'aym, Esmâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr, geceleri namaz kılar, gündüzleri ise oruç tutardı. Kendisine mescid güvercini deniyordu."[1166]

3132. İbn Asâkir, Adiyy b. Hatim'den şöyle rivayet etmektedir: "Her hangi bir namaz gelmeden hazırlığını yapardım. Hangi namaz vakti gelse iştiyakla karşılardım."[1167]

[1165] Malik, 487; el-Evcez, I, 315.

[1166] Ebû Nu'aym, Hilye, I, 335.

[1167] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 80. İbn Mubarek de hadisi rivayet etmiştir. (İbn Hacer, isâbe, II, 468).

MESCİT İNŞASI

a) Hz. Ebû Hüreyre ve Talk b. Ali'nin mescid inşası hakkındaki hadisi

3133. Ahmed, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber kerpiçleri mescide taşıyorduk. Hz. Peygamber zorlandı sandım ve 'Bana ver' dedim. Hz. Peygamber, *'Sen başka kerpiç al, ben taşırım. Hayat sadece ahiret hayatıdır'* dedi."[1168]

3134. Ahmed ve Taberânî Talk b. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber binayı inşa ettik, Hz. Peygamber, beni kastederek *'Yemâmeliyi çamura yaklaştırın, çünkü o en yetenekli ellere ve en güçlü omuzlara sahiptir'* dedi."[1169]

3135. Ahmed, Talk b. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına vardım. Asahbı mescidi inşa ediyordu. Sanki sahabenin çalışması Hz. Peygamber'i memnun etmemişti. Hemen küreği aldım ve çamuru karıştırdım. Benim küreği alıp çalışmam hoşuna gitti galiba şöyle buyurdu: *"Benî Hanife Kabilesine mensup adamı çamurla baş başa bırakın, o çamur işini en iyi şekilde yapmaktadır."*[1170]

b) Abdullah b. Ebî Evfâ'nın hanımının mescid inşasında çalışması

3136. Bezzar, İbn Ebî Evfâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hanımı vefat edince insanlara 'onun cenazesini taşıyın ve taşımaktan zevk alın. Çünkü eşim ve köleleri, geceleri takva üzere inşa edilen mescit için taş taşıyorlardı. Gündüzler taşları ikişer ikişer taşıyorduk."[1171]

[1168] Heysemî: İsnadındaki râviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 381). Fakat hadisin metni münkerdir. Çünkü Ebû Hureyre, mescidin inşasına yetişmemiş, sonra Müslüman olmuştu. Hayber gazvesi ve Hudeybiyye antlaşması arası bir zamanda Müslüman oldu. (B).

[1169] Heysemî: Hadisi, Ahmed ve Taberanî rivayet etti. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 9).

[1170] Heysemî: Eyyub b. Utbe var, sıka olup olmaması ihtilaflıdır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 9). Bu hadis, Ahmed'in *Müsned*inin matbu eserinden düşmüştür. (B).

[1171] Bezzar, Keşfu'l-estar, I, 406. Heysemî: İsnadında Ebû Malik en-Nahaî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 10).

c) Hz. Peygamber'in mescidinin Hz. Musa'nın çardağı gibi olmasını istemesi

3137. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Ubade b. Sâmit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ensar, bana 'Ne zamana kadar Hz. Peygamber bu çardağın altında namaz kılacaktır' dedi. Hemen para toplayıp Hz. Peygamber'e getirdiler ve 'Bu mescidi yapalım, süsleyelim' dediler. Hz. Peygamber, *'Kardeşim Musa'dan daha iyi olsun istemiyorum, onun çardağı gibi bir çardağım olsun yeterlidir'* buyurdu."[1172]

3138. Beyhakî, Ubade'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar, para toplayıp Hz. Peygamber'e getirdiler ve 'Ya Resulallâh! Bu mescidi inşa et, ve süsle! Daha ne zamana kadar bu çardakta namaz kılacaksın?' dediler. Hz. Peygamber, *'Kardeşim Musa'dan daha fazla bir şey istemiyorum. Musa'nın çardağı gibi bir çardağım olsun yeterli'* dedi."[1173]

3139. İbn Şihab'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber döneminde mescidin sütunları hurma dallarından oluşmakta, tavanı ise hurma liflerinden oluşmaktaydı, tavanında fazla çamur yoktu. Yağmur yağınca mescide çamur dolardı. Mescid, bir çardak gibiydi."

d) Hz. Peygamber'in mescitte su ve çamur içinde secde etmesi

3140. Buhârî ve Müslim'in Sahîh'inde Kadir Gecesi ile alakalı şöyle rivayet edilmektedir: "Ben su ve çamur içinde secde ettiğimi bilirim. Kim, Hz. Peygamberle itikafa girmişse geri dönsün. Geri döndük, semada bulut parçası göremedik. Bir müddet sonra bir bulut parçası geldi ve mescidin tavanını su bastı. Mescidin tavanı hurma dallarından yapılmıştı. Namaz kılındı, Hz. Peygamber'in su ve çamur içine secde ettiğini gördüm. Öyle ki çamurun alnına yapıştığını gördüm."[1174]

e) Hz. Peygamber'in mescidin Şam binaları gibi yapılmasını kabul etmemesi

3141. İbn Zebâle, Halid b. Ma'dân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, 'Hz. Peygamber mescide gelince Abdullah b. Ravâha'nın ve Ebû

[1172] Heysemî: İsnadında İsa b. Sinan var, Ahmed ve başkası kendisine zayıf demiş, İclî, İbn Hibban ve İbn Hiraş -bir rivayette- ise sıka demiştir. (Mecma'u'-zevâid, I, 16).

[1173] Beyhakî, Delâil, II, 16. Beyhakî, Hasan Basri'den Musa'nın arşı bahsinde rivayet etmiştir. Hz. Musa, elini uzattığında tavana yetişiyordu.

[1174] Buhârî, III, 60; Msülim, III, 171; Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, I, 242.

Derdâ'nın (radıyallahu anhuma) elinde bir kamış vardı, onunla mescidi ölçüyorlardı. Hz. Peygamber, *'Ne yapıyorsunuz?'* dedi. Onlar da 'Hz. Peygamber'in mescidini de Şam binaları gibi inşa etmeyi düşünüyoruz. Masrafı da Ensar arasında bölüştürülür' dedi. Hz. Peygamber de *'Kamışı bana getirin'* dedi ve kamışı alıp mescidin kapısına gidip attı ve *'Benim mescidim, kısa otlardan, küçük odun parçalarından oluşsun. Musa'nın çardağı gibi olsun. Böyle daha iyi'* dedi. 'Musa'nın çardağı nasıldır?' denildi. Hz. Peygamber de *'Kalktığında başı tavana değecek büyüklükte bir yerdi'* dedi."[1175]

f) Hz. Ömer ve Hz. Osman döneminde mescidin genişletilmesi

3142. Ahmed, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, direkten hücreye kadar olan kısmı genişletti. Hz. Ömer dedi ki: Hz. Peygamber'in *"Mescidimizin büyütülmesi lazım"* sözünü işitmeseydim genişletmezdim."[1176]

3143. Buhârî ve Ebû Dâvud Nâfi←Abdullah b. Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde mescit kerpiçlerle yapılmıştı. Tavanı hurma dallarından yapılmıştı. Sütunları ise hurma ağaçlarındandı. Hz. Ebû Bekr hiç ek yapmadı. Fakat Hz. Ömer ek yaptı. Hz. Ömer döneminde olduğu gibi kerpiç, hurma dallarından, sütunlarını ağaçtan yapılmıştı. Sonra Hz. Osman mescitte ciddi değişiklikler yaptı ve bayağı bir ek yaptı. Mescidin duvarı nakışlı taşlar ve kireçle inşa edildi. Mescidin sütunlarını nakışlı taşlar ve tavanı sac ile inşa edildi."[1177]

3144. Ebû Dâvud –hadisi hakkında sukut etmiş- Atiyye←İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Mescidin sütunları Hz. Peygamber döneminde hurmanın dallarından yapılmıştı. Tavanı ise hurma liflerinden oluşmaktadır. Bunlar, Hz. Ebû Bekr döneminde çürüdü, Hz. Ebû Bekr de hurma dallarından ve liflerinden bir daha inşa etti. Sonra Hz. Osman'ın döneminde çürüdü, Hz. Osman tuğla ile yaptı. Bu tuğlalar, bu güne kadar devam ediyor."

3145. Sahih-i Müslim'de Mahmud b. Lebid'den şöyle rivayet etmektedir: Osman b. Affan, mescidi yeniden inşa etmek istedi. Fakat halk bundan hoşlanmadı, eskisi gibi kalmasını istediler. Hz. Osman dedi ki: Hz. Peygamber'den şöyle işittim: *"Kim, Allah için bir mescit inşa ederse Allah da ona cennette bir bina inşa eder."*

[1175] Semhûdî, Vefâu'l-vefâ, I, 242.
[1176] Ahmed, *Müsned,* I, 47.
[1177] Buhârî, I, 121; Ebû Dâvud, 451.

3146. Yahya, Muttalib b. Abdillah b. Hantab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman b. Affan hicri yirmi dördüncü senesinde halife olunca insanlar mescidi büyütmesi hususunda onunla konuştu, Cuma günü dar geldiğini söylediler. Mescide sığmadıklarını dışarıda namaz kılmak zorunda kaldıklarını söylediler. Hz. Osman, bu hususta ileri görüşlü olanlarla istişare etti. İleri görüşlü olanlar mescidin yıkılıp daha büyük şekilde inşa edilmesi hususunda görüş biriliğine vardılar. Öğle namazını kıldı, sonra minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena etti, sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Hz. Peygamber'in mescidini yıkıp daha büyük şekilde inşa etmek istiyorum. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: "*Kim, Allah için bir mescit inşa ederse Allah da cennette ona bir bina inşa eder.*" Benden önce Ömer b. Hattab da inşa edip ek yaptı. Hz. Peygamber'in önde gelen sahabesi ile istişare ettim, mescidi yıkıp yeniden, geniş şekilde inşa edilmesi hususunda fikir birliğine vardılar. İnsanlar, bu görüşü iyi karşıladı ve ona dua etti. Ertesi gün işçileri çağırdı ve kendisi de bilfiil çalışmalara katıldı. Hz. Osman, devamlı oruç tutar, geceleri namaz kılar, mescitten çıkmazdı. Hz. Osman, Batnu-Nahla denen yerde kireç ocağı kurdu. Mescidi yıktırmaya hicri 29. Senesinin Rabîu'l-evvel ayında başladı. Mescidin inşasını hicri 30. Senesinin Muharrem ayının başında bitirdi. 10 ay mescidin inşası sürdü."[1178]

g) Hz. Peygamber'in Medine'de Cüheyne kabilesi için mescit yeri belirtmesi

3147. Taberânî, *el-Evsat* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde Cabir b. Usame el-Cühenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ashabı ile pazarda iken onunla karşılaştım ve halka 'Hz. Peygamber nereye gidiyor?' dedim. 'Kavmin için mescit yeri belirlemek için gidiyor' dediler. Vardığımda Cüheyne Kabilesi için bir mescit yeri belirttiğini gördüm, kıble kısmına bir odun dikerek kıble yönünü belirtmişti."[1179]

[1178] Vefâu'l-vefâ, I, 355, 356.

[1179] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1786, 1787. Heysemî: İsnadında Muaviye b. Abdillah b. Habib var. Tercemesini göremedim. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 15). Ebû Nu'aym, hadisi Cabir b. Usame el-Cühenî'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 262). Bâverdî, Usame el-Hanefî'den aynı lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 263).

h) Hz. Ömer'in mescit inşası için yazı yazması

3148. İbn Asâkir, Osman b. Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), beldeleri fethedince Basra'da bulunan Ebû Musa el-Eş'arî'ye mektup yazdı ve Cuma namazı için büyük bir mescit ve kabileler için mescit inşa etmesini emretti. Cuma günü olunca hepsi büyük camide toplansın ve orda Cuma namazını kılsınlar. Küfe'de bulunan Sa'd b. Ebî Vakkas'a aynı şekilde mektup yazdı. Hz. Sa'd oranın valisiydi. Mısır'da bulunan Amr b. Âs'a aynen mektup yolladı. Hz. Ömer, ordu komutanlarına da birer mektup yazdı, köylerde değil de şehirlerde kalmalarını, her şehirde bir mescit yapılmasını, Kûfe, Barsa ve Mısır'da olduğu gibi her kabileye birer mescit inşa edilmemesini emretti."[1180]

[1180] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 259.

MESCİTLERİN TEMİZLENMESİ

a) Hz. Peygamber'in evlerde mescit yapılmasını ve temizlenmesini emretmesi

3149. Ahmed, Urve b. Zubeyr←hadisi rivayet eden bir sahabeden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, evlerimizde (veya mahallelerimizde) mescit (namaz kılma yeri) yapmamızı emrediyordu. Güzel şekilde yapmamızı ve temizlememizi emrederdi."[1181]

3150. Ebû Davud, Tirmizî ve İbn Mâce Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, evlerde (veya mahallelerde) mescidin inşa edilmesini ve mescidin temizlenmesini, mescide iyi bakılmasını emretti."[1182]

b) Hz. Peygamber'in öldükten sonra bir kadının cennette bulunan mescidi temizlediğini görmesi

3151. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kadın, mescitteki pislikleri temizlerdi. Kadın vefat edince Hz. Peygamber'e haber verilmeden defnedildi. Hz. Peygamber, *'Sizden biri vefat edince bana haber verin! Vefat eden kadının cennette mescidi temizlediğini gördüm'* dedi."[1183]

c) Hz. Ömer'in Mescid-i Nebevî'ye koku sıkması

3152. Ebû Ya'lâ, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Mescid-i Nebevî'yi her Cuma koku sıkardı."[1184]

1181 Ahmed, V, 371. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadı sahihtir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 11)

1182 Ebû Davud, 455; Tirmizi, 594; İbn Mace, 758, 759; Mişkâtu'l-Mesâbîh, 61.

1183 Taberânî, el-Kebir, II, 11607. Heysemî: Hadisi, Taberânî el-Kebir'de rivayet etti. Taberanî, Kadınların terceme kısmında siyah tenli Harkâ adındaki Mescid-i Nebevî'yi temizlemekle meşgul olan (Habeşli kadının) tercemesinde Hz. Enes'den isnadla bir rivayet etmektedir. Enes'in isnadında bulunan raviler sahih hadis ravileridir. İbn Abbas'ın isnadında ise Abdulaziz b. Faid var, kendisi meçhul biridir. Bazısı Faid b. Amr demiş, bu hatadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 10)

1184 Heysemî: Hadisin isnadında Abdullah b. Ömer el-Ömerî var. Ahmed ve başkası kendisine sıka demiş, fakat hadisine ihticac hususunda ihtilaf vardır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 11).

MESCİDE DOĞRU YÜRÜMEK

a) Ensar'dan birinin uzak olan evinden mescide koşarak gelmesi

3153. Ahmed, Müslim, Dârimî, Ebû Avâne, İbn Huzeyme ve İbn Hibban Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam vardı, onun evinden daha uzak bir ev bilmiyorum. Buna rağmen hiçbir namazı kaçırmazdı. Kendisine 'Karanlıkta veya aşırı sıcaklıkta rahat mescide gelebilmen için bir merkeb satın alsaydın' denildi. Sahabî, 'Evimin mescide yakın olmasını istemiyorum. Ben mescide gelip bir daha eve dönene kadar bana sevap yazılsın istiyorum' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah (celle celâlühü), sana bu yaptıklarının hesabını verecektir'* buyurdu."[1185]

3154. Tayâlisî, Müslim ve İbn Mâce Übeyy b. Ka'b'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan bir sahabînin evi Medine'nin en uzağındaydı; fakat buna rağmen Hz. Peygamberle hiçbir namazı kaçırmazdı. Adama acıdım ve 'Ey filan! Bir merkep satın alsaydın da seni sıcakta fazla kalmaktan ve yerdeki haşerattan seni korusaydı' dedi. Adam, 'Vallahi, evimin Hz. Peygamber'in evine bitişik olmasını dahi istemem' dedi. Ben de adamın bu sözüne alındım ve Hz. Peygamber'e gelip adamın söylediğini ona haber verdim. Hz. Peygamber, adamı çağırdı, adam aynı cümleyi yine söyledi ve evinin uzak olmasıyla daha fazla sevap kazanacağı ümidi olduğunu belirtti. Hz. Peygamber, *'Niyetinde olan şey senin için vardır'* buyurdu."[1186]

3155. Taberânî, Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamberle beraber namaza doğru yürüyorduk, küçük küçük adımlarla ilerliyordu. Hz. Peygamber, '*Neden küçük adımlarla ilerlediğimi biliyor musun?* dedi. Ben de 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedim. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *"Kişi, namazı talep ettiği müddetçe namazda sayılır."*[1187]

[1185] Ahmed, *Müsned,* V, 133; Müslim, II, 130; Dârimî, 1288; Ebû Avâne, I, 389-390; İbn Huzeyme, 450; İbn Hibban, 2040.

[1186] Tayalisi, 551; Müslim, II, 130; İbn Mace, 783. Ebû Dâvud (557) ve Humeydî (376) ise hadisi bu mealde rivayet etmiştir. Humeydî'nin rivayeti: Hz. Peygamber, adam için 'onun mescide doğru attığı her adım için kendisine bir derece vardır' buyurdu. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 244).

[1187] Taberânî,el-Kebir, V, 4799. Heysemî: Hadisi, Taberânî el-Kebir adlı eserinde rivayet etti. Başka bir rivayette: Küçük adımlarla ilerlememin sebebi namaza giderken daha fazla adım atmaktır." Hadisin isnadında Dahhak b. Neberâs var, kendisi zayıf biridir. Ayrıca hadisi,

b) Hz. Enes b. Malik'in küçük adımlarla mescide yürümesi

3156. Taberânî, Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Enes b. Malik ile beraber Zâviye denen yerde yürürken ezan okudu. Mescide gidene kadar küçük adımlarla ilerledi. Sonra şöyle dedi: Ey Sabit! Mescide girene kadar neden böyle ufak adımlarla yürüdüğümü biliyor musun? Hz. Peygamber de böyle yürümüştü ve *'Neden böyle yürüğümü biliyor musun?'* demişti. Ben de 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' demiştim. Hz. Peygamber de *'Namaza giderken daha fazla adım atmış olayım'* dedi."[1188]

c) İbn Mes'ûd'un namaza koşarak gitmesi

3157. Taberânî, Teyy kabilesinden biri←babasından şöyle rivayet etmektedir: İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), mescide doğru yola çıktı, koşarak gidiyordu. Kendisine 'Sen koşarak gidiyorsun, halkın da böyle gitmesini nehyediyorsun?' denildi. İbn Mes'ûd, 'Ben ilk tekbire yetişmek istiyorum' dedi. Hadisin isnadında gördüğün gibi ismi söylenmeyen kişiler var (yani zayıftır).[1189]

3158. Taberânî, Seleme b. Küheyl'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, mescide koşarak gitti, kendisine neden koştuğu soruldu. İbn Mes'ûd, 'Namaz, koşarak gitmenize layık değil midir?' dedi."[1190]

d) Hz. Peygamber'in koşarak namaza gitmeyi nehyetmesi

3159. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle namaz kıldığımız bir sırada namaza yetişmek için insanların arkadan patırdı çıkardığını işitti. Namazını bitirdikten sonra *'Ne oluyor size?* dedi. Namaza yetişmek için koşuyorduk' dedi. Hz. Peygamber, *'Sakın koşarak namaza gitmeyin, yetiştiği yerden cemaate tabi olsun, geçirdiklerini de eda etsin'* dedi."[1191]

---

mevkuf olarak Zeyd b. Sabitten rivayet etmiş, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 32).

[1188] Taberânî, el-Kebir, V, 4796. Heysemî: Hadisi, Enes, Zeyd b. Sabit'den rivayet etmiştir. Allah daha iyi bilir. İsnadında Dahhak b. Neberâs var, kendisi zayıf biridir. (Mecma'u'z-zvâid, II, 32).

[1189] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9259.

[1190] Taberânî, IX, 9360. Heysemî: Seleme, hadisi İbn Mes'ûd'dan işitmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 32).

[1191] Heysemî: Hadisin ravileri sahih hadis ravileridir. Hadis muttafekun aleyhtir. Buhârî ve Müslim, "Kaçırdıklarınızı tamamlayın" şeklinde gelmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 31).

MESCİTLER NEDEN İNŞA EDİLDİ, MESCİTTEKİ FAALİYETLER

a) Sahabe'nin mescitte küçük abdestini yapan Arabi'ye kızması ve Hz. Peygamber'in tutumu

3160. Müslim, -lafız onundur- ve Tahavî Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir gün mescitteydik, bir Arabî geldi ve mescitte küçük abdestini yaptı. Sahabe, 'Yapma, yapma!' diye bağırdı. Hz. Peygamber, *'Adamı rahatsız etmeyin, ona karışmayın'* dedi. Ashab da adam işini bitirene kadar ona bir şey demedi. Sonra Hz. Peygamber, adamı çağırdı ve *'Bu mescitte küçük abdest veya necaset gibi pisliklere elverişli değildir. Bu mescit, sadece Allah'ı zikretmek, namaz kılmak ve Kur'ân okumak için inşa edilmiştir.* Hz. Peygamber, cemaatten birine emretti ve sahabî bir kova dolusu su getirip pislenen yere döktü."

b) Hz. Peygamber'in mescitte oturup zikir edenlerle kıssası

3161. Müslim, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Mu'âviye (radıyallahu anh), mescitte halka şeklinde olan insanların yanına geldi ve 'Neden oturuyorsunuz?' diye sordu. Onlar da 'Allah'ı zikretmek için oturuyoruz' dedi. Mu'âviye de 'Allah için mi, sizi burada sadece bu mu oturtmuştur?' dedi. Sizi töhmet altında bırakmamak için size yemin verdirmeyeceğim. Hz. Peygamber'in yanında kalıp da ben gibi en az hadis rivayet eden kimse yoktur. Bir defasında Hz. Peygamber, halka şeklinde olan ashabı yanına geldi ve *'Neden oturuyorsunuz?'* diye sordu. Onlar da 'Bizi İslam üzere hidayete erdirdiği için, bize ihsan ettiği nimetlerden dolayı Allah'ı zikretmek, ona hamd etmek için burada bulunuyoruz' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah için mi, sadece bunun için mi oturdunuz?'* dedi. Ashab da 'Vallahi sadece bunun için burada oturmuş bulunuyoruz' dedi. Hz. Peygamber, *'Sizi töhmet altında bırakmamak için size yemin verdirmeyeceğim. Fakat Cibrîl bana geldi ve Allah'ın sizle meleklere karşı iftihar ettiğini aktardı.*"[1192]

c) Hz. Peygamber'in üç kişiyle olan kıssası

3162. Buhârî ve Müslim Ebû Vâkid Hâris b. Avf'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, etrafında ashabı olduğu bir sırada

---

[1192] Müslim, VIII, 72; Nevevî, Riyadu's-sâlihîn, 516; Tirmizî, 3379; Nesâî, VIII, 249; *Cem'u'l-fevâid*, II, 249.

mescitte otururken üç kişi geldi. İkisi Hz. Peygamber'in yanına yöneldi, diğeri gitti. Gelip Hz. Peygamber'in yanında durdular. Biri, halka içinde bir boşluk gördü ve hemen orda oturdu, diğeri ise arkada oturdu. Üçüncü şahıs ise dönüp gitti. Hz. Peygamber sohbeti bitirdikten sonra *"Size bu üç kişiden bahsedeyim mi? Onlardan biri, Allah'a sığındı, Allah da onu bağrına bastı. Diğeri hayâ etti, Allah da ondan haya etti. Diğeri ise sırt çevirdi, Allah da ondan sırt çevirdi."*[1193]

3163. İbn Mende, Ebu'l-Kamrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in mescidinde halka kurup konuşuyorduk ki, Hz. Peygamber hücre-i saadetinden çıktı, Kur'ân ashabının yanında oturdu ve '*Bu meclis için emir olundum*' dedi."[1194]

d) Hz. Ali'nin Kurrâlarla alakalı sözü

3164. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Küleyb b. Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, mescitten bazı sesler işitti. Bazı kişiler, hem Kur'ân okuyor, hem de okutuyordu. Hz. Ali de 'Bunlara müjdeler olsun! Bunlar, Hz. Peygamber'e en sevimli olan kişilerdir' dedi."[1195]

3165. Bezzar, Küleyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali mescitteydi – zannedersem Kûfe mescidi dedi- Yüksek bir ses işitti ve 'Bunlar kimdir?' diye sordu. Biri, 'Kur'ân okuyan veya Kur'ân öğrenen kişilerdir' dedi. Hz. Ali de 'Bunlar, Hz. Peygamber'in en çok sevdiği kişilerdir' dedi."[1196]

e) Ebû Hüreyre'nin pazarcılarla kıssası

3166. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde hasen bir isnadla Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Hüreyre, Medine çarşısında giderken durdu ve 'Ey pazarcılar! Sizi böyle aciz bırakan nedir?' dedi. Onlar da 'Ey Ebû Hüreyre! Ne oldu?' dedi. Hz. Ebû Hüreyre, 'Hz. Peygamber'in mirası burada taksim ediliyor, siz ise burada durmuşsunuz.

1193 Buhârî, I, 26, 128; Müslim, VII, 9; Mâlik, *Muvatta*, 595; Tirmizî, 2724; Cem''u'l-fevâid, I, 21.

1194 İbn Hacer, İsâbe, IV, 160. İbn Abdilber, el-İsti'âb, IV, 164; Ebû Amr ed-Dânî, *et-Tabakât*u'l-kurrâ; *Kenzu'l-ummâl*, I, 219.

1195 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 166. İbn Manî', hadisi Küleyb'den buna yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 218).

1196 Heysemî: Taberânî'nin isnadında Hafs b. Süleyman el-Ğâdirî var, kendisi metruk biridir. Ahmed bir rivayette kendisine sıka demiş, diğer rivayetinde ise zayıf olduğunu belirtmiştir. Bezzar'ın isnadında ise İshak b. İbrahim es-Sakafî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 166).

Neden gidip payınıza düşeni almıyorsunuz?' dedi. 'Nerde?' dediler. Hz. Ebû Hüreyre, 'Mescittedir' dedi. Koşarak mescide gittiler, Ebû Hüreyre de onların dönüşünü bekliyordu. Onlar döndü ve Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), onlara 'Neyiniz var?' dedi. Onlar da 'Ey Ebû Hüreyre! Mescide gittik, içeri girdik; fakat dağıtılan bir şey görmedik' dedi. Hz. Ebû Hüreyre, onlara 'Mescitte hiç kimseyi görmediniz mi?' dedi. Onlar da 'Evet gördük. Bazısı namaz kılıyordu, bazısı Kur'ân okuyordu, bazısı ise helal ve haram konularını müzakere ediyordu' dedi. Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), onlara 'Yazıklar olsun size! İşte bu, Hz. Muhammed'in mirasıdır' dedi."[1197]

f) Hz. Ömer'in mescit ehlini övmesi

3167. Mervezî ve İbn Ebî Şeybe İbn Mu'âviye el-Kindî'den şöyle rivayet etmektedir: "Şam'da Hz. Ömer'in yanına gittim ve bana bazı insanları sordu. Ve 'Burda insanlar (sıcaklıktan) kaçan develer gibi mescide giriyor, kavminden veya tanıdıklarından kimse görürse oturur' dedi. Ben de 'Hayır, mescitte birkaç çeşit meclis vardır. Hayırlı şeyler öğrenip hayırlı şeyleri zikretmek için oturuyorlar' dedim. Hz. Ömer de 'Böyle olduğunuz müddetçe hayırlı kişiler olacaksınız' dedi."[1198]

g) Hz. Peygamber'in ashabıyla beraber mescitten Yahudilerin yanına gitmesi

3168. Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün mescitte iken Hz. Peygamber geldi ve *'Yahudilerin yanına gidelim'* dedi. Hz. Peygamber onların yanına gidip *'Müslüman olun, (ahirette) canınızı kurtarın'* dedi. Onlar da 'Tamam, sen tebliğ görevini yaptın' dediler. Hz. Peygamber de *'Ben de zaten görevimi yerine getirmek istiyorum'* dedi. Üçüncü defa sözünü tekrar ettikten sonra şöyle buyurdu: *'İyi bilin ki, yeryüzü, Allah ve Resulünündür. Ben, sizi bu topraktan çıkarmayı düşünüyorum. Kimin yanında malı varsa onu satsın, yoksa iyice bilin ki, yeryüzü Allah ve Resulünündür."*

[1197] Munzirî, Terğîb, I, 66.
[1198] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 229.

h) Hz. Peygamber'in Hendek Savaşında Sa'd b. Mu'âz'ı mescide kaldırması

3169. Buhârî ve Müslim Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hendek Savaşında Hz. Sa'd yaralandı. Kureyş'ten Hibban b. Arika adında biri ona ak atmış ve kolundaki atar damara isabet etmişti. Hz. Peygamber, sık sık ziyaret edebilsin diye mescitte kendisi için bir çadır yaptırdı. Hz. Peygamber, Hendek Savaşından döndükten sonra silahını bıraktı, yıkandı. Akabinde Hz. Cibril başındaki tozları temizleyerek geldi ve 'Sen silahını bıraktın, vallahi biz henüz bırakmadık. Hemen onların üzerine yürü' dedi. Hz. Peygamber, *'Nereye doğru'* dedi. Hz. Cibril, Benî Kurayza Yahudilerini işaret etti. Hz. Peygamber, onlara geldi ve onun hakemliğini kabul ettiler; fakat Hz. Peygamber Hz. Sa'd'ın hakemlik yapmasını istedi. Hz. Sa'd da şöyle hükmetti: 'Savaşa katılanların öldürülmesine, kadın ve çocukların da tutsak edilmesine ve mallarının da taksim edilmesine hükmediyorum.'"[1199]

3170. Hişam (b. Urve), babam←Hz. Âişe'den şöyle aktarmaktadır: "Hz. Sa'd, 'Ey Allah'ım sen biliyorsun ki, Allah ve Resulünü yalanlayıp onu sürgün eden bir toplumla cihad etmek istediğim kadar başka bir toplumla cihad etmek istemiyorum. Ey Allah'ım sen aramızda bir savaş açtın. Eğer Kureyş ile başka bir harb yapılacaksa beni o zamana kadar hayatta bırak ki, onlarla da cihad edeyim. Fakat artık onlarla savaş olmayacaksa hemen yaramı azdır ve ölümüm bu yaradan dolayı olsun' dedi. Yarası azdı ve mescitte bulunan Benî Ğifâr çadırına doğru kan akmaya başladı. Onlar da 'Ey çadırda bulunanlar! Sizden taraf gelen bu kan da nedir?' dedi. Bir de baktılar ki, Hz. Sa'd'ın yarası azmış, kan akıtıyor ve bu yaradan dolayı vefat etti."[1200]

ı) Süffe ehlinin, Ebû Zerr'in ve bazı sahabenin mescitte uyuması

3171. İbn Sa'd, Yezid b. Abdullah b. Kuseyt'ten şöyle rivayet etmektedir: "Süffe ehli, Hz. Peygamber'in ashabı olup evleri olmayan bir takım insanlardı. Hz. Peygamber döneminde mescitte uyuyor, orda gölgeleniyorlardı. Sığınacakları başka yer yoktu. Akşam vakti olunca onları çağırır ve ashab

---

[1199] Buhari, I, 125; Müslim, V, 160.
[1200] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 52.

arasında dağıtırdı. Bazısı da Hz. Peygamberle yemek yerlerdi. Allah onları zengin edene kadar bu halde devam ettiler."[1201]

3172. Ahmed, Esmâ bt. Yezid'den[1202] şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Zerr el-Ğifârî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e hizmet ediyordu. Hizmet işini bitirdikten sonra mescide sığınırdı. Mescit onun yattığı eviydi. Hz. Peygamber, bir gece mescide girdi, Ebû Zerr'i mescitte uzanmıştı. Hz. Peygamber, ayağı ile onu uyandırdı ve uyanıp oturdu. Hz. Peygamber, kendisine *'Sen burada mı uyuyorsun?'* dedi. Hz. Ebû Zerr, 'Nerde uyuyayım, başka evim var mı?' dedi..." Hadisi hilafet bahsinde rivayet etti.[1203]

3173. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Zerr, Hz. Peygamber'e hizmet ederdi. İşini bitirdikten sonra mescide gidip uzanırdı."[1204]

3174. Beyhakî ve İbn Asâkir Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hasan el-Basrî'ye, mescitte kaylûle[1205] uykusu hakkında soru soruldu. Hasan el-Basrî şöyle dedi: Hz. Osman b. Affan'ı halife iken gördü, mescitte kaylûle uykusuna yatıyordu."[1206]

3175. İbn Ebî Şeybe, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Biz gençler, Hz. Peygamber döneminde mescitte uyuyorduk."[1207]

3176. İbn Ebî Şeybe, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Cemaatle namaz kılıyorduk, sonra dönüp kaylûle uykusuna dalıyorduk."[1208]

3177. İbn Sa'd, Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) dedi ki: "Biriniz mescitte uzun müddet durursa yan tarafına uzanıp kalmasında bir beis yoktur. Çünkü oturmaktan yorgun düşmüş olabilir."[1209]

1201 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 255.

1202 Asılda tahrif edilerek Zeyd diye gelmiştir. (B).

1203 Ahmed, *Müsned*, VI, 457. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. Taberânî, bazısını *el-Kebîr* (II, 1623) adlı eserinde rivayet etti. İsnadında Şehr b. Havşeb var, kendisi eleştirilmekle beraber tavsik edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 22).

1204 Heysemî: "İsnadında yine Şehr var." Daha önce Ebû Zerr ve diğer sahabîlerin mescitte uyuması bahsinde geçmişti.

1205 Öğle sıcaklığında vuku bulan kısa bir uyku çeşididir.

1206 Beyhakî, *el-Kübrâ*, II, 447; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 261.

1207 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 85.

1208 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 107.

1209 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 294.

3178. Abdurrezzâk, Huleyd Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'a mescitte uyuma hakkında soru sordum. İbn Abbas, 'Namazı ve tavafı beklemek için uyuyorsan bir beis yoktur."[1210]

i) Şiddetli rüzgar ve güneş tutulmasında Hz. Peygamber'in korkudan mescide sığınması

3179. İbn Ebî Dünya, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, şiddetli rüzgâr estiği gecelerde rüzgâr dininceye kadar sığınak yeri mescit olurdu. Gökte güneş veya ay tutulması gibi bir olay vuku bulunca da sığınak yeri mescit olurdu."[1211]

3180. Ebû Nu'aym, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sahabî olan Ya'lâ b. Ümeyye (radıyallahu anh), mescitte bir müddet durup itikâfa niyet ederdi."[1212]

j) Hz. Peygamber'in Sakîf heyetini mescitte ağırlaması

3181. Taberânî, Atiyye b. Süfyan b. Abdillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sakîf heyeti Hz. Peygamber'e Ramazan ayında geldi. Hz. Peygamber, onlar için mescitte bir çadır kurdu. Müslüman olduklarında Hz. Peygamberle beraber oruç tutmaya başladılar."[1213]

3182. Ahmed, Osman b. Ebi'l-Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sakîf heyeti, Hz. Peygamber'e geldiğinde Hz. Peygamber, kalpleri yumuşasın diye onları mescitte ağırladı..." [1214]

k) Hz. Peygamber'in ve ashabının ibadet ve zikir haricinde mescitte yaptıkları

3183. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber bir gün kebap yedik ve biz mescitte bulunuyorduk. Namaza kalkıldığında elimizi taşlarla silmekten başka bir şey yapmadık."[1215]

[1210] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1653.

[1211] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 289. Ali el-Muttakî: İsnadı hasendir.

[1212] Ebû Nu'aym, Hilye, III, 312.

[1213] Heysemî: İsnadında Muhammed b. İshak var, kendisi müdellistir ve hadisi muanan olarak rivayet etmiştir. (yani hadis zayıftır). *Mecma'u'z-zevâid*, II, 28.

[1214] Hadisi, Allah ve resulüne davet bölümünün Sakîf heyetinin Müslüman olma bahsinde geçtiği gibi zikretti.

[1215] Heysemî: Hadiste İbn Lahîa var, kendisi tenkid edilmiştir.

3184. Ahmed, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e Fedîh Mescidinde üzüm suyu getirildi ve Hz. Peygamber onu içti. Mescide Fedîh (üzüm suyu demektir) denmesi bu olaydan dolayıdır."[1216]

3185. Ebû Ya'lâ, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir sürahi üzüm suyu getirildi. Hz. Peygamber o sırada Fedîh (üzüm suyu demektir) Mescidinde bulunuyordu ve bunu içti. Bu olaydan dolayı bu mescide Fedîh Mescidi denmiştir."[1217]

3186. Malların infak edilmesi bölümünde yemek ve malın taksim edilmesi bahsi, Bey'at bölümünde Hz. Osman'a mescitte bey'at edilmesi ve hilafeti karara bağlama bahsinde Hz. Ebû Bekr'e mescitte bey'at edilmesi, Dimam'ın davet edilmesi ve mescitte Müslüman olması, Ka'b b. Züheyr'in Müslüman olması ve mescitte meşhur kasidesini söylemesi "Allah'a davet" bölümünde, hilafet meselesinin karara bağlanması için Şura ehlinin mescitte toplanması, malın infak edilmesi bahsinde sahabenin sabahları Hz. Peygamberle mescitte toplanması, dünya bolluğu içinde Allah'tan korkma bahsinde Hz. Ömer'in namazlardan sonra insanların ihtiyacını gidermek için mescitte oturması, Allah ve Resulüne sevgi bağıyla bağlanma bahsinde Hz. Ebû Bekr'in ve sahabenin Hz. Peygamber dünyadan ayrıldığından dolayı ağlamaları mescitte olan faaliyetler olarak geçmişti.

[1216] Ahmed, *Müsned,* II, 106.

[1217] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* X, 5733. Heysemî: İsnadında Abdullah b. Nâfi var. Buhârî, Nesâî ve Ebû Hâtim kendisine zayıf demiş, İbn Ma'în ise hadisi yazılır (yani hadisi, hasen li ğayrihiye çıkabilecek biridir), demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 21).

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ MESCİTTE OLMASINI İSTEMEDİĞİ ŞEYLER

a) Hz. Peygamber'in mescitte köpek oturuşunu nehyetmesi

3187. Ahmed, Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin azatlısından şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Ebû Sa'îd ve Hz. Peygamber beraber olduğumuz bir sırada mescide girdik. Girdiğimizde bir adam, mescitte kalçaları üzerinde oturmuş, ayaklarını dikip karnına yapıştırmış ve elleriyle bağlamıştı. Hz. Peygamber, adama işaret etti; fakat adam anlamadı. Akabinde Hz. Peygamber, Ebû Sa'îd'e baktı ve *'Sizden biri mescitte olunca bu şekilde oturmasın. Çünkü bu oturuş şeytandandır. Kişi, mescitte olup çıkmadığı müddetçe namazdaymış kabul edilir'* dedi."[1218]

b) Hz. Peygamber'in sarımsak ve soğan yiyen kişinin mescide gelmesini nehyetmesi

3188. Taberânî, Ebû Bekr Sıddîk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hayber'i fethedince insanlar sarımsak yemeğe başladı. Hz. Peygamber de *'Kim, bu kötü baklagilden yerse mescidimize yaklaşmasın'* buyurdu."[1219]

3189. Müslim, Nesâî ve İbn Mâce Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Cuma günü hutbe verdi ve hutbesinde şöyle dedi: *"Ey insanlar! Sizin meyvesini yediğiniz iki ağaç var ki, ben o iki ağacın meyvesi olan soğan ve sarımsağı kötü şey olarak görüyorum."* Hz. Peygamber, mescitte birinden bu iki yiyeceğin kokusunun geldiğini fark edince adamın mescitten çıkarılıp Bakî mezarlığına götürülmesini emrederdi. Kim, bu iki şeyi yemek istiyorsa pişirerek kokusunu öldürsün."[1220]

c) Hz. Peygamber'in mescitte balgam atılmasını nehyetmesi

3190. Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud –lafız onundur- İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber hutbe okuduğu bir sırada mescidin kıble kısmında balgam gördü. İnsanlara kızdı ve balgamı söküp attı. Sanırım zaferan otunu isteyerek balgamı temizledi, dedi. Sonra

---

1218 Ahmed, *Müsned,* III, 43. Heysemî: İsnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 25).

1219 Heysemî: Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Ebû Bekr'in azatlısı Ebu'l-Kâsım'dan rivayet etti. Fakat adam hakkında bilgi görmedim, Diğer raviler ise tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 17).

1220 Müslim, II, 81; Nesâî, II, 43; İbn Mâce, 1014; Munzirî, Terğîb, I, 188.

Hz. Peygamber, *'Allah (celle celâlühü), namaz kılan kişinin kıble yönünde olur, bundan dolayı önüne tükürmesin'* dedi."[1221]

3191. İbn Huzeyme, Sahîh'inde Ebû Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "...Sonra kızgın şekilde Hz. Peygamber insanlara doğru döndü ve *'Sizden kimse, birinin gelip yüzüne tükürülmesini ister mi? Kişi, namaz kılınca Rabbine yönelir, melek de sağında olur, bundan dolayı kişi, önüne ve sağına tükürmesin'* buyurdu."[1222]

3192. Abdurrezzak, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Et parçası ve deri ateşten uzak tutulduğu gibi Mescidin balgamdan soyutlanması gerekir." [1223]

d) Hz. Peygamber'in ve ashabının mescitte kılıcı kınından çekmeyi hoş karşılamamaları

3193. Beğavî, İbn Seken, Taberânî ve başkaları Cabir←Benne el-Cühenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir kavmi gördü –bir lafızda: bir kavmin yanından geçti- mescitte kınından çıkmış kılıcı birbirlerine veriyorlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Böyle yapana Allah lanet etmiştir. Sizi bundan nehytemedim mi? Sizden biri, kılıcı kınından çıkarmış, arkadaşına vermek istiyorsa onu kınına koysun, sonra arkadaşına versin.*"[1224]

3194. Abdurrezzak, Süleyman b. Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Cabir b. Abdillah'a mescitte kılıcı kınından çıkarma hususunda soru soruldu. Hz. Cabir şöyle cevap verdi: Biz böyle yapmayı sevmezdik. Biri, okları mescitte tasadduk ediyordu. Hz. Peygamber, adama böyle mescitte gezdirmemesini, illa dağıtacaksa uçlarına bir şey örtmesini emretti."[1225]

3195. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Muhammed b. Ubeydullah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mescitte Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin yanında bulunuyorduk. Bir adam, bir ok çevirdi. Ebû Sa'îd, 'Bu adam, Hz. Peygamber'in mescitte silahların çevrilmesini nehyettiğini bilmiyor mu?' dedi."[1226]

1221 Buhari, I, 112; Müslim, II, 75; Ebû Davud, 479.
1222 İbn Huzeyme, Sahîh, 926.
1223 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 260.
1224 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1190; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 263.
1225 Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1733; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 262.
1226 Heysemî: İsnadında Ebu'l-Bilâd var, Ebû Hâtim zaıf olduğunu belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 26).

e) Hz. Peygamber'in ve ashabının mescitte kayıp hayvanı sormaktan hoşlanmamaları

3196. Müslim, Nesâî ve İbn Mâce Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, mescitte "Kırmızı devemi gören var mı?' diye bağırdı. Hz. Peygamber, *'Deveni bulamayasın, mescitler ancak inşa edildiği amaç için kullanılır'* buyurdu."[1227]

3197. Taberânî, İbn Sirin ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, birinin mescitte kaybolan devesi için bağırdığını gördü, hemen onu susturdu, nehyetti ve 'Biz bundan nehyedildik' dedi."[1228]

3198. Abdurrezzak, İbn Sirin'den şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b (radıyallahu anh), birinin mescitte kaybettiği hayvanını aradığını duydu. Hemen kızdı. Adam, 'Ey Ebû Munzir! Daha önce bu kadar kaba değildin' dedi. Hz. Übey, 'Biz böyle şeyleri nehyetmekle emrolunduk' dedi."[1229]

f) Hz. Ömer'in mescitte sesin yükselmesinden ve şiir söylenmesinden hoşlanmaması

3199. Buhârî ve Beyhakî Sâib b. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: "Mescitte uyuyordum, bir adam bana küçük taş attı. Bir de baktım ki, Ömer b. Hattab'mış (radıyallahu anh). Bana 'Git, bu iki kişiyi bana getir' dedi. Ben de o iki kişiyi getirdim. 'Kimsiniz?' diye sordu. Onlar da 'Tâif'liyiz' dedi. Hz. Ömer de 'Şayet buralı olsaydınız canınızı acıtırdım. Hz. Peygamber'in mescidin de sesinizi mi yükseltiyorsunuz!' dedi."[1230]

3200. İbrahim b. Sa'd -nushasında- ve İbn Mübarek Sa'îd b. İbrahim←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, mescitte bir ses duydu ve adama 'Nerde olduğunu biliyor musun? Nerde olduğunu biliyor musun?' dedi. Sesin çıkmasından hoşlanmadı."[1231]

3201. Abdurrezzak, İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, mescide vardığında "Konuş-

---

[1227] Müslim, II, 82; Nesâî, Amelu'l-yevm, 174; İbn Mâce, 765; Munzirî, *et-Terğib*, I, 167.
[1228] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9268. İbn Sirin, hadisi İbn Mes'ûd'dan işitmemiştir. (Munzirî, *et-Terğib*, I, 167).
[1229] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1715; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 260.
[1230] Buhârî, I, 127; Beyhakî, *el-Kübrâ*, II, 447.
[1231] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 259.

mayı kesin!' diye seslenirdi." Bir lafızda: "En yüksek sesiyle 'Mescitte boş lakırdıyı kesin' derdi."[1232]

3202. Abdurrezzak ve İbn Ebî Şeybe İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, mescitte konuşulmasını sevmez ve şöyle derdi: Bizim bu mescitlerimizde ses yükseltilmez' derdi."[1233]

3203. Mâlik ve Beyhakî Sâlim'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, mescidin kenarında bir avlu yaptı ve ona Buteyhâ adını verdi. Hz. Ömer şöyle derdi: 'Kim, konuşmak, şiir söylemek veya sesini yükseltmek istiyorsa mescitten çıkıp bu avluya girsin.'"[1234]

3204. Abdurrezzak, Târık b. Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'a bir suçtan dolayı biri getirildi. Hz. Ömer, 'Mescitten çıkarıp cezasını verin' dedi."[1235]

g) İbn Mes'ûd'un kişinin sırtının kıbleye doğru olmasından hoşlanmaması

3205. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd, bir cemaatin sabah ezanı ile kâmet arasında sırtlarını kıbleye doğru çevirdiklerini görünce 'Namazınız ile meleklerle arasına engel koymayın' dedi."[1236]

h) Hâbis et-Tâî'nin seher vakti mescidin ön tarafında namaz kılmayı sevmesi

3206. Ahmed ve Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde Abdullah b. Âmir el-Elhânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hâbis b. Sa'd et-Tâî (radıyallahu anh), seher vakti mescide girdi. Hz. Habis, Peygamber efendimize yetişmiş bir sahabîydi. İnsanların mescidin ön tarafında namaz kıldığını gördü ve şöyle dedi: 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, bunlar gösteriş yapan kimselerdir. Bunları mescitten çıkarın, kim bunları mescitten çıkarırsa Allah ve Resulüne

---

[1232] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1713.

[1233] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1711; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 419; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 259.

[1234] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 259.

[1235] Abdurrezzak, I, 1706.

[1236] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8944. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 23).

itaat etmiş olur.' Halk da bunları mescitten çıkardı. Akabinde şöyle dedi: 'Seher vakti Melekler mescidin önünde namaz kılarlar.'"[1237]

ı) İbn Mes'ûd'un mescitte her sütun arkasında namaz kılmaktan hoşlanmaması

3207. Taberânî, Mürre el-Hemdânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Kendi kendime Kûfe Mescidinde her sütun arkasında namaz kılayım dedim. Mescitte namaz kılarken İbn Mes'ûd çıkageldi ve ben de düşüncemi onunla paylaşmak için yanına geldim. Benden önce biri yaptığımı ona söyledi. İbn Mes'ûd şöyle dedi: 'Şayet adam, Allah'ın (celle celâlühü) en alt sütunun yanında olduğunu bilseydi, ondan öteye geçmezdi.'"[1238]

[1237] Ahmed, *Müsned,* IV, 105, 109. Heysemî: Hadisin isnadında Abdullah b. Âmir el-Elhânî var, onun hakkında bilgiye rastlamadım. Hadisi, ayrıca İbn Asâkir ve Ebû Nu'aym rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 262). İbn Sa'd ise hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*et-Tabakât,* V, 431).

[1238] Heysemî: İsnadında Atâ b. Sâib var, kendisi ihtilata uğramıştır. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 16).

HZ. PEYGAMBERİN VE ASHABININ EZANA VERDİĞİ ÖNEM

a) Hz. Peygamber'in ezandan evvel namaz ilanı için boru ve çan çalmayı kabul etmemesi

3208. Ebû Dâvud, Ebû Umeyr b. Enes←Ensar'dan bir amcalığından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, insanları namaza nasıl çağıracağı husus üzerinde çok durdu. Kendisine 'Namaz vakitleri bir bayrak asarsın, onu halk gördüğünde birbirlerine haber verir' denildi. Bu teklif, Hz. Peygamber'in hoşuna gitmedi. Hz. Peygamber'e Yahudilerin ibadetlerinde kullandığı şebbur (boru) teklif edildi. Hz. Peygamber'in hoşuna gitmedi ve 'Bu Yahudi işidir' dedi. Çan çalınması teklif edildi, Hz. Peygamber, 'Bu, Hıristiyanların kullandığı bir şeydir' dedi. Abdullah b. Zeyd (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in önemsediği önemsemiş halde çekip gitti ve rüyasında ezanı gördü..."[1239]

3209. Ebu'ş-Şeyh, Abdullah b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namaz ilanı hususuna çok önem verdi. Namaz vakti gelince biri yüksek bir yere çıkıp eliyle işaret ederdi. Adamı gören gelirdi, görmeyen ise namaz vaktini bilmezdi. Bu hususta çok düşündü. Biri, kendisine 'Ya Resulallâh! Çan çalalım' dedi. Hz. Peygamber, 'Bu, Hıristiyanların işidir, olmaz' dedi. Hz. Peygamber'e Şebbûr üflenmesi teklif edildi. Hz. Peygamber, 'Bu, Yahudilerin yaptığıdır, olmaz' dedi. Hz. Peygamber bu husustan dolayı üzgün olduğundan ben de üzgün halde eve döndüm. Gece sabah namazına yakın vakitte beni uyku bastı. Üzerinde iki yeşil elbise olan birini gördüm. Ben ise uyku ve uyanık arasındaydım. Adam, mescidin üstüne çıktı, parmaklarını kulağına verdi ve ezan okudu."[1240]

3210. Ebu'ş-Şeyh, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ilk dönemlerinde namaz vakti gelince adam yolda 'Namaza! Namaza!' diye bağırırdı. Bu insanlara zor gelince ashabdan bazısı 'Keşke namaz vakitlerinde çan çalsaydık' dedi..."[1241]

b) Ezandan evvel namaz vakitlerinde "es-selâtu câmietuın" şeklinde nida edilmesi

3211. İbn Sa'd; Nâfi b. Cübeyr, Urve, Zeyd b. Eslem ve Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde insanlar

---

[1239] Ebû Dâvud, 497.
[1240] Ebû'ş-Şeyh, *et-Tabakâtu*'l-muhaddisîn, III, 211.
[1241] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 263, 265.

ezanla emrolunmadan önce Hz. Peygamber'in münâdîsi "es-selâtu câmietun" şeklinde seslenirdi ve insanlar da toplanırdı. Kıble Kâ'be'ye doğru çevrilince ezanla emrolunmaya başlanıldı. Hz. Peygamber, ezan hususuna çok önem vermişti. Sahabe, halkın namaza çağrılması için başka şeyler teklif ettiler. Bazısı, 'Yahudi borusunu, bazısı çan çalınmasını teklif etti... Sonunda: Nihayet ezan okunması emredildi. Es-Selâtu câmietun lafzı ise önemli bir olay zamanında söylenmeye devam edildi. Örneğin bir fetih ilanı veya önemli bir olay için bu kelime ile insanlar çağrılırdı. Münâdî, "Es-selâtu câmietun" lafzını namaz vakti dışında söylerdi."[1242]

c) Hz. Sa'd el-Karazî'nin Kûbâ mescidinde Hz. Peygamber için ezan okuması

3212. Taberânî, Sa'd el-Karazî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ne zaman Kûbâ Mescidine gelse Hz. Peygamber'in geldiğini haber vermek için Hz. Bilal ezan okurdu. İnsanlar da toplanırdı. Hz. Peygamber bir gün geldi, yanında Hz. Bilal yoktu. Kûba köleleri birbirlerine baktı. Hz. Sa'd, bir hurma kütüğü üstüne çıktı ve ezan okudu. Hz. Peygamber, kendisine *'Ey Sa'd! Neden ezan okudun?'* dedi. Hz. Sa'd, 'Anam babam sana feda olsun! Az insanla beraber geldiğini ve Bilal'in yanında olmadığını gördüm. Bu kölelerin de birbirlerine ve sonra sana baktıklarını gördüm. Onlardan sana bir kötülük gelecek diye endişelendim ve (halkın toplanması için) ezan okudum' dedi. Hz. Peygamber de *'Doğru yaptın ey Sa'd! Yanımda Bilal'in olmadığını görünce sen ezan oku'* dedi. Hz. Sa'd, Hz. Peygamber hayatta iken üç defa ezan okudu."[1243]

d) Sahabeden bazı kişilerin ezan ve müezzinler hakkında sözü

3213. Beyhakî, *Şu'abu'l-îmân* adlı eserinde Ebu'l-Vakkâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müezzinlerin hayır payı, kıyamette mücahitlerin payı kadardır. Müezzin, ezan ve kâmet arasındaki bölümde Allah yolunda kana bulanmış gibi sevap alır."

3214. Abdullah b. Mes'ûd şöyle demektedir: "Şayet müezzin olsaydım hacca gitmemek, umre ve cihad yapmamak umurumda olmazdı."

3215. Ömer b. Hattab şöyle demektedir: "Müezzin olsaydım, durumum çok mükemmel olurdu. O zaman gece ibadet etmeyi, gündüz oruç tutmayı

[1242] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 246.

[1243] Heysemî: İsnadında Abdurrahman b. Sa'd b. Ammar var, kendisi zayıf biridir.

önemsemezdim, o bana yeterdi. Hz. Peygamber'in *'Ey Allah'ım müezzinleri affet, ey Allah'ım! Müezzinleri affet!'* dediğini işittim. 'Ya Resulallâh! hep müezzinlere dua ettin, bizi unuttun. Öyleyse ezan okumak için kılıçlarımızla çarpışalım' dedim. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Öyle bir zaman gelecek ki, ezanı sadece halkın zayıf olanları okuyacaktır. İşte bu kişilerin etlerini Allah, cehennem ateşinden haram kılmıştır. Bunlar müezzin olanların etleridir."*

3216. Hz. Âişe dedi ki: **"Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve "Kuşkusuz ben Müslümanlardanım" diyenden daha güzel sözlü kimdir?"** (Fussilet: 33) ayetinden kastedilen müezzinlerdir. Müezzine hayye ala's-salah dediğinde Allah'a çağırmış olur, namaz kıldığında Salih amel işlemiş olur, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet edince Müslümanlardan olmuş oluyor."[1244]

3217. İbn Zencûyeh, Ebû Me'şer'den şöyle rivayet etmektedir: "Bana ulaştığına göre Hz. Ömer şöyle demiştir: "Şayet müezzin olsaydım, farz olan ilk hacdan başka hacca gitmemeyi, umre yapmamayı umursamazdım. Melekler ezan için inmiş olsaydı, kimse onlardan ezanı alamazdı."[1245]

3218. Abdurrezzak, İbn Ebî Şeybe, İbn Sa'd ve Beyhakî Kays b. Ebî Hâzim'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın yanına geldiğimizde 'Müezzininiz kimdir?' diye sordu. Biz de 'Kölelerimiz ve azatlılarımızdır' dedik. Hz. Ömer de 'Bu sizin için büyük bir ayıptır. Ben hilafetim döneminde dahi ezan okuyabilseydim, ezan okurdum' dedi."[1246]

3219. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Çok pişmanım, keşke Hz. Peygamber'e rica etseydim de Hasan ve Hüseyin müezzin olsaydı."[1247]

3220. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müezzinlerinizin, içinizdeki âmâlar ve kurrâlar olmasını istemiyorum."[1248]

[1244] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 265. Bu hadisi, Ebu'ş-Şeyh er-Rusâfî'den Ezan bölümünde aynı lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 266).

[1245] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 265.

[1246] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 1871; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 225; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 290; Beyhakî, *el-Kübrâ*, I, 426; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 265.

[1247] Heysemî: İsnadında Haris var, kendizi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 326).

[1248] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9269. Heysemî: İsnadındaki râvîler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 2).

e) Ezanı teğanni ile okuyan ve okuması karşılığı ücret alan kişi hakkında İbn Ömer'in sözü

3221. Taberânî, Yahya el-Bekâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, İbn Ömer'e 'Seni Allah için seviyorum' dedi. İbn Ömer de 'Fakat ben, Allah için senden buğz ediyorum' dedi. Adam, 'Neden?' diye sordu. İbn Ömer, 'Sen ezan okurken teganni yapıyorsun ve ezan karşılığı ücret alıyorsun' dedi."[1249]

f) Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebû Bekr'in kendisinde ezan duyulmayan köylere karşı savaş açması

3222. İbn Asâkir, Halid b. Saîd←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Halid b. Sa'îd b. Âs'ı Yemen'e gönderdi ve *'Ezan duyulmayan köyün yanından geçtiğinde onlara saldır'* dedi. Benî Zübeyd Kabilesinden geçince ezan sesi duyulmadı, onları tutsak aldı. Akabinde Amr b. Ma'dîkeribe geldi ve kendisiyle konuştu, Hz. Halid de onları salıverdi."[1250]

3223. Beyhakî, Talha b. Abdillah[1251] b. Abdirrahman b. Ebî Bekr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, komutanlarını Ridde Savaşlarına gönderdiğine onlara şöyle derdi: Bir bölgeye saldırdığınızda ezan sesini duyduğunuzda onlara 'Neden bize karşı isyan ettiniz' demedikçe onlara saldırmayın. Ezan sesi duymadığınızda onlara ansızın saldırın, onları öldürün, diyarlarını yakın, onları öldürmede ve yaralamada sert davranın. Sakın Hz. Peygamber'in ölümünden dolayı sizde gevşeklik olmasın."

3224. Abdurrezzak, Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Sıddîk, İslam ordusunu dinden dönenlerle savaşa gönderdiğinde şöyle dedi: 'Geceleyin, onlardan ezan sesi duyduğunuzda onlara karışmayın. Çünkü ezan, imanın işaretidir.'"[1252]

[1249] Heysemî: İsnadında Yahya el-Bekkâ var. Ahmed, Ebû Zur'a, Ebû Hâtim ve Ebû Davud kendisine zayıf demiş, Yahya b. Sa'îd l-Kattan ise sıka demiştir. Muhammed b. Sa'd, 'sıkadır inşaallah' demiştir. (Mecma'uz-zevâid, II, 3).

[1250] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 298.

[1251] Asılda tahrif olmuş ve Ubeydullah şeklinde gelmiştir. (B).

[1252] Abdurrezzak, *Musannef*, X, 18716; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 141.

HZ. PEYGAMBER'İN VE ASHABIN NAMAZI BEKLEMESİ

a) Hz. Peygamber'in bu husustaki sünneti

3225. Ebû Dâvud, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Namaz için kâmet getirildiğinde Hz. Peygamber, cemaati az bulsa namaz kılmaz, oturur beklerdi. İnsanların çok olduğunu görünce namaz kılardı."[1253]

3226. İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namaza gelenlerin ayak seslerini duydukça beklerdi."[1254]

b) Sahabenin gece yarısına kadar namazı beklemesi

3227. İbn Ebî Şeybe –râvîleri sıkadır- Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber orduyu hazırladı ve gece yarısı geçti veya gece yarısı oldu. Sonra Hz. Peygamber geldi ve *'Millet namazı kılıp evine döndü, siz halen namazı bekliyorsunuz. Unutmayın! Namazı beklediğiniz müddetçe namazda sayılırsınız'* dedi."[1255]

c) Akşam ve öğle namazından sonra mescitte bekleyip diğer namazı bekleyenlere Hz. Peygamber'in sözü

3228. İbn Cerîr, Abdullah b. Amr'dan[1256] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, akşam namazını kıldı, geri dönen döndü, mescitte kalan kaldı. Hz. Peygamber mescide girdi ve şöyle dedi: *"Rabbiniz, sema kapılarından bir kapı açtı, meleklere karşı sizinle övünmekte ve şöyle demektedir: 'Kullarım, farz namazını kıldılar, diğer namazı beklemektedirler.* "[1257]

3229. Taberânî, Ebû Ümâme es-Sakafî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âviye öğle namazını kıldıktan sonra çıktı ve 'Gelene kadar yerinizden ayrılmayın' dedi. Kürkünü giymiş halde geldi. İkindi namazını kıldı ve 'Hz. Peygamber'in yaptığı bir şeyi haber vereyim mi?' dedi. Biz de 'Evet' dedik. Hz. Mu'âviye de şöyle dedi: 'Hz. Peygamberle beraber sahabîler namaz kıldı, namazdan sonra mescitte oturdular. Hz. Peygamber bir sonraki namaza geldi

---

1253 Ebû Davud, Sünen, 546.

1254 İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* ı, 337; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 246.

1255 İbn Ebî Şeybe (*Musannef,* I, 402) ve İbn Cerîr hadisi ayrıca Cabir'den buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* IV, 193).

1256 Asılda İbn Ömer olarak gelmiş, bu hatadır. (B).

1257 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 245. Hadisi, İbn Mâce(801) İbn Amr'dan buna yakın şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler sıka kimselerdir. (Munzirî, Terğîb, I, 246).

ve *'Yerinizden hiç ayrılmadınız mı?'* dedi. Onlar 'Hayır' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Keşke Rabbinizi görseydiniz. Sema kapılarından birini açmış, sizin meclisi meleklere gösterip namazı beklediğinizden dolayı sizinle övünmektedir.*'"[1258]

d) Hz. Peygamber'in gece yarısına kadar yatısı namazı için bekleyenlere sözü

3230. Buhârî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gece yatısı namazını gece yarısına kadar geciktirdi. Sonra gelip namazı kıldırdı ve '*Halk namazı kılıp uyudu; fakat siz beklediğiniz müddetçe namaz içindeymiş gibi sevap kazandınız*' dedi."[1259]

3231. Buhârî, Ebû Hüreyre'den merfu şekilde şöyle rivayet etmektedir: *Sizden biri, namazı beklediği müddetçe namazda sayılır. Kişi namazgâhından ayrılmadığı veya abdestsiz olmadığı müddetçe Melekler de şöyle demektedir: 'Ey Allah'ım onu affet, ey Allah'ım ona merhamet et*'"[1260]

3232. Müslim'in bir rivayetinde ve Ebû Davud şöyle rivayet ederler: "Kişi, namazı beklediği müddetçe namazda sayılmaktadır. Namazgâhından ayrılmadığı ve abdestsiz olmadığı müddetçe Melekler de şöyle der: 'Ey Allah'ım onu bağışla, ona merhamet et!' Kendisine 'Ne abdestsizliğe yol açar?' denildi. Ebû Hüreyre (radıyallahu anh), 'Sesli ve sessiz hava kaçırmak' dedi."[1261]

e) Hz. Peygamber'in sonraki namazı beklemeyi teşvik etmesi

3233. İbn Hibban, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Peygamber, *'Sizi Allah'ın hataları silmesine sebep olacak, günahlara kefaret olacak şeye yönlendireyim mi?'* dedi. Ashab da 'Evet, ya Resulallâh' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: '*Sıkıntılar içinde abdesti güzel şekilde almak, mescide giderken çok adım atmak, namazdan sonra diğer namazı beklemektir. İşte bu, sınır boylarında nöbet tutmaya eşittir.*'"[1262]

3234. Hâkim, -isnadı sahihtir demiştir- Davud b. Salih'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Seleme bana dedi ki: Ey yiğenim! **"Ey iman edenler!**

[1258] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XIX, 855; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 38.
[1259] Buhârî, I, 150, 155.
[1260] Buhari, IV, 139.
[1261] Müslim, II, 129; Ebû Davud, 471; Munziri, Treğib, I, 245.
[1262] İbn Hibban, Sahîh, 1039; Munzirî, Terğîb, I, 247.

Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihad için) hazırlıklı ve uyanık olun" (Âl-i İmran: 20) ayetinin ne hakkında indiğini biliyor musun?' dedi. Ben de 'Hayır' dedim. Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini işittim: Hz. Peygamber döneminde orduyu hazırda tutup cihadı beklemek yoktu. Cihada hazırlıklı olun demekten kasıt namazdan sonra diğer namazı beklemektir."[1263]

f) Hz. Enes'in "Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar" ayetin nüzulündeki sözü

3235. Tirmizî, -hadise sahih demiştir- Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Bu ayet **"Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar"** (Secde: 16) atame denen yatısı namazını beklemek için nazil olmuştu.[1264]

[1263] Hâkim, *Müstedrek*, II, 301; Munzirî, Terğîb, I, 251.
[1264] Tirmizî, 3196; Munziri, *et-Terğib*, I, 246.

CEMAATLA NAMAZ KILMANIN ÖNEMİ

a) Hz. Peygamber'in cemaatla namaz kılmaya teşvik etmesi, âmâ olana ruhsat vermemesi

3236. Ahmed, Ebû Davud, İbn Mace, İbn Huzeyme ve Hakim Amr b. Ümmi Mektûm'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! ben doğuştan körüm, evim uzak, bana bakacak var, ama bana bakmıyor. Evimde namaz kılmam için bana ruhsat verir misin?' dedim. Hz. Peygamber, *'Ezan sesini duyuyor musun?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber de *'O zaman senin için ruhsat göremiyorum'* dedi." [1265]

3237. İmam Ahmed'in bir rivayetinde: Hz. Peygamber, mescide geldi, Cemaatin az olduğunu gördü ve *'Birini namaz kıldırması için görevlendirip ben de gidip namaza gelmeyenlerin evlerini üzerlerine yakmayı isterdim'* dedi. İbn Ümmi Mektûm, 'Ya Resulallâh! Benim evimle mescid arasında hurma ve ağaçlar var, her an birini bulup beni getirmesini de sağlayamıyorum. Evimde namaz kılmamda mahsur olur mu?' dedi. Hz. Peygamber, *'Kâmet sesini işitiyor musun?'* dedi. O da 'Evet' dedi. Hz. Peygamber, *'O zaman namaza gel'* dedi."[1266]

b) Abdullah b. Mes'ûd'in ve Mu'âz b. Cebel'in cemaat hakkındaki sözü

3238. Müslim, Ebû Davud, Nesâî ve İbn Mâce İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim, Müslüman olarak Allah ile karşılaşmak istiyorsa ezan okuduğu gibi bu namazlarına devam etsin. Allah (celle celâlühü), peygamberinize hidayet yolları vermiştir. Bunlar hidayet yollarıdır. Şayet cemaate gitmeyip evlerinizde namaz kılarsanız Hz. Peygamber'in bir sünnetini terk etmiş olursunuz. Sünnetini terk ettiğinizde de sapıtmış olursunuz. Siz de her kim, güzel şekilde abdestini alır, sonra mescide bu mescitlerden birine gitmek için yola çıkarsa Allah her bir adımı için kendisine bir sevap yazar, bir derece yükseltir ve bir günahını siler. Bizim zamanımızda ancak münafıklığı belli olan münafıklar cemaatten geri dururdu. Adam, iki kişinin arasında sürünerek getirilir, saffa koyulurdu. Bir rivayette: Bizden ancak münafıklığı bilinen veya hasta olanlar cemaattan geri kalırdı. Adam, iki

---

[1265] Ahmed, *Müsned,* III, 423; Ebû Davud, 552; İbn Mâce, 792; İbn Huzeyme, 1480; Hâkim, I, 247.

[1266] Ahmed, *Müsned,* III, 423.

kişinin arasına girer ve öylece yürüyerek namaza gelirdi. Hz. Peygamber sünnetleri bize öğretti. Hidayetin sünnetlerinden biri de ezan okunan mescide gidip cemaatle namaz kılmaktır."[1267]

3239. Tayâlisî, hadisi rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Hepinizin evinde mescit olduğunu görmekteyim. Şayet mescide gitmeyi bırakıp evinizde namazlarınızı kılarsanız peygamberinizin sünnetini terk etmiş olursunuz."[1268]

3240. Ebû Nu'aym, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kim emniyet içinde Allah'a gelmek istiyorsa ezan okunduğunda bu beş vakit namaza gelsin. Bunlar, hidayete götüren yollardır, peygamberinizin çizdiği yollardandır. Sakın evimde namazgâhım var, orda namaz kılarım demesin. Şayet bunu yaparsanız Peygamberinizin sünnetini terk edersiniz. Peygamberinizin sünnetini terk ettiğiniz de ise sapıtırsınız."[1269]

c) Sahabenin sabah ve yatısı namazını cemaatla kılmayı terk edenlere karşı sûi zan beslemesi

3241. Taberânî ve İbn Huzeyme –sahih'inde- İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Birini, sabah ve yatısı namazlarında görmediğimizde onun hakkında kötü düşünürdük."[1270]

d) Hz. Ömer'in gece ibadetinden dolayı sabah namazına gelemeyene sözü

3242. Mâlik, Ebû Bekr b. Süleyman b. Ebî Hasme'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), sabah namazında Süleyman b. Ebî Hasme'yi göremedi. Sabah vakti Hz. Ömer pazara çıktı. Süleyman'ın evi, çarşı ve mescit arasındaydı. Şifâ Ümmü Süleyman'ın yanından geçti ve ona 'Sabah namazında Süleyman'ı görmedim' dedi. Hz. Şifâ da 'Süleyman, geceyi ibadetle geçirdi, sabah namazı vakti uyku bastırdı, uykuya daldı' dedi.

1267 Müslim, II, 124; Ebû Davud, 550; Nesâî, II, 108; İbn Mâce, 777; Munziri, *et-Terğib*, I, 224. Bu hadisi, ayrıca Abdurrezzak (*Musannef*, I, 1979) ve Diyâuddin el-Makdisî el-Muhtâra adlı eserinde uzunca buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 181).

1268 Tayâlisî, *Müsned*, 313.

1269 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 235.

1270 Taberânî, el-kebir, XII, 13085; Munziri, *et-Terğib*, I, 232. Bu hadisi, Sa'îd b. Mansur, İbn Ömer'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 244). Heysemî: Hadisi Bezzar da rivayet etmiştir. Taberânî'nin isnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 40).

Hz. Ömer, 'Sabah namazında bulunmak benim için geceyi ibadetle geçirmekten daha sevimlidir' dedi."[1271]

3243. Abdurrezzak, İbn Ebî Müleyke'den şöyle rivayet etmektedir: "Adiyy b. Ka'boğullarından olan Hz. Şifâ, Ramazan ayında Hz. Ömer'e geldi ve 'Ne oldu, kocan Ebû Hasme'yi sabah namazında görmedim' dedi. Hanımı, 'Ey mü'minlerin emiri! Kocam bütün gece (ibadetle) meşgul olduğu için yoruldu ve sabah namazını evde kılıp uyudu' dedi. Hz. Ömer, 'Vallahi, sabah namazında cemaate gelmesi geceleri ibadetle meşgul olmasından daha sevimlidir' dedi."[1272]

3244. Abdurrezzak, Şifâ bt. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) evime geldi, iki kişinin uyuduğunu gördü. 'Bu ikisi neden uyuyor, namaza da gelmediler' dedi. Hz. Şifâ, 'Ey mü'minlerin emiri! İnsanlarla beraber (yatısı) namaz kıldılar, sonra bu ramazan gecesi sabaha kadar namaz kıldılar ve sabah namazını da kılıp uyudular' dedi. Hz. Ömer, 'Sabah namazını cemaatle kılmam, benim için sabah namazına kadar geceleri ibadetle geçirmemden daha sevimlidir' dedi."[1273]

e) Ebû Derda'nın cemaatla namaz kılma hususundaki sözü ve yatısı namazını cemaatla kaçırdığı için İbn Ömer'in yapığı

3245. Buhârî, Ümmü Derda'dan şöyle rivayet etmektedir: "Yanıma Ebû Derda (radıyallahu anh) geldi ve öfkeliydi. 'Neden böyle kızgınsın?' dedim. Şöyle dedi: 'Vallahi, Muhammed'in işi cemaatle namaz kılmaktan başka bir şey değildir.'"[1274]

3246. Ebû Nu'aym, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), yatısı namazını cemaatle kılamadığında gecenin geri kalanını ibadetle ihya ederdi." Râvî Bişr b. Musa ise "Geceyi ibadetle ihya ederdi" demiştir.[1275]

3247. Beyhakî şöyle rivayet etmiştir: "Bir namazı cemaatle kılamadığında diğer namaza kadar namaz kılardı."[1276]

[1271] Mâlik, *Muvatta*, 131; Munziri, *et-Terğib*, I, 235.
[1272] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 2010.
[1273] Abdurrezzak, *Musannef*, I, 2011; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 243.
[1274] Buhari, I, 166.
[1275] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 303.
[1276] İbn Hacer, İsabe, II, 349.

f) Hâris b. Hisan'ın zifaf gecesinde sabah namazına mescide gitmesi ve onu yerenlere sözü

3248. Taberani, hasen bir isnadla Anbese b. Ezher'den şöyle rivayet etmektedir: "Sahabî olan Haris b. Hisan (radıyallahu anh) evlendi. Evlenen kişi birkaç gün sabah namazına çıkmazdı. Kendisine 'Zifaf gecen olmasına rağmen namaza mı geldin?' denildi. Şöyle cevap verdi: "Allah'a and olsun ki, beni sabah namazını cemaatle kılmaktan alıkoyan kadın kötü bir kadındır."[1277]

1277 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 41.

SAFLARIN DÜZELTİLMESİ VE TERTİBİ

a) Hz. Peygamber'in namazda safların düz olmasına ihtimam göstermesi

3249. İbn Huzeyme, Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir saffın kenarına gelir, halkın göğüs kısımlarını ve omuzlarını eşit düzeye getirir ve şöyle derdi: '*Eğri durmayın, kalpleriniz de karışır. Allah ve melekler birince saffa rahmet eder.*'"[1278]

3250. Ebû Davud, hasen bir isnadla Berrâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, saffı bir yandan diğer yana kadar sallardı, göğüslerimize ve omuzlarımıza dokunup düzeltirdi ve şöyle derdi: *"Eğri durmayın..."*"[1279]

3251. Müslim, Tirmizî hariç dört sünen sahibi Cabir b. Semure'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber yanımıza geldi ve *'Melekler Allah'ın yanında saf yaptıkları gibi saf yapmaz mısınız'* dedi. Biz de 'Ya Resulallâh! Melekler Allah'ın yanında nasıl saf tutuyorlar?' dedik. Hz. Peygamber de *'Önceki safları doldurduktan sonra diğer safa başlarlar ve aralarında boşluk bırakmazlar'* dedi."[1280]

3252. Ebû Davud ve İbn Mace Cabir'den[1281] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber namaz kıldık, oturmamızı işaret etti, biz de oturduk, sonra şöyle buyurdu: *'Melekler gibi saf tutmanızı engelleyen nedir...'*"[1282]

3253. Buhârî, Nu'man b. Beşir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ok nasıl oyulup düzeltiliyorsa Hz. Peygamber de bizi öyle düz saf haline getiriyordu. Öyle ki, sanki birbirimize bağlanmış olurduk. Bir gün yine namaza geldi, tam tekbir alacaktı ki, birinin göğsünün safın ilerisinde olduğunu gördü ve şöyle dedi: *'Ey Allah'n kulları! Ya saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah aranıza ihtilaf düşürecektir.'*"[1283]

[1278] İbn Huzeyme, Sahîh, 1551, 1552; Munziri, *et-Terğib*, I, 282.

[1279] Ebû Davud, 664; Munziri, *et-Terğib*, I, 289.

[1280] Müslim, II, 29; Ebû Davud, 661; İbn Mace, 992; Nesai, II, 92; Munziri, *et-Terğib*, I, 283.

[1281] Cabir b. Semure'dir. Yazar, onun Cabir b. Abdullah olduğunu sanmış ve ondan ismini yeniden tekrar etmiştir. (B).

[1282] Ebû Davud, 661; İbn Mace, 992; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 255.

[1283] Buhari, I, 184; Müslim, II, 31.

3254. Ebû Davud ve İbn Hibban'ın bir rivayetinde: "Kişi omzunu arkadaşının omzuna yapıştırır, dizini arkadaşının dizine yapıştırır, aşıkkemiğini arkadaşının aşkkemiğine yapıştırırdı."[1284]

b) Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın ve Hz. Ali'nin tekbirden önce safların düzeltilmesini emretmesi

3255. Malik, Abdurrezzak ve Beyhaki Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, safların düzeltilmesini emrederdi. Herkesin düzgün şekilde saf tuttuğu haberi gelince tekbir getirirdi."[1285]

3256. Abdurrezzak, Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, safların düzeltilmesini emreder ve 'Filan sen öne gel, filan sen öne gel!' derdi. Ayrıca şöyle dediğini sanıyorum: 'Arkada kalmaya çalışan toplumu Allah da geri de bırakır.'"[1286]

3257. Abdurrezzak, Ebû Osman'dan: "Hz. Ömer'i gördüm, namaza geldiğinde omuzlara ve ayaklara bakardı."[1287]

3258. Abd b. Humeyd, İbn Cerîr ve İbn Ebî Hatim Ebû Nadra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kâmet getirildiğinde Hz. Ömer, 'Düz durun, filan biraz öne gel, filan geride dur. Allah (celle celâlühü), sizin melekler gibi olmanızı istiyor' derdi ve şu ayeti okurdu: " **Şüphesiz biz, orada sıra sıra dururuz. Ve şüphesiz Allah'ı tesbih ederiz.**" (Sâffât: 165, 166).[1288]

3259. Abdurrezzak ve Beyhakî Ebû Süheyl b. Malik←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan'ın (radıyallahu anh) yanında bulunuyordum, namaz için kâmet getirildi. Ben kendisiyle maaşım hakkında konuşuyordum. Ben onunla konuşurken o da ayakkabılarıyla çakılları düzeltiyordu. Nihayet safların düzeltilmesi ile görevli olanlar geldi ve safların düz olduğunu haber verdi. Hz. Osman da bana 'Saffa gir' dedi ve tekbir getirdi."[1289]

3260. İbn Ebî Şeybe, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Saflarınızı düzeltin ki, kalpleriniz de düzelsin, aranızda boşluk bırakmayın ve birbirinize karşı şefkatli olun."[1290]

1284 Ebû Davud, 662; İbn Hibban, 2165; Munziri, *et-Terğib*, I, 289.
1285 Abdurrezzak, II, 2438; Beyhakî, el-Kübra, II, 21.
1286 Abdurrezzak, *Musannef*, II, 2459.
1287 Abdurrezzak, Musanned, ıı, 2436; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 254-255.
1288 İbn Cerîr, *Tefsir*, XXIII, 112; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 255.
1289 Abdurrezzak, *Musannef*, II, 2408; Beyhakî, *el-Kübrâ*, II, 22; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 255.
1290 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 352; Ali el-Muttakî, IV, 255.

c) İbn Mes'ûd'un safların düzeltilmesi hususunda sözü

3261. Ahmed, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Saflar düzgün hale gelmeden namaz kılınmaya başlanmazdı."[1291]

3262. Taberânî şöyle rivayet eder: "İbn Mes'ûd şöyle dedi: Allah ve melekler ilk safta namaz kılanlara salât eder."[1292]

d) Hz. Peygamber'in ve İbn Abbas'ın ilk saf hakkında sözü

3263. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde Abdulaziz b. Rüfey'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr'in hilafeti döneminde Amir b. Mes'ûd el-Kureşî gelip Makam-ı İbrahim'in yanında ilk safta beni sıkıştırdı. Ben de ona dedim ki: 'İlk safın hayrı mı var?' dedim. 'Evet, vallahi var. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*İnsanlar, ilk saffın sevabını bilseydi, ya kura ile ya da sıra ile dururlardı.*"[1293]

3264. Taberani, *el-Evsat* ve *el-Kebir* adlı eserinde İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İlk safta durunuz, birinci saffın da sağ tarafına geçiniz. Sakın sütunlar arasında saf kurmayın!"[1294]

e) Hz. Peygamber'in "İlk safta sadece muhacir ve Ensar dursun" sözü

3265. Hâkim, Kays b. Ubade'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'de hazır bulundum. Namaz için kâmet getirildiğinde öne geçip birinci safta durdum. Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), safların arasından geçip birinci safa geçti. Onunla beraber esmer, hafif sakallı biri de vardı. Cemaatin yüzüne baktı, beni gördü ve beni geri çekip yerime oturdu. Bu yaptığı çok zoruma gitti. Namaz bitince bana baktı ve 'Yaptığım seni incitmesin, seni üzmesin! Yaptığım zoruna mı gitti? Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: '*İlk safta*

1291 Ahmed, *Müsned,* I, 419. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 90).

1292 Taberânî, IX, 9292. Heysemî: İsnadında ismi bilinmeyen biri var. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 92).

1293 Heysemî: İsnadındaki raviler Amir müstesna sıkadır. Amir'in ise sahabe olup olmaması ihtilaflıdır. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 92).

1294 Taberânî, el-Kebir, II, 12004. Heysemî: İsnadında İsmail b. Müslim el-mekkî var, kendisi zayıftır. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 92).

sadece muhacir ve Ensar'dan olanlar saf tutar.' Birine 'Bu kim?' diye sordum. Übeyy b. Ka'b olduğunu söylediler."[1295]

3266. Ebû Nu'aym, başka bir senedle Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mescid-i Nebevî'de ilk safta namaz kılıyordum. Arkamdan biri geldi, beni çekti, beni kaldırıp kendisi oturdu. Selam verince bana baktı. Baktım ki, Übeyy b. Kab'mış. Bana şöyle dedi: 'Ey genç! Allah seni üzmesin. Bu yaptığım, Hz. Peygamber döneminden bize kalan bir sünnettir..."[1296]

[1295] Hakim ve Zehebî: Bu hadiste Hakem, Kat'ade'den teferrüd etmiştir. İsnadı sahihtir. (*Müstedrek*, III, 303).

[1296] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 252.

KÂMETTEN SONRA HALİFENİN MÜSLÜMANLARIN İHTİYACI İLE İLGİLENMESİ

a) Hz. Peygamber'in bununla meşgul olması

3267. Abdurrezzak, Üsame b. Ümeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Namaz için kâmet getirilir, adam yine de Hz. Peygamber'e ihtiyacını söylerdi. Hz. Peygamber, kişi ile kıble arasında durur ve devamlı adamla konuşurdu. Hz. Peygamber aşırı ayakta durduğundan cemaatten bazı kimselerin uykusunun geldiğini görürdüm."[1297]

3268. İbn Asâkir, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Yatısı namazı için kâmet getirilirdi ve Hz. Peygamber biriyle öyle konuşmaya dalardı ki, sahabeden bazısı uykuya dalar, sonra kalkıp namaz kılardı."[1298]

3269. Ebu'ş-Şeyh, *el-Ezân* adlı eserinde Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, müezzin kâmet getirdikten ve sahabe de sustuktan sonra ihtiyacı olanla konuşur ve ihtiyacını giderirdi. Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber'in asası vardı, yorulduğundan dolayı asasına dayanırdı."[1299]

3270. Buhârî, *el-Edebu'l-müfred* adlı eserinde Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber çok şefkatli biriydi. Kim yanına gelse ihtiyacını gidereceğine dair söz verir ve en kısa zamanda yerine getirirdi. Kâmet getirildi, yanında bir arabî vardı. Hz. Peygamber'in elbisesini tuttu ve 'Küçük bir sorunum var, namazdan sonra unutmaktan korkuyorum' dedi. Hz. Peygamber de ihtiyacı bitene kadar durdu, sonra dönüp namaz kıldırdı."[1300]

b) Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın bu hususla meşgul olması

3271. Ebû Rabî ez-Zehrânî, Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Namaz için kâmet getirilir, biri gelip Hz. Ömer ile konuşmak isterdi. Bazen öyle uzun sürerdi ki, bazımız ayakta durmaktan yorulur, otururdu."[1301]

3272. Abdurrezzak, Musa b. Talha'dan şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affan minber üzerinde iken konuştuğunu duydum. Müezzin de o sı-

---

[1297] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 1931. Hadisi, ayrıca Abdurrezzak ve Ebû'ş-Şeyh el-Ezan adlı eserinde Hz. Enes'den aynı lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 273).

[1298] Ali el-Muttaki, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 23298.

[1299] Ali el-Muttaki, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 23295.

[1300] Buhari, *el-Edebu'l-mufred*, 278.

[1301] Ali el-Muttaki, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 230.

rada namaz için kâmet getiriyordu. Hz. Osman, halka haberler ve pazarlıklar hakkında bilgi veriyordu."[1302]

HZ. PEYGAMBER VE SAHABE DÖNEMİNDE İMAMLIK VE İMAMA UYMAK

a) Ebû Süfya'nın, Sahabenin namaz kıldığını gördüğünde Peygamber efendimize itaati hususunda sözü

3273. İbn Ebî Şeybe, uzunca şekliyle Hudeybiyye Antlaşması ve Mekke'nin fethinde İkrime'den şöyle rivayet etmekte, hadisin bir bölümünde şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber, Ebû Süfyan'a *'Müslüman ol, (ahirette) canını kurtar'* dedi. Ebû Süfyan (radıyallahu anh) Müslüman oldu ve Hz. Abbas onu alıp geceledigi yere götürdü. Sabahladıklarında insanlar abdest almaya yöneldiler. Ebû Süfyan, 'Ey Ebu'l-Fadl! İnsanların neyi var? Kendilerine bir emir mi verildi' dedi. Hz. Abbas, 'Hayır, namaz için kalktılar' dedi. Hz. Abbas, Ebû Süfyan'ın abdest almasını emretti, sonra onunla beraber Hz. Peygamber'in yanına gitti. Hz. Peygamber namaza başlayınca tekbir getirdi, sahabe de tekbir getirdi, sonra rükûa vardı, insanlar da rükûa vardı, sonra kalktı, insanlar da kalktı. Sonra Ebû Süfyan şöyle dedi: Bu gün gördüğüm gibi hiçbir toplumun kimseye itaat ettiğini görmedim. Ne soylu İran krallarına ne de yıllar boyu hükümdarlığını sürdüren Rum krallarına böyle itaat edildiğini görmedim. Ebû Süfyan, Hz. Abbas'a 'Ey Ebu'l-Fadl! Yiğenin melikliği çok büyüdü' dedi. Hz. Abbas, 'Bu krallık değil, nübüvvettir' dedi."[1303]

3274. Taberânî, Meymûne'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmekte, hadisi Mekke'nin fethinde zikretmekte, hadisin bir bölümünde şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber kalkıp abdest almaya başladı, Müslümanlar da abdest almak için hızlandılar ve suyu yüzlerine atıyorlardı. Ebû Süfyan, 'Ey Ebu'l-Fadl! Yiğenin krallığı büyük oldu' dedi. Hz. Abbas, 'Bu, krallık değil, nübüvvettir. Bundan dolayı çok rağbet ediyorlar' dedi."[1304]

[1302] Asılda İbn Hibban rivayet etti, şeklinde gelmesi kalem hatasıdır. (B). Abdurrezzak, I, 5384. Ali el-Muttaki, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 234. Hadisi, İbn Sa'd, Musa'dan buna yakın şekilde rivayet etti. Safların düzeltilmesi hususunda Ebû Suheyl b. Malik←babasından şöyle rivayet ettiği geçmişti: "Hz. Osman'la beraberdim, namaz için kamet getirildi ve ben de onunla konuşuyordum..."

[1303] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, XIV, 480-485; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 300.

[1304] Taberânî, er-Ravdu'd-dânî, II, 968; el-Kebir, XXIII, 1052. Heysemî: Hadisin isnadında Yahya b. Süleyman b. Nadle var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 164).

3275. İbn Kesir, *el-Bidâye* adlı eserinde şöyle demektedir: Urve'nin anlattığına göre: "Ebû Süfyan, İbn Abbas'ın yanında kaldığı o gece sabahladığında insanların namaza yöneldiğini, bazısının ise abdest almak için etrafa dağıldığını gördü, korktu ve Hz. Abbas'a 'Bunlar ne yapıyor?' dedi. Hz. Abbas, 'Ezan sesi duydular, namaza hazırlık için dağıldılar' dedi. Namaz vakti olunca Hz. Peygamber rükûa vardığında onların da rükûa vardığını, secdeye vardığında onların da secdeye vardığını gördü ve 'Ey Abbas! Ne emretse hemen bunlar yapıyor' dedi. Hz. Abbas da 'Evet, vallahi, halka yeme ve içmeyi terk edin derse onu da yaparlar' dedi."

b) Hz. Peygamber'in emriyle Müslümanların Hz. Ebû Bekr'in arkasında namaz kılması

3276. Daha önce Hz. Peygamber'in namaza teşviki bahsinde Ahmed ve başkasının Hz. Aişe'den yaptığı hadis geçmişti: "Hz. Peygamber, Ebû Bekr'in halka namaz kıldırması için birini gönderdi. Ebû Bekr ince kalpli biriydi. Hz. Ebû Bekr, 'Ey Ömer! Sen namaz kıldır' dedi; fakat Hz. Ömer, 'Sen bu göreve benden daha layıksın' dedi. Hasta olduğu bu son günlerde Hz. Ebû Bekr halka namaz kıldırdı..."

3277. Buhârî'nin Hz. Âişe'den rivayet ettiği hadis de geçmişti: "Hz. Peygamber de *'Ebû Bekr'e söyleyin, namaz kıldırsın'* dedi. Kendisine 'Ebû Bekr kolay ağlayan biridir. Senin yerine geçince insanlara namaz kıldıramaz' denildi. Hz. Peygamber ise aynı şekilde sözünü tekrar etti. Onlar da aynı gerekçeyle Ebû Bekr'in kıldırmamasını söylediler. Akabinde Hz. Peygamber, *'siz hile hususunda Yusuf'un kardeşleri gibisiniz. Ebû Bekr'e söyleyin, insanlara namaz kıldırsın'* dedi."

3278. Ahmed, Abdullah b. Zam'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaşınca ben bir cemaatle onun yanında bulunuyordum. Hz. Bilal geldi, namaza çağırdı. Hz. Peygamber, *'Ebû Bekr'e söyleyin, namazı o kıldırsın'* dedi. Hz. Peygamber'in huzurundan çıktım, baktım ki, Ömer insanların içinde, Hz. Ebû Bekr ise ortalık da yoktu. Ben de Hz. Ömer'e 'Kalk da insanlara namaz kıldır' dedim. Hz. Ömer kalktı, tekbir getirdi. Onun sesini Hz. Peygamber duydu. Hz. Ömer'in sesi gürdü. Hz. Peygamber, *'Ebû Bekr nerde? Allah da Müslümanlar da bundan hoşlanmaz, Allah da Müslümanlar da bundan hoşlanmaz!'* dedi. Ebû Bekr'i çağırmak için birini gönderdi, Hz. Ömer'in kıldırdığı bu namazdan sonra Hz. Ebû Bekr kıldırdı. Abdullah b. Zam'a anlatıyor: Hz. Ömer, bana 'Yazıklar olsun! Ey İbn

Zam'a neden bunu yaptın, Vallahi bana bunu dediğinde Hz. Peygamber'in kıldırmamı emrettiğini sandım. Böyle sanmasaydım, zaten kıldırmazdım' dedi. Ben de 'vallahi, Hz. Peygamber bana bunu emretmedi. Fakat Ebû Bekr'i görmeyince namaz için hazır bulunanlar içinde kıldırmaya en layık olan kişinin sen olduğunu gördüğümden dolayı sana dedim' dedim."[1305]

3279. Ebû Davud, bu hadisi şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in sesini duyunca Hz. Peygamber çıktı, başını hücresinden çıkardı ve sonra *'Hayır, hayır! İnsanlara ancak Ebû Kuhâfe'nin oğlu kıldırsın'* dedi. Bunu kızgın halde dedi."[1306]

3280. "Sahabenin hilafet hususunda Ebû Bekr'i seçmesi" bahsinde Ebû Ubeyde'nin sözü geçmişti: Hz. Peygamber'in vefatına kadar bize namaz kıldırması için öne sürdüğü dururken ben nasıl hilafete geçerim."

3281. Hz. Ali'nin ve Hz. Zübeyr'in sözü: "Hz. Peygamber'den sonra en hayırlısı Ebû Bekr'dir. Çünkü Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in mağara arkadaşı, ayette geçen iki kişinden biridir. Onun asil ve şerefini bilmekteyiz. Hz. Peygamber hayatta iken namaz kıldırması için ona emretti."

c) Hz. Ömer'in ve Hz. Ali'nin Ebû Bekr'in hilafeti hususunda sözü

3282. Nesâî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ruhunu teslim edince Ensar, 'Biri bizden, diğeri sizden iki halife olsun' dedi. Hz. Ömer, onlara geldi ve 'Hz. Peygamber'in Ebû Bekr'i namaz için öne sürdüğünü bilmiyor musunuz? Kim, Ebû Bekr'in önüne geçmek ister?' dedi. Ensar, 'Ebû Bekr'in önüne geçme hususunda Allah'a sığınırız' dedi."[1307]

3283. Ali el-Muttaki, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekr'e insanlara namaz kıldırmasını emretti. Ben de hazır bulunuyordum. Ben ğâib de değildim, hasta da değildim. Hz. Peygamber'in dinimiz için razı olduğuna biz de dünyamız için razı oluruz."[1308]

[1305] Ahmed, *Müsned,* IV, 322. Hadisi, Ebû Davud (4460) da böyle rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *el-Bidâye,* V, 232). Dedim ki (Kandehlevî): Hakim de hadisi böyle rivayet etti ve "hadis, Müslim şartı üzere sahihtir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. (*Müstedrek,* II, 641).

[1306] Ebû Dâvud, 4661; İbn Kesir, *el-Bidâye,* V, 232.

[1307] Nesâî, II, 74; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid,* II, 206.

[1308] *Muntahabu'l-Kenz,* IV, 354.

d) Selman el-Fârisî'nin Arapların halife oluşu hususunda sözü

3284. Ebû Nu'aym, Ebû Leylâ el-Kindî'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Selman (radıyallahu anh), sahabeden oluşan on üç kişilik süvari veya on iki süvari ile geldi. Namaz vakti olunca 'Ey Ebû Abdillah! Öne geç' dediler. Hz. Selman, 'Biz size imamlık yapmayız, bayanlarınızla evlenmeyiz. Çünkü Allah, bizi sizin vasıtanızla hidayete erdirdi. Cemaatten biri imamlığa geçti, dört rekât namaz kıldırdı. Selam verince Hz. Selman, 'Dört rekât bizim neyimize, bize dördün yarısı yeterdi, çünkü seferde ruhsata daha ihtiyacımız var' dedi. Abdurrezzak: Yani seferde kasır yapmaya daha muhtacız."[1309]

e) Sahebenin namazda azatlılara tabi olması

3285. Abdurrezzak, Ebû Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Benî Esîd kabilesinin azatlısı Ebû Sa'îd, bir yemek yaptı ve Ebû Zerr'i, Hz. Huzeyfe'yi ve İbn Mes'ûd'u (radıyallahu anhum) çağırdı. Namaz vakti olunca namaz kıldırmak için Ebû Zerr öne geçti. Hz. Huzeyfe, 'Arkanda bulunan ev sahibi imamlığa senden daha layıktır' dedi. Hz. Ebû Zerr de 'Öyle mi ey İbn Mes'ûd!' dedi. İbn Mes'ûd da 'Evet, öyle' deyince Hz. Ebû Zerr arkaya geçti. Ebû Sa'id anlatıyor: "Azatlı olmama rağmen beni öne geçirdikler ve onlara namaz kıldırdım."[1310]

3286. Abdurrezzak, Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'nin kenar mahallelerinin bir mescidinde kâmet getirildi. İbn Ömer'in de orda arazisi bulunuyordu. Bu mescidin imamı bir azatlıydı. İbn Ömer namaza geldi. Azatlı, 'Sen öne geç, namaz kıldır' dedi. Fakat İbn Ömer, 'Sen mescidinde namaz kıldırmaya daha layıksın' dedi ve azatlı olan kişi namazı kıldırdı."[1311]

3287. Bezzar, Abdullah b. Hanzala'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Kays b. Sa'd b. Ubade'nin evindeydik. Yanımızda sahabeden bazı kimseler vardı. Kays'a 'Öne geç namaz kıldır' dedik. 'Ben kıldıramam' dedi. Abdullah b. Hanzala, Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu söyledi:

[1309] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 189; Abdurrezzak, *Musannef*, VI, 10329. Hadisi Taberanî ise el-Kebir (VI, 6047) adlı serinde rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadında bulunan Ebû Leyla'ya İbn Ma'în zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 156).

[1310] Abdurrezzak, *Musannef*, VI, 10462.

[1311] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3850; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 246, 247.

'Kişi yatağının baş tarafına, bineğinin ön tarafına ve evinde imamlığa daha layıktır.' Azatlı olan Kays'a emrettiler ve o öne geçip namaz kıldırdı."[1312]

f) İbn Mes'ûd'un Ebû Musa'nın evinde onun arkasında namaz kılması

3288. Ahmed, Alkame'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd (radıyallahu anh), Ebû Musa el-Eş'arî'nin evine geldi. Namaz vakti girince Ebû Musa 'Ey Ebû Abdirrahman! Öne geç, sen benden daha yaşlı ve daha bilginsin' dedi. İbn Mes'ûd ise 'Hayır, sen kıldır. Biz senin evine senin mescidine geldik, sen daha layıksın' dedi. Ebû Musa ayakkabılarını çıkardı ve öne geçti. Ebû Musa selam verince İbn Mes'ûd, kendisine 'Neden ayakkabılarını çıkardın, (Hz. Musa'nın ayakkabısını çıkardığı) Mukaddes vadide misin?' dedi."[1313]

3289. Taberânî, hadisi İbrahim'den muhtasar şekilde rivayet etmiş ve Heysemî'nin de belirttiği gibi ravileri sahih hadis ravileridir. Hadisinde şöyle denmiştir: "Abdullah (b. Mes'ûd), kendisine 'Ey Ebû Musa! Sen biliyorsun ki, sünnet olan ev sahibinin öne geçmesidir. Ebû Musa öne geçmeyi kabul etmedi ve sonunda onlardan birinin azatlısı öne geçti."

g) Hz. Peygamber'in bir emrinden dolayı Furat b. Hayyan'ın Hanzala b. Rabi b. Rabî'nin arkasında namaz kılması

3290. Taberânî, Kays b. Züheyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hanzala b. Rabî (radıyallahu anh) ile beraber Furat b. Hayyan'ın mescidine gittim. Namaz vakti gelince Hz. Furât, Hz. Hanzala'ya 'Öne geç, namaz kıldır' dedi. Hz. Hanzala, 'Önüne geçemem, yaş olarak benden büyük, hicret olarak benden öndesin, ayrıca senin mescidindeyiz' dedi. Hz. Furât da şöyle dedi: Hz. Peygamber'in senin hakkında öyle bir şey dediğini duydum ki, asla senin önüne geçmem' dedi. Hz. Hanzala, 'Taif günü Hz. Peygamber'in beni gözü olarak gönderdiğin de orda mıydın?' dedi. Hz. Furat, 'Evet' dedi. Hz. Hanzala da öne geçip namaz kıldırdı. Hz. Furat dedi ki: "Ey İcl oğulların! Bu adamı öne

---

[1312] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* I, 470. Hadisi, Taberânî, *el-Evsat* ve el-Kebir adlı eserinde rivayet etmiştir. Heysemî: İsnadında İshak b. Yahya b. Talha var. Ahmed, İbn Ma2în ve Buhari kendisine zayıf demiş, Yakub b. Şeybe ve İbn Hibban ise sıka demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 65).

[1313] Ahmed, *Müsned,* I, 460. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadında ismi bilinmeyen biri var. Taberânî, hadisi muttasıl ve ravileri de sıka olan bir isnadla rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 66).

geçirmemin nedeni, Hz. Peygamber kendisini Tâif'e gözcü olarak göndermişti. Geri dönüp olanları Hz. Peygamber'e söyledi, Hz. Peygamber de *'Doğru söyledin, yerine dön, çünkü geceyi uykusuz geçirdin'* dedi. Bu adam geri dönüp gittiğinde Hz. Peygamber, bize *'Bu adama ve benzerlerine önem verin'* dedi."[1314]

h) Mekke valisinin İbn Ebzâ'yı yerine tayin etmesi ve Hz. Ömer'in bundan dolayı onu övmesi

3291. Ebû Ya'lâ, *Müsned*inde Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab ile beraber Mekke'ye doğru yola çıktım, Mekke valisi Nâfi b. Alkame (radıyallahu anh) bizi karşıladı. Hz. Ömer, 'Yerine kimi bıraktın?' dedi. Hz. Nâfi, 'Abdurrahman b. Ebzâ'yı bıraktım' dedi. Hz. Ömer, 'Azatlılardan birini alıp Kureyş'e ve sahabeye vali olarak mı bıraktın' dedi. Hz. Nâfi de 'Evet, en çok ve güzel Kur'ân okuyan kişi olarak gördüğümden bıraktım. Mekke, insanların toplandığı bir merkezdir. İstedim ki, Kur'ân'ı güzel okuyan birinden Kur'ân'ı dinlesinler' dedi. Hz. Ömer de 'Çok güzel bir görüş! Abdurrahman b. Ebzâ, Allah'ın Kur'ân vesilesiyle yücelttiği kişilerdendir' dedi."[1315]

ı) Misver'in Kur'ân'ı iyi okumayan birini imamlıktan çekmesi ve Hz. Ömer'in bundan hoşlanması

3292. Abdurrezzak ve Beyhakî Ubeyd b. Ümeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'nin etrafında oturan ve hacılardan oluşan bir halk topluluğu toplandı. Namaz vakti gelince Ebu's-Sâib el-Mahzûmî ailesinden Acem lehçesine sahip biri öne geçti. Misver b. Mahreme (radıyallahu anh), onu geriye çekti ve başkasını öne sürdü. Bu, Hz. Ömer'e ulaşınca onu kınamadı. Fakat Hz. Misver, Medine'ye gelince Hz. Ömer, onu kınadı. Hz. Misver de şöyle dedi: Ey Mü'minlerin emiri! Önce beni dinle! Öne geçen adam, hacca gelmiş, acem lehçesine sahip biriydi. Hacıların onu dinleyip onun o yanlış okuyuşunu alacaklarından korktum' dedi. Hz. Ömer, 'Bundan

---

[1314] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9261. Heysemî: Hadisi, Taberânî, el-Kebir'de rivayet etti, isnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 65). Hadisi, ayrıca Ebû Ya'lâ, Beğavî ve İbn Asâkir Kays'dan buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VI, 28).
[1315] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, V, 216.

dolayı mı yaptın?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Ömer de 'doğru yapmışsın' dedi."[1316]

i) Hz. Talha b. Ubeydillah'ın namaz kıldırdığı cemaate "namazımdan razı oldunuz mu?" diye sorması

3293. Taberânî, Talha b. Ubeydillah'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Talha, bir cemaate namaz kıldırdı, namaz bittikten sonra 'Öne geçmeden sizden izin istemeyi unuttum, namaz kıldırmamdan razı oldunuz mu?' dedi. Onlar da 'Evet, Ey Hz. Peygamber'in havarisi! Kim bundan razı olmaz' dedi. Hz. Talha dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Kim, bir cemaate imamlık yapar da cemaat da ondan razı değilse onun namazı kulaklarını geçmez.'*"[1317]

j) Hz. Enes'in Ömer b. Abdulaziz'e, Ebû Eyyub'ün Mervan'a namazda muhalefet etmesi

3294. Ahmed, Hz. Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes, Ömer b. Abdulaziz'e muhalefet ederdi. Ömer, kendisine 'Neden böyle yapıyorsun?' dedi. Hz. Enes, 'Ben, Hz. Peygamber'in nasıl namaz kıldığını gördüm. Ona uygun şekilde namaz kıldığında sana tabi oluyorum, muhalefet edince tek başıma namazımı kılıp evime geçiyorum' dedi."[1318]

3295. Taberânî, Ebû Eyyûb'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Eyyub, namazda Mervan b. Hakem'e muhalefet ediyordu. Mervan, kendisine 'Neden böyle yapıyorsun?' dedi. Hz. Ebû Eyyûb, 'Ben, Hz. Peygamber'in nasıl namaz kıldığını gördüm. Ona uygun kılınca sana tabi oluyorum, muhalefet edince kendim namazımı kılar, evime giderim' dedi."[1319]

[1316] Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3852; Beyhakî, *el-Kübrâ*, III, 89; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 246.

[1317] Taberânî, el-Kebir, I, 210. Heysemî: Hadisi, Taberânî, el-Kebir'de Süleyman b. Eyyub el-Talhî rivayeti ile rivayet etti. Ebû Zur'a, 'bu adamın hadislerine mutabaat olmaz. Mizan sahibi Zehebî ise 'münker hadis sahibidir, fakat tavsik de edilmiştir' demiştir.

[1318] Ahmed, *Müsned*, III, 146. Heysemî: Hadisi, Ahmed rivayet etti. İsnadındaki râvîler sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 68).

[1319] Taberânî, el-Kebir, IV, 3993. Heysemî: Hadisi, Taberânî *el-Kebîr*'de rivayet etti. İsnadındaki râvîler ise sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 68).

k) Hz. Ebû Hüreyre'nin Hz. Enes'in ve Hz. Adiyy'in Peygamber efendimizin arkasındaki namaz hususundaki sözü

3296. Ahmed, Ebû Halid el-Becelî'den[1320] şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hüreyre'ye 'Hz. Peygamber, size böyle mi namaz kıldırırdı?' dedim. 'Namazımda hoşlanmadığın bir şey mi var?' dedi. Ben de 'Hayır, sadece öğrenmek istedim' dedim. Ebû Hüreyre de 'Evet, fakat daha kısa kılardı. Kıyamı, müezzinin minareden inip safa girişi kadar sürerdi' dedi."[1321]

3297. Ahmed, Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraber namaz kılıyorduk. Şayet öyle namaz kılsanız halk sizi ayıplar (yani çok kısa olurdu)."[1322]

3298. Taberânî, Adiyy b. Hâtim'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Adiyy b. Hâtim, meclislerine geldi, ezan için kâmet getirildi. İmamları öne geçip namazı uzattı. Namaz bittikten sonra Hz. Adiyy, 'Sizden kim, imam olursa rükû ve secdesini tam şekilde yapsın. Arkasında küçük, büyük, hasta, yolcu ve işi olan olsa da' dedi. Namaz vakti gelince Adiyy b. Hâtim öne geçti, rükû ve secdesini tam şekilde yaptı, namazı kısa kesti. Namaz bittikten sonra 'Hz. Peygamber'in arkasında bu şekilde namaz kılıyorduk' dedi."[1323]

[1320] Asılda Ebû Câbir el-Vâlidî şeklinde gelmiştir, Bu kötü bir tahriftir. (B).

[1321] Ahmed, II, 336, 437. Heysemî: Hadisi Ahmed rivayet etti. Bir rivayetinde: "Ebû Hureyre'nin namaz kıldığını gördüm, namazını kısa kesti." Bu hadisi, Ahmed rivayet etti. Ebû Ya'lâ ise birinci hadisi rivayet etti ve ikisinin isnadındaki raviler de sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 71).

[1322] Ahmed, *Müsned,* II, 472. Heysemî: Ahmed'in isnadındaki raviler sıkadır.

[1323] Taberânî, el-Kebir, XVII, 222. Heysemî: Hadisi, Taberani, el-Kebir'de uzunca şekilde rivayet etti. İmam Ahmed ise hadisi muhtasar şekilde rivayet etti. İki hadisin isnadındaki raviler de sıka kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* II, 73).

HZ. PEYGAMBER'İN VE SAHABENİN NAMAZDA AĞLAMASI

a) Hz. Peygamber'in namazda ağlaması

3299. Ebû Ya'lâ, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber gecelerken Hz. Bilal ezanı ile ona seslenirdi. Hz. Peygamber kalkar, yıkanırdı. Suyun yanaklarından ve saçından aktığını görürdüm. Sonra mescide gelip namaz kılardı. Namaz kılınca ağladığını işitirdim..."[1324]

3300. İbn Hibban, Ubeyd b. Ümeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ubeyd, Hz. Âişe'ye 'Hz. Peygamber'de gördüğün en ilginç şeyi söyler misin?' dedi. Hz. Âişe sustu, sonra şöyle dedi: Bir gece Hz. Peygamber, *'Ey Âişe! Bu gece müsaade edersen Rabbime ibadet edeyim'* dedi. Ben de 'Vallahi, ben sana yakın olmayı, seni mutlu eden şeyi seviyorum' dedim. Hz. Peygamber kalktı, abdest aldı, sonra da namaz kılmaya başladı. Öyle ağladı ki, kucağı ıslandı. Oturmuş devamlı ağlıyordu, öyle ki sakalları hep ıslandı. Sonra ağlamaya devam etti, yer ıslandı. Hz. Bilal, onu namaza çağırmak içi geldi. Hz. Peygamber'in ağladığını görünce 'Ya Resulallâh! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmesine rağmen ağlıyor musun?' dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Rabbime karşı şükreden bir kul olmayayım mı? Bu gece bana öyle bir ayet nazil oldu ki, o ayeti okuyup tefekkür etmeyene yazıklar olsun:*

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır." (Âl-i İmran: 190).[1325]

3301. Ebû Davud, Mutarrif←babasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i namaz kılarken gördüm, kalbinden değirmen taşının sesi gibi ağlama sesleri geliyordu."[1326]

3302. Nesâî'nin rivayetinde: "Karnından tencere sesi gibi ağlama sesi geliyordu."[1327]

[1324] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 89).
[1325] İbn Hibban, Sahih, 630; Munziri, *et-Terğib*, III, 32.
[1326] Ebû Davud, 904.

b) Hz. Ömer'in namazda ağlaması

3303. Abdurrezzak, Sa'îd b. Mansur, İbn Ebî Şeybe, İbn Sa'd ve Beyhakî Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sabah namazında en arka safta olmama rağmen Hz. Ömer'in Yusuf süresini okuyup ağladığını işittim ve son olarak **"Ben sadece gam ve kederimi Allah'a arzediyorum"** (Yusuf: 86) ayetini okudu."[1328]

3304. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in arkasında namaz kıldım ve üç saf arkadan ağlama sesini işittim."[1329]

[1327] Nesai, III, 13. Hadisi, ayrıca Tirmizî *eş-Şemâil* 'inde rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer: İsnadı güçlüdür. Hadise, İbn Huzeyme, İbn Hibban ve Hâkim sahih demiştir. (Fethu'l-bârî, II, 141).

[1328] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 387.

[1329] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 52.

NAMAZDA HÜŞU VE TEVAZU

a) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Abdullah b. Zübeyr'in hüşûu

3305. Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde Sehl b. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr (radıyallahu anh), namazında asla iltifat etmezdi."[1330]

3306. İbn Sa'd ve İbn Ebî Şeybe Mücahid←Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr, namaz kıldığında sütun gibi dururdu. Ebû Bekr (radıyallahu anh) de böyle yapardı. Mücahid: Yani namazda hüşûu içinde kılardı."[1331]

3307. Hadisi, Ebû Nu'aym *el-Hilye* sahih bir isnadla Müvahid'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Zübeyr, namaza kalktığında dikilmiş ağaç gibi olurdu. Bunun, namazdaki hüşûundan kaynaklandığı söylenirdi."[1332]

3308. Ebû Nu'aym, İbn Münkedir'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr'i namaz kılarken görseydin 'Rüzgârın salladığı ağacın dalı olduğunu sanırdın' derdin. Mancınıkla kendisine taş atılıyor, yakınına düşmesine rağmen hiç umursamazdı."[1333]

3309. Ebû Nu'aym, Atâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr namaz kılınca hareket etmeyen aşık kemiği gibidir."[1334]

b) İbn Ömer ve İbn Mes'ûd'un namazda hüşûu içinde olması

3310. İbn Sa'd, Zeyd b. Abdillah eş-Şeybânî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma) namaza giderken küçük küçük adım atardı. Şayet karınca onunla beraber yürüse onu geçecek gibi olurdu."[1335]

3311. İbn Sa'd, Vâsi b. Hibban'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, namaz kılınca her şeyiyle kıbleye dönmek isterdi. Öyle ki, ayak başparmağını da kıbleye çevirirdi."[1336]

3312. Ebû Nu'aym, Tâvus'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ömer gibi namaz kılan görmedim. İbn Ömer, yüzüyle, elleriyle ve ayaklarıyla Kâ'be'ye dönerdi."[1337]

[1330] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 347.
[1331] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 360.
[1332] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 335; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 310.
[1333] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 335.
[1334] Hadisi, Taberânî, el-Kebir'de buna yakın şekilde rivayet etti. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 136).
[1335] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 136.
[1336] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 157.

3313. Ebû Nu'aym, Ebû Burde'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'in yanında namaz kıldım, secdeye varınca şöyle dediğini işittim: 'Ey Allah'ım! En sevdiğim şey sen olasın, en korktuğum zat sen olasın!' Secdeye varınca ayrıca şöyle dediğini işittim: "Ya Rabbim! Bana verdiğin nimetlerle mücrim olanlara sırt çıkmayacağım.' İbn Ömer şöyle derdi: 'Müslüman olduğum günden beri hangi namazı kıldıysam günahlarıma kefaret olacağını umdum.'"

3314. Taberânî, Ameş'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer namaz kıldığında atılmış bir elbise gibi gariban dururdu."[1338]

c) Hz. Ebû Bekr'in namazda sallandığından hanımı Ümmü Rûmân'a kızması

3315. İbn Adiy, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir Ümmü Rûmân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr, namazda sallandığımı gördü. Bana öyle kızdı ki, nerdeyse namazı bırakacaktım. Sonra dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Biriniz, namaza kalktığında her tarafını tutsun, Yahudiler gibi sallanmasın. Hiçbir yerin sallanmaması namazın tamamlayıcısıdır.'*"[1339]

[1337] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 304.

[1338] Taberânî, el-Kebir, IX, 9342. Heysemî: İsnadındaki raviler tevsik edilmiş ravilerdir. Fakat Ameş, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 136).

[1339] İbn Adiy, Kâmil, II, 620; Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, IX, 304; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 230.

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETLERE VE FARZLA BERABER KILNAN REVÂTIBA ÖNEM VERMESİ

a) Hz. Âişe'nin bu husustaki sözü

3316. Müslim, Abdullah b. Şakîk'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber'in namazın sünnetlere karşı tutumunu sordum. Hz. Âişe dedi ki: Öğleden evvel dört rekât evinde kılardı, sonra evden çıkıp insanlara namaz kıldırırdı. Sonra evine döndüğünde iki rekât daha kılardı. İnsanlara akşam namazını kıldırır, sonra evine dönüp iki rekât namaz kılardı. Halk ile beraber yatısı namazını kıldırır, sonra eve gelip iki rekât namaz kılardı. Gece ise vitirle beraber dokuz rekât namaz kılardı. Gece uzunca kıyamda bekler, uzunca otururdu. Ayakta namaz kılıyorsa rükû ve secdeyi de ayakta yapardı. Oturarak namaz kılıyorsa rükû ve secdeyi de oturarak yapardı. Sabah namazı olunca evde iki rekât namaz kılar, sonra mescide çıkıp insanlara sabah namazını kıldırırdı."[1340]

b) Hz. Peygamber'in sabah namazından evvel iki rekât namaz kılmayı çok önemsemesi

3317. Buhârî, Müslim ve başkası Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, namaz namazındaki iki rekât sünnete verdiği önemi hiçbir sünnete vermezdi."[1341]

3318. İbn Huzeyme'nin bir rivayetinde: "Hz. Peygamber hayır işlerden hiçbir şeye –ganimet dahil- sabah namazının iki rekâtı kadar önemsemez, hızlı gitmezdi."[1342]

3319. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, öğleden evvel dört rekât sünneti ve sabah namazından evvel iki sünneti asla terk etmezdi." [1343]

3320. Ebû Davud, Hz. Bilal'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilal, Hz. Peygamber'i sabah namazına çağırmak için geldi; fakat Hz. Âişe kendisine sorduğu bazı şeylerden dolayı onu oyaladı ve sabah aydınlığı oldu, gerçekten

---

[1340] Bu hadisi, sadece Müslim (II, 162) rivayet etmiştir. (İbn Cevzî, *Sıfatu's-safve*, I, 75). Ebû Davud (955) ve Tirmizî (375) bu hadisin bir bölümünü rivayet etmiştir. (Rudânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 110).

[1341] Buhari, II, 71; Müslim, II, 160; Ahmed, VI, 43; Ebû Davud, 1254.

[1342] İbn Huzeyme, Sahih, 1108.

[1343] Buhari, II, 74.

sabah oldu. Akabinde Hz. Bilal namaz için ezan okudu (Hz. Peygamber gelmedi), sonra ikinci defa okudu, yine çıkmadı. Sonra çıkıp insanlara namaz kıldırdığında Hz. Bilal, Hz. Âişe'nin kendisine sorduğu bir şeyden dolayı meşgul ettiğini, bundan dolayı sabah olduğunu ve kendisinin de geciktiğini söyledi. Hz. Peygamber, *'Gecikmemin nedeni sabah namazının iki sünnetini kılıyordum'* dedi. Hz. Bilal, 'Çok geciktin, güneş doğdu' dedi. Hz. Peygamber, *'Daha da geç olsaydı, yine iki rekât sünneti güzel şekilde kılardım'* dedi."[1344]

c) Hz. Peygamber'in öğle namazından evvelki dört rekâta önem vermesi

3321. İbn Mâce, Kâbûs←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Babam birini Hz. Âişe'ye gönderdi ve 'Hz. Peygamber'in devamlı kılmasını istediği en sevimli namazı hangisidir' diye sordu. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber, öğleden evvel dört rekât namaz kılar, kıyamını uzatır, rükû ve secdesini de çok güzel şekilde yapardı' dedi."[1345]

3322. Ahmed ve Tirmizi Abdullah b. Sâib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, güneş zail olduktan sonra ve öğle farzından evvel dört rekât namaz kılardı ve şöyle derdi: *'Bu vakit, gök semalarının kapılarının açıldığı andır. Bu vakitte Salih amelimin gök semasına yükselmesini istiyorum.'"*[1346]

3323. Tirmizî, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, öğleden evvel dört, öğleden sonra iki rekât namaz kılardı."[1347]

3324. Tirmizî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmekte ve hadise hasen demektedir: "Hz. Peygamber, öğleden evvel dört rekât namaz kılmasaydı, öğleden sonra kılardı."[1348]

3325. Taberânî, el-Kebir ve *el-Evsat* adlı eserinde Ebû Eyyûb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bize gelince öğleden evvel devamlı dört rekât kıldığını gördüm ve şöyle diyordu: *'Güneş batıya meyl edince gök se-*

[1344] Ebû Davud, 1257. İmam Nevevî: Hadisin isnadı hasendir. (*Riyâdu's-sâlihîn*, 416).
[1345] İbn Mâce, 1157. Kâbûs, Ebû Zebyân'ın oğludur. Kendisi tavsik edilmiş, Tirmizi, İbn Huzeyme v Hâkim hadisine sahih demişler. Fakat Hz. Âişe'ye gönderilen kişi mübhemdir, kim olduğu bilinmiyor. (Munzirî, *et-Terğîb*, I, 364).
[1346] Ahmed, *Müsned*, III, 411; Tirmizî, 478. Tirmizî: Hadis hasen ğaribdir (yani hasen lizâtihidir). (Munzirî, *et-Terğîb*, I, 364).
[1347] Tirmizî, 424.
[1348] Tirmizî, 426.

malarının kapıları açılır, öğle namazı kılınana kadar hiçbir kapı kapanmaz. Ben de bu vakitte gök semasına Salih amelimin yükselmesini istiyorum.'"[1349]

d) Hz. Peygamber'in ikindiden evvel ve akşamdan sonra namaz kılması

3326. Tirmizî, -hadise hasen demiştir- Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yatısıdan evvel dört rekât namaz kılardı. Dört rekâtı ikiye böler, aralarında Allah'a yakın olan meleklere ve mü'minlere selam verirdi."[1350]

3327. Ebû Davud, Hz. Ali'den şöyle rivayet etti: "Hz. Peygamber, ikindiden önce iki rekât namaz kılardı."[1351]

3328. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, akşam namazından sonra iki rekât namaz kılardı. İki rekâtı kılarken kıratı o kadar çok uzatırdı ki, o kılana kadar herkes dağılırdı."[1352]

[1349] Taberânî, el-Kebir, IV, 3854; Münzirî, *et-Terğib*, I, 364; Ai el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 189.

[1350] Tirmizî, 429.

[1351] Ebû Davud, 1272. Hadisin isnadı sahihtir. (*Riyâdu's-sâlihîn*, 419). Hadisi, ayrıca Ebû Ya'lâ (XII, 7085) ve Taberânî *el-Kebîr* (XXIV, 69) ve *el-Evsat* adlı eserinde Meymûne'den (radıyallahu anha) Hz. Ali'nin hadisiyle aynı lafızla rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 221).

[1352] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XII, 221. Heysemî: Hadisin isnadında Yahya b. Abdilhamîd el-Himmânî var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 230).

SAHABENİN SÜNNETLERE VE FARZLA BERABER KILINAN REVATİBLERE ÖNEM VERMESİ

a) Hz. Ömer'in sabah ve öğleden önceki sünnetlere verdiği önem

3329. İbn Ebî Şeybe, Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, sabah namazından evvelki iki sünnet hakkında 'Bu iki rekât, benim için kırmızı develerden daha sevimlidir' dedi."[1353]

3330. İbn Cerîr, Abdurrahman b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman, Hz. Ömer'in yanına vardı, o sırada öğleden evvelki sünnetleri kılıyordu. 'Bu nedir kılıyorsun?' dedi. Hz. Ömer de 'Bu namazın, gece namazı gibi sevabı vardır' dedi."

3331. İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Utbe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in evinde onunla beraber öğleden evvel dört rekât namaz kıldı."[1354]

b) Hz. Ali'nin ve İbn Mes'ûd'un öğleden evvelki sünnetlere verdiği önem

3332. İbn Ebî Şeybe, Huzeyfe b. Esîd'den şöyle rivayet etmektedir: "Güneş zâil olduktan sonra Ali b. Ebî Talib'i gördüm, uzunca dört rekât namaz kıldı. Neden kıldığını sordum. Hz. Ali de 'Hz. Peygamber'in bunu kıldığını gördüm' dedi."[1355]

3333. Taberânî, Abdullah b. Büdeyl'den[1356] şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd'un yakınında olan biri bana şöyle haber verdi: Abdullah b. Mes'ûd, güneş zâil olduktan sonra kalktı, dört rekât namaz kıldı, yüz ayetli sürelerden iki sûre okudu. Müezzinler ezana başlayınca İbn Mes'ûd elbisesini bağlayıp namaza giderdi."[1357]

3334. Taberânî, Esved'den, Mürre'den ve Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd, 'Gündüz namazları içinde gece namazına

---

[1353] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 241; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 201.
[1354] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 199.
[1355] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 200. Ebû Eyyûb'un hadisine yakın şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 189).
[1356] Asılda ve *Mecma'u'z-zevâid* de Yezid şeklinde hata olarak gelmiştir. (B).
[1357] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 9445. Heysemî: İsnadında ismi söylenmeyen biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 221).

muadil sadece öğle namazından evvelki dört rekâttır. Bu dört rekâtın, gündüz kılınan sünnetlere fazileti cemaatla kılınan namazın, tek kılınan namazdan fazileti gibidir."[1358]

3335. İbn Cerîr, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Öğle namazından evvel kılınan dört rekât sünnetin dışında gece namazına muadil başka bir namaz kabul etmezdiler. Onlar, bu dört rekâtın gece namazının menzilinde olduğuna inanırlardı."[1359]

c) Hz. Berrâ ve İbn Ömer'in öğleden önceki sünnetlere önem vermesi

3336. İbn Cerîr, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Berrâ, öğleden evvel dört rekât sünnet kılardı."[1360]

3337. İbn Cerîr, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Güneş batıye meyl ettikten sonra İbn Ömer mescide gelir ve öğle namazından evvel ok iki rekât namaz kılardı. Akabinde de otururdu.

3338. Nâfi'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, öğle namazından evvel sekiz rekât namaz kılardı, öğleden sonra ise dört rekât namaz kılardı."[1361]

d) Hz. Ali'nin ikindiden evvelki sünnetlere verdiği önem, ayrıca Hz. Ali ve İbn Ömer'in akşam ve yatısı arasındaki sünnete verdiği önem

3339. İbn Neccar, Hz. Ali'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yaşadığım müddetçe terk etmememi vasiyet ettiği üç şey vardır: İkindiden evvel dört rekât namaz kılmamı vasiyet etti. Yaşadığım müddetçe hiç terk etmedim.

3340. İbn Neccar, Hz. Ali'den: "İkindiden evvel dört rekât kılana Allah rahmet etsin."[1362]

[1358] Taberânî, el-Kebir, IX, 9446. Heysemî: İsnadında Beşir b. velid el-Kindî var, bir cemaat alim kendisine sıka demiş, fakat kendisinde zayıflık vardır. Diğer raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 221). Munzirî: Bu hadis mevkuftur, isnadında da bir beis yoktur. (*Et-Terğib*, I, 365).

[1359] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 189.

[1360] İbn Ömer'den de aynısı rivayet edilmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 21761).

[1361] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 21763.

[1362] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 191.

3341. İbn Ebî Şeybe, Ebû Fâhite←Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, akşam ve yatısı namazları arasında gaflet namazı vardır. Bu namazı kılmayanlara 'İşte siz gaflete girdiniz' derdi."[1363]

3342. İbn Zencûyeh, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle aktarmaktadır: "Kim, akşamdan sonra dört rekât sünnet kılarsa gazveden gazveye koşan kimse gibidir."[1364]

1363 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 198.

1364 *Kenzu'l-ummâl*, IV, 193.

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ TEHECCÜT NAMAZINA VERDİĞİ ÖNEM

a) Hz. Âişe'nin Hz. Peygamber'in gece namazına verdiği önem hususundaki sözü

3343. Ebû Davud ve İbn Huzeyme Abdullah b. Ebî Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe (radıyallahu anha) dedi ki: Hz. Peygamber gece namaz kılmayı asla terk etmezdi. Hz. Peygamber hasta veya yorgun olunca ise oturarak namaz kılardı."[1365]

b) Hz. Cabir'in teheccüt namazının farz olduğu, sonra ruhsatın nazil olduğuna dair sözü

3344. Bezzar, Hz. Cabir'den şöyle rivayet etmektedir: "Bize teheccüt namazı farz kılındı. **"Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk, birazı hariç olmak üzere geceyi; yarısını ibadetle geçir. Yahut bundan biraz eksilt."** (Müzemmil: 1, 2). Bu ayet nazil olunca ayaklarımız şişene kadar gece ibadet ederdik. Akabinde Allah (cc), ruhsat indirdi:

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثَيِ اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Sizin buna (gecenin tümünde yahut çoğunda ibadete) gücünüzün yetmeyeceğini bildi de sizi bağışladı (yükünüzü hafifletti.) Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizde hastaların bulunacağını, bir kısmınızın Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacağını, diğer bir kısmınızın ise Allah yolunda çarpışacağını bilmektedir. O halde, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a güzel bir borç verin. Kendiniz için önceden ne iyilik gönderirseniz onu Allah ka-

---

[1365] Ebû Davud, 1307; İbn Huzeyme, 1137; Munzirî, *et-Terğib*, I, 401.

tında daha üstün bir iyilik ve daha büyük mükâfat olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlama dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Müzemmil: 20).[1366]

c) Sa'îd b. Hişam'ın Hz. Âişe'ye Hz. Peygamber'in vitrini sorması, onun da cevabı

3345. İmam Ahmed, Sa'd[1367] b. Hişam'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd, hanımını boşadı, sonra da Medine'ye gidip gayrimenkul bir malını atıp onunla at ve silah almak ve sonra da ölene kadar Rumlar'la cihad etmek istedi. Kavminden birilerle karşılaştı, onlar da kendisine Hz. Peygamber döneminde kavminden altı kişi kendisi gibi bir davranışta bulundu, Hz. Peygamber, onlara *'Ben sizin için güzel bir örnek değil miyim?'* diyerek onları böyle yapmaktan nehyetti. Hz. Sa'd da onları hanımını tekrar nikâhına aldığına dair şahid tuttu. Sonra bize gelip İbn Abbas'a Hz. Peygamber'in vitrini sorduğunu aktardı. İbn Abbas, 'Yeryüzünde Hz. Peygamber'in vitir namazını en iyi bileni söyliyeyim mi?' dedi. Hz. Sa'd da 'Evet' dedi. İbn Abbas, 'Âişe'ye (radıyallahu anha) git, ona sor, sonra da bana dön , onun cevabını aktar' dedi. Hz. Sa'd şöyle anlatmaktadır: Akabinde Hâkim b. Eflah'ı aracı yapıp Hz. Âişe'ye gitmek istedim. Hakîm, 'Ben gidemem, çünkü ben, kendisine Hz. Ali ve Mu'âviye arasındaki ihtilafa karışmamasını söyledim, fakat k o beni tersledi' dedi. Ben de gelmesi için yemin ettim, o da benimle beraber gelip Hz. Âişe'nin huzuruna vardık. Hz. Âişe, 'Hakîm sen misin?' dedi. Onu tanıdı, o da 'Evet' dedi. 'Yanındaki kim?' diye sordu. Hâkim, 'Sa'd b. Hişam' dedi. Hz. Âişe, 'Hangi Hişam?' dedi. 'İbn Âmir' dedi. Hz. Âişe, Âmir'e rahmet okudu ve 'Âmir ne iyi adamdı!' dedi. Ben, 'Ey mü'minlerin annesi! Hz. Peygamber'in ahlakından bahseder misin?' dedi. Hz. Âişe, 'Kur'ân okumaz mısın?' dedi. Ben de 'Okurum' dedim. Hz. Âişe, 'Onun ahlakı Kur'ân'dı' dedi. Kalmayı düşünmüştüm ki, Hz. Peygamber'in gece namazı aklıma geldi ve 'Ey mü'minlerin annesi! Hz. Peygamber'rin gece namazı hakkında bilgi verir misin?' dedi. Hz. Âişe, 'Müzemmil süresini okumuyor musun?' dedi. Ben de 'Okuyorum' dedim. Hz. Âişe şöyle devam etti: Allah (celle celâlühü), bu yaetin başıyla teheccüt namazını farz kıldı. Hz. Peygamber ve ashabı bir yıl boyunca gece namazına kalktılar ve onların ayakları şişti. Allah (celle celâlühü), bu

---

[1366] Heysemî: İsnadında Ali b. Zeyd var, hakkında tenkid var, fakat tavsik de edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 251).

[1367] Asılda tahrif olmuş halde Sa'îd şeklinde gelmiştir. (B)

sûrenin sonunu on iki ay (yani bir yıl) gök semasında tuttu, nazil etmedi. Akabinde Allah (celle celâlühü), süresinin son ayetini nazil edip kolaylık ihsan etti ve teheccüt namazı farziyetten sonra nafileye dönüştü.

Tam kalkmayı düşünüyordum ki, Hz. Peygamber'in vitir namazını sormak aklıma geldi ve 'Ey mü'minlerin annesi! Hz. Peygamber'in vitir namazından haber verir misin?' dedi. Hz. Âişe dedi ki: 'Hz. Peygamber'e misvakını, abdest suyunu hazırlardık, Allah (celle celâlühü) dilediği vakit gece onu uyandırırdı. Hz. Peygamber de kalkar, misvakını kullanır, sonra abdestini alır, sonra da aralarında hiç oturmadan sekiz rekât namaz kılardı, sadece sekizinci rekâtta otururdu. Oturur, Allah'ı zikreder ve ona dua ederdi. Selam vermeden dokuzuncu rekâtı kılmak için ayağa kalkar, sonra oturur, tek olan Allah'ı zikrederdi. Akabinde Allah'a dua edip duyacağımız şekilde selam verirdi. Selam verdikten sonra oturarak iki rekât namaz kılardı. Yavrum! İşte bu onbir rekât namazdır. Fakat Hz. Peygamber yaşlanıp şişmanlayınca vitirle beraber yedi rekât kılmaya başladı. Sonra selam verdikten sonra oturarak iki rekât namaz kılardı. Yavrum! Bu da dokuz rekâttır. Hz. Peygamber, bir namaz kılınca en sevdiği devamlı oluşudur. Gece namazına uykudan, acıdan veya hastalıktan kalkamadığında gündüz oniki rekât olarak kılardı. Hz. Peygamber'in bir gecede Kur'ân'ı hatmettiğini, Ramazan'ın haricinde bir ayın hepsini oruçlu geçirdiğini bilmiyorum.' İbn Abbas'a geldim ve onun söylediklerini kendisine aktardım. İbn Abbas da 'Doğru söylemiştir. Keşke ben de gelseydim de onun ağzından bunları duysaydım' dedi."[1368]

d) İbn Abbas'ın müzemmil süresi nazil olması üzerine sahabenin vitir namazı hakkındaki sözü

3346. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Müzemmil Süresinin ilk ayetleri nazil olunca sahabe Ramazan ayındakine yakın şekilde geceleri kalkmaya başladı. Müzemmil Süresinin başı ve sonu arası bir yıldı (yani teheccütün farz oluşu bir yıl sürdü)."[1369]

[1368] Ahmed, *Müsned,* VI, 53, 91, 94, 98. Müslim, bu hadisi, Sahîh'inde (ıı, 168) buna yakın şekilde rivayet etmiştir. İbn Kesir, *Tefsir,* IV, 435.

[1369] İbn Ebî Şeybe, *Musannef,* XIV, 118; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 281.

e) Hz. Ebû Bekr'in ve Hz. Ömer'in teheccüte kalkması

3347. İbn Ebî Şeybe, Yahya b. Sa'îd←Ebû Bekr'den şöyle aktarmaktadır: "Hz. Ebû Bekr, gecenin ilk vakitlerinde vitir namazı kılardı. Kalktığında ikişer ikişer namaz kılardı."[1370]

3348. Mâlik ve Beyhakî Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), gece istediği kadar namaz kılardı. Gece yarısı olunca ailesini kaldırır ve onlara 'Namaz!' derdi ve şu ayeti okurdu:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى

"Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır." (Tâhâ: 132).[1371]

3349. Taberânî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Ebi'l-Âs, Ömer b. Hattab'ın eşlerinden biriyle evlendi ve 'Vallahi, onunla mal ve evlat sevgisinden dolayı evlenmedim. Ömer'in gece ibadeti hakkında bilgi almak için onunla evlendim' dedi. Osman, eşine 'Ömer geceleri nasıl ibadet ederdi?' diye sordu. Hanımı, 'Yatısı namazını kılar, sonra başı ucuna bir surahinin konulmasını ve üstünün örtmesini emrederdi. Gece uyanır, elini kaba koyıp yüzünü ve ellerini mesher, sonra dilediği kadar Allah'ı zikrederdi. Sonra birkaç defa daha uyuyup tekrar uyanırdı. Sabah namazı vaktine kadar bu şekilde devam ederdi'dedi. İbn Büreyde, 'Bunu sana kim rivayet etti' dedi. Hasan el-Basrî, 'Osman b. Ebi'l-Âs'ın kızı bana rivayet etti' dedi. İbn Büreyde de 'sıka biridir' dedi."[1372]

3350. İbn Sa'd, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), gece yarısında namaz kılmayı severdi."[1373]

f) Hz. Abdullah b. Ömer'in teheccüte kalkması

3351. Ebû Nu'aym, ceyyid bir isnadla Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, geceleri namazla ihya eder ve sonra 'Ey Nâfi! Seher vakti girdi mi?' derdi. Nâfi de 'yok, henüz girmedi' derdi. İbn Ömer tekrar namaz kılmaya devam eder ve 'Ey Nâfi! Seher vakti

---

[1370] İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 285; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 278.
[1371] Mâlik, *Muvatta*, 119. Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, IV, 380.
[1372] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8335; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 73.
[1373] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 286; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 289.

girdi mi?' derdi. Nâfi 'evet' deyince oturur, istiğfar talep eder ve sabaha kadar dua ederdi."[1374]

3352. Ebû Nu'aym, Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer gece ne zaman uyansa kalkar, namaz kılardı." [1375]

3353. Ebû Nu'aym, Ğâlib'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, Mekke'ye yanımıza geldiğinde geceleri teheccüt namazını kılardı." Bir gün sabah namazına yakın bir zamanda bana 'Ey Ğalib! Kalkıp namaz kılmaz mısın, keşke kalkıp Kur'ân'ın üçte birini okusan' dedi. Ben de 'Sabah namazı yaklaştı, nasıl Kur'ân'ın üçte birini okurum' dedim. İbn Ömer, 'İhlas Süresi Kur'ân'ın üçte birine denktir' dedi."

g) Hz. Abdullah b. Mes'ûd ve Hz. Selman'ın teheccüte kalkması

3354. Taberânî, Alkame b. Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Mes'ûd ile bir gece kaldım. Gecenin başında kalktı, namaz kıldı. Hayye Mescidinin imamı gibi tane tane okuyor, tağanni yapmıyordu. Etrafındakiler sesini duyuyor, fakat sesini yükseltmiyordu. Akşam ezanı ile namazı bitirme arasındaki müddet kadar gece karanlığı kalınca vitir namazını kıldı."[1376]

3355. Taberânî, Târık b. Şihab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman'ın ne kadar ibadet ettiğini görmek için gece yanında kaldı. Hz. Selman gecenin sonunda kalkıp namaz kıldı. Târık, sanki beklediğini görememişti. Bunu Hz. Selman'a söyledi. Hz. Selman da şöyle dedi: 'Beş vakit namazınıza dikkat edin, bu beş vakit namaz, ölüm size ulaşmamışsa bu yaptıklarımıza kefaret olur. İnsanlar üç çeşit gecelerler: Bir grup kârda olup zararda olmayandır, diğer grup karda değil, zararda olandır. Son grup ise ne karda ne zarardadır. İnsanlar fark etmeden gece karanlığını fırsat bilip sabaha kadar namaz kılan kardadır, asla zarar etmez. İnsanların gafletini ve gece karanlığını fırsat bilip günah işleyen hep zararda, hiç karda değildir. Yatısı namazını kılıp uyuyan ne zararda ne kardadır. Sakın hızlı hızlı yürüme, devamlı ve itidalli yürü."[1377]

[1374] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 303. Hadisi, Taberânî aynı lafızla rivayet etti. Esed b. Musa müstesna tüm ravileri sahih hadis ravileridir. Esed b. Musa da sıka biridir. (İbn Hacer, el-İsabe, I, 349).

[1375] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 304.

[1376] Taberânî, el-Kebir, IX, 9404. Heysemî: Hadisi Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde rivayet etti. İsnadındaki raviler ise sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 266).

[1377] Munzirî: Hadisi, Taberânî el-Kebir adlı eserinde mevkuf ve sorunlu olmayan bir isnadla rivayet etti. (Terğîb, I, 401).

HZ. PEYGAMBER'İN VE ASHABININ GÜNEŞİN DOĞUŞUNDAN BATIŞINA KADAR SÜNNETLERE VERDİĞİ ÖNEM

a) Ümmü Hânî ve Hz. Âişe'nin Duhâ (kuşluk) namazı hususundaki hadisi

3356. Buhârî ve Müslim Ümmü Hânî Fâhite bt. Ebî Tâlib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e fetih senesinde gittim, yıkandığını gördüm. Yıkandıktan sonra sekiz rekât namaz kıldı. İşte bu kıldığı Duhâ namazıydı."[1378]

3357. Müslim, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Duhâ namazını dört rekât olarak kılar, istediği kadar da fazlalaştırırdı."[1379]

b) Hz. Enes'in ve Hz. Abdullah b. Ebî Evfâ'nın Hz. Peygamber'in kıldığı Duhâ namazı hakkındaki hadisi

3358. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i altı rekât namaz kılarken gördüm, bunları hiç terk etmezdi."[1380]

3359. Taberânî, el-kebir ve *el-Evsat* adlı eserinde Heysemî'nin belirttiği gibi hasen bir isnadla Ümmü Hânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Mekke'nin fethinde (amcakızı olan) Ümmü Hânî'in evine gitti ve altı rekât Duhâ namazı kıldı."[1381]

3360. Bezzar, Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber Duhâ namazını iki rekât olarak kıldı. Hanımı, kendisine 'İki rekât kıldın?' dedi. Hz. Abdullah, 'Hz. Peygamber de Fetih ve Ebû Cehl'in kellesiyli müjdelenince Duhâ namazını iki rekât olarak kıldı."[1382]

[1378] Buhari, I, 78; Müslim, I, 182; Nevevî, *Riyâdu's-sâlihîn*, 424.

[1379] Müslim, II, 157; Nevevî, *Riyâdu's-sâlihîn*, 424.

[1380] Heysemî: İsnadında Sa'îd b. mesleme el-Ümevî var. Buhari, İbn Ma'în ve bir cemaat alim kendisine zayıf demiş, İbn Hibban ise es-Sikât adlı eserinde zikretmiş ve 'hata yapar' demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 237).

[1381] Taberânî, el-Kebir, XXIV, 988. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 238.

[1382] Bezzar, Keşfu'l-estar, I, 748. Heysemî: Hadisi, Bezzar ve Taberânî el-Kebir'de bazısını rivayet etti. İsnadında Şa'sâ adında biri var, onu tavsik ve cerh edene rastlamadım. İbn Mâce (1391), Hz. Peygamber'in Ebû Cehl'in kellesiyle müjdelendiğinde kıldığı namazı rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 238).

c) İbn Abbas'ın Ümmü Hânî'den rivayet ettiği Hz. Peygamber'in Duha namazına dair hadisi

3361. Taberânî, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bu ayeti defalarca okuyordum, fakat ne olduğunu anlamıyordum: **"Biz, dağları onun emrine vermiştik. Akşam-sabah onunla birlikte tesbih ederlerdi."** (Sad: 18). Neyse Ümmü Hânî bt. Ebî Tâlib (radıyallahu anha) bana dedi ki: Hz. Peygamber, yanıma geldi, bir leğende su istedi, leğendeki hamur izini görüyor gibiyim. Abdest aldı, Duhâ namazını kıldı ve sonra *'Ey Ümmü Hânî! Bu kuşluk namazıdır'* dedi."[1383]

d) Hz. Peygamber'in kuşluk namazına teşvik etmesi ve faziletini açıklaması

3362. Ebû Ya'lâ, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir ordu gönderdi. Büyük ganimetle ve bu kez süratlı şekilde döndüler. Biri, 'Ya Resulallâh! Bu ordudan daha fazla ganimet elde eden ve bu hızda gelen bir ordu görmedik' dedi. Hz. Peygamber, *'Onlardan daha hızlı ve daha büyük ganimet elde edenleri söyliyeyim mi? Kişi, güzel şekilde abdestini alır, mescide doğru yola çıkar, sonra sabah namazını kılar ve akabinde Duhâ (kuşluk) namazını kılarsa bu ordudan daha hızlı ve daha büyük ganimet elde etmiş olur'* dedi."[1384]

e) Hz. Ali'nin, İbn Abbas'ın ve Hz. Sa'd'ın kuşluk(duhâ) namazı

3363. Taberânî, *Cüz'ü men ismuhu Atâ* adlı eserinde Atâ Ebû Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'yi gördüm, mescitte namaz kılıyordu."[1385]

3364. İbn Cerîr, İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, bir gün duhâ namazını kılar, on gün terk ederdi."[1386]

[1383] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 986. Heysemî: İsnadında Hacca b. Nusayr var. İbn Medînî bir cemaat alimle beraber kendisine zayıf demişler, İbn Ma'în ve İbn Hibban da kendisine sıka demiştir. Bu hadis, Buhârî (II, 57) ve Müslim'de (II, 157) başka siyakla rivayet edilmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 238).

[1384] Munzirî: Hadisi, Ebû Ya'lâ rivayet etti. İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. Bezzar ve İbn Hibban Sahîh'inde (2535) rivayet etti. Bezzar, konuşan adamın isminin Ebû Bekr (radıyallahu anh) olduğunu belirtmiştir. Bu hadisi, ayrıca Tirmizî Câmi'inde (3561) davetler bahsinde Hz. Ömer'in hadisi olarak rivayet etti. (Terğîb, I, 428). Ahmed (*Müsned,* II, 175) ise hadisi İbn Lehî'a rivayetiyle, Taberânî ise ceyyid bir isnadla Abdullah b. Amr'dan rivayet etmiştir. (mMUnzirî, Terğîb, I, 427).

[1385] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 283.

3365. İbn Cerîr, Âişe bt. Sa'd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd, her sabah sekiz rekât Duhâ namazı kılardı."[1387]

f) Öğle ve ikindi arasındaki sünnetlere verilen önem

3366. Taberânî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd (radıyallahu anh), kuşluk namazını kılmazdı. Öğle ve ikindi arasında, ayrıca gecenin bir bölümünde uzun bir namaz kılardı."[1388]

3367. Ebû Nu'aym, Nâfi←İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, öğle ve ikindi arasını ibadetle ihya ederdi."[1389]

[1386] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 282.

[1387] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 283.

[1388] Heysemî: İsnadında ismi söylenmeyen biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 258.

[1389] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 304.

AKŞAM VE YATISI ARASINDAKİ SÜNNETLERE VERİLEN ÖNEM

a) Hz. Peygamber'in akşam ve yatısı arasında namaz kılması, Ammar'ın da bu vakitte namaz kılması

3368. Nesâî, ceyyid bir isnadla Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim, onunla beraber akşam namazını kıldım. Hz. Peygamber yatısıya kadar namaz kıldı."[1390]

3369. Taberânî üç *Mu'cem*'inde Muhammed b. Ammar b. Yasir'den şöyle rivayet eder: "(Babam) Ammar b. Yasir'in akşamdan sonra altı rekât namaz kıldığını gördüm ve şöyle dedi: Sevgili dostum Hz. Peygamber'i gördüm, akşam namazından sonra altı rekât namaz kıldı ve şöyle buyurdu: *'Akşam namazından sonra kim, altı rekât namaz kılarsa tüm günahları affedilir. Günahları deniz köpüğü kadar dahi olsa.'*"[1391]

b) İbn Mes'ûd ve İbn Abbas'ın akşam yatısı arasında namaz kılması

3370. Taberânî, Abdurrahman b. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: "Ne zaman İbn Mes'ûd'un yanına gelsem akşam ve yatısı arasında namaz kıldığını görürdüm. Abdullah b. Mes'ûd'a 'Ne zaman gelsem namaz kılıyorsun?' dedim. İbn Mes'ûd, 'Bu gaflet vakti namazıdır' dedi."[1392]

3371. Taberânî, Esved b. Yezid'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "Akşam ve yatısı arasında kılınan gaflet namazı ne güzeldir!"[1393]

3372. İbn Zencûyeh, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Melekler, akşam ve yatısı arasında namaz kılanı kuşatırlar. Bu, Evvâbîn Namazıdır."[1394]

[1390] Munzirî, Terğîb, I, 369. Nesâî'nin hadisi rivayet ettiğini görmedim, rivayet ettiğini de sanmıyorum. (B).

[1391] Taberânî, *es-Sağîr*, 900. Taberanî: Hadiste Salih b. Katan el-Buhari teferrüd etmiştir. Münzirî: Bu Salih'in hakkında şu an cerh ve tadilin olduğu aklıma gelmiyor. (Terğîb, I, 368).

[1392] Taberânî, el-Kebir, IX, 9449.

[1393] Taberânî, el-Kebir, IX, 9450. Heysemî: İsnadında Cabir el-Cu'fî var,tebkid edilmiş biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 306).

[1394] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 193.

c) Eve girince ve çıkınca sünnet kılmaya önemsemek

3373. İbn Mubarek, *ez-Zühd* adlı eserinde sahih bir isnadla Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Abdullah b. Ravâha'nın hanımıyla evlendi ve eski kocasının ibadetini sordu. Hanımı dedi ki: 'Evden çıkmak istediğinde iki rekât namaz kılar, eve girince iki rekât namaz kılardı. Bunu asla terk etmezdi."

TARAVÎH NAMAZI

a) Hz. Peygamber'in teravih namazına teşvik etmesi

3374. Müslim, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, azîmeti emretmeden Ramazanda çok namaz kılmayı teşvik ederdi ve şöyle derdi: Kim, Ramazan ayı imanlı ve sevabını Allah'tan bekleyerek gece ibadete kalkarsa geçmiş tüm günahları affedilir."[1395]

b) Übeyy b. Ka'b'ın Hz. Peygamber ve Hz. Ömer döneminde halkı teravih namazına teşvik etmesi

3375. Ebû Davud, zayıf bir isnadla Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ramazanda insanların içine çıktı, insanlar mescitte namaz kılıyorlardı. Hz. Peygamber, *'Bunlar kimdir?'* dedi. 'Bunlar Kur'ân okumasını bilmeyen kimselerdir. Übeyy b. Ka'b onlara namaz kıldırıyor, onlar da Übey'e tabi oluyorlar' denildi. Hz. Peygamber de *'Doğru bir şey yapmışlar, yaptıkları şey ne güzeldir!'* dedi."[1396]

3376. Mâlik, Buhârî, İbn Huzeyme ve başkaları Abdurrahman b. Abdilkarî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab ile beraber Ramazan gecesi mescide gittim. İnsanlar bölülük bölüktüler. Her bir bölük birinin arkasında namaz kılıyor. Hz. Ömer, 'Herkesin bir imamın arkasında toplanmasını daha uygun buluyorum' dedi. Sonra azmetti ve onları Übeyy b. Ka'b'ın arkasında toplamayı başardı. Başka bir gece daha onunla beraber çıktım, insanlar imamla beraber namaz kılıyorlardı. Hz. Ömer, 'Bu, ne güzel bidattır! Bu böyle devam ederse gecenin sonunda uyuyan, kalkandan daha faziletli olacaktır' dedi. İnsanlar gecenin ilk bölümünde teravih namazı kılıyorlardı."[1397]

3377. İbn Sa'd, Nevfel b. İyas el-Hüzelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab döneminde Ramazan ayında mescitte bölük bölük durur namaz kılardık. İnsanlar, sesi en güzel olana meylederdi. Hz. Ömer, 'Dikkat edin! Kur'ân'ı tağannî olarak algıladığınızı görüyorum. Vallahi, gücüm yeterse bunu değiştireceğim' dedi. Üç gece durmadık ki, Übeyy b. Ka'b'a halka tera-

---

[1395] Riyadu's-sâlihîn'de de gelmiştir. Rûdânî, hadisi *Cem'u'l-fevâid* adlı eserinde Kutub-i siteye nisbet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber vefat edince Ebû Bekr'in hilafeti döneminde ve Hz. Ömer'in hilafetinin ilk dönemlerinde durum böyleydi."

[1396] Ebû Davud, Sünen, 1377; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid.*

[1397] Mâlik, *Muvatta,* 91, 92; Buhari, II, 58; Beyhakî, *el-Kübrâ,* II, 493; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 23466. Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid.*

vih namazı kıldırmasını emretti. Sonra en son safta durdu ve 'Eğer bu bidat ise ne güzel bidattır!' dedi."[1398]

c) Hz. Ömer'in teravih namazı için mescidi ışıklandırması ve Hz. Ali'nin ona duası

3378. İbn Şâhîn, Ebû İshak el-Hemdânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh), Ramazan'ın ilk gecesinde mescide çıktı, kandiller ışıklandırıyor, Kur'ân okunuyordu. Bunun üzerine Hz. Ali, 'Ey İbn Hattab! Mescidi Kur'ân ile nurlandırdığın gibi Allah da seni kabrinde nurlandırsın' dedi."[1399]

d) Hz. Übey, Hz. Temim ed-Dârî ve Hz. Süleyman b. Ebî Hasme'nin teravihte insanlara imamlık yapması

3379. Firyâbî ve Beyhakî Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), insanları Ramazan ayını ihya etmesi için topladı. Erkeklere Übeyy b. Ka'b namaz kıldırıyor, kadınlara ise Süleyman b. Ebî Hasme kıldırıyordu."[1400]

3380. İbn Sa'd, Ömer b. Abdillah el-Ansî'den şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b ve Temim ed-Dârî (radıyallahu anhuma) Hz. Peygamber'in yerine nâib olup insanlara namaz kıldırıyorlardı. Süleyman b. Ebî Hasme ise mescidin avlusunda bayanlara namaz kıldırıyordu. Osman b. Affan (radıyallahu anh) ise erkek ve bayanları tek imamın arkasında, Süleyman b. Ebî Hasme imamlığında topladı. Hz. Osman, erkekler dağılmadan bayanların dağılmamasını emretmişti, erkekler dağıldıktan sonra kadınlar dağılırdı."[1401]

3381. Beyhakî, Arfece'den şöyle rivayet etmektedir: "Ali b. Ebi Tâlib (radıyallahu anh), insanlara Ramazan ayında namaz kılmayı emrederdi. Erkeklere bir imam, kadınlara bir imam tayin ederdi. Arfece anlatıyor: Ben, kadınların imamıydım."[1402]

1398 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 59.

1399 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 284. Hadisi, Hatîb, Emâlî'sinde Ebû İshak el-Hemdânî'den, İbn Asâkir İsmail b. Ziyad'dan muhtasar olarak bu manada rivayet etti. (*Muntahabu'l-Kenz*, IV, 287).

1400 Beyhakî, *el-Kübrâ*, II, 494; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 283.

1401 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 494.

1402 Beyhakî, *el-Kübrâ*, II, 494; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 284.

e) Hz. Übey'in kendi evinde hanımlarına teravih namazı kıldırması

3382. Ebû Ya'lâ, Cabir b. Abdillah'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Übeyy b. Ka'b (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Bu gece –Ramazan ayında- ben bir şey yaptım' dedi. Hz. Peygamber, *'Ne oldu ey Übey!'* dedi. Hz. Übey, 'Hanımlarıma sekiz rekât namaz kıldırdım ve vitir kıldım' dedi. Hz. Peygamber güzel karşıladı, bir şey demedi."[1403]

TÖVBE NAMAZI

3383. İbn huzeyme, Abdullah b. Büreyde←babasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün sabahladı, Hz. Bilal'i çağırdı ve *'Ey Bilal! Ne yaptın da benden önce cennete girdin? Ben senden sonra cennete girdim, önümden ayak seslerin geliyordu'* dedi. Hz. Bilal, 'Ya Resulallâh! Ne zaman günah işlesem iki rekât namaz kılarım, ne zaman abdestsiz olsam hemen abdest alır, iki rekât namaz kılarım' dedi."[1404]

HACET NAMAZI

a) Hz. Enes'in ihtiyacı için ve ihtiyacı giderildiği için namaz kılması

3384. İbn Sa'd, Sümâme b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Enes'e bahçe bakıcısı geldi ve susuzluktan şikâyet etti. Hz. Enes su istedi, abdest aldı, namaz kıldı ve sonra 'Bir şey oldu mu?' dedi. Bakıcısı, 'Bir şey görmüyorum' dedi. Yine içeri girdi, namaz kıldı. Üçüncü veya dördüncü seferde 'Yine bak!' dedi. Bakıcı baktı, 'Kuşların kanatları gibi bulutlar görüyorum' dedi. Hz. Enes namaz kılmaya ve dua etmeye devam etti. Nihayet bakıcı eve girdi ve 'Gök seması bulutlarla doldu ve yağmur başladı' dedi. Hz. Enes, bakıcıya 'Bişr b. Şeğâf'ın gönderdiği ata bin, yağmurun nereye kadar yağdığına

---

[1403] Heysemî: Hadisi, Ebû Ya'lâ ve Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti. Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, II, 74).

[1404] İbn Huzeyme, Sahîh, 1209; Munzirî, Terğîb, 437.

bak' dedi. Bakıcı da ata binip gitti, baktı ve yağmurun Müseyyerîn ve Ğadbân köşklerini geçmediğini sadece o bölgeye yağdığını gördü."[1405]

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'nin iyileşmesi için namaz kılması ve onun iyileşmesi

3385. İbn Ebî Âsım, İbn Cerîr –hadise sahih demiştir- ,Taberanî *el-Evsat* adlı eserinde ve İbn Şâhîn *es-Sünne* adlı eserinde Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Çok ağrım vardı, Hz. Peygamber'e geldim, beni yerinde oturttu ve kendisi kalkıp namaz kıldı, elbisesinin bir kısmını da üzerime örttü ve sonra şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Tâlib'in oğlu! Sen iyileştin, sen de bir şey kalmadı. Allah'tan kendim için ne istediysem aynısını senin içinde istedim. Allah'tan ne istediysem bana verdi, ancak bana 'senden sonra peygamber yoktur' denildi.'* Kalktığımda sanki hiç hastalanmamış gibiydim."[1406]

c) Sahabî olan Ebû Ma'lak'ın kendini öldürmek isteyen biri hakkında dua etmesi ve duasının kabul olması

3386. İbn Ebî Dünyâ *Mücâbî'd-dâve* adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından Ebû Ma'lak künyesi ile tanınan biri vardı. Kendisine ve başkasına ait mallarda ticaret yapan bir tüccardı. Çok ibadet eder ve takva ehli biriydi. Bir defasında yine çıktı, peçeli ve silahlı olan bir hırsız önünü kesti ve 'Malını indir ve muhakkak ki seni öldüreceğim' dedi. Sahabî, 'Al mal senin olsun' dedi. Haydut, 'Ben senin kanını istiyorum' dedi. Sahabî de 'Bırak da namaz kılayım' dedi. Haydut, 'İstediğin kadar namaz kıl' dedi. Sahabî abdest aldı, namaz kıldı ve duasında

يا ودود يا ذا العرش المجيد، يا فعالاً لما يريد، أسألك بعزّتك التي لا تُرام، وملكك الذي لا يُضام، وبنورك الذي ملأ أركان عرشك أن تكفيني شر هذا اللص، يا مغيث أغثني

'Ey Vedûd, ey Mecid olan arşsın sahibi, ey irade ettiğinde yapan! Küçümsenmeyen izzetinle, hiç kimse tarafından zülme uğramayan melikliğinle, arşın temelini dolduran nurunla senden beni, bu hırsızın şerrinden korumanı istiyorum. Ey Muğîs! Bana yardım

---

1405 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 21.

1406 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 43.

et!' diye dua etti. Bunu üç defa tekrar etti ve elinde kılıç olan bir süvari ilerledi ve adamın başının ortasından darbeyi indirdi. Hırsıza darbeyi indirdi ve onu öldürdü. Süvari, sonra tacir olan sahabîye döndü ve Sahabî, 'Sen kimsin? Allah senin vasıtanla bana yardım etti' dedi. Süvârî, 'Ben, dördüncü kat semada bulunan bir meleğim. Birinci defa dua edince gök semalarından sesin yükseldiğini işittim. İkinci defa dua edince semadakilerden bir çığlık duydum. Üçüncü defa dua edince 'Bu mazlumun duasıdır' denildi. Ben de Allah'tan zâlimi öldürmekle beni görevlendirmesini istedim' dedi ve sonra şöyle devam etti: Müjde olsun! Bil ki, kim abdest alır, dört rekât namaz kılar, bu duayı ederse sıkıntısı olsun, olmasın duası makbul olur."[1407]

[1407] Bu hadis, Ebû Musa, *el-Vezâif* adl eserinde tamamıyla rivayet etti. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 182).

13. BÖLÜM

SAHABENİN İLME RAĞBET GÖSTERMESİ VE ONA TEŞVİK ETMESİ

Sahabe nasıl ilme rağbet ediyor, ona teşvik ediyordu? İman ve ameli öğreniyor ve öğretiyorlardı, seferde, hazarda, sıkıntıda, kolaylıkta onunla uğraşıyorlardı. Medine-i Münevvere'ye gelen misafirlerin eğitimleriyle nasıl ilgileniyorlardı? Sahabeye milyonlarca salat ve selam olsun. Onlar nasıl oluyordu da ilmi, cihadı, geçimi beraber yapabiliyorlardı? Nasıl oluyordu da şahısları beldelere ilmi yaymak için gönderiyor, ilmin gerektirdiği özellikleri elde etmeye önem veriyorlardı.

HZ. PEYGAMBER'İN İLME TEŞVİKİ

a) Hz. Peygamber'in ilim talep etmek için gelen Safvân b. Assâl'ı güzel karşılaması

3387. Ahmed, Taberânî ceyyid bir isnadla –lafız onundur- İbn Hibban ve Hâkim –isnadı sahihtir demiştir- Safvân b. Assâl el-Murâdî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescitte kırmızı kürkü üstünde uzanmış halde iken yanına geldim. Kendisine 'Ya Resulallâh! Ben ilim talep etmek için geldim' dedim. Hz. Peygamber, *'Ey ilim öğrencisi hoş geldin! Melekler kanatlarıyla ilim öğrencisini sararlar. Sonra da öğrencinin talep ettiği ilmi sevdiklerinden dolayı sevinçten birbirlerinin üstüne çıkarak dünya semasına kadar yüseklirler."*[1408]

b) Hz. Kabîsa'nın ilim talep etmek için Hz. Peygamber'e gelmesi, Hz. Peygamber'in de ona sözü

3388. Ahmed, Kabîsa b. Muhârik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldiğimde bana *'Neden geldin?* diye sordu. Ben de 'Yaşım ilerledi, kemiklerim zayıfladı, Allah katında bana fayda sağlayacak şeyi öğretmen için geldim' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Hangi taşı, ağacı, tümseği geçtiysen hepsi sana istiğafer etmiştir. Ey Kabîsa! Sabah namazını kıldığında üç defa* ***Sübhânellâhi'l-azîm ve bi-hamdihi*** *dersen körlük, cüzam ve felç hastalığından korunursun. Ey Kâbîsa! Ayrıca şöyle de:* ***Allâhumme innî es'eluke mimmâ indeke ve efuddu aleyye min fadlike venşür aleyye min rahmetike ve enzil aleyye min bereketike***"[1409]

c) Hz. Peygamber'in, "ilim talep etmek günahlara kefaret olur" demesi

3389. Tirmizi muhtasar şekilde ve Taberânî –lafız onundur- Sahbera'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İki kişi, Hz. Peygamber'in yanından geçti, Hz. Peygamber o sırada zikir çekiyordu. Onlara *'Oturun, siz hayır üzeresiniz'* dedi. Hz. Peygamber kalkıp sahaba de dağıldığında o ikisi de kalktı ve 'Ya Resulallâh! Sen bize *'oturun, siz hayır üzeresiniz'* dedin. Bu

---

[1408] Ahmed, *Müsned,* IV, 239; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* VIII, 7347; İbn Hibban, Sahîh, 1319; Hâkim, I, 100; Munzirî, *et-Terğib,* I, 59.

[1409] Ahmed, *Müsned,* V, 60; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid,* I, 21. Munziri ve Heysemî: İsnadında ismi bilinmeyen biri var.

dediğiniz sadece bize miydi, tüm halka mıydı?' dedi. Hz. Peygamber, *'Hangi kul, ilim talep ederse bu çabası onun geçmiş günahlarına kefaret olur'* dedi."[1410]

d) Hz. Peygamber'in âlimin abiden faziletli olduğuna dair sözü

3390. Tirmizî, Ebu Ümâme el-Bâhilî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e iki kişiden bahsedildi, biri âbid, diğeri ise âlim bir zattı. Hz. Peygamber, *'Alimin abiden fazileti benim en düşüğünüze karşı faziletim gibidir'* buyurdu. Sonra şöyle devam etti: "*Allah, melekler, semadakiler, hatta yuvasında karınca ve balık insanlara hayırlı şeyler öğretene salat (dua, rahmet) ederler.*"[1411]

3391. Dârimî, hadisi Mekhûl'dan mürsel şekilde rivayet etmiş, iki kişiden bahsetmemiş, şöyle demiştir: "Hz. Peygamber, *'Âlimin, âbid olana fazileti benim en düşüğünüze karşı olan faziletim gibidir'* dedi ve sonra şu ayeti okudu: **Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar.** (Fâtır: 28)..."[1412]

3392. Dârimî, Hasan el-Basrî'den mürsel şekilde şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e 'İsrailoğullarından olan iki kişi hakkında soruldu. Biri sadece farzları kılan ve insanlara hayırlı şeyler öğreten bir âlim, diğeri ise gündüzleri oruç tutan, geceleri namaz kılan bir âbid, bunlardan hangisinin faziletli olduğu soruldu. Hz. Peygamber de *'Bu sadece farz namazı kılan ve insanlara hayırlı şeyler öğreten âlimin, gündüzleri oruç tutan, geceleri namaz kılan âbid olan şahsa fazileti benim en düşüğünüze karşı olan faziletim gibidir'* dedi."[1413]

e) Hz. Peygamber'in ilme teşvik etmesi

3393. Müslim, Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz süffede iken Hz. Peygamber geldi ve *'Hanginiz her gün sabah vakti Burhân veya Akîk denen yere gidip günah işlemeden, akraba bağını koparmadan yağlı ve iri iki deve getirmek ister?'* dedi. Biz de 'Ya Resulallâh! Hepimiz bunu isteriz' dedik. Hz. Peygamber de *'Sizden biri, mescide gelip ilim öğretir veya Allah'ın kitabından iki ayet okursa bu, onun için iki deveden*

[1410] Tirmizî, 2648; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VII, 6615; Munzirî, *et-Terğib*, I, 60.
[1411] Tirmizî, 2685.
[1412] Dârimî, 289.
[1413] Mişkâtu'l-mesâbîh, 26, 27.

daha hayırlıdır. Üç ayet okursanız, üç deveden daha hayırlıdır, dört okursanız dört deveden daha hayırlıdır' dedi."[1414]

f) Meslek sahibi birinin, ilimle uğraşıyor diye kardeşini Hz. Peygamber'e şikayet etmesi ve onun sözü

3394. Tirmizî, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde iki kardeş vardı, biri sanatkâr, diğeri ise devamlı Hz. Peygamber'in yanında ilim öğreniyordu. Sanatkâr olan, kardeşini çalışmıyor diye Hz. Peygamber'e şikayet etti. Hz. Peygamber de *'Belki de bu çalışmayan kardeşin sayesinde rızıklanırsın'* dedi."[1415]

[1414] Müslim, II, 197; Mişkât, 175. Ebu Nu'aym, hadisi rivayet etmiş ve rivayetinde "Mescide gelip ilim öğrenir veya Kur'ân okursa..." denmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ*, I, 341).

[1415] Tirmizî, 2345; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, I, 20. İbn Abdilber, hadisi *Câmi'u beyâni'l-ilm* (I, 59) adlı eserinde bu mealde rivayet etmiştir. Hâkim ise hadisi, Müstedrek adlı eserinde rivayet etmiş ve müslim'in şartı üzere sahih olduğunu belirtmiştir. Zehebî de kendisine muvafık olmuştur. (Müstedrek, I, 93-94).

SAHABENİN İLME TEŞVİKİ

a) Hz. Ali'nin ilme teşviki ve Kümeyl b. Ziyad'ın bu husustaki hadisi

3395. Lâlekâî, Ebu Tufeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, 'Peygamberlere en yakın olan, onların getirdiği vahyi en iyi bilenlerdir' derdi ve şu ayeti okurdu: **"Şüphesiz, insanların İbrahim'e en yakın olanı, elbette ona uyanlar, bir de bu peygamber (Muhammed) ve mü'minlerdir."** (Âl-İ İmran: 68). Bu ayetten Muhammed ve ona tabi olanlar kastediliyor. Sakın değiştirmeyin! Muhammed'in en yakın dostu, Allah'a itaat edendir, Muhammed'in düşmanı ise Allah'a isyan edendir. Çok yakın akrabası dahi olsa."[1416]

3396. Ebu Nu'aym, Kümeyl b. Ziyad'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali b. Ebi Talib, elimden tutup beni Cabbân tarafına doğru götürdü. Boş araziye vardığımızda oturdu, derin nefes aldı ve sonra şöyle dedi: "Ey Kümeyl b. Ziyad! Kalpler kaptır, en hayırlısı en dolu olanıdır. Sana diyeceklerimi iyi dinle. İnsanlar üç çeşittir: Birincisi Rabbânî âlim, ikincisi kurtuluş yolunda öğrencilik yapan, üçüncü ise barbar güruhtur. Bunlar, bağıran herkesin peşine takılır, her rüzgarın esmesiyle başka yöne döner, ilim nuruyla aydınlanmaz, sağlam bir dayanağa sığınmaz. İlim maldan daha hayırlıdır. İlim seni korur, sen ise malı korursun. İlim, sarfedildikçe fazlalaşır, mal ise sarfedildikçe azalır, ilmi sevmek, dinin gerektirdiği bir borçtur. İlim, âlime hayatında itaatı, ölümünden sonra güzel anılar kazandırır. Servetin gücü, mal elden çıktığı gibi biter, nice servet bekçileri öldü, fakat malları geride kaldı. Âlimler ise hayatta kaldıkları müddetçe ilim onlardan ayrılmaz, Cisimleri yok olsa da onlar kalplerde yaşamaktadırlar. -Eliyle kalbine işaret etti- işte burada ilim vardır, keşke vereceğim birini bulsaydım. Aslında kavrama gücü yüksek birini gördüm, fakat güvenilir biri değildir. Dini, dünyası için alet olarak kullanıyor. Allah'ın hüccetleri ile Allah'ın kitabına karşı çıkıyor, nimetleriyle kullarına baş kaldırıyor. Bir diğer kişi vardır, hak ehline karşı boynu büküktür, fakat hakkı ihya etme yeteneği yoktur. Basit şeylerden hemen kalbinde tereddütler beliriyor. Ne bu adam ne de önce ki adam ilme layıktır. Diğer biri var ki, (dünya) lezzetlerine dalmış, şehvet duygularına esir olmuş, mal kazanma ve biriktirme ile aldanmıştır. Bu son ikisi din davetçileri olamazlar. Bunlar, otlayan hayvanlara

---

[1416] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 96.

daha çok benzerler. İşte bundan dolayı ilim, âlimle beraber ölür. Fakat Allah'ın delilleri ve beyyineleri iptal edilmesin diye yeryüzü Allah'ın delillerini ayakta tutanlardan hâlî olmaz. Bunlar, sayıca çok az, Allah katında değerleri büyük kişilerdir. İşte Allah (celle celâlühü), kendileri gibi ilim adamlarına aktarsınlar diye bu kimseler vasıtasıyla delillerini korur. Allah (celle celâlühü), bu hüccetlerini onlara benzer insanların kalplerinde yaşatır. İlim, bu kimseleri hakîkatın özüne götürür, kibirlilerin yürümekten çekindiği engebeli yolları onlara kolay hale getirir, cahillerin korkup kaçtıkları şeyleri âlimler kucaklarlar. Bu kimseler, bedenleri dünyada ruhları yüce semada asılı olan kimselerdir. İşte bunlar, Allah'ın beldelerdeki halifeleri ve dininin davetçileridir. Ah! Ah! Onları görmek ne güzel! Beni ve seni Allah bağışlasın." İstersen artık kalkalım."[1417]

b) Mu'âz b. Cebel'in ilme teşviki

3397. Ebu Nu'aym, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İlmi öğreniniz! İlim öğrenmek Allah'tan korkmak, talep etmek ibadet, müzakeresi ise tesbih, ona teşvik etmek cihad, başkasına öğretmek sadaka, ehline vermek Allah'a yaklaştıran bir ibadettir. Çünkü ilim, helal ve haramın nişanıdır, cennet ehlinin yollarının minaresidir, vahşet esnasında ünsüyet, gurbette arkadaş, tek kaldığında insanla konuşan, darlık ve genişliğe bir delil, düşmanlara karşı bir silah, dostlar yanında bir zinettir. Allah (celle celâlühü), ilimden dolayı toplumu yükseltir, onları iyilik bekçisi ve imamları yapar. Âlimlerin yollarından gidilir, onların yaptıklarına uyulur, onların görüşlerine başvurulur. Melekler, onlara dost olmak ister, kanatlarıyla onları okşar, her yaş ve kuru canlı onlara dua eder, denizdeki balıklar, haşaratlar, yırtıcı hayvanlar ve diğer hayvanlar da ilim adamının affedilmesi için dua ederler. Çünkü ilim, kalplerdeki cehalete hayat ve karanlıkta olan gözlere ışık verendir. Kul, ilimle hayırlı makamlara yükselir, dünya ve ahirette yüksek derecelere çıkar. İlim hakkında tefekkür etmek oruca, dersler ise geceyi ibadetle ihya etmeye denk gelir. İlimle akraba bağları sağlamlaşır, onunla helal

---

[1417] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 79. Bu hadisi, İbn Enbârî el-Mesâhif adlı eserinde, el-Mürhibî el-İlm adlı eserinde, Nasr ise el-Hücce adlı eserinde ve İbn Asâkiraz değişikle ve eklerle rivayet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 231). İbn Abdilber, hadisin bir kısmını *Câmi'u beyâni'l-ilm* adlı eserinde rivayet etmiş ve 'bu hadis, ilim adamları yanında meşhur olması, isnadının zikredilmesine gerek bırakmamıştır. (Ceâmi'u'l-beyan, II, 112).

ve haram bilinir. İlim, amelin önderi, amel ise ilme tabiidir. İlim, ancak saîd olanlara ilham eder, şakî olanları ise mahrum bırakır."[1418]

c) Abdullah b. Mes'ûd'un ilme teşviki

3398. İbn Ebdilber, Harun b. Riâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Mes'ûd şöyle derdi: Ya âlim ol, ya da öğrenci olun, bunun arasında bir şey olmaz. Çünkü bunun arasındaki ya cahil ya da cahillerdir. Melekler, yaptığı şeyden razı olarak ilim öğrenen öğrencinin ayaklarının altına kanatlarını sererler."[1419]

3399. İbn Abdilber, Câmi'inde Zeyd'den şöyle aktarır: Abdullah (b. Mes'ûd) dedi ki: "Ya âlim ol ya da öğrenci ol, sakın bunların arasında her şeye eyvallah diyen olma! Ebu Yusuf: İlim ehli, 'Fikri olmayıp her şeye eyvallah diyen kafasına göre hareket eden ehli reydir' dedi."[1420]

3400. Taberânî, *el-Kebîr* adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ey insanlar! İlim kabzedilmeden ona yapışın! İlmin yok olması ilim adamlarının yok olmasıdır. İlmle uğraşın! Kişi yanındaki ilme ne zaman ihtiyaç duyacağını bilmez. İlmle uğraşın, fakat inatçı ve muğalatacı olmayın. Sünnete tabi olun, çünkü ilerde bir kavim gelecek, Kur'ân'ı okuyup sünneti arkalarına atıp onunla amel etmeyecekler."[1421]

3401. İbn Abdilber, Câmi'de Şakik←İbn Mes'ûd tarîki ile rivayet etmiştir. İbn Abdilber ayrıca Câmi'de Ebu'l-Ahves'den şöyle rivayet etmiştir: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "Kişi âlim olarak doğmaz, ilim, öğrenmekle elde edilir."[1422]

[1418] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 239. Bu hadisi, İbn Abdilber *Câmi'u beyâni'l-ilm* (I, 55) adlı eserinde Mu'âz'dan merfu olarak bu lafızla rivayet etti. Sonra şöyle dedi: "Hadis, gerçekten güzeldir. Fakat güçlü bir isnadı yoktur. Farklı farklı birçok isnadla mevkuf olarak rivayet edildi." Bazı mevkuf isnadları zikretti ve 'Bu, hadis mevkuf olarak Mu'âz'dan rivayet edilmiştir' dedi. Munzirî: İbn Abdilber böyle demiştir, gerçekten merfu olması çok gariptir. (*Et-Terğib*, I, 58).

[1419] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 29.

[1420] İbn Abdilber, Câmi', I, 29.

[1421] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8845. Heysemî: İsnatta bulunan Ebu Kılâbe hadisi Ebu Mes'ûd'dan işitmemiştir. (Mecma'u'-zevâid, I, 126). Abdurrezzak, hadisin bir kısmını Eyyûb←Ebu Kılâbe←İbn Mes'ûd'dan rivayet etmiştir. (İbn Ebdilber, Câmi', I, 87).

[1422] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 100.

3402. Taberânî, Abdullah'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ya âlim ya da öğrenci ol, sakın bunun arası olmaz. Bu ikisinden biri olmazsa âlimleri sev, sakın onlara buğz etme!"[1423]

d) Ebu Derdâ'nın ilme teşviki

3403. İbn Ebdilber, Humeyd←Hasan (el-Basrî)'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ dedi ki: Ya âlim ol, ya öğrenci ol, ya âlimi sev ya da âlime tabi ol. Bunun haricinde beşinci şey olma, helak olursun. Ben de Hasan el-Basrî'ye 'Beşinci nedir?' diye sordum. Beşinci mübtedi olmaktır, dedi."[1424]

3404. Ebu Nu'aym, Dahhak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derda dedi ki: Ey Dımaşklılar! Siz din kardeşleri, ev komşuları, düşmana karşa yardımlaşanlarsınız. Fakat neden beni sevmiyorsunuz? Hâlbuki benim maaşım da sizin üzerinize değildir. Âlimleriniz ölüp gittiğini fakat sizin cahil olarak kaldığınızı görüyorum. Fakat Allah'ın sizin için kefil olduğu şeye (rızık için) ise var gücünüzle çalışıyor, emredildiğiniz şeyleri ise terk ediyorsunuz. İyi bilin ki! Bir kavim, sağlam binalar inşa etti, çok mal topladı, uzun emeller peşinden koştu, fakat sabahladıklarında evleri onlar için kabir, emelleri aldatma, topladıkları ise helaktır. İlim öğreniniz ve ilim öğretiniz! Âlim ve öğrenci mükâfatta eşittir, bu ikisinin dışında insanlara hayır yoktur."[1425]

3405. Ebu Nu'aym, Hassan b. Atiyye'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ, Dımaşlılara dedi ki: Her yıl buğday ekmeği yemenize rağmen meclislerinizde Allah'ın hiç anılmaması sizi nasıl mutlu eder. Nedir bu haliniz? Âlimleriniz gidiyor, cahilleriniz ise ilim öğrenmiyor. Âlimleriniz isteseler daha da fazlalaşırlar, cahilleriniz de arasalar, âlimleri bulurlar. Sizin için olana (rızıka) ve bilmeniz gereken şeylere (farzlara) yapışınız. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, helak olan ümmetler sadece heva ve arzularına tabi olduklarından dolayı helak olmuşlardır."

3406. Ebu Nu'aym, Mu'âviye b. Kurre←babası←Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İlim kalkmadan ilmi öğreniniz, İl-

---

1423 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8752. Heysemî: Raviler sahih hadis ravileridir. Fakat Abdulmelik b. Ümeyr, İbn Mes'ûd'a yetişmemiştir (yani hadis munkatıdır). (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 122).

1424 İbn Ebdilber, Câmi, I, 28.

1425 Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 213.

min kalkması, âlimlerin gitmesiyle gerçekleşir. Âlim ve öğrenci hayırda eşittir. İnsanlar ya âlim ya da öğrenci olsun, bunun arasında bir hayır yoktur."[1426]

3407. İbn Abdilber, Câmi'den Abdurrahman b. Mes'ûd el-Fezârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ dedi ki: "Kim mescide hayırlı bir şey öğrenmek veya öğretmek için giderse devamlı ganimet elde eden mücahidin mükâfatını kazanır."[1427]

3408. İbn Abdilber, Câmi'den İbn Ebû Huzeyl'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Derdâ dedi ki: "İlimle uğraşmanın cihad olmadığını söyleyenin aklı ve fikri noksandır."[1428]

3409. İbn Abdilber, Recâ b. Hayve'den şöyle rivayet eder: "İlim öğrenmekle elde edilir."[1429]

e) Ebû Zerr'in ve Ebu Hüreyre'nin ilme teşviki

3410. Bezzar, Ebû Zerr ve Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Kişinin öğrendiği bir konu, benim için bin rekât nafile namazdan daha sevimlidir. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Ölüm, ilim öğrencisine geldiğinde kendisi ilim talep ediyorsa kendisi şehit olarak ölmüştür.*"[1430]

f) İbn Abbas'ın ilme teşviki

3411. İbn Zencûyeh, Ali el-Ecdî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'a cihad ile alakalı soru sordum. İbn Abbas, 'Cihaddan daha hayırlı şeye seni yönlendireyim mi? Mescide gel, orda Kur'ân'ı ve fıkhî konuları (veya sünneti) öğren' dedi."[1431]

3412. İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm* Ali el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'a cihadı sordum. Hz. İbn Abbas, 'Seni cihaddan daha

---

1426 Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 213.
1427 İbn Ebdilber, Câmi, I, 32.
1428 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 31.
1429 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 100.
1430 Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 138. Munzirî: Hadisi, Bezzar ve Taberânî rivayet etmiştir. Fakat Taberanî "Bin rekattan daha hayırlıdır" demiştir. (*Et-Terğib*, I, 61). Hadisi ayrıca İbn Abdilber Cami'u'l-beyân adlı eserinde Ebu Hureyre ve Ebu Zer'den "nafile" kelimesini ekleyerek rivayet etmiştir. İbn Ebdilber, meskuf şekilde onlardan rivayet ettiği hadise şu eki yapmıştır: "Kişinin öğrettiği bir konu -ister onunla amel olunsun, ister olunmasın- bizim için yüz rekat nafile namazdan daha sevimlidir." (*Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 25).
1431 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 230.

hayırlı bir şeye yönlendireyim mi? Bir mescit inşa et, orda Kur'ân, sünnet ve fıkıh öğren' dedi."[1432]

3413. İbn Abdilber, Ali el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hayırlı şeyler öğreten kişiye tüm canlılar, denizdeki balık dahi affedilmesi için dua eder."[1433]

g) Safvân b. Assâl'ın ilme teşvik etmesi

3414. Taberânî, *el-Evsat* Zirr b. Hubeyş'den şöyle rivayet etmektedir: "Sabahın erken vakti Safvân b. Assâl el-Murâdî'ye gittim ve 'Ey Zirr! Bu saatte neden geldin?' dedi. Ben de 'İlim öğrenmek için geldim' dedim. Hz. Safvân da 'Ya âlim ol ya öğrenci, bunların arasında bir şey olma!' dedi."[1434]

3415. Taberânî, Safvân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kim, ilim öğrenmek amacıyla evinden çıkarsa melekler, ilim öğretenve öğrencinin ayakları altına kanatlarını serer."[1435]

[1432] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 62.

[1433] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 124.

[1434] Heysemî: İsnadında Hafs b. Süleyman var, Ahmed kendisine sıka demiş, birçok kişi ise zayıf olduğunu belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 122).

[1435] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 7350. Heysemî: İsnadında Abdulkerim b. Ebi'l-muhârik var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 123).

SAHABENİN İLİM İÇİN ÇABA SARFETMESİ

a) Hz. Mu'âz'ın ölüm döşeğinde ilim öğrenmeye çalışması

3416. Ebu Nu'aym, Mu'âz b. Cebel'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz ölüm döşeğinde iken 'Bir bakın, sabah oldu mu?' dedi. 'Henüz sabah olmadı' denildi. 'Bir bakın, sabah oldu mu?' dedi. Tekrar henüz sabah olmadı, denildi. Bir müddet sonra sabah olduğu denildi. Hz. Mu'âz, 'Sabahında cehenneme gireceğim geceden Allah'a sığınırım. Merhabalar ölüm! Hoş geldin. Uzun mesafeden gelen sevgili misafir, fakir adama hoş geldin. Ey Allah'ım daha önceleri senden korkuyordum. Fakat bu gün sana gelmeyi arzuluyorum. Ey Allah'ım! Sen biliyorsun ki, ben dünyayı, kanalları açıp ağaçları dikmek için dünyada kalmayı sevmiyorum. Ben dünyada aşırı sıcaklıkta susuz kalmak, büyük sıkıntılara katlanmak, zikir halkalarında âlimlerin meclislerine gitmeye katlanmak için dünyada yaşadım."[1436]

b) Ebu Derdâ'nın ilme gayreti

3417. Ebu Nu'aym, Ebu Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Üç şey olmasaydı, dünyada kalmak istemezdim. 'Bunlar nelerdir?' diye sordum. Dedi ki: Ebedi hayata hazırlık için gece ve gündüz alnımı Allah için secdeye koymasaydım, şiddetli sıcaklarda susuz kalmasaydım ve meyvenin seçilmesi gibi güzel sözü seçenlerle oturup kalkmasaydım dünyada kalmak istemezdim."[1437]

c) Abdullah b. Abbas'ın ilim talep etmede gayreti

3418. Hâkim, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ruhu kabzedilince Ensar'dan birine 'Gel Hz. Peygamber'in ashabına sorular soralım, ne de olsa bu gün çoklar' dedim. Sahabî, 'Hayretler sana ey İbn Abbas! Hz. Peygamber'in bunca ashabı varken halkın sana ihtiyacı olacağını mı düşünüyorsun?' dedi. Ben de o adamı bıraktım, kendi başıma Hz. Peygamber'in ashabından sormaya başladım. Bana birinden hadis ulaşırsa onun kapısına gelir, kapısının önünde yastığıma yaslanır beklerdim, orda uzanırken rüzgâr üstüme toprak saçardı. Sahabî evden çıkar, beni görür ve 'Ey Hz. Peygamber'in amcasının oğlu! Neden geldin? Neden bana birini göndermedin de ben sana geleyim' derdi. Ben 'Hayır, olmaz, benim sana

---

1436 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm* adlı eserinde isnadsız şekilde rivayet etmiştir.
1437 Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 212.

gelmem gerekiyor' derdim. Kapısına geldiğim sahabîye hadisi sorardım. Ensar'dan olan o adam yaşadı ve öyle bir vakit geldi ki, halk etrafımda toplanmış bana sor soruyorlardı ve benim için 'Bu adam benden daha akıllı çıktı' demeye başladı."[1438]

3419. Bezzar, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Medâin (Fâris devletinin başkenti) fethedildikten sonra insanlar dünyaya daldı, ben ise Hz. Ömer'e gittim. İbn Abbas'ın hadislerinin geneli Hz. Ömer'dendi."[1439]

d) Ebu Hüreyre'nin ilme gayreti

3420. Ebu Nu'aym, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Neden sen de arkadaşların gibi ganimet malını istemiyorsun?'* dedi. 'Ben, Allah'ın sana bildiğini bana öğretmeni istiyorum' dedim. Ben sırtımdaki kabanımı çıkardım, Hz. Peygamberle arama serdim, üzerindeki bitlerin yürüyüşünü görüyor gibiyim. Hz. Peygamber bana anlattı ve ben de tüm anlattıklarını kafamda tuttum. Sonra *'Kabanını topla, sırtına at'* dedi. Bu olaysan sonra Hz. Peygamber'in bana rivayet ettiği tek harfi dahi unutmuyordum."[1440]

3421. Buhârî, Ebu Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "'Ebu Hüreyre çok hadis rivayet ediyor' diyorlar. Allah (celle celâlühü), aramızda hüküm versin. 'Ensar ve Muhacir'den hiç kimse Ebu Hüreyre kadar hadis rivayet etmiyor', diyorlar. Muhacir kardeşlerim, pazarlarda ticaretle uğraşıyorlardı. Ensar kardeşlerim ise mallarıyla uğraşıyorlardı. Ben ise fakir, devamlı Hz. Peygamber'in yanında olan, karın tokluğuyla yetinen biriydim. Onlar olmadıklarında ben hazır oluyor, onlar unuttuklarında ben hafızamda tutuyordum. Hz. Peygamber, bir gün *'kim konuşmam bitene kadar üzerindeki elbiseyi çıkarıp serer, sonra da toplayıp göğsüne yapıştırırsa anlattıklarımı asla unutmayacaktır'* dedi. Ben de sırtımda bulunan tek elbisem olan kabanımı serdim ve Hz. Peygamber konuşmasını bitirene kadar bekledim. Sonra elbisemi toplayıp göğsüme yapıştırdım. Hz. Peygamber hak din ile gönderen

[1438] Hâkim Müstedrek, I, 106-107. Hâkim ve Zehebî: Bu hadis, Buhârî'nin şartı üzere sahih bir hadistir. Dârimî ve Haris hadisi *Müsned*lerinde İbn Abbas'dan aynı lafızla rivayet etti. (İbn Hacer, *El-İsâbe*, II, 231). Taberânî de hadisi rivayet etti, isnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 277). İbn Abdilber, hadisi *Câmi'u beyâni'l-ilm* (I/85) adlı eserinde ve İbn Sa'd *et-Tabakât* da (II, 367) buna yakın şekilde rivayet etti.

[1439] Bezzar, Keşfu'l-estar, I, 162. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 166).

[1440] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 381.

Allah'a and olsun ki, o günden beri hiçbir sözünü unutmadım. Vallahi Allah'ın Kur'ân'da nazil ettiği iki ayet olmasaydı asla size hadis rivayet etmezdim:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder." (Bakara: 159).[1441]

3422. Buhârî, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, 'Ebu Hüreyre çok hadis rivayet ediyor' diyorlar. Ben karın tokluğuna Hz. Peygamber'in yanından ayrılmazdım. Ne elime ekmek geçer ne de ipek elbise giyer ne de hizmetçim olurdu. Çoğu zaman açlıktan dolayı karnıma taş bağlardım. Daha önce bilmeme rağmen bana yemek yedirir ümidi ile bildiğim ayeti birine sorardım. Fakirlere en iyi bakan Cafer b. Ebî Tâlib idi. Gelir bizi alır, evine götürür ve evinde bize yemek yedirirdi. Öyle ki içinde bir şey kalmamış yağ kabını getirir, yarardı ve içindekini parmaklarımızla yerdik."[1442]

1441 Buhari, I, 40, III, 143.

1442 Buhari, V, 24, VII, 100; Munzirî, *et-Terğib*, V, 175.

İLMİN HAKİKATI VE NEYE İLİM DENİR

a) Hz. Peygamber'in ilmin hakikatı hakkındaki rivayeti

3423. Buhârî ve Müslim Ebu Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Allah'ın beni kendisi vesilesiyle gönderdiği hidayet ve ilim bir bölgeye isabet etmiş bol yağmur gibidir. O bölgede iyi olan bir toprak kısmı suyu alır ve kendisinde çok yeşillik bol olur. Bir kısım düz arazi var ki, toprağı hapseder, su yüzeyinde kalır ve Allah, bu su vesilesiyle insanların su ihtiyacını giderir. O sudan içer, hayvanları ve arazilerini sularlar. Yağmur suyu, diğer bir kısma düşer ki burası düz olduğundan ne suyu yüzeyinde tutar ne de orda yeşillik olur. İşte Allah'ın dinini kavrayan ve Allah'ın beni kendisi vesilesiyle gönderdiği hidayetle ona menfaat veren ve ilim öğrenip öğreten kişinin durumu ile başını kaldırmayan ve benim getirdiğim hidayeti kabul etmeyen kişinin durumu da böyledir.'"*[1443]

3424. Müslim İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber dedi ki: *"Benden önce Allah (celle celâlühü), kimi ümmetine peygamber olarak göndermişse illa kendi ümmetinden havârîleri ve peygamber'in sünnetine yapışan ve onun dinine uyan insanlar olmuştur. Bu insanlardan sonra başka nesiller gelir ve yapmadıklarını söyler, emrolunmadıkları şeyler yaparlar. Kim, bunlarla eliyle cihad ederse o mü'mindir. Kim, bunlarla diliyle cihad ederse o mü'mindir. Kim, onlarla kalbi ile cihad ederse o mü'mindir. Bunun haricindekilerde ise hardal tanesi kadar iman dahi olmaz."*[1444]

3425. Ebu Dâvud ve İbn Mâce Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"İlim üçtür; muhkem ayet, devam eden sünnet, adil şekilde miras hukukunu paylaşmaktır."*[1445]

3426. İbn Abdilber, Amr b. Avf'dan merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber dedi ki: *"Size iki şey bıraktım, bunlara sarıldıkça sapıtmazsınız; bunlar, Allah'ın kitabı ve Hz. Peygamber'in sünnetidir."*[1446]

[1443] Buhari, I, 30, Müslim, VII, 63.
[1444] Müslim, I, 50, 51; Mişkât, 21.
[1445] Ebu Dâvud, 2885; İbn Mâce, 54; Mişkât, 27. İbn Abdilber, Cami'u beyâni'l-ilm (II, 23) adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etti.
[1446] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 24.

3427. İbn Abdilber, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescide girdi, insanların birinin yanında toplandığını gördü ve *'Ne oluyor?'* dedi. Sahabe, 'Ya Resulallâh bu adam allâmedir' dedi. Hz. Peygamber, *'Allâme nedir?'* dedi. Onlar da 'Araplar'ın nesebini, Arap dilini, şiiri ve Araplar'ın ihtilaflarını en iyi bilen demektir' dedi. Hz. Peygamber, *'Bu menfaat vermeyen bir ilim, zarar vermeyen bir cehalettir'* dedi."[1447]

b) İbn Ömer ve İbn Abbas'ın ilmin hakikatı hususundaki sözü

3428. İbn Abdilber, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İlim üç şeydir; Natık kitab, geçmiş sünnet ve bilmiyorum demek."[1448]

3429. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "İlim, Allah'ın kitabı, Hz. Peygamber'in sünnettir. Kim bunun haricinde kendi kafasına göre bir şey söylerse bunu iyilikleri arasında mı, kötülükleri arasında mı görür bilmiyorum."[1449]

3430. İbn Asâkir, hasen bir isnadla Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın öğrencilerinden Atâ, Tâvus ve İkrime'nin oturduğu bir sırada bir adam geldi, İbn Abbas da ayakta namaz kılıyordu. Adam, 'Müftü kimdir?' dedi. Ben de 'Sor bakalım' dedim. Adam, 'Ne zaman küçük abdestimi yapsam peşinden fışkıran bir su akıyor' dedi. Biz de 'Çocuk olmasına sebep olan su mu?' dedi. Adam da 'Evet' dedi. Biz de 'Gusül alman gerekir' dedik. Adam innâ lillahi ve ileyhi raciun diyerek geri dönüp gitti. İbn Abbas hızlı şekilde namazı kıldı. Selam verince 'Ey İkrime! Adamı hemen getir' dedi. İkrime adamı alıp getirdi, akabinde İbn Abbas yanımıza geldi ve 'Bu adama verdiğiniz fetvayı Allah'ın kitabında mı gördünüz?' dedi. 'Hayır' dedik. 'Hz. Peygamber'in sünnetinde mi buldunuz?' dedi. Biz de 'Hayır' dedik. 'Hz. Peygamber'in ashabından mı bu fetvayı aldınız?' diye sordu. Biz de 'Hayır' dedik. İbn Abbas, 'O zaman neye dayanarak verdiniz bu fetvayı' dedi. Biz de 'Fikrimize göre öyle fetva verdik' dedi. Hz. İbn Abbas, 'Hz. Peygamber işte bundan dolayı *'Tek bir fakih, şeytan için bin abiden daha zor gelir'* demiştir' dedi. Sonra adama döndü ve 'Bu su nazil olunca kalbinde şehvet hissediyor musun?' dedi. Adam, 'hayır' dedi. İbn Abbas, 'Cesedinde

---

[1447] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 32.
[1448] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 24.
[1449] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 26.

bir gevşeklik hissediyor musun?' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. İbn Abbas, 'Bu sadece bir serinliktir, abdest alman yeterlidir' dedi."[1450]

HZ. PEYGAMBER'İN SÜNNETİNİN DIŞINDAKİ İLİMLERLE UĞRAŞMAYA KARŞI ÇIKMAK

a) Hz. Peygamber'in böyle yapan bir cemaate karşı çıkması

3431. İbn Abdilber, *Câmi'u Beyâni'l-ilm* adlı eserinde Amr b. Yahya b. Ca'de'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e bir kemik üzerinde yazılmış Kur'ân getirildi ve Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Bir toplum için Peygamberlerinin getirdiği şeyi bırakıp başka bir peygamber'in dediklerini veya başka bir kitabı talep etmeleri ahmak ve sapık olmalarına yeterli delildir.'* Akabinde Allah şu ayeti nazil etti:

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"Kendilerine okunmakta olan Kitab'ı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi?" (Ankebut: 51).

b) Hz. Ömer'in Hz. Danyal'ın kitabını yazan kişiye kızması ve bu hususta Hz. Peygamber'in kıssası

3432. Ebu Ya'lâ, Halid b. Urfuta'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in yanında oturuyordum. Abdulkays Kabilesinden bir adam getirildi, adam Sûs şehrinde oturuyordu. Hz. Ömer, adama 'Sen el-Abd Kabilesine mensup filan oğlu filan değil misin?' dedi. Adam da 'Evet' dedi. Hz. Ömer yanındaki asa ile adama vurdu. Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Ne yaptım da vuruyorsun?' dedi. Hz. Ömer, oturmasını söyledi, adam da oturdu. Sonra Hz. Ömer şu ayetleri okudu:

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (١) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٢) نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

Elif Lâm Râ. Bunlar, mubîn olan Kitabın ayetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. (Ey Muhammed!)

[1450] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 118.

Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin." (Yusuf: 1-3). Hz. Ömer bu ayetleri üç defa okudu ve adama üç defa vurdu. Adam tekrar 'Ben ne yaptım da vuruyorsun ey mü'minlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer, 'Sen Hz. Danyal'ın (aleyhisselam) kitabını yazmışsın' dedi. Adam, 'O zaman ne yapmam gerektiğini söyle de onu yapayım' dedi. Hz. Ömer de 'Git ve yazdığını sıcak su ve beyaz yünle sil! Bir daha ne sen oku ne de başkasına okut. Şayet onu okuduğuna veya okuttuğuna dair haber bana ulaşırsa seni cezalandıracağım' dedi. Sonra adama otur dedi, adam da oturdu. Hz. Ömer, başından geçen şu olayı anlattı: "Ehli kitabın bir kitabı yazmıştım, onu bir deri içinde Hz. Peygamber'e getirdim. Hz. Peygamber, bana *'Ey Ömer! Bu elindeki nedir?'* dedi. Ben de 'ya Resulallâh! Bir kitaptır, ilmim daha fazlalaşsın diye yazdım' dedi. Hz. Peygamber öyle kızdı ki, yanakları kıpkırmızı kesildi. Sonra es-selâtu câmiatun (namazın haricinde önemli bir olay için bu şekilde nida edilirdi) şeklinde nida edildi. Ensar, 'Hz. Peygamber öfkelenmiştir, hemen silahlarını alın (cihad var galiba)' dedi ve hemen Hz. Peygamber'in minberi etrafında toplandılar. Hz. Peygamber, *'Ey İnsanlar! Bana cevâmi'u'l-kelim (az kelimeyle çok mana ifaden), Kur'ân, işlerin sonucunu iyi şekilde tahlil etme bilgisi verildi. Bana her şeyi az ve özü verildi. Ben, size bunu ak ve tertemiz şekilde getirdim. Sakın şaşkın olmayın, şaşkın olanların da sizi aldatmasına müsaade etmeyin'* dedi. Hz. Ömer anlatıyor: Kalktım ve 'Allah'ı rab olarak, İslam'ı din olarak, seni peygamber olarak kabul ettim, dedim. Akabinde de Hz. Peygamber minberden indi."[1451]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'e kızması hususunda Cabir'in hadisi

3433. İbn Abdilber, İbn Ebî Şeybe tariki ile Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi, yanında bir kitap vardı. Hz. Ömer, 'Ya Resulallâh! Ehli kitaba ait güzel bir kitap gördüm' dedi. Hz. Peygamber öfkelendi ve *'Size getirdiklerim*

1451 Heysemî: İsnadında Abdurrahman b. İshak el-Vâsitî var, Ahmed ve bir camaat alim zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 182). Bu hadisi, İbn Munzir, İbn Ebî Hatim, Ukaylî, Nasr el-Makdisî ve Sa'îd b. Mansur da rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 94). Bu hadisi, ayrıca Abdurrazzak (*Musannef*, I, 10166) ve başkası İbn Rahim en-Nahaî'den muhtasar şekilde özet halde mevkuf şekilde rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 94).

hususunda şüphe mi ediyorsunuz ey İbn Hattab! Nefsim elinde olan zata and olsun ki, size vahyi ak ve tertemiz şekilde getirdim. Ehli kitaba sakın bir şey sormayın. Çünkü hakkı söylediklerinde sizin inkar etme ihtimaliniz var veya batıl bir şeyi söyleyip sizin tasdik etme ihtimaliniz var. Nefsim elinde olan zata and olsun ki, Musa (aleyhisselam) yaşamış olsaydı bana tabi olmaktan başka bir şey yapmazdı' dedi."[1452]

3434. Ahmed ve Taberânî Abdullah b. Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resulallâh! Benî Kurayza Kabilesinden olan bir kardeşimi rastladım, bana Tevrat'tan bazı şeyler yazdı. Onları sana arz edeyim mi?' dedi. Hz. Peygamber'in rengi attı. Abdullah b. Sabit anlatıyor: Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber'in yüzünün nasıl değiştiğini görmüyor musun' dedim. Hz. Ömer, 'Allah'ı rab, İslam'ı din, Muhammed'i de Resul olarak kabul ettim' dedi. Bu sözü, Hz. Peygamber'i rahatlattı, kızgınlığı geçti ve şöyle dedi: *'Muhammed'in nefsi elinde olan zata and olsun! Şayet Musa (aleyhisselam) aranızda olsaydı ve beni bırakıp ona tabi olsaydınız sapıtmış olurdunuz. Siz insanlık içinde benim payıma düşen ümmetsiniz, ben de sizin payınıza düşen bir peygamberim.*"[1453]

d) Hz. Ömer'in "içinde farklı şeylerin bulunduğu bir kitap gördüm" diyen kişiyi azarlaması

3435. Nasr el-Makdisî, Meymun b. Mihran'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab'a bir adam geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Biz Medâin'i fethettimizde bir kitap gördüm, içinde çok farklı şeyler var' dedi. Hz. Ömer, 'Allah'ın kitabı mı' dedi. Adam, 'Hayır' dedi. Hz. Ömer kırbaç istedi ve adama onunla vurmaya başladı. Sonra şu ayeti okudu:

[1452] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 42. Hadisi, Ahmed (*Müsned*, III, 338), Ebu Ya'lâ ve Bezzar Cabir'den buna yakın lafızla rivayet etti. Heysemî: İsnadında Mecâlid b. Sa'îd var, Ahmed, Yahya b. Sa'îd ve başkası ona zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 174).

[1453] Ahmed, *Müsned*, III, 470, IV, 265. Heysemî: İsnadındaki raviler Cabir müstesna sahih hadis ravileridir. Cabir el-Cu'fî zayıf biridir. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde Ebu Derdâ'dan buna yakın şekilde rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 174).

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (١) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٢) نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

"Elif. Lâm. Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. (Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin." (Yusuf: 1-3). Hz. Ömer şöyle devam etti: Sizden öncekiler, Tevrat ve İncil'i bırakıp kendi âlimlerinin ve piskoposların kitaplarına başvurduklarından helak oldular. Öyle ki, Tevrat, İncil ve içindeki bilgiler yok olup gitti."[1454]

e) İbn Mes'ûd ve İbn Abbas'ın ehli kitaba soru sormayı kınaması

3436. İbn Abdilber, Hureys b. Züheyr'den şöyle rivayet etmektedir: Abdullah b. Mes'ûd dedi ki: "Ehli kitaba hiçbir şey hakkında soru sormayınız. Onların kendisi sapıtmış, sizi doğru yola yönlendiremezler. Onlara sorsanız ya hakkı yalanlamış olur, ya da batıl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz."[1455]

3437. Abdurrezzak, Kâsım b. Abdirrahman←Abdullah'tan yaptığı rivayette şu eki yapmıştır: "Şayet ehli kitaba illa soracaksanız Kur'ân'a uygun olanı alınız, muhalif olanı ise bırakınız."[1456]

3438. İbn Abdilber, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ın peygamberinize indirdiği kitap önünüzde dururken nasıl olur da ehli kitaba soru sorarsınız? Allah'ın en taze ve yeni kitabıdır, ona bir ek de eklenmemiştir. Allah (celle celâlühü), kitabında onlar kitaplarını değiştirdiklerini, kendi elleriyle yazıp bu Allah katından gelmiş dediklerini haber vermiyor mu? Onlar bunu az bir para karşılığı yaptılar. Size nazil olan ilim, onlara soru sormanızı

1454 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 95.

1455 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 40. Abdurrezzak, hadisi buna yakın şekilde Hureys'den rivayet etmiştir. (*Musannef*, VI, 10162).

1456 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 42. Taberânî, hadisi *el-Kebîr*'de birinci hadisin siyakına uygun şekilde rivayet etti. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 192).

yasaklamıyor mu? Allah'a and olsun ki ehli kitaptan hiç kimsenin gelip size Allah'ın indirdiğini sorduğunu görmedik (siz de onlara sormayınız)"[1457]

3439. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ehli kitaba onların kitapları hakkında soru soruyorsunuz, hâlbuki yanınızda bulunan Allah'ın kitabı en hepsinden daha yakın zamanda nazil olan bir kitaptır. Onu okuduğunuzda ona hiçbir ek de yapılmamıştır."[1458]

ALLAH'IN VE RESÛLÜ'NÜN İLMİNDEN ETKİLENME

a) Ebu Hüreyre ve Mu'âviye'nin Hz. Peygamber'den etkilenmesi

3440. Tirmizî, Velid b. Ebi'l-Velid Ebu Osman el-Medenî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ukbe b. Müslim ona şöyle demiştir: Şüfeyyâ el-Ahbahî ona anlattığına göre Medine'ye girdiğinde bir adamın yanında insanların toplandığını gördü. 'Bu adam kimdir?' dedi. Ebu Hüreyre olduğunu söylediler. Yaklaştım ve önünde oturdum, o da insanlara hadis rivayet ediyordu. Susup rivayeti bitirince kendisine 'Sana hakkıyla soruyorum, Hz. Peygamber'den işitip düşündüğün ve iyi bildiğin bir hadis aktarmanı istiyorum' dedim. Ebu Hüreyre de 'Tamam, Hz. Peygamber'den işitip üzerinde düşündüğüm ve iyi bildiğim bir hadis rivayet edeceğim' dedi ve akabinde nefesi tutuldu, bayılacak gibi oldu. Biraz zaman geçtikten sonra kendisine geldi ve 'Hz. Peygamber'den bu evde işittiğim ve ikimizden başka hiç kimsenin o sırada burada bulunmadığı bir hadis aktaracağım' dedi ve yine nefesi tutuldu, bayılacak gibi oldu. Akabinde yüz üstü yere yığıldı. Uzun bir müddet onu tuttum, sonra ayıldı ve dedi ki: 'Hz. Peygamber bana şöyle rivayet etti: *"Kıyamet günü olunca Allah (celle celâlühü), karar vermek için kullarının yanına gelecek ve o sırada tüm ümmetler gelmiş olacaktır. İlk Kur'ân'ı ezberlemiş biri, Allah yolunda şehit olmuş biri ve çok malı olan biri çağrılacaktır. Allah (celle celâlühü), Kur'ân okuyucuya 'Peygamberime indirdiğimi sana öğretmedim mi?' diyecektir. Adam, 'Evet öğrettin ya Rabbim!' diyecektir. Allah (celle celâlühü), 'Sana verilen bilgiye göre amel ettin mi' diyecek, adam da 'Gece ve gündüzleri kalkar ibadet ederdim' diyecektir. Allah (celle celâlühü), ona 'Yalan söyledin' diyecektir. Melekler de 'Yalan söyledin' diyecektir. Allah, adama 'Sen sadece bu adam çok Kur'ân okuyor desinler diye bunu yaptın ve böyle de denildi' diyecektir. Malı çok olan adam*

[1457] İbn Abidilber, Câmi, II, 42.

[1458] İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, IX, 48; İbn Abdilber, Câmi.

getirilecek ve Allah (celle celâlühü), ona 'Sana hiç kimseye ihtiyaç olmayacağın kadar mal vermedim mi?' diyecek, adam da 'Evet, ya Rabbim!' diyecektir. Allah, 'Sana verdiğimi nasıl harcadın' diyecek, adam, 'Akraba bağlarımı onunla pekiştirdim ve tasadduk ettim' diyecektir. Allah, ona da 'Sen yalan söyledin' melekler de 'Sen yalan söyledin' diyecektir. Allah (celle celâlühü), 'Filan adam cömerttir desinler diye yaptın ve bu da söylendi zaten' dedi. Son olarak Allah yolunda öldürülen getirildi ve Allah, ona 'Neden öldürüldün?' diye soracak, adam, 'Allah yolunda cihadı emrettin ve ben de şehid olana kadar cihad ettim' diyecektir. Allah, ona 'Yalan söyledin', melekler de ona 'Yalan söyledin' diyecektir. Allah (celle celâlühü), 'Sen bunu sadece bu adam cesurdur desinler diye yaptın ve öyle de denildi' dedi." Akabinde Hz. Peygamber dizime vurdu ve *'Ey Ebu Hüreyre! Bu üç kişi, Kıyamette Allah'ın cehennemde ilk yakacağı kimselerdir'* buyurdu."

3441. Velid Ebu Osman el-Medenî, Ukbe'nin bana haber verdiğine göre Mu'âviye'nin huzuruna gidip bu hadisi rivayet eden kişi Şüfeyyâ'dır.

3442. Ebu Osman, Mu'âviye'nin muhafızlarından olan Alâ b. Ebi Hâkim'in bana aktardığına göre: "Mu'âviye'nin huzuruna biri girdi ve Ebu Hüreyre'den duyduğu bu hadisi aktardı. Mu'âviye, 'Bunları bu yapılmışsa, diğer insanlara ne yapılacak!' dedi ve ağlamaya başladı, öyle ağladı ki, helak olacak sandık. Kendi kendimize bu adam kötü bir haber getirdi, dedik. Sonra Muâviye kendisine geldi, elleriyle yüzünü sıvazladı ve 'Allah ve Resulü doğru söylemiştir:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ (١٥) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Kim yalnız dünya hayatını ve onun zinetini isterse, biz onlara yaptıklarının karşılığını orada tastamam öderiz. Orada onlar bir eksikliğe uğratılmazlar. İşte onlar, kendileri için âhirette ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. (Dünyada) yaptıkları şeyler,

orada boşa gitmiştir. Zaten bütün yapmakta oldukları da boş şeylerdir." (Hud: 15, 16).[1459]

b) İbn Ömer'in, İbn Amr'ın Hz. Peygamber'den işittiği hadisten dolayı ağlaması

3443. Ahmed, -ravileri sahih hadis ravileridir- Ebu Seleme b. Abdirrahman b. Avf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Ömer, Merve'de Abdullah b. Am b. Âs (radıyallahu anhum) ile karşılaştı, ikisi konuştu, sonra Abdullah b. Amr gitti. Abdullah b. Ömer ise durmuş ağlıyordu. Bir adam, kendisine 'Ey Ebu Abdirrahman neden ağlıyorsun?' dedi. Hz. Abdullah b. Ömer, Bu adam (Abdullah b. Amr'ı kastediyor), Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu aktardı: *"Kimin kalbinde hardal tanesi kadar kibir olursa Allah (celle celâlühü), onu yüz üstü cehenneme sürükleyecektir."*[1460]

c) Şairler hakkındaki ayet nazil olunca Hz. İbn Ravâha ve Hz. Hassan'ın ağlaması

3444. Hâkim, Benî Nevfel kabilesinin azatlısı olan Ebu Hasan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şu'ârâ Süresi nazil olunca Abdullah b. Ravâha ve Hassan b. Sabit (radıyallahu anhuma) Hz. Peygamber'e ağlayarak geldi. Hz. Peygamber de onlara **"Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler."** (Şu'âra: 224-226). Siz bu ayette zikredilenler değil, siz bu ayette zikredilenlerdensiniz: **"Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öçlerini alanlar başka."** (Şu'ârâ: 227).[1461]

d) Hz. Ebu Bekr döneminde Yemenliler'in Kur'ân'ı dinleyip ağlaması

3445. Ebu Nu'aym, Ebu Sâlih'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr döneminde Yemenliler geldi, Kur'ân'ı dinledi ve ağlamaya başladılar. Hz. Ebu Bekr, 'Biz de böyleydik, zamanla kalplerimiz katılaştı' dedi." Ebu

---

[1459] Tirmizî, 'bu hadis hasen ğaribdir' demiştir. Munzirî: Hadisi, İbn Huzeyme Sahîh'inde (2482) buna yakın şekilde rivayet ett, bir veya iki harfi farklıdır. İbn Hibban (408) ise Tirmizî'nin aynı lafzıyla rivayet etti. (*Et-Terğib*, I, 28. az değişiklikle)

[1460] Ahmed, *Müsned*, II, 215; Munziri, *et-Terğib*, IV, 345.

[1461] Hâkim, Müstedrek, III, 488.

Nu'aym: Kalplerimiz katılaştı demek, kalplerimiz güçlenip Allah'ı tanımakla mutmain oldu demektir.[1462]

e) Eğitim vermeyen âlimin ve eğitim görmeyen cahilin tehdit edilmesi

3446. İbn Râhûyeh, Buhârî *el-Vuhdân* adlı eserinde, İbn Seken, İbn Mende, Ebu Nu'aym, İbn Asâkir, Bâverdî ve İbn Merdûyeh Abdurrahman'ın babası Ebzâ el-Huzâî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bir gün hutbe verdi, Müslümanların bazı kısmını hayırla övdü. Sonra dedi ki: '*Ne oluyor insanlara ki! Komşularına ilmi öğretmiyor, onları çalıştırmıyor, onlara iyilik emretmiyor ve onları kötülükten nehyetmiyorlar? Ne oluyor insanlara da komşularından ilim öğrenmiyor, öğrenmek için çabalamıyorlar? Vallahi, insanlar, komşularına ilim öğretecek, onların anlaması için çaba sarf edecek, onlara iyiliği emredip onları kötülüklerden sakındıracaktır. Halk da komşularından ilim öğrenecek, öğrenmek için çabalayacaktir. Yoksa azabınız erkene alınıp dünyada vereceğim.*' Sonra minberden indi ve evine girdi. Bazısı, 'Bunlarla kimi kastetti?' dedi. 'Eş'aroğulları Kabilesini kasdetti' dediler. Çünkü onlar, fakihtiler, fakat komşuları cahil, göçebe ve su ehli insanlardılar. Bu, Eş'aroğulların'a ulaştığında Hz. Peygamber'e geldiler ve 'Ya Resulallâh! Bir kavmi hayırla anmışsın, bizi ise hayırsız şekilde anmışsın, neyimiz var?' dedi. Hz. Peygamber de '*Her kavim, komşularına ilim öğretecek, onların anlaması için çabalayacak, onlara iyiliği emredip onları kötülükten alıkoyacaktır. (Cahil olan) Toplum da komşularından ilim öğrenecek, öğrenmek için var gücünü sarf edecek yoksa ahirete bırakmadan dünyada cezalarını vereceğim*' dedi. Onlar da 'Ya Resulallâh! Başkalarına nasıl öğreteceğiz' diye sordular. Hz. Peygamber de aynı sözlerini tekrar söyledi, onlar da tekrar 'nasıl öğreteceğiz?' dedi. Hz. Peygamber de yine sözlerini tekrar etti. Onlar da 'Bize bir yıl mühlet ver' dedi. Hz. Peygamber de komşularına ilim öğretmeleri ve komşularını çalıştırmaları için bir yıl mühlet verdi ve sonra şu ayeti okudu:

[1462] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 34; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 224.

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (٧٨) كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

"İsrailoğullarından inkâr edenler, Davud ve Meryemoğlu İsa diliyle lanetlendi. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşıyor olmalarından ötürüydü. İşledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Yapmakta oldukları ne kötüydü!" (Mâide: 78, 79).[1463]

[1463] İbn Seken: Ebzâ'nın bu hadisten başka hadisi yoktur. İsnadı ise salihtir. (*Kenzu'l-ummâl*, II, 139).

KİM, İLİM VE İMAN İSTERSE ALLAH ONA VERİR

a) Hz. Mu'âz'ın bu husustaki sözleri

3447. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Seleme'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Mu'âz'ın yanına geldi ve ağlamaya başladı. Hz. Mu'âz, 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Adam, 'Vallahi, aramızdaki yakınlıktan veya dünya malı elde etmek için ağlamıyorum. Fakat ben senden hep ilim elde ediyordum, bu ilim kesilecek ondan dolayı ağlıyorum' dedi. Hz. Mu'âz da 'Ağlama, Hz. İbrahim'e verdiği gibi kim, ilmi ve imanı isterse Allah (celle celâlühü), ona verecektir. Hz. İbrahim'e verdiği gün ne ilim vardı ne de iman' dedi."[1464]

3448. İbn Asâkir ve Seyf Hâris b. Amîra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz ölüm döşeğinde iken etrafındakiler ağladı. Hz. Mu'âz, 'Neden ağlıyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Ölümünle beraber kesilecek olan ilme ağlıyoruz' dedi. Hz. Mu'âz dedi ki: 'ilim ve iman Kıyamete kadar yerinde durur, kim onları; Kur'ân ve sünneti talep ederse onları bulur. Her şeyi Allah'ın kitabına arz edin, Allah'ın kitabını hiçbir şeye arz etmeyin. İlmi, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'den öğreniniz. Onları kaydettikten sonra ise ilmi bu dört kişiden öğreniniz: Hz. Uveymir[1465], Hz. İbn Mes'ûd, Hz. Selman ve Yahudi iken Müslüman olan (Abdullah) İbn Selam (radıyallahu anhum). Hz. Peygamber'in onun hakkında *'Abdullah b. Selam, cennete girecek on kişinin onuncusudur'* dediğini işittim. Âlimin hatalarından kendinizi koruyun, hakkı kim getirirse ondan alın, batılı ise kim getirirse kabul etmeyin."[1466]

3449. Hâkim, Yezid b. Amîra'dan şöyle rivayet etmektedir: "Mu'âz b. Cebel ölüm hastalandığına yakalandığında ara sıra bayılıp ayılıyordu. Bir ara bayıldı, ruhunu teslim etti, sandık. Sonra ayıldı, ben de karşısında ağlıyordum. 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Ben de 'Vallahi, senden elde ettiğim dünya malı için ağlamıyorum, aramızdaki akraba bağından dolayı da ağlamıyorum. Ben sadece senden duyuyor olduğum hikmetli şeylerin ve ilmin gideceğine ağlıyorum' dedim. Hz. Mu'âz, 'Ağlama! İlim ve iman yerindedir. Kim ararsa onları bulur, Hz. İbrahim (aleyhisselam) gibi sen de talep et. Hz. İbrahim, bilmiyordu, fakat Allah'tan istedi' dedi ve şu ayeti okudu: **"İbrahim**

[1464] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 234.

[1465] Ebu Derdâ'nın ismidir. *(B).*

[1466] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 78.

şöyle dedi: "Ben Rabbime (onun emrettiği yere) gideceğim. O bana yol gösterecektir." (Sâffât: 99). Hz. Mu'âz devam ediyor: 'Benden sonra ilmi dört kişiden öğren, eğer bu dört kişi bilmiyorsa insanların önde gelenlerine sor, dört kişi bu kimselerdir: Abdullah b. Mes'ûd, Abdullah b. Selam, Selman ve Uveymir Ebu Derdâ. Bilgin adamın hatasından ve münafığın hatasından kendini koru.' 'Âlimin hatasını nasıl anlarım?' diye sordum. Hz. Mu'âz dedi ki: 'Yanlış kelimeyi, Şeytan insanın diline ilham eder, insan da onu düşünmeden söyler. Münafık da bazen gerçeği söyler. Bilgi nerden gelirse kabul et, hakkın üzerinde bir nur vardır (ordan tanırsın). Karanlık ve zor meselelerden kendini uzak tut.'"[1467]

3450. İbn Asâkir, Amr b. Meymûn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Mu'âz b. Cebel geldi, biz de o sırada Yemen'deydik. Hz. Mu'âz, 'Ey Yemenliler! Müslüman olun, canınızı kurtarın. Ben, Hz. Peygamber'in elçisiyim' dedi. Hz. Mu'âz'ın sevgisi kalbime verildi ve vefat edene kadar yanından hiç ayrılmadım. Ölüm vakti gelince ağladım. Hz. Mu'âz, 'Neden ağlıyorsun?' dedi. Ben de 'Seninle beraber giden ilme ağlıyorum' dedi. Hz. Mu'âz da 'İlim ve iman kıyamete kadar devam eder' dedi..."[1468]

[1467] Hâkim, Müstedrek, IV, 466. Hâkim: Hadis, Msülim'in şartı üzere sahih bir hadistir. Fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir.

[1468] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 87.

İMAN, İLİM VE AMELİN BİRLİKTE ÖĞRENİLMESİ

a) İbn Ömer, Cündüb b. Abdillah ve Hz. Ali'nin bu husustaki sözleri

3451. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ben uzun bir ömür yaşadım. Biz, Kur'ân'dan evvel iman sahibi oluyorduk. Sûre Hz. Peygamber'e iniyor, sonra da izin Kur'ân'ı öğrendiğiniz gibi sûrede bulunan helal ve haramlar öğreniliyordu. Hz. Peygamber yanında bir şey kalmıyordu, hepsi öğreniliyordu. Sonra bazı insanlar gördüm, imandan evvel Kur'ân okuyorlar, Kur'ân'ın başından başlıyor, sonuna kadar okuyor, fakat Kur'ân'ın neyi emredip neyi nehyettiğini bilmiyor. Kur'ân'ın bu adamın yanında kalıp kalitesiz hurmalar gibi saçması uygun değildir."[1469]

3452. İbn Mâce, Cündüb[1470] b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle beraberdin, biz Hz. Peygamber'in yanındaki cesur ve delikanlı olanlardık. Kur'ân'dan evvel imanı öğrendik, sonra Kur'ân'ı öğrendik ve Kur'ân'ı okuyarak imanımız fazlalaştı."[1471]

3453. Askerî ve İbn Merdûyeh sahen bir isnadla Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde bir sûre veya bir ayet veya daha çok ayet nazil olunca mü'minlerin imanı ve hüşûu fazlalaşırdı, eğer onları bir şeyden nehyediyorsa hemen ondan sakınırlardı."[1472]

b) Sahabîlerin ayetleri öğrenmeleri ve onunla amel etmeden başkasına geçmemeleri

3454. Ahmed, Abdurrahman es-Sülemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından bize Kur'ân öğretenlerin anlattığına göre Sahabîler, Hz. Peygamber'den on ayet öğreniyorlardı. Bu on ayeti iyice kavrayıp onlarla amel etmedikçe ayrı ayetler almazlardı. Sahabe, 'İlmi öğrendik ve amel ettik' derdi."[1473]

[1469] Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 165).

[1470] Cündüb okuna bildiği gibi Cündeb şeklinde de okunabilir. İki çeşit okumada zabta uygundur.

[1471] İbn Mâce, Sünen, 61.

[1472] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 232.

[1473] Heysemî: İsnadında Atâ b. Sâib var, ömrünün sonunda ihtilata uğramıştır. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 165). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe, Ebu Abdirrahman es-Sülemî'den rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 232). Hadisi, İbn Sa'd, Ebu Abdirrahman'dan buna yakın şekilde rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Önce Kur'ân'ı ve onunla ameli öğrenirdik. Bizden sonra Kur'ân, öyle

3455. İbn Asâkir, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den on ayet öğrendiğimizde bunları iyice öğrenip kavramadan başka on ayet almazdık. Şerîk'e, 'Amel etmeden başka ayet öğrenmezler mi?' dedi. O da 'Evet' dedi."[1474]

İNSANIN İHTİYAÇ DUYDUĞU KADAR İLİM ELDE ETMESİ

a) Hz. Selman'ın Abs Kabilesine mensup birine bu hususta sözü

3456. Ebu Nu'aym, Hafs b. ömer es-Sa'dî←amcasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Selman, Hz. Huzeyfe'ye 'Ey Abs Kabilesine mensup kişi! İlim çok, ömür ise kısadır. Dini hususlarda ihtiyacın kadar ilim al, onun dışındakini ise bırak, ilgilenme' dedi."[1475]

3457. Ebu Nu'aym, Ebu'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Abs Kabilesinden biri, Hz. Selman'a arkadaşlık etti. Adam, Dicle nehrinden bir yudum su aldı. Hz. Selman, kendisine 'Bir daha iç' dedi. Adam da 'doydum' dedi. Hz. Selman, 'Bu içtiğin suyu eksiltir mi?' dedi. Adam, 'içtiğim bir yudum, ondan hiçbir şey eksiltmez' dedi. Hz. Selman da 'İlim de böyle asla eksilmez. İlimden sana menfaati olanı al' dedi."[1476]

b) İbn Ömer'in kendisine ilim hakkında soru sormak için mektup yazan kişiye sözü

3458. İbn Asâkir, Muhammed b. Ebî Kayle'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer'e mektup yazdı, ona ilim hakkında soru sordu. İbn Ömer, kendisine şu mektubu yazdı: 'Bana mektup göndererek ilmin ne olduğunu sormuşsun, ilim, sana yazacağım şeylerden daha büyüktür, yazıya sığmaz. Fakat gücünün yettiği kadar ölene kadar Müslümanların ırzından dilini uzat tut, onların hakkını sırtında taşıma, onların mallarını haksız yere yeme, onların cemaatinden ayrılma.'"[1477]

---

kimselere kaldı ki, su içip boğazından inmeyenler gibi –eliyle bğazına işaret ederek- Kur'ân onların bu boğazından aşağı inmiyor." *(et-Tabakât*, VI, 172).

[1474] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 232.

[1475] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 189.

[1476] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 188.

[1477] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 230.

DİNİ, İSLAMI VE FERÂİZİ ÖĞRETMEK

a) Hz. Peygamber'in Ebû Rifâ'ya dinini öğretmesi

3459. Müslim, Ebu Rifâ'a'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına vardığımda hutbe okuyordu. Ben, 'Ya Resulallâh! garip bir adam gelmiş, sana dini hakkında soru soruyor, kendi dinini bilmiyor' dedim. Hz. Peygamber bana döndü, hutbesini bıraktı, yanıma geldi, bir sandalye getirildi, ayakları demirdendi, sanırım. Hz. Peygamber, kürsüye oturdu ve Allah'ın kendisine öğrettiklerini öğretmeye başladı. Sonra hutbe okumaya çıktı ve hutbesini tamamladı."[1478]

b) Hz. Peygamber'in bir arabîye, Ferve b. Müseyk ve Behrâ heyetine İslam dinini öğretmesi

3460. İbn Cerîr, Cerîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir Arabî, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bana İslam'ı öğret' dedi. Hz. Peygamber de *'Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna dair şahadet edersin, namazını kılarsın, zekâtını verirsin, Ramazan orucunu tutarsın, hacca gidersin, kendin için istediğini kardeşin içinde istersin, kendin için istemediğini onun içinde istemezsin'* dedi."[1479]

3461. İbn Sa'd, Muhammed b. Umâra b. Huzeyme b. Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ferve b. Müseyk el-Murâdî (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'e elçi olarak geldi, Kinde krallığından ayrılarak Hz. Peygamber'e tabi olmuştu. Hz. Sa'd b. Ubade'nin evinde misafir kaldı, Kurân'ı, İslam'ın ve şeriatın esaslarını öğreniyordu..."[1480]

3462. İbn Sa'd, Dubâa bt. Zübeyr b. Abdilmuttalib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Behrâ heyeti Yemen'den geldi. Onlar on üç kişiydi. Bineklerini sürerek Benî Cedîle mahellesinde Mikdad b. Amr'ın kapısına geldiler. Hz. Mikdad çıktı, onlarla merhabalaştı, onları evinde misafir etti. Sonra Hz. Peygamber'e gelip Müslüman oldular, İslam'ın esaslarını öğrendiler, birkaç gün Medine'de kaldılar. Sonra Hz. Peygamber'e gelip

---

[1478] Müslim, III, 15. Buhari, bu hadisi *el-Edebu'l-mufred* adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etmiştir. Nesâî, VIII, 220; Zehâiru'l-mevârîs, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, II, 1284; Ebu Nu'aym; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 242.

[1479] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 70.

[1480] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 327.

vedalaştılar, Hz. Peygamber, onlar için yolculuk azığının hazırlanmasını emretti ve onlar da memleketlerine doğru yola çıktılar."[1481]

c) Hz. Ebu Bekr'in ve Hz. Ömer'in İslam dinini öğretmesi

3463. Abdurrezzak, İbn Ebî Şeybe, İbn Cerîr ve Rüste *-el-İman* adlı eserinde- İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ömer insanlara İslam'ı şöyle öğretiyorlardı: Allah'a ibadet et, Allah'a hiçbir şeyi şirk koşma, Allah'ın farz kıldığı namazlarını vaktinde kıl. Namazı abartmada helak vardır. Gönül hoşnutluğuyla zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, devlet başkanını dinle ve itaat et."[1482]

3464. Beyhakî, Esbehânî *–el-Hücce* adlı eserinde- Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir Arabî, Hz. Ömer'e geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bana dini öğret' dedi. Hz. Ömer dedi ki: 'Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahadet edeceksin, namaz kılacaksın, zekât vereceksin, hacca gideceksin, Ramazan orucunu tutacaksın, bunları hep açıktan yapacaksın, gizlemeyeceksin. Sonra utanacağın hiçbir şey yapmayacaksın, Allah ile karşılaştığında 'Ömer bana bunları emretti' dersin."

3465. Bu hadisi, İbn Adiy, Beyhakî, Lâlekâî Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etti: Bir Arabî, Hz. Ömer'e geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Bana dini öğret' dedi..." Sonunda şu eki yaptı: "Sonra dedi ki: Ey Abdullah! Bunlara sımsıkı sarıl, Allah ile karşılaştığında istediğini söyle."[1483]

3466. İbn Asâkir, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab'a bir adam geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! Ben göçebe biriyim. Benim birçok işim var, benim için güvence olacak bir emirde bulun ve onunla güzel şekilde Allah'a kavuşayım' dedi. Hz. Ömer, 'Bineğini bağla, elini bana göster ve elini bana uzat' dedi. Sonra Hz. Ömer dedi ki: 'Allah'a ibadet edeceksin, ona şirk koşmayacaksın, namaz kılacaksın, farz olan zekâtını vereceksin, hacca gideceksin, ümre yapacaksın, (başkana) itaat edeceksin, bunları aşikar yapacaksın, gizlemeyeceksin. Açığa çıkıp yayılınca utanmayacağın, incinmeyeceğin şeyler yapacaksın, açığa çıkıp yayılınca seni utandıracak, üzecek şeylerden sakınacaksın.' Adam, 'Ey mü'minlerin emiri! Bunları yapacağım, Allah ile karşılaştığımda da 'Bunları bana Ömer b. Hattab söyledi'

[1481] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 331.

[1482] Abdurrezzak, *Musannef*, XI, 20683; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 69.

[1483] Beyhakî: Hadis, mürseldir. Çünkü Hasan el-Basrî, Hz. Ömer'e yetişmemiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 70).

diyeceğim' dedi. Hz. Ömer de 'Bunlara sımsıkı sarıl ve Allah ile karşılaştığında istediğini söyle' dedi."[1484]

NAMAZI ÖĞRETMEK

a) Hz. Peygamber'in ashabına namazı öğretmesi

3467. Taberânî ve Bezzar Ebu Malik el-Eşce'î←babasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, biri Müslüman olunca ona öğrettiği ilk şey namaz olurdu."[1485]

3468. Ebu Nu'aym, Hakem b. Umeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber bize bunu öğretirdi: *"Namaza kalktığınızda tekbir getirin, ellerinizi kaldırın, kulaklarınızı geçmesin. Ayrıca şunu deyin:*

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ

Sübhâneke Allâhumme ve bi-hamdike vetebârekesmuke ve teâlâ cedduke ve-lâ ilâhe ğayruke"[1486]

b) Hz. Peygamber'in Hz. Ebu Bekr'in, Hz. Ömer'in, Hz. İbn Mes'ûd'un teşehhüdü öğretmesi

3469. Müsedded ve Tahâvî İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebu Bekr, minber üzerinde öğretmenin okullarda çocuklara ders verdiği gibi halka teşehhüdü öğretirdi."[1487]

3470. Darekutnî, -hadise hasen demiştir- İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Ömer, elimden tuttu ve bana teşehhüdü öğretti ve Hz. Peygamber elimden tutarak bana bunu öğrettiğini söyledi: **Et-tehiyyâtu lillâhi es-salavâtu et-teyyibâtu el-mubârekâtu..."**[1488]

3471. Mâlik, Şâfiî, Tahavî, Abdurrezzak ve başkaları Abdurrahman b. Abdilkârî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab minber üzerinde iken onu dinliyordum. Hz. Ömer, halka teşehhüdü öğretiyordu ve şöyle deyin, diyordu: 'et-tehiyyâtu lillâhî...'"[1489]

[1484] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 208.

[1485] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VIII, 8186; Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 338. Heysemî: İsnadındaki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 293).

[1486] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 203.

[1487] Tahâvî, Şerhu Meânî'l-âsâr, I, 264; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 217.

[1488] Dârekutnî, Sünen, I, 351; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 217.

[1489] Malik, I, 499; Tahavî, Şerhu Me'ânî'l-âsâr, I, 261; Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3067; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 293.

3472. İbn Ebî Şeybe, İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Kur'ân'dan bir süre öğrendiğimiz gibi bize teşehhüdü öğretirdi."[1490]

3473. İbn Ebî Şeybe, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, elimi ellerinin arasına alıp Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi bana teşehhüdü öğretti."

3474. Askerî, *el-Emsâl* adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber, bize önemli anahtar şeyler öğretirdi. Bize namaz hutbesi, hacet hutbesi ve teşehhüdü öğretti."

3475. İbn Neccar, Esved'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah (radıyallahu anh), bize Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi teşehhüdü öğretirdi. Elifine, vavına dahi dikkat eder şekilde öğretirdi."[1491]

c) Hz. Huzeyfe'nin namazı güzel kılmayan birine namazı öğretmesi

3476. Abdurrezzak, İbn Ebî Şeybe, Buhârî ve Nesâî Zyed b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Huzeyfe, mescide girdi, namaz kılan fakat rükû ve secdesini düzgün yapmayan birini gördü. Adam namazını bitirince Hz. Huzeyfe, ona 'ne zamandan beri böyle namaz kılıyorsun?' dedi. Adam, 'Kırk yıldır' dedi. Hz. Huzeyfe, 'Demek kırk yıldır hiç namaz kılmıyorsun. Bu namazınla ölmüş olsan Hz. Muhammed'in gönderildiği fıtrat üzere ölmemiş olursun' dedi. Sonra dönüp adama namazı öğretti ve 'Kişi, namazı hafifi kılar, rükû ve secdesini tam yapar' dedi."[1492]

1490 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 292. İbn Mes'ûd'dan aynı lafızla rivayet etmiştir.
1491 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 219.
1492 Abdurrezzak, *Musannef*, II, 3733; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 289; Buhârî, I, 200; Nesâî, III, 58; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 230.

ZİKİR VE DUALARI ÖĞRETMEK

a) Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye bazı zikir ve duaları öğretmesi

3477. İbn Neccar, Hz. Ali b. Ebi Talib'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Sana beş bin koyun mu vereyim, yoksa dinin ve dünyan için daha hayırlı olan beş kelime mi öğreteyim'* dedi. Ben, 'Ya Resulallâh! Beş bin koyun bayağı çoktur, fakat sen bana beş kelime öğret' dedim. Hz. Peygamber de şöyle dememi istedi: ***Ey Allah'ım! Günahlarımı affet, ahlakımı genişlet, kazancımı helal kıl, bana verdiğin rızık karşısında kanaatkâr yap, kalbimi, benden sakındırdığın şeye yöneltme!"***[1493]

b) Hz. Ali'nin Abdullah b. Cafer'e bazı dua ve zikirleri öğretmesi

3478. Nesâî ve Ebu Nu'aym Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Cafer, kızlarına bunları öğretiyor, bunları söylemelerini emrediyordu. Bunları Hz. Ali'den aldığını söylüyordu. Hz. Ali dedi ki: "Hz. Peygamber, bir sıkıntıya ve zor bir şeye mübtela olunca şöyle derdi: *"Allah'tan başka ilah yoktur. Allah, çok hâlim, çok cömerttir. Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir. Alemin, büyük arşın Rabbi olan Allah ne yücedir. Ham, alemin Rabbine olsun."*[1494]

3479. Harâitî, *Mekârimu'l-ahlâk* adlı eserinde hasen bir senedle Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, bana dedi ki: Ey yiğenim! Hz. Peygamber'den duyduğum bazı kelimeler öğreteceğim, ölüm esnasında kim bunları söylerse cennete girer: "Lâilâhe illellâh el-Halîm el-kerîm" üç defa dersin, "El-hamdu lillâhî Rabbi'l-âlemîn" üç defa dersin ve ayrıca Tebâreke'llezî biyedihi'l-mülk yuhyî ve yumît ve huve alâ kulli şeyin kadîr" diyeceksin."[1495]

c) Hz. Peygamber'in bazı ashabına dua ve zikir öğretmesi

3480. Taberânî, Sa'd b. Cünâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Tâiflilerden Hz. Peygamber'e ilk gelen kişiyim. Tâif'in üst kısmı olan Serât'dan sabahın erken vakti yola çıktım. Minâ'ya ikindi vakti ulaştım. Dağa çıktım, sonra inip Hz. Peygamber'e geldim ve Müslüman oldum. Hz.

[1493] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 305.
[1494] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 298.
[1495] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 111.

Peygamber, bana İhlâs ve Zilzal süresini ve ayrıca bu kelimeleri öğretti: 'Sübhânellâhi ve'l-hamdu lillâh velâ ilâhe illellâh vallâhu ekber.' İşte bu kelimeler bâki kalacak güzel sözlerdir."[1496]

3481. Abdullah b. Ahmed, Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, sabahladığımızda şöyle dememizi öğretti: *'İslam fıtratı, kelime-i tevhid, Hz. Muhammed'in sünneti, hanif olan Hz. İbrahim'in milleti üzere sabahladık. Hz. İbrahim müşriklerden değildi.' Akşamladığında da bunu dememizi öğretmişti."*[1497]

3482. İbn Cerîr, Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, yazı öğreten öğretmen gibi bize bu kelimeleri öğretti: ***Ey Allah'ım! Cimrilikten sana sığınırım, korkudan sana sığınırım, rezil hayattan (aşırı yaşlılıktan) sana sığınırım, dünyanın ve kabir azabının fitnesinden sana sığınırım."***[1498]

3483. Ebu Nu'aym, Abdullah b. Haris b. Nevfel←babasından (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, onlara ölüler üzerinde namaz kıldırmayı öğretti: ***'Ey Allah'ım! Erkek ve kız kardeşlerimizi bağışla, aramızı düzelt, kalplerimizi biribirine ısındır! Ey Allah'ım! Bu senin kulun Filan oğlu filandır. Onun hakkında sadece hayır biliyoruz. Sen bizden daha iyi bilirsin, bizi ve onu bağışla!'*** Ben orda bulunanların en küçüğüydüm, Hz. Peygamber'e 'Onun hayrını bilmiyorsam ne yapayım?' dedi. Hz. Peygamber, *'Ne biliyorsan onu söyle'* dedi."[1499]

3484. Taberânî, *ed-Duâ* adlı eserinde ve Deylemî hasen bir isnadla Ubâde b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Ramazan geldiğinde bize şunu söylememizi öğretti: ***Ey Allah'ım! Bizi Ramazan'ı benim için, beni de Ramazan'a teslim et! Ramazan orucumu kabul et!"***[1500]

[1496] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 5483; İbn Kesir, *Tefsir*, III, 86.
[1497] *Müsned*-i Ahmed, V, 123; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 294.
[1498] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 307.n,
[1499] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 114.
[1500] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 323; Deylemî, *Müsned*u'l-firdevs, 1919.

d) Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'e salat getirmeyi öğretmesi

3485. Taberânî -*el-Evsat* adlı eserinde-, Ebu Nu'aym -Avâlî Sa'îd b. *Mansur* adlı eserinde Selâme l-Kindî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, insanlara Hz. Peygamber'e nasıl getirileceğini öğretiyordu. Hz. Ali şöyle diyordu: Ey yedi yer tabakası ve yedi gök semasını yaratan Allah'ım, Ey kalpleri, fıtratı olan saîd lik ve şakîlik üzere yaratan tanrım! Salâtların en şereflilerini, bereketlerinin en büyüğünü, en şefkatli rahmetini kulun ve elçin olan Muhammed üzerine kıl, O Muhammed ki, öncekilere mühür vurmuş, kapalı kapıları açan, hakkı hak ile duyuran, batılın beynini parçalanyan, senin emrine itaat eden, hiç gevşeklik tembellik göstermeden rızanı toplamayan çalışan, vahyine kulak veren, ahdini koruyan, emirlerini yerine getirmekten çekinmeyip bir nurla aydınlatandır. Fitne ve günahtan sonra kalpler o nur vesilesiyle hidayet buldu. O, İslam'ın alametlerini, aydınlatıcı ve apaçık hükümlerini yüceltmiştir. O, senin güvendiğin bir hayırlı, senin kapalı olan ilminin bekçisi, yargımla gününde senin şahidin, senin gönderdiğin bir nimet, rahmet olarak gönderilen bir hak peygamberdir. Ey Allah'ım! Adn cennetinde onun yerine genişlet, onu rahatlatacak, sıkıntıya sokmayacak şekilde fazlından ona kat kat mükâfat ver, bunları, ma'lûl olan sevabının ve bitmez tükenmez nimetinin fevzinden ona ihsan eyle! Ey Allahım! Onun köşkünü insanlarınkinden daha yüksek kıl, onun yerini ve meskenini yanında yüksek kıl, onun nurunu tamamla, kendi rızanla şahadeti makbul, sözü makbul, doğru sözlü, fasih konuşan, sözü hüccet ve delil kabul edilen biri olarak mükâfatlandır!"[1501]

[1501] Ali el-Muttaki, *Kenzu'l-ummâl*, I, 214. İbn Kesir: Bu, Hz. Ali'nin meşhur bir sözüdür. İbn Kuteybe, Müşkülu'l-hadis adlı eserinde bu hadisi tenkid etmiştir. Ebu Huseyn Ahmed b. Faris el-Kefevî de Hz. Peygamber'e salatın fazileti hakkında topladığı risalesinde bu eseri eleştirmiştir. Fakat meşhur olsa da bu hadisin isnadı sorunludur. Hafız Ebul-Kâsım et-Taberânî de bu eseri rivayet etmiştir. (İbn Kesir, *Tefsir*, III, 509).

MEDİNEYE GELEN MİSAFİRLERE İSLAMIN ÖĞRETİLMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Abdulkays heyetine islam'ı öğretmesi için ashabına emirde bulunması

3486. İmam Ahmed, Şihab b. Abbad'dan şöyle rivayet etmektedir: "Şihab, Abdulkays heyetinde bulunan birinin şöyle dediğini aktarır: Hz. Peygamber'e gittik, bizi gördüklerinde çok sevindiler. İnsanların yanına vardığımızda bize yer açtılar ve biz de oturduk. Hz. Peygamber, bizle merhabalaştı, bize dua etti, sonra bize baktı ve *'Lideriniz, efendiniz kimdir?'* dedi. Hepimiz Munzir b. Âiz'i işaret ettik. Hz. Peygamber, *'Eşec denen kişi mi?'* dedi. Bir merkeb çifte atıp yüzüne isabet ettiğinden ismi Eşec olarak kalmıştı. Biz de 'Evet Ya Resulallâh' dedi. Münzir, huzura en son gelen kişiydi, çünkü o, binekleri bağlamış ve üzerindeki eşyaları toplamıştı. Sonra elbise sepetini çıkardı, üzerinde yolculuk elbisesini çıkarıp güzel elbiselerini giydi ve öylece Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber ayaklarını uzatmış ve uzanmıştı. Eşec yaklaştığında halk ona yere açtı ve 'Burda otur ey Eşec!' dediler. Hz. Peygamber, ayaklarını çekip oturdu ve *'Eşec! Buraya gel, otur'* dedi. Eşec, Hz. Peygamber'in sağında oturdu, düz oturdu, Hz. Peygamber, onunla merhabalaştı ve ona çok güzel davrandı. Sonra ona memleketi hakkında sorular sordu, Hecer'de bulunan Safâ ve Müşekkar köylerini söyledi. Eşec, 'Anam babam sana feda olsun ya Resulallâh! Sen bizim bölgedek köylerin isimlerini bizden daha iyi biliyorsun!' dedi. Hz. Peygamber, *'Ben sizin memlekete gitmiştim ve bize çok iyi davranılmıştı'* dedi. Hz. Peygamber, sonra Ensar'a döndü ve *'Ey Ensar topluluğu! Kardeşlerinize ikramda bulunun, onlar da siz gibi Müslümanlar. Düşünce ve beden olarak da size en çok benzeyen kişilerdir. Müslüman olmamak için ölümü göze alanların olduğu bir sırada isteyerek hiç zorlanmadan Müslüman oldular'* dedi. Hz. Peygamber, heyete *'Kardeşlerinizin size yaptıkları ikramı ve misafirperverliği nasıl buldunuz'* dediğinde heyet, 'Hayırlı kardeştiler. Yataklarını bize açtılar, yemeklerimizi güzel hazırladılar, akşam sabah bize Allah'ın kitabını ve Peygamber'in sünnetini öğretiyorlardı. Hz. Peygamber, çok mutlu oldu ve buna çok sevindi. Akabinde de bize döndü ve teker teker ne öğrendiğimizi

sordu. Biz de 'İçimizde teşehhüdü, Fatiha'yı, bir sûreyi, iki sureyi, bir sünneti, iki sünneti öğrenen vardır' dedik..."[1502]

3487. Abdurrezzak, Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanında oturuyorduk. Hz. Peygamber, 'Abdulkays heyeti geldi' dedi; fakat bir şey görmüyorduk. Biz müddet bekledikten sonra heyet geldi, Hz. Peygamber'e selam verdi, Hz. Peygamber de onlara *'Azığınızdan (veya hurmanızdan) bir şey kaldı mı?'* dedi. Onlar da 'evet' dedi. Hz. Peygamber, yere bir şey serilmesini emretti ve onlarda yanlarında bulunan hurmaları üzerine döktü. Hz. Peygamber, ashabını topladı ve onlara *'Bu hurmaya Bernî hurma diyorsunuz değil mi? Bu hurmaya bu, bu hurmaya bu ismi kullanıyorsunuz'* diyerek farklı hurmaları işaret etti. Onlar da 'Evet' dedi. Sonra heyette bulunan her bir kişiyi birinin misafir etmesini, ona Kur'ân ve namaz öğretmesini öğretti. Cuma gününe kadar durdular. Hz. Peygamber, onları çağırdı, baktı ki, ilim öğrenmeye ve İslam'ı anlamaya başlamışlar. Sonra heyette bulunanların yerlerini değiştirdi, bir hafta daha durdu. Sonra onları çağırdı ve onların Kur'ân okuyabildiğini, İslam'ı anladıklarını gördü. Onlar, 'Ya Resulallâh! Biz memleketimizi özledik, Allah bize hayrı ve fıkhı öğretti' dedi. Hz. Peygamber de 'Memleketinize dönebilirsiniz' dedi. Hz. Peygamber'e memleketimizde içebileceğimiz içeceği sorduk..."[1503]

[1502] Ahmed, *Müsned,* III, 432. Münzirî: Bu hadisi, uzunca rivayet etmiş, Ahmed, sahih bir isnadla hadisi rivayet etmiştir. (*et-Terğib,* IV, 152). Heysemî: İsnadındaki raviler sıkadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 178).

[1503] Abdurrezzak, *Musannef,* IX, 16930; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* III, 113. Abdurrezzak, hadisi, (sarhoş edici olan) dibâ, nakîr ve hantemi içmeyi nehyetme bahsinde zikretmiştir."

YOLCULUKTA İLİM ELDE ETME

a) Hz. Peygamber'in veda haccına giderken İslam'ın emirlerini öğretmesi

3488. Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Medine'de dokuz yıl bekledi, hiç hacca gitmedi. Sonra insanlara Hz. Peygamber'in bu yıl hacca gideceği duyuruldu. Medine'ye birçok yönden insan aktı, Hz. Peygamber başkanlığında hacca gitmek istiyorlardı, onun yaptığını onlar da yapmak istiyorlardı. Hz. Peygamber, Zi'l-kâde ayından beş gün kalmıştı (yani 25. Günüydü) Hz. Peygamber yola çıktı, biz de onla beraber yola çıktık, Zel-huleyfe denen yere vardığımızda Esma bt. Ümeys, çocuğu Muhammed b. Ebî Bekr'den dolayı nifas (lahusa) oldu. Hz. Esma, Hz. Peygamber'e birini gönderdi, ne yapması gerektiğini söyledi. Hz. Peygamber de *'Yıkan, bez bağla, sonra da tekbirlerini getir'* dedi. Hz. Peygamber'in devesi Beydâ'nın üstüne varınca şöyle tehlil getirdi: 'Lebbeyk Allah'umme lebbeyk! lebbeyk lâ şerike leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerîke lek.' Halk da telbiye getiriyor, bazısı zü'l-meâric ve benzeri sözler de ekliyorlardı. Hz. Peygamber, bu eklemelerini duyuyor; fakat bir şey demiyordu. Gözümün gördüğü kadarıyla Hz. Peygamber'in önünde ve arkasında, sağında ve solunda olan yaya ve binekli olanlar vardı. Câbir anlatıyor: Hz. Peygamber içimizdeyken Kur'ân nazil oluyordu, Hz. Peygamber de Kur'ân'ın yorumunu iyi biliyordu ve biz de onun gibi amel ediyorduk..."[1504]

b) Cabir el-Ğâdirî'nin Hz. Peygamber'in seferinde ilim talep etme kıssası

3489. Ebu Nu'aym, Cabir b. Ezrak el-Ğâdirî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e binek ve eşyalarla geldim. Hz. Peygamber'in yanında yürüyordum ve vardık. Deriden yapılmış bir çadırda konakladı ve içine girdi. Kapısında otuzdan fazla kişi vardı, ellerinde de kamçı vardı. Yaklaştığımda biri beni kovdu. Ben de 'Beni itersen ben de seni iterim, bana vurursan ben de sana vururum' dedim. Adam, bana 'İnsanların hayırsızı!' dedi, ben de 'Sen benden daha hayırsızsın' dedim. 'Nasıl?' dedi. Ben de

---

[1504] İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 146. İlerde Hz. Peygamber'in hac seferinde hac hutbelerinde öğrettikleri gelecektir. Cihadda eğitim bahsinde bu hususta birçok kıssa geçti.

'Ben, ta Yemen bölgesinden Hz. Peygamber'i dinlemek, sonra da dönüp işittiklerimi arkamda bulunanlara anlatmak için geldim; fakat sen beni alıkoyuyorsun' dedim. Adam, 'Haklısın, vallahi ben senden daha hayırsızım' dedi. Akabinde Hz. Peygamber, bineğine bindi ve Minâ'nın Akabe yerinde birçok insan Hz. Peygamber'e yapıştı ve ona soru soruyorlardı. Halk çok olduğundan ona ulaşmak da çok zordu. Saçları kısa biri geldi ve 'Ya Resulallâh bana salât et!' dedi. Hz. Peygamber, *'saçlarını kazıtanlara salât olsun'* dedi. Sonra bir daha 'Bana salât et!' dedi. Hz. Peygamber *'Saçlarını kazıtanlara salât olsun'* dedi. Akabinde bir daha 'Bana salât et' diye rica etti, Hz. Peygamber yine 'saçlarını kazıtanlara salât olsun' dedi. Hz. Peygamber, üç defa aynı şeyi tekrar etti, adam da gidip saçlarını kazıttı. Herkesin saçını kazıttığını görüyordum."[1505]

c) İbn Cerîr'in, tüm mü'minlerin birden savaşa gitmelerinin uygun olmadığına dair ayeti tefsiri

3490. İbn Cerir, şu ayet

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

(Ne var ki) mü'minlerin hepsi toptan seferber olacak değillerdir. Öyleyse onların her kesiminden bir grup da, din konusunda köklü ve derin bilgi sahibi olmak ve döndükleri zaman kavimlerini uyarmak için geri kalsa ya! Umulur ki sakınırlar." (Tevbe: 122) hakkında farklı görüşleri zikrettikten sonra Şöyle demiştir: Bu husustaki en doğru görüş şöyle diyen kişinin sözüdür: 'Allah'ın Müslümanlara ve Hz. Peygamber'in ashabına nasıl yardım edip düşmanlarına ve kâfirlere karşı galip geldiklerini görsünler diye cihada çıkacaktır. İşte cihad vesilesiyle bilmeyenler, İslam'ın hakikatini ve diğer dinlere olan üstünlüğünü gözleriyle müşahede etsinler, Müslümanlar eliyle kâfir ve müşriklerin üzerine inen Allah'ın bu azabının kavimlerine de gelmemesi için kavimlerini uyarsınlar. Cihada katılıp kavimlerine geri döndüklerinde belki arkada kalanlar da artık Allah'ın azabından korkarlar. Şöyle diyor: Belki, geride kalan halk, cihada

---

[1505] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 49. Hadisi, İbn Mende de rivayet etmiş, hadise 'hadis ğaribdir, sadece bu isnadla bilinmektedir' demiştir. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 211).

katılanların bu anlattıklarıyla Allah'ın azabının da kendilerine ineceği endişesiyle korkar ve Allah'a, Resulüne iman ederler."[1506]

HEM CİHAD ETMEK, HEM DE İLMİ ÖĞRENMEK

a) Ebu Saîd'in, sahabenin hem cihad ettiğini, hem de ilim öğrendiğine dair sözü

3491. İbn Ebî Hayseme ve İbn Asâkir Ebu Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz cihad ediyorduk, bir iki kişiyi de Hz. Peygamber'in hadisleri için bırakıyorduk. Gazveden döndüğümüzde onlara geliyorduk, onlar da Hz. Peygamber'in rivayetlerini aktarıyorlardı, biz de (direk Hz. Peygamber'den duymuş gibi) 'Hz. Peygamber şöyle buyurdu' diye hadisleri aktarıyorduk."

GEÇİMİN VE İLMİ BERABER OLMASI

a) Hz. Enes'in sahabenin geçimi ve bilmi beraber götürdüklerine dair sözü

3492. Ebu Nu'aym, Sabit el-Bünânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes b. Malik (radıyallahu anh), Ensar'dan yetmiş kişiyi zikretti. Gece olduğunda bunlar ilim meclisine gelir, geceyi Kur'ân okumakla geçirirlerdi. Sabah olunca da gücü yerinde olanlar odun getirip satıyordu veya tatlı su getiriyordu. Zengin olanlar ise bir koyun kesip hazır hale getiriyordu ve sabah Hz. Peygamber'in hücre-i saadetlerinde asılmış halde olurdu. Hz. Hubeyb şehid olduğunda Hz. Peygamber bu yetmiş kişiyi gönderdi. Onların içinde dayım Herâm b. Melhân (radıyallahu anh) da vardı. Yetmiş kişilik grup Benî Süleym Kabilesine vardıklarında Herâm, liderlerinde 'İzin ver de gidip bu kabileye onlar için gelmediğimizi ve yolumuzdan çıkmalarını söyleyeyim' dedi. Onlar da 'Tamam' dedi. Hz. Herâm, onların yanına geldi ve onlar için gelmediklerini söyledi. Bir adam, mızrağıyla Hz. Herâm'a darbe indirdi, Hz. Heram mızrağı karnında hissedince 'Allah'u Ekber! Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, kurtuldum' dedi. Kabile Müslümanları çembere aldı ve haber verecek birini dahi sağ bırakmadan hepsini öldürdüler. Hz. Peygamber'in onlar için üzüldüğü kadar hiç kimseye üzüldüğünü görmedim. Hz.

[1506] İbn Cerîr, *Tefsir,* XI, 70.

Peygamber'i görüyordum, sabah namazını kıldığında ellerini kaldırıyor ve bu kabileye beddua ediyordu."[1507]

3493. İbn Sa'd, Sabit←Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Bazı insanlar, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bizle beraber bazı kişiler gönder de bize Kur'ân'ı ve sünneti öğretsinler' dedi. Hz. Peygamber de onlara Ensar'dan yetmiş kişi gönderdi, bunlara (çok Kur'ân okuduklarından dolayı) Kurrâ deniyordu. İçlerinde sayım Herâm da vardı. Geceleri Kur'ân okuyor, müzakere yapıyor ve ilim öğreniyorlardı. Gündüzleri ise su getirip mescide koyuyorlar, odun getirip satıyorlardı ve bu parayla süffe ehline ve fakirlere yiyecek alıyorlardı. Hz. Peygamber, işte bu kuraları onlara gönderdi. Gidecekleri yere ulaşmadan karşılarına çıktılar ve onları şehid ettiler. Vefat etmeden 'Ey Allah'ım! Sana kavuştuğumuzu, senden razı olduğumuzu ve sen de bizden razı olduğunu Hz. Peygamber'e ulaştır' dediler. Bir adam, (dayım) Herâm'a geldi ve arkasından mızrakla vurdu ve deldi. Hz. Heram, 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, ben kurtuldum!' dedi. Hz. Peygamber, kardeşleri için 'Kardeşleriniz şehid olmuştur. Onlar son olarak şöyle dediler: 'Ey Allah'ım! Sana kavuştuğumuzu, senden razı olduğumuzu ve sen de bizden razı olduğunu Hz. Peygamber'e ulaştır!''"[1508]

b) Hz. Ömer'in ve bir komşusunun nöbetleşe ilim talep etmesi

3494. Buhârî, İbn Abbas←Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Benî Ümeyye b. Zeyd Kabilesinden olan Ensar bir komşum vardı. Bu kabile, Medine'nin kenar köylerinde yaşıyordu. Komşumla beraber nöbetleşe Hz. Peygamber'e gidiyor, bir gün o gidiyor, bir gün ben gidiyordum. Hz. Peygamber'in yanında olduğum gün gelir, nazil olan vahyi ve benzeri olayları komşuma aktarırdım. Arkadaşım, nöbeti olan bir günde gelip kapıma hızlı şekilde vurdu ve 'Ömer evde mi?' dedi. Korktum ve hemen çıktım. Komşum, 'Büyük bir olay oldu! dedi. (Kızım) Hafsa'nın yanına vardım, ağlıyordu. 'Hz. Peygamber, sizi boşadı mı' dedim. 'Bilmiyorum' dedi. Hz. Peygamber'in huzuruna vardım, ayakta iken 'Hanımlarını boşadın mı?' dedim. Hz. Peygamber, 'Hayır' dedi, ben de (sevinçten) 'Allah'u ekber!' dedim."[1509]

[1507] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 123.
[1508] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 514.
[1509] Buhari, I, 33, III, 174.

c) Berrâ'nın "Hepimiz Hz. Peygamber'in hadisini işitmiyorduk" sözü

3495. Hâkim, Berrâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hepimiz Hz. Peygamber'in hadislerini işitmiyorduk. Bizim işimiz gücümüz vardı. Fakat insanlar o zaman asla yalan konuşmazdılar. Hadisi duyan, duymayana aktarıyordu."[1510]

3496. Hâkim, ayrıca hadisi Berrâ'dan şöyle rivayet etmiştir: "Tüm hadisleri, Hz. Peygamber'den işitmiyorduk. Arkadaşlarımız, bize aktarıyordu. Çünkü biz, develere bakmakla meşguldük."[1511]

d) Hz. Talha b. Ubeydullah'ın "Gündüzün ilk ve son kısmında Hz. Peygamber'e gelirdik" sözü

3497. Hâkim, Ebu Enes Malik b. Ebî Âmir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Talha b. Ubeydillah'ın yanındaydım. Yanına biri girdi ve 'Ey Ebu Muhammed! Vallahi bilmiyoruz; Hz. Peygamber'i bu Yemenli mi daha iyi biliyor, siz mi? Hz. Peygamber'in demediği şeyleri söylüyor' dedi. Hz. Ebu Hüreyre'yi kastetti. Hz. Talha, 'Vallahi, hiç şüphe yok ki, onun işitip de bizim işitmediğimiz, onun bilip de bizim bilmediğimiz şeyler vardır. Biz zengin bir toplumduk, evlerimiz ve ailelerimiz vardı. Biz, Hz. Peygamber'e gündüzün ilk ve son kısmında geliyor, sonra da dönüyorduk. Ebu Hüreyre ise fakirdi, ne alı, ne ailesi ne de çocuğu vardı. Onun eli devamlı Hz. Peygamber'in elindeydi, Hz. Peygamber nereye gitse yanındaydı. Şüphe etmiyoruz, onun bilim de bizim bilmediğimiz, onun işitip de bizim işitmediğimiz şeyler vardır. Hz. Peygamber'e yalan yere iftira attığına dair hiç birimiz ona itham etmemişiz."[1512]

e) Geçimden evvel İslam'ı öğrenmek

3498. Tirmizî, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Bu pazarımızda sadece (ticarette) İslamın ahkamını bilenler ticaret yapsın."[1513]

1510 Hâkim: "Bu hadis, Şeyhan'ın şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir. Fakat hadisi rivayet etmemişler." Zehebî de kendisine muvafık olmuştur.

1511 Hâkim, Ma'rifeyu ulûmi'l-hadis, 18. Ahmed (*Müsned,* IV, 283) de hadisi böyle rivayet etmiş, isnadındaki raviler de sahih hadis ravileridir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* I, 154). Ayrıca hadisi Ebu Nu'aym, bu mealde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 238).

1512 Hâkim, Müstedrek, III, 511, 512. Hâkim: Şayhanın şartı üzere gelmiş sahih bir hadistir; fakat Şeyhan hadisi rivayet etmemiştir.

1513 Tirmizî, 487; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 218.

KİŞİNİN AİLESİNE İLİM ÖĞRETMESİ

a) Hz. Ali'nin "Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyunuz" ayetinin tefsiri hususunda sözü

3499. Hâkim, -Sahîhayn'ın şartı üzere hadis sahihtir demiştir- Hz. Ali, **"Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyunuz"** ayeti tefsirinde şöyle demiştir: 'Öğreniniz ve ailenize hayırlı şeyler öğretin.'"[1514]

b) Hz. Peygamber'in aileyi eğitme hususunda emri

3500. Buhârî, Malik b. Huveyris'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına geldik, biz yaşıt gençlerdik. Hz. Peygamber'in yanında yirmi gece kaldık, ailelerimizi özlediğimizi sandı, ailelerimizden kimi geride bıraktığımızı sordu. Biz de ona söyledik. Hz. Peygamber, şefkatli ve ince kalpliydi. Hz. Peygamber, *'Ailelerinize dönün, İslam'ı onlara öğretin, onları güzellikleri emredin, beni gördüğünüz gibi namaz kılın, namaz vakti gelince sizden biri ezan okusun ve en büyüğünüz de imam olsun'* dedi."[1515]

MÜSLÜMAN'IN DİNİ ZARURET GEREĞİ DÜŞMANLARININ DİLLERİNİ ÖĞRENMESİ

a) Hz. Peygamber'in Zeyd'e Yahudi dilini öğrenmesini emretmesi

3501. Ebu Ya'lâ ve İbn Asâkir Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde beni Hz. Peygamber'e getirdiler ve 'Bu çocuk, Benî Neccar kabilesinden olup on yed sure ezberlemiştir' dediler. Hz. Peygamber'e okudum ve çok hoşuna gitti, akabinde *'Ey Zeyd! Bana Yahudî yazısını öğren, Vallahi hiçbir Yahudi benim kitabıma iman etmedi'* dedi. Ben de onu öğrendim, ayın yarısı geçtiğinde artık iyice öğrenmiştim. Hz. Peygamber Yahudiler'e mektup yazacağı zaman ben yazıyor, onların yazdıkları mektubu ben okuyordum."[1516]

3502. Ebu Ya'lâ, İbn Asâkir ve İbn Ebî Dâvud, Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana '*Süryânîce biliyor musun? Ordan bana*

[1514] Hâkim, Müstedrek, II, 494; Munzirî, *et-Terğib*, I, 85. Taberî, hadisi şu lafızla rivayet etmiştir: "Ailenizi eğitin ve onları terbiye edin!" (*Tefsir*, XXVIII, 165, 166).

[1515] Buharî, Edeb, 213.

[1516] Ahmed, *Müsned*, V, 186; Ebu Davud, 3645; Tirmizî, 2715.

mektup geliyor?' dedi. Ben de 'Hayır' dedim. Hz. Peygamber de *'O zaman Süryanice öğren'* dedi. On yedi günde Süryanice öğrendim."

3503. İbn Ebî Davud ve İbn Asâkir Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, bana *'Bana bazı mektuplar geliyor, herkesin onları okumasını istemiyorum. İbranice veya Süryanice öğrenebilir misin?'* dedi. Ben de 'Evet' dedim. Ve dili on yedi günde öğrendim."[1517]

b) İbn Zübeyr'in kölelerinin dillerini öğrenmesi

3504. Hâkim, Ebu Nu'aym, Ömer b. Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "İbn Zübeyr'in yüz kölesi vardı, her biri ile farklı bir dil ile konuşurdu. İbn Zübeyr, her biriyle kendi diliyle konuşurdu. Dünya işlerinde İbn Zübeyr'e baktığımda 'Bu adam hiç ahireti için çalışmıyor' derdim, ahiret işleriyle uğraştığını gördüğümde ise 'Bu dünyaya hiç umursamıyor' derdim."[1518]

c) Hz. Ömer'in, astronomi ve ensab ilmini öğrenmeyi emretmesi

3505. İbn Ebî Şeybe, İbn Abdilber Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Bu yıldız ilminden karada ve denizde yolunuzu bulabilecek kadar öğreniniz, diğerini öğrenmeyiniz."[1519]

3506. Hennad, Hz. Ömer'den şöyle rivayet eder: "Yıldız ilminden yola bulabilecek kadar öğreniniz, ensab ilminden soyunuzun nereye dayandığı kadar bilgi elde edeniz."[1520]

d) Hz. Ali'nin Ebu Esved ed-Düelî'ye Kur'ân için ötre, üstün ve esre rumuzlarını yapmasını emretmesi

3507. Beyhakî, İbn Asâkir ve İbn Neccar Sa'sa'a b. Savhân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir Arabî, Hz. Ali'ye geldi ve 'Ey mü'minlerin emiri! **"Lâ ye'kuluhu ile'l-hâtûn"** ayetindeki bu harfi nasıl okuyorsun, herkes vallahi adım atıyor' dedi. Hz. Ali tebessüm etti ve **'Lâ ye'kuluhu ill'l-hâtiûn** (sadece hatada ısrar edenler yerler)'[1521] dedi. Arabî, 'Doğru söyledin, Ey mü'minlerin emiri! Allah, kulunu hatadan beri kılmaz' dedi. Hz. Ali, Ebu Esved ed-Düelî'ye baktı ve 'Acemler İslam'a girdiler. Dillerine uygun şekilde

---

[1517] Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz*, V, 185; İbn Sa'd, Zeyd'den buna yakın şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât*, II, 358- 359).

[1518] Hâkim, Müstedrek, III, 549; Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 334.

[1519] İbn Abdilber, Cami, II, 38.

[1520] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 2943.

[1521] Hâkka: 37.

işaretler koy da doğru okusunlar' dedi. Ebu Esved de onlar için ötre, üstün ve esre rumuzlarını koydu."[1522]

e) Başkanın, ashabından birini eğitim için ayırması

3508. Hâkim, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Huneyn'e doğru hareket edince Mu'âz b. Cebel'i Mekkeliler'e halife tayin etti. Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'a insanlara Kur'ân öğretmesi ve dini konuları öğretmesini emretti. Hz. Peygamber, Medine'ye doğru hareket etmek istediğinde Mekke'de Hz. Mu'âz'ı halife olarak bıraktı."

İbn Sa'd, Mücahid'den şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber, Hüneyn'e doğru hareket edince Mekke'lilere Kur'ân'ı ve fıkıh konularını öğretsin diye Mekke'de bıraktı."[1523]

DEVLET BAŞKANI, ARKADAŞLARINDAN BİRİNİ EĞİTİM İÇİN SAVAŞTAN ALIKOYMASI

a) Hz. Ömer'in Zeyd b. Sabit'i Medine'de halka eğitim vermesi için tutması

3509. İbn Sa'd, Kâsım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, nereye yolculuk etse yerine Hz. Zeyd b. Sabit'i bırakırdı. İnsanları farklı görevler için bölgelere yollardı; fakat Hz. Zeyd'i önemli konular için tutardı. Kendisinde ileri gelen birileri istenildiğinde Zeyd b. Sabit'in ismini verirdi ve 'Hiç kimse Zeyd'in yerini dolduramaz. Fakat bu şehir halkının ona ihtiyacı var, sorun ve problem esnasında Zeyd gibi çözüm üretecek kimsenin olmadığını görüyorlar' derdi."[1524]

3510. İbn Sa'd, Sâlim b. Abdillah'dan şöyle rivayet etmektedir: " Zeyd b. Sabit vefat ettiğinde İbn Ömer'in yanındaydık. 'Bu gün insanların âlimi vefat etti' dedim. İbn Ömer, 'Allah, bu gün ona rahmet etsin, kendisi Hz. Ömer'in hilafetinde halkın âlimi ve en büyük otoritesiydi. Hz. Ömer, sahabeyi farklı gölgelere gönderdi, kendi görüşlerine göre fetva vermelerini yasakladı. Zeyd b. Sabit ise Medine'de oturmuş, Medineliler'e ve orya gelen diğer halka fetva veriyordu."[1525]

[1522] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 237.
[1523] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 348.
[1524] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 359.
[1525] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 361.

3511. Daha önce İbn Sa'd'ın Hz. Ka'b! dan dan rivayet ettiği hadis geçti: "Ömer b. Hattab şöyle diyordu: Mu'âz Şam'a gitti. And olsun Şam'a gitmesi ve Medine'den çıkması, Medine'ye, Medineliler'e ve fetva verdiği kişilere zarar vermiştir. Ebu Bekr'e onu göndermemesini, insanların ihtiyacı için burada tutmasını söyledim, fakat kabul etmedi ve 'Şehid olmak isteyen birini zorla tutamam' dedi..."[1526]

SAHABENİN FARKLI BÖLGELER EĞİTİM VERMESİ İÇİN GÖNDERİLMESİ

a) Hz. Peygamber'in bir grup sahabeyi Adale'ye ve Kâre'ye göndermesi

3512. Hâkim, Âsım b. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Cedîle beldesinde iki kabile olan Adel ve Kâre'den bazı insanlar, Uhud Savaşından sonra Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bizim topraklarda İslam yayılmıştır, ashabından birilerini gönder de bize Kur'ân okutsunlar, İslam'ı anlatsınlar' dedi. Hz. Peygamber de altı kişi gönderdi, bunların içinde Hz. Hamza'nın dostu Mersed b. Ebî Mersed de vardı ve grubun başkanıydı..."[1527]

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'yi ve Hz. Ubeyde'yi Yemen'e göndermesi

3513. İbn Cerîr, Hz. Ali'den şöyle rivayet etmektedir: "Yemen'den bazı insanlar, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bizi dini, sünneti öğretecek, aramızda Kur'ân ile hükmedecek birilerini gönder' dedi. Hz. Peygamber de *'Ey Ali! Sen Yemenliler'e git. Onlara dini ve sünneti öğret ve aralarında Allah'ın kitabıyla hükmet'* dedi. Ben de 'Yemenliler, cahil insanlardır. Öyle konularda mahkemeye geliyorlar ki, o konularda hiçbir bilgim yoktur' dedim. Hz. Peygamber, göğsüme vurdu, sonra da dedi ki: '*Git, Allah senin kalbine hidayet verecek, diline de istikrar verecektir.*' O andan itibaren iki kişi arasında hüküm verme hususunda hiç tereddüt yaşamadım."[1528]

3514. Hâkim, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Yemen ehli, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Bize Kur'ân öğretecek birini bizle beraber memleketimize gönder' dedi. Hz. Peygamber de Ebu Ubeyde'nin elinden

---

1526 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 348.
1527 Hâkim, Müstedrek, 222. Racî ashabının hadisini muhtasar şekilde rivayet etti.
1528 Ali el-Muttakî, *Muntahabu'l-Kenz.*

tutup onu onlarla beraber gönderdi ve *'Bu adam, ümmetimin en güvenilir kimsesidir'* dedi."[1529]

3515. İbn Sa'd, Hz. Enes'ten buna yakın lafızla rivayet etmiş ve hadisinde şöyle denmiştir: "Sünneti ve İslam'ı öğretmesi için Yemenliler, Hz. Peygamber'den birini göndermesini istediler."[1530]

c) Hz. Peygamber'in Hz. Amr b. Hazm, Hz. Ebu Musa'yı ve Hz. Mu'âz'ı Yemen'e göndermesi

3516. İbn Ebî Hâtim, Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Bu yanımızdaki mektup, Hz. Peygamber'in halkına İslam'ı anlatmak, sünneti öğretmek, sadakalarını toplamak için Amr b. Hazm'ı gönderdiğinde ona gönderdiği mektuptur. Hz. Peygamber, Amr b. Hazm'a mektup, sözleşme ve emrini yazdı. Mektubu şöyle yazdı: Bismillâhirrahmânirrahhîm. Bu, Allah'ın ve Resulünün mektubudur. "**Ey iman edenler! Va'dlerinizi yerine getirin (Mâide: 1)** Bu, Yemen'e göndermek üzere iken Allah Resûlü Muhammed'den Amr b. Hazm'a yazdığı bir vesikadır. Ona işlerinde devamlı takvayı gözetmesini emretti, çünkü Allah, takvalı ve iyilik yapanla beraberdir."[1531]

3517. Ebu Nu'aym, Ebu Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Hz. Mu'âz'ı ve Hz. Ebu Musa'yı Yemen'e gönderdi ve halka Kur'ân'ı öğretmelerini emretti."[1532]

d) Hz. Peygamber'in, Ammar'ı Kays kabilesinin bir koluna göndermesi

3518. Bezzar ve Taberânî Hz. Ammar b. Yasir'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, İslam şeriatını öğreteyim diye beni Kays Kabilesinin bir koluna gönderdi. Buranın halkı, vahşi deve gibiydi. Gözleri kör, deve ve koyundan başka dertleri de yoktu. Hz. Peygamber'e döndüğümde bana 'Ey Ammar! Ne yaptın?' dedi. Ben de onları anlattım, onlardaki gafleti söyledim. Hz. Peygamber de *'Ey Ammar! Ben sana onlardan*

[1529] Hâkim, Müstedrek, III, 267. Hâkim: "Müslim'in şartı üzere sahihtir. Fakat Şeyhan, hadisi Kur'ân'ı zikretmemişler." Zehebî, ona muvafık olmuş ve şöyle demiştir: "Müslim'in, Kur'ân'ı (bize Kur'ân öğretsin kısmını) zikretmeden hadisi rivayet etmiştir.

[1530] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 411.

[1531] İbn Kesir, *Tefsir*, II, 3.

[1532] Ebu Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 256.

daha tuhaf olanları söyliyeyim mi? Bunların bilmediklerini öğrenip sonra onlar gibi gaflete dalanlar bu kimselerden daha tuhaftırlar' dedi."[1533]

e) Hz. Ömer'in, Hz. Ammar'ı ve Hz. İbn Mes'ûd'u Kûfe'ye göndermesi, İmran'ı da Basra'ya göndermesi

3519. İbn Sa'd, Harise b. Mudarrib'den şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'ın Kûfeliler'e yazdığı mektubu okudum: Emmâ ba'd: Size vali olarak Ammar'ı, yardımcısı ve öğretmen olarak ise Abdullah b. Mes'ûd'u gönderdim. İkisi de Hz. Peygamber'in seçkin sahabesindendir. Onları dinleyin, emirlerine uyun, Abdullah hususunda sizi kendime tercih ettim."[1534]

3520. İbn Sa'd, Ebu Esved ed-Düelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Basra'ya gittim, orda İmran b. Husayn Ebu Nüceyd'in (radıyallahu anh) vardı. Hz. Ömer, kendisini Basralılar'a öğretmen olarak göndermişti."[1535]

f) Hz. Ömer'in, Hz. Mu'âz'ı, Hz. Ubade'yi ve Hz. Ebu Derdâ'yı Şam'a göndermesi

3521. İbn Sa'd ve Hâkim Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber döneminde Ensar'dan Kur'ân'ı beş kişi ezberlemişti. Bunlar, Mu'âz b. Cebel, Ubâde b. Sâmit, Übeyd b. Ka'b ve Ebu Derdâ'ydı. Hz. Ömer döneminde Yezid b. Ebi Süfyan, Hz. Ömer'e şöyle mektup yazdı: 'Şamlılar'ın nüfusu fazla, malları ve mülkleri fazla, tüm şehirleri doldurdular. Bunların Kur'ân öğretmenine ve İslam'ı anlatan kişilere ihtiyacı var. Ey mü'minlerin emiri! Öğretmen olan birkaç kişiyi göndersen de bana yardımcı olsalar.' Hz. Ömer de bu beş kişiyi çağırdı ve onlara dedi ki: 'Şamdan bazı kardeşleriniz, Kur'ân öğretecek, İslam'ı anlatacak kişiler göndermem hususunda benden yardım istediler. Sizden üç kişi bu hususta bana yardımcı olsun. İsterseniz aranızda kura çekin, isterseniz gönüllü olarak aranızdan üç kişi çıksın' dedi. Onlar da 'Yok, kura çekmeyeceğiz. Ebu Eyyûb yaşlı biri, Übeyy b. Ka'b ise hasta biridir' dedi. Geri kalan Mu'âz b. Cebel, Ubâde ve Ebu Derdâ gitmeye karar verdi. Hz. Ömer, 'Hıms'dan başlayın! İnsanların farklı farklı olduğunu göreceksiniz. Bazısı çok hızlı şekilde öğrenir. Böyle kimseleri gördüğünüzde halkı bunlara yönlendirin. Halkı iyi seviyeye getirip onlardan memnun olduğunuzda orda biriniz orda kalsın, biriniz

---

[1533] Bezzar, *Keşfu'l-estâr*, I, 177; Munzirî, *et-Terğib*, I, 91.
[1534] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 7.
[1535] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 10.

Dımaşk'a, diğeri ise Filistin'e gitsin' dedi. Önce Hıms'a geldiler, halktan memnun olana kadar orda kaldılar. Hıms'da Hz. Ubâde kaldı, Hz. Ebu Derdâ Dımaşk'a, Hz. Mu'âz ise Filistin'e gitti. Hz. Mu'âz, Amavâs Tâunu olduğu sene vefat etti. Hz. Ubade ise sonra Filistin'e gitti, orda vefat etti. Ebu Derdâ ise vefat edene kadar Dımaşk'da kaldı."[1536]

İLİM TALEB ETMEK İÇİN YOLCULUK

a) Hz. Cabir'in Şam'a, Mısır'a Hz. Peygamber'in iki hadisini duymak için gitmesi

3522. Ahmed, Taberânî *el-Kebîr* adlı eserinde Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den şöyle rivayet etmektedir: "Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini işitmiştir: "Hz. Peygamber'den birinin bir hadis işittiği haberi bana ulaştı. Bir deve satın aldım ve hazırlığımı yaptım, bir ay boyunca ilerledim ve Şam'a geldim. Baktım ki, Abdullah b. Üneys'miş. Kapıcısına 'Cabir'in kapıda olduğunu söyle' dedi. 'Abdullah'ın oğlu Cabir mi?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Abdullah b. Üneys, elbisesine basarak kapıdan çıktı, bana sarıldı, ben de ona sarıldım. 'Kısas hakkında Hz. Peygamber'den bir hadis duyduğuna dair haber ulaştı, o hadisi işitmeden benim veya senin öleceğinden korktum' dedim. O da 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Kıyamet günü Allah, insanları çıplak, sünnetsiz ve bühm olarak diriltecektir'* dedi. Biz de 'bühm nedir?' dedik. O da 'Yanlarında hiçbir şey olmayacak, demektir' dedi. Sonra şöyle devam etti: Sonra biri seslenecek, yakındakiler duyduğu gibi uzaktakiler de duyacaktır. Şöyle seslenecektir: 'Ben, yargılayan, her şeyin sahibi olan kişiyim. Cehennemliklerden her kimin, cennet ehlinden olan biri üzerinde bir hakkı varsa cehenneme girmeden onun hakkını vereceğim, cennet ehlinden her kimin, cehennem ehli üzerinde bir hakkı varsa cennete girmeden ona hakkını vereceğim, bir tokat dahi olsa.' Biz de 'Nasıl birinden hak alınıp diğerine verilecek? Biz çıplak, sünnetsiz olacağız ve hiçbir şeyimiz olmayacak' dedik. O da 'Kısas, sadece iyilikler ve kötülükler ile olacaktır' dedi."[1537]

1536 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 356, 357; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 281. Bu hadisi, Buhârî, *et-Târîhu's-sağîr* adlı eserinde Muhammed b. Ka'b'dan bu siyakla muhtasar şekilde rivayet etmiştir.

1537 Ahmed, *Müsned*, III, 495. Heysemî: İsnadında Abdullah b. Muhammed var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 133). BU hadisi, Buhari, *el-Edebu'l-mufred* adlı eserinde, Ebu Ya'lâ *Müsned*inde rivayet etti. (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, I, 127). İbn Abdilber, hadisi uzunca

3523. Hafız İbn Hacer: Bu hadisin başka tariki vardır, Taberânî, *Müsnedü'ş-şâmiyyîn* adlı eserinde, Temmâm ise *Fevâid* adlı eserinde Haccac b. Dinar←Muhammed b. Munkedir←Cabir tariki ile şöyle rivayet etti: "Kısas hakkında Hz. Peygamber'in bir hadisi bana ulaştı. Hadisi rivayet eden ise Mısır'daydı. Bir deve satın aldım ve yola çıkıp Mısır'a vardım. Adamın kapısına vardım..."[1538]

3524. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Mesleme b. Muhalled'den şöyle rivayet etmektedir: "Mısır'da vali iken kapıcı geldi ve 'Bir Arabî devesi üzerinde kapıda bekliyor, girmek için müsaade istiyor' dedi. Ben de adama 'sen kimsin?' dedim. 'Cabir b. Abdullah' dedi. Yanına yaklaştım ve 'sen mi ineceksin, ben mi yukarı çıkayım' dedim. Hz. Cabir, 'Ne sen in, ne ben yukarı çıkayım. Hz. Peygamber'den Mü'minin ayıbı örtmesi hususunda bir hadis işittiğin bana ulaştı, hadisi bizzat senden duymak için geldim. Dedim ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Kim, bir mü'minin ayıbını örterse diri diri gömülmüş birini ihya etmiş gibi olur.'* Hz. Cabir devesine vurdu ve geri dönmek üzere yola çıktı."[1539]

3525. Ahmed, Abdulmelik b. Ümeyr←Münîb←amcasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in bir sahabîsi, başka bir sahabînin Hz. Peygamber'den şöyle işittiği ulaştı: *'Kim, dünyada kardeşinin bir ayıbını örterse Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter.'* Sahabî yola çıkıp Mısır'a geldi ve diğer sahabîye bu hadisi sordu. Sahabî dedi ki: 'Evet, Hz. Peygamber'in şöyle dediğini duydum: *'Kim, dünyada Müslüman kardeşinin ayıbını örterse Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter.'* Sahabî de 'Ben de Hz. Peygamber'den işittim' dedi.[1540]

Câmi'de (I, 93) rivayet etti. Hâkim ise hadisi Müstedrek'de (IV, 574) Abdullah b. Muhammed b. Akil←Cabir'den uzunca rivayet etti ve 'hadisin isnadı sahihtir, fakat şeyhan hadisi rivayet etmemiştir. Zehebî: Hadis sahihtir.

[1538] İbn Hacer: Hadisin isnadı salihtir. Üçüncü bir tariki daha var. Hatîb, er-Rihle adlı eserinde Ebu Cârûd el-İnsî←Cabir (radıyallahu anh) tariki ile rivayet etmiştir: Bana kısas hususunda bir hadis ulaştı..." İsnadında biraz zayıflık vardır.

[1539] Heysemî: İsnadında Ebu Sinan el-Kasmelî var, İbn Hibban ve İbn Hiraş –bir rivayetinde- kendisine sıka demiş, Ahmed, Buhari ve İbn Ma'în ise zayıf demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 134).

[1540] Heysemî: Münîb, Abdullah'ın oğluysa İbn Hibban kendisine sıka demiş, o değilse onu zkredeni görmedim. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 134).

b) Ukbe'den hadis işitmek için Ebu Eyyûb'un Mısır'a gitmesi

3526. İbn Cüreyc anlatıyor: "Ebu Eyyûb (radıyallahu anh), Ukbe b. Âmir'e gitmek için Mısır'a doğru yola çıktı. Hz. Ukbe'ye 'Sana bir şey soracağım, ben ve senden başka bu olayı bilen kalmadı. Hz. Peygamber'in Müslüman'ın ayıbı örtme hadisini nasıl işittin?' dedi. O da dedi ki: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: "*Kim, dünyada kardeşinin bir ayıbını örterse Allah da kıyamet günü onun ayıbını örter.*' Ebu Eyyub, Medine'ye doğru yola çıktı ve yükünü çözmeden halka bu hadisi aktardı."[1541]

c) Ukbe b. Âmir'in Mesleme b. Muhalled'e gitmek için, bir sahabînin de Fedâle b. Ubeyd'e gitmesi için yola çıkması

3527. Taberânî, Mekhul'dan şöyle rivayet etmektedir: Ukbe b. Âmir, Mesleme b. Muhalled'e geldi. Kapıcısı ile Ukbe (radıyallahu anh) arasında bir sorun vardı. Hz. Mesleme, Hz. Ukbe'nin sesini işitince girmesine müsaade etti. Hz. Ukbe, "Seni ziyaret etmek için gelmedim, bir sorunum var onun için geldim. Hz. Peygamber'in *'Kim, kardeşinin bir ayıbını bilir de onu gizlerse Allah da kıyamet günü onun ayıbını gizler'* dediğini hatırlıyor musun" dedi. O da 'Evet' dedi. Hz. Ukbe 'işte bu hadis için geldim' dedi.[1542]

3528. Dârimî, Abdullah'tan Ebu Davud hadisini aynen rivayet etmiş; fakat "bi- Mısra" sözünün akabinde şu eki yapmıştır: Sahabî, devesiyle Mısır'a geldi. Hz. Fedâle, 'hoş geldin!' dedi. Sahabî, 'Ziyaret amacıyla gelmedim, fakat seninle beraber Hz. Peygamber'den bir hadis işitmiştik, o hadis hakkında bilgin var ümidi ile geldim' dedi. Hz. Fedâle, 'Hangi hadis?' dedi. O da 'Şu şu hadis' dedi."[1543]

[1541] Heysemî: Ahmed hadisi munkatı şekilde rivayet etti. (*Mecma'u'z-zevâid*, ı, 134). (Kandehlevî) Diyorum ki:İbn Abdilber, Câmi adlı eserinde iöyle demiştir: Süfyan b. Uyeyne←İbn Cüreyc'den şöyle rivayet etmiştir: Medineli bir yaşlıdan şöyle işittim: –Süfyan: Ebu Sa'd el-A'mâ idi- 'Atâ'nın aktardığına göre Ebu Eyyûb, Ukbe b. Amir'e gitmek üzere yola çıktı. Mısır'a vardığında Ukbe'ye haber verdiler, o da çıktı..." Ahmed'in hadisine yakın şekilde rivayet etti ve sonunda şöyle demiştir: "Ebu Eyyub, bineği yanına geldi, bineğine binip tekrar Medine'ye döndü, bineğini hiç çözmedi.

[1542] Heysemî: Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde bu şekilde rivayet etmiştir. *El-Evsat* adlı eserinde ise Muhammed b. Sîrîn'den: "Ukbe b. Âmir yola çıktı..." muhtasar şekilde rivayet etmiştir. El-Kebir adlı eserindeki raviler sahih hadis ravileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 134). Ebu Davud (4160) , Abdullah b. Büreyde'den 'Bir sahabînin bir hadis için Mısır'a Fedâle b. Ubeyde geldiğini' aktarmıştır. (Fethu'l-bârî, I, 128).

[1543] Dârimî, Sünen, 571.

d) Ubeydullah b. Adiy'nin Hz. Ali'ye doğru yola çıkması, İbn Mes'ûd'un ilim için yapılan rihle hakkındaki sözü

3529. Hâtîb, Ubeydullah b. Adiy'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali'nin rivayet ettiği bir hadis bana ulaştı. Bir başkasında bu hadisi işitmeden öleceğimden endişe ettim. Yola çıktım ve Irak'da yanına gittim."[1544]

3530. İbn Mes'ud'un sözü gelecektir: "Benden daha iyi Kur'ân'ı bilen biri olduğunu bilsem hemen ona doğru yolculuğa çıkarım." (Buhârî)

3531. İbn Asâkir, şöyle rivayet etmiş: İbn Mes'ûd: "Deveyle kendisine ulaşabileceğim birinin Hz. Peygamber'e nazil olan vahyi daha iyi bildiğini bilsem hemen ona doğru yola çıkardım ve bilgime bilgi eklerdim."

İLMİ EHLİNDEN VE GÜVENİLİR KİMSELERDEN ALMAK, EHLİ OLMAYANIN ELİNE GEÇİNCE İLMİN DURUMU NASIL OLUR

a) Hz. Peygamber'in Ebû Sa'lebe'yi Ebû Ubeyde'den eğitim alması için yanına göndermesi

3532. İbn Asâkir, Ebû Sa'lebe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamberle karşılaştım ve 'Ya Resulallâh! Eğitim ve terbiyesi güzel olan birine beni gönder' dedim. Hz. Peygamber de beni Ebû Ubeyde b. Cerrah'a (radıyallahu anh) gönderdi ve akabinde *'Seni güzel şekilde eğitecek ve terbiye edecek birine gönderdim'* dedi."[1545]

3533. Taberânî, Ebû Sa'lebe'den aynı şekilde rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber'in yanına vardığımda yanında Beşir b. Sa'd ve Ebû Nu'mân vardı, onlarla konuşuyordu. Onlar beni gördüklerinde sustular. Ben de 'Ey Ebû Ubeyde! Vallahi Hz. Peygamber bana böyle demedi' dedim. Hz. Ubeyde de 'Otur, konuşalım' dedi. Hz. Ubeyde dedi ki: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Şu an içinizde nübüvvet müessesesi var, sonra nübüvvet yolu üzere hilafet olacak, sonra krallık ve zorbalık olacaktır.*'"[1546]

[1544] İbn Hacer, Fethu'l-bârî, I, 128. Hadisi, İbn Asâkir Ubeydullah'dan buna yakın lafızla rivayet etti. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 239). Şöyle bir ek yapmıştır: "Hz. Ali'ye o hadisi sordum; kimseye söylemeyeceğime dair benden söz aldı. Şayet söz almamış olsaydı, hadisi size aktarmayı çok isterdim."

[1545] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 95.

[1546] Heysemî: İsnadında ismi belirtilmeyen ve meçhul olan biri var. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 189).

b) Hz. Peygamber'in "kıyamet alemetlerinden biri, ilmin ehli olmayandan talep edilmesi

3534. İbn Asâkir ve İbn Neccar Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Emri bil maruf ve nehyi anil ne zaman terk edilecek' dedim. Hz. Peygamber de *'Sizden önce İsrailoğullarında yaşanan olay siz de yaşandığında terk edilecektir'* dedi. Ben de 'Ya Resulallâh! Yaşanan şey nedir?' dedim. Hz. Peygamber de *'Hayırlılarınız içinde aldatma, şerlileriniz içinde kötülük, yöneticilik çocuklara ve fıkıh rezil kimselerin elinde yayılınca'* dedi."[1547]

3535. İbn Abdilber, Ebû Ümeyye el-Cumahî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e kıyametin alametleri soruldu. Hz. Peygamber de *'Kıyametin alametlerinden biri ilmin aşağılanmış kişilerden talep edilmesidir'* dedi."[1548]

c) Hz. Ömer'in ve Hz. İbn Mes'ûd'un ilmi büyüklerden alma hususunda sözleri

3536. İbn Abdilber, Hilal el-Vezzân[1549]←Abdullah b. Ukeym'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer dedi ki: "En doğru söz Allah'ın sözü, en doğru sünnet Muhammed'in sünneti, en kötü şey ise sonradan uydurulan şeydir. İyi biliniz ki, ilim büyüklerden alındıkça hayırdan ayrılmazsınız."

3537. İbn Abdilber, Bilal b. Yahya'dan şöyle rivayet etmiştir: Ömer b. Hattab dedi ki: "Halkın ne zaman huzurlu ne zaman huzursuz olacağını biliyorum. İslamî bilgi çocuklardan gelirse büyük ona baş kaldırır ve isyan eder; fakat büyükten gelirse küçük de ona tabi olur ve ikisi de hidayet bulur."

3538. Taberânî, el-Kebir ve *el-Evsat* adlı eserinde İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, Hz. Peygamber'in ashabından ve büyüklerinden

---

[1547] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 139. Bu hadisi, İbn Abdilber, Cami'de (I, 157) Hz. Enes'den buna yakın şekilde birkaç lafız değişikliği ile rivayet etmiştir.

[1548] Taberânî (el-Kebir, XXII, 908), hadisi Ebû Ümeyyy'den buna yakın şekilde rivayet etmiş. Heysemî: İsnadında İbn Lehîa var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 135).

[1549] Asıldа ve metbu olan Cami'u beyânî'l-ilm'de muharref şekilde el-Verrâk olarak gelmiştir. Doğru olan bu kişinin Hilal b. Ebî Humeyd veya İbn Humeyd es-Sayrafî el-Vezzan olduğu kişidir.

gelip onlar da ona tabi oldukça salih kişiler olmaktan zail olmazlar. İlim, küçüklerinden geldiğinde ise helak olurlar."[1550]

3539. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, ilmi büyüklerinden aldığı müddetçe hayırdan ayrılmazlar. Fakat ilmi küçüklerinden ve kötü kimselerden aldıklarında helak olurlar."

3540. İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "İlmi büyüklerinizden aldığınız müddetçe hayırdan ayrılmış olmazsınız. İlim, küçüklerinizde ise küçükleriniz büyükleri ahmak kabul edecektir."

d) Hz. Ömer'in ve Hz. Muâviye'nin ilmi ehlinden almamayı nehyetmesi

3541. İbn Abdilber, Câmi'de Mu'âviye'den şöyle rivayet etmektedir: "En berbat sapıklık, kişinin Kur'ân okuyup onu anlamaması ve çocuğa, köleye, kadına ve cariyeye öğretip ilim bunların ehliyle mücadele etmesine sebep olan kimsedir."

3542. İbn Abdilber, Ebû Hâzim'den şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) dedi ki: "Ben, imanı kendisini kötülüklerden sakındıran ve fıskı aşikâr olan fasıktan korkmuyorum. Ben, diline yapışmışçasına Kur'ân okuyan; fakat onu doğru olmayan şekilde tevile girişen kimsedir."

e) Ukbe b. Âmir'in evlatlarına sadece sıka kimselerden hadis almalarını vasiyet etmesi

3543. Taberânî, Ukbe b. Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ukbe ölüm döşeğinde iken şöyle vasiyet etti: Yavrularım! Sizi üç şeyden nehyediyorum, bunları iyi ezberleyin: 'Hz. Peygamber'in hadisini sadece sıka (güvenilir) kimselerden alın, sadece bir âbânız dahi olsa kimseden borç almayın ve bir şiir dahi yazmayınız, çünkü şiir, kalplerinizi Kur'ân'dan alıkoyar.'"[1551]

[1550] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8589. Heysemî: İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 135). İbn Abdilber, İbn Mes'ûd'dan buna yakın şekilde rivayet etmiştir. (Câmi, I, 159).

[1551] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, 737. Heysemî: İsnadinda İbn Lehîa var, zayıf olsa da bu hadisi alınabilir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 140).

f) Hz. Ömer'in Câbiyye'de ilmin sahabenin âlimlerinden alınacağına dair hutbesi

3544. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde İbn Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Câbiyye'de halka hutbe verdi ve şöyle dedi: Ey İnsanlar! Kim Kur'ân hakkında bir soru soracaksa Übeyy b. Ka'b'dan sorsun, kim ferâiz ile alakalı bir soru soracaksa Zeyd b. Sabit'ten sorsun, kim fıkıhla alakalı bir soru soracaksa Mu'âz b. Cebel'den sorsun, kim mal ile alakalı bir soru soracaksa bana gelsin. Muhakkak ki, Allah (celle celâlühü), beni maldan sorumlu ve mal dağıtıcısı kılmıştır."[1552]

ÖĞRENCİYE İLTİFAT VE ONU GÜZEL KARŞILAMAK

a) Hz. Peygamber'in Safvan b. Assal el-Murâdî'yi güzel şekilde karşılaması

3545. Taberânî ve Ahmed Safvan b. Assal el-Murâdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldiğimde mescitte uzanıyordu, üzerinde kırmızı kürkü vardı. Kendisine 'Ya Resulallâh! İlim taleb etmek için geldim' dedi. Hz. Peygamber de *'İlim öğrencisi hoş geldin'* dedi..." Hadis bu bölümün başında geçmişti.

b) Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin ilim öğrencisini güzel karşılaması

3546. Tirmizî, Ebû Harun'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Sa'îd'in yanına vardığımızda dedi ki: 'Hz. Peygamber'in bize vasiyet ettiği kimseler! hoş geldiniz. Hz. Peygamber, *'Halk size tabi olacaktır. Farklı bölgelerden İslam dinini öğrenmek için insanlar gelecektir. Size geldiklerinde onlara hayırlı şeylerle tavsiyede bulunun'* dedi."

3547. Tirmizî, Ebû Harun'dan←Ebû Sa'îd'den merfu şekilde şöyle rivayet etmiştir: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: '*Doğu tarafından bazı insanlar ilim için size gelecektir. Size geldiklerinde onlara hayırlı şeylerle tavsiyede bulunun.'* Ebû Sa'îd, bizi gördüğünde 'Hz. Peygamber'in bize vasiyet ettiği kimseler! hoş geldiniz' dedi."[1553]

[1552] Heysemî: İsnadında Süleyman b. Davud b. Husayn var, onu zikreden görmedim. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 135).

[1553] Tirmizî, Câmi, 2650. İbn Mâce (247) de hadisi Ebû Sa'îd'den bu mealde muhtasar şekilde rivayet etti. Hâkim, hadisi Ebû Nadra tariki ile Ebû Sa'îd'den muhtasar şekilde rivayet etmiştir. Hâkim: Bu hadis, sahih ve sabitti. Zehebî de kendisine muavık olmuş ve 'hadisin illeti yoktur' demiştir. (Yazar'ın belirttiği gibi Bu Zehebî'nin değil, Hakim'in sözüdür. *(B)*).

3548. Hadisi, ayrıca İbn Cerîr ve İbn Asâkir birinci siyakla rivayet etmiş ve şu eki yapmıştır: "Allah'ın size öğrettiğini siz de size gelenlere öğretin" başka bir lafızda "Farklı bölgelerden insanlar size gelecek ve size İslam hakkında sorular soracaktır. Size geldiklerinde onlara yerlerini genişletiniz, onlara hayırlı şeyler tavsiye edin ve onlara ilim öğretin" İbn Asâkir'in bir lafzında "Onlara ilim öğretin ve onlara 'Hoş geldiniz, hoş geldiniz yaklaşın' deyiniz."[1554]

3549. İbn Neccar, Ebû Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Genç öğrenciler Ebû Sa'îd'e gelince 'Hz. Peygamber'in haklarında vasiyette bulunduğu kimseler! Hoş geldiniz. Hz. Peygamber, meclislerimizi sizin için açmamızı ve size hadis öğretmemizi emretti. Siz bizim halifelerimiz, bizden sonraki muhaddislersiniz. Genç öğrencilere 'Bir şey anlamayınca bana sorun, anlayarak durman, benim için anlamayarak kalmandan daha sevimlidir' derdi."[1555]

c) Ebû Hüreyre'nin öğrencileri güzel karşılaması

3550. İbn Mâce, İsmail'den şöyle rivayet etmektedir: "Ziyaret amacıyla Hasan el-Basrî'nin huzuruna vardık ve evi doldurduk. Ayaklarını topladı ve sonra şöyle dedi: Ebû Hüreyre'yi ziyaret amacıyla yanına vardık, evi doldurmuştuk. Ebû Hüreyre ayaklarını topladı ve sonra şöyle dedi: Hz. Peygamber'in yanına vardık, evini doldurduk, Hz. Peygamber de o sırada yan tarafına uzanmıştı. Hz. Peygamber, bizi görünce ayaklarını topladı ve sonra dedi ki: '*Benden sonra insanlar ilim için size gelecektir. Onları hoş karşılayın, onlara selam verin ve onları eğitin.' Hasan el-Basrî:* And olsun! Bir gruba rastladık; fakat bizi hoş karşılamadı, bize selam vermedi, bizi eğitmediler. Onlara vardığımızda sadece onlardan eziyet gördük."[1556]

d) Ebû Derdâ'ni tebessüm ederek halka hadis rivayet etmesi

3551. Ahmed ve Taberânî *el-Kebir* adlı eserinde Ümmü Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Derdâ (radıyallahu anh), ne zaman hadis rivayet etse tebessüm ederdi. Ona 'İnsanların seni ahmak sanmasından endişe

---

[1554] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 243.
[1555] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 243.
[1556] İbn Mace, 248. Bu hadisin isnadında Muallâ b. Hilal var, Ahmed ve İbn Maîn yalancı olduğunu belirtmiştir ve hadis mevzudur.

ediyorum' dedim. Ebû Derdâ, 'Hz. Peygamber ne zaman hadis rivayet etse tebessüm ederdi' dedi."[1557]

İLİM MECLİSLERİ VE ALİMLERİN MECLİSİ

a) Hz. Peygamber'in ilim meclislerine teşviki ve ashabının etrafında halka şeklinde oturması

3552. Ebû Ya'lâ, İbn Abbas'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ya Resulallâh! Hangi meclisimiz hayırlıdır?' diye soruldu. Hz. Peygamber, *'Gördüğünüzde size Allah'ı hatırlatan, konuştuğunda ilminizi artıran, ameli ahireti hatırlatan meclisler en hayırlıdır'* dedi."[1558]

3553. Bezzar, Kurre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, ne zaman otursa ashabı da etrafında halka şeklinde otururdu."[1559]

b) Sabah namazından sonra sahabe meclisleri

3554. Yezid er-Rekkâşî'den şöyle rivayet etmektedir: "Enes (radıyallahu anh), biz konuştuğumuzda bize 'Vallahi sen ve arkadaşlarının yaptığı doğru değildir (biri oturuyor, diğerleri etrafında oturuyor ve onlara hutbe veriyordu). Sahabe, sabah namazını kılınca halka şeklinde oturur, Kur'ân okur, farz ve sünnetleri öğrenirlerdi."[1560]

c) Hz. Peygamber'in fakir sahabe meclislerinde oturması

3555. Beyhakî, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirlerden oluşan bir grup içindeydim. Bazısı, çıplaklıktan diğerleri vasıtasıyla gizlenirdi. Bizden biri bize Kur'ân okurdu, biz de Allah'ın kitabını dinlerdik. Hz. Peygamber de *'Yanlarına durup sabretmemi emreden Allah'a hamd olsun'* dedi. Halka döndü ve insanların yüzü döndü, Hz. Peygamber, onlardan sadece ebni tanıdı. Hz. Peygamber, *'Ey fakir Muhacirler! Kıyamet günü nur ile müjdelenin, zenginlerden yarım gün daha*

[1557] Ahmed, *Müsned,* V, 198, 199. Heysemî: İsnadında Hubeyb b. Ömer var. Dârekutnî, Hubeyb'in meçhul olduğunu belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 131).

[1558] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* IV, 2437. Munzirî: "Mubarek b. Hassan müstesna ravileri sahih hadis ravileridir. (*Et-Terğib,* I, 76).

[1559] Bezzar, *Keşfu'l-estâr,* I, 157. Heysemî: İsnadında Sa'îd b. Sellâm var, Ahmed kendisine yalancı demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 132).

[1560] İsnadda bulunan Yezid er-Rekkâşî zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* I, 132).

erken cennete gireceksiniz. Oranın yarım günü, bu dünyanın beş yüz günü kadardır' dedi."[1561]

d) Hz. Peygamber'in ilim meclislerini, zikir meclislerinden daha faziletli görmesi

3556. İbn Abdilber, Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, mescidinde iki meclis halkasının yanından geçti. Biri, Allah'a dua eden, onu arzulayan meclisti. Diğeri ise fıkıh öğrenilip öğretilen bir meclisti. Hz. Peygamber, *'İki meclis de hayırlıdır. Fakat biri, diğerinden daha faziletlidir. Bunlar, Allah'a dua ediyor, Allah'ı arzuluyorlar. Allah (celle celâlühü), dilerse onlara isteğini verir, isterse de vermez. Bunlar ise öğreniyor ve cahil olanları eğitiyorlar. Ben sadece öğretmen olarak gönderildim. Sonra yönelip onlarla beraber oturdu."*[1562]

e) Hz. Ebû Musa ve Hz. Ömer'in gece ilim meclisinde oturması

3557. Abdurrezzak ve İbn Ebî Şeybe Ebû Bekr b. Ebî Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa (radıyallahu anh), yatısıdan sonra Ömer b. Hattab'a geldi. Hz. Ömer, ona 'Neden geldin?' dedi. Ebû Musa (radıyallahu anh) da 'Seninle konuşmak için geldim' dedi. Hz. Ömer, 'Bu saatte mi?' dedi. Ebû Musa da 'Konuşmak istediğim şey İslam hukukudur' dedi. Hz. Ömer de oturdu, uzun müddet konuştular. Sonra Ebû Musa, 'Ey mü'minlerin emiri! Namaz vakti (sabah namazını kastediyor) geldi' dedi. Hz. Ömer de 'Biz şu ana kadar namaz kılıyor gibiydik' dedi."[1563]

f) Cündüb el-Becelî'nin Übeyy b. Ka'b ile ilim talep hususunda kıssası

3558. İbn Sa'd, Cündüb b. Abdillah el-Becelî'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye ilim talep etmek için geldim. Hz. Peygamber'in mescidine girdiğimde insanların halka şeklinde konuştuklarını gördüm. Halkalara doğru ilerledim ve seferden gelmiş gibi rengi solmuş ve üzerinde iki elbise olan birinin olduğu bir halkaya vardım. Onun şöyle dediğini işittim: 'Kâ'be'nin Rabbine and olsun ki, yönetimdekiler helak olmuştur. Ben onlara

---

[1561] Beyhakî, Delâil, I, 351, 352; İbn Kesir, Bidâye, VI, 57. Ebû Nu'aym, hadisi daha uzun şekilde rivayet etmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ*, I, 342).

[1562] İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 50. Dârimî, hadisi buna yakın şekilde rivayet etti. (Sünen, 355).

[1563] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, V, 228.

üzülmüyorum' –bunu birkaç defa söyledi, sanırım- Yanında oturdum, o da konuşacağı kadar konuştu, sonra kalkıp gitti. Kalktıktan sonra kim olduğunu sordum, 'Bu, Mü'minlerin efendisi Übeyy b. Ka'b'dır' dediler. Onu takip edip evine gittim, evi ve görünüşü perişan bir haldeydi. Onu zahid, dünyadan elini eteğini çekmiş, sıradan bir hayat yaşayan biri olarak gördüm. Kendisine selam verdim, o da selamımı aldı ve 'Nerelisin?' dedi. Ben de 'Iraklıyım' dedim. 'Iraklılar bana çok soru soruyor' dedi. Bunu dediği için kızdım. Dizlerim üzerine çöktüm, ellerimi bu şekilde kaldırdım, onun yüzüne doğru ve kıbleye de dönerek şöyle dua ettim: 'Ey Allah'ım! Onları sana şikayet ediyoruz. Masrafımızı harcıyor, bedenimizle sıkıntıya katlanıyor, ilim için beldelere sefere çıkıyoruz; fakat ilim adamlarıyla karşılaştığımızda ise yüzlerini ekşitiyor ve kötü şeyler söylüyorlar.' Übey (radıyallahu anh) ağlamaya başladı ve benim gönlümü almaya başladı ve 'Yazıklar olsun, burdan gitmedim, yazıklar olsun, buradan gitmedim' dedi. Sonra şöyle dedi: Ey Allah'ım! Cuma gününe kadar beni hayatta bırakırsan Hz. Peygamber'den işittiğim hadisleri kınayıcının kınamasından korkmadan aktaracağım.' Bunu dediğinde yanından ayrıldım ve Cuma gününü beklemeye başladım. Perşembe günü olunca bazı ihtiyaçlarım için çıkmıştım, sokak insan dolmuş, hangi sokağa baksam insan kaynıyor. 'Ne yapıyor insanlar?' dedim. 'Galiba sen yabancısın' dediler. Ben de 'Evet' dedim. 'Müslümanların efendisi Übeyy b. Ka'b vefat etti' dedi. Cündüb anlatıyor: Irak'ta Ebû Musa ile karşılaştım ve bu olayı ona anlattım. Ebû Musa da çok hayıflandı 'Keşke Cuma gününe kadar hayatta kalsaydı da sen de bize söylediklerini ulaştırsaydın!' dedi."[1564]

g) İmran b. Husayn'in Basra mescidinde hadis rivayet etmesi

3559. İbn Sa'd, Hilal b. Yesâf'dan şöyle rivayet etmektedir: "Basra'ya gelip mescide girdim. Girdiğimde aksakallı ve saçlı yaşlı biri sütuna dayanmış ve bir halkada halka hadis rivayet ediyordu. Bu adamın kim olduğunu sordum, İmran b. Husayn (radıyallahu anhuma) olduğunu söylediler."[1565]

h) Müslümanların, İbn Abbas'ın kapısında toplanması ve onu n halka tüm ilim meselelerini öğretmesi

3560. Ebû Nu'aym, Ebû Salih'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas'ın öyle bir ilim meclisini gördüm ki, tüm Kureyş onunla övünse yeridir.

[1564] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 501, 502.

[1565] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 291.

Halkın, onun için toplandığını ve yolun tıkandığını gördüm. Yol öyle dolmuştu ki, ne gidebiliyordun, ne gelebiliyordun. İbn Abbas'ın huzuruna girdim ve kapıda olan halkı haber verdim. İbn Abbas, 'Bana abdest suyunu hazırla' dedi. Abdest aldı, oturdu ve 'Git, onlara söyle: Kim Kur'ân'dan ve harfinden bir şey sormak istiyorsa içeri girsin' dedi. Ben de çıkıp halka ilan ettim, onlar da içeri girdiler, evin içi ve hücresi doldu, taştı. Ona sorduysalar fazlasıyla cevabını veridi. Sonra 'Sıra kardeşlerinizde' dedi, onlar çıktılar. Akabinde 'Çık ve onlara söyle: Kur'ân'ın tefsiri ve tevili hakkında soru sormak isteyen içeri girsin' dedi. Ben de çıkıp seslendim. Yine eve girdiler, ev ve hücre doldu. Ne sorduysalar, İbn Abbas onlara fazlasıyla cevap verdi. Sonra 'Sıra kardeşlerinizde' dedi. Onlar da çıktılar. Sonra 'Çık ve onlara söyle: Kim, helal, haram ve fıkıh hakkında soru soracaksa içeri girsin' dedi. Ben de çıkıp halka söyledim. Halk da içeri girdi, ev ve hücre doldu. Ona ne sorsalar fazlasıyla cevap verdi. Sonra 'Sıra kardeşlerinizde' dedi. Onlar da çıktılar. Akabinde 'onlara de ki: Ferâiz ve benzeri hususlarda soru soranlar içeri girsin' dedi. Ben de çıktım ve onlara söyledim. Halk da içeri girdi, ev ve hücre doldu. Ona ne sorduysalar, fazlasıyla cevap verdi. Sonra 'Sıra kardeşlerinizde' dedi. Onlar da çıktılar. Akabinde 'Çık onlara söyle: Kim, Arap dili, şiir, garip lafızlar hakkında soru soracaksa içeri girsin' dedi. Halk da içeri girdi, ev ve hücre insanlarla dolup taştı. Ona ne sorduysalar, fazlasıyla cevap verdi. Ebû Sâlih dedi ki: Kureyş'in hepsi bu adamla (İbn Abbas'ı kastediyor) iftihar etse yeridir. Böyle birini hiç görmedim."[1566]

ı) İbn Mes'ûd'un ilim meclislerini övmesi

3561. Taberânî, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hikmetin zikredildiği meclis ne güzeldir."[1567]

3562. İbn Abdilber, şu lafızla rivayet etti: "Hikmetin yayıldığı ve rahmetin umulduğu meclis ne güzeldir."[1568]

3563. Taberânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Muttakiler liderdir, fukaha ise komutandır, fukahanın meclisi ise ayrı bir özelliktir."[1569]

1566 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 320. Hâkim, Müstedrek (III, 538) adlı eserinde buna yakın şekilde rivayet etmiştir.

1567 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, IX, 8925. Hadisin isnadı hasendir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 167).

1568 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 50.

i) Hz. Ebû Cuhayfe'nin ve Hz. Ebû Derdâ'nın bu husustaki sözü

3564. İbn Abdilber, Ebû Cuhayfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Büyüklerle otur, âlimleri dost edin, hikmetli söz söyleyenle birlikte ol."[1570]

3565. İbn Abdilber, Ebû Derdâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kişinin, ilim ehliyle yürümesi, bir yere girmesi, çıkması onun fakih oluşuna bir işaretti."[1571]

İLİM MECLİSİN HÜRMET VE SAYGI GÖSTERMEK

a) Sehl b. Sa'd es-Sâidî'nin meclisinde oynayanlara kızması

3566. Taberânî, Ebû Hazim←Hz. Sehl'den şöyle rivayet etmektedir: "Kavminin bir meclisinde oturup Hz. Peygamber'den bahsediyordu. İki kişi ise aralarında konuşuyordu. Hz. Sehl kızdı ve sonra 'Bunlara bakın! Ben, onlara Hz. Peygamber'den, gözlerimle gördüğümden, kulaklarımla işittiğim şeylerden bahsediyorum. Onlar ise aralarında konuşuyorlar! And olsun ki, aranızdan çıkacağım ve bir daha içinize gelmeyeceğim' dedi. Ben de ona 'Nereye gideceksin?' dedim. 'Gidip Allah yolunda cihad edeceğim' dedi. Ben de 'Senin için cihad yoktur, sen atın üzerinde duramazsın, kılıçla darbe indiremezsin, mızrakla kimseye vuramazsın' dedim. Hz. Sehle, 'Ey Ebû Hazim! cihadda safa gireceğim ve belki yanlışlıkla bir ok ve taş gelir de bana isabet eder ve ben de şehid olurum' dedi."[1572]

1569 Heysemî: Bu hadis, uzun bir hadis içinde zikredilmiştir. İsnadındaki raviler tavsik edilmiş kişilerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 126).

1570 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 126.

1571 İbn Abdilber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 127. Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 127) adlı eserinde hadisi rivayet etmiş ve ayrıca 'onların meslisinde oturmak' ekini yapmıştır.

1572 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, VI, 5656. Heysemî: Hadisin isnadında Abdulhamid b. Süleyman var, kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, I, 155).

İÇİNDEKİLER

10. BÖLÜM

SAHABENİN AHLAKI VE SÎRETİ

11. BÖLÜM

SAHABENİN GAYBA İMAN ETMESİ